

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den dansk-tydske Krig

i Aarene 1848—50.

Udarbejdet paa Grundlag af officielle Documenter
og med Krigsministeriets Tilladelse

udgivet af

Generalstaben.

1ste Del. Krigen i 1848.

Kjøbenhavn.

J. H. Schultz's Bogtrykkeri.

1870.

Andet Afsnit.

~~~~~

Fra Preussernes Optræden paa Kamppladsen
til Vaabenstilstanden i Malmø.

13de April—1ste September.

Anden Afdeling
fra 26de April—15de Juni.

(Hermed Planerne VI og VII, Sundeved.,)

Dette Afsnit er udarbejdet i Generalstabens taktiske Afdeling af Captain C. M. W. Tvermoes af Generalstaben med Understøttelse af Captain J. C. Pingel af Fodfolket.

Indhold.

	Side.
Stemningen efter Slaget ved Slesvig. — Forskjellige Foranstaltninger fra Regjeringens Side.	
Stemningen hos Regjeringen og i Folket efter Slaget ved Slesvig	543.
Benyttelse af Overvægten tilses.....	547.
Afbrydelser af den diplomatiske Forbindelse; forskellige diplomatiske Sendelser etc.	549.
Forholdene, vedrørende det danske Armeecorps efter dets Tilbagekomst til Als.	
Overvejelser over Hærens fremtidige Anvendelse.....	550.
Competencestriden med Generalkrigscommissair Riegels	552.
Oberst Hansens Sendelse	555.
Uoverensstemmelse mellem Overcommandoens og Oberst Hansens Anskuelser om Forholdene	556.
Krigsministeriets Opfattelse af Situationen	558.
Controversen mellem General Hedemann og Oberst Hansen	561.
Foranstaltninger, der af General Hedemann vare truffne til Retablering af Kræfterne og til Sikkringen af Als	563.
Armeecorpsets Dislocation den 29de April	565.
Kystbevogtningen langs Alssund	567.
Opførelse af Pikethuse.....	568.

	Side.
Sønderborg Havn rømmes. Udskipningen forlægges til Høruphav	569.
Overførelse af Tropper til Fyen	569.
Paabegyndelse af et Brohoved paa Sundeved Siden ...	570.
General Hedemann afgaaer til Fyen. Oberst Hansen overtager Commandoen paa Als.....	571.

Den fjendlige Fremrykning paa Halvøen. — General Wedells Tilbagegang. — Foranstaltninger fra vor Side i Anledning af Invasionen.

Planen for den fjendlige Fremrykning	573.
Den mobile Division af det 10de Armeecorps ankommer til Sundeved.....	574.
De preussiske og slesvig-holstenske Troppers Fremrykning	575.
Invasionshæren naaer frem til den jyske Grændse....	576.
General Wedells Tilbagegang til Jylland.....	578.
Ministeriets Ordre til Generalcommandoen over Nørrejylland angaaende hvad der ved den fjendlige Fremtrængen skal ingttages.....	581.
Generalcommandoen over Nørrejylland overtager Ledelsen af det højre Flankecorps's Bevægelser.....	586.
Dannelse af Arrieregarden for det nørrejydske Reservecorps	588.
Forandring i Generalcommandoens Plan for den videre Retraite.....	589.
Overførelse af endel af General Wedells Corps til Fyen; Resten gaaer Nord paa	590.
De fjendlige Tropper rykke ind i Jylland	591.
General Wrangels Proclamation til den jyske Befolkning	591.
Besættelsen af Fredericia.....	592.
General Wrangels Dagsbefaling af 3die Maj.....	593.
Vore i Jylland efterladte Afdelingers fortsatte Retraite og deres Overførelse til Fyen.....	595.

Begivenheder og Forhold, vedrørende den paa Fyen værende Del af Armeecorpset. — Foranstaltninger, sigtende til en Reorganisation af Hæren.

Foreløbige Foranstaltninger til Dækning af Fyen	596.
Foreløbig Observation af Kysten ved Lille Belt	599.
Artilleriforsvaret	600.
Omordning af Sikkringstjenesten langs Kysten af Lille Belt	600.
General Hedemann overtager Generalcommandoen over Fyen	601.
Marinens Deltagelse i Sikkringstjenesten	602.
Fægtning imellem Kanonbaade og det ridende Batteri	602.
En Kanonbaad beskyder Fredericia Kastel	603.
Fægtning mellem Hekla med 6 Kanonbaade og det fjendlige Artilleri i Fredericia	603.
Bombardement af Middelfart	604.
General Hedemann forlanger Oberst Hansens Fjernelse fra Armeecorpset eller sin egen og Stabschefs Dimission fra de dem overdragne Poster	606.
Kystbevogtningen ved Lille Belt overdrages Oberst Schleppegrell	611.
Samse besættes	611.
Den paa Fyen til Raadighed værende Styrke	613.
4de Brigade og Reserve-Brigaden oprettes	614.
Brigadecommandeurerne foretage Inspiceringer af Afdelingerne	615.
Forfremmelser i Hæren, Ansættelse af Commandeurer for Reserveafdelingerne	616.
Oberst Juels Forslag til Reorganisation af Cavaleriet	618.
Forstærkning af Ingenieurtropperne ved Hæren	620.
De overordnede Commandoers Stabe	621.
Oprettelse af et Ordonnantscorps	622.
Hærens Uniformering	622.
Infanteriets Bevæbning	623.
Retsplejen i Hæren	626.

	Side.
Sundhedstjenesten i Hæren	627.
Intendanturforholdene ved Hæren	628.
Ansættelse af Marketendere ved Afdelingerne.....	631.
Park- og Trainvæsenet ved Hæren	632.
Efterretningsvæsenet ved Hæren.....	634.
Oberst Schleppegrells Anordning af Bevogtningstjenesten ved Lille Belt	635.
Marinens Deltagelse i Sikringen af Fyen.....	637.
Overvejelser over Hærens Anvendelse. — For-	
skjellige Forhandlinger af diplomatisk Natur.	
Overvejelser over de Operationer, som muligen kunde foretages	637.
Plan for Besættelsen af Helgenæs... ..	638.
General Hedemanns Anskuelser om de fremtidige Ope- rationer, naar fremmed Hjælp erholdtes. — Krigs- ministerens Anskuelser om den samme Sag	639.
Overcommandoens Opmærksomhed fæstes atter paa Als som Udgangspunkt for offensive Operationer.....	641.
Yderligere Impuls til at foretage en Diversion gives ved General Wrangels Udskrivning af 4 Millioner Rd. i Jylland.....	641.
General Hedemanns Forslag til et Frembrud fra Als..	642.
Forhandlinger mellem General Hedemann og General Wrangel om Udveksling af Fangerne	643.
Forskjellige diplomatiske Skridt, navnlig fra Ruslands og Englands Side, til Forebyggelse af Fjendlighedernes Fortsættelse. — Forslag til Vaabenstilstandsbotin- gelses og Fredspræliminier	645.
Den provisoriske Regjerings Modarbejden af Forslaget om Slesvigs Deling efter Nationaliteterne	659.
Forbundsforsamlingen billiger Preussens med Fredspræ- liminier forbundue Vaabenstilstandsforslag.....	665.
Ruslands Optræden under Forhandlingerne	666.
Forhandlingerne med Sverig og deres foreløbige	
Resultater.	
Indvirkningen af Begivenhederne paa Befolkningen i Sverig og Norge	667.

	Side.
Den svensk-norske Regjerings oprindelige Stilling til den danske Sag	667.
Ministerskifte i Sverig	668.
Kong Oscar modtager Kong Frederik den 7des egenhændige Skrivelse. Virkningen heraf og af Efterretningen om Slaget ved Slesvig	669.
Egenhændig Svarskrivelse fra Kong Oscar til Kong Frederik den VIIde	670.
Sverigs Optræden ligeoverfor det preussiske Cabinet...	671.
Finansielle og militaire Forholdsregler	672.
Kammerherre Oxholm og Capitain Harbou sendes til Stokholm.....	673.
Optagelse af en Protocol, vedrørende et svensk-norsk Hjelpecorps paa 10—15000 Mand	673.
Krigs- og Marineministerens Udtalelser om Protocollen. Udenrigsministerens Udtalelser til det svenske Cabinet i Overensstemmelse hermed	675.
Kong Oscars Ankomst til Malmø	676.

Forholdene i Jylland under den fjendlige Occupation. — Begivenhederne ved Forbundshæren i samme Periode.

Forplejningen af de fjendlige Tropper i Jylland	677.
Major Zastrows Expedition til Aarhus	678.
Den fjendlige Udskrivning af Heste	680.
Fricorpsernes Hjemsendelse	681.
Grev Rantzau og Capt. Gersdorff opfordres til at blive til Tjeneste med Førstnævntes og en Del af det Kroghske Fricorps.....	682.
Det v. d. Tanske Corps kommer til Rendsborg.....	683.
Expeditionen mod Corvetten Galathea	683.
V. d. Tanns Fricorps gjenoprettes i en anden Form ..	686.
General Wrangel billiger General Halketts rent defensive Forholdsregler ligeoverfor Als	686.
General Wrangel forbereder sig til muligt at maatte rømme Jylland	688.

	Side.
General Wrangels Armeebefaling af 6te Juni	877.
Stemningen i den danske Hær efter Fægtningen.....	878.
General Hedemanns Proclamation	878.
Kongens Proclamation	879.

Bemærkninger angaaende Fægtningerne i Sundeved.

Oversigt over Fægtningerne i Sundeved den 28de Maj og den 5te Juni.....	880.
Tabet paa Fjendens Side den 28de Maj	892.
Tabet paa vor Side den 28de Maj	892.
Tabet paa Fjendens Side den 5te Juni	893.
Tabet paa vor Side den 5te Juni	893.

Hærens fremtidige Anvendelse. — Begivenhederne ved det højre Flankecorps.

Overvejelser angaaende Hærens fremtidige Anvendelse .	894.
Ministeriet ønsker, at der gives det højre Flankecorps en anden Commandeur	895.
Efterretninger om et Uheld, der var tilstødt Oberst Juels Avantgarde.....	896.
General Hedemann sender Forstærkning til det højre Flankecorps. — General Bülow udnævnes til Commandeur for Corpset	897.
Det højre Flankecorps's Indrykning i Slesvig.....	898.
Oberst Juel standser sin Fremrykning ved Haderslev. — Forskjellige Recognosceringer foretages.....	906.
Oberst Juel opgiver foreløbigt at rykke videre frem. Recognosceringerne fortsættes. Aabenraa paatænkes besat med 2 Compagnier.....	911.
Ritmester Würtzens Sammenstod med Fjenden i Egnen om Bested	918.
De af General Wrangel den 4de Juni udsendte Recognosceringscommandoers Bevægelser	922.
Forandringer i Avantgardens og Cavaleri-Brigadens Stillinger paa Grund af de om Fjenden indløbne Efterretninger.....	926.

	Side.
Situationen ved højre Flankecorps den 6te Juni om Aftenen	932.
Affairen ved Hoptrup. — Oberst Juel gaaer tilbage til Kolding	933.
Fordelingen af Corpset efter dets Ankomst til Omegnen af Kolding	975.
Oversigt over Affairen ved Hoptrup	976.
Tabet paa Fjendens Side.....	980.
Tabet paa vor Side	980.
General Bülow overtager Commandoen over højre Flankecorps	981.
Det højre Flankecorps rykker atter ind i det Slesvigske og besætter Haderslev.....	981.
General Schleppegrell ankommer til Kolding med 2 Batailloner	986.
Ny Formation af det højre Flankecorps.....	986.
General Bülow beslutter foreløbigt at standse sin Fremrykning	990.
General Hedemann ankommer til højre Flankecorps med 5 Batailloner.....	990.
 Forholdene paa den fjendlige Side efter Fægtningen den 5te Juni.	
General Wrangels Opstilling efter den 5te Juni.....	992.
Efterretninger modtages i det preussiske Hovedkvarter om vore Troppers Overførelse fra Als til Slesvigs Fastland	992.
Recognosceringer af slesvig-holstenske Tropper mod Haderslev	993.
General Wrangel vælger Stillingen ved Bov til der at modtage den forventede Kamp med de forenede danske og svenske Tropper.....	995.
 Armeecorpsets Formering efter General Hedemanns Ankomst til Halvøen; dets Stilling her og paa Als; dets Virksomhed lammes	

ved diplomatiske Forhandlinger. — Det svensk-norske Hjelpecorps.

General Hedemann overtager Commandoen over Corpset i Slesvig. Corpsets Formering og Opstilling	997.
Situationen paa Als	1000.
Fortsættelse af Forhandlingerne med Sverig	1001.
Det svenske Hjelpecorps færdigt til Overføring. — Foranstaltninger til denne	1001.
Avantgarden for de svenske Tropper landsættes i Nyborg og Kjertemind	1004.
De svenske Tropper ankomme til et Cantonnement mellem Assens og Faaborg	1006.
Sammenkomsten mellem Kong Frederik den VIIde og Kong Oscar i Malmø	1007.
Kongen gaaer ind paa at lade Fjendlighederne indskrænke sig til Forsvar af de indehavende Stillinger	1012.

Marinens Virksomhed.

Forholdene ved Marinen i den forløbne Periode. Skibenes Anvendelse og deres Stationer ved Midten af Juni	1012.
Commandeurcapitain Ellbrechts Foretagender paa Vestkysten af Slesvig	1017.

Den ved Slesvig af vore Tropper saa hæderligt udfægtede Kamp og den tappe Modstand, som den ringe Styrke havde ydet, lod ved Siden af Sorgen over det lidte Tab og de bragte Offre Anerkjendelsen og Taknemmeligheden ligeoverfor Landets Forsvarere træde frem i første Række og fremkaldte Udtalelser fra forskjellige Sider, som kun kunde virke opmuntrende paa Hæren. Strax efter Modtagelsen af den første Melding om det forefaldne Sammenstød udstedte saaledes Hs. Majestæt Kongen d. 25de April fra sit daværende Opholdssted, Fredericia, følgende Proclamation til Tropperne: Soldater!

Stemningen hos
Regjeringen og
Folket efter
Slaget ved
Slesvig.

Med Beundring har jeg modtaget Beretningen om Eders i Slaget ved Slesvig udviste Mod, Tapperhed og Udholdenhed. I ere ikke, slagne, vegne tilbage for en overmodig Fjende; nei! ikkun Overmagten har trængt Eder ud af Eders Stilling; og hæderfuldere end et vundet Slag er den Orden, Ro og Sikkerhed, med hvilken Eders Tilbagetog er skeet. Eders taknemmelige Konge, der kun er forhindret ved en alvorlig Sygdom — som dog nu næsten er hævet — fra at være i Eders Midte, vil belønne ethvert Træk af Mod og Tapperhed, som kommer til hans Kundskab, ligesom Fædrelandet

evigt vil mindes de af dets tappre Sønner, som have blødt i Kampen for dets Ære og Selvstændighed. Taber derfor ikke Modet; snart skal Eders Konge med friske Kræfter være i Eders Midte, og den almægtige Gud vil ikke forlade den retfærdige Sag.

Fredericia, den 25de April 1848.

Frederik R.

Fra Krigsministeriet udfærdigedes der samme Dag en Henvendelse til General Hedemann, i hvilken Armecorpsets Forhold under den stedfundne Kamp fandt den største Paaskjønnelse, og hvori der udtaltes en Tak saavel til Generalen som til Hæren og sendtes den en Hilsen fra Ministeren og fra taknemmelige Medborgere. Ogsaa ad anden Vej modtog Hæren fra disse sidste en Udtalelse af Erkjendtlighed, idet de roeskildske Stænderdeputerede under 26de April rettede følgende Henvendelse til den.

De roeskildske Stænderdeputerede
til
den danske Hær.

Sammentraadte til vor Gjerning, at raadslaae med hvorandre om de første Foranstaltninger til at grundlægge den frie, borgerlige Forfatning, som Kongen har tilsagt sit Folk, er det kun med Moje. at vi formaa at samle Sjælen til det foreliggende Arbejde. Thi der, hvor det danske Folk lever i disse Alvorens Dage med røngstende Bekymring, men ogsaa med ædel Stolthed og oprejsende Haab, — derhen drages ogsaa vort Sind: til Eder, Medborgere og Brødre! i hvem Folket har for den hele Verdens Aasyn sin værdigste Repræsentation. Og som Tanken, saaledes vender ogsaa Ordet sig til

Eder: med Tak for Heltemodet i Liv og Død, for Kampen ved Dannevirke, der har kaldt Billeder frem for vor Sjæl af Forfædrenes bedste Heltefærd.

Det er kun Lidet, hvad Borgeren i sit fredelige Hjem og sin vanlige Syssel har at ofre i Kampens Dage for Fædrelandet, i Sammenligning med de Offre, I have bragt og fremdeles bringe. Men hvad der kan bringes som Offer til at hjælpe og fremme Eders Vaaben, det bringer hver Mand i Landet, selvfornægtende og forsagende, med Glæde. I disse Offre, de blodige og de ublodige, vil Herren lægge sin Velsignelse. Det danske Folk vil — det haabe vi for vist — udgaae af Prøvelsens haarde Tid. værdigere de rige Goder, der hidtil ere tilstrømmede det, og blandt sine bedste og helligste Minder vil det bevare det om Mændene, der ved Dannevirke kjæmpede for Fædrelandets Ære og Fremtid.

Provindsialstændernes Forsamling for Sjællands m. fl. Stifter,
den 26de April 1848.

(Underskrifterne.)

General Hedemann besvarede under 29de April denne Udtalelse paa følgende Maade:

Folkets Tillid er Soldatens Stolthed. Udtalt af de Bedste i Nationen, faaer den en Betydning, hvis Virkning paa Armeen ikke vil udeblive. Frugterne heraf ville for Dem og os være den værdigste Tak. — Gud beskyærme Dem i Deres fredelige Dont, os i vor krigeriske! Af vor fornedede Stræben venter Fædrelandet sin Frelse. —

Hedemann.

Endelig strømmede der en Mængde frivillige Gaver ind, hvorved paa mange Steder Savn bleve afhjulpne navnlig for de Syges og Saaredes Vedkommende.*)

*) For at fremkalde Ensartethed i Anvendelsen af de betydelige Gaver, der strømmede ind til Saarede og Faldnes Efter-

En om end forbigaaende Skygge over den tillidsfulde Stemning, der saaledes herskede i Landet, kastede vistnok de efter Slaget ved Slesvig i Flensborg forefaldne, uheldige Begivenheder, hvorved — som det i Reglen skeer ved slige Lejligheder — en Mængde Rygter bleve satte i Omløb, som tillagde den stedfundne Forstyrrelse et langt betydeligere Omfang, end den i Virkeligheden havde, og endog, saaledes som det senere vil sees, i den Grad foruroligede Ministeriet, at dette ansaa det for nødvendigt at træffe en Foranstaltning af aldeles exceptionel Natur, nemlig Oversendelsen til Hæren af en af Ministeren med udstrakt Fuldmagt forsynet, højere Officer.

Denne Misstemning lagde sig dog atter hurtigt, og hverken hos Regjeringen eller i Nationen sporedes der noget Tegn paa Svaghed eller Modløshed ligeoverfor den nu nærliggende Fare for en fjendtlig Invasion. Frygten for denne og de dermed følgende Byrder, som man vel indsaa vilde blive trykkende, formaade ikke at boje Folkets Villie eller svække dets Beslutning om at kjæmpe for sin Ret, en Beslutning, hvori det yderligere bestyrkedes ved Haabet om ikke at komme til at staae ret længe ene i den ulige Kamp. —

---

ladte, foreslog Krigsministeriet under 4de Maj Justitsministeriet at lade Fordelingen deraf skee ved en Commission, som man antog rettest vilde være at danne ved en Reorganisation af den Commission, der endnu bestod for Understøttelse af Qvæstede fra den 2den April 1801. og som raadede over et fast Fond. Justitsministeriet gik ind paa dette Forslag og tilføjede det Ønske, at Hærens Stabslæge maatte tiltræde Commissionen, hvori Krigsministeriet ogsaa indvilligede. — Her haves saaledes det første Skridt til paa en regelmæssig Maade at mildne den Sorg og Nød, som Tabene i Kampen medførte.

Af Hærens Operationer kunde Regjeringen vel i den nærmeste Fremtid ikke vente Resultater af større Betydning, derimod havde den et andet Middel, hvorved den var istand til at tilføje sin Modstander en betydelig Skade, nemlig i den Overvægt, Danmark havde tilsøs, og hvorved det gjordes muligt, i høj Grad at forulempe de tyske Staters Handelssamqvem.

Allerede i dette Afsnits 1ste Afdeling er det omtalt, at den danske Udenrigsminister umiddelbart før Fjendlighedernes Udbrud havde erklæret den preussiske Regjering, at man paa vor Side alt havde truffet Foranstaltninger til at anvende alle til Raadighed staaende Midler for at værgе om sin Ret, og blandt disse navnlig fremhævet Beslaglæggelsen af preussiske Skibe i de danske Farvande. Denne Beslaglæggelse, der tog sin Begyndelse den 19de April, den af Oberst Bonin for Fjendlighedernes Udbrud fastsatte Termin, udstraktes foreløbigt ikke til andre tyske Staters Skibe, ligesom man ogsaa ansaa det for at stemme med egne Interesser, at betragte Hamborg og Lübek som neutrale. Først efter Slaget ved Slesvig, altsaa henimod Slutningen af April Maaned, blev der anordnet Beslaglæggelse af andre tyske Magters Skibe, navnlig Hannovers, Meklenborgs og Hansestædernes.

Samtidigt udstedte Hs. Majestæt Kongen følgende Declaration angaaende Blokaden:

Vi Frederik den Syvende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, gjøre vitterligt:

at Vi paa Grund af de mellem Os og Hs. Majestæt Kongen af Preussen, Hs. Majestæt Kongen af Hannover, DD. KK. HH. Storhertugerne af Oldenburg og

Meklenborg og de frie Hansestæder Lübek, Hamborg og Bremen udbrudte Fjendligheder, have fundet Os foranledigede til at erklære de nævnte Staters Havne, Kyststrækninger og Flodmundinger saavel som Havnene i Vore Egne Stater, som af dem holdes besatte, i Blokadedilstand. Vi have beordret Vore Krigsskibe at udføre denne Forholdsregel og formene saavel Egne som allierede, venskabelige og neutrale Magters Skibe at søge ind til nævnte, af Vore Krigsskibe blokerede Havne og Steder.

Dette til Efterretning og Efterlevelse for alle Vedkommende.

Under Vor kongelige Haand og Segl.

Givet i Vor kongelige Residentsstad Kjøbenhavn
den 29de April 1848.

Frederik R.

Blokadetjenesten ordnedes ved et Reglement af 1ste Maj, og den 4de i samme Maaned udgik der fra Marineministeriet en Bekjendtgjørelse om, at i Henhold til den nævnte Declaration følgende Havne vare effectivt blokerede, nemlig Pillau, Danzig, Swinemünde, Stralsund, Rostock, Wismar og Kiel med den slesvigske Kanals Udløb ved Holtenau. Med Hensyn til de øvrige Havne bemærkede Grev Knuth i sin Notifications-skrivelse om denne Sag til de fremmede Magters Gesandter i Kjøbenhavn, at det var bestemt at begynde Blokaden af Elben den 10de Maj, men at Regjeringen forbeholdt sig nærmere at meddele sin Beslutning saavel derom som om de andre Havne, man agtede at lade blokere. Denne Meddelelse blev alt gjort den 8de Maj og lød paa, at man indtil videre ikke vilde blokere nogen tysk Havn ved Nordsøen, og at Planen for

Blokaden af de østersøiske Havne var bleven forandret saaledes, at man vilde opgive Pillau, Danzig, Stralsund, Rostock og Wismar og foruden Kiel og Swinemünde kun spærre Oderens 2 andre Mundingen ved at blokere Wolgast og Cammin.

En særlig Begunstigelse blev med Hensyn til de nysnævnte Forhold Østerrig tildelt, idet den danske Regjering under 18de Maj bekendtgjorde, at den nævnte Magts Handelsskibe med deres Ladninger ogsaa under de nærværende Omstændigheder vilde blive behandlede som neutrale. Det maa overhovedet fremhæves, at Østerrig under hele denne Strid viste en meget stor Tilbageholdenhed, hvorom saavel dets Udenrigsministers tidligere omtalte Svar til den provisoriske Regjerings Afsending som ogsaa den Omstændighed vidner, at den østerrigske Gesandt i Kjøbenhavn under hele Krigen forblev paa sin Post. Dette Forhold undlod naturligvis ikke at vække Anstød i Tydskland og gav Anledning til Forespørgsler, som den østerrigste Regjering imidlertid besvarede med, at dens Gesandt havde erholdt Paalæg om at forholde sig fuldstændigt neutral ligeoverfor det slesvigholstenske Spørgsmaal og at betragte sig udelukkende som Repræsentant for Østerrigs ikke tyske Stater. Den danske Gesandt i Wien, Grev Bille-Brahe, forblev ligeledes paa sin Post. Derimod tilstillede Grev Knuth strax efter Slaget ved Slesvig den preussiske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Schoultz von Ascheraden hans Pas og tilbagekaldte vor Gesandt ved det preussiske Hof. Den preussiske Legationssecretair forblev i Kjøbenhavn men uden at have nogensomhelst officiel Charakter; i Berlin søgte den danske Regjering at faae sine Interesser varetagne ved den derværende østerrigske Gesandt, hvad dog denne efter en Conference med Grev Arnim, hvori Sidstnævnte

Afbrudelser af
den diplomatiske
Forbindelse:
forskjellige di-
plomatiske Sen-
delser etc.

blandt Andet udtalte sin Misbilligelse af den østerrigske Gesandts Forbliven i Kjøbenhavn, erklærede ikke at kunne paatage sig. Samtidigt med den preussiske Gesandt forlod Gesandten for Hansesæderne, Hr. Pauli, Kjøbenhavn, og vor Forretningsfører i Hamborg, Hr. Westenholz, afbrød ligeledes der den diplomatiske Forbindelse. Allerede den 12te April havde vor Gesandt ved Forbundsdagen, Baron von Pechlin, paa Grund af de i dennes Møde samme Dag fattede Beslutninger opgivet sit Sæde i Forsamlingen; Gesandten forblev dog forelobigt i Frankfurt, hvor han den 28de April stillede Forbundsdagen en definitiv Erklæring og Reservation med Hensyn til dens Beslutninger, de slesvigske Forhold vedrørende. Af de Skridt af diplomatisk Natur, der paa dette Tidspunkt foretoges af den danske Regjering, skal her endnu fremhæves, at Overhofmarskalk, Kammerherre v. Levetzau den 29de April afsendtes til St. Petersborg for ved en Fremstilling af den Fare, der truede Danmark ved den begyndte Invasion, at fremkalde yderligere Skridt fra den russiske Regjerings Side. Ligeledes afsendtes nu den tidligere omtalte, hidtil tilbageholdte, egenhændige Skrivelse fra Kongen til Kong Oscar, hvorved der indlededes Underhandlinger om activ Understøttelse, hvis Gang og Resultater paa et senere Punkt i denne Fremstilling villegjøre Krav paa en nærmere Udvikling. Et ved Kammerherre Reedtz indledet Forsøg paa at tilvejebringe en Separatoverenskomst med Hannover angaaende Standsningen af Fjendlighederne fra denne Magts Side førte ikke til noget Resultat. —

Vi vende os nu til hvad der foregik ved Hæren efter dens Hovedstyrkes Tilbagekomst til Als.

Overcommandoen over den danske Hær var ved den 23de og 24de April forefaldne Begivenheder bragt

til at opgive det videre Frontalforsvar paa Halvøen, hvor, saaledes som det senere vil blive fremsat, den under General Wedells Commando efterladte Styrke var under stadig Tilbagevigen for den fjendlige Hær, hvis Hovedstyrke, efter at Modstanden var brudt, fortsatte sin Fremrykning i nordlig Retning med Efterladelse af den mod Als fornødne Observationsstyrke. Overcommandoens første Tanke maatte naturligt være henvendt paa hvad der under de forandrede Forhold hurtigt burde foretages for at dække en saa stor Del af Landet som muligt imod den fjendlige Invasion, og paa de Operationer, som det med de forhaanden værende Midler var muligt at udføre til Foruroligelse af Fjenden under hans sandsynlige Fremgang paa Halvøen. Til Opnaelsen af det første Formaal maatte det navnlig gjælde om at bevare Als og at dække Fyen; med Hensyn til det sidste kunde der kun være Tale om mindre Expeditioner paa Fjendens Retraitelinie, hvorved Hæren holdtes i Virksomhed, uden at man udsatte den for at oprives, samt om ved Tilstedeværelsen i Jylland af en mindre Afdeling, hovedsagelig bestaaende af Cavaleri, at skjærme denne Del af Landet mod at hjemses af mindre, fjendlige Strejfpatrier. Til Udgangspunkt for mindre Expeditioner mod Fjendens Retraitelinie ansaa Overcommandoen Oen Als for at være fortrinligt skikket, men formentede dog paa Grund af det ringe Antal tilstedeværende Transportmidler, at det maatte være tilstrækkeligt der at efterlade en Styrke af 4000 Mand. Resten af Hæren burde efter dens Mening anvendes til Dækning af Fyen i en Opstilling ved den smalle Del af Lille Belt i Omegnen af Middelfart. Med Hensyn til mindre, fjendlige Afdelingers Fremtrængen i Jylland formentede Overcommandoen, at der vel kunde gjøres Regning paa Befolkningens Tilbøjelighed til at rejse

sig, men at en slig Rejsning ikke burde skee i større Masser, hvorimod det vilde være heldigt, om der dannedes mindre Strejfcorps'er, understøttede af 12—14 Escadroner, fordelte i Afdelinger paa 2 Escadroner, som i fornødent Fald skulde trække sig tilbage til Thyland. Kun for det Tilfælde, at en almindelig, stor Begejstring skulde gribe den jydsk Befolkning og fremkalde en Rejsning af henved 40000 Mand, bevæbnede med Leer og Bøsser, antog Overcommandoen det for berettiget, at vove et Forsøg paa at kaste Hæren ind i Jylland for i Forening med Folkemassen at kjæmpe den store Kamp for Fædrelandet. — Strax efter Armecorps'ets Ankomst til Als indtraf der imidlertid flere Omstændigheder, der dels beredte Overcommandoen enkelte, dog rent forbigaaende Besværligheder, dels virkede hæmmende paa dens fuldstændige Handlefrihed med Hensyn til Hærens fortsatte Anvendelse.

Competence-
striden med
Generalkrigs-
commissair
Riegels.

Dagen efter General Hedemanns Ankomst til Als, den 26de April, modtog Stabschefen ved Hovedkvarteret en skriftlig Meddelelse fra Commandanten paa Oen, Generalkrigscommissair Riegels, om hvorledes denne tænkte sig Bevogtningen og Forsvaret af Als udført dels ved den til Oen ankomne Del af Hæren, dels ved Landbevæbningen samt endelig for den nordlige Del af Alssunds Vedkommende ved de derværende 2 Kanonjoller, der forventedes forstærkede med en tredie, og som havde Station ved Stevning. Da General Hedemann ikke ansaa sig forpligtet til ved Anvendelsen af Tropperne at følge de af Generalkrigscommissairen givne Anvisninger, indfandt denne sig den 26de om Aftenen hos Generalen og foreviste ham sin under helt andre Forudsætninger udfærdigede og af Kongen og Krigsministeren underskrevne Bestalling, hvorefter Alle, baade Høje og Lave, havde at adlyde hans Befalinger der paa Øen, og i

Henhold til hvilken han antog, at Generalen med Hensyn til Forsvaret af Øen var indskrænket til at understøtte de af ham givne Befalinger, medens det dog stod ham frit for, efter derom indgiven Melding til Commandantskabet, at foretage Expeditioner udenfor Øen. Skjøndt Unaturligheden i det saaledes opstaaede Forhold mellem den commanderende General for Armeecorpset og Commandantskabet maatte gjøre den Førstnævntes Stilling fuldstændigt uholdbar, saa troede dog General Hedemann ligesom for den kongelige Ordre og Generalkrigscommissairens Fastholden ved denne at burde henstille Sagen til højere Vedkommendes Afgjørelse, hvorfor han i en Skrivelse af 27de April gjorde Indberetning om det Forefaldne til Krigsministeren. Den opstaaede Competencestrid fremkaldte dog ogsaa hos Commandanten en Erkjendelse af Uholdbarheden af de efter Hærens Ankomst til Als opstaaede Forhold og foranledigede ham til ligeledes under 27de April at henlede Ministeriets Opmærksomhed derpaa og anmodet om at træffe de Forholdsregler i saa Henseende, som det maatte ansee for de rigtigste. Forinden der imidlertid indløb Resolution fra Krigsministeriet paa disse forskjellige Indberetninger, der iøvrigt krydsedes af Meddelelser fra dette saavel til General Hedemann som til Generalkrigscommissair Riegels, hvori Sidstnævnte paany stadfæstedes i sit Commandantskab dog med Tilføjelse af, at han i alle militaire Anliggender var den commanderende General underordnet, blev det hele Spørgsmaal løst ved en directe Ordre fra Hs. Majestæt Kongen. Denne var, som det vil erindres, den 27de om Morgenen meget tidligt fra Fredericia afsejlet til Als, hvor han i Løbet af Dagen besøgte Lazarethet paa Augustenborg og forinden sin Afrejse den 28de om Morgenen udstedte den Befaling, at General Hedemann

skulde føre Overcommandoen over samtlige paa Als værende Tropper, og at Generalkrigscommissair Riegels kun skulde føre Befalingen over Landbevæbningen og den 6te Linie-Bataillon samt drage Omsorg for Forplejnings- og Indquarteringsvæsenet paa Oen. Samme Dag tilskrev Commandanten General Hedemann et Brev, hvori han erklærede at ville nedlægge Commandantskabet i hans Hænder, og modtog som Svar herpaa den følgende Dag en Anmodning om at lade aflevere alle Beholdninger af militaire Effecter til Depotofficeren, Capitain Holten-Bechtolsheim, samt om at tilkjendegive de forskjellige Autoriteter, der hidtil havde sorteret directe under ham, at de havde at melde sig hos Generalen; der udtaltes i det samme Svar et Haab om, at Generalkrigscommissairen vilde vedblive at commandere Folkevæbningen paa Oen og dels ved Hjælp af denne, dels med Understøttelse af og i Forbindelse med den til Oxbøl m. m. henlagte 13de Linie-Bataillon sørge for Bevogtningen af Oens Kyster fra Augustenborg til Hellesogaard. Som en Folge af denne Skrivelse nedlagde Generalkrigscommissair Riegels samme Dag Commandantskabet over Als og afgik den 30te April til Svenstrup for derfra lettere at kunne inspicere Landbevæbningens Ovelser og den samme paalagte Bevogtningstjeneste*).

---

*) Generalkrigscommissairen fandt sig dog kun lidet tiltalt af denne underordnede Stilling, over hvilken han i en Skrivelse af 4de Maj til Krigsministeriet beklagede sig, idet han samtidigt udtalte Ønsket om enten at erholde en civil Post paa Oen eller ogsaa ganske at træde tilbage. Kort efter afrejste han selv til Kjøbenhavn, ledsaget af en Deputation af Alsinger, der for Regjeringen udtalte Ønsket om hans Forbliven paa Oen. Selvfølgelig kunde Krigs-

Den opstaaede Competencestrid var saaledes endt dog kun for snart at give Plads for en anden, der endog en kort Tid truede med at foranledige en Vexling i Overcommandoen, og som fremkaldtes ved den alt berørte Sendelse til Als af en overordenlig Commissair med uindskrænket Fuldmagt fra Ministeren. Hovedanledningen til denne Sendelse var en Skrivelse af 25de April fra Stabschefen ved Generalcommandoen i Nørrejylland, Oberstlieutenant Baggesen, hvori berettes, at endel Flygtende ligesom ogsaa 2den Linie-Bataillons Fane vare ankomne til Kolding, og at der var Rygter i Omløb om, at et nyt Sammenstød med Fjenden havde fundet Sted, hvorved endel af vor Hær var opløst. Denne Meddelelse, der ved Stafet var sendt over Fredericia, naaede Kjøbenhavn den 26de og bevirkede i Forening med de mange, ogsaa der omløbende, foruroligere Rygter om hvad der var forefaldet, og som ikke modsagdes af nogen directe Indberetning fra Overcommandoen, at Krigsministeren besluttede at sende Generalintendanten, Oberst Hansen, til hvem han nærede fuldstændig Tillid, til Hæren for der paa hans Vegne at foretage og anordne hvad han under de stedfindende Forhold maatte skønne rigtigst. Oberst Hansen afgik strax til Korsør, indtraf der den 27de om Formiddagen og overførtes til Als, hvor han ankom samme Dags Aften. Der var, som alt berørt, meddelt Obersten en uindskrænket Fuldmagt, men med Opfordring til ikke at skride ind uden efter Conference med General Hedemann og hans Stabschef.

Oberst Hansens
Sendelse.

ministeriet ingen civil Ansættelse give ham, men udvirkede, at der under 24de Maj tillagdes ham Charakter af Oberst. Kort efter opnaaede Geuealkrigscommissairen imidlertid sit Ønske, idet han udnævntes til Civilgouverneur over Als.

Allerede den 27de indløb imidlertid til Ministeriet Meddelelser saavel fra Oberslieutenant Baggesen om, at det havde vist sig, at de af ham omtalte Rygter vare ubegrundede, som ogsaa fra General Hedemann om, at Armecorpset var i Sikkerhed paa Als. Ved Modtagelsen af sidstnævnte Meddelelse afsendte Ministeren endnu den 27de en Ordre til Generalen om at overføre sine Tropper til Fyen og kun efterlade paa Als den der nødvendige Besætning; Ministeren meddelte samtidigt Generalen Underretning om Oberst Hansens Sendelse, ligesom han ogsaa for Tilfælde, hvor en hurtig Afgjørelse var nødvendig, henviste ham til denne; iøvrigt erklærede Ministeren ingen bestemte Instructioner at ville give, men derimod at ville overlade det til Generalen, at indlede de Underhandlinger med den fjendlige Højstcommanderende, som han maatte skjønne hensigtsmæssige, hvorved dog Generalens Opmærksomhed navnlig henededes paa en Udvexling af de paa begge Sider gjorte Fanger; — Ministeren fastholdt sin tidligere givne Bestemmelse om, at Armecorpset, saasnart Generalen var ankommen til Fyen, skulde underordnes den der commanderende Generals almindelige Ledelse.

Uoverensstem-
melse mellem
Overcommandoens og Oberst
Hansens An-
skuelser om
Forholdene.

Oberst Hansen, om hvis Sendelse der ligeledes tilgik Generalcommandoerne i Nørrejylland og Fyen Underretning fra Ministeriet, havde Dagen efter sin Ankomst til Als forskjellige Conferencer dels med General Hedemann og Capitain Læssøe, dels med Commandeur Paludan og Capitain Bille. Der viste sig allerede ved disse Conferencer Uoverensstemmelse mellem Overcommandoen og Obersten i Anskuelserne angaaende Forholdet imellem den Styrke, der burde overføres til Fyen, og den, der burde forblive paa Als, ligesom ogsaa om hvorvidt Jylland fuldstændigt burde blottes for Tropper. Paa Grund af det ringe Antal tilstedeværende

Transportmidler hastede det imidlertid ikke med at træffe noget Valg imellem disse Anskuelse, som desuden fandt en foreløbig Afgjørelse ved den nysberørte Skrivelse af 27de April fra Krigsministeriet og ved de Befalinger, der samtidigt udgik fra dette til Generalcommandoen i Nørrejylland. og som senere ville blive omtalte.

Det var navnlig ligeoverfor Tanken om offensive Operationer fra Als, som det er seet, at Overcommandoen omfattede med særlig Interesse, at Oberst Hansen optraadte som en afgjort Modstander. I sine Indberetninger til Krigsministeren fra de første Dage efter hans Ankomst til Als tilraadede Obersten derfor stadigt Overførelsen til Fyen af et saa stort Antal Tropper som muligt, ligesom han ogsaa fremhævede Ønskeligheden af, at General Hedemanns Hovedkvarter forlagdes til denne Ø; han gik endog i denne Periode saa vidt, at han ansaa 3, ja endog 2 Batailloner for en tilstrækkelig Besætning paa Als, hvis Hovedforsvar han søgte i Batterier langs Kysten med Understøttelse af Flotillen. Samtidigt med at Obersten forfægtede disse Anskuelse, fremhævede han Nødvendigheden af, at der under de saa forskjelligartede Forhold paa Fyen og Als udnævntes 2 Højstcommanderende, 1 paa hvert Sted. Da ved General Hedemanns Overgang til Fyen den tidligere Commandant paa Øen under de saa forandrede Forhold ikke ansaaes egnet til Højstcommanderende der, henedede Oberst Hansen med Hensyn til Valget af en Højstbefalende paa dette Sted Ministerens Opmærksomhed paa sig selv, og for det Tilfælde at man ikke maatte ønske hans Anvendelse paa denne Maade, da paa Oberst Schleppegrell som den, der formentligt bedst egnede sig dertil. Ønsket om selv at erholde Commandoen blev imidlertid stedse mere levende hos Obersten, der allerede

den 1ste Maj fremsatte en ligefrem Begjæring om at blive anvendt paa denne Maade, da han paa Grund af en Concentrering af fjendlige Tropper, der samme Dag bemærkedes i det Sundevedske, antog, at Gjenoptagelsen af Fjendlighederne snarest vilde skee her.

For General Hedemanns Vedkommende var det et ligesaa naturligt som berettiget Ønske, ved snarligt at gaae offensivt tilværks fra Als at søge at hæve Troppernes Stemning og svække Indtrykket af den uheldige Forvirring i Flensborg. Opfyldelsen af dette Ønske maatte dog træde i Baggrunden ved Ministeriets Befaling af 27de om strax at trække Storstedelen af Tropperne bort fra Øen, Der var imidlertid for Generalen saa meget mindre Grund til at forcere Troppernes Over-skibning, som dels Transportmidlerne og Udskibningsstederne vare faa og maatte foranstaltes hensigtsmæssigt indrettede, og dels et stort Materiel befandt sig paa Øen, som samtidigt burde skaffes bort, da det kun var lidet ønskeligt, at lade det blive tilbage under Dækning af en altfor svag Styrke. Overføringen skete derfor, saaledes som det senere nærmere skal berøres, kun med 1 à 2 Afdelinger om Dagen. Den fra Als bemærkede Concentrering af endel Tropper i det Sundevedske kunde vistnok have givet Generalen Anledning til at forsøge en offensiv Bevægelse, men den uforstyrrede Besiddelse af Sønderborg By og Havn var i Øjeblikket af saa stor Vigtighed saavel for Marinen som for Indskibningen af Tropper, at det, da Fjenden ikke gjorde yderligere, truende Skridt, maatte være betænkeligt, ved nogen Foruroligelse af ham at forandre Situationen og navnlig udsætte Byen og Havnen for Beskydning.

Krigsmini-
steriets Op-
fattelse af
Situationen.

Hvad endelig Krigsministeren angaaer, da stod for ham Dækningen af Fyen som Hovedformaal for Øjeblikket for i Sikkerhed der at kunne temporisere, indtil

Hærens Styrke ved de under Formering værende Reserveafdelinger var naaet op til en passende Størrelse, og den Hjælp, man begyndte at haabe paa fra Sverig, var kommen tilstede. Ministeren lagde ikke større Vægt paa Bevarelsen af Øen Als, end at han bemyndigede General Hedemann til ved eventuelt indledede Forhandlinger med den fjendlige General om en Vaabenstilstand, hvis det af denne fordredes som en nødvendig Betingelse for en saadan, at indvilge i en Rømning af Øen, hvor Ministeren, som det fremgaaer af en Skrivelse fra ham af 30te April til Oberst Hansen kun vilde have efterladt den højst fornødne Besætning, som af ham ansloges til 3 Batailloner Infanteri, 1 Escadron Cavaleri og foruden Positionsskytset det 12 Pds. Feltbatteri. En kortvarig Vaklen spores vel, idet Ministeren paa Grund af nogle Udtalelser af Hs. Majestæt Kongens Adjudant, Major J. H. Fensmark, om at man paa Als meget ønskede, at Øen ikke blottedes for Tropper, tog Anledning til ligeledes den 30te April at henstille til General Hedemann i saa Henseende at gjøre hvad han ansaa for rettest, og bad ham kun at betragte Ministeriets tidligere Udtalelser om denne Sag som Raad og Vink, dog at han ikke maatte udsætte Fyen for nogensomhelst Fare. Men denne Henstillen blev alt den 2den Maj indskrænket dertil, at Generalen, hvis man ikke kunde købe en Vaabenstilstand ved Rømningen af Als, og hvis han troede, at Øen kraftigt kunde forsvares med en Styrke af 5 Batailloner, 1 Escadron og 2 Batterier i Forening med Positionsskytset, Flotillen og Landbevæbningen, kunde lade disse Tropper blive tilbage der; Generalen selv beordredes derimod til med sin Stab at afgaae til Fyen og overtage Generalcommandoen dersteds, som Ministeren havde bevæget

General Guldberg til at søge om at maatte fratræde. Med Hensyn til Commandantskabet over Als yttrede Ministeren for General Hedemann kun, at han vilde meddele Oberst Hansen sine Ordre i saa Henseende. Til Sidstnævnte udfærdigede Ministeren samme Dag en Skrivelse, hvori han udtalte, at han ikke havde Noget imod, at Obersten i Overensstemmelse med sit derom udtalte Ønske erholdt Commandoen paa Øen, at han imidlertid kun vanskeligt kunde undværes i Ministeriet, og at Ministeren, saafremt Obersten ikke selv kom til at overtage Commandoen, ansaa Oberst Schleppegrell som den, der bedst egnede sig til denne Post. Ønsket om snarligt at faae en højere Officer til Fyen for at overtage Generalcommandoen efter General Guldberg fremtraadte yderligere i en Skrivelse til Oberst Hansen af 4de Maj, hvori det paalagdes Obersten, at lade General Hedemann forlægge sit Qvarter til den nævnte O, saasnart det var ham muligt at forlade Als, og i en lignende til General Hedemann af 5te Maj, hvori Generalen anmodedes om, hvis han ikke selv var istand til i de nærmeste Dage at forlade Als, da at sende en højere Infanteriofficer til Fyen for der midlertidigt at overtage Posten som Højstcommanderende. For Halvoens Vedkommende var Ministeren aldeles utilbojelig til at gaae ind paa Overcommandoens Tanke om at lade 12—14 Escadroner fore en Chikanekrig i Jylland, da paa denne Maade efter hans Formening saa godt som hele Cavaleriet vilde blive ødelagt som Vaaben, og man ikke havde Midler til at erstatte det; derimod var Ministeren endnu den 2den Maj af den Mening, at et mindre Corps vilde kunne efterlades der, og at dette i Forening med Styrken under General Hedemann paa Fyen, der paa nærmere Vink skulde gaae over til Jylland mellem

Kolding og Fredericia, samt med Besætningen paa Als i høj Grad vilde forulempe Fjendens Fremrykning mod Nord.

Da imidlertid denne af Ministeren berørte Plan om en Overgang mellem Kolding og Fredericia faldt sammen paa Grund af de Efterretninger om Fjendens Fremrykning og hans Besættelse af det sidstnævnte Punkt, som den 5te Maj indløb til General Hedemann, besluttede Generalen i Henhold til sin tidligere erholdte Bemyndigelse ikke under de nuværende Forhold at sende flere Tropper til Fyen end de alt overskibede samt Garden, da Øen antoges tilstrækkeligt sikkert ved disse Tropper, som stilledes under Commando af Oberst Schleppegrell, i Forening med de derværende Reservetropper etc. Det var naturligt, at General Hedemann kun kunde ønske selv at blive tilbage paa det Punkt, der syntes mest truet, og hvorfra der nærmest kunde ventes udført offensive Operationer, til hvilke der ogsaa, som det senere vil sees, alt den 5te blev truffet forskjellige, foreløbige Foranstaltninger. Men netop her krydsedes hans Ønsker, efter hvad der tidligere er anført, af Oberst Hansens, hvilke fandt en yderligere Støtte i de fra Krigsministeriet modtagne Skrivelser af 2den og 4de Maj. Efter Modtagelsen af den sidstnævnte Skrivelse begav Obersten sig til General Hedemann, hvem han foreviste den krigsministerielle Ordre, og hvor det spændte Forhold, der ved Oberstens exceptionelle Stilling ligeoverfor den commanderende General efterhaanden havde udviklet sig mellem ham og Overcommandoen, kom til Udbrud. Samtalen mellem Generalen og Obersten efterfulgtes senere paa Dagen af en skriftlig Meddelelse fra Oberst Hansen, hvori han i Henhold til den Generalen foreviste Skrivelse meddelte ham Ministerens Ordre til at afgaae til

Controversen
mellem General
Hedemann og
Oberst Hansen.

Infanteri	{	Venstre Flankecorps . . . Tandslet- og Lysabild- (Stabskvarter : Sogne samt den Del Tandslet.) af Kegenæs Sogn, som ligger N. for Draget.
		6te Linie-Bataillon*). Sønderborg.
Cavaleri	{	2den Husar-Escadron . Ulkebøl Sogn.
		4de Dragon-Regiments 1ste Escadron . . . . Kettinge Sogn.
Artilleri	{	2det Batteri (Bruun) . . Ronhave og Kjør.
		3die do. (Jessen) . . 1/2 Batteri i Broballe og 1/2 Batteri i Miang.
		5te do. (Dinesen). Vollerup og Ulkebøl.
		6te do. (Fuhrmann) Sebelev.
		7de do. (Baggesen) Sønderborg.
		Espingolbatteriet . . . . Ulkebøl-Vestermærk.
Ingenieurafdelingen		Sønderborg.
Brotrainet		Sønderborg.
Ambulancerne		Sønderborg og Augu- stenborg.

Som Samlingspladse for de større Afdelinger i Tilfælde af Allarm anvistes 1ste Infanteri - Brigade Vejsammenstødet S. V. for Gundestrup og 2den Infanteri-Brigade Landevejen tæt S. O. for Egen; 3die Infanteri - Brigade beordredes at møde ved Ulkebøl Kirke, venstre Flankecorps tæt V. for Tandslet, Dragon - Escadronen paa 1ste Infanteri - Brigades

---

*) Bataillon blev, som det i det Følgende vil sees, først senere indlemmet i en Brigade.

Allarmplads, og Husarerne ved Sønderborg. Angaaende Feltbatteriernes Deltagelse i Sikkringen blev der samtidigt givet følgende Bestemmelser: Det 7de Batteri (Baggesen) skulde besætte de paa Højderne ved Sønderborg alt tilvejebragte, faste Batterier, 5te Batteri (Dinesen) havde at tilvejebringe og besætte Indskjæringer paa passende Punkter mellem Sønderborg og Kjær, og 2det Batteri (Bruun) lignende Indskjæringer ved den nordlige Del af Alssund, navnlig ved Rønhave ligeoverfor Sandbjerg; det halve Batteri af 3die Batteri (Jessen), som var henlagt til Broballe, skulde besætte Indskjæringer ved Hardeshøj-Færgested, Resten af Batteriet skulde ved Allarm møde paa det venstre Flankekorpsets Allarmplads; endelig skulde 6te Batteri (Fuhrmann) i dette Tilfælde lade $\frac{1}{2}$ Batteri møde paa 1ste Brigades og $\frac{1}{2}$ paa 2den Brigades Allarmplads. Bevogtningen af Øens vestlige Kyst var, som allerede omtalt, bleven overdraget Oberstlieutenant Rye. Den udførtes paa Strækningen mellem Sønderborg og Arnkilsøre af 2 Compagnier, henhørende til 3die Brigades Afdelinger, men som dog kun om Natten med deres fulde Styrke vare tilstede ved Kysten, hvor om Dagen kun $\frac{1}{4}$ af Styrken anvendtes til Observation af Terrainet paa den anden Side Sundet; paa venstre Fløj stod denne Observation i Forbindelse med Vagter, der udstilledes i og tæt ved Sønderborg af 6te Linie-Bataillon. Om Natten stilledes der afvekslende fra 1ste og 2den Brigade samt Flankekorpset 1 Bataillon som Piket i Kjær, hvilken sidste Foranstaltning dog allerede den 1ste Maj forandredes saaledes, at der blev afgivet 2 Batailloner som Piketter henholdsvis i Kjær og Ulkebøl, hvor de beordredes til at forblive saavel om Dagen som om Natten. Den nordlige Del af Vestkysten blev bevogtet af 13de Linie-Bataillon i For-

Kystbevogtningen langs Alssund

bindelse med Landbevæbningen; her fandt der den 30te April en Allarmering Sted, foranlediget dels ved, at fjendlige Tropper viste sig ligeoverfor Hardseshøj, og dels ved en Melding fra Flotillen om, at der befrygtedes en Landgang fra Gjenner Fjord. Commandeuren for 13de Linie-Bataillon, Major Trepka, dirigerede paa Grund af sidstnævnte Melding 1 1/2 Compagni til Nordborg og 1 Compagni til Holm, men da det Hele senere viste sig at være blind Allarm, vendte disse Afdelinger atter tilbage til deres Cantonnement. Majoren fandt det imidlertid for lignende Tilfælde rigtigst at have sin Styrke fordelt paa en anden Maade, hvorfor han den 1ste Maj belagde Broballe, Nordborg, Holm og Mels, hvert Sted med 1 Compagni. Overcommandoen var iovrigt af den Formening, at der ikke kunde tillægges Demonstrationer mod Hardseshøj eller fra Gjenner Fjord nogen særdeles Betydning, og befalede Oberstlieutenant Rye hovedsagelig at have sin Opmærksomhed rettet paa den smalle Del af Alssund mellem Arnkilsøre og Sønderborg. Da Oberstlieutenanten ønskede at have de 2 Piket-Batailloner noget nærmere ved Kysten, gjorde han den 1ste Maj Overcommandoen det Forslag, at etablere disse Afdelinger i Pikethuse. Forslaget billigedes, og Oberstlieutenanten erholdt Bemyndigelse til med de til hans Raadighed staaende Midler og om fornødent ved Conference med Ingenieurerne at søge slige Pikethuse tilvejebragte. Denne Foranstaltning gav Stodet til Anlæggelsen af Barakkerne S. V. for Kjær og i Ronhave Skov, hvilke senere tjente til Opholdssted for de Afdelinger, hvem Kystbevogtningen var paalagt. Placementerne for Feltskyts vare selvfølgelig hurtigt tilvejebragte, og den 4de Maj kunde General Hedemann indberette til Krigsministeriet, at hele Kysten langs Alssund nu var

Opførelse af
Pikethuse.

forsynet med Batterier, og Barakkebygningen for Tropperne i fuld Gang. Flotillen deltog i Bevogtningen af Øen ved Kanonbaade, stationerede i Alssund, ligesom ogsaa Patrouillering stadigt foretoges om Natten langs Kysten.

Som allerede tidligere berørt, havde General Hedemann efter Modtagelsen af Krigsministerens Befaling truffet Foranstaltning til Overførelsen af endel Afdelinger til Fyen. Ved Fjendens Concentration af Tropper i det Sundevedske og den derved fremkomne Sandsynlighed for, at Sønderborg Havn snart vilde være gjort usikker, foranledigedes Marinen til at rømme Havnen og forlægge Indskibningen derfra til Hørup Hav, hvor inidlertid en Skibsbro først maatte bygges. Fra dette Sted og fra Mommark overførtes i Tidsrummet mellem den 1ste og den 4de Maj 9de Linie-Bataillon, 1ste Jægercorps, 5te, 10de samt 4de Linie-Bataillon, desuden 2den Husar-Escadron og af Artilleri 5te Batteri (Dinesen) og 6te Batteri (Fuhrmann); førstnævnte Batteri afløstes i sin Postering ved Kysten af det ene halve Batteri af 3die Batteri (Jessen), som fra Miang forlagdes til Sønderborg. Oberst Schleppegrell afgik samtidigt til Fyen tilligemed sin Stab og overtog Commandoen over det overskibede Infanteri, der concentreredes i Omegnen af Middelfart. Den 4de Maj erholdt 13de Linie-Bataillon Ordre til efter at være afløst af et Detachement af 1ste Brigade den 5te om Morgenen at afgaae til Tandslet og der holde sig færdig til paa nærmere Ordre at indskibes til Fyen. Som en Følge af den Beslutning, General Hedemann fattede den 5te Maj ved Efterretningen om Fjendens Besættelse af Fredericia, nemlig nu at holde alle paa Als værende Tropper med Undtagelse af Garden til Fods tilbage paa Øen, forblev Bataillon en inidlertid

SønderborgHavn
rommes. Ud-
skibningen for-
lægges til Hørup
Hav.

Overførelse af
Tropper til
Fyen.

foreløbigt i sit nye Cantonnement. Derimod afgik den nævnte Dag endel af Artilleriparken til Faaborg, ledsaget af 1 Compagni af 7de Linie-Bataillon, der skulde være behjælpeligt ved Udskibningen og Bevogtningen deraf. Med Undtagelse af nogle faa Skud, der den 2den, 4de og 5te Maj losnedes af enkelte Kanonbaade mod fjendlige Infanteriafdelinger, som viste sig paa forskjellige Steder af Kysten i Sundeved, foretoges der iovrigt hverken fra vor eller Fjendens Side nogen Demonstration forinden den 6te Maj. General Hedemann, der ved Efterretningen om Fredericias Besættelse var kommen til Overbevisning om Uudforligheden af en Overgang mellem denne By og Kolding og nu saa meget mere maatte ønske let at kunne udføre offensive Operationer fra Als, lod nemlig denne Dag paabegynde Forberedelser til at sikkre Besættningen paa Oen en stadig og uhindret Adgang til det Sundevedske. Den 5te Maj om Aftenen var til den Ende 2det Jægercorps samt et Arbejdscommando paa 80 Mand af 6te Linie-Bataillon blevne beordrede til den paafølgende Morgen tidligt at staae færdige til Overskibning til det Sundevedske, hvor man under Dækning af Corpset vilde tilvejebringe et Brohoved foran den nordlige Færgebro. Overførelsen af Tropperne skete hurtigt, de fjendlige Vedetter og Feltvagter vege tilbage for 2det Jægercorps uden at indlade sig i noget alvorligere Engagement, ligesom der overhovedet heller ikke senere paa Dagen fra Fjendens Side fandt nogen Foruroligelse Sted af den overførte Styrke, saaledes at Arbejdet paa Brohovedet kunde udføres uforstyrret indtil Kl. 6 om Aftenen og derved skred ret godt frem. Tilbagegangen skete ligeledes, uden at Fjenden trængte paa; samtlige Tropper overførtes atter til Oen, da det endnu ikke var Hensigten, om Natten at holde nogen Besætning

Paabegyndelse
af et Brohoved
paa Sundeved
Sidon.

i Retranchementet, der desuden laa umiddelbart under Ilden fra vore Kystbatterier paa Als. Ved den hele Expedition havdes der paa vor Side intet Tab, Fjenden mistede 1 Menig. Af Fjendens Forhold paa denne Dag sluttede General Hedemann, at hans Styrke ligeoverfor Als kun var svag, ligesom han ogsaa forment, at man ved Forstærkning af de paabegyndte Arbejder og ved nogen Forøgelse af de alt tilvejebragte Overgangsmidler vilde kunne give Forsvaret af Als en offensiv og for Fjenden truende Charakter. Controverserne, der netop den samme Dag fandt Sted med Oberst Hansen, foranledigede imidlertid, saaledes som det ovenfor er fremsat, General Hedemann til at afgive Commandoen paa Øen til Obersten og den 7de Maj om Morgenen at afgaae til Fyen. Ved de Anskuelse, Oberst Hansen nærede angaaende Ubetimeligheden af at foretage offensive Operationer, og som fandt en yderligere Støtte i Krigsministerens Udtalelser om, at man indtil videre burde temporisere, maatte saaledes de af Overcommandoen forberedte Operationer anses for foreløbigt opgivne. — Samtidigt med General Hedemann afgik til Fyen Garden til Fods, hvis Styrke ifølge kongelig Resolution af 22de April formindskedes dels derved, at de i samme tjenende Lauenborgere, ifølge en paa den urolige Tilstand i Holsten begrundet Ansøgning fra deres Familier, imod at udstede et Revers beordredes hjempermitterede, og dels ved Tilbagesendelsen til Kjøbenhavn af 1 Capitain og de øvrige Befalingsmænd, der vare fornodne til at danne Gardens Reservecompagni, samt endelig af de til Tjeneste værende, i Holsten fødte Menige, hvilke sidste skulde stilles til Gouvernementets Disposition. Foruden de alt nævnte Afdelinger overførtes efter General Hedemanns Afrejse ikke flere Tropper fra Als til Fyen.

General Hedemann afgaar til Fyen. Oberst Hansen overtager Commandoen paa Als.

Strax efter Ankomsten til sidstnævnte O beordrede Generalen vel Oberst Hansen til snarest at sende endel nærmere angivne Officerer og senere 4 af de ham underlagte Batailloner til Fyen, men denne Befaling blev for de Førstes Vedkommende kun delvis og efterhaanden og for Bataillonernes Vedkommende slet ikke bragt til Udførelse, da Oberst Hansen, som tidligere omtalt, ansaa Oen for stærkt truet og i den selvstændige Stilling og overhovedet det noget uklare Forhold, hvori han ved forskellige krigsministerielle Udtalelser var bleven bragt til den commanderende General. fandt et tilstrækkeligt Motiv til ikke at give de ham fra Overcommandoen tilgaaede Befalinger Følge. Af denne Omstændighed var det en naturlig og uundgaaelig Conseqvents. at Forholdet mellem den commanderende General og Oberst Hansen maatte blive end yderligere spændt, end det havde været ved Generalens Bortrejse fra Als. Udviklingen af denne Sag hænger imidlertid saa nøje sammen med General Hedemanns Færd, efter at han havde overtaget Generalcommandoen over Fyen, at en nærmere Udsigt derover vil finde sin naturlige Plads ved Fremstillingen af denne. Her skal det kun anfores. at Oberst Hansen først efter gjentagne Paamindelser og ved directe Ordre fra Krigsministeriet lod sig bevæge til efterhaanden at sende endel af de forlangte Officerer til Fyen; blandt disse var Major de Meza. der selv ugerne forlod Als, og som erstattedes af Major Lütlichau, endvidere Oberst Meyer med Stab, hvis Brigadecommando blev overgivet Commandeuren for 6te Linie-Bataillon, Oberst Hagemann, ved hvilken Lejlighed tillige denne Bataillon optoges i 2den Brigade; Lieutenant W. C. B. Stricker ansattes som Stabschef hos Oberst Hagemann.

Derimod erholdt Besætningen paa Fyen efterhaanden Forstærkning ved Afdelinger, der overfortes fra Jylland. Forinden man imidlertid gaaer over til at omtale Anvendelsen af disse Kræfter og overhovedet den paa Fyen udviklede Virksomhed, vil det være nødvendigt at følge Fjenden under hans Fremrykning paa Halvøen og den derved fremkaldte Evacuation af denne fra vor Side. - -

Alt førend General Wrangel ved den den 26de April til Sønderborg afsendte Parlamentair havde erholdt Kundskab om, i hvilken Retning Hovedstyrken af den danske Hær havde trukket sig tilbage, blev der af ham taget Bestemmelse med Hensyn til den fortsatte Fremrykning i Slesvig. Planen for denne Fremrykning, der var baseret paa, at Tropperne kun skulde gjøre korte Dagsmarcher og anbringes i mindre sammentrængte Cantonnements, gik ud paa, at den mobile Division skulde occupere Sønderborg Amt V. for Alssund, og, hvis Omstændighederne maatte tillade det, med 1 Bataillon og 1 Escadron besætte Sønderborg By; de preussiske og slesvig-holstenske Tropper skulde fortsætte Fremmarchen langs Østkysten af Slesvig i 2 Colonner, nemlig Linie-Brigaden under General Bonin ad Chausseen, de slesvig-holstenske Tropper ad den vestligere liggende Landevej; af de sidstnævnte skulde et Detachement afsendes i vestlig Retning til Tønder og derfra Nord paa for at observere den vestlige og midterste Del af Landet; Garde-Brigaden under General Møllendorff skulde følge de to fornævnte Colonner ad Chausseen i en Dagsmarches Afstand. Ved de af Parlamentairen overbragte Efterretninger om vor Stilling ved Sønderborg bortfaldt selvfølgelig Tanken om at besætte denne By.

Planen for den
fjendlige Frem-
rykning.

Den mobile
Division af det
11de Armeecorps
ankommer til
Sundeved.

Den mobile Division rykkede den 27de om Morgenen frem i Sundeved, idet den af Frygt for de ved Udløbet af Flensborg Fjord stationerede Kanonbaade tog Vejen over Kvers, saa at den først naaede Hovedvejen til Sønderborg ved Graasten; ad sidstnævnte Vej marcherede den dernæst frem til Bøffel Kobbøl, hvor den formeredes til Fremrykning mod de Forskandsninger, man observerede paa Dybbølbjerg, paa hvilket Punkt man desuden troede at see enkelte Poster. Ved Fremmarchen opdagedes det imidlertid snart, at Forskandsningerne vare forladte, hvorimod man bemærkede de monterede Batterier paa Als Siden ligesom ogsaa den ved Sønderborg stationerede Flotille. Skjøndt foruroliget ved Beskydning fra denne sidste, paabegyndte Divisionen Demoleringen af Forskandsningerne paa Dybbølhøjderne; til Besættelse af sidstnævnte bestemtes de 2 til dens Avantgarde henhørende Batailloner, Resten af Avantgarden henlagdes til Dybbøl og Omegn. 2den Brigade erholdt anvist Cantonnement i Sottrup og Omegn, 1ste Brigade i Graasten og Omegn, Reserve-Cavaleriet i Bogeskov; Divisionens Hovedkvarter kom til Nybøl. Med Hensyn til Divisionens Sammensætning var der iøvrigt ingen anden Forandring indtraadt end, at de 2 i Rendsborg efterladte Batailloner vare blevne udsondrede af den af Oberst Marschalck commanderede 1ste Brigade. Disse Batailloner bleve nemlig bestemte til i Forening med en tredie, tilkommen Bataillon at formere en 3die Brigade under Commando af General Rettberg; af denne Brigade, hvis Bestemmelse var at udgjøre Rendsborgs Garnison, blev iøvrigt 1 Bataillon af General Wrangel beordret forlagt til Kiel paa Grund af forskellige Rygter, der vare i Omløb om paatænkte Demonstrationer fra vor Side mod denne By. Som Besætning i Flensborg havde Divisionen endvidere efterladt den meklenborgske

Garde-Grenader-Bataillon. — Medens den mobile Division foretog den ovenberørte Fremrykning, gik den preussiske Linie-Brigade under General Bonin frem til et Cantonnement i Kliplev og Omegn; de regulære, slesvig-holstenske Tropper forlagdes til Landsbyerne V. for Kliplev nærmest ved den vestre Landevej; Major Zastrow detacheredes med 1 Bataillon og de forskellige Fricorps'er samt 1 Deling Dragoner og 1² Batteri ad Tønder til. Majoren rykkede frem i 2 Colonner; den ene under hans personlige Commando, bestaaende af de regulære Tropper og det Wasmerske Fricorps, fulgte Vejen over Kravlund til Hastrup og Bylderup; den anden, der dannedes af de øvrige Fricorps'er under Befaling af Capitain Gersdorff, marcherede over Bejstrup og Tinglev til Duborg. Garde-Brigaden indtog Cantonnement i Flensborg. — Den følgende Dag, den 28de April, fortsattes Fremmarchen af de mod Nord rykkende Tropper, og om Aftenen cantonnerede denne Del af den fjendlige Hær saaledes, at Linie-Brigaden holdt Aabenraa og nærmeste Omegn besat, medens de regulære, slesvig-holstenske Tropper stode i Hjortkjær og Nybøl, og Garde-Brigaden i Kliplev og nærmeste Byer; Detachmentet under Major Zastrow belagde Tønder, Møgeltønder og Højer. Hovedkvarteret forlagdes samme Dag til Aabenraa. Forposterne stode over Gjerner og Øster-Løgum til Hellevad. Ved Avantgardens Fremrykning mod Aabenraa vexledes nogle faa Skud mellem dennes Artilleri og en Kanonbaad, der tilligemed Briggen St. Thomas var stationeret paa Byens Rhed. — Den mobile Division forblev i de af den indtagne Cantonnements i Sundeved; dens Avantgarde bevogtede Terrainet fra Smøl over Dybbølbjerg til ud for Ragebøl; Observationen af Kysten fra sidstnævnte Punkt og navnlig af Sandbjerg, Snogbæk og Ballegaard

De preussiske
og slesvig-
holstenske
Troppers Frem-
rykning.

udfortes af den 2den Brigade. Den 29de April, der var bestemt til Rastdag, havde General Wrangel beordret Commandeurerne for de forskjellige, større Afdelinger til et Mode i Aabenraa, hvor han vilde meddele dem nærmere Befalinger med Hensyn til de fremtidige Operationer. Disse Befalinger lode paa, at den mobile Division af det 10de Armeecorps skulde forblive i sin Stilling foran Als og sikkre sig imod et Udfald fra Oen; den skulde samtidigt træffe Forberedelser til en Overgang til denne, dog kun paa Skrømt og for derved at drage Opmærksomheden hen paa denne Del af Krigsskuepladsen og gjøre det betænkeligt for den danske Overcommando, at samle Storstedelen af sine Tropper paa et andet Punkt; samtidigt hermed skulde de preussiske og slesvig-holstenske Tropper fortsætte Fremrykningen Nord paa, en Fremrykning, hvis Maal allerede paa dette Tidspunkt sees at have strakt sig udover Occupationen af Slesvig og til Besættelsen af en Del af Jylland. — Som en Følge af General Wrangels ved dette Mode udtalte Hensigter paabegyndtes der ved den mobile Division den følgende Dag Anlægget af et Batteri paa det østlige Affald af Dybbolhøjderne. Samme Dag rykkede den preussiske Linie-Brigade frem til Haderslev; dens Forposter stode i Højde med Bjerning. De regulære, slesvig-holstenske Tropper stode echelonerede tilbage for Linie-Brigaden i Vedsted og Omegn med deres Avantgarde i Hammelev. Af det i vestlig Retning detacherede Commando gik Fricorpserne under Capitain Gersdorff over Logunkloster og derfra i nordøstlig Retning til Egnen omkring Toftlund, medens Afdelingen under Major Zastrow marcherede til den førstnævnte By. — Den 1ste Maj naede den preussiske Avantgarde den jydsk Grændse, Linie-Brigadens Hovedkvarter kom til Christiansfeld; de regulære, slesvig-holstenske Tropper indtog Cantonne-

Invasionshæren
naer frem til
den jydsk
Grændse.

ments i Landsbyerne V. for samme, deres Avantgarde blev skudt frøem til Ødis; de 2 Colonner af det i vestlig Retning detacherede Corps naaede frem til Spandet, Gram og Nustrup. Den preussiske Garde-Brigade var den 30te April bleven forlagt til Aabenraa og skulde den 1ste Maj afgaae til Haderslev og Omegn. For at vedligeholde Forbindelsen mellem den i Sundeved efterladte Division og Hovedcorpset beordredes førstnævnte til den 1ste Maj at afsende 1 Dragon-Regiment til Aabenraa. Da der inidlertid saamtidigt til det preussiske Hovedkvarter var indløbet Efterretninger om, at en betydeligere Del af vort Cavaleri var gaaet Nord paa, befalede General Wrangel det 1ste hannoveranske Dragon-Regiment, som af General Halkett var blevet beordret til Aabenraa, at slutte sig til Garde-Brigaden, som Regimentet naaede i Haderslev; istedetfor dette Regiment beordredes 4de hannoveranske Dragon-Regiment til Aabenraa. Paa Grund af den nysberørte Bortcommando af den mobile Divisions Reserve-Cavaleri befalede General Halkett, at det ridende Batteri i Forening med det 9 Pds. Batteri skulde danne Reserven. De to Batterier forenedes derfor i en Artilleri-Brigade under Commando af den hannoveranske Artillerimajor Hartmann. — I den indre Organisation af Hovedcorpset skete der den 1ste Maj den mindre Forandring, at de 6 Kanoner af det ridende Batteri, der tidligere havde været attachedede Garde-Brigaden, tildeltes Linie-Brigaden; saamtidigt opløstes det sidstnævnte Brigade hidtil attachedede, combinerede Haubitz-Halvbatteri, hvis 2 Delinger afgik til deres respective Batterier, saa at Linie-Brigaden altsaa fra denne Dag erholdt to fuldstændige Batterier paa ialt 16 Piecer. Den følgende Dag, den 2den Maj, overskred den fjendlige Invasionshær den jydskke Grændse paa flere Punkter. — Under hele Fremrykningen mod

Nord var General Wrangel paa intet Punkt stødt paa nogensohmelst Modstand, hvad der vil finde sin Forklaring i nedenstaaende Fremstilling af de Bevægelser, som i de forløbne Dage vare foretagne af det højre Flankecorps under General Wedell, og overhovedet af, hvorledes Forholdene i Jylland udviklede sig ved de fra Krigsministeriet til den derværende Generalcommando udgaaede Befalinger.

General Wedells
Tilbagegang til
Jylland

General Wedell havde, som tidligere berørt, den 27de April med det højre Flankecorps indtaget et Cantonement i Egnen om Toflund i den Hensigt, herfra at forurolige Fjenden ved hans formodede Freintrængen langs Østkysten af Halvoen. Generalen anmodede derfor den 28de April Generalcommandoen over Nørrejylland om at dirigere det frivillige, beredne Jægercorps til Flankecorpset samt at foranledige oprettet et Fouragemagasin i Folding. Til Forbindelse med Generalcommandoen agtedes etableret en Stafetlinie. Generalen henlede ogsaa Krigsministeriets Opmærksomhed paa det Nødvendige i at have et Dampskib disponibelt i Kolding til Forbindelse med Hovedstyrken. I Rodding agtede General Wedell at søge oprettet et Hjælpemagasin; Udførelsen af denne Foranstaltning overdroges Grev A. Reventlow, der som Frivillig i Hæren fulgte Corpset og ydede god Tjeneste ved under dets Mangel paa organiseret Intendantur, saavidt som det lod sig gjøre, uden Assistance at varetage Intendantforretningerne ved samme. Den 27de om Aftenen og den 28de om Formiddagen indløb der fra forskellige Sider Efterretning til Corpset om, at Fjenden havde foretaget en Detachering i vestlig Retning mod Tønder. Generalen befalede derfor til den paafølgende Morgen en Recognoscering af 3 Escadroner af 1ste Brigade imod Logumkloster, Brede og Mjolden og for samtidigt at erholde Efterretning fra Østkysten en anden Recognoscering af de to Husar-

Escadroner mod Egnen om Aabenraa. Om Eftermiddagen den 28de modtog han imidlertid saavel igjennem sine egne Patrouiller som igjennem den af Beboerne oprettede Stafetlinie Melding om, dels at man samme Dag ventede Fjenden i Haderslev, dels at en større, fjendlig Afdeling, hvis Styrke angaves til 4000 Mand, havde besat Tønder og de V. for samme liggende Byer for derfra at rykke frem langs Vestkysten, og at der om Formiddagen var foretaget en Recognoscering mod Løgumkloster af en slesvig-holstensk Escadron, som dog atter havde trukket sig tilbage over Alslev; ligeledes indberettedes der af en Patrouille under Commando af Lieutenant Schultz af 4de Dragon-Regiments 2den Escadron, der var udsendt for at bemægtige sig nogle Papirer, tilhørende den tidligere paa Dagen arresterede Præst i Hellevad, Petersen, at denne By allerede var besat af Fjenden, der sagdes at rykke frem igjennem Midten af Landet med 1 Bataillon og 2 Cavalieri-Regimenter. At engagere sig med den saaledes ligeoverfor ham staaende Styrke samtidigt med at udsætte sig for en Omgaaen af de langs Øst- og Vestkysten fremrykkende, fjendlige Tropper forekom General Wedell betænkeligt navnlig under Forhold som de herværende, der gjorde Forsyningen af hans Corps især med Fourage meget vanskelig. Han gav derfor den 28de henad Aften Ordre til Corpsets Tilbagegang saaledes, at 1ste Brigade dirigeredes over Gram mod Foldingbro, 2den Brigade over Jarls mod Skodborghus. Da imidlertid den Bro over Gram Aa, som sidstnævnte Brigade skulde passere, var afbrudt, bleve dens Afdelinger nødte til ligeledes at lægge Vejen over Gram, hvor hele Corpset samledes Kl. henad 11 om Aftenen, og hvor Infanteriet indquarteredes paa Gramgaard og i Byen, medens Cavaleriet og Artilleriet bivouakerede. Om Natten mellem den 28de og 29de omtrent Kl. 2 er-

holdt General Wedell her en Melding fra den Højst-commanderende for Borgervæbningen i Ribe, Lieutenant Siemsen, lydende paa, at Stemningen mellem Byens Borgere vilde gjøre ham det umuligt at forsøge et Forsvar af Byen uden Understøttelse af regulære Tropper. Generalen besluttede nu, da det af flere ham tilgaaede Meddelelser var sandsynligt, at en fjendlig Demonstration vilde blive foretagen imod Ribe, at afsende 1ste Brigade til Understøttelse for Forsvaret af Byen. Opbrudet af Brigaden bestemtes til Kl. 4, men kort før Afmarchen indlob der Melding fra Pladscommandanten i Byen om, at Borgerne definitivt havde opgivet Byens Forsvar, at Borgervæbningen var afvæbnet, og Vaabnene og Ammunitionen bortsendte. Generalen opgav nu Tanken om at besætte Ribe og lod 1ste Brigade med 2 Compagnier af 3die Linie-Bataillon marchere til Foldingbro og 2den Brigade med de to andre Compagnier til Skodborghus. Henad Middag overskred man Kongeaaen paa de nævnte 2 Steder; Infanteriet og Artilleriet besatte Passenc, medens Cavaleriet dels bivouakerede, dels gik i Cantonnements bagved samme; Hovedkvarteret forlagdes til Sønderskov. En for Corpset bestemt Intendant, Overauditeur Lassen, stødte først til dette ved Foldingbro, hvorhen han, ubekjendt med Corpsets Stilling, foreløbigt havde sendt Fourage og Slagteqvæg. Ligeledes stødte en Ambulance, der var bleven etableret i Kolding under Overlæge Rorby, og som var afgaaet herfra den 27de April, for at søge Corpset, først den 29de April til dette i Sønderskov. — Samme Dag forstærkedes Corpset med Livgarde-Escadronen. Denne, der den 25de April af Hs. Majestæt Kongen var stillet til General Hedemanns Raadighed, var for at støde til Hærens Hovedstyrke den 27de om Eftermiddagen afgaaet til Middelfart med Undtagelse

af et Commando, der efterlodes i Kolding, hvorfra Escadronen havde udstillet et Piket i Vonsild med Observationsposter i sydlig Retning; da der imidlertid fra General Hedemann indløb Ordre til Escadronen om at støde til det højre Flankecorps, afgik denne den 28de henholdsvis fra Kolding og Middelfart til Vamdrup for den følgende Dag at søge Corpset i Cantonnementet omkring Orderup; General Wedells Tilbagegang over Kongeaaen foranledigede imidlertid, at Escadronen den 29de forlagdes til Verst. Da Flankecorpsets Cavaleri i høj Grad trængte til Ro, og da General Wedell ansaa det for heldigst, eventuelt at fortsætte Retraiten saa nær den frugtbarere Østkyst, som Terrainet maatte tillade det, ligesom han endelig antog det for umuligt at forsvare Passene ved Foldingbro og Skodborghus med den Styrke, der stod til hans Raadighed, da disse Pässe kunde omgaaes saavel i østlig som i vestlig Retning, beordrede han den 29de om Aftenen Corpsets Afdelinger til den paafølgende Dag at rykke tilbage til et Cantonnement omkring Egtved for der at forskaffe Tropperne en Rastdag den 1ste Maj. At denne Dislocation, saaledes som det senere vil sees, imidlertid kun delvis kom til Udførelse, havde sin Grund i de Foranstaltninger, som efter Corpsets Tilbagegang over den jydsk Grændse bleve anordnede af Generalcommandoen over Nørrejylland i Overensstemmelse med de Befalinger, som tilgik samme fra Ministeriet, og som det her vil være Stedet til nærmere at omtale. —

Det er allerede i 1ste Afdeling af dette Afsnit berørt, at der fra Krigsministeriet under 21de og 22de April udgik forskjellige Ordre til Generalcommandoen over Nørrejylland dels med Hensyn til Fredericias Benyttelse som Dækning for en eventuel Overskibning af Tropper til Fyen og dels, for paakommende Tilfældes Skyld,

Ministeriets
Ordre til Generalcommandoen
over Nørrejylland angaaende
hvad der ved
den fjendlige
Fremtrængen
skal iagttages.

angaaende Flytningen af Hestedepoter og andre militaire Etablissementer enten til Fyen eller bag Liinfjorden. I Overensstemmelse med disse Befalinger blev der af Generalcommandoen givet de fornødne Ordre med Hensyn til Fæstningens Proviantering, ligesom det blev paalagt Cominandanten sammesteds, Oberst Krag, at uddele Vaaben til de af Byens Borgere, der maatte ønske at deltage i Forsvaret af Staden, der iøvrigt vilde være at betragte mere som en Position end som Fæstning, og hvis Forsvar derfor for at skaane Byen vilde være at opgive, saasnart vor Hær enten var gaaet længere Nord paa i Jylland. eller Overskibningen, den skulde dække, var udført*). Befalingen i denne Henseende udstedtes den 25de, altsaa samme Dag, som de første Flygtende fra Flensborg ankom til Kolding og ved deres Beretninger fremkaldte den tidligere omtalte, allarmende Meddelelse til Krigsministeriet, hvorved Oberst Hansens Mission til Hæren foranledigedes. Sidstnævnte Meddelelse krydsedes af en Ordre af samme Dato fra Ministeriet, der, skjøndt naturligvis ubekjendt med Begivenhederne i Flensborg, efter General Hedemanns Rapport om Slaget ved Slesvig antog, at han vilde være nødsaget til at fortsætte sin Retraite, og som derfor indskjærpede de tidligere givne Ordre til Generalcommandoen angaaende Evacuationen til Fyen og Nord paa.

*) Et længere Forsvar af Fredericia var iøvrigt umuliggjort ved, at man i en Række Aar havde undladt at vedligeholde Fæstningsværkerne, saaledes at der foruden Hovedindgangene fandtes mange andre Steder, ad hvilke Byen var let tilgængelig, især da Fæstningsgravene manglede Vand. En Istandsettelse af Fæstningsværkerne vilde derfor have krævet længere Tid og betydeligt Arbejde.

Hertil føjedes en Befaling om at lade Major Arenfeldt gjøre de under Indøvelse i Fredericia værende Rekruter marchefærdige, for at der kunde disponeres over dem efter bedste Skjøn, ligesom ogsaa om at bringe Alt hvad Generalcommandoen kunde samle af vel organiserede Fricorps'er og Folkevæbning, sammen paa de Punkter, hvor disse ansaaes for bedst anvendelige, uden at man dog skulde forsøge nogen Fremtrængen dermed. Allerede strax efter Afsendelsen af sin foreløbige Indberetning maatte imidlertid Generalcommandoen tage under Overvejelse, hvad der under de foreliggende Omstændigheder burde søges foranstaltet. Vistnok viste de Efterretninger, som de første Flygtende havde bragt til Kolding, sig allerede i Løbet af samme Dag at være meget overdrevne, men Sikkerheden for, at et Uheld havde ramt Armecorps'et, og den fuldstændige Uvished om, hvilke Beslutninger Overcommandoen havde taget med Hensyn til den fortsatte Retraite og navnlig med Hensyn til, om en Del af Hæren, og da hvilken vilde retirere Nord paa, maatte naturligt fremkalde Ønsket om at have en Observation idetmindste paa Hovedforbindelseslinierne mellem Slesvig og Jylland. De Kræfter, Generalcommandoen raadete over, vare imidlertid ikke blot meget faa i Antal, idet de foruden den i Kolding værende Livgarde-Escadron indskrænkede sig til nogle mindre, frivillige Corps'er, men disse sidstes Organisation og Indøvelse led endnu af flere Mangler. Generalcommandoen antog imidlertid, at det frivillige, beredne Jægercorps fra Øerne, der den 25de efter en Rastdag i Odense var ankommet til Midelfart, specielt vilde egne sig til den ovenomtalte Observation; Corps'et beordredes derfor til den 26de at afmarchere til Dalby og Bjært. Ved Gjennemmarchen gennem Kolding meddeltes der Corps'et en Instruction, ifølge hvilken det skulde overtage Observationen og

Dækningen af Linien mellem Ribe og Christiansfeld bag Gram Aa samt Forbindelsen mellem denne Linie og Kolding over Odis og Vonsild, Alt i Forening med Haderslev Amts patriotisk sindede Befolkning; Instructionen indeholdt iøvrigt detaillerede Bestemmelser angaaende Fordelingen af Corpset og dets Requite under forskjellige Tilfælde. Denne hele Foranstaltning faldt imidlertid bort, da saavel Major Jacobsen, som den Næstcommanderende, Ritmester Haffner, erklærede Corpset for uskikket til den paatænkte Anvendelse deraf og for kun at være til at bruge under Beskyttelse af regulære Tropper og i faste Positioner. Corpset blev derfor den 28de April dirigeret Vest om Kolding til Vester Nebel og Starup for i Forening med en mindre, jydsk Afdeling beredne Jægere, der var paa Marchen til Kolding, men var bleven standset i Alwinde, den følgende Dag at afgaae til Eritso. Den paatænkte Observation indskrænkedes derfor til den tidligere omtalte af et Detachment af Livgarde-Escadronen i Vonsild samt til en til Alver frem-skudt Patrouillering af Etappecommandoet fra Haderslev, der, som allerede berort, den 27de April var retireret til Kolding. Efter Modtagelsen af Krigsministeriets oven-omtalte Skrivelse af 25de beordrede Generalcommandoen de andre Fricorps, der stode til dens Raadighed, nemlig dem fra Aarhus, Horsens og Veile, til at afgaae til et Cantonnement i og omkring Kolding. Kun de 2 sidstnævnte Corps blev dog satte i Marche, da Corpset fra Aarhus endnu ikke var marchefærdigt; det samme var Tilfældet med nogle mindre, lignende Corps i Randers og Aalborg. Hvad iøvrigt Folkevæbningen i Jylland angaaer, da var denne aldeles uden Betydning; fra enkelte Steder indløb der vel til Generalcommandoen Tilbud om at møde med et større Antal Folk, saaledes fra Amtmanden over Ringkjøbing Amt, der tilbød at

stille 2000 Mand, men da der samtidigt forlangtes Førere, Vaaben og Ammunition, kunde man naturligvis ikke tage noget Hensyn dertil. For de i Fredericia værende Rekruters Vedkommende afgik der vel under 27de April den i Krigsministeriets Skrivelse paabudte Ordre til Major Arenfeldt om at gjøre dem marche-færdige, men da Majoren erklærede, at deres Uddannelse ikke i de faa Dage, de havde været under Indøvelse, var skredet saa langt frem, at der kunde være Tale om deres Anvendelse, blev Commandantskabet i Fredericia beordret til at foranstalte Rekrutskolen overført til Fyen; Skolen blev efter Overføringen etableret i Odense.

Uvisheden angaaende Forholdene ved det af General Hedemann commanderede Armeecorps blev ikke for Generalcommandoens Vedkommende hævet før Natten mellem den 27de og 28de, da dels mundlige, dels skriftlige Meddelelser indløb til den saavel om Retraiten af Hovedcorpset til Als som ogsaa om Ankomsten af General Wedells Corps i Omegnen af Toftlund. Den 27de var det vel blevet Generalcommandoen meddelt af Pastor Lund i Agerskov, at General Wedell Wedellsborg med 1 Bataillon Infanteri, 2 Dragon-Regimenter og 2 Escadroner Husarer samt noget Artilleri var passeret Agerskov ad Toftlund til for derfra, forfulgt af Fjenden, at begive sig videre Nord efter, hvorfor man besluttede at sende en større Patrouille af Cavaleri fra Kolding i sydvestlig Retning for at søge Forbindelse med det højre Flankecorps. Men fra General Wedell selv indløb der ingensomhelst Meddelelse før den 28de April, da den tidligere berørte Melding fra Generalen om hans Stilling ved Toftlund indtraf og gjorde Udsendelsen af den endnu ikke afgaaede Patrouille overflødig. Det af General Wedell udtalte Ønske om, at det frivillige, beredne Jægercorps maatte blive dirigeret til ham, kunde

efter hvad der ovenfor er anført, selvfølgelig ikke skee Fyldest, derimod blev der truffet Foranstaltninger dels, som alt tidligere omtalt, til at dirigere Livgarde-Escadronen til Corpset, dels til at skaffe det den fornødne Forsyning navnlig med Fourage og friske Heste, hvoraf endel den 28de April afgik fra Kolding over Jarls, medens endel fra Depoterne i Vejle og Horsens beordredes afsendte til Corpset over Skodborghus.

Generalcommandoen over Nørrejylland overtager Ledelsen af det højre Flankecorps's Bevægelser.

I Krigsministeriets Skrivelse til Generalcommandoen af 22de April var det udtalt, at saasnart Dele af det norrejydske Armeecorps maatte overskride den jyske Grændse, vilde de videre Operationer være at lede af Generalcommandoen i Nørrejylland. Da denne Eventualitet nu stod for Døren ved det højre Flankecorps's Tilbagegang, blev en Overvejelse nødvendig over hvad der med den disponible Styrke burde foretages, naar den fjendlige Hær overskred Kongeaaen og truede med at oversvømme Jylland. Den paa de fleste Steder af Halvøen fremherskende Stemning, hvori Ønsket om, understøttet af den organiserede og vel bevæbnede, militaire Styrke, at kunne værne for Hjemmet efter bedste Evne var fremtrædende, ligesom ogsaa det Sandsynlige i, at selv en overlegen Fjende under slige Forhold kun vilde kunne udføre sin Fremrykning langsomt, fremkaldte hos Generalcommandoen Overbevisningen om, at de disponible Kræfter ikke burde trækkes bort fra Halvøen ved gennem Elbo Herred og over Snoghøj og Fredericia at dirigeres til Fyen, men at de tvertimod burde søge at holde sig der saa længe som muligt, og deres Hovedoperationslinie som en Følge deraf føres gennem det aabne Terrain V. for den østlige Landevej. Denne Anskuelse, der, som man har seet, ogsaa næredes af General Wedell, fremsatte Generalcommandoen i en Forestilling til Krigsministeriet af 28de April

og i en Meddelelse, der samme Dag oversendtes det højre Flankecorps ved Adjudanten ved Generalcommandoen, Lieutenant E. A. Lundbye, der havde det Hverv, dels at gjøre General Wedell bekjendt med Flankecorpsets Indlæggelse under Generalcommandoen ved dets Overskriden af den jydsk Grændse, dels at erholde Underretning om de Anskuelse, som Generalen nærede med Hensyn til Fortsættelsen af Retraiten. Lieutenant Lundbye, der søgte General Wedell ad Vejen over Jarls og Gram, erholdt paa Henrejsen Efterretning om Corpsets Tilbagegang til den jydsk Grændse og traf først Generalen i Sønderskov. Lieutenanten retournerede efter at have udrettet sit Ærinde til Kolding, hvor han ankom den 29de Kl. 10 om Aftenen; hans Beretning angaaende Situationen og Corpsets øjensynligt meget udmattede Tilstand i Forening med Udtalelserne i en Skrivelse fra Krigsministeriet af 27de April, der under hans Fraværelse var indtruffen ved Generalcommandoen, og hvori den Anskuelse udtaltes, at Cavaleriet burde forlægges til Fyen med Undtagelse af det til Ordenens og den almindelige Sikkerheds Opretholdelse Fornødne. foranledigede, at Oberstlieutenant Baggesen endnu om Natten afgik til Sønderskov for paa Generalcommandoens Vegne at træffe de fornødne Foranstaltninger med Hensyn til Corpsets fremtidige Bevægelser. Oberstlieutenanten ankom til Sønderskov ved Daggry den 30te, hvor han forhandlede saavel med General Wedell som med Oberst Juel. Basis for disse Forhandlinger var dog ikke den i Krigsministeriets Skrivelse omhandlede Ordre om at lade alt Cavaleri overfore til Fyen, men en Mellemting mellem denne og de af Generalcommandoen nærede Anskuelse om, at Tropperne saalænge som muligt burde forblive i Jylland. Grunden hertil maa vel nærmest søges i Generalcommandoens Ønske om, at dens

Dannelse af
Arrieregarden
for det norre-
jyske Reserve-
corps.

under 28de April til Krigsministeriet fremsendte Udtalelse om denne Sag maatte have fundet sin Besvarelse, forinden en fuldstændig Evacuation foretoges. Resultatet af Forhandlingerne blev det, at General Wedell tilligemed Livgarde-Escadronen, 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment samt 6te Dragon-Regiment skulde afgaae til Fyen; Resten af Corpset, 3die Linie-Bataillon, 1ste Husar-Escadron, Husar-Reserve-Escadronen, 3die og 5te Dragon-Regiment samt 8de Batteri (Marcussen) skulde under Commando af Oberst Juel forblive i Jylland, formeret i et Corps, der erholdt Navn af Arrieregarden for det norrejyske Reservecorps, hvilket sidste imidlertid ikke existerede, og til hvis Dannelse der forelobigt kun var meget ringe Udsigt. Arrieregarden indtog den 30te et Cantonnement i Egnen om Egtved. Fra Kolding, hvortil Oberstlieutenant Baggesen om Eftermiddagen retournerede, afsendes Melding til Krigsministeriet om de truffne Foranstaltninger, hvori en senere paa Dagen indloben Skrivelse fra samme af 28de ikke nødvendiggjorde nogen Forandring, da den kun indeholdt Befaling for Generalcommandoen til eventuelt at sende det frivillige, beredne Jægercorps over til Fyen, at søge tilvejebragt Forbindelse med General Wedells Corps og endelig til efter at have draget Om-sorg for Fredericias Forsvar, indtil Evacueringen til Fyen var udført, at gaae Nord paa, samlende og ordnende alt den yderligere Rømning Vedrørende, idet man samtidigt søgte at berolige Beboerne med Hensyn til den temporaire Bortdragning af Tropperne fra Provindsen. Heller ikke secs en Samtale, der i Kolding havdes med den til Jylland af Regjeringen afsendte Statsminister Lehmann, at have fremkaldt Forandringer i Generalcommandoens Dispositioner.

Allerede den 30te om Eftermiddagen afgik General Moltke til Fredericia for at paasee Evacueringen af Fæstningens Materiel o. s. v., og om Natten afrejste Stabschefen til Snoghøj for at ordne Overskibningen til Fyen, hvorhen det frivillige, beredne Jægercorps alt i Løbet af den 30te var overført og nu efterhaanden skulde efterfølges af Etappecommandoet fra Haderslev og af den til Overførelse bestemte Del af General Wedells Corps, der den 30te var forlagt til et Cantonnement i Verst, Jorderup, Viuf og Eritse. I Snoghøj modtog imidlertid Oberstlieutenant Baggesen Svar fra Krigsministeriet paa Generalcommandoens ovenfor omtalte Indstilling af 28de April med Hensyn til Operationerne, naar det Wedellske Corps havde overskredet den jyske Grændse. I dette Svar, der var dateret den 29de April, udtalte Krigsministeriet, at alt Cavalieri som gik Nord paa maatte anses for tabt for den Hær, som nu maatte reorganiseres og fildels dannes, og paalagde Generalcommandoen, hvis det endnu var muligt, da at søge General Wedells Corps overført til Fyen kun med Undtagelse af det højst Fornødne til Udførelsen af Ordens- og Polititjenesten. Da denne Befaling aldeles forandrede Planen for de paatænkte Operationer i Jylland, afgik Oberstlieutenant Baggesen strax efter Modtagelsen deraf til Fredericia, hvor General Moltke endnu befandt sig, og hvorhen man ad mindre udsat Vej kunde dirigere Afdelingerne, saafremt der fandtes tilstrækkelige Midler til Overførelse. Da dette Sidste imidlertid ikke var Tilfældet, blev Adjudanten, Lieutenant Lundbye, afsendt til Middelfart for at forberede Generalcommandoen over Fyen, hvis Hovedkvarter, som det senere vil sees, var forlagt til denne By, paa, at Generalcommandoen over Nørrejylland vilde forsøge at overføre mere Cavalieri til Oen end oprindeligt bestemt.

Forandring i
Generalcom-
mandoens Plan
for den videre
Retraite.

Stabschefen afrejste ad Egtved til for saa hurtigt som muligt at dirigere de østligst cantonnerende Tropper paa Snoghøj. Den i Vester Nebel cantonnerende 1ste Husar-Escadron og Husar-Reserve-Escadronen, der cantonnerede i Bølling, bleve omtrent ved Middagstid af Oberstlieutenanten beordrede til strax at samles for at afmarchere til Snoghøj. Fra Egtved, hvor Oberst Juels Hovedkvarter befandt sig, beordredes det 5te Dragon-Regiment til at bryde op mod samme Maal, hvorimod det 3die Dragon-Regiment, der cantonnerede for langt Vester paa, til at man med nogenlunde Sikkerhed kunde dirigere det paa Snoghøj, bestemtes til i Forening med 3die Linie-Bataillon og 8de Batteri (Marcussen) at fortsætte Retraiten Nord paa for da fra Aarhus eller et andet Punkt paa Østkysten at overføres til Fyen.

Overførelsen fra Snoghøj og Fredericia fortsattes med Iver den 1ste Maj, og den 2den Maj om Formiddagen vare alle de til Overføring bestemte Tropper paa Fyen, ligesom ogsaa Fæstningen Fredericia var rømmet kun med Undtagelse af nogle faa, ældre Kanoner, hvoraf Tapperne afsloges, og en mindre Krudtbeholdning. General Moltke forlod samme Dag Fredericia for over Vejle, hvorhen Stabschefen havde begivet sig fra Egtved, at afgaae til Horsens. Ved sin Tilstedeværelse i Egtved havde Oberstlieutenant Baggesen beordret Oberst Juell til den paafølgende Dag med de under hans Commando efterladte Tropper at gaae tilbage over Vejle til Horsens. Mellem disse Byer stodte de 2 tidligere til Kolding dirigerede Fricorpser, der ved de forandrede Dispositioner vare beordrede Nord paa igjen, til Oberst Juels Corps. Cavaleriet gik i Cantonnement i Landsbyerne S. for Horsens, Infanteriet og Artilleriet i selve Byen, hvor Infanteriet forblev til den paafølgende Morgen, medens Batteriet endnu samme Aften afgik til

Overførelse af
 endel af General
 Wedells Corps
 til Fyen; Resten
 gaaer Nord paa.

Skanderborg og derfra med requireret Bespænding til Aarhus, hvor det ankom den 3die om Morgenen; Batteriets Heste bleve udstationerede hos Beboerne i Omegnen af Skanderborg. —

Ved de her omtalte Bevægelser fandt saaledes General Wrangel, da hans Avantgarde den 1ste Maj ankom til den jyske Grændse, denne blottet for ethvert Forsvar, og efter et kort Krigsraad i Christiansfeld gav han Befaling til den følgende Dag at overskride Grændsen. Følgende Proclamation til den jyske Befolkning underrettede denne om den forestaaende Invasion:

»En tydsk sejerrig Hær vil imorgen overskride Eders Lands Grændse; ikke i fjendlig Hensigt kommer den til Eder, derfor tilraaber jeg Eder: bliver i Eders fredelige Boliger, flyer ikke med Kone og Børn fra det Eder saa kjære Arnested. Jeg, den Højestcommanderende ved Armeen, indestaaer Eder for, at Eders Person skal være os hellig, og at Eders Ejendom og Eders Nationalfarver skulle blive beskyttede imod hver vilkaarlig Behandling, saalænge Hæren opholder sig indenfor Eders Lands Grændser; men jeg kan ikke fritage Eder for at tilvejebringe Hærens Fornødenheder, og hertil behøver jeg i Eders egen Interesse Eders lovmæssige Øvrigheds Medvirkning. Derfor opfordres herved alvorligen alle kongelige, danske Civiløvrigheder at blive paa deres Post og at fremture i at efterkomme deres Pligter og Forbindligheder. Ligeledes opfordrer jeg Gejstligheden til at blive i deres Sogne og at anvende hele deres Indflydelse til deres Menigheders Beroligelse. — Skulde de kongelige, danske Øvrigheder ikke efterkomme denne Forskrift, saa ere de værste Følger uundgaaelige for Eder, fordi mine Tropper da nødsages til selv at indquartere sig og selv at tage sig alle til deres Livsophold henhørende Midler efter eget Tykke, hvorved der med den bedste Villie

De fjendlige
Tropper rykke
ind i Jylland.

General Wrangel's
Proclamation
til den
jyske Befolkning.

ikke altid kan sættes Skranker for vilkaarlige og uordelige Gjæringer. Men al den Ulykke, som deraf kunde følge, vilde udelukkende tilskrives Eders Øvrighed, der forlader Eder i Trængselens Øjeblik. — Jyllandere! modtager gjæstfri mine Tropper; I saavel som Eders Koner og Børn ville da være ligesaa trygge midt iblandt de ædle, tyske Krigsfolk, jeg er saa lykkelig at anføre, som iblandt Eders egne Brødre!

Hovedkvarter, Christiansfeld den 1ste Maj 1848.

Overbefalingsmand over Armeen.

Wrangel.

Om Morgenen tidligt den 2den Maj rykkede General Bonin frem over Kolding og Gudso for at angribe Fredericia; de regulaire, slesvig-holstenske Tropper gik samtidigt frem over Ødis og Vamdrup til Alminde og Omegn. General Bonin lod Tropperne gaae i Cantonnement i Borup og nærmeste Byer, hvorfra han anordnede den videre Fremrykning mod Fredericia til den følgende Dag. Da imidlertid en Officer, der var sendt ud paa Recognoscering, bragte den Efterretning tilbage, at Fredericia var forladt af vore Tropper, lod Generalen endnu om Natten mellem den 2den og 3die Maj Byen besætte af Fusilier-Bataillon af 31te Infanteri-Regiment. — Af de 2 Colonner, hvori Major Zastrows Commando marcherede, naaede den vestligst fremrykkende ligeledes den 2den Maj over den jyske Grændse til et Cantonnement i Sønderkov og Omegn, hvorimod Friskareafdelingerne under Capitain Gersdorff den nævnte Dags Aften endnu befandt sig paa Slesvigs Grund i et Cantonnement i Skodborg. Den 3die Maj overskred ogsaa denne Afdeling Kongeaaen ved Skodborghus, forenede sig N. for dette Punkt med Colonnen under Major Zastrow, og det hele Corps marcherede nu til et Cantonnement

Besættelsen af
Fredericia.

i Harthe og Omegn. Hovedstyrken af de slesvig-holstenske Tropper var den 3die Maj bleven skudt frem til Vejle, hvorhen den paafølgende Dag Major Zastrow fulgte efter med de ham underlagte, regulaire Tropper og det Rantzauske Fricorps, hvilke alle lagdes i Cantonnement ved Vejle. De øvrige Fricorpser holdt den 4de Maj Rast og dirigeredes den 5te til Egtved og Omegn for at dække den venstre Flanke af de regulaire, slesvig-holstenske Tropper, hvis Forposter stode i Højde med Bredal Kro. Af Linie-Brigaden rykkede den 3die Maj om Morgenen 1ste Bataillon af 12te Infanteri-Regiment og det 6 Pds. Batteri ind i Fredericia. Resten af Linie-Brigaden indtog Cantonnement i Landsbyerne i Fredericia Afsnittet. Om Formiddagen ankom General Wrangel til Fredericia med Gardeskytte-Bataillonen, der stilledes til General Bonins Raadighed. Det 6 Pds. Batteri opkjørtes paa Kastelsvolden, hvor det tyske Flag hejsedes om Eftermiddagen under Salut fra Batteriet af 101 Skud; man anvendte hertil først den ringe, i Fæstningen tilbageladte Krudtbeholdning, og da denne slap op, endel af Batteriets skarpe Ammunition. General Bonin forblev i Fredericia, General Wrangel vendte den 5te tilbage til Kolding, hvor han op-slog sit Hovedkvarter; Garde-Brigaden cantonnerede dels i sidstnævnte By, dels i Omegnen af samme. Under sit Ophold i Fredericia havde General Wrangel udstedt følgende Dagsbefaling:

»Soldaten der Deutschen Bundes-Armee!

Seit Eurem Siege bei Schleswig ist der Feind un-aufhaltsam zurückgewichen, und nur einmal gelang es noch, einen Theil desselben an dem Bilschauer Krüge vor Flensburg zu erreichen, wo er eine neue Niederlage erlitt. Gross waren seitdem Eure Anstrengungen —

General Wrangel's Dagsbefaling den 3die Maj

Ihr habt sie überwunden mit einer Ausdauer, die Eurer Muthe im Kampfe gleichkommt, und wenn Ihr auch keinen neuen Kampf bestehen konntet, weil er sich durch Schnelligkeit Euch entzog. so sind doch schon die Früchte jener beiden Siege bedeutend. Schleswig und Holstein sind vom Feinde geräumt — bis auf einige Inseln, welche wir wegen Mangel an Kriegsschiffen nicht betreten können — in Jütland sind wir eingedrungen, und die Feste Fridericia ist unser! Dort weht jetzt die Deutsche Fahne, und so lange diese aufgepflanzt ist, soll kein Schiff mehr bei seiner Durchfahrt durch den kleinen Belt einen Zoll entrichten.

Nach diesen Erfolgen will ich Euch jetz Ruhe geben, um neue Kräfte zu neuen Siegen zu sammeln; denn nicht eher darf der Krieg enden, als bis die Rechte unseres gemeinsamen Vaterlandes vollkommen gesichert sind, und jeder durch denselben entstandener Schaden ersetzt ist.

Bis dahin bleiben wir zusammen.

Hauptquartier Fridericia, den 3te Mai 1848.

Wrangel.

I hened 3 Uger forblev den tydske Invasionshær i den ovenfor omhandlede Stilling og paa enkelte mindre Expeditioner og Smaafægtninger med vor Flotille nær, som senere nærmere ville blive omtalte, i fuldstændig Ro og underholdt ved de Contributioner, der udskreves fra forskjellige Dele af Jylland. Skildringen af denne for den jyske Befolkning og navnlig for Vejle Amt trykkende Periode maa forbeholdes et senere Punkt i denne Fremstilling, der først vil have at beskæftige sig med den fortsatte Retraite af de Afdelinger af vore Tropper, som vi forlode i Horsens og nærmeste Omegn, samt med Forholdene paa Fyen.

Det er allerede berørt, at det 8de Batteri (Mar-
cussen) den 3die Maj om Morgenen indtraf i Aarhus;
det indskibedes her tilligemed Hestedepotet fra Horsens
og de Frivillige fra førstnævnte By, c. 100 Mand, samt
Ambulancen og afsejlede til Nyborg. Ambulancens Heste
fordeltes af Amthuset til Beboerne i Byen og Omegn.
3die Linie - Bataillon, 3die Dragon-Regiment og de 2
Fricorps'er brøde om Morgenen den 3die op fra Horsens
og Omegn og marcherede til et Cantonnement i Lands-
byerne S. for Aarhus, til hvilken By Generalcomman-
doens Hovedkvarter ligeledes den 3die blev forlagt. Den
4de om Morgenen indskibedes i Aarhus Infanteriet
og 40 Mand af Dragon-Regimentet for at overføres til
Nyborg; Resten af sidstnævnte Regiment dirigeredes ad
Randers til. I denne By og i Aalborg, hvorhen Gene-
ralcommandoen forlagdes den 7de Maj, indskibedes i
Løbet af de nærmest paafølgende Dage saavel Resten
af Dragon-Regimentet, som de 2 i Aalborg formerede
Reserve-Batailloner og alt Personel og Materiel, hen-
hørende til de forskjellige Etablissementer S. for Liim-
fjorden. Til Fladstrand og Hals afsendtes de fornødne
Skibe for at overføre disse Skandsers Personel og Ma-
teriel, og den 10de var saaledes Nørrejyland rømmet
med Undtagelse af de hos Beboerne efterladte Heste
samt endel syge Heste, der vare blevne henlagte N. for
Liimfjorden, tilsammen et Antal af henved 400 Heste.
Den oprindelige Bestemmelse, at lade Infanteriet og Ar-
tilleriet forblive i Nørrejyland og under Fjendens eventuelle
Fremrykning gaae tilbage bag Liimfjorden, antog General-
commandoen for stømmende med Krigsministeriets An-
skuelse, da det i Ordren til Overførelsen af Cavaleriet tillige
antydtedes, at Generalcommandoen kunde trække Reserve-
Bataillonerne fra Aalborg til sig under dens Tilbage-
gang gennem Jylland. Da imidlertid de senere, mini-

Vore i Jylland
efterladte Af-
delingers fort-
satte Retraite og
deres Overførelse
til Fyen

sterielle Befalinger alle lode paa en fuldstændig Rømning af Jylland, og man ved en Conference, der fandt Sted i Aarhus den 3die Maj mellem Minister Lehmann og General Moltke med Stabschef, kom til det Resultat, at det var Krigsministerens Villie, at hele Forsvaret af Jylland, Vensyssel indbefattet, skulde opgives, blev Evacuationen fortsat, saaledes som ovenfor anført. Paa en Forespørgsel af Generalcommandoen, om denne efter Rømningen af Jylland skulde forblive dersteds, udtalte Krigsministeriet sig under 8de Maj for, at idetmindste Stabschefen burde forblive i Jylland saalænge, som Omstændighederne kun vilde tillade det. Som en Følge heraf afgik efter Evacuationens Tilendbringelse General Moltke til Kjøbenhavn, medens Oberstlieutenant Baggesen med Lieutenant Lundbye og Intendanten ved det nørrejydske Reservecorps, Overauditeur Nielsen, forblev i Aalborg. —

Foreløbige For-
anstaltninger til
Dækning af
Fyen.

Af hvad der alt i 1ste Afdeling af dette Afsnit er fremsat, vil det erindres, at Krigsministeriet under 22de April underrettede Generalcommandoen over Fyen om, at et Angreb paa vor ved Slesvig staaende Hær maatte antages at være nær forestaaende, hvortil blev knyttet den Befaling, ved et eventuelt Tilbagetog af Hæren at opbyde Alt indtil de uøvede Rekruter for i Forening med Marinen at dække vore Troppers Overgang til Øen. Denne Befaling fremkaldte en Henstillen fra General Guldberg til Ministeriet af 24de April, om Generalcommandoen under den nævnte Eventualitet maatte samle alle Baade og Fartøjer fra Flensborg-, Aabenraa- og Haderslev Fjord ved Kysten af Fyen, placere et Batteri til Dækning af Overfarten paa Øens nordvestlige Kyst og endelig lade foretage en Undersøgelse, hvorved der kunde udpeges passende Punkter til Anlæg af faste Batterier, ved Hjælp af hvilke Overgangen til Fyen kunde dækkes.

Disse Forslag billigedes af Ministeriet med Undtagelse af det sidstnævnte, da man var af den Formening, at Marinen om Sommeren maatte kunne afgive tilstrækkelig Dækning for Kysten. Strax ved de første Efterretninger om Slaget ved Slesvig forlagde Generalcommandoen den 25de sit Hovedkvarter til Middelfart, hvor der fra Ministeriet tilgik den Meddelelse om hvad der var passeret, og om Sandsynligheden af en fortsat Retraite samt Paalæg om at lade de marchedygtige Rekruter ved Exercerskolen i Nyborg formere i en Bataillon, til hvis Commandeur Ministeriet havde udseet Capitain Gosch af 7de Linie-Bataillon, og som hurtigst muligt skulde afgaae til Fredericia og stilles til Raadighed for Generalcommandoen i Nørrejylland. Da den nævnte Bataillon var temmelig svag, beordrede Generalcommandoen desuden Odense Frivillige, ialt 100 Mand under Oberstlieutenant Hindenburg sammesteds hen; et mindre Detachment af 6te Dragon-Regiment, der befandt sig i Odense, fik Befaling til at afgaae til Middelfart for over Kolding at støde til Regimentet. For det Tilfælde at vort Armeecorps's tilbagegaaende Bevægelse maatte blive fortsat, og Fjenden muligt besætte Kysten ligeoverfor Fyen, var Generalcommandoen betænkt paa foruden ved Marinen ogsaa at tilvejebringe en Bevogtning i Land paa de mest udsatte Punkter og da navnlig langs den smallere Del af Lille Belt; hertil regnede den paa de forskjellige mindre, frivillige, fynske Corpser og Kystmilicen, ligesom den ogsaa androg hos Krigsministeriet paa at erholde et 3 Pds. Batteri til Understøttelse ved et eventuelt Forsvar. Af de saaledes paatænkte Foranstaltninger maatte Mobilgjørelsen af Rekrutbataillonen i Nyborg paa Grund af Mandskabets Uøvethed og Mangel paa Forsyning med Udrustningsgjenstande foreløbigt stilles i Bero; det fri-

villige Corps fra Odense og Dragon-Detachementet bleve standsede ved Lille-Belt, da der her fra Ministeriet indløb en Bemyndigelse til at holde dem tilbage til Anvendelse ved Øens Forsvar. Den umiddelbart paafølgende Evacuation af Fredericia og overhovedet af hele Nørrejylland gjorde selvfølgelig ogsaa de nævnte Forstærkninger Nærværelse paa jydsk Grund overflødig. —

Efter Forvirringen i Flensborg og den derved fremkaldte, hurtige Retraite af Hærens Hovedstyrke til Als besluttede Ministeriet, som vi have seet, betydeligt at forstærke Besætningen paa Fyen ved at trække General Hedemann med Størstedelen af Armeecorpset til denne Ø, dels for at beskytte den og dels, for at der under den Afventningsperiode, som antoges nu at maatte indtræde, kunde arbejdes hen paa Reorganiseringen af Armeecorpset og navnlig Indordningen i dette af de Reserveafdelinger, med hvis Dannelse man var beskæftiget. Ministeriet besluttede endvidere at sende Generalcommandoen den fornødne Assistance ved de mange under disse Omstændigheder forefaldende Disloceringer samt ved Ordningen af Artilleriforsvaret paa Øen, til hvilken 1 1/2 Pds. Batteri strax beordredes oversendt fra Kjøbenhavn. I disse Øjemed stilledes Capitain Steinmann af Generalstaben og Major Deichmann af Artilleriet til Generalcommandoens Raadighed. Endelig foranledigede den General Hedemann tiltænkte Stilling og Virksomhed paa Øen Ministeriet til at ønske Generalcommandoen over samme overdragen til ham, hvorfor Ministeren ved en Skrivelse af 28de April bevægede General Guldberg til selv at andrage om at maatte fratræde Posten som commanderende General. Det er allerede i det Foregaaende oplyst, hvad der foranledigede, at General Hedemann først forlod Als den 7de Maj; indtil dette Tidspunkt forblev altsaa General

Guldberg i sin Post, og det var saaledes ham, hvem Anordningen af Troppernes Fordeling strax efter deres Overførelse fra Als og Jylland til Fyen og deres Anvendelse til Sikkringen af Øen paahvilede.

Den foreløbige Observation af Kysten ved Hjælp af Poster af Kystmilicen blev strax tilvejebragt for Strækningen mellem Svendborg og Baaring Vig; ved Fjendens yderligere Fremtrængen Nord paa og senere Overskridelse af den jydske Grændse concentrerede Generalcommandoen de Infanteriafdelinger, der i disse Dage overfortes fra Als, samt af de fra Jylland ankomne Tropper det frivillige, beredne Jægercorps, Etappecommandoet fra Haderslev, der var stillet under den fra Ribe tilbagevendte Pladscommandant, Lieutenant Jahns Commando, samt de 2 Husar-Escadroner i Omegnen af Middelfart, medens Resten af det fra Jylland overførte Cavaleri lagdes i Cantonnements længere tilbage fra Kysten. Med de Kræfter, som Generalcommandoen saaledes den 3die Maj raadede over, og som foruden de allerede nævnte Afdelinger bestod af 3die Reserve-Bataillon, hvis Mandskab, som det vil erindres, var indkaldt til Møde den 1ste Maj i Middelfart, men hvoraf kun nogle faa Befalingsmænd og c. 300 Mand vare komne tilstede, og hvis Forsyning endnu var meget mangelfuld, traf den paa den nævnte Dag følgende Foranstaltninger til Sikkring af Kysten. Det frivillige, beredne Jægercorps tildeltes Strækningen fra Skoven N. Ø. for Billshave over Strib til Skjerbek Mølle, 3die Reserve-Bataillon den fra sidstnævnte Punkt til omtrent N. for Hindsgavl, Commandoet under Lieutenant Jahn Resten af Hindsgavlsodde, 9de Linie-Bataillon Kysten V. for Skrillinge indtil Gamborg, og Odense Fricorps den fra Gamborg til Ronæs; Forsvaret af Fønsskøvs nordvestlige Kyst overdroges 1ste Jægercorps; de

Foreløbig Observation af Kysten ved Lille Belt.

af Dampskibet i en Afstand af 1400—1800 Alen fra Fæstningen. Beskydningen, hvorved Arsenalbygningen i Kastellet blev skudt i Brand, fremkaldte en Kamp med 6 af de i Fæstningen værende Kanoner af det 6 Pds. Batteri samt med 3 Piecer af det ridende Batteri, der fra Cantonnementet i Eritso sendtes frem mod Kysten, hvor de toge Post tæt S. O. for den nævnte By paa de derværende Højder. Efter et Par Timers Kanonade, hvorved der paa den fjendlige Side kun blev lidt et Tab af 1 Mand, og som iovrigt efter Angrebets hele Natur ikke kunde ventes at medføre noget Resultat af Betydning, trak Flotillen sig tilbage bag Stribsodde. Tabet paa vor Side i denne Fægtning var 6 Døde og 14 Saarede; desuden havdes flere, iovrigt mindre væsentlige Beskadigelser af Fartøjerne. Foruden Arsenalbygningen bleve enkelte Huse i selve Byen ramte af Projectiler fra Fartøjerne, hvorved de lede mere eller mindre Skade, ligeledes bleve et Par af Indvaanerne saarede. Strax efter Fægtningens Ophør kastede Fjenden nogle Granater imod Strib Færgegaard, hvorved denne blev stukket i Brand. — En anden Følge af den samme Kamp var den, at der blev givet det ridende Batteri Ordre til om Eftermiddagen at bombardere Middelfart. Kl. 4 kørte Batteriet op paa Højderne i Nærheden af Snoghøj Færgegaard og kastede Granater imod Byen, i hvis Kirke endel Ammunition var opbevaret. Major Deichmann sørgede, understøttet med megen Raskhed af Fyrværker Larsen og nogle Artillerister, for Udtransporten af Ammunitionsbeholdningen, hvilken Foranstaltning vanskeliggjordes ved, at Ilden fra det fjendlige Batteri, der fortrinsvis rettedes mod Kirken, stak 2 i dennes Nærhed liggende Huse i Brand. Til at besvare den fjendlige Ild havdes intet Artilleri umiddelbart disponibelt; det faste Batteri ved Hindsgavl var

Bombardement
af Middelfart.

ikke fuldført, idet Skydeskaarene endnu ikke vare færdige, og ingen Bidsker vare lagte, ligesom Ammunitionsforsyningen, da intet Krudtmagasin var indrettet, indskrænkede sig til et mindre Antal Skud, der vare bragte derud i Voldkasser. Der gaves imidlertid strax de 2 24 Pds. Granat-Halvbatterier Befaling til ved requireret Bespænding at rykke ind til Middelfart, hvorhen ligeledes 5te Batteri (Dinesen) beordredes hurtigst muligt at begive sig. Imidlertid forsøgte man paa at bringe et Par af de 12 Pds. Piecer i Hindsgavlsbatteriet til Skud, hvad der ogsaa henimod Slutningen af Bombardementet lykkedes trods Batteriets mangelfulde Forfatning. Først senere ankom det requirerede Artilleri; Granat-Halvbatterierne bleve placerede mellem Hindsgavlsbatteriet og Middelfart i der anbragte Indskjæringer, 5te Batteri (Dinesen) blev holdende i nogen Afstand fra Byen for at kunne anvendes efter Omstændighederne. Den Skade, der foraarsagedes paa Byen, var iøvrigt kun ringe, og Ødelæggelsen indskrænkede sig i Hovedsagen til de 2 ovenfor berørte Bygninger, idet det ved Hjælp af Afdelinger af 1ste Jægercorps, hvis Mod og ufortrødne Anstrængelser fandt fortjent Anerkjendelse, lykkedes hurtigt at blive Herre over Ilden. Der havdes ved denne Lejlighed ingen Døde og Saarede. — De 2 Granat-Halvbatterier forbleve staaende i Indskjæringerne, hvorimod det 5te Batteri (Dinesen) den paafølgende Dag beordredes tilbage til dets Cantonnement. — De nys omtalte, fjendlige Foretagender fremkaldte en Skrivelse fra Capitaïn Bille til General Wrangel af 9de Maj, hvori han beklagede sig over dels, at Skydningen paa Strib var bleven rettet imod Huse, hvori Saarede vare indbragte, og som derfor vare betegnede med en hvid Fane, dels at den aabne By Middelfart var bleven bombarderet, i hvilken Anledning han bemærkede, at saafremt

dette Bombardement var skeet paa Generalens Befaling, den danske Marine vilde være istand til at hævne sig ved Foretagender mod de tyske Østersøstæder. Denne Skrivelse besvaredes af General Wrangel den følgende Dag derhen, at Beskydningen af det af danske Tropper besatte Middelfart var en Følge af, at de danske Skibe havde beskydt Fredericia, og bemærkede han med Hensyn til den af Capitain Bille fremsatte Trudsel, at for hvert Hus, som den danske Marine maatte skyde i Brand paa de tyske Kyster, vilde en Landsby i Jylland gaae op i Luer. —

General Hedemann forlanger Oberst Hansens Fjernelse fra Armeen eller sin egen og Stabschefs Domission fra de dem overdragne Poster.

Den Spænding, som ved Oberst Hansens Sendelse og hans Optræden paa Als var opstaaet mellem ham og Overcommandoen, havde ikke kunnet Andet end fremkalde en bitter Stemning hos General Hedemann, der følte sig personlig krænkert ved saa at sige at see Commandoen tagen fra sig midt i sit Armeecorps. Men ved Siden heraf gjorde en Betragtning af mere almindelig og for Hærens Virksomhed mere gjennemgribende Natur sig gjældende hos Overcommandoen, fremkaldt ved Overbevisningen om, at Intet kunde være skadeligere for Hærens fremtidige Virksomhed end en Spredning af Commandoen, hvorved ethvert Sammenhold i Operationerne, naar intet bestemt og klart Myndighedsforhold var tilstede, upaatvivleligt vilde gaae tabt ved Forskjelligheden i Anskuelserne om hvad der burde foretages. General Hedemann var saa gjennemtrængt af denne Overbevisning, at han mente at burde gjøre sin Forbliven som commanderende Genneral afhængig af en Forandring i de ved Oberst Hansens Stilling opstaaede Forhold, og han rettede derfor endnu samme Aften, som han ankom til Middelfart, en Skrivelse til Krigsministeren, hvori han fremstillede for denne det Uheldige i den opstaaede Situation og Nødvendigheden af, at der gjordes Ende paa

en Tilstand, der efter hans Anskuelse var lige ødelæggende for Landet og for Hæren. Generalen gjorde Ministeren følgende Forslag, enten at fratage Oberst Hansen Commandoen paa Als ved at kalde ham tilbage til Kjøbenhavn og tillade Overcommandoen ifølge den den engang givne Bemyndigelse at betroe Commandoen over Als til en Mand, som den havde Tillid til, saaledes at den i Fremtiden var sikkert imod ethvert Overgreb, der kunde virke forstyrrende paa dens Operationer, — eller at Ministeren, hvis Oberst Hansen skulde blive ved Hæren, vilde tillade Generalen atter at indtræde som Commandeur for 1ste Jægercorps*), og at i saa Fald tillige Stabschefen, Capitain Læssøe, maatte fratræde sin Post som saadan og indtræde i en til hans Forhold svarende, underordnet Stilling, hvori han saa sig istand til at bære det ham paahvilende Ansvar. — Det er i denne Dels 1ste Afsnit omtalt, at Ministeren ved Fjendlighedernes Udbrud havde havt Tanken henvendt paa at indkalde en fremmed General til at commandere Hæren. Denne Tanke havde han senere ikke ganske opgivet, og den havde specielt paatrængt sig ham paany i den sidste Tid og især, da der var Tale om Hærens Forøgelse ved fremmed Hjælp. Det var navnlig paa Frankrig, at man i denne Henseende havde Blikket henvendt, hvad der fremgaaer af en Skrivelse af 6te Maj til Oberst Hansen, der af flere foreliggende Actstykker sees at have havt Ministerens Fortrothed i disse Forhold. Oberst Hansen billigede imidlertid ikke Ministerens Anskuelse om, at man burde vælge en fransk General, men mente, at man derom even-

*) General Hedemann havde, da han modtog Commandoen over det nørrejydske Armeecorps, forbeholdt sig, forsaavidt han ikke maatte føle sig denne Post voxen, da at kunne træde tilbage i den Stilling, han forlod, som Commandeur for 1ste Jægercorps.

tuelt burde henvende sig til den Magt, der sendte os et Hjælpecorps, eller at man burde overdrage Overcommandoen til Arveprinds Ferdinand og til Stabschef for denne søge at erholde en højtstaaende Officer af den Nation, fra hvem Hjælpen blev os ydet; i saa Fald mente Obersten, at vore Tropper burde deles i smaa Divisioner, til Commandeurer for hvilke han foruden sig selv foreslog General Hedemann og Oberst Schleppegrell. Dette hele Spørgsmaal var dog endnu langt fra modent til Afgjørelse, og Ministeren indskrænkede sig ogsaa i sit Svar af 9de Maj paa General Hedemanns ovennævnte Skrivelse til at bebrejde Generalen, at denne paa en Tid, hvor Ministeren samlede til ham og organiserede for ham et langt større Commando, end han tidligere havde havt, optraadte paa denne Maade ligeoverfor ham og vilde lade Landet lide under en personlig Misfornøjelse i et Øjeblik, hvor han i Forbindelse med sin Stabschef havde erhvervet noget af den Erfaring, som Alle savnede. I det Ansvar, som Ministeren havde at bære, i sin Mangel paa fuldstændige Efterretninger om hvad der havde tildraget sig i Flensborg, i den Mængde foruroiligende Efterretninger, der igjennem Private, i Bladene etc. var strømmet ind paa ham, i de dertil knyttede Klager over Overfald og Forræderi*) mente

---

*) Som et Exempel paa, med hvilken Letsindighed selv fornuftige Folk optog og gjengave Beretninger om, at der ved Armeecorpssets Retraite fra Slesvig skulde have været Forræderi med i Spillet endogsaa fra Overcommandoens Side, skal her anfores, at der fra tvende navngivne Mænd i Korsør den 6te Maj blev sendt en Indberetning til Ministeriet om en Skildring, som en ung Mand i Officersdragt, der Dagen før var ankommen med Dampskibet fra Lübek, og som udgav sig for Adjudant ved 7de Linie-Bataillon, havde givet af Slaget ved Slesvig, og hvori han næstefter en

Ministeren at have havt tilstrækkelig Grund til at sende Oberst Hansen med den omhandlede Fuldmagt til Hæren for der at optræde paa hans Vegne og jevne de muligt opstaaede Conflicter. Ministeren tilføjede, at Oberst

Skildring af Kampens Begyndelse, der selv for Ikkemilitaire maatte synes temmelig meningsløs, fremsatte Bemærkninger om, at General Hedemann var en Forræder mod den danske Sag, at han i Slesvig daglig omgikkes med udprægede Slesvig-Holstenere foruden andre latterlige Insinuationer. Skjendt denne hele Udtalelse var af den Natur, at man uden Fare kunde see aldeles bort fra samme, saa troede dog Ministeren i Betragtning af den hæderlige Kilde, hvorfra Meddelelsen var ham tilgaaet, ligesom ogsaa deraf, at han omtrent samtidigt modtog mundlige Meddelelser om lignende Udsagn af den samme Person paa andre Steder, at burde underrette General Hedemann om denne Sag, hvad der skete ved en Skrivelse af Sde Maj, hvori der fremhævedes det Ønskelige i at udfinde den foregivne Adjutant ved 7de Linie-Bataillon. General Hedemanns noget bitre Stemning lod ham vistnok med Urette i denne Meddelelse see en Antydning af en mod hans Person rettet Mistanke af Krigsministeren og foranledigede ham til strax efter Modtagelsen deraf at opsætte 2 Andragender henholdsvis til Hs. Majestæt Kongen og til Krigsministeren om retslig Undersøgelse og om Entledigelse fra ethvert ham overdraget, hædrende Hverv. Forinden disse Andragender kunde afsendes, beroligedes imidlertid Generalens oprørte Stemning ved Modtagelsen af Krigsministerens ovenfor omtalte Skrivelse af 9de, og denne hele Sag, der truede med at faae saa store Dimensioner, faldt snart hen i sin velfortjente Betydningsløshed, da den foregivne Adjutant ved 7de Linie-Bataillon oplystes at være en Frivillig af samme Afdeling, der anholdtes den 9de Maj om Aftenen i Kjøbenhavn af Politiet som sigtet for Desertion og for bedrageligt Forhold med Hensyn til en falden Officers Ejendom.

Hansens Nærværelse paa Als endnu ikke var unødvendig, at de Underhandlinger, som vare i Gang med Hensyn til Sverig, det højre Flankecorps's udmattede Tilstand og den større Lethed for i Fyen at samle betydelige Troppemasser og mere skjult at ordne dem og indskibe dem til Frembrud havde foranlediget ham til at vælge Fyen til Samlings- og Reorganisationsplads for Hæren, der, førend den brød frem, burde bringes op til c. 20000 Mand. Det var dette Reorganisationsværk, som Ministeren vilde have støttet ved den Erfaring, som Generalen i Forbindelse med hans Stabschef havde erhvervet, og som han ikke burde forstyrres i ved at fordybe sig i Forsvaret af Als. Med Hensyn til Valget af Oberst Hansen som Commandant paa sidstnævnte Sted begrundede Ministeren dette ved den tilstedeværende Mangel paa Stabsofficerer og Ønsket om at prøve en høj Officer ligeoverfor Fjenden, idet han fremhævede Oberstens Forpligtelse til hjælpsom Medvirkning efter Generalens Ordre.

General Hodemann lod sig berolige ved denne Skrivelse fra Ministeren, idet han af de i samme brugte Udtryk angaaende Forholdet imellem ham og Oberst Hansen uddrog den Slutning, at denne Sidste var hans Commando fuldstændigt underlagt. Det viste sig imidlertid strax, saaledes som det ogsaa paa et tidligere Sted er berørt, at Generalens Befalinger angaaende Oversendelsen af Tropper og andre personelle Kræfter ikke bleve udførte af Oberst Hansen, der af de ham fra Krigsministeriet tilgaaede Udtalelser antog sig for at staae i en mere selvstændig Stilling, og som overhovedet, naar en sliq Selvstændighed og Uafhængighed af Generalcommandoen over Fyen ikke kunde opnaaes, udbad sig af Krigsministeriet at maatte blive kaldt tilbage. Dette uholdbare Forhold, der fremkaldte en

Række Beklagelser, Forklaringer o. s. v. fra begge Sider, og som ikke forbedredes ved Udtalelser fra Ministerens Side, der under Bestræbelsen for at klare og jævne snarere forøgede Spændingen, idet den ene Part deraf ansaa sig berettiget til at commandere, den anden til at nægte Efterkommelsen af Befalingerne, vedligeholdtes indtil Slutningen af Maj Maaned og ophørte først, da Begivenhedernes Gang medførte Størstedelen af Armeecorpsets Samling paa Als. Heldigvis blev dets Tilstedeværelse imidlertid uden indgribende Virkning med Hensyn til Reorganisationen af den største Del af Hæren og Forberedelsen af de Operationer, som Overcommandoen havde for Øje. Det er til denne Reorganisation og til den nævnte Forberedelse, at Fremstillingen nu skal vende sig. —

Allerede den 6te Maj havde Ministeriet beordret Generalcommandoen over Fyen til nu, da Oberst Schleppegrell var overført til Øen og saaledes kunde overtage Commandoen over Kystbevogtningen langs Lille Belt, at forlægge sit Hovedkvarter til Odense. Denne Overdragelse af Kystbevogtningen til Flankecorpset skete ved Dagsbefaling fra General Hedemann af 8de Maj, hvorved tillige det frivillige, beredne Jægercorps og Odense Fricorps underlagdes Oberst Schleppegrell, der desuden bemyndigedes til at requirere den fornødne Cavaleristyrke ved Cavaleri-Brigaden. Derimod formindskedes den Obersten underlagte Styrke med 1 Compagni af 10de Linie-Bataillon, der afgaves til Besættelse af Samsø. Ministeriet var nemlig i Begyndelsen af Maj Maaned bragt paa den Tanke, at Samsø skulde være truet og befalede derfor Generalcommandoen over Fyen under 7de Maj, dels at den i det Hele taget særligt maatte have sin Opmærksomhed henvendt paa denne Ø, dels at den skulde afsende 1 Compagni Infanteri til

Kystbevogtningen ved Lille Belt overdrages Oberst Schleppegrell

Samsø besættes

Besættelse deraf; Compagniets Commandeur skulde det tillige overdrages at undersøge, om der endnu paa Øen maatte findes brugbare Elementer af det Landeværn, som tidligere havde bestaaet der, og i bekræftende Fald, hvorledes disse maatte kunne samles til et organiseret Corps; endvidere skulde det paalægges ham at undersøge Forholdene paa Kyholm. 10de Linie-Bataillons 4de Compagni under Lieutenant C. G. Müller bestemtes til denne Expedition; det afmarcherede den 10de Maj til Bogense, hvorfra det den 11te ved Hekla overførtes til sit Bestemmelsessted. For ikke senere at komme tilbage til denne Sag skal det her strax anfores, at Tilvejebringelsen af en frivillig Landbevæbning paa Øen af vedkommende Embedsmænd erklæredes for ugjærlig, da Størsteparten af det unge Mandskab var udkreven til Tjeneste paa Marinens Skibe, saa at Agerbruget allerede nu savnede endel Kræfter. Til Bevogtning af de forskjellige, lettere tilgængelige Steder paa Kysten fordeltes derfor Compagniet i 5 Afdelinger, og Forbindelsen mellem disse søgtes opnaaet ved Oprettelsen af Signal- og Bavnestationer paa Øens højeste Punkter; Compagniet forblev her som Bevogtningscommando indtil den 30te Maj, paa hvilken Dag det afgik til Sønderborg for at støde til Bataillon.

Generalcommandoens Hovedkvarter forlagdes den 12te Maj til Odense. Pladscommandantskabet i denne By havde Major Arenfeldt overtaget i Forbindelse med den ham underlagte Rekrutskole; desuden var der her blevet formeret et Centraldepot under Major Utke, hvorhen Afdelingerne beordredes at sende de forskjellige Gjenstande, som de maatte ansee det for uforment at beholde; endelig var der her indrettet et Lazareth. 2 andre Lazarether vare etablerede henholdsvis i Faaborg

og i Bogense, til hvilken sidste By det i Fredericia tidligere værende Lazareth var blevet overført; senere etableredes Lazarether i Nyborg og paa Lundbjerggaard ved Middelfart.

Foruden de tidligere omtalte Tropper vare i Løbet af de første Dage af Maj Maaned Afdelinger af 1ste Bataillon danske Frivillige ankomne til Odense, fremdeles var fra Aalborg blevet overført 4de og 5te Reserve-Bataillon, der den 10de indtog Cantonnements henholdsvis i Hesselagergaard, Broholm m. m. og Hellerup og Ravnholt; 3die Reserve-Jægercorps samt 1 3 Pds. Batteri under Capitain Lumholtz vare ifærd med at dannes i Nyborg, hvor, som det fra 1ste Afsnit vil erindres, 1 Compagni af 8de Linie-Bataillon befandt sig som Besætning, og hvorfra det 3die Dragon-Regiment efter Ankomsten fra Jylland af dets sidste Afdelinger forlagdes til et Cantonnement i Tommerup, Brylle m. m. Derimod var Besætningen paa Øen bleven formindsket med Livgarde-Escadronen, der havde erholdt Befaling til at afgaae til Hillerød. Den saaledes under General Hedemann samlede Styrke var det Krigsministerens Hensigt i den nærmeste Fremtid yderligere at forøge ved Oversendelse fra Sjælland af de 3 resterende Compagnier af 8de Linie-Bataillon, 1ste Reserve-Jægercorps samt om muligt en Reserve-Bataillon, desuden af c. 150 Mand af 1ste Bataillon danske Frivillige og 800 ret vel øvede Rekruter. Forudsat, saaledes som Ministerens oprindelige Tanke var, at kun 4 Batailloner efterlodes til Besætning paa Als, vilde General Hedemann, afseet fra denne sidste Styrke, der iøvrigt under forefaldende Operationer var at betragte som en Del af Armeecorpsset, disponere over en Styrke af 17—18000 Mand. Angaaende Organisationen af dette Armeecorps gjentog Ministeren

Den paa Øen
til Raadighed
værende Styrke.

for Generalen en tidligere fremført Formening om, at Corpset burde deles i 2 Divisioner, hvortil endnu føjedes en Cavaleri-Reserve. Med Hensyn til det sidstnævnte Vaaben da ønskede Ministeriet en Omordning af dets Befalingsvæsen, og da det ansaaes for rettest, at General Wedell holdtes rede til at overtage Generalcommandoen paa Fyen, naar General Hedemann i forefaldende Operationers Interesse maatte forlade Oen, fremhævede det Oberst Juell som den, i hvis Haand denne Omændring saavel som Reorganisationen af Cavaleriet overhovedet skulde lægges.

4de Brigade og
Reserve-Brigaden
oprettes.

Samtidigt med Hovedkvarterets Forlæggelse til Odense blev der oprettet en 4de Brigade under Commando af Oberst Wickede med Capitain F. C. Holm af 9de Linie-Bataillon som Stabschef og bestaaende af Garden til Fods, 4de Linie-Bataillon, hvorover Major Blom af 3die Linie-Bataillon overtog Commandoen, 3die Reserve-Bataillon og den jydske Afdeling af det frivillige, beredne Jægercorps, — og faa Dage efter, nemlig den 14de Maj, en Reserve-Brigade, bestaaende af 3die Linie-Bataillon, 1ste Bataillon danske Frivillige, 4de og 5te Reserve-Bataillon og 3die Reserve-Jægercorps; Commandoen over denne sidste Brigade overdroges til Oberst Meyer, der, som tidligere alt omtalt, var blandt de Officerer, der af Oberst Hansen bleve beordrede til at afgaae til Fyen; Capitain du Plat forblev som Stabschef hos Obersten. — Først og fremmest maatte det naturligvis være Generalcommandoen magtpaaliggende, saavidt muligt at afhjælpe de ved Afdelingerne tilstedeværende Mangler, saavel Personellet som Materiellet vedrørende. Allerede den 14de Maj vare de paa forskjellige Steder af Oen under Overtilsyn af Major Coldevin oprettede Depoter ordnede saaledes, at man kunde faae en Oversigt over Beholdningerne og komme til Erkjendelse af

den Maade, hvorpaa man heldigst kunde fordele disse i Forhold til den tilstedeværende Trang. Til Completering af Infanteriafdelingernes Mandskab havdes Rekrutskolerne i Kjøbenhavn, Nyborg og Odense, hvor Uddannelsen var saavidt fremmet, at Rekruterne kunde afgaae til Bataillonerne, saasart de havde modtaget den fornødne Udrustning. Til den første af disse Rekrutskoler var desuden Uddannelsen af endel fra Udlandet navnlig Sverig-Norge ankomne Frivillige bleven henlagt. Cavaleri-Exercerskolerne vare naturligvis længere tilbage, men her havde man endel af det indkaldte Reservemandskab til foreløbig Erstatning. For Artilleriets Vedkommende endelig var Udrustningen gennemgaaende i Orden, og kun Organisationen af det 3 Pds Batteri i Nyborg under Capitain Lumholtz stod endnu langt tilbage, hvilket navnlig havde sin Grund i, at Størstedelen af det forefundne Materiel var ubrugeligt; 5te Batteri (Dinesen), der hidtil kun havde bestaaet af 6 Kanoner, blev forøget med 2 Piecer, der den 20de udskibedes i Nyborg; de 2 Granat-Halvbatterier erholdt den til dem over Land dirigerede Bispænding. For at holde Øje med Uddannelsen og Tilstanden af Infanteriafdelingerne erholdt Brigadecommandeurerne Befaling til at foretage Inspiceringer over disse og indgive Beretninger derom til Overcommandoen. Resultatet af Inspectionerne var gennemgaaende det, at Afdelingerne vare besjælede af den bedste Aand, og at trods de ikke faa, tilstedeværende Mangler ikke blot Linie-Bataillonerne, men ogsaa de fleste Reserve - Batailloner kunde forventes inden ret lang Tid at være fuldstændigt kampdygtige. Med Hensyn til de sidstnævnte Batailloner var det ikke blot Udrustningen, som endnu lod endel tilbage at ønske, men der følte tillige stor Mangel paa erfarne

Brigadecommandeurerne foretage Inspiceringer af Afdelingerne.

det for mindre heldigt, at fordele de i Bataillonens værende Individuer til Optagelse i Linie-Compagnierne. — Derimod antog det, at Bataillonens Compagnier kunde fordeles som Garnisoner i Middelfart, Nyborg, paa Samse og andre deslige Steder, hvor nu Linie-Compagnier befandt sig, og hvor Mandskabets Uddannelse vilde kunne fortsættes, eller ogsaa bruges til at afløse det paa Krigsskibene værende Mandskab af andre Batailloner. Denne Anvendelse af Bataillonens sees imidlertid ikke at være bragt til Udførelse: den bibeholdt sin nys omtalte Sammensætning og forblev i det Mindste tildels indtil videre i Odense. — For Cavalariets Vedkommende blev der den 23de Maj af Oberst Juel, til hvem General Wedell den 20de Maj overgav Commandoen over Cavaleri-Brigaden, indgivet et Forslag til dette Vaabens Reorganisation, hvorefter saavel Linie-Escadronerne som de 3 Reserve-Escadroner for 3die, 5te og 6te Dragon-Regiment, til hvis Oprettelse der, som tidligere anført, den 23de April var udgaaet Ordre, skulde normeres med 135 Heste pr. Escadron foruden Officersheste, idet den oprindelig fastsatte Krigsstyrke af 180 Heste pr. Escadron dels af Mangel paa det fornødne Materiel ikke kunde naaes, dels antoges at være for stor til at commanderes af det forhaanden værende Befalingspersonale. Obersten foreslog fremdeles, at Completeringen af Escadronerne til denne Styrke for Mandskabets Vedkommende skulde skee dels ved de flinkeste, ved Exercerskolerne værende Rekruter, dels ved Mandskab af Reserven, for Hestenes Vedkommende dels ved Afgivelse fra Exercerskolerne og dels ved Overførelsen af det betydelige Antal Heste, der var efterladt i Jylland. Da imidlertid Obersten ansaa det for nødvendigt, at der til fremtidig Completering af Cavalari-afdelingernes Heste oprettedes et Hoveddepot i Odense

Oberst Juels
Forslag til Reor-
ganisation af
Cavalariet.

paa 200 Heste, hvoraf eventuelt en Afdeling paa c. 50 Heste skulde følge Armeecorpsen i en Afstand af en Dagsmarche, for at deraf Vacancer og marode Heste kunde erstattes, kom han ved Opgjørelsen af den hele Status til det Resultat, at Cavaleriet foruden de det tilhørende, fra Jylland forventede vilde behøve en Tilgang af 244 Heste. Ved Siden af dette Hoveddepot var det iøvrigt Oberstens Mening, at Regimentsdepoterne, der maatte forsynes med alle de Sager, de behøvede, skulde vedblive deres Virksomhed, dog at 3die, 5te og 6te Dragon-Regiments Depoter skulde stilles under Commando af Major Utke i Odense, hvor ogsaa de nævnte Regimenters Exercerskoler skulde samles til een Skole under Commando af Major Petersen af 3die Dragon-Regiment; hvert Regiments Exercerskole skulde da normeres med 50 Heste, hvoraf de 10 imidlertid bleve forbeholdte til Afgivelse til Infanteriofficerer og Andre, der beordredes gjorte beredne ved Cavaleriet, og Suppleringen af disse burde da, for at ikke Regimenterne skulde lide ved Afgivelse i dette Øjemed af deres gode Heste, skee ved utilredne Heste, der dresseredes ved Skolen. Befalingsmændene til Reserve-Escadronerne maatte selvfølgelig tages fra Linieafdelingerne, og der opstod derved følelige Savn, navnlig hvad Subalternofficerer angik. For at bøde noget herpaa foreslog Oberst Juel, at der skulde gives hvert Regiment Bemyndigelse til at udnævne saa mange af dets dygtige og veltjente Underofficerer til at forrette Tjeneste som Secqndlieutenanter, som der udfordredes til Completering af det normerede Antal Subalternofficerer, dog uden at de erholdt Charakter af Officerer, men at der gaves dem en særegen Distinction og et maanedligt Tillæg til deres Lønning. — Dette Organisationsforslag billigedes af Krigsministeriet, der den 27de Maj gav General Hedemann Ordre til dets

Gjennemførelse dog med enkelte Modificationer, navnlig hvad Reserve-Escadronerne angik, som Ministeriet paa Grund af den tilstedeværende Mangel paa Heste ansaa det for rettest at forandre til Depot-Escadroner med et ubestemt Antal af Mandskab og Heste. — For Artilleriets Vedkommende var der, som alt ovenfor berørt, ikke Meget at gjøre. Batteriet Lumholtz erholdt paa Grund af de forefundne Mangler ved Materiellet efter Indstilling af Major Deichmann under 12te Maj af Ministeriet Ordre til forelobigt at forblive i Nyborg.

Forstærkning af
Ingeniourtropperne ved Hæren.

De ved Hæren tilstedeværende Ingeniourtroppers Antal var, som det fra tidligere Omtale vil erindres, temmelig ringe, og de mange fortificatoriske Arbejder, der i denne Periode maatte foretages paa Als, gjorde saa godt som alle disse Troppers og en ikke ringe Del af Officerernes Nærværelse nødvendig paa denne Ø, hvor Arbejderne lededes af Major Lunding. I Følelsen af, at der snart vilde kræves Tilstedeværelse af Ingenieurer ogsaa paa andre Punkter, indgav Ingenieurcorpset den 27de April et Forslag til Krigsministeriet om, at Exercerskolen for de indkaldte Rekruter skulde forkortes noget, samt at det maatte tillades Corpset at antage Frivillige dels til Forstærkning af Ingeniourtroppernes Antal og dels som Underbefalingsmænd, saafremt flere Underofficerer skulde være fornødne. Dette Forslag billigedes af Ministeriet. Da der til de fra Fyen paatænkte Operationer, som senere ville blive omtalte, følte Savn af Ingenieurkræfter, beordredes Ingenieurcorpset under 18de Maj til at stille det fornødne Antal til Disposition for General Hedemann, og den 22de Maj var der ifølge denne Ordre afgaaet til Fyen, foruden den alt nævnte Major Købke 8 Officerer og 180 Underofficerer og Menige med Arbejdsredskaber til c. 1000 Mand.

De forskellige overordnede Commandoers Stabe vare ved Efterladelsen af endel af General Hedemanns Stab paa Als og ved Sammensmeltningen af Overcommandoen og Generalcommandoen over Fyen undergaaede forskellige Modificationer. Allerede ved General Hedemanns Ankomst havde der ved Generalcommandoen over Fyen fundet en Vexling af Stabschef Sted, idet Oberst Guldberg, der hidtil havde fungeret i denne Egenskab, paa Grund af Sygdom den 4de Maj havde fratraadt denne Post, som den med Indkvarteringsvæsenet beskjæftigede Capitain Steinmann af Generalstaben efter Anmodning af General Guldberg havde overtaget. Det var iøvrigt Ministeriets Bestemmelse, at ved General Hedemanns Ankomst dennes Stab skulde forblive uforandret, medens General Guldbergs skulde opløses, og Capitain Steinmann stilles til Disposition for General Hedemann, en Bestemmelse, som noget senere modificeredes saaledes, at hvis Arbejdet maatte vise sig at være for stort for den dobbelte Stilling, som Generalen kom til at beklæde, bemyndigedes han til at danne en særskilt Stab for Generalcommandoen over Fyen, hvorved der tillige vilde have den Fordel, at man ikke behøvede at danne en saadan, naar General Hedemann forlod Øen. Til Anvendelse ved Oberst Hansens Stab blev udpeget Major Ph. Ræder af 4de Jægercorps, Capitain Kauffmann af Generalstaben og flere andre Officerer. Major Ræder erholdt imidlertid, som det senere vil sees, en anden Anvendelse paa Als, og Capitain Kauffmann ankom først henimod Slutningen af Maaneden til Øen. Adjudanten ved Overcommandoen, Lieutenant O. Bülow, udførte derfor indtil dennes Ankomst Stabschefsforretningerne. Den 26de Maj formeredes endelig Oberst Hansens Stab saaledes, at Capitain Kauffmann blev Chef for samme, Lieutenanterne O. Bülow, Hirsch, P. Bauditz

De overordnede
Commandoers
Stabe.

og Baller Adjutanter. Til General Hedemanns Stab vare saaledes paa dette Tidspunkt de fleste, tidligere ved samme ansatte Officerer vendte tilbage; det skal her bemærkes, at Staben allerede før Generalens Overgang til Fyen var bleven forøget med Capitain Rømeling og Lieutenant Abrahamson, samt at under Opholdet dertil Lieutenants Buchwaldt af 6te Dragon-Regiment blev ansat som Adjutant ved Overcommandoen.

Oprettelse af
et Ordonnants-
corps.

En Gjenstand, hvorpaa Overcommandoen specielt havde sin Opmærksomhed henvendt, var Ordonnants-tjenesten ved Hæren, der ved den Maade, hvorpaa den var ordnet, nemlig ved Afgivelse af det dertil fornødne Mandskab fra Cavalerafdelingerne, medførte mange Ulemper og havde en skadelig Indflydelse paa Vaabenet. Overcommandoen besluttede fuldstændigt at raade Bød herpaa ved at oprette et særegent Ordonnantscorps for Hæren og samtidigt at bestemme, hvilke Afdelinger etc. der i Reglen tilkom Ordonnantser, som de da erholdt fast tilcommanderede. Ordonnantscorpsset, hvis Styrke fastsattes til 1 Officer, 3 Underofficerer og 80 Menige, oprettedes den 24de Maj og tiltraadte strax sin Tjeneste. Til Commandeur var udseet Lieutenant Schwarz af 1ste Dragon-Regiment, men da denne ikke vel kunde undværes ved Trainet, stilledes Corpsset under Tilsyn af Adjudanten ved Hovedkvarteret, Lieutenant Buchwaldt, og senere under Lieutenant Barth.

Hærens Uniform-
mering.

Med Hensyn til Uniformeringen i Hæren da havde man allerede gjentagne Gange haft Opmærksomheden henledet paa Infanteriofficerernes fra de Meniges afstikkende Dragt og overhovedet paa de Kjendetegn for Officerer, der kunde sees i længere Afstand, saasom Epauletter, Skjærf etc., hvilke man vistnok ikke med Urette ansaa som en medvirkende Grund til, at forholdsvis saa mange Officerer paa vor Side vare gjorte

ukampdygtige i de bestaaede Fægtninger; ligeledes havde den Tidsaanden tiltalende Tanke om Soldatens Selvforsyning med Overmunderingssager fremkaldt Overvejelse hos Krigsministeriet ogsaa i denne Retning. I førstnævnte Henseende blev der udvirket en kongelig Resolution, der meddeltes Hæren i en Dagsbefaling af 11te Maj, hvorved Officererne beordredes til i Felten at aflægge de afstikkende Kjendetegn og at anlægge Skulderdistinctioner til Betegnelse af deres Grad; med Hensyn til Soldatens Selvforsyning med Munderingssager indeholdt en Armeebefaling af 15de Maj Meddelelse om, at Hs. Majestæt Kongen paa Ministerens Forslag under 12te Maj havde billiget endel Modificationer i den reglementerede Uniformering, hvorved denne bragtes nærmere til den daglige Klædedragt, saa at det gjordes muligt for Soldaten, selv at medbringe den for ham bestemte Uniform, i hvilket Tilfælde der da vilde blive ham udbetalt en Godtgjørelse for det daglige Slid paa samme. Uniformsforandringen bestod i Hovedsagen deri, at der istedetfor den kortskjødede Uniformskjole indførtes en kort Frakke eller Vaabenkjole med Opklapning og Knapper, saa fuldkommen, at en tilstrækkeligt varm Beklædning kunde bæres under samme. Da denne Frakke ved Infanteriet var af samme Farve som Officerernes, faldt ved dens Indførelse det Afstikkende i disses Paaklædning bort. — Tanken om Selvforsyning med Munderingssager viste sig imidlertid ikke at finde synderlig Anklang, og den ved Statens Mellekomst tilvejebragte Uniformering forblev saa godt som udelukkende i Anvendelse. —

Blandt de Spørgsmaal, der ligeledes maatte komme frem efter vor Hærs Deltagelse i nogle Fægtninger, var naturligvis ogsaa det angaaende Infanteriets Bevæbning. Som bekendt begyndte der netop paa denne Tid i de

Infanteriets
Bevæbning.

europæiske Staters Hære at fremkomme Spørgsmaal om en Bevæbning af Infanteriet eller i det Mindste af endel af samme med riflede Geværer, af hvilke navnlig Tapriflen antoges at ville have en Fremtid. Forsyningen med disse Geværer var dog endnu langt fra at være bleven gennemført i nogen Hær, og af de Tropper, der i 1848 fra Tydskland oversvømmede den jydsk Halvø, var kun en mindre Afdeling af de oldenborgske Tropper bevæbnet dermed, ligesom ogsaa de i Fricorpserne optagne Individuer tildels vare forsynede med gode Riffler. Hos os havde man allerede længe før Krigens Udbrud nedsat en Commission til Undersøgelse og sammenlignende Prover af riflede Haandskydevaaben, og Resultatet af denne Commissions Undersøgelser, som vare tilendebragte i April Maaned 1847, var dels det, at Proverne havde constateret Tapriflens store Overlegenhed over de andre Vaaben, dels et Forslag til Indførelsen af dette Gevær i det Mindste ved Jægerne og muligen ogsaa ved et Geled af Linien. Sagen blev imidlertid ikke dengang videre fremmet; ved Krigens Udbrud henleddes Opmærksomheden atter derpaa, men først efter at den tidligere Commissions Formand, Major de Meza, under 28de April indtrængende havde anbefalet Indførelsen af Tapgeværer i det Mindste for Jægernes Vedkommende, hvad der yderligere støttedes ved en Udtalelse i samme Retning fra Oberst Hansen, bestemte Krigsministeren, at 1600 Tapgeværer skulde stilles til General Hedemanns Raadighed og tildeles navnlig de lette Infanteriafdelinger. Foreløbigt modtoges dog kun i Løbet af Maj Maaned 200 Stkr. pr. Jægercorps. Med Hensyn til fremtidigt dannede Afdelingers Forsyning med Vaaben og overhovedet til en Reserveforsyning med disse var der foretaget forskjellige Skridt, idet man dels, som alt berørt

i 1ste Afsnit, havde sendt en Artilleriofficer, nemlig Capitain Raasløff, til Udlandet for at søge at opdrive passende Geværer tilkjøbs, dels gennem Gesandtskaberne i England og Frankrig havde anmodet vedkommende Regjeringer om at overlade os et Antal brugbare Geværer. I England blev denne Anmodning afslaaet, hvorfor Gesandtskabet, der antog Sagen for meget presserende, efter Anbefaling af et anseet Handels- hus og af den Embedsmand, der modtog Geværer for den engelske Regjering, sluttede Contract med et andet, bekjendt Firma om Indkjøb og Transport til Danmark af 10000 Geværer. Den 25de April underrettede Udenrigsministeriet Krigsministeriet om denne Sag, samt om at endel af Geværerne alt vare undervejs. Om- trent samtidigt hermed indløb der Rapport af 23de April fra Lüttich, hvor Capitain Raasløff opholdt sig, om, at c. 3000 Stkr. brugbare Krigsgeværer sandsyn- ligvis vilde kunne kjøbes og modtages strax i Antwerpen. Ministeriet gav under 29de April Capitainen Befaling til under fornøden Garanti at indkjøbe de omhandlede Geværer samt til at gjøre en Bestilling af 800 Carabiner og 1000 Pistoler. I Begyndelsen af Maj Maaned indløb der imidlertid Meddelelse til Krigsmini- steriet om, at den franske Regjering var villig til at overlade os 20000 Geværer mod Godtgjørelse af Fabrik- prisen. I Betragtning af, at man sandsynligvis alt var bunden ved den af Ordren til Capitain Raasløff flydende, muligt afsluttede Contract, ligesom man heller ikke var fuldstændigt bekjendt med, hvor stærkt Gesandtskabet i London havde bundet sig ved Bestillingen dersteds, foreslog Krigsministeriet Finantsministeriet, at man skulde modtage det franske Tilbud dog kun for 10000 Stkr. Geværers Vedkommende. Til Capitain Raasløff blev der imidlertid strax afsendt Befaling til, hvis Con-

tracten om de belgiske Geværer ikke alt var afsluttet, da at lade denne Bestilling falde, men sørge for Tilvejøbringelsen af Carabiner og Pistoler; ligeledes corresponderedes der med Udenrigsministeriet angaaende de fra England ankomne Geværer, hvis Caliber var forskjelligt fra det danske Geværs, og som i det Hele vare meget uensartede og uregelmæssigt fabricerede, hvorfor man ikke ønskede flere deraf, end man var absolut nødt til at modtage. De 10000 franske Geværer blev Generalconsulen i Paris, Hr. Delong, under 27de Maj anmodet om at modtage; der aabnedes Gesandtskabet sammesteds den i saa Henseende fornødne Credit, og man søgte at undgaac den samme Ulempe, som fandtes ved de fra England leverede Geværer, ved at udbede sig saadanne, der vare af ældre Fabrication end 1840, hvilke nemlig alle havde Caliber tilfælles med vort Infanterigevær. —

Retsplejen i
Hæren.

Retsplejen i Hæren undergik i denne Periode ingen Forandring. Overcommandoen forsøgte vel atter at bringe sit den 3die April indgivne Forslag angaaende en udvidet Straffemyndighed for Juridictionscheferne især med Hensyn til Meniges Nedsættelse i 2den Klasse frem paany i en noget modificeret Form. Under 24de Maj indstillede General Hedemann saaledes til Krigsministeriet, dels at Krigsretterne, saalænge Hæren var paa Feltfod, skulde bemyndiges til istedetfor Vand og Brød Straffe at tilkjende Nedsættelse i de Meniges 2den Klasse enten som selvstændig Straf eller i Forening med Rottingslag efter Forseelsens Størrelse og Beskaffenhed, dels at Juridictionscheferne skulde bemyndiges til at kunne nedsætte Menige i 2den Klasse udenfor de i Straffebestemmelserne af 4de April 1848 fastsatte Regler, naar Forseelsen maatte egne sig til en Straf af Fængsel paa Vand og Brød i mindst

2 Gange 5 Dage. Disse Forslag, der vare begrundede paa Vanskeligheden af i Felten at faae fuldbyrdet Fængselsstraf af Vand og Brød og paa de med denne Strafs Varighed forbundne Ulemper, bleve dog ikke billigede af Ministeriet, der efter at have indhentet Generalauditeurens Erklæring i Sagen bestemte, at det skulde have sit Forblivende ved de i saa Henseende alt givne Regler.

Med Hensyn til Lazareth- og Ambulancevæsenet da er der allerede ovenfor angivet de Punkter, der vare udvalgte til Etablering af Lazarether. Stabslægen, Corpsintendanten og de tilstedeværende Brigadelæger dannede et Sundhedsraad for Hæren paa Krigsfod, der tog alle de til Sundhedstjenesten hørende Spørgsmaal under Overvejelse. En saadan Overvejelse maatte nu ogsaa blive Udstrækningen og Beskaffenheden af det udvidede Lazarethvæsen tildel, som nødvendiggjordes dels ved Hærens forøgede Styrke og dels ved Udsigten til Understøttelse af fremmede Tropper. I en Betænkning af 22de Maj, tildels fremkaldt ved en Skrivelse fra Ministeriet af 11te s. M., udtalte Corpsstabslægen og Corpsintendanten sig med Hensyn til Udstrækningen af Lazarethvæsenet derhen, at der burde sørges for Pladser til 10 pCt. af Styrken, eller, da denne ansloges til at ville blive højst 35000 Mand, til 3500. Af disse antoges de 2000 at burde kunne anbringes i Lazarether af 1ste og 2den Linie, og de 1500 i Lazarether af 3die Linie, nemlig i Hospitaler i Kjøbenhavn, med hvilken By der da burde etableres en stadig Dampskibsforbindelse, hvorimod Anvendelsen af Lazarethskibe forkastedes som mindre heldig og overflødig under de foreliggende Omstændigheder. For Lazaretherne af 2den Linie havde de nævnte 2 Autoriteter udsøgt Pladser foruden paa de alt tidligere omtalte Steder tillige paa Harritslevgaard ved Bogense og Valdemar Slot paa

Sundhedstjenesten i Hæren.

Thorseng. I samtlige disse Lazarether og det paa Augustenborg var der Plads til lidt over 1600 Syge; Resten, c. 400, maatte anbringes i Lazaretherne af 1ste Linie, bestaaende af de med Ambulancerne følgende, mobile eller ambulante Lazarether. Som alt tidligere berørt, fandtes der ved Hæren 3 Ambulancer under Overlægerne Djørup, van Deurs og Rørbye, af hvilke den førstnævnte ved Stabslægens Afgang til Fyen den 11te Maj tillige ansattes som overordnet Læge paa Als. Man var desuden ifærd med af Materiellet af Overlæge Thunes Ambulance at oprette en Reserve-Ambulance under Overlæge Clemmensen og ansaa dermed Hæren for tilstrækkeligt forsynet i denne Retning. Som nødvendig fremhævedes endelig Oprettelsen af et Lazareth-Depot i Faaborg, beregnet paa Forsyning til 600 Individuer, og som ved en eventuel Fremrykning af vor Hær kunde transporteres til hvilket som helst Sted paa Kysten af Hertugdømmerne, hvor der maatte være Trang dertil.

Intendanturfor-
holdene ved
Hæren.

Ordnungen af Intendanturforholdene stødte ved Hærens Ankomst til Als paa de samme Hindringer, som den af Commandoforholdene, idet Generalkrigscommissair Riegels erklærede at ville beholde den ham tildelte Intendant, Major Munck. Dette Forhold ordnedes imidlertid samtidigt med General Hedemanns Overtagelse af Commandoen saaledes, at Intendanturforretningerne overtoges af Corpsintendanten, Overkrigscommissair v. Schmidten. Den 3die Maj befalede Oberst Hansen i Kraft af den ham meddelte Fuldmagt Corpsintendanten ogsaa at overtage Ledelsen af de Troppers Forplejning, som fra Als maatte blive overførte til Fyen. Paa sidstnævnte Ø havde Generalcommandoen imidlertid antaget en fra Jylland ankommen Intendanturembudsmand, Forvalter

Langeland, til Intendant, i hvilken Egenskab han paa Generalcommandoens Indstilling bekræftedes af Krigsministeriet. Da nu Corpsintendanten sendte den ved Intendanturen ansatte Baron Rosenkrantz til Fyen for at ordne de derværende Troppers Forplejning, opstod der strax en Competencestrid, der vel foreløbigt hævdedes ved Corpsintendantens Ankomst til Fyen, men iøvrigt gav Anledning til en længere Correspondance mellem Krigsministeriet og Corpsintendanten angaaende Stillingen af Localintendanturerne, som Ministeriet vilde give en ikke ringe Selvstændighed, medens Corpsintendanten ansaa en saadan for betænkelig saavel under visse Omstændigheder med Hensyn til Forplejningens Tilvejebringelse som ogsaa med Hensyn til den Forhøjelse i Priserne, som den derved fremkaldte Concurrence imellem de forskjellige Intendanturer let vilde medføre. Dette Spørgsmaal fandt sin endelige Afgjørelse ved en Bestemmelse fra Krigsministeriet af 7de Juni, ved hvilken en Middevej imellem de forskjellige Anskuelser sees at være fulgt. Samtidigt med at Localintendanturerne beordredes at skulle bestaae som selvstændige, paalagdes det dem nemlig i Krigsføringens Interesse at betragte Begjæringer, udgaaede fra Armeecorpsets Intendant, som Ordre, hvorfra der kun turde afviges, naar vedkommende Generalcommando erklærede deres Opfyldelse for ugjærlig. Ligeledes tillodes det Corpsintendanten i paatrængende Tilfælde at requirere directe fra Magasiner og Depoter, der vare underlagte Localintendanturerne, som til den Ende jevnligt havde at give Corpsintendanten Meddelelser om Forraadenes Størrelse, Tilstand etc. — Hvad selve Troppernes Forplejning angaaer, da blev der allerede ved en Dagsbefaling af 26de April gjenindført BESPISNING hos Qvarterværterne, og det paalagdes Afdelingerne itide

at melde, naar der var Udsigt til, at denne Forplejningsmaade ikke længer kunde finde Sted. I den her omhandlede Periode dannede saaledes Naturalforplejningen en Undtagelse og traadte kun i Kraft ved de Afdelinger, der vare anbragte i Barakker og paa enkelte Steder paa Fyen og paa Als, hvor en stærk Indquartering havde udtømt Forraadene. Hvor Naturalforplejning leveredes, blev Størrelsen af Portionerne nu, da Hæren var kommen mere i Ro, noget nedsat; det samme var Tilfældet med Fouragerationerne. I den Instruction, som ved Begyndelsen af Felttoget var udfærdiget for Intendanten ved det norrejsdske Armeecorps, var forelobigt ingen Bestemmelse given for Portionernes Størrelse, men det var paalagt Intendanten desangaaende at gjøre nærmere Forslag efter at have undersøgt Levnetsmidlernes Beskaffenhed m. m. Størrelsen af den Portion, der hidtil var bleven uddelt, var pr. Mand dagligt:

- 1 1/2 Pd. Brød,
- 3/4 Pd. fersk Oxekjød eller 20 Lod saltet Kjød eller Flæsk eller
- 1/2 Pd. roget Skinke,
- 1/2 Pægel Byggryn eller 2/3 Pægel Kogearter,
- 2 Lod Salt og
- 1/2 Pægel Brændevin.

Denne blev nu forandret til

- 1 1/2 Pd. Brød,
- 1/2 Pd. fersk Oxekjød eller 12 Lod saltet eller roget Kjød eller Flæsk,
- 1 Pægel Byggryn eller 2/3 Pægel Kogearter,
- 1 1/2 Lod Salt og
- 1/2 Pægel Brændevin.

Rationen, der hidtil under Felttoget var bleven uddelt,

nemlig $10/16$ Skp. Havre, 7 Pd. Hø og 8 Pd. Halm dagligt pr. Hest, formindskedes med $2/16$ Skp. Havre.

Corpsintendanten henlede desuden Ministeriets Opmærksomhed paa det Ønskelige i, at Afdelingerne medførte Marketendere, hvorved det vilde kunde undgaaes, at Mandskabet under en stærk Troppeconcentration Intet kunde erholde at købe for den det udbetalte Lønning. Med Hensyn til disse Marketenderes og deres Hestes Underhold havde man et Præcedens i det holsten-lauenburgske Contingents Formationsplan, ifølge hvilken enhver Bataillon, Regiment o. s. v. var berettiget til at medføre 2 Marketendere, som for dem selv, Kone og Medhjælpere i det Hele tilstodes 4 Portioner, naar der blev givet Naturalforplejning, og desuden ialt 4 Rationer. Forslaget om Marketenderes Ansættelse blev billiget af Ministeriet, der bestemte, at hver Marketender skulde tildeles 2 Portioner men kun 1 Ration. Alle foreløbige Bestemmelser, vedrørende Forplejningsvæsenet, bleve iøvrigt afløste af de fra Armeens Intendantur under 24de Maj udgaaede, »reglementariske Bestemmelser for Armeen paa Feltfod«,*) hvorved fastsattes Regler for Forplejningen saavel af Soldaten i sund Tilstand — og da enten af Qvarterværten eller ved directe, militair Foranstaltning — som ogsaa af denne som syg eller saaret. Med Hensyn til Forplejningen ved directe, militair Foranstaltning skal her kun bemærkes, at den i Bestemmelserne fastsatte sædvanlige Portion og Ration var aldeles overensstemmende med den, hvortil man, som ovenfor anført, efter Hærens Tilbagekomst til Als havde indskrænket Forplejningens Størrelse; det henstilledes imidlertid til den commanderende General, under særegne Forhold at

Ansettelse af
Marketendere
ved Afdelingerne.

*) Rescriptsamling 1848.

beordre et Tillæg til denne Forplejning, der bragte den op til samme Størrelse som den, man havde tilstaaet i Begyndelsen af Felttoget.

Park- og Train-
væsenet ved
Hæren.

Organisationen af Hærens Trainvæsen var, saaledes som tidligere gjentagende er omtalt, meget mangelfuld. Allerede den 4de Maj havde Ministeriet givet Ordre til Generalcommandoen over Fyen om at træffe Foranstaltninger til Reorganisationen af Park- og Trainvæsenet for det mobile Armeecorps, og indtil Major de Mezas Ankomst henvist Generalcommandoen til Major Deichmann for at erholde den fornødne Understøttelse. Denne Befaling fuldstændiggjordes ved en lignende af 5te Maj, hvori det blev paabudt at optage Fortegnelser over alt tilstedeværende Train og og at drage Omsorg for, at det hele Trainvæsen kom til at staae under en vel organiseret Befaling. Med Hensyn til Udførelsen af Detailen ved disse Foranstaltninger henviste Ministeriet til Capitain Wegener, der som Traincapitain var den nærmeste dertil, og hvem der skulde gives et Par Officerer til Assistance. Specielt henlede Ministeriet Opmærksomheden paa det Ønskelige i en skarp Sondring mellem den egenlige Ammunitions- og Materiel- Park og det Trainvæsen, der nærmest henhørte under Intendanturen. Efterhaanden som udskrevne Trainkudske indkom, vilde det midlertidigt af Major Arenfeldts Exercerskole til Tjeneste ved Trainet afgivne Mandskab være at afløse af disse og sende tilbage til Skolen, for at dets Uddannelse kunde blive fuldendt. Til Uddannelsen af disse Trainkudske i Ridning og Kjørsel, og navnlig for at det fornødne Tilsyn med Hestepasningen kunde finde Sted, gaves der Anvisning paa midlertidigt at tage Underofficerer af Cavaleriafdelingerne til denne Tjeneste, dog kun det højst fornødne Antal, ligesom det ogsaa paalagdes Traincapitainen at søge at

raade Bod paa Mangelen af Underofficerer ved at fremme dertil egnede Trainconstabler. — Med Hensyn til Parkvæsenet da havde Overcommandoen i den første Halvdel af Maj Maaned ordnet denne Sag saaledes, at der ved Kauslunde var Artilleripark for alt det Skyts, som anvendtes til Kystforsvaret, i Faaborg Reserveartilleripark, i Assens Reservetrainpark. Ammunitionsbeholdningen førtes for Størstedelen til Nyborg, hvis Commandantskab ved denne Lejlighed rejste Spørgsmaal hos Ministeriet, om Fæstningen skulde sættes i Forsvarstilstand, hvilket Spørgsmaal dog, efter at Major Deichmanns Betænkning derom var bleven indhentet, besvaredes benægtende, ligesom man heller ikke fandt det nødvendigt at give Fæstningen nogen speciel Sikkerhedsarmering. For Trainets Vedkommende arbejdedes efter Evne paa at faae en nogenlunde fast Ordning bragt tilveje. Løsningen af dette Problem krævede imidlertid, naar Sagen fuldstændigt skulde ordnes, en længere Tid, og det var ogsaa først langt senere, nemlig i den sidste Halvdel af Juli Maaned, at man kom til et endeligt Resultat i denne Henseende. Den Tid, Hæren tilbragte paa Fyen, blev imidlertid anvendt til navnlig at ordne Fordelingen af Trainet ved Afdelingerne og at erstatte de væsentligste Mangler herved; der normeredes saaledes foreløbigt for hver Linie-Bataillon 1 sexspændig Patronvogn, der rummede 24000 Patroner, eller et tilsvarende Antal tospændige Patronkarrer, fremdeles 2 firspændige, lukkede Brødvogne, og af tospændige Bagagevogne kun 1, nemlig til Regnskabsføreren med Archiv og Kasse; alle øvrige, fornødne Vogne maatte tilvejebringes ved Requisition. For Jægercorpserne normeredes 1 tospændig Patronkarre for hvert Compagni, iøvrigt var Udrustningen som ved en Linie-Bataillon. —

Noget ordnet Efterretningsvæsen var endnu ikke

Efterretnings-
væsenet ved
Hæren.

tilvejebragt; Savnet deraf følte dog mindre i denne Periode, da Fjendens Bevægelser foregik i en Egn, hvor Beboerne i højeste Grad vare interesserede i at holde Overcommandoen underrettet om disse, hvortil da ogsaa den lette Communication mellem Østkysten af Halvøen og Oerne frembød en beqvem Lejlighed. Overcommandoen saavel som Ministeriet vare ved disse Efterretninger istand til temmelig nøje at følge enhver Bevægelse af Fjenden; da imidlertid Beretningerne kom fra civile Folk, vare naturligvis Angivelserne af Fjendens Styrke etc. ofte ikke lidet forskellige; Krigsministeriet gav derfor ogsaa under 19de Maj Overcommandoen Paalæg om at søge tilvejebragt et godt Spionvæsen, hvortil der føjedes det praktiske Raad, at man ikke skulde spare paa Pengene dertil. Samtidigt blev der fra Ministeriets Side gjort Skridt for, at der blev ført Tilsyn med Rejsende, og at der navnlig blev ført Control med dem, som passerede mellem Fyen og Sjælland. I alle Efterretningerne, der modtoges fra de Egne, der vare besatte af Insurgenttropper, fandtes saa godt som gjennemgaaende den samme Meddelelse nemlig om disse Troppers Utilfredshed over ved falske Forestillinger at være blevne dragne ind i en Kamp, hvis Formaal ingenlunde stemmede med deres Anskuelser og Ønsker. Dette i Forening med Resultaterne af de Forhører, som bleve optagne over de til Kjøbenhavn overførte Fanger, foranledigede, at Kongen den 12te Maj udstedte en Proclamation, hvori han mindede Officererne, Underofficererne og de Menige om deres Troskabsed og lovede dem, der endnu maatte forlade Oprørsarmeens Fane og begive sig til deres Hjem, Tilgivelse og Naade, hvorfra en fortsat Vedbliven paa den af dem betraadte Vej vilde udelukke dem. —

Medens der som foranført arbejdedes paa Reorganisa-

tionen og Forstærkningen af Hæren, var naturligvis Opmærksomheden stadigt henvendt saavel paa Sikkringen af Fyen som ogsaa paa de Operationer, der derfra kunde foretages med Udsigt til et heldigt Resultat. Hvad det første af disse Punkter angaaer, da var, som det vil erindres, Sikkringen af den for et fjendtligt Angreb nærmest udsatte Del af den fyenske Kyst, nemlig den ved Lille Belt, af General Hedemann bleven overdraget Oberst Schleppegrell, som den 9de Maj beordrede en Forandring af den allerede anordnede Bevogtning saaledes, at Vestkysten af Fænø blev dragen ind med i denne, og at Farvandet mellem denne Ø og Fønsskov i mørkt og taaget Vejrlig afpatrouilleredes ved Hjælp af Baade, saafremt den Kanonbaad, der var placeret der, maatte forlade Stationen. Ved denne Foranstaltning blev altsaa hele Bevogtningen af Gamborg Fjord overflødig. Samtidigt concentreredes Afdelingerne noget mere, end det hidtil var skeet. 1ste Jægercorps tildeltes som Cantonnement Middelfart, Hindsgavl og Fænø, 5te Linie-Bataillon Viby, Rolund, Ronæs, Udby, Føns, Sparretorn og Fønsskov, 9de Linie-Bataillon ophorte at deltage i Bevogtningen og lagdes i Cantonnement i Skrillinge, Svendstrup, Kauslunde og Gamborg; hver Nat havde Bataillon en at samle 2 Compagnier i Allarmhuse saa nær Middelfart som muligt. 10de Linie-Bataillon tildeltes Cantonnement i Nørre Aaby, Byllerup, Brangstrup, Viby, Gadstrup, Mosegaardby og Eiby. Bataillon en beordredes til hver Nat at afgive et Piket paa 1 Compagni i Staurby; det vil iøvrigt erindres, at Bataillon en allerede den 10de Maj afgav 1 Compagni til Besættelse af Samsø; samtidigt erholdt den imidlertid Forstærkning af Odense Fricorps, der henlagdes under Bataillon en, og hvis hidtil havde Bevogtning af Kysten i Nærheden af Wedellsborg overdroges til 4de Linie-Bataillon, som liggende i dennes

Oberst Schleppegrells Anordning af Bevogtningstjenesten ved Lille Belt.

Cantonnementsdistrict. Det frivillige, beredne Jægercorps, der bevogtede Kysten fra Skjerbek Mølle og Nord efter, og som trængte meget til Indøvelse, ønskede Flankecorpset at fritage for Bevogtningstjenesten og benyttede sig derfor af den det givne Bemyndigelse, at kunne requirere det fornødne Cavaleri ved Cavaleri-Brigaden, til at anmode General Wedell om at afgive 2 Escadroner til Hjælp ved den omtalte Bevogtning. Den 12te Maj bleve 1ste og 2den Husar-Escadron som en Følge heraf afgivne til Flankecorpset uden dog at blive anvendte af dette i det paatænkte Øjemed, idet man foretrak at beordre 9de Linie-Bataillon, kun understøttet af 1 Deling Husarer, til at overtage den nævnte Bevogtning, hvorfor Bataillon den 13de disloceredes til Landsbyerne bagved den omhandlede Kyststrækning. 1ste Husar-Escadron anvistes Cantonnement i Kustrup og Voldby, 2den Husar-Escadron i Viby, Brangstrup og Byllerup. Samtidigt forlagdes 10de Linie-Bataillon til det af 9de Linie-Bataillon forladte Cantonnement; det frivillige, beredne Jægercorps afgik til Ejby og Gadstrup for der i Ro at kunne foretage de fornødne Øvelser*). Med Hensyn til det ved Bevogtningen fornødne Feltartilleri bemyndigedes, efter Aftale med Major Deichmann, Afdelin-

*) Commandeuren for det frivillige, beredne Jægercorps, Major Jacobsen af 5te Dragon-Regiment, havde allerede tidligere andraget hos Krigsministeriet om at maatte forlade denne sin Post, hvilket ogsaa under 13de Maj bevilligedes af Ministeriet, der samtidigt henlede Overcommandoens Opmærksomhed paa, om det ikke skulde være hensigtsmæssigst, at fordele Corpset i mindre Afdelinger til de forskjellige Brigader. Denne sidste Foranstaltning blev dog ikke iværksat, og Corpset vedblev indtil videre at bestaae som et samlet Commando, til hvis Chef General Hedemann efter et derom af Corpset udtalt Ønske udnævnte Kammerherre, Ritmester Haffner.

gerne til at requirere dette directe ved de nærmest cantonnerende Batterier, 5te Linie-Bataillon saaledes ved 6te Batteri (Fuhrmann), der den 13de Maj forlagdes fra Faaborg til Ørslev og Omegn, 9de og 10de Linie-Bataillon ved 5te Batteri (Dinesen). Af faste Kystbatterier blev der ikke tilføjet nye til de 2 alt omtalte, nemlig Hindsgavlsbatteriet og det ved Strib. Det første af disse monteredes med 2 84 Pds. Bombekanoner, 2 24 Pds. Kuglekanoner og 6 12 Pds. ældre Metalkanoner; Batteriet ved Strib bestod af 2 Dele, et Batteri paa selve Stribsodde, lavt beliggende og monteret med 2 84 Pds. Bombekanoner, 2 24 Pds. Kuglekanoner og 5 18 Pds. ældre Jernkanoner, og et Batteri 800 Alen Ø. for Odden, højt beliggende og monteret med 4 18 Pds. ældre Jernkanoner.

Med Hensyn til Marinens Deltagelse i Sikkringen af Fyen da dækkedes Lille Belt som tidligere ved Kanonbaade, der dannede en Division under Commando af Capitainlieutenant Krieger; desuden havde et Toldkrydsfartøj Post udfor Bogense, og paa ubestemte Tider passerede de til Escadren hørende Dampskibe Farvandet. I Aarhus Bugten var Briggen St. Thomas stationeret. Forbindelsen imellem den fyenske og jyske Kyst var selvfølgelig afbrudt, dog var det umuligt at gennemføre Afspærringen fuldstændigt, saalænge ikke alle Havnene paa Vestsiden af Lille Belt vare erklærede i Blokadetilstand, og derved neutrale Skibe hindrede i at gaae fra den ene Kyst til den anden.

Angaaende de Operationer, som man antog at kunne foretage, da hvilede Spørgsmaalet derom foreløbigt, idet, som berørt, Ministerens Tragten gik ud paa at temporisere, indtil Hæren havde vundet i Styrke, og indtil effectiv Hjælp blev os ydet. Imidlertid gave dog Fjendens Strejferier og Requisitioner i Jylland An-

Marinens Deltagelse i Sikkringen af Fyen.

Overvejelser over de Operationer, som muligens kunde foretages.

ledning til, at Ønsket om at forurolige ham i hans Stilling paa Halvøen begyndte at gjøre sig stærkere gjældende. Allerede den 15de Maj henlede Krigsministeren, da han forkastede Overcommandoens Forslag om Ophævelsen af 1ste Bataillon danske Frivillige, General Hedemanns Opmærksomhed paa, at man ved Fordelingen af samme i mindre Commandoer paa forskjellige Punkter burde tage Hensyn til Helgenæs som et Punkt, hvorfra en slig Afdeling var istand til at kunne chikanere fjendlige Strejfcorps'er. Denne løse Antydning fulgtes imidlertid allerede den 16de af en bestemtere, idet Ministeren udtalte den Formening, at Helgenæs var et Punkt, der burde besættes og befæstes; for det Tilfælde at General Hedemann maatte beslutte sig til at følge det givne Vink, anmodede Ministeren ham om at meddele Oberstlieutenant Baggesen i Aalborg Underretning om Planens Udførelse. General Hedemann gik strax ind paa den fremsatte Tanke, hvis Udførelse imidlertid vanskeliggjordes endel ved Mangelen paa Ingenieurkræfter og paa Overfartsmidler, navnlig Dampskibe, hvorpaa han ogsaa henlede Ministeriets Opmærksomhed i en Skrivelse af 17de, der, som tidligere bemærket, havde til Folge, at Ingenieurcorpset beordredes til at afgive den fornødne Styrke til den paatænkte Expedition, og at Dampskibet Caroline Amalie paa nærmere Requisition stilledes til hans Raadighed. Forberedelserne til Expeditionen toge saaledes endel Tid, og den 20de indberettede General Hedemann, at han før den 25de neppe vilde kunne skaffe de fornødne Transportfartøjer tilveje. Det var da hans Hensigt fra Klintebjerg Havn at lade overføre til Helgenæs 600 Mand med 2 Kanoner foruden den Ingenieurstyrke, han forventede tilsendt fra Kjøbenhavn.

Plan for Besættelsen af Helgenæs.

Den Udsigt, som ved de Forhandlinger, der vare

indledede med den svenske Regjering, og som i det Paafølgende ville blive udførligt omtalte, paa dette Tidspunkt syntes at aabne sig for, at fremmed Hjælp i en nær Fremtid vilde blive os tildel, maatte imidlertid ogsaa naturligt henlede Overcommandoens Tanke paa eventuelle, større Foretagender, og skjøndt Spørgsmaalet om, hvem Overcommandoen over den ved Hjælpens Ankomst forenede Styrke vilde tilfalde, endnu var svævende, kunde det dog ikke Andet end være General Hedemann magtpaaliggende at vide, i hvilken Retning Krigsministeren tænkte sig de fremtidige Operationer ledede. Ønsket om at erholde Klarhed i denne Sag fremkaldte en Skrivelse fra Generalen til Ministeren af 16de Maj, hvori han anmodede ham om nogle Udtalelser med Hensyn til de nævnte Operationer og om de Overskibningsmidler, der forventedes stillede til Raadighed for det større Corps. Generalen betegnede som fremtidige Operationsobjecter det nordlige Jylland, den nordlige Del af Slesvig, hvor da Orø Sund var det heldigste Udskibningssted, og endelig Rendsborg, paa hvilket Punkt man da maatte operere over Ekernfærde; ved denne sidste Operation anførtes tillige Ødelæggelsen af Jernbanen som et ønskeligt Formaal. En Overgang over Lille Belt udtalte Generalen sig imod som et lidet ønskeligt og farefuldt Foretagende, derimod syntes han mest tilbøjelig til at kaste c. 15000 Mand iland i Nørrejylland i Omegnen af Aarhus og mente, at man med en saadan Styrke og ved samtidige Diversioner mod Orø Sund og fra Als vilde kunne nødsage Fjenden til at trække sig tilbage og gaae Vester paa. -- Ministeren fremhævede i sit under 18de Maj afgivne Svar paa General Hedemanns Skrivelse, at der, efter hvad der netop Dagen forud var kommet til hans Kundskab, var afsluttet en Overenskomst med Sverig angaaende Understøttelse

General Hedemanns Anskuelser om de fremtidige Operationer, naar fremmed Hjælp erholdtes. — Krigsministerens Anskuelser om den samme Sag.

fra dettes Side, men at Medvirkning af de svenske Tropper i hvert Fald ikke kunde paaregnes før henimod Midten af Juni Maaned, hvorfor han fandt det rigtigst at overveje, om man ikke forinden kunde foretage Noget ved egne Kræfter og med Haab om et godt Udfald. Ministeren omtalte derpaa den flere Gange fremsatte Tanke om en Expedition mod Rendsborg, som efter hans Mening neppe vilde føre til noget større Resultat, ligesom han heller ikke lagde stor Vægt paa Opbyrningen af Jernbanen, selv om dette skete paa en større Strækning; Norrejylland ansaa han derimod for det simpleste Formaal for Operationerne, og herved var tilige den Fordel, at man der muligen vilde kunne have Haab om en activ Understøttelse fra de svenske Troppers Side. Den Operationsplan, der forekom ham at frembyde størst Udsigt til et heldigt Udfald, var imidlertid en Landgang ved Orøund og Aabenraa med saa stor en Styrke som muligt i Forening med en Allarmering fra Als og af Flotillen i Lille Belt, hvortil man da, hvis det senere lod sig gjøre, kunde knytte Demonstrationer af de svenske Tropper fra Bogense mod Horsens- og Vejle Fjord eller lignende Steder. Med Landgangsstyrken ved Orøund, c. 12000 Mand, mente han, at det maatte kunne lykkes saavel at standse Fjenden Nord fra som at deblokere Als og vinde Stillingen ved Bov mod den mod Syd tilbagekastede Fjende, medens man ved en rask Bevægelse mod Nord maatte kunne indeklemme den der staaende, fjendlige Hovedstyrke i Elbo Herred og derved holde Kampen paa et Gebet, hvortil den bebudede Hjælp kunde ventes at ville udstrække sig. Iovrigt henstillede Ministeren Sagen til Generalens Overvejelse. Overcommandoen nærede imidlertid Betænkkeligheder ved at følge den af Ministeren antydede Plan, i hvert Fald saalænge den i Udsigt stillede Hjælp

endnu ikke var tilstede; den troede ikke paa, at et sligt Foretagende vilde føre til et heldigt Resultat, naar Orø Sund valgtes til Udgangspunkt derfor. Derimod var der et andet Punkt, hvor der var Udsigt til feleligt at kunne ramme i det Mindste en Del af de fjendlige Stridskræfter, nemlig Sundeved, hvor General Wrangel kun havde efterladt General Halkett med en Styrke, der blev anslaaet til højst 10000 Mand, og hvorhen man, naar de fornødne Transportmidler vare tilstede i de sydligste Havne paa Fyen, og naar Als var forbundet med Sundeved ved en Skibsbro, i Løbet af nogle faa Dage kunde concentrere en Styrke, der var General Halketts overlegen. At Tanken om offensive Operationer fra Als stadigt gjærede hos Overcommandoen, er allerede tidligere berørt. Naar Forslag eller Bestemmelser om saadanne desuagtet ikke tidligere vare komne frem, saa maa dette vel nærmest tilskrives dels den hos Krigsministeren stærkt fremtrædende, temporiserende Tendents, dels Usikkerheden af Transportmidlers Tilstedeværelse i den fornødne Mængde. I sidstnævnte Henseende blev Tvivlen imidlertid hævet ved en Inspection af de i de forskjellige Havne paa Fyen tilstedeværende Fartøjer, som efter Krigsministerens Befaling var bleven udført af den i Hovedkvarteret tilstedeværende Søofficer, og da samtidigt Ministeriets nys anførte Udtalelser viste, at Betænkelighederne fra Sammes Side ved større, offensive Foretagender ikke længer vare tilstede, besluttede Overcommandoen at gjøre et Forslag til en Diversion som den omtalte. En yderligere Impuls i denne Retning gav Efterretningen om, at General Wrangel til sine øvrige Requisitioner havde føjet en Udskrivning hos den jyske Befolkning af 4 Millioner Rigsdaler, en Foranstaltning, hvortil Grunden senere vil blive nærmere omtalt, og hvorom der her kun skal bemærkes, at Pøn-

Overcommandoens Opmærksomhed fæstes atter paa Als som Udgangspunkt for offensive Operationer.

Yderligere Impuls til at foretage en Diversion gives ved General Wrangels Udskrivning af 4 Millioner Rd. i Jylland.

General Hedemanns Forslag til et Frembrud fra Als.

gene fordredes indbetalte til den 28de Maj. Strax efter at have modtaget Underretning om denne Udskrivning, nemlig den 21de Maj, indgav derfor General Hedemann til Krigsministeriet et i ganske korte Træk fremsat Forslag til hvad han mente, der under de nærværende, presserende Omstændigheder burde foretages. Forslaget gik ud paa i Lobet af et Par Dage at concentrere 5000 Mand og $\frac{1}{2}$ Bateria i Faaborg og Assens, hvorfra de med de forhaanden værende Transportmidler i 1 à 2 Dage kunde overføres til Als, hvor imidlertid en Skibsbro vilde være at skaffe tilveje mellem Oen og Sundeved; desuden gjorde General Hedemann Regning paa, at 8de Linie-Bataillon overfortes til Sonderborg. Naar de i saa Henseende fornødne Ordre gaves den 22de eller 23de, mente Generalen at kunne staae færdig til Fremrykning i Sundeved den 27de eller senest den 28de Maj med 12000 Mand og 28 Kanoner foruden 8de Linie-Bataillon, som han agtede at lade blive tilbage som Besætning i Brohovedet, og mente han paa denne Maade at kunne overraske og slaae General Halkett saa betimeligt, at General Wrangels Opmærksomhed maatte blive dragen hen paa denne Sag, netop naar Terminen for den udskrevne Contributions Tilvejebringelse var udloben. Forinden man imidlertid omtaler den Modtagelse, dette Forslag fandt hos Ministeren, og overhovedet Gjennemførelsen af denne Expedition saavel som af den tidligere omtalte til Helgenæs, vil det være nødvendigt, at Fremstillingen vender sig til de Forhandlinger, der i den forløbne Tid vare blevne forte dels directe med General Wrangel, dels ad den almindelige, diplomatiske Vej, og den Indflydelse, som disse erholdt paa den hele, gjensidige Stilling, samt til hvad der i den forløbne Periode var passeret saavel paa den fjendlige Side som ved den paa Als tilbageblevne Styrke.

Dagen efter at Armeecorpsets Hovedstyrke var overført til Als, altsaa den 27de April, afsendtes Adjutanten ved Hovedkvarteret, Lieutenant Dreyer, som Parlamentair til General Wrangel for at indhente Oplysninger om vore i de foregaaende Dage Faldne og Saarede. Samtidigt med at disse Oplysninger bleve givne Adjutanten, udtalte General Wrangel sig misbilligende om den Maade, hvorpaa man sagde, at Fangerne bleve behandlede i Kjøbenhavn, samt den Erklæring, at Generalen, hvis de Efterretninger, man havde bragt ham om denne Sag, bekræftede sig, ogsaa vilde lade indtræde større Strengthed i Behandlingen af vore Fanger. Denne Udtalelse benyttede nu General Hedemann som Indledning til de Underhandlinger om Fangernes Udveksling, hvorom han, som allerede paa et tidligere Punkt af Fremstillingen berørt, havde erholdt Paalæg af Ministeriet. I en Skrivelse af 30te April til General Wrangel udtalte nemlig Overcommandoen, at den med Hensyn til Generalens Yttring om Fangernes Behandling i Kjøbenhavn vel ikke var istand til at kunne give nogen Oplysning, da man aldeles ingen officiel Meddelelse havde erholdt om denne Sag, men at man iøvrigt ikke nærede nogen Tvivl om, at de paa vor Side gjorte Fanger bleve behandlede ligesaa godt som vore egne Soldater; for imidlertid at berolige Generalen fuldstændigt med Hensyn til deres Skjæbne vilde man foreslaae ham en gjensidig Udveksling af samtlige fra Begyndelsen af Krigen indtil dette Øjeblik paa begge Sider gjorte Fanger. Dette Forslag troede man saa meget snarere at kunne gjøre, som det største Antal Fanger befandt sig i vore Hænder. General Wrangel besvarede denne Skrivelse den 3die Maj. Han erklærede sig villig til at foretage en saadan, gjensidig Udlevering i Masse af Fangerne, til hvilke han imidlertid vilde

Forhandlinger
mellem General
Hedemann og
General Wrangel
om Udveksling
af Fangerne.

have medregnet ikke blot Krigsfanger, men ogsaa alle fra Hertugdømmerne bortførte Individder, ligesom han forlangte, at de mellem Fangerne værende Combattanter skulde paa begge Sider forpligtes til, saa længe denne Krig varede, ikke at gjøre Tjeneste. Generalen forlangte desuden, at de fangne, danske Læger, der for Tiden gjorde Tjeneste ved Lazarether, hvor danske, fangne Militaire vare henlagte, og de ligeledes der værende Sygevogtere skulde forblive i deres nuværende Function, indtil de efterhaanden kunde undværes. General Hedemann, der efter Modtagelsen af disse Forslag troede at burde henstille Sagen til Krigsministerens Afgjørelse, erholdt fra denne under 7de Maj en Tilkjendegivelse af, at Ministeriet aldeles ikke kunde billige de Forslag, der vare indeholdte i General Wrangels Skrivelse, ligesom det overhovedet ikke var tilbøjeligt til at gaae ind paa en Udlevering i Masse af de gjensidigt gjorte Fanger. Som nødvendig Basis for videre Underhandling om denne Sag foreskrev Ministeren følgende Punkter:

- 1) At de af den provisoriske Regjering for Krigens Udbrud fangne Officerer skulde loslades uden videre,
- 2) At af de efter Krigens Udbrud gjorte Fanger skulde Soldat udvexles imod Soldat, Underofficer imod Underofficer o. s. v., eller 2 Menige mod en Underofficer, 3 imod en Lieutenant, 4 mod en Capitain, o. s. fr.
- 3) At de Udvoxlede ikke skulde paatage sig nogen Forpligtelse til ikke at tjene under Krigen, og endelig:
- 4) At fødte Slesvigere mellem vore Fanger ikke kunde være Gjenstand for Udvoxling.

Paa Grund af denne Tilkjendegivelse tilstillede General Hedemann den 13de Maj General Wrangel en ny

Skrivelse angaaende denne Sag, hvori han erklærede ikke at kunne gaae ind paa de Tilføjelser, som General Wrangel havde gjort til hans Forslag om gjensidig Udlevering af Fangerne, og tilføjede, at han nu kun var istand til at tilbyde en Udvexling paa de Betingelser, der ovenfor ere fremsatte. Som man kunde vente, vilde General Wrangel ikke indlade sig paa en slig Ordning af Sagen, hvad han meddelte General Hedemann i en Skrivelse af 14de Maj, hvori han uden at forsøge yderligere Overenskomst erklærede ikke at kunne gaae ind paa de stillede Betingelser, og hele Spørgsmaalet om Udvexlingen af Fangerne faldt derfor foreløbigt hen. Derimod frigaves paa begge Sider de fangne Læger, efterhaanden som deres Tjeneste kunde undværes.

Det er allerede i Begyndelsen af dette Afsnit omtalt, at saavel den preussiske og hannoveranske Regjering som ogsaa det tydske Forbund havde erklæret sig villige til at modtage Englands bona officia i den opstaaede Strid. For Forbundets Vedkommende var dette skeet ved Forbundsbeslutningen af 22de April, hvorved der erklæredes, at en Fastholdelse af de tidligere Beslutninger af 4de og 12te April var at betragte som Betingelse for, at man kunde modtage den tilbudte Mægling. Da Grev Westmoreland den 28de April af Baron Arnim erholdt Meddelelse om den tagne Beslutning, erklærede han samme Dag, at han ikke antog, at England vilde gaae ind paa den i de nævnte Beslutninger opstillede Basis, men at Regjeringen kun havde udtalt Onsket om Ophøret af Fjendlighederne, for at der ved dens Mellemskomst kunde søges bragt en Udjevning af den opstaaede Strid tilveje. Hertil knyttede han den følgende Dag den Meddelelse, at ifølge en Note fra Lord Palmerston af 25de havde den engelske Regjering erklæret sig villig til at overtage den af Dan-

Forskjellige diplomatiske Skridt, navnlig fra Ruslands og Englands Side, til Forebyggelse af Fjendlighedernes Fortsættelse. — Forslag til Vaabenstillandsbetingelser og Fredsprojliminarier.

mark ønskede Mægling, og at den derfor forudsatte, at Fjendlighederne standsede indtil videre, og at der fastsattes en militair Demarcationslinie for begge de stridende Parters Tropper. I sit Svar herpaa af 30te April fastholdt imidlertid Baron Arnim paa Forbundets Vegne ikke blot den i oftnævnte Forbundsbeslutninger fremsatte Fordring om Tilvejebringelsen af status quo ante, saaledes som denne opfattedes fra tysk Side — hvilken Fordring iovrigt allerede for Størstedelen var opfyldt som Folge af de forefaldne Krigsbegivenheder — men tilføjede ogsaa en ny. Denne sidste Fordring var baseret paa Forbundsbeslutningen af 29de April, hvorved Forbundsdagen paa Preussens derom gjorte Forslag havde bemyndiget Samme til at give General Wrangel Ordre til som Modvægt mod den Skade, der foraarsagedes den tyske Handel ved den tidligere omtalte, af den danske Regjering anordnede Embargo paa tyske Skibe og Blokade af Ostersøhavnene, at besætte en saa stor Del af Jylland, som Omstændighederne maatte tillade, og udtalte, at Englands Mægling kun burde modtages, efter at de tyske Forbundstropper havde besat et saadant Gebet, medmindre England vilde overtage Garantien for, at Danmark gav fuldkommen Erstatning for den tysk Privatejendom tilføjede Skade. Med Hensyn til Afsendelsen af Ordren til General Wrangel om Overskridelsen af den jydsk Grændse sees imidlertid den preussiske Regjering ikke at have afventet Forbundsbeslutningen, idet dette Skridt allerede var bestemt, da det ved Omtalen af General Wrangels Fremrykning paa Halvøen berorte Krigsraad holdtes i Aabenraa den 29de April. Samtidigt med de nys omtalte Forhandlinger forberededes der en anden, directe med General Wrangel af Storbritanniens og Ruslands Gesandter ved det danske Hof. der vel ikke havde nogen ligefrem Instruction i saa

Henseende fra deres Regjeringer, men som i de tyske Forbundstrollers Fremskriden paa Halvøen og i deres respective Regjeringers officielle Udtalelser om at ville optræde mæglende i den opstaaede Strid saa en tilstrækkelig Opfordring, der selvfølgelig støttedes af den danske Regjerings Ønsker, til i Fællesskab at gjøre et Skridt for om muligt at tilvejebringe en Vaabenstilstand, under hvilken de opstaaede Stridsspørgsmaal kunde drøftes, og en Overenskomst søges tilvejebragt. I Betragtning af Sagerens Stilling besluttede nemlig de 2 nævnte Gesandter i Forening at rette en skriftlig Opfordring til General Wrangel, hvori de udtalte sig for en Vaabenstilstand paa 3 Uger og som Basis for denne foreslog, at de to Hære skulde beholde deres nuhavende Positioner, dog at Forbundstrollerne, forsaavidt som de allerede skulde være trængte ind i Jylland, uopholdeligt skulde gaae tilbage derfra, samt at den danske Regjering skulde forpligte sig til under Vaabenstilstanden ikke at lægge Beslag paa noget Skib, tilhørende de tyske Forbundsstater. Med denne Skrivelse, der iøvrigt findes meddelt in extenso i Bilag 25, besluttede man at forene en mundlig Forhandling og valgte derfor til Overbringer af samme den russiske Legationssecretair i Kjøbenhavn, Hr. Ewers, hvem der blev medgivet mundlige Instructioner, som gik ud paa, at han, naar en 3 Ugers Vaabenstilstand ikke kunde opnaaes, kunde gaae ned til en paa 8 Dage, at begge Parters Forbliven i deres havende Positioner for de danske Trollers Vedkommende skulde forstaaes saaledes, at dersom nogle af disse endnu maatte staae paa Slesvigs Fastland, skulde de trækkes tilbage til Jylland. Fremdeles skulde han fremhæve for General Wrangel, at det var umuligt for den danske Regjering at rømme Als, dels fordi denne Ø i flere Henseender umiddelbart henhørte til Kongeriget,

lels paa Grund af det derværende Lazareth etc. For det Tilfælde at General Wrangel forlangte først at skrive til Berlin, skulde Legationssecretairen fordre en Standsning af Fjendlighederne under denne Correspondance og forblive i Generalens Hovedkvarter, indtil Svar indløb. Legationssecretair Ewers afgik den 1ste Maj med Dampskib til Als og introduceredes til General Hedemann ved en Skrivelse til denne fra Krigsministeriet af samme Dato, hvori det paalagdes Generalen i enhver Henseende og i fuldeste Udstrækning at fremme Opnaelsen af det ved Ewers's Sendelse tilsigtede Ojemed; Ministeren gik endog saa vidt at paalægge Generalen at indvillige selv i Rømningen af Als, hvis dette ubetinget blev forlangt, og forsaa vidt der indrommedes en Vaabenstilstand paa mindst 3 Uger, idet han ikke under en sliq Betingelse ansaa en kortere Frist for passende. Skulde imidlertid saa overordenlige Omstændigheder indtræffe, at Generalen troede dog at burde indlade sig derpaa, blev det ham paalagt, iforvejen at conferere med Oberst Hansen og at søge at vinde Tid til en Forespørgsel i Kjøbenhavn. Selvfølgelig var denne sidste Udstrækning af Generalens Fuldmagt, der forblev Legationssecretair Ewers ubekjendt, først bestemt til at anvendes, naar Forhandlingerne paa den Legationssecretairen foreskrevne Basis havde vist sig frugtesløse. Den 2den Maj afgik Hr. Ewers pr. Dampskib fra Sønderborg til Aabenraa, ledsaget af Adjudanten ved Hovedkvarteret, Lieutenant Dreyer, hvem det var paalagt at bringe foreløbig Underretning tilbage til General Hedemann, naar Forhandlingerne maatte give Haab om at føre til et Resultat. Adjudanten blev imidlertid ikke modtagen, derimod fortsatte Legationssecretair Ewers Rejsen Nord paa til General Wrangel, som han traf i Gudse. General Hedemann erholdt imidlertid allerede den 3die

Maj en Meddelelse af samme Dato fra Hr. Ewers, der over Snoghøj begav sig tilbage til Kjøbenhavn, om, at General Wrangel aldeles bestemt havde erklæret ham ikke at kunne afslutte en Vaabenstilstand paa de foreslaaede Betingelser, og at han ikke heller kunde samtykke i en Vaabenhvile for at indhente Instructioner ved Forbundsdagen. Til den russiske og engelske Gesandt i Kjøbenhavn medgav iøvrigt General Wrangel Legationssecretair Ewers en Skrivelse, hvori han, saaledes som det fremgaaer af Bilag 26, erklærede sig villig til uagtet sin Mangel paa Instructioner i saa Henseende paa eget Ansvar at afslutte en Vaabenstilstand, men paa Betingelse af, at Øen Als og alle øvrige, endnu i dansk Besiddelse værende og til Slesvig og Holsten hørende Øer bleve rømmede, samt at alle indtil Vaabenstilstandens Afslutning opbragte, tyske Skibe bleve frigivne, og Handelen paa alle tyske Havne igjen tilladt. Til Gjengjæld vilde Generalen da forpligte sig til at rømme Jylland og til ikke at betragte de paa Als værende Saarede som Krigsfanger. General Hedemann synes efter Modtagelsen af Legationssecretair Ewers's ovenfor berørte Meddelelse ikke strax at have skjønnet det nødvendigt at forcere Underhandlingerne om Vaabenstilstanden ved Benyttelsen af den ham tildelte, mere udstrakte Fuldmagt; han blev desuden ogsaa afskaaren derfra ved en Skrivelse fra General Wrangel af 5te Maj, hvori denne meddelte, at han efter paa eget Ansvar at have gjort den russiske og engelske Gesandt i Kjøbenhavn Forslag til Basis for en Vaabenstilstand havde modtaget Meddelelse om en tysk Forbundsbeslutning (den tidligere omtalte af 29de April), efter hvilken han ikke længer var istand til at afslutte en Vaabenstilstand paa disse Betingelser, men foruden dem maatte forlange Tilsagn om fuldstændig Erstatning

for al allerede gjort Skade paa preussisk og tysk Ejendom. Med denne Skrivelse, der fuldstændigt findes gjengiven i Bilag 27, sluttede de directe Forhandlinger med General Wrangel, og Bestræbelserne for at skaffe en Standsning af Fjendlighederne tilveje fortsattes nu af vedkommende Cabinetter ad den sædvanlige, diplomatiske Vej.

Det samme Forslag til en Vaabenstilstand, der directe var blevet gjort General Wrangel, blev nemlig den 4de Maj af Englands og Ruslands Gesandter ved det preussiske Hof forelagt Baron Arnim, hvem desuden den russiske Gesandt den følgende Dag meddelte, at Preussens og det tyske Forbunds Fremgangsmaade efter hans Cabinets Opfattelse stod i Strid med Danmarks Rettigheder og Ruslands Garantier af 1767 og 1773, og at Rusland derfor, dersom Mæglingsforslagene ikke bleve tagne tilfølge, vilde blive nødsaget til at nedlægge formelig Protest imod Forbundsregjeringernes ifølge dets Anskuelse uretfærdige Angreb. Baron Arnim forelagde Gesandterne som foreløbigt Svar General Wrangels ham tilstillede Modforslag af 2den Maj og bemærkede dertil, at han maatte holde fast ved de af Generalen stillede Fordringer, og at man, naar disse bleve antagne, var villig til at træde i Underhandling med Danmark angaaende Bilæggelsen af den opstaaede Strid. Samme Dag, den 5te Maj, meddelte Baron Arnim det Passerede til den preussiske Gesandt ved Forbundsdagen og tilføjede, at det forekom ham, at det Ojeblik nu var kommet, da en Bilæggelse af selve Striden var mulig med Ære for Tydskland og med Nytte for Hertugdømmerne, og tilføjede, at en saadan Bilæggelse tillige af Hensyn til Sagernes almindelige, politiske Stilling var særdeles ønskelig, og at han derfor om muligt vilde søge at fremme en Overenskomst

om Præliminarierne til en Convention. Som Grundlag for denne Convention anførte Ministeren Anerkjendelsen af Slesvig og Holsten som et uadskilleligt, selvstændigt Statslegeme, knyttet til Danmark ved en Personalunion, saalænge det oldenborgske Huses Mandsstamme herskede i Danmark, samt en Indvilligelse fra Kongen af Danmarks Side i Slesvigs Optagelse i det tyske Forbund. Som Middel til Udjevning og Overenskomst mente Baron Arnim dog at burde lade den Modalitet være aaben, at de til Jylland grændsende Districter af Slesvig, hvor den danske Nationalitet var fremherskende, kunde frigjøres fra Forbindelsen med Slesvig og altsaa fra Optagelsen i Forbundet, saafremt i disse den frie Folkevillie skulde udtale sig for en Forening med Danmark. — Forbundsfor­samlingen, der i sit Møde den 6te Maj havde modtaget Meddelelser fra dens Gesandt ved det engelske Hof om dettes Stilling til Sagen, hvorefter Lord Palmerston først havde troet at naae en hurtigere Afgjørelse ved strax at opstille en Basis for Mæglingsforhandlingerne, men senere havde fattet den Beslutning, at forlange de stridende Parters Udtalelser om deres respective Fordringer for paa dette Grundlag at kunne bygge sit Mæglingsforslag, var desuden bleven gjort bekjendt med et af den engelske Gesandt i Frankfurt udtalt Ønske fra hans Regjering om, at Forbunds­dagen vilde bevirke Standsningen af Fjendlighederne og Rømningen af begge Hertugdømmer. Denne sidste Omstændighed i Forening med Udtalelserne fra Forbundets Gesandt om det Grundlag, som Lord Palmerston sandsynligvis vilde forelægge for en Overenskomst, nemlig Slesvigs Deling efter Nationaliteterne, fremkaldte i samme Møde den Beslutning, at anmode den preussiske Regjering om under de fremtidige Forhandlinger i det slesvig-holstenske Anliggende stedse betimeligt at

underrette Forsamlingen om Sagerne Stilling og ikke at træffe definitive Aftaler eller saadanne, der foregreb Afgjørelsen af vigtige Spørgsmaal, uden forudgaaende Forbundsbeslutning. Noten fra Baron Arnim til den preussiske Gesandt ved Forbundsdagen af 5te Maj forelagdes i et Møde den 8de Maj samtidigt med en fra General Wrangel modtagen Meddelelse om de ham gjorte Vaabenstilstandsforslag og om hans Svar derpaa og fremkaldte den Beslutning, at anmode Preussen om at fremme Forhandlingerne paa den af Samme foreslaaede Basis. Samtidigt udtalte Forsamlingen sin Anerkjendelse af General Wrangels Optræden og sin Billigelse af de af ham gjorte Forslag, idet den iovrigt tilsagde ham nærmere Ordre fra Berlin i Overensstemmelse med Forhandlingernes frentidige Gang.

Tanken om at tilvejebringe en Udjevning af den opstaaede Strid ved en Deling af Slesvig efter Nationaliteterne havde sin første Spire i et Actstykke, som udgik fra den provisoriske Regjering allerede den 31te Marts 1848, betitlet „Ansprache an die dänische Nation“, og hvori der ved Siden af de til Besmykkelse af hvad der var skeet, ofte gjentagne og i denne Fremstilling alt tidligere anførte Paastande var indflettet den Passus, at naar det nordlige Slesvig frit erklærede sig over, om det vilde indlemmes som Provinds i den danske Stat eller følge det tydske Fædreland, saa vilde man ikke paalægge dets Villie nogen Tvang. I de Forhandlinger, som i London førtes mellem Lord Palmerston og den preussiske Gesandt, Ridder Bunsen, der omfattede Slesvig-Holstenernes Sag med særegen Interesse*), blev den

---

*) Ridder Bunsen overleverede den 8de April Lord Palmerston en meget udførlig „Memoire over Hertugdømmerne Slesvig og Holstens forfatningsmæssige Rettigheder“, hvori han ad

i den ovenanførte Udtalelse paa pegede Vej til Stridens Løsning gjort til Gjenstand for Overvejelse, hvad der fremgaaer af flere Meddelelser fra Ridder Bunsen til den provisoriske Regjering, hvori det engelske Cabinet sees at være tilbøjelig til at gaae ind paa en saadan Løsning af Spørgsmaalet, og hvori en Delingslinie over Lyksborg, Flensborg og Tønder angives som det største Resultat, man kunde vente at naae. Lord Palmerston opgav imidlertid, som alt berørt, selv at foreslaae en Basis for Forhandlingerne og henvendte sig i Begyndelsen af Maj til Frankfurt, Berlin og Kjøbenhavn med Anmodning om en kort Fremstilling af de Fordringer, der paa begge Sider gjordes for derefter at kunne lempe sit Mæglingsforslag. Som Svar paa denne Henvendelse opstillede den danske Regjering henimod Midten af Maj følgende Betingelser som Grundlag for en Vaabenstandsconvention:

- 1) Alle Tropper skulle paa begge Sider trække sig tilbage fra Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, som saaledes skulle forblive fuldkomment frie for Tropper, hvoraf følger, at de Soldater og Fricorps'er, som staa under Oprørernes umiddelbare Befaling, skulle af-

---

historisk og retslig Vej søgte at godtgjøre Rigtigheden af de slesvig-holstenske Paastande samt det tyske Forhunds Rettigheder og Pligter i denne Sag; Memoiren sluttede med nogle Bemærkninger om Englands Garanti af 1720, hvori det søgtes godtgjort, at Gjenstanden for denne Garanti, hvis Betydning for det foreliggende Tilfælde han overhovedet bestred, i ethvert Tilfælde kun kunde gjælde den tidligere gottorpske Del af Slesvig. I en Efterskrift af 15de April til Memoiren fremhævede Ridder Bunsen ligeover for Danmarks voldsomme Fremgangsmaade som et Bevis paa den provisoriske Regjering's Forsonlighed dens ovenomtalte, i „Ansprache an die dänische Nation“ fremsatte Erklæring.

- væbnes og hjempermitteres. Forbundstropperne skulle rømme Jylland.
- 2) Alle Fjendligheder tilvands, Blokader og Opbringelse af Kjøbmandsskibe skulle øjeblikkeligt ophøre, og alle de efter Vaabenstilstandens Afslutning opbragte Skibe skulle strax frigives.
  - 3) De sædvanlige Handelsforbindelser o. s. v. skulle begynde igjen.
  - 4) Saalænge Vaabenstilstanden varer, skal Hertugdømmet Slesvigs civile Administration i alle Tilfælde staae under Kongens Myndighed, men vi ere villige til, om fornodent gjøres, at indromme, at Hertugdømmet Holstens civile Administration under Vaabenstilstanden organiseres af Forbundsdagen i Frankfurt.
  - 5) For at vedligeholde Ordenen og den indre Fred under Vaabenstilstanden, skal man komme overens om et for begge Hertugdømmer lige stort Antal af Polititropper, hvilke i Slesvig skulle staae under Kongens, i Holsten under Forbundsdagens Befaling. Polititropperne skulle alene kunne bære Vaaben.
  - 6) De for Vaabenstilstanden opbragte Skibe skulle tilbagegives, naar Grundlaget for en definitiv Overenskomst er blevet fastsat, men man kan saameget mindre give dem tilbage ved Afslutning af en simpel Vaabenstilstand, der i og for sig ikke indeholder en absolut Garanti for den eventuelle Fred, som paa den anden Side uhyre Krigscontributioner ere blevne udskrevne af Forbundstropperne i Kongens Stater.
  - 7) Kongens Regjering er beredt til at modtage denne Vaabenstilstand alene under Storbritanniens Auspicier, eftersom Tiden ikke tillader foreløbigt at raadspørge Rusland, men den forbeholder sig fuld Frihed til at forlange, at Rusland gives Adgang til de Underhand-

linger, som ville finde Sted efter Undertegnelsen af Vaabenstilstanden. --

Fra Preussen og det tyske Forbund sees ingen directe Forslag samtidigt at være fremkomne. Forhandlingerne, der stadigt førtes mellem Lord Palmerston og Ridder Bunsen, og den engelske Udenrigsministers gennem disse Forhandlinger vundne Overbevisning om, at de i den danske Regjerings Forslag fremkomne Anskuelser vilde møde afgjort Modstand hos den anden Part, fremkaldte imidlertid fra Lord Palmerstons Side Formuleringen af følgende Forslag til Betingelser for den attraaede Vaabenstilstand:

- 1) Standsning af Fjendlighederne tillands og tilvands.
- 2) Alle Krigsfanger og de opbragte eller tilbageholdte Skibe frigives paa begge Sider.
- 3) De danske Tropper skulle rømme Slesvig.
- 4) De tyske Tropper skulle rømme Jylland og de to Hertugdømmers Territorium.

For den danske Regjerings Vedkommende førte disse Forslag, som i den forliggende Form ikke kunde adopteres, til en Modification af dens først fremsatte Betingelser, og dens Vaabenstilstandsforslag formuleredes den 18de Maj saaledes:

- 1) Standsning af Fjendlighederne tillands og tilvands.
- 2) Begge Hertugdømmerne skulle, saasomt skee kan, rømmes af begge Parter Tropper.
- 3) De slesvigske og holstenske Tropper af enhver Vaabenart, som nu tjene med Forbundstropperne, skulle hjempermitteres.
- 4) En provisorisk Regjering skal indsættes i ethvert af de to Hertugdømmer. Den for Slesvig udnævnes af Kongen, den for Holsten af Forbundet.
- 5) Et ligeligt og indskrænket Antal af Politisoldater til

Ordenens Vedligeholdelse oprettes provisorisk, og saalænge Vaabenstilstanden varer, i hvert Hertugdømme.

For Slesvig bestemmes dette Troppecorps af Kongen, for Holsten af Forbundet.

- 6) Alle paa begge Sider gjorte Fanger og opbragte Skibe frigives, og alle udskrevne Penge- eller Naturalcontributioner tilbagegives eller betales. —

Heller ikke Ridder Bunsen troede for Preussens Vedkommende at kunne gaao ind paa det engelske Forslag, men antog det for nødvendigt, dertil at knytte dels nogle Forklaringer, dels nogle Forslag til Forandringer. Saaledes forlangte han ad 2 tilfojet, at Frigivelsen ogsaa skulde gjælde alle politiske Fanger, samt at Skibenes Ladninger skulde frigives i samme Stand, hvori de vare før Embargoen, og ad 3, at de til Slesvig hørende Oer ogsaa skulde rommes af de danske Tropper. Ad 4 erklærede Gesandten, at den preussiske Regjering ikke kunde gaao ind paa at romme Holsten, hvortil det ikke var bemyndiget af Forbundet, der havde erklæret Holsten i Fare og endnu ikke tilbagekaldt denne Erklæring, ligesom ogsaa Forbundets Fordring om Gjenoprettelsen af status quo ante som Betingelse for enhver Underhandling var bleven fremsat, efter at de tyske Tropper havde besat Holsten; for imidlertid at formindske Byrden for sidstnævnte Provinds mente Ridder Bunsen, at de Forstærkninger, man paatænkte at sende General Wrangel, kunde standses. Endvidere maatte begge Armeer, dersom Underhandlingerne ikke inden 1 Maaned skulde lede i det Mindste til Præliminarierne for en Fred, have Ret til at indtage deres nuhavende Stillinger, hvortil der maatte gives dem en Frist af 14 Dage. Endelig forudsatte Gesandten som en Selvfølge, at den danske Regjering indvilligede i den provisoriske Regjerings vedblivende Bestaaen ligesom ogsaa i, at den sendte een eller flere

Deputerede til de Conferencer, som skulde holdes i London. Ridder Bunsen tilstillede Lord Palmerston disse Bemærkninger ved en Note, hvori udtaltes, at medens en Standsning af Fjendlighederne vistnok var det første, nødvendige Skridt til Opnaelsen af det ønskede Formaal, saa vilde man kun kunne haabe virkeligt at nærme sig dette, naar Vaabenstilstandsforslagene ledsagedes af de Betingelser, som foresloges til Grundlag for Mægling. Med Hensyn til det tyske Forbunds Besværinger og Fordringer i denne Sag henviste Gesandten dels til hvad der alt tidligere derom var fremsat, dels til en Noten vedlagt Memoire om Ordningen af det dansk-slesvigske Spørgsmaal, hvori den preussiske Regjering efter at have udviklet de Grundsætninger, den forment at burde hævde i den foreliggende Sag, i Overensstemmelse med de Anskuelser, som den havde gjort gjældende ligeoverfor Forbundsdagen, og som vare billigede af denne, foreslog følgende Betingelser som Basis for en Overenskomst:

- 1) Kongen af Danmark tilbagekalder Decretet om Slesvigs Incorporation i Danmark og anerkjender Holstens Ret til at forblive forenet med Slesvig og vice versa. Denne Anerkjendelse indeholder Indrømmelsen af, at de to forenede Hertugdømmer ifølge denne Ret alene ere forbundne med Danmark ved Souverainens Person, saalænge den mandlige Linie af det Oldenborgske Hus regjerer i Danmark.
- 2) Ved en venskabelig Overenskomst vil blive fastsat Betingelserne for en fuldstændig Adskillelse med Hensyn til Administrationen, Finantserne, Armeen, Flaaden og den danske Statsgjæld.
- 3) Kongen samtykker i det forenede Hertugdømme Slesvig-Holstens Indlemmelse i det tyske Forbund.

Den preussiske Regjering tilsteder som en Erstatning, at den Del af Nordslesvig, som paa et til Samme

stillet, frit og aabent Spørgsmaal skulde erklære sig til Gunst for en Forening med Danmark, udsondres af det forenede Hertugdømme Slesvig - Holsten og incorporeres i Danmark efter at være bleven erklæret for et Hertugdømme med en saadan Forfatning, at den, i Overensstemmelse med det af Kongen af Danmark til Slesvig givne Løfte, sikkrer den tyske Minoritet et billigt Hensyn til dens Nationalitet saavel som til Brugen af dens Sprog i Skoler og i Provindsial-Repræsentationen.

Denne Note, der overleveredes Lord Palmerston den 18de Maj, besvaredes af denne den 19de. Den engelske Udenrigsminister tiltraadte heri dels ligefrem, dels stiltiende de af Ridder Bunsen fremsatte Forklaringer og Bemærkninger til de foreslaaede Vaabenstilstands-betingelser; han forment imidlertid angaaende den forlangte Erstatning for den fra Slesvig ved danske Tropper bortførte Ejendom, hvorfor iøvrigt ingen Kjendsgjerning forelaa, at det var et Punkt, der bedst lod sig discutere ved den definitive Overenskomst. Med Hensyn til Besættelsen af Holsten erklærede Lord Palmerston derimod paa det Alvorligste at maatte anbefale de tyske Troppers Tilbagedragelse fra begge Hertugdømmer. Angaaende Forslagene til Basis for en Overenskomst, nemlig at Hertugdømmet Slesvig deltes i 2 Dele, saaledes at den sydlige, tyske Del ligesom Holsten blev Medlem af det tyske Forbund, og at den nordlige, danske Del forfatningsmæssigt incorporeredes i Kongeriget, erklærede Ministeren at ville tilstille Englands Gesandt i Kjøbenhavn, hvem den hele Sag vilde blive meddelt, Instruction om at anbefale disse til den danske Regjerings Opmærksomhed. Delingslinien, mente iøvrigt Lord Palmerston, burde drages efter en Overenskomst imellem den danske Regjering og Forbundsagen, grun-

det paa statistiske Data, uden at man indlod sig paa den vanskelige Opgave at appellere særskilt til alle Indvaanere i hvert District.

Efter at have modtaget Meddelelse om det engelske Cabinets Anskuelser formulerede endelig Baron Arnim det preussiske Vaabenstilstandsforslag i en Note til Grev Westmoreland af 22de Maj saaledes :

- 1) En fuldstændig Standsning af Fjendlighederne til-lands og tilvands indtræder øjeblikkeligt;
- 2) Alle Fanger frigives;
- 3) Alle beslaglagte eller opbragte Skibe frigives, al Blokade hæves;
- 4) Hertugdømmet Slesvig i hele dets Omfang rømmes saavel af Forbundets som af Danmarks Tropper;
- 5) Den provisoriske Regjering fører indtil en definitiv Overenskomst Forvaltningen af Landet i Hs. Majestæt Kongen af Danmarks Navn. Landet sikkres mod alle Indgreb fra dansk Side ved Englands Garanti;
- 6) Preussen forpligter sig til hos det tyske Forbund at virke for, at Forbundstropperne ligeledes rømme Holsten, saasnart de under Art. 1—4 anførte Punkter ere opfyldte, og begge Hertugdømmer have faaet den i Art. 5 omtalte Garanti.
- 7) Et passende Tidsrum til Antagelse af Præliminarierne til en definitiv Overenskomst bestemmes, og naar dette er udløbet uden Resultat, ere begge Parter berettigede til at indtage de Stillinger, som de havde inde før Vaabenstilstandens Afslutning.

En definitiv Bestemmelse kunde først blive tagen, naar i Henhold til ovennævnte Forbundsbeslutning af 6te Maj de preussiske Forslag havde erholdt Forbunds-
 Sanction, hvilket dog først skete henimod Slutningen af Maanedens. Imidlertid bragte den Retning, Forhandlin-

Den provisoriske
 Regjerings Mod-
 arbejden af For-
 slaget om Sles-
 vigs Delling efter
 Nationaliteterne.

gerne toge, den provisoriske Regjering i Bevægelse og fremkaldte fra Dennes Side forskjellige Skridt saavel liggeover for Preussen som ved Forbundsdagen.

Den Tilbøjelighed til at indvillige i, at det nordlige Slesvig eventuelt incorporeredes i Danmark, som den provisoriske Regjering under Trykket af de første Begivenheder og Uvisheden om Udfaldet af det oprørske Skridt, man havde foretaget, havde lagt for Dagen i sit ovenfor omtalte Opraab til den danske Nation, var naturligvis ved den Vending, Sagerne toge paa Grund af Understøttelson, der fra tysk Side blev Oprøret tildele, hurtigt igjen forsvunden. Det kom den derfor yderst ubelejligt, under Forhandlingerne at see denne Udtalelse blive greben som et Middel til en Udjevning af Striden, for hvis Bilæggelse paa denne Maade man i hvert Fald ansaa sig sikker paa at erholde dens Bifald. Ved de ovenfor berørte Meddelelser fra Ridder Bunsen maatte det derfor under de forandrede Forhold være den magtpaaliggende at modarbejde en Løsning af Spørgsmaalet paa den antydede Maade, og den skyndte sig derfor med at instruere sin Gesandt ved Forbundsdagen om i Betragtning af Farerne ved den engelske Mægling, forinden en sikker Basis var opstillet af Forbundet, at andrage paa Hertugdømmet Slesvigs Optagelse i dette, selv om Optagelsen kun kunde skee med Forbehold af en senere definitiv Grændseregulering. Samtidigt paalagde den sin Befuldmægtigede i Berlin saameget som muligt at modarbejde Delingsprincippet og besvarede Ridder Bunsens Meddelelse med den Erklæring, at den offentlige Mening i Hertugdømmerne nu efter Udbrudet af Krigen var bestemt imod en Deling af Slesvig. Gesandten ved Forbundsdagen bragte det ham paalagte Hverv til Udførelse i Forbundsdagens Møde den 27de April, hvor han i Henhold til Udtalelsen i Forbundsbeslutnin-

gen af 12te April om dette Spørgsmaal stillede Andragende til Forbundsfor­samlingen om Slesvigs uopholdelige Optagelse i det tyske Forbund. Andragendet førte ikke til nogen Beslutning, men henvistes til et for de slesvig-holstenske Anliggender nedsat Udvalg. Stemningen for Forslaget var naturligvis meget gunstig, og det synes kun med Møje at være lykkedes den preussiske Gesandt at forhindre Vedtagelsen deraf. Det nævnte Udvalg forelagde i de første Dage af Maj sin Betænkning, hvori det, da Forbundet som Grundlag for Forhandling havde forlangt Tilvejebringelsen af status quo ante og saaledes ikke godt selv vilkaarligt kunde forlade dette Grundlag, samt i Betragtning af, at en slig Indlemmelse ikke kunde udtales, forinden man vidste, om den danske Befolkning i Nordslesvig delte Ønsket om at slutte sig til Tydskland, tilraadete Forsamlingen paa Forhandlingernes nuværende Stadium ikke at erklære sig for Hertugdømmets Optagelse i Forbundet. Da den provisoriske Regjerings Gesandt den 6te Maj erholdt Meddelelse om denne Betæknings Indhold, henvendte han sig til sin Regjering med Spørgsmaal om, ihvorvidt den ønskede, at han skulde fordre Afstemning i Sagen. Da der imidlertid efter det Foreliggende var stor Sandsynlighed for, at Forsøget maatte ansees for strandet, beordrede Regjeringen ham til foreløbigt at lade denne Sag beroe, men derimod søge at bevirke, at Rendsborg erklæredes for Forbunds­fæstning, et Andragende, som Gesandten iøvrigt af sig selv havde frembragt i Forbundsfor­samlingens Møde den 10de Maj, og som efter at være henvist til Udvalget for militaire Anliggender ikke sees senere at være fremdraget. — Imidlertid havde Forbundsbeslutningen af 8de Maj, der godkjendte den af Preussen foreslaaede Basis for eventuelle Fredsunderhandlinger, bragt Sagen hen til et Standpunkt,

der ikke kunde lade den provisoriske Regjering haabe paa noget Resultat af dens Anstrængelser imod selve Delingsprincippet. Den rettede derfor nu sine Bestræbelser paa under fortsat Modarbejden af Princippet at gjøre dettes Indflydelse saa ringe som muligt og indledede derfor en Correspondance med det preussiske Udenrigsministerium som den Autoritet, der paa Grund af den Preussen af Forbundet overdragne Fuldmagt under eventuelle Forhandlinger vilde faae den mest fremragende Indflydelse derpaa. Regjeringen benyttede saaledes en Vexling af dens Befuldmægtigede i Berlin i Midten af Maj Maaned til at lade den nye Befuldmægtigede overrække Baron Arnim en Skrivelse, dateret den 17de Maj. Den erklærede heri at være fuldkomment enig med den preussiske Regjering angaaende de Grundsætninger, der vare udtalte i det Forbundsdagen forelagte Udkast til Fredspræliminarierne, men troede bestemt at burde optræde mod den i Udsigt stillede Modalitet, Delingen af Hertugdømmet Slesvig efter Nationaliteterne; rigtignok maatte den anerkjende, at den selv i sin Udtalelse af 31te Marts havde stillet denne Losning i Udsigt, men mente nu, efterat Kampen var begyndt, ikke at være beføjet til at gaae ind paa en Ordning, hvorved Grundsætningen om Hertugdømmernes Sammenhøren som et udeleligt Hele med særegen Arvefølge vilde opgives, en Mængde i det nordlige Slesvig levende Tydske overgives til det danske Tvangsherredømme, og endelig de bedste Havne i Slesvig tabes for Tydskland. Den provisoriske Regjering anmodede derfor den preussiske om ved Frodsforhandlingerne kraftigt at understøtte den Anskuelse, at det hele Hertugdømme Slesvig burde indlemmes i det tydske Forbund. Denne Note, der overrakte den 18de Maj, og hvortil Baron Arnim strax mundtligt erklærede, at Optagelsen af hele Slesvig i det

tydske Forbund vilde støde paa afgjort Modstand hos de andre Stormagter, navnlig Rusland og England, ligesom ogsaa hos det hannoveranske Hof, der levende interesserede sig for Delingen af Slesvig, blev skriftligt besvaret allerede den paafølgende Dag. Efter at have mindet den provisoriske Regjering om, at det var paa dens egen, nu frafaldte Udtalelse, at Preussen i det Mindste tildels havde begrundet sine Forslag med Hensyn til Fredspræliminarierne, erklærede Baron Arnim i dette Svar, at det selvfølgelig vilde være Preussen magtpaaliggende, ved eventuelle Underhandlinger at søge Sagen ordnet saa fordelagtigt som muligt for Hertugdømmerne. Samtidigt gjorde han dog opmærksom paa, at Resultatet af disse Bestræbelser afhang af Forhold, hvorover man tildels ikke var Herre, idet den truende, politiske Situation stillede Preussen den Nødvendighed i Udsigt, muligen at maatte rette hele sin Kraft paa et andet Punkt, hvorfor det var Regjeringen i høj Grad om at gjøre, ved Anvendelsen af Delingsprincippet at faae et antageligt Forlig istand, istedetfor ved haardnakket Fastholden ved en sandsynligvis uopnaaelig Fordring at bringe den hele Sag til at strande. Den provisoriske Regjering lod sig imidlertid ikke afskrække af denne Udtalelse, men besvarede den 22de Maj Baron Arnims Brev med en viddløftig Udvikling af dens Anskuelse, hvortil knyttedes en Fremstilling af det overordentlig Vanskelige i en Deling efter Nationaliteterne, der i det nordlige Slesvig vare kastede temmelig broget imellem hinanden. Regjeringen tilføjede som sin Overbevisning, at en Fastholden ved Udeleligheden som Basis hurtigst vilde føre til Fred, idet den højlgt betvivlede, at den danske Regjering i Delingsforslaget vilde see nogen Arledning til at fremskynde Forhandlingerne, men tvertimod i det, hvad der fra tydsk Side betegnedes som Maadehold, kun vilde see Tegn paa Svaghed.

At Spørgsmaalet fra tydsk Side stedse var blevet fremhævet som et indre Spørgsmaal, men at det naturligvis vilde tabe denne Charakter, naar der blev Tale om at dele Hertugdømmet mellem Danmark og Tydskland, undlod Regjeringen desuden ikke at hentyde til i dette Svar, der dog endte med en Indrømmelse af, at den nu bestaaende Grændse mellem Danmark og Slesvig ikke var heldig for nogen af Parterne, hvorfor man mente at kunne gaae ind paa et Arrangement, hvorved de danske Oer i Vesterhavet og overhovedet Søgebetet indtil 55° 20' n. B. og paa Fastlandet de danske Enclaver med Undtagelse af Ribe med denne Bys Gebet bleve afstaaede til Slesvig mod en Erstatning fra Hertugdømmets Side af et i Invaanerantal med de afstaaede Districter ligestort Stykke af den Del af Haderslev Amt, der stødte nærmest op til Ribe og den jyske Grændse. Den preussiske Udenrigsminister svarede den 28de Maj paa den sidstnævnte Henvendelse med en fornyet Erklæring om, at Opnaelsen af den provisoriske Regjerings Fordring ad Forhandlingernes Vej var umulig, og at ingen af de tydske Stater vilde billige, at man fremkaldte en europæisk Krig for at fremtvinge Optagelsen af den nordlige Del af Slesvig i det tydske Forbund mod i det Mindste en stor Del af Beboernes eget Onske. Han tilraadede derfor indtrængende den provisoriske Regjering ikke at sætte Sagen paa Spidsen, men strax at gaae ind paa en muligvis ogsaa fra dansk Side billiget Deling, for hvilken han ansaa Hensynet til Nationaliteten som det retteste Grundlag; han anerkjendte iøvrigt de Vanskeligheder, som kunde rejse sig ved den praktiske Tilvebringelse af Delingslinien, og anmodede, idet han udtalte, at der, naar ikke fuldstændig Forvirring skulde opstaae, kun kunde tages Hensyn til Majoriteterne af Befolkningen i større Masser og Districter, den proviso-

riske Regjering om at sætte sig i Forbindelse med Major Wildenbruch, der endnu stadigt opholdt sig ved General Wrangels Hovedkvarter, og meddele Denne saadanne Oplysninger, at han kunde faae et Indblik i Nationaliteternes Fordeling. Den preussiske Regjering vilde derved erholde en værdifuld Støtte for sin Optræden i Befolkningens Interesse, hvad der var saameget vigtigere, som man i England havde yderst ubestemte og tildels urigtige Anskuelser om denne Sag. — Der var saaledes ingen Udsigt til at bekjæmpe den fra Preussens Side fastholdte Anskuelse om Grundlaget for en eventuel Fredsunderhandling; Forbundets Ratification af de ved Forhandlingerne i England i Forbindelse med Fredspræliminariene af Preussen opstillede Vaabenstilstandsbetinger var dog endnu ikke given, og det var da atter ved Forbundsdagen, at den provisoriske Regjering maatte forfægte sin Anskuelse. Strax efter Modtagelsen af den sidstnævnte Skrivelse fra Baron Arnim henvendte den derfor en indtrængende Opfordring til sin Gesandt ved Forbundsdagen om for Hertugdømmet Slesvigs Vedkommende af alle Kræfter at modvirke Principet om en Deling og at søge at fremkalde en bestemt Erklæring om, hvorvidt det tyske Forbund vilde holde fast ved dette Princip som Fredsbasis. Samme Dag, som denne Skrivelse afgik, nemlig den 30te Maj, foretoges imidlertid allerede i den nævnte Forsamling Beretningen om Forhandlingerne mellem Preussen og England og de som Resultat deraf fremgaaede Forslag. Der toges Beslutning om at billige Preussens med Fredspræliminarianer forbundne Vaabenstilstandsforslag, idet man forudsatte, at England vilde overtage Garantien for Vaabenstilstanden og anvende sin hele Indflydelse, for at Freden kunde blive sluttet paa det omtalte Grundlag. Iøvrigt blev det skarpt fastholdt, at en eventuel Afstaaelse af enkelte Dele af

Forbundsfor-
samlagen billi-
ger Preussens
med Fredspræli-
minarianer for-
bundne Vaaben-
stilstandsforslag.

Slesvig kun maatte finde Sted ved fri Afstemning af vedkommende Beboere. For det Tilfælde at en Vaabenstilstand uden samtidig Fastsættelse af Fredspræliminarianier kun var til at opnaae, fordrede Forbundsdagen de slesvigske Øer rømmede af de danske Tropper og Forbundstroppers Forbliven i Holsten. For enhver Vaabenstilstand blev det forudsat, at de slesvig-holstenske Tropper forbleve i Hertugdømmerne. Denne Forbundsbeslutning blev vedtagen med alle Stemmer imod een, nemlig den provisoriske Regjerings Gesandt, der i Henhold til sine alt tidligere modtagne Instructioner erklærede højtideligt at maatte protestere mod Fredsunderhandlinger paa anden Basis end Slesvigs Udelelighed.

Ruslands Op-
træden under
Forhandlin-
gerne.

Grunden til den store Enstemmighed, hvormed man her gik ind paa de preussiske Forslag, var den saamme, som havde fremkaldt disse, nemlig Frygten for at foranledige en Krig af større Omfang, hvori navnlig Rusland ventedes at ville spille en Hovedrolle. Den russiske Kejsers personlige Udtalelser saavel ligeoverfor den preussiske Gesandt i Sct. Petersborg som navnlig ligeoverfor Hofmarskalk Levotzau, der den 13de Maj vendte tilbage til Kjobenhavn fra sin alt tidligere omtalte Mission til det russiske Hof, vare ligesaa opmuntrende for os som foruroligende for det derværende, preussiske Gesandtskab, og om endog de Noter, der fra Grev Nesselrode afsendtes til Berlin, havde en mindre udpræget Charakter, saa vare dog saavel disse som ogsaa de den russiske Gesandt ved det preussiske Hof tilgaaede Instructioner af den Natur, at de vel kunde lade befrygte en Indskriden fra denne Stormagts Side. Samtidigt med Rusland, hvis active Indskriden i det omhandlede Spørgsmaal formentes i hvert Fald at ville blive opholdt endel ved de Vanskeligheder, som den franske Republiks Stilling til det polske Spørgsmaal

truede med at berede, var desuden en anden, om end mindre Magt, nemlig Sverig-Norge, optraadt paa vor Side, og det paa en Maade, der ikke indskrænkede sig til diplomatisk Understøttelse, men under visse Forudsætninger stillede uopholdelig, activ Bistand i Udsigt.

Det var naturligt, at de Begivenheder, der i Martsdagene udviklede sig i Danmark, maatte berøre Naborigerne Sverigs og Norges Befolkning meget stærkt, og om end den Interesse og Sympathi for vor Sag, der vakt hos de skandinaviske Broderfolk, og som strax fandt sit Udtryk i forskjellige Demonstrationer ligesom ogsaa deri, at Frivillige forlode deres Hjem for personligt at deltage i Kampen, fra Begyndelsen af holdtes udenfor Regjeringens Politik, saa medførte dog et Overfald paa Danmark af dettes sydlige Nabo saa stor Fare for hele Nordens Selvstændighed, at der deri snart maatte findes Anledning for det svenske Cabinet til at træde frem fra dets i Begyndelsen ligegyldige, for de foreliggende Spørgsmaal næsten fremmede Standpunkt og indtage en meget fremragende Plads. Af den svenske Regjerings Udtalelser ligeoverfor Preussen fremgaar det saaledes, at dens hele Deltagelse ved Begivenhedernes Begyndelse i Marts Maaned indskrænkede sig til Fremsettelsen af et Ønske om Bevarelsen af Danmark, idet den iøvrigt ansaa den opstaaede Strid for at være en Sag uden Interesse for Sverig, og som den derfor vilde holde sig borte fra. Allerede de første Dage i April begyndte man imidlertid at tænke paa en Armering og paa at holde Hæren og Flaaden beredte, men skjøndt Regjeringen allerede da udtalte, at den med Hensyn til Retspørgsmaalet i den slesvig-holstenske Sag fuldstændigt stod paa Danmarks Side, saa erklærede den samtidigt de paa-tænkte Rustninger for kun at være Sikkerhedsforanstaltninger, idet den ikke agtede at blande sig i det, som ikke

Indvirkningen af
Begivenhederne
paa Befolk-
ningen i Sverig
og Norge.

Den svensk-
norske Regje-
rings oprindelige
Stilling til den
danske Sag.

Ministerskifte
i Sverig.

kom den ved. Den 10de April foregik der imidlertid et partielt Ministerskifte i Sverig, idet Udenrigsministeren, Baron Ihre, afløstes af Baron Stjerneld. Denne Vexling forandrede vel ikke Regjeringens Anskuelse med Hensyn til Vanskelighederne ved at gribe ind i Striden uden selv at være bleven angreben, men Misbilligelsen af Tydslands Færd ligeoverfor Danmark blev mere fremtrædende og fik et bestemtere Udtryk. Ligeoverfor sine Gesandter i Udlandet udtalte saaledes Sverig sin Sympathi for Danmark med Tilføjeelse af, at man vilde handle i Overensstemmelse med England og foreløbigt holde sig neutral. Henimod Slutningen af April Maa- ned stod Ministeriet endnu paa dette Standpunkt; det erklærede, at det ansaa Retten for at være paa Danmarks Side, men agtede dog kun under særegne Omstændigheder directe at understøtte den danske Sag og gjorde sin Optræden afhængig af Englands, ligesom den ogsaa paa dette Tidspunkt erklærede at ville opfatte en midlertidig Besættelse fra Forbundstroppernes Side af Jylland som en Udøvelse af Krigsretten og ikke som nogen Erobring. Imidlertid greb Interessen for Danmarks Sag mere og mere om sig i Befolkningen og kunde selvfølgelig ikke Andet end ogsaa gøre sin Indflydelse gjældende paa Regjeringen, ligesom ogsaa den hele, offentlige Stemning, der navnlig gav sig Luft i Pressen ved meget heftige Angreb paa Preussens Fremgangsmaade, antog en saa udpræget Karakter, at den preussiske Gesandt i Stokholm fandt sig foranlediget til den 29de April at overrække den svenske Udenrigsminister en Memoire over det slesvig-holstenske Anliggende. Et Hovedpunkt for den svenske Regjering var at komme til Kundskab om Ruslands Stilling til det hele Spørgsmaal, og netop paa denne Tid blev man bekendt med denne Stormagts Anskuelser og dens Be-

stræbelser til Fordel for Danmark. Fra forskjellige Sider var saaledes Vejen godt forberedt for den personlige Henvendelse fra Kong Frederik den VII til Kong Oscar. Den 29de April overrakte den danske Gesandt i Stockholm, Kammerherre Bille, Kong Oscar den omhandlede Skrivelse. Den deri indeholdte Opfordring til Understøttelse faldt saaledes sammen med Efterretningen om Slaget ved Slesvig, hvorved Befolkningens Deltagelse steg til det Højeste, og Situationen forekom nu den svenske Konge saa alvorlig, at han strax med sit Statsraad og med det hemmelige Udvalg af de dengang forsamlede Rigsstænder drøftede Spørgsmaalet om, hvilken Fremgangsnaade de stedfindende Forhold maatte gjøre det rigtigt at følge. Resultatet af Overvejelserne og dertil knyttede Beslutninger fremgaa af en Note af 4de Maj til den svensk-norske Gesandt i Berlin, hvori Regjeringen gjør sig til Tolk for den Bekymring, som var vakt hos Kongen ved den tydske Invasion i Danmark og næstefter at hævde Sverigs Ret til at deltage i de med Hensyn til Norden tagne Beslutninger og medvirke til den ved gjældende Traktater sikkrede, politiske Ligevægt, fremsætter den Regel, som Kong Oscar havde foresat sig at følge i sin Fremgangsnaade i Overensstemmelse med det af Kong Frederik den VII de yttrede og ved de politiske Forviklinger retfærdiggjorte Ønske. Det fremhævedes saaledes i Noten, at Sverig med Hensyn til Striden om Hertugdømmet Slesvig kun vilde handle i Fællesskab med de Magter, der havde garanteret Danmark Besiddelsen af dette Hertugdømme og nu tilbuddt deres bona officia for at udjevne den opstaaede Strid. Derimod maatte Kongen i en Besættelse af andre danske Provindser see en saa stor Fare for hans egne Staters Sikkerhed og Ukrænkelighed, at han i saa Fald vilde sende et Armeecorps til Fyen eller til hvilkensomhelst

Kong Oscar
modtager Kong
Frederik den
VII's egen-
hændige Skri-
velse. Virkni-
gen heraf og af
Efterretningen
om Slaget ved
Slesvig.

anden af de danske Oer med Ordre til at forene sig med de danske Stridskræfter og i Forening med disse at modsætte sig enhver Fremtrængen og Landgang af de tyske Tropper. Til den Ende vilde Kongen lade en Escadre løbe ud fra Carlsrona og concentrere Tropper paa Grændsen til eventuel Indskibning. Efter en Forsikkring om, at det kun var Ønsket om at opretholde det Bestaaende, der havde fremkaldt disse Bestemmelser, og at Kongen stedse vilde være rede til at medvirke til en fredelig Afgjørelse paa retfærdige og billige Betingelser, anførtes det som nødvendigt for at naac dette sidste Maal, at Fjendlighederne paa begge Sider standse, og at Underhandlinger aabnedes under Mægling af de Magter, som ved deres Stilling eller politiske Forhold havde Ret til og ønskede at intervenere for at gjenoprette Freden og den gode Forstaaelse.

Egenhændig
Svarskrivelse fra
Kong Oscar til
Kong Frederik
den VIIde

Samme Dag afgik en egenhændig Svarskrivelse fra Kong Oscar til Kong Frederik den VIIde, hvori den Første, næst efter at udtale sit oprigtige Ønske om at række Danmark en hjælpsom Haand meddelte de tagne Beslutninger angaaende Sverigs Optræden. Med Hensyn til Striden om Slesvig vilde Kongen altsaa først kunne yde en virksommere Hjælp, naar i det Mindste een af de garanterende Magter vilde træde aabent op for Danmark, medens han med Hensyn til det Forhold, der vilde indtræde under den ovennævnte Eventualitet, at Fjenden besatte andre Dele af Landet, meddelte, at der alt den 2den Maj var afgaaet Ordre til Concentration af 15000 Mand i Skaane og ved Gøtheborg, for at de derfra kunde overføres til Bestemmelsesstedet, og til Udrustningen af 4 Fregatter og de nødvendige Transportfartøjer og Dampskibe. Denne Skrivelse, der dels betegnede den svenske Regerings Standpunkt meget klart og bestemt, dels ved sin Form og den hjertelige Tone, hvori den var holdt, bar Vidnesbyrd om den svenske Konges levende Over-

bevisning om den danske Sags Retfærdighed og hans Ønske om en lykkelig Udgang for Danmark af Kampen, blev overrakt den danske Konge af den svenske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Lagerheim, den 9de Maj og fremkaldte et Gjensvar af 15de samme Maaned, fuldt af Erkjendtlighed og Paaskjønnelse af den under disse Sagernes kritiske Stilling tilsagte Understøttelse.

Den svensk-norske Gesandt ved Hoffet i Berlin overrakte ligeledes den 9de Maj Baron Arnim en Note, hvori han gjorde ham bekjendt med sin Regjerings Anskuelser og dens Beslutning. Baron Arnim svarede herpaa, at General Wrangel allerede under visse Betingelser, hvoriblandt Frigivelsen af de med Embargo belagte, tyske Skibe, havde erklæret sig villig til at rømme Jylland. Løvrigt henlede han Opmærksomheden paa, at det af den svenske Regjering foretagne Skridt let kunde gjøre Danmark mindre tilbøjeligt til Indrømmelser og saaledes fremkalde en Fortsættelse af Fjendlighederne, hvorved der kunde opstaae betydeligere Forviklinger og maaskee endog en almindelig Krig. I ethvert Fald vilde Afsendelsen af den anmeldte Expedition til Danmark give Sagen en alvorlig Vending og gjøre det nødvendigt, betydeligt at forstærke Forbundstropperne i Slesvig.

Omtrent samtidigt med disse Forhandlinger beholdt den preussiske Regjering fra sin Gesandt i Sverig, som først efter den før omtalte Notes Afgang var bleven sat i Kundskab om det foretagne Skridt, Meddelelser, der tydede paa, at den svenske Regjering havde givet efter for den ophidsede, offentlige Mening, men dog haabede, at der ikke vilde indtræde nogen casus belli: Regjeringen havde desuden fremhævet, at saavel Flaadens Udrustning som Sammendragningen af et Troppcorps vilde kræve en ikke ringe Tid, og at dette sidstes

Sverigs Op-
træden ilgeover
for det preus-
siske Cabinet.

Operationer udelukkende vilde indskrænke sig til de danske Øer. Gesandten synes dog ikke strax at have fæstet Lid til de ham givne, beroligende Forsikringer, idet flere Omstændigheder havde ført ham til den Anskuelse, at der var sluttet en hemmelig Convention, hvori Sverig havde paataget sig bestemte Forpligtelser ligeoverfor Danmark, samt at tyske Troppers Overskriden af den jydsk Grændse strax vilde fremkalde fjendlige Forholdsregler fra Sverigs Side; navnlig antog han, at der i saa Fald vilde blive lagt Embargo paa tyske Skibe i svenske Havne, hvorfor han opfordrede de preussiske Consuler til at anbefale Skibsforerne Forsigtighed. Denne Forsigtighed viste sig dog unødvendig, idet Baron Stjerneld nogle Dage senere afgav den Erklæring til Gesandten, at de tyske Troppers Indmarche i Jylland ikke af Sverig vilde blive betragtet som en casus belli, hvad der derimod vilde være Tilfældet med en Invasion i Fyen. Angaaende den svenske Regjering's Intervention i Sagen erholdt det tyske Forbund strax Meddelelse af den preussiske Regjering; ligeledes bleve den provisoriske Regjering og Øvrighederne i flere tyske Handelstæder gjennem vedkommende svensk-norske Consuler underrettede derom med Tilføjelse af, at Sverigs Medvirken vilde blive af fuldkomment defensiv Natur, og at det ingenlunde var dets Hensigt, at foretage sig Nogetsomhelst til Skade for den tyske Handel og Skibsfart, saafremt Reciprocitet i denne Henseende blev iagttaget.

Finantsielle og
militære For-
holdsregler.

For at skaffe de til Gjennemførelsen af de tagne Beslutninger nødvendige Pengemidler tilveje og for Norges Vedkommende tillige for overhovedet at kunne anvende en Del af Hæren til eventuelle, krigerske Foretagender gjorde det svenske Cabinet de fornødne Skridt hos de svenske Stænder og den norske Regjering samt Stor-

thinget og androg navnlig paa en extraordinair Bevilling for Førstnævntes Vedkommende af 2 Millioner Rdlr. Bco. og for Sidstnævntes af 250000 Species. Forhandlingerne herom viste, at Sverigs Stænder gjennemgaaende delte Folkets Sympathi for Danmark og erkjendte den opstaaede Strids Betydning ogsaa for de andre, nordiske Lande; Bevillingen blev den 10de og 11te Maj voteret i alle 4 Stænder dels med Enstemmighed, dels med stor Majoritet. Det norske Storthing voterede den 29de Maj ligeledes saa godt som med Enstemmighed den det affordrede Bevilling og meddelte sit Samtykke til Anvendelsen af Norges Stridsmagt i den danske Sags Interesse. Samtidigt med disse ved den svenske og norske Statsforfatning nødvendiggjorte Skridt afgik der de fornødne Ordre om at fremskynde Søudrustningerne og om Sammendragningen af Tropper dels i Omegnen af Gøtheborg, dels i Skaane, hvortil Norge skulde yde et Contingent af 3000 Mand.

Da de første Efterretninger om den Stenning, der var fremherskende hos den svenske Konge og hans Cabinet ligeoverfor den i den danske Konges egenhændige Skrivelse fremsatte Anmodning, naaede til den danske Regjering samtidigt med Efterretningen om General Wrangels Overskridelse af den jydsk Grændse, troede man her ikke at burde afvente Ankomsten af Kong Oscars egenhændige Svar, men afsendte den 4de Maj Kammerherre W. Oxholm og Krigsministerens Adjudant, Capitain Harbou, til Stokholm for eventuelt at træffe Aftale om den Cooperation, som man nu havde Haab om snart at faae sat iværk. Resultatet af denne Sendelse var Optagelsen af en Protocol over endel foreløbige affattede Punkter, der skulde tjene til Grundlag for en Overenskomst angaaende Oversendelsen af et svensk-norsk Armeecorps paa 15—18000 Mand til de

Kammerherre
Oxholm og Ca-
pitain Harbou
sendes til
Stokholm.

Optagelse af en
Protocol, ved-
rørende et
svensk-norsk
Hjælpecorps paa
15 - 18000 Mand.

danske Staters Forsvar. Protocolen, der den 11te Maj undertegnedes af Kammerherre Oxholm og den svenske Cabinetssecretair, Baron Manderström, og hvoraf en Afskrift er meddelt i Bilag 28, fastsatte følgende Hovedpunkter: Den omhandlede Troppstyrke skulde. saalænge den opholdt sig i Danmark, paa denne Stats Bekostning forsynes med Proviand. Fourage og fast Lazareth, ligesom ogsaa Transporten skulde skee ved Foranstaltning fra dansk Side og saaledes, at omtrent 4000 Mand kunde overføres i hver Transport. De ved Götheborg samlede Tropper skulde derfra overføres directe til Fyen, de i Skaane concentrerede Afdelinger skulde afgaae sammesteds hen efter Omstændighederne enten directe eller over Sjælland; ligeledes skulde ved en senere Tilbage-marche Transporten til Sverig skee ved Foranstaltning fra dansk Side og med saa mange Fartøjer, at 7000 Mand kunde overføres ad Gangen. Til Artilleriparken og Trainet vilde Danmark have at stille 800 Heste til det svensk-norske Armeecorps's Raadighed under dets Ophold paa dansk Territorium. Af Armeecorpsset forpligtede Sverig sig til den 4de Juni at have 3000 Mand færdige til Indskibning i Götheborg, den øvrige paa dette Punkt samlede Styrke, omtrent 1000 Mand, skulde snarest følge efter til Fyen. Resten af Corpsset skulde den 7de eller 8de Juni være færdig til Indskibning i Skaane, saaledes at den kunde afgaae i Afdelinger paa 3—4000 Mand med korte Mellemlum. Af det norske Contingent skulde der formeres et Reservecorps, der, hvis Omstændighederne gjorde det ønskeligt, kunde overføres til et passende Punkt i Danmark. Corpssets Artilleristyrke blev fastsat til 2 6 Pds. og 2 12 Pds. Batterier samt 1 6 Pds. Batteri i Reserve. Desuden forpligtede der svensk-norske Regjering sig til i den sidste Halvdel af

Maj at lade 1 Fregat, 2 Corvetter, 1 Brig og 1 Dampskib løbe ud fra Carlsrona og Frederiksværn for at vise sig udenfor Kjøbenhavn og derpaa krydse i de danske Farvande og Østersøen, dog indtil videre uden at deltage i noget fjendtligt Foretagende mod nogen tredie Magts Handel eller Søfart; i Begyndelsen af Juni Maa- ned vilde denne Søstyrke blive forøget med 3 Fregatter, 1 Corvet, 1 Brig, 6 Bombekanonchalouper og nogle mindre Fartøjer til Landsætning af Tropper. — Protocol- len blev den 16de Maj af Grev Knuth tilstillet Krigs- og Marineministeren med Anmodning om at gjennem- gaae samme og udtale sig om dens enkelte Punkter. I en collectiv Svarskrivelse af 18de Maj fra de 2 Mi- nistre gjorde disse Udenrigsministeren opmærksom paa, at det vilde være langt hensigtsmæssigere at overføre de ved Gøtheborg samlede Tropper til et Punkt i Jyl- land end til Fyen, hvor hele Armeecorpsets Concentra- tion formentes ikke at kunne finde Sted uden Skade for Operationerne og Besværlighed for Indbyggerne, ligesom ogsaa Provianteringen vilde kunne forventes at frembyde Vanskeligheder. At lade Tropperne i Skaane marchere over Sjælland til Fyen blev for Cavaleriet Vedkommende vel erkjendt for rigtigt, men derimod anseet for forkasteligt med Hensyn til Infanteriet, der langt lettere ad Søvejen transporteredes directe til sit Bestemmelsessted. Til Fordringen om ved Corpsets Tilbageføring i hver Transport at overskibe indtil 7000 Mand gjorde Ministrene den Bemærkning, at Transportmidlerne ikke sloge til til at overføre mere end 5000 Mand ad Gangen, ligesom ogsaa Tilvebringelsen af de forlangte 800 Heste for Øjeblikket antoges for meget vanskelig og kun opnaelig, naar Fjenden havde rømmet Jylland. Endelig henleddes Opmærksomheden paa det Nødvendige i, at der, forinden den endelige

Krigs og Ma-
rineministerens
Udtalelser om
Protocolen.
Udenrigsmini-
sterens Udtalelser
til det svenske
Cabinet i Over-
ensstemmelse
hermed

Afslutning af Conventionen fandt Sted, blev taget Bestemmelse om Overcommandoen over den hele, forenede Styrke, for at den fornødne Aftale med Hensyn til de strategiske Operationer kunde finde Sted, ligesom der ogsaa udtaltes det Ønske, at det forventede Hjælpecorps blev sammensat af saameget Infanteri og saalidt Cavalieri som muligt. Disse Bemærkninger vare dog ikke af den Betydning, at der derved kunde lægges nogen væsenlig Hindring ivejen for Gjennemførelsen af Conventionen, som det var den danske Regjering meget magtpaaliggende hurtigt at faae sat iværk, da Betingelsen, som Svorig havde stillet for Overgangen fra en Demonstration til en activ Cooperation, ved Fjendens Indtrængen i Jylland maatte antages at være tilstede. Imidlertid udtalte Grev Knuth sig dog ligeoverfor det svenske Cabinet i Overensstemmelse med hvad der af Krigs- og Marineministeren var blevet yttret, og fremhævede navnlig i en Note af 22de Maj. at der for Tiden ikke var Tale om nogen Fare for Fyen, som desuden var stærkt besat af danske Tropper, hvorimod den sydlige Del af Jylland, der var besat og brandskattedes af Fjenden, var det Punkt, paa hvis Befrielse Bestræbelserne navnlig vilde være at rette, og hvor der lod sig forvente et gunstigt Udfald af Kampen, naar Forsvarshæren ved Forstærkning af det svenske Armeecorps bragtes op til en Fjenden endog numerisk overlegen Styrke. Endelig androg Grev Knuth paa, at der forud for Armeecorpsset maatte blive afsendt til Kjøbenhavn en betroet, svensk Officer for at drøfte en fælles Operationsplan. Denne Anmodning blev dog ikke opfyldt; vel ankom kort efter Friherre Sprengtporten til Kjøbenhavn i særlig Sendelse. men hovedsagelig kun for at anmelden den svenske Konges nær forestaaende Ankomst til Skaane. Den 6te Juni ankom Kong Oscar til Malmø, hvor der i Dagene mellem

Kong Oscars
Ankomst til
Malmø.

den 7de og 10de Juni fandt en Sammenkomst Sted mellem ham og Kong Frederik den VIIde. Beretningen om hvad der foregik ved denne Sammenkomst, ved hvilken Kongerne vare ledsagede af deres Udenrigsministre, maa forbeholdes en senere Plads i denne Fremstilling. - Paa det Tidspunkt, hvortil Beretningen om Begivenhederne hidtil er fremskreden, nemlig Slutningen af Maj Maaned, var det svensk-norske Hjelpecorps endnu under Concentration ved Gøtheborg og i Skaane under Commando af General Lefrén. Men den svenske Regerings Stilling til Sagen og dens Bestemmelser om Concentrationen af disse Tropper var allerede i og for sig en medvirkende Grund til en Forandring i Situationen navnlig med Hensyn til den fjendlige Occupation af Jylland, saaledes som det vil fremgaae af nedenstaaende Skildring af hvad der i Mellemtiden havde tildraget sig ved den tydske Invasionshær. —

General Wrangel gjorde fra den af ham indtagne Stilling ikke Mine til at ville trænge længere frem i Jylland, i hvis sydøstlige Del han beholdt sin Hovedstyrke samlet. Han antog herfra ved Udskrivning af stærke Contributioner at kunne tvinge Danmark til Fred. Disse Contributioner indskrænkede sig dog foreløbigt til en meget rigelig Forplejning af Tropperne og til en Forsyning af Armeen med de manglende Heste. For hver Mand fordredes der saaledes dagligt leveret 1 Pd. Oxekjød, en Portion Grøntsager, 2 Lod Salt, 4 Lod Smør eller Fedt eller $\frac{1}{4}$ Pd. Flæsk, $\frac{1}{4}$ Flaske Brændevin og 2 Pd. Brød. Den samme Forplejning var tilstaaet Officererne, der desuden dagligt erholdt $\frac{1}{2}$ Flaske Rødvín og 5 Cigarer og hver Uge 1 Pd. Sukker; for hver Underofficer og Menig fordredes der endelig leveret 1 Pd. Tobak eller 25 Cigarer om Ugen. Denne Byrde,

Forplejningen af
de fjendlige
Tropper i
Jylland.

Major Zastrow's
Expedition til
Aarhus.

der i Begyndelsen udelukkende faldt paa den af Tropperne occupiede Egn, altsaa Vejle Amt, og som beregnedes for en Styrke af 700 Officerer og 20000 Mand, hvortil endnu kom Fourageforbruget, ialt dagligt 325 Tdr. Havre, 16500 Pd. Hø og 19800 Pd. Halm, var naturligvis meget trykkende. For ikke at udtømme Hjælpkilderne paa selve Stedet besluttede General Wrangel at udstrække Contributionerne ogsaa til de nordligere liggende Districter og beordrede derfor en Expedition til Skanderborg- og Aarhus-Amter for at udføre de i saa Henseende fornødne Requisitioner og samtidigt skaffe Oplysning om, hvorvidt de almindeligt udbredte Rygter om en Folkeopstand og om Landing af en større, dansk Styrke i det nordlige Jylland vare begrundede. Major Zastrow, hvem Ledelsen af denne Expedition blev overdraget, brød den 9de Maj om Morgenen tidligt med et Commando af slesvig-holstenske Tropper, bestaaende af 2 Batailloner, 2 Escadroner og 4 6 Pds. Kanoner, op fra Vejle mod Horsens, hvor Commandoet ankom henad Kl. 2 om Eftermiddagen. Commandoet gik her dels i stærkt concentreret Cantonnement, dels i Bivouak paa Byens Gader; Patrouiller bleve sendte Nord paa, som bragte Efterretning tilbage om, at Aarhus efter Beboernes Udsagn var stærkt besat af danske Tropper. Den følgende Morgen tidligt brød Corpset atter op ad Chausseen til Skanderborg, som det fulgte indtil Haastrup, hvor det efterlod en Patrouille, og bøjede derpaa af i østlig Retning til den gamle Landevej mellem Horsens og Aarhus, som det fulgte til sidstnævnte By. Kl. 6 om Eftermiddagen naaede Expeditionscorpset Aarhus efter en meget anstrængende Marche og fandt Stemningen i denne By saa foruroligende, at Major Zastrow ansaa det for nødvendigt at træffe meget alvorlige Sikkringsforanstaltninger. Foruden de fornødne

Feltvagter udstilledes saaledes stærke Vagter saavel i Byen som ved dennes Udgange og ved Havnen; Kanonerne bleve opkjørte foran Raadhuset og ladede med Kadætsker, og samtlige Tropper bivouakerede i Gaderne. Iøvrigt viste naturligvis den Dagen iforvejen bragte Efterretning om danske Troppers Tilstedeværelse ved Aarhus sig at være urigtig, ligesom ogsaa de mod Nord udsendte Patrouiller vendte tilbage uden at have stødt paa nogen Fjende. Natten forløb roligt, ligeledes den paafølgende Dags Formiddag; Tropperne holdt Rast, medens Major Zastrow beskæftigede sig med Anordningen af den ham overdragne Requisitionsforretning, hvorved der af Aarhus og Skanderborg Amter foruden endel Fourage udskreves Levnetsmidler til 7500 Mand for 14 Dage, hvis Levering, da det var umuligt strax at skaffe dem tilveje, blev bestemt at skulle skee om 5 Dage ved Thorsted Kirke $\frac{1}{2}$ Mil S. for Horsens. Om Eftermiddagen blev Roligheden forstyrret, idet henad Kl. 3 Dampskibet Hekla nærmede sig Byen paa Kanonskuds Distance. Der blev nu slaaet Generalmarche, 1 Kanon blev opstillet ved Kirken, 2 i Nærheden af Havnen, og der aabnedes en heftig Ild mod Dampskibet, som besvarede samme med et Par Skud og derpaa fjernede sig uden at have lidt nogen Skade eller Tab. Under Kanonaden indkom der Melding fra Forposterne om, at fjendelige Tropper vare i Anmarche; den Uro, som derved blev foraarsaget, lagde sig dog snart, da det viste sig at være egne, tilbagevendende Patrouiller, som man havde antaget for Fjender. Efter uden yderligere Forstyrrelse at have tilbragt Natten i Bivouak paa Gaderne forlod Commandoet den 12te om Morgenen tidligt atter Byen ad Chausseen til Skanderborg, medførende som Arrestant Stiftamtmand Graah. Natten mellem

den 12te og 13de tilbragtes i Skanderborg, hvorfra man den sidstnævnte Dags Formiddag marcherede til Horsens. Opholdet i denne By blev kun af kort Varighed, da det Rygte var almindeligt udbredt der, at danske Tropper vare landsatte ved Sandbjergvig, hvorfor Major Zastrow Kl. 10 om Aftenen satte sig i Marche mod Vejle efter at have sendt Melding forud til Prindsen af Noer om det udbredte Rygte samt Anmodning til denne om, hvis det maatte komme til en Fægtning, da fra Vejle at ville sende Tropper Nord paa, hvorved Majoren haabede at bringe den formodede Landgangsstyrke i dobbelt Ild. Imidlertid viste de udsprede Rygter sig naturligvis at være falske, og Commandoet ankom den 14de om Morgenen Kl. 5 til Vejle, hvor en mindre Cavaleripatrouille, der fra Aarhus var bleven sendt over Randers til Viborg, ligeledes samme Dag stødte til Corpset. De af Aarhus- og Skanderborg-Amter udskrevne Forplejningsgjenstande modtoges af Major Zastrow den 16de paa det af ham angivne Sted S. for Horsens, hvorhen han den nævnte Dag begav sig, ledsaget af 3 Escadroner og $\frac{1}{2}$ Batteri; deres Værdi beløb sig til henved 40000 Rdlr.

Den gjendlige
Udskrivning af
Heste.

Med Hensyn til den af General Wrangel paatænkte Udskrivning af Heste blev man, da de stedlige Øvrigheder bestemt vægrede sig ved at foretage en saadan, nødsaget til at udsende Commandoer for at inddrive disse. Fra Begyndelsen af var Antallet af Heste, der paa denne Maade skulde tilvejebringes, bestemt til henved 450, hvoraf de 100 skulde tilfalde den preussiske Division, Resten den mobile Division af det 10de Armee-corps. Ved Øvrighedernes Vægning beordredes det preussiske Cavaleri til at sprede sig i hele og halve Escadroner for at foretage Razziaer efter Heste i Vejle- og

Skanderborg-Amter, hvorved imidlertid kun endel af de forlangte Heste bragtes tilveje.

Forbundshærens Styrke var i denne Periode ikke undergaaet nogen væsenlig Forandring. Kort efter Indrykningen i Jylland led den vel en ringe Formindskelse i numerisk Henseende ved Tilbagesendelsen af Størstedelen af de Friskareafdelinger, der havde sluttet sig til den slesvig-holstenske Hær, men dette Tab kunde ved Friskareafdelingernes hele Sammensætning, Commando og Optræden ikke tillægges nogen Betydning og opfattedes fra flere Sider snarere som en Fordel for Hæren, især da der gjentagne Gange havde fundet Uenigheder Sted imellem dem og de regulære Tropper, navnlig de preussiske. Allerede efter Slaget ved Slesvig var det tilbudt Fricorpsernes Medlemmer at træde tilbage, saafremt de ønskede det. Misfornøjelsen over den Fricorpserne saavel herved som paa mange andre Maader viste Ringeagt — saaledes blev der under Forbundshærens Cantonnement i Flensborg og Omegn forment Fricorpsernes Medlemmer Adgang til Byen — bevirkede, at endel under Marchen Nord paa faldt fra; Størstedelen forblev dog til Tjeneste og deltog, som vi have seet, i Indmarchen i Jylland. Da der her ved Kolding gjentog sig det Samme som ved Flensborg, steg Forbittrelsen til det Højeste. I Løbet af den 3die og den 4de Maj forlangte først det v. d. Tannske, derefter det Wasmerske og Rantzauske og endelig det Kroghske Fricorps med Undtagelse af Bracklowerjægerne den dem tidligere tilbødte Afskedigelse. Dette Forlangende opfyldtes ved en Meddelelse af 7de Maj fra Prindsen af Noer, hvorefter Afskedigelsen af Fricorpserne var bevilliget, og hvorved der gaves dem Ordre til at afmarchere til Rendsborg efter en bestemt angiven Marchelinie, fra hvilken der blev givet dem strengt Tilhold om ikke at

Fricorpsernes
Hjemsendelse.

afvige. Det Wasmerseke og det Rantzauske Corps brøde op fra deres Cantonnements den 9de, det v. d. Tannske den 10de og det Kroghske den 11te Maj. Den førstnævnte Dag var General Wrangel afrejst fra Kolding for at inspicere den mobile Divisions Stilling i Sundeved. Paa Gjennemrejsen modtog han i Haderslev nogle af Byens tydsksindede Beboere, der udtalte deres Frygt for Landing af de danske Tropper paa Kysten, en Frygt, der navnlig var opstaaet ved, at Generalcommandoen paa Fyen for nogle Dage siden i Stenderupland havde ladet opsnappe to for deres oprørske Sindelag bekendte Personer. For at berolige den tydsksindede Del af Befolkningen tilskrev General Wrangel efter sin Tilbagekomst til Kolding under 10de Maj Grev Rantzau, der samme Dag med sit Fricorps ankom til Haderslev, og forespurgte, ihvorvidt han maatte være tilbøjelig til foreløbigt at forblive til Tjeneste og med sit Corps overtage Bevogtningen af Kysten mellem Aabenraa og Haderslev. En lignende Forespørgsel henvendte Generalen den 11te til Chefen for samtlige Fricorps'er, Capitain Gersdorff, hvem det var paalagt at have Tilsyn med de nævnte Corpsers Tilbagemarche, og som man nu gjorde det Tilbud at overtage Overcommandoen over det Rantzauske Corps og hvad han endnu muligt kunde holde tilbage af det Kroghske Corps for dermed at iværksætte den ovennævnte Kystbevogtning. Saavel Grev Rantzau som Capitain Gersdorff erklærede sig villige til at overtage det dem tilbudte Hverv; Sidstnævnte udtalte imidlertid samtidigt sin Overbevisning om Nødvendigheden af at organisere Fricorps'erne paa en saadan Maade og lede deres Tjeneste efter en saadan Plan, at det Hele ikke fik Charakteren af en simpel, stabil Kystbevogtning, der kun lidet tiltalte Friskarernes urolige Aand, som efter hans Formening maatte tilfreds-

Grev Rantzau
og Capitain
Gersdorff
opfordres til
at blive til Tje-
neste med Forat-
nævntes og en-
del af det
Kroghske Fri-
corps.

stilles ved en Virksomhed af en mere bevægelig Natur. General Wrangel vilde imidlertid ikke indlade sig paa nogen Forandring af Fricorpsernes Organisation, men fastholdt sin Anmodning om, at Capitainen vilde overtage Commandoen over de tvende Corpser. Af disse forlagdes det Rantzauske Corps til Hoptrup, hvor Stabskvarteret var, og til Byerne langs Kysten indtil Orø Sund, som besattes af Afdelingen under Capitain Aldosser. Den tilbageblevne Del af det Kroghske Corps, der commanderedes af Capitain Voss, indtog Cantonnement i og N. for Aabenraa. De øvrige Fricorpsere fortsatte Marchen Syd paa, det Wasmerke opløstes efter dets Ønske i Altona den 18de Maj, det v. d. Tannske ankom den 17de Maj til Rendsborg. Istedetfor efter Bestemmelsen der at opløses modtog det den paafølgende Dag Ordre til, at 100 Mand af Corpset skulde holdes færdige til at afgaae med Middagstoget fra Rendsborg for at deltage i en Expedition. Den nævnte Styrke afgik til den fastsatte Tid til Kiel og derfra til Holtenau. For at give en Fremstilling af det Foretagende, der tilsigtedes udført, og som ved sit hele Anlæg og den Maade, hvorpaa det blev sat iværk, kom til at strejfe stærkt ind paa det Latterliges Gebet, vil det være nødvendigt at gaae nogle Dage tilbage i Tiden.

Allerede i Begyndelsen af Maj Maaned var den provisoriske Regjerings Opmærksomhed bleven henledet paa Muligheden af trods Mangelen af en Flaade at kunne foretage Demonstrationer mod vore paa forskellige Punkter af Kysten stationerede Krigsskibe, og navnlig var en saadan Tanke kommen til Orde med Hensyn til Corvetten Galathea, der blokerede Kiels Havn. Regjeringen havde i den Anledning sat sig i Forbindelse med en Skibscapitain Hansen, der var hjemmehørende i

Det v. d. Tann-
ske Corps
kommer til
Rendsborg.

Expeditionen
mod Corvetten
Galathea.

Kappel, og som ved sine tidligere Farter og nogle paa disse forefaldne Sammenstød med Søroverskibe havde faaet et vist Ry for Dristighed og bestemt Optræden. Denne erklærede sig villig til at lede en Expedition mod Corvetten Galathea, hvilken tænkte udført saaledes, at man i Baade og under Beskyttelse af Mørket skulde nærme sig Corvetten og ved første Daggry gjøre et Forsøg paa ved Entring at bemægtige sig den. Han forlangte dertil 300 Matroser og 100 gode Skytter. De første bleve uden Hensyn til, at Hemmeligholdelsen var den væsenligste Betingelse for, at et slikt Coup skulde lykkes, offentligt hvervede i Hamborg, og kun den ringeste Del af de saaledes tilvejebragte Folk vare virkelige Søfolk, Resten arbejdsløse Individuer af alle Slags, hvem Haandpengene, Lønningen og Tilsagnet om Prisepenge i Tilfælde af et lykkeligt Udfald af Foretagendet lokkede til Deltagelse i Expeditionen; de afgik omtrent midt i Maj Maaned med Jernbanen til Kiel og førtes derfra til Holtenau, hvor der samledes de fornødne Baade, som forsynedes med Entrestiger, Oxer etc. De forlangte Skytter søgte den provisoriske Regjering, som berørt, i det v. d. Tannske Corps, hvis Anfører i personlig Deltagelse i Expeditionen fandt en velkommen Udsigt til at forøge det Ry, hvori hans Navn alt var blevet bragt ved stærkt farvede Skildringer af Corpsets Deltagelse i Fægtningen S. for Ekernförde. Foruden de nævnte 100 Skytter blev der den 19de reqvireret yderligere Forstærkning fra Rendsborg, og den 20de Maj afgik derfor Størstedelen af de tilbageblevne Medlemmer af Corpset til Holtenau, hvor der om Eftermiddagen var samlet c. 400 Mand foruden de 300 saakaldte Matroser. Da Maalet for det hele Foretagende selvfølgelig var Alle og Enhver i Omegnen af Kiel bekjendt, indsaa v. d. Tann det Nødvendige i at iværksætte Expedi-

tionen uopholdeligt, hvilken Mening Capitain Hansen ogsaa syntes at dele, og Udførelsen blev derfor bestemt til Natten mellem den 20de og 21de Maj; Afgangen fra Holtenau skulde skee Kl. 11. Det var en stille og mørk Aften og saaledes gunstig for Udførelsen, men da den bestemte Tid kom, og det v. d. Tannske Corps stod rede til Indskibning, udeblev Ordren til en saadan fra Capitain Hansen. Grunden hertil opklaredes snart at være den, at Capitainen ved en overdreven Nydelse af stærke Drikke aldeles havde mistet sit iforvejen svage Herredømme over de af ham hvervede Matroser, ved hvis Anbringelse i Baadene der opstod den mest brogede Forvirring. Først henad Kl. 1 lykkedes det atter at bringe nogenlunde Orden tilveje, 8 Mand af det v. d. Tannske Fricorps indskibedes i hver Baad, og man begyndte nu at roe ud mod Corvetten. Efterat man havde roet 1 Time, kom man imidlertid til Erkjendelse af, at man i det Mindste vilde behøve en lignende Tid for at naae ud til samme; det begyndte at dages, og det var saaledes klart, at der slet ikke kunde være Tale om den tilsigtede Overraskelse. Capitain Hansen gav derfor Befaling til at vende om, og Expeditionen vendte tilbage til Holtenau. Enthousiasmen var naturligvis ikke lidet kjølnet, og den iforvejen temmelig ringe Tillid til Expeditionens Leder ganske gaaet tabt. Den 22de Maj gjentoges Forsøget. Denne Gang skete Afgangen til den bestemte Tid, men man naaede ikke længere end til Frederiksort, hvor Capitain Hansen gav Befaling til atter vende om paa Grund af den høje Søgang. Under de foreliggende Omstændigheder og med den Offenlighed, som hele Foretagendet havde faaet, var selvfølgelig alt Haab om et gunstigt Resultat gaaet tabt, ligesom der heller ikke kunde være nogen Tvivl om, at Corvettens Opmærk-

souhed yderligere maatte være bleven skjærpet ved hvad der meget aabenlyst passerede paa Kysten. Den 25de Maj var der vel Tale om en Gjentakelse af Expeditionen. men Tanken derom faldt atter bort, og den 27de Maj afgik det v. d. Tannske Corps, hvis Medlemmer havde forkortet Opholdet ved Holtenau med forskjellige, improviserede Fornøjelser, hvori kun de spydige Bemærkninger, de af og til maatte høre med Hensyn til det mislykkede Foretagende, gjorde et Skaar, tilbage til Rendsborg, hvor man ventede, at en Oplosning af Corpset skulde finde Sted. Imidlertid var den provisoriske Regjering bragt paa den Tanke, at søge endel af de ved Oplosningen af Fricorpserne disponible Elementer samlede og forøgede til et større Fricorps under Commando af Major v. d. Tann. Forhandlingerne, som derom indledes med Majoren, førte, efterat Sagen var debatteret i Corpsets forskjellige Compagnier, til en Overenskomst, efter hvilken det overdroges Majoren af de forskjellige Fricorps'er at danne et eget Corps med en Styrke af indtil 1200 Mand med Forpligtelse til at tjene i det Mindste saalænge, indtil en længere Vaabenstilstand blev afsluttet. I en fra den provisoriske Regjering den 1ste Juni udgaaet, saakaldet Corpsbefaling, hvilken findes meddelt i Bilag 29. bleve de nærmere Bestemmelser for Corpsets Organisation etc. fastsatte. —

v. d. Tanns Fricorps gjenoptoges i en anden Form

General Wrangel billiger General Halketts rent defensive Forholdsregler ligeover for Als.

Vi vende nu tilbage til hvad der imidlertid var passeret ved Forbundshæren. General Wrangel havde saaledes som ovenfor berørt, den 9de Maj inspiceret den mobile Divisions Stilling i Sundeved; han havde der udtalt sin Billigelse af de af General Halkett truffene rent defensive Forholdsregler og derved bestyrket denne i sin Opfattelse af den Maade, hvorpaa hans Opgave skulde loses, nemlig kun at søge at bekjempe den ligeoverfor staaende Fjende, naar denne ved at gaae an

grebsvis tilværks rykkede saa langt frem, at en virksom Understøttelse fra Skibene ikke kunde finde Sted. Denne Anskuelse var dog ikke ene fremherskende i Hovedquarteret, hvor der fra flere Sider udtaltes, at den mobile Division burde gaae mere angrebsvis tilværks imod Als, en Mening, hvis Indflydelse man ogsaa træffer Spor af i Befalinger, der senere ville blive berørte. De af General Halkett truffne Foranstaltninger, der allerede vare forberedte den 7de og 8de Maj, bestode i at afløse den fra den første Besættelse af Sundeved bestaaende Tilstand, hvorved saa godt som alle Divisionens Tropper ved den mindste Allarmering bragtes under Vaaben, med en mere normal Bevogtningstjeneste, idet et særegent Detachment paa 1 Bataillon samt en mindre Afdeling Cavaleri og Artilleri dagligt beordredes til Forpost ligeoverfor Sønderborg; af de i Byerne bag Dybbølhøjderne cantonnerende Tropper skulde der selvfølgelig ydes Forposterne Bistand, men den egenlige Modstand imod et overlegent, fjendtligt Angreb bestemtes at skulle finde Sted i Positionen ved Nybøl Mølle, hvor Divisionens Tropper i saa Fald skulde concentreres, i hvilken Anledning de fornødne Colonneveje bleve anlagte. Med Hensyn til Divisionens Sammensætning, Dislocation og Stilling fra det Tidspunkt, hvortil vi tidligere have fulgt den, nemlig den 1ste Maj, og indtil den 9de samme Maaned, da det nysanførte Forpostsystem traadte i Kraft, skal her anføres, at Divisionen den 1ste Maj forøgedes med 1 hannoveransk Pioner-Compagni, der attacheredes Avantgarden. Desuden blev 1ste Dragon-Regiment den 4de Maj atter udløst af sin midlertidige Forbindelse med den preussiske Garde-Brigade og marcherede tilbage til Haderslev med Ordre til at melde sig til Divisionen. General Halkett beordrede Regimentet til med Efterladelse af 1 Escadron i Haderslev

at marchere til Aabenraa og samtidigt det i denne By cantonnerende 4de Dragon-Regiment til atter at støde til Divisionen; Regimentet indtog den 8de Maj Cantonnement i Stenderup, hvorfra den der henlagte, meklenborgske Dragon-Division beordredes til Felsted for at holde Forbindelse med Aabenraa. I Troppernes Fordeling i Sundeved var der endvidere alt den 3die Maj skeet den Modification, at den 1ste Infanteri-Brigade under Oberst Marschalck havde overtaget Bevogtningen af Terrainet umiddelbart ligeoverfor Sønderborg, medens de 2 der tidligere anvendte, brunsvigske Batailloner af Avantgarden havde indtaget Brigadens Plads i Graasten og Adsbøl. Avantgardens højre Fløj fortsatte sin tidligere Observation af Broagerland. Samme Dag forlagde General Halkett sit Hovedkvarter til Ullerup. For at have det fornødne Artilleri beredt dels i Hovedstillingen ved Nybøl Mølle, dels til eventuel Anvendelse ved Kysten af Alssund beordrede Generalen den 8de Maj det ridende og det 9 Pds. Batteri henholdsvis til Nybøl og Ragebøl, det sidstnævnte under Bedækning af 1 Compagni oldenborgske Tropper.

General Wrangel
forbereder sig
paa muligen at
maatte roomme
Jylland.

Skjøndt General Wrangels Stilling i Norrejylland ikke truedes ved nogen activ Optræden fra vor Side, saa syntes dog den af ham nærrede Forventning om ved Besættelsen af en Del af Jylland hurtigt at bringe den danske Regjering til at falde tilføje ikke at ville gaae i Opfyldelse. Samtidigt foranledigede de politiske Conjunctioner, navnlig den svenske Regjerings Optræden, i Forbindelse med indre Forbundsforhold, Armcens Forstærkning vedrørende, som paa et senere Sted ville blive omtalte, at han under visse Omstændigheder troede at maatte være betænkt paa atter at trække sig tilbage bag Hertugdømmet Slesvigs Grændse. For at være forberedt paa en slig, vistnok endnu ikke umiddelbart

forestaaende Eventualitet traf Generalen efter sin Tilbagekomst til Kolding forskjellige Foranstaltninger og henvendte navnlig sin Opmærksomhed paa Egnen om Aabenraa, i hvilken By han lod oprette Magasiner med Forsyning for 5 Dage, ligesom han ogsaa gav Befaling til Anlægget af Colonneveje Vest om Byen. Passagen over Terrainet V. for Kolding sikkedes ved Slagningen af 5 Broer over Koldingaa i Forbindelse med de fornødne Colonneveje. Generalen meddelte fremdeles den 12te Maj General Halkett, at saafremt han maatte bestemme sig til atter at rømme Jylland, var det hans Hensigt igjen at forene sig med Divisionen i Egnen om Aabenraa og anmodede ham om at lade foretage de fornødne Recognosceringer for der at udsøge en Stilling, hvori hele Armeen om fornødent kunde modtage en Kamp. General Halkett gav en Officer af sin Stab dette sidste Hverv; denne indberettede imidlertid allerede den 15de Maj, at han ikke var istand til i den betegnede Egn at finde nogen slig Position. General Halkett begav sig derfor selv derhen og undersøgte personlig Forholdene uden imidlertid at komme til noget andet Resultat. Hvad der navnlig syntes ham at gjøre Indtagelsen af en Stilling med et større Corps i denne Egn betænkelig, var Vanskeligheden ved uden meget store Forarbejder at sikre sig en rolig Retraite, idet den eneste, dertil fuldstændigt skikkede Vej, nemlig Hovedvejen gennem Aabenraa By, formentes at være altfor truet fra Søsiden, og de Colonneveje, hvorpaa man arbejdede V. for Byen, førte igjennem et Terrain, som det navnlig ved indrædende Regnvejr var betænkeligt at passere især med Artilleri. Samme Dag som General Halkett indberettede Resultatet af Recognosceringen, nemlig den 15de Maj, nodtog han fra General Wrangel en Ordre, der modificerede hele Divisionens Stilling og hidtil havde

Den mobile Di-
visions Stilling
forändres paa
Efterretningen
om, at der kun-
er en ringe
Styrke paa Als.

Opgave. Forbundshærens Overcommando havde nemlig hidtil staaet i den Formening, at Als holdtes stærkt besat af vore Tropper, en Anskuelse, hvori den sandsynligvis var bleven bestyrket derved, at General Hedemann havde befalet Parlamentairer henviste til Sønderborg. Først henimod Midten af Maaneden modtoges der Efterretninger, der tydede paa, at Als kun var meget svagt besat, medens Hovedstyrken af vor Hær var concentreret paa Fyen, hvorfra man antog, at der forberedtes en Overgang til Jylland. Som en Følge heraf meddelte Overcommandoen General Halkett, at den ikke ansaa Nærværelsen af hele den mobile Division for nødvendig ligeoverfor Als, hvorfor en Del af samme, nemlig en Styrke af 3 à 4 Batailloner, 1 Batteri og 1 Cavaleri-Regiment, skulde skydes frem til Egnen om Aabenraa og Haderslev for i Forening med det allerede der værende Cavaleri-Regiment at tjene til Reserve for de preussiske og slesvig-holstenske Tropper, for det Tilfælde at disse skulde blive angrebne af en i Jylland landsat, fjendlig Styrke. I Overensstemmelse med denne Befaling afmarcherede 1ste Infanteri-Brigade under Oberst Marschalck, hvortil det 9 Pds. Batteri paany attacheredes, samt det 4de Dragon-Regiment og Pioner-Compagniet fra Sundeved; den ene Bataillon og det 1ste Dragon-Regiment forlagdes til Haderslev, medens den øvrige Del af Brigaden, Pioner-Compagniet og 4de Dragon-Regiment indtogte Cantonement i Aabenraa, hvor General Halkett ligeledes opslog sit Hovedkvarter den følgende Dag. I Sundeved efterlod den Avantgarden og den 2den Brigade, af hvilke den førstnævnte var bleven formindsket, den sidstnævnte forøget med en Bataillon, idet den 2den brunsvigske Bataillon havde afløst den hidtil i Flensborg efterladte, meklenborgske Garde-Grenader-Bataillon, der atter sluttede sig til sin

Brigade. 2den Brigade, der allerede den 13de for at tilvejebringe en ligeligere Fordeling af Tjenesten havde vexlet Plads med 1ste Brigade, forblev i Stillingen ligeoverfor Sønderborg med Cantonnement i Dybbøl, Ragebøl, Sottrup, Nybøl og nærmeste Omegn. Af Avantgardens Infanteri disloceredes 3die hannoveranske, lette Bataillon og den meklenborgske Jægerafdeling til Snogbæk og Blans, den 1ste brunsvigske Bataillon forblev i Graasten tilligemed det brunsvigske Batteri; de hannoveranske Husarer, den meklenborgske Dragon-Division og det hannoveranske, ridende Batteri, hvilket sidste blev attacheret Avantgarden, beholdt deres hidtil havde Quarterer henholdsvis i Avnbøl, Felsted og Nybøl. Denne Avantgardens Fordeling var beregnet paa at dække den foranstaaende Brigades Fløje og navnlig observere den udfor Snogbæk og Blans liggende Del af Allsund og Indløbet af Flensborg Fjord udfor Alnor. Divisionens Park, der tidligere havde været etableret i Graasten, blev lagt tilbage til Klipleve. General Halkett, der ved sin Afrejse til Aabenraa for paakommende Tilfældes Skyld overdrog Commandeuren for Avantgarden, General Scheneh, Commandoen over de i Sundeved efterladte Tropper, kunde naturligvis ikke være blind for det Uheldige i en saa stor Spredning af de ham underlagte Tropper og henlede ogsaa strax General Wrangels Opmærksomhed paa den uheldige Stilling, hvori de i Sundeved efterladte Afdelinger let kunde blive bragte ved et energisk Foretagende fra Als. Endvidere stillede Generalen, der den 18de Maj blev allarmet paa Grund af nogle danske Fartejers Tilsynkomst i Højde med Varnæs, hvortil Meldingerne knyttede den falske Efterretning om en Landsætning af Tropper paa sidstnævnte Punkt, den Anmodning til Overcommandoen, at et af de slesvig-holstenske Fri-

General Halkett
er utilfreds med
sine Troppers
spredte Op-
stilling.

Det Kægliske
Fricorps over-
tager Bevogt-
ningen af Kysten
ved Varnæs.

corpser, der for Tiden bevogtede Kysten N. for Aabenraa, maatte blive forlagt i lignende Øjemed til Varnæs og Omegn. General Wrangel delte imidlertid ikke de af General Halkett nærede Betæneligheder med Hensyn til Styrken i Sundeved, der efter de ham tilgaaede Beretninger maatte være Besætningen paa Als betydeligt overlegen, derimod opfyldte han Generalens andet Forlangende ved den 19de Maj at beordre den tilbageblevne Del af det Kroghske Fricorps, c. 150 Mand, til at stille sig til Disposition for General Halkett; Corpset overtog den 23de Maj den for det bestemte Post under Commando af Major Jenssen-Tusch, der havde aflost Capitain Voss i Befalingen over samme. Det Rantzauske Fricorps, der nu alene overtog hele Bevogtningen af Kysten mellem Oro Sund og Barsmark, underlagdes ligeledes foreløbigt General Halkett, medens Capitain Gersdorff ved Spredningen af de to Fricorps'er fratraadte sin hidtil havde Post.

I den her omtalte Stilling forblev den mobile Division indtil den 27de Maj uden i nogen væsenlig Henseende at forulempes ved Foretagender fra den paa Als værende Besætnings Side. Derimod fandt endel mindre Skærmydsler Sted i Lobet af den Tid, i hvilken dels den hele Division, dels den sidstnævnte Del af samme stod ligeoverfor Als, saaledes som det vil fremgaae af nedenstaaende Skildring af hvad der var blevet foretaget af Besætningen paa denne Ø, efterat General Hedemann havde forladt samme.

Oberst Hansens
Anordninger
med Hensyn til
Bevogtningen af
Als.

Efter Overtagelsen af Commandoen udstedte Oberst Hansen den 7de Maj en iøvrigt af Overcommandoen forberedt Dagsbefaling, hvorefter følgende Forandringer i Dislocationen af Tropperne og i Anordningerne med Hensyn til Øens Bevogtning fandt Sted. 6te og 12te Linie-Bataillon indquarteredes i Sønderborg, 13de Linie-Bataillon og 3die

Jægercorps belagde Barakkerne langs Kysten; den paa Als værende Del af 2den Infanteri-Brigade anvistes Cantonnement i Majbøl-, Tandslet- og Lysabild-Sogne, og endelig 1ste Brigade i Nordborg og i Oxbøl-, Hagenbjerg- og Svenstrup-Sogne. Vagterne i og umiddelbart ved Sønderborg afgaves af de 2 i Byen indlagte Batailloner med 2 Compagnier, hvoraf, dog det ene holdtes som Piket ved Slottet, og dette endog kun om Natten. De Batailloner, der vare indlagte i Barakkerne, skulde udføre Bevogtningen af Kysten fra Sønderborg til Arnkilsøre og afløses hver 4de Dag; under Opholdet i Barakkerne stode de under Befaling af Commandeuren for 3die Infanteri-Brigade, Oberstlieutenant Rye, hvem Kystbevogtningen vedblev at være overdraget indtil den 20de Maj, da den overtoges af Major P. Ræder. Hver af de 2 Batailloner afgav 2 Compagnier til Sikkringstjeneste; det ene af disse udstillede 2 Feltvagter med Observationsposter langs Kysten, det andet anvendtes som Piket. Bevogtningen af den nordlige Del af Øen overtoges af 1ste Infanteri-Brigade; fra den 9de Maj fordeltes denne Bevogtning saaledes, at 1ste Linie-Bataillon erholdt tildelt Strækningen fra Pølmark til den nordlige Kyst af Stegsvig, 11te Linie-Bataillon den fra sidstnævnte Punkt til den nordlige Kyst af Sandvig, og endelig 2den Linie-Bataillon den fra Sandvig til det fremspringende Punkt af Kysten V. for Stolbro; førstnævnte Bataillon erholdt tillige Befaling til om Natten at lade patrouillere langs Østkysten af Øen fra Pølmark til henimod Tranerodde. Foruden disse Afdelinger anvendtes tillige hertil Folkevæbningen. For at forhindre Communicationen mellem Kege-næs og den slesvigske Kyst beordredes den 10de Maj 2 Compagnier til Bevogtning af Kysten paa dette Punkt; Styrken blev den 24de Maj forøget med 1ste Escadron af 4de Dragon-Regiment, hvis Commandeur, Ritmester Barner, bestemtes til at skulle overtage Commandoen

over den hele, derværende Styrke. Endvidere blev det forbudt at befare Alssund med private Fartøjer eller overhovedet at forlade Kysten uden skriftligt Legitimationsbevis. Til lettere Bevogtning af Baadene bleve disse samlede paa bestemte Punkter af Kysten, hvor der etableredes mindre Vagter. Fordelingen af Styrken blev indtil den 27de Maj i Hovedsagen uforandret. Den 19de Maj fandt der en Ombytning Sted imellem Afdelingerne, hvorved 2den Brigade overtog 1ste Brigades Cantonnement paa den nordlige Del af Oen; af sidstnævnte Brigade forlagdes 1ste og 2den Linie-Bataillon til Sønderborg, medens 11te Linie-Bataillon deltog i 3die Brigades Bevogtning af Kysten N. for denne By. Efterhaanden som det svære Skyts, hvoraf Beholdningen forøgedes ved Overførelse fra Kjøbenhavn af 2 84 Pds. Bombekanoner og 4 24 Pds. Kuglekanoner, bragtes i Batteri, og de tidligere nævnte Feltbatterier overfortes til Fyen, foretoges der mindre Dislocationsforandringer ved de paa Oen tilbageblevne 3 Feltbatterier. Saaledes forlagdes 3 Piecer af 7de Batteri (Baggesen) den 3die Maj til Hardeshøj, 2 Piecer af 3die Batteri (Jessen) disloceredes den 5te Maj fra Broballe til Ulkebol, ligesom de 2 andre i Broballe værende Piecer af Batteriet den 14de Maj forlagdes til Nordborg. Ogsaa med Hensyn til de faste Batteriers Placering skete der efterhaanden flere Forandringer; saaledes bifaldt Commandanten paa Oen et Forslag af en i den Anledning nedsat Commission om at opgive de umiddelbart ved Kysten lavt liggende Batterier ved Arnkilsøre udfor Rønhave og O. for Surløkke som Placements for svært Skyts og derimod anbringe dette paa højere liggende Punkter i en mere tilbagetrukken Stilling, medens de oprindelige Batterier i paa-kommende Tilfælde vilde være at montere med Feltskyts. Paa Draget ved Kegenæs paabegyndtes der den 12te Maj

Anlægget af en Redoute, hvilket tilendebragtes i Løbet af nogle faa Dage. — Med Hensyn endelig til Flotillens Medvirkning da bestod dens Styrke af 6 i Allsund placerede Kanonbaade. Oberst Hansen udtalte under 13de Maj det Ønske, at faae denne Styrke forøget saaledes, at 3 Kanonbaade kunde anbringes ved Hardeshøj og N. for dette Sted, 3 ved Arnkilsøre og 2 S. for Sønderborg henimod Hørup Hav og Kegenæs; desuden gjorde Obersten Regning paa, at der stedse skulde være 1 Krigsdampskib og 1 Brig til Disposition for Forsvaret, af hvilke Dampskibet mentes at kunne anvendes mellem Hardeshøj og Arnkilsøre, og Briggen ved Sønderborg. — Skjøndt Oberst Hansen, som alt berørt, ikke delte Overcommandoens Anskuelser med Hensyn til det Ønskelige i offensive Operationer fra Als, lod han sig det dog være magtpaaliggende, at fuldføre de efter General Hedemanns Ordre paabegyndte Arbejder paa Brohovedet i det Sundevedske. Medens de ovennævnte Foranstaltninger bleve trufne til Sikkringen og eventuelt Forsvaret af Øen Als, fortsattes derfor disse Arbejder, kun af og til besværliggjorte ved Demonstrationer fra den fjendlige Side. Da Arbejdet saaledes den 8de Maj atter optoges, veg Fjenden ligesom den 6te tilbage for Dækningstropperne, men da disse ved Arbejdets Slutning gik tilbage, fulgte Fjenden rask efter, navnlig paa vor venstre Fløj. Der opstod derved en livlig Fægtning, hvori Briggen Mercurius og en Kanonjolle samt et Par Piecer af 2det Batteri (Bruun), der vare placerede i et af de faste Batterier paa Als, deltog. Tabet paa vor Side var under denne Fægtning, hvorved Fjendens Fremrykning hurtigt standsedes, 2 let Saarede. Samtidigt med Arbejdets Fortsættelse opstod naturligt Erkjendelsen af det Ønskelige i en lettere Forbindelse mellem Øen og Fastlandet, og under 10de Maj anmodede Oberst Hansen derfor Krigsministeriet om at foranledige

Arbejderne paa
Brohovedet fort.
sattes.

Ønskeligheden
af at have en
Bro mellem Als
og Sundeved. —
Forberedelser til
dens Tilvejebrin-
gelse.

indkjøbt og oversendt til Als endel Tranfæde, Planker, Spiger ect. Den 12te Maj var et i Struben af Brohovedet bygget Blokhuis færdigt, i hvilket der den 13de om Natten efterlodes en Besætning af 40 Mand; Styrken af Besætningen forøgedes allerede den 14de til 100 Mand; der patrouilleredes hele Natten i det nærmeste Terrain foran Brohovedet, hvor der ogsaa om Morgenen med endel af Styrken toges en fremskudt Stilling. Den 15de paabegyndtes et mindre Værk S. for det allerede anlagte. Ved Arbejdets Fortsættelse næste Dag opstod der en mindre Fægtning, idet Dækningstropperne skodes frem mod nogle Gaarde, som det ansaaes for nødvendigt at afbrænde. Denne Bevægelse foranledigede Fjenden til at gribe Offensiven, hans Fremrykning standsedes imidlertid snart ved Ilden fra Batterierne og Sodefensionen, under hvis Beskyttelse Dækningstropperne efter at have udført deres Hverv trak sig tilbage med et Tab af 4 Saarede. I den hele Periode, hvori der arbejdedes paa Brohovedet, holdt Fjenden iøvrigt sine Forposter ligeoverfor Sønderborg noget tilbagetrukne, og dette i Forening med de Efterretninger, der indløbe om hans Styrke i Sundeved, som angaves til over 12,000 Mand, og hvoraf temmelig stærke Hovedposter af Infanteri samt Artilleri sagdes at staae i Dybbøl, Ragebøl, Sottrup og Snogbæk, medens Cavaleriet angaves at være concentreret i Nybøl og Stenderup, samt Anlæggelsen af flere Batterier og maskerede Standpladse for Skyts ved og i Nærheden af Kysten af Alssund N. for Sønderborg, saasom ved Surløkke og Sandberg, lod Commandantskabet paa Als formode, at der forberedtes et alvorligt Angreb paa Øen, og bragte det til at paaskynde de tidligere omtalte Batterianlæg ect.

Flere Foruroligelser af mindre betydelig Natur fandt ogsaa Sted fra begge Sider og paa forskellige Punkter af Kysten. Navnlig var det de i Alssund stationerede Kanon-

Smaaskærmyd-
ter langs Kysten.

baade, som oftere fremkaldte Charging fra Fjendens Side. Blandt de forskjellige Smaaskærmydsler, der paa denne Maade opstode, skal der her nærmere berøres nogle enkelte. Den 9de Maj opdagede saaledes Chefen for 2det Batteri (Bruun), at noget fjendtligt Infanteri var rykket ind i Surlækkegaarde, hvor det endnu observeredes den 10de om Morgenen i en vel dækket Stilling bag Gaardene. Capitain Bruun aftalte derfor med Cadetunderofficer Rohde, der commanderede en i Nærheden stationeret Kanonjolle, at han henad Kl. 10 om Formiddagen med Jollen skulde indfinde sig ud for Surløkke og beskyde den sydvestlige Ende af den derværende Gruppe af Gaarde, medens Capitainen med et Halvbatteri tog Post ved Kysten for, naar Fjenden ved Kanonbaadens Ild bragtes til at forlade sit Skjul, yderligere at beskyde han. Af Halvbatteriet placeredes ved Ankomsten til Kysten de 2 Kanoner ved selve Strandbredden, 2 12 Pds. Granatkanoner under Lieutnant Buntzen paa Højderne noget tilbage. Ved Melding om vore Kanoners Bevægelse havde Fjenden imidlertid fra Ragebøl sendt $\frac{1}{2}$ Batteri ned imod Kysten, hvor det posteredes omtrent i Højde med Lillemølle, særdeles godt dækket af derværende Jordvolde; det der anlagte Batteri var nemlig endnu ej fuldstændigt færdigt. Kl. 10 aabnede Kanonjollen sin Ild imod Gaardene i Surløkke, men strax efter at det første Skud var faldet, optog de fjendlige Piecer Kampen, idet de rettede deres Ild paa Kanonbaaden, ligesom de ogsaa beskøde vort Halvbatteri i Flanken. For at komme Kanonbaaden, som navnlig i Begyndelsen var Hovedmaalet for den fjendlige Ild, paa noget nærmere Hold blev en af de fjendlige Kanoner beordret til at rykke noget længere frem mod Kysten; ved Udkjørselen af Kobbelet, hvorpaa den holdt, væltede den imidlertid og blev først senere atter rejst og bragt

i kampdygtig Stand. Kampen fortsattes nu med de 3 andre Piecer, ligeoverfor hvilke Lieutenant Buntzen med sine 2 Granatkanoner havde en meget god Stilling, medens de 2 Kuglekanoner vare aldeles dominerede. Capitain Bruun vilde imidlertid ikke forandre de sidste Piecers Stilling, dels fordi Tilbagetrækningen af dem var meget besværlig, og dels fordi han ansaa det nødvendigt at understøtte Kanonjollen. Kuglevexlingen blev mere og mere levende, og den fjendlige Ild rettedes efterhaanden, da Kanonjollen trak sig mere Syd paa og tæt ind under Land, hovedsagelig imod de 4 Piecer af 2det Batteri. Kampen varede henved 1 Time, Fjenden ophorte da med Chageringen, og Capitain Bruun tiltraadte Hjemmarchen efter at have givet Kanonjollen den fornødne Underretning, da man aldeles ikke saa mere til Fjenden hverken paa den tidligere Plads for hans Artilleri eller i Surløkke. De fjendlige Piecer vare imidlertid forblevne paa deres Plads, og da Kanonjollen efter Kampen gik Nord paa og, idet den nærmede sig Stedet, hvor Fjendens Skyts havde staaet, losnede et Skud derimod, blev dette vel ikke øjeblikkeligt besvaret, men, da Jollen havde passeret Pynten tæt N. derfor, erholdt den pludseligt en Salve af alle 3 Piecer uden at der dog derved tilføjedes den ringeste Skade. Intet af de 2 kæmpende Halvbatterier havde iøvrigt lidt noget Tab, Kanonjollen havde under Fægtningen 1 Saaret, ligesom den ogsaa havde lidt nogen, om end ubetydelig Skade paa Aarerne. Paa Grund af denne Fægtning lod Commandantskabet Natten mellem den 10de og 11te Maj opføre et Batteri i Terrainet ligeoverfor Surløkke, paa hvilket Fjenden den 11te aabnede en kortvarig Kanonild, der dog hverken tilføjede Batteriet eller de endnu dersteds værende Arbejdstropper nogen Skade; derimod erholdt den i Nærheden af dette Punkt stationerede Kanonbaad, der ligeledes

blev beskudt, 4 Saarede. Det faste Batteri udfor Røn-
have besvarede den fjendlige Ild, og Kampen varede 1/2
Time.

Som allerede tidligere bemærket, paabegyndtes, ef-
terat Arbejdet ved Brohovedet var tilendebragt, Anlæget
af et mindre Værk S. for dette paa den anden Side af
Landevejen til Dybbøl. Dette Værk, der foreløbigt ga-
ves Form af en Fleche, var færdigt den 20de Maj, dog
med Undtagelse af Blokhuset i samme, der først fuld-
endtes den 27de Maj, og nogle mindre, passive Hindrin-
ger. Den hele Befæstning i det Sundevedske afsluttedes
ved Indretningen til Forsvar af et ved Vejen liggende.
grundmuret Hus. Med Hensyn til den paatænkte Bro-
slagning over Alssund fremkom der Vanskeligheder ved
Tilvejebringelsen af Tranfæde af saa store Dimensioner,
som Oberst Hansen havde forlangt i sin Skrivelse af 10de
Maj, hvorfor man henlede Opmærksomheden paa Byg-
ningen af en Skibsbro. Den forholdsvis store Bekost-
ning ved Anlæget af denne sidste Slags Bro vakte, dog
navnlig fordi der fra Krigsministerens Side gjentagende var
lagt Vægt paa den størst mulige Sparsommelighed,
strax Betæneligheder hos Commandantskabet, og dette
Spørgsmaal stod saaledes hen i nogen Tid. Da imid-
lertid de Planer, General Hedemann og hans Stabs-
chef nærede med Hensyn til offensive Operationer fra
Als, henimod Slutningen af Maj Maaned modnedes og
fremkaldte Begivenheder, der senere ville blive fremstil-
lede, bevirkede denne Omstændighed, at alle økonomiske
Hensyn maatte skydes tilside. Den 25de paabegyndtes
under Ledelse af Lieutenant Gandil af Søetaten, der paa
Oberst Hansens Ønske om, at en Søofficer maatte blive
afgivet til hans Stab, var bleven stillet til Commandant-
skabets Disposition, og Lieutenant Jørgensen af Inge-
nieurcorpset Slagningen af en Skibsbro, der fortsattes

Det senere Bro-
hoved anlægges

En Skibsbro
bygges mellem
Als og det nor-
dre Brohoved.

med Kraft og under gunstige Omstændigheder, saalodes at den var endt den 27de om Aftenen. Rummet foran Skibsbroen dækkedes efter Forslag af Major Lunding ved en Forsvars-Palissadering paa den nordlige Side af Broen mellem Blokhuset i det nordre Brohoved og Vandet.

General Wrangel
vakler i sin An-
skuelse om det
Rigtige i en rent
defensiv Optræ-
den ligeoverfor
Als.

Efterretningerne om Brohovedets Fuldendelse naaede det preussiske Hovedkvarter henimod den 20de Maj, og da der dertil knyttede sig Rygter om en Broslagning mellem Als og Sundeved, begyndte man at nære Betæneligheder ved den mobile Divisions af General Wrangel tidligere billigede, rent defensive Optræden. Den i i det preussiske Hovedkvarter, som tidligere omtalt, af Enkelte forfægtede Anskuelse om Rigtigheden af en mere offensiv Optræden ligeoverfor Besætningen paa Als fandt derved forsaavidt et villigere Øre hos General Wrangel, at denne blev bragt til at ansee det for ønskeligt at berøve vore Tropper det af dem forberedte Deboucheringspunkt i Sundeved og vise dem tilbage bag Alssund. Denne Anskuelse kom til Orde i en Skrivelse til General Halkett, hvori han henstillede til denne, om det ikke skulde være muligt, ved et natligt Overfald at bemægtige sig Brohovedet, ødelægge Broen og dernæst etablere Forposterne saaledes, at en Gjentagelse af Overgangen fra vor Side blev forhindret; for det Tilfælde at Generalen ikke maatte ansee Erobringen af Brohovedet for udførlig, anmodede han ham om ved de fornødne Skandseanlæg at sørge for, at Fjenden ikke kunde debouchere fra dette uden strax at være udsat for en virksom Kanonild. General Halkett svarede herpaa den 24de Maj, at han vel ansaa det for muligt, ved et natligt Overfald at bemægtige sig Brohovedet og ødelægge Broen, men at han ikke antog det for gjørligt at placere Forposterne saaledes, at en fornyet Overgang kunde forhindre

dres eller blot besværliggjøres, en Anskuelse, som han yderligere motiverede ved Oversendelsen af en Memoire, hvori der gaves en detailleret Fremstilling af de stedlige Forhold, og hvortil han knyttede en Meddelelse om, at han under de foreliggende Omstændigheder troede at burde indskrænke sig til det andet af General Wrangel omtalte Alternativ, der vilde skee Fyldest dels ved Benyttelsen af det allerede af Divisionen ligeoverfor Sønderborg byggede Batteri, dels ved Tilvebringelsen af Indskjæringer for Skyts paa forskellige, dertil egnede Punkter og navnlig paa Højderne ved Dybbølmølle. —

General Halkett vil ikke gjøre noget Angreb paa vort Brohoved, men søge at besværliggjøre os Frembrudet derfra

Efterat General Wrangel havde forandret den oprindelige Dislocation af den mobile Division i Overensstemmelse med hvad der tidligere er anført, udgav han den 22de Maj Bestemmelser for de Operationer, som muligt i den nærmeste Fremtid kunde være at udføre af Forbundshæren. Disse Bestemmelser, der findes meddelte i Bilag 30, fastsatte Regler for, hvorledes enhver Del af Armeen havde at forholde sig saavel ved et Angreb Nord fra eller fra Als som ved Diversioner mod forskellige Punkter paa Østkysten af Halvøen. Hovedtanken i disse Dispositioner var den, at Angreb Nord fra ligesom ogsaa Landingsforsøg N. for Haderslev Fjord skulde imødegaaes af de preussiske og slesvig-holstenske Tropper, for hvilke den i Aabenraa og Omegn cantonnerende Del af den mobile Division skulde tjene som Reserve. Landingsforsøg S. for Haderslev Fjord skulde imødegaaes af General Halketts Tropper, til hvis Assistance der eventuelt kunde ventes detacheret en Del af Hovedstyrken, ligesom ogsaa for det Tilfælde, at Landgang forsøgtes S. for Slien, de imellem Flensborg og Rendsborg efterladte Tropper stilledes til Generalens Raadighed. I alle Tilfælde, hvor en Debouchering af Fjenden ikke skete fra Als af, skulde

General Wrangels Dispositioner efter den mobile Divisions forandrede Dislocation.

General Halkett efterlade en Styrke til Observation ligeoverfor Sønderborg. En Debouchering fra selve Oen Als havde General Halkett at møde med alle de Tropper, der stode til hans Raadighed, og saafremt et sligt Foretagende skulde skee med overlegne Kræfter, og den mobile Division derved tvinges til Retraite, burde han dirigere denne Nord paa og om fornødent repliere sig paa Forbundshærens Hovedstyrke.

Med Hensyn til Forbundshærens Stilling ligeoverfor Befolkningen af det occuperede Land er det allerede bemærket, at denne sidste led under et ikke ringe Tryk af de betydelige Requisitioner, der foretoges, men at paa den anden Side General Wrangels Forventning om en videre gaaende Virkning af dette Tryk med Hensyn til en Fremtvængelse af Freden ikke syntes at ville gaae i Opfyldelse. Da det nu desuden fremstillede sig for

General Wrangel beslutter at udskrive en Contribution paa 2 Millioner Specier, — hans Proclamation i denne Anledning.

Generalen som en Mulighed, at han snart kunne blive nødsaget til at rømme Jylland og derved give Slip paa hvad han havde sat sig i Besiddelse af som Pant for den den tydske Skibsfart og Handel fra dansk Side tilføjede Skade, besluttede han, for i saa Fald at have et Equivalent derfor, at paalægge den jydske Befolkning en Contribution af 2 Millioner Specier, hvad der meddeltes Jyllands Beboere ved følgende Proclamation:

Jyllands Beboere!

Siden 14 Dage befinder sig en stor Del af min Armeé paa Jyllands Sletter; jeg har noje overholdt det, som min Proclamation af 1ste Maj d. A. har lovet Eder, og har selv ej engang fordret alle Fornødenheder for min Hær, ligesom jeg ikke heller har ladet Eder undgælde den Modstand og Vrangvillighed, jeg hos flere af Eders Øvrigheder er truffen paa i saa Henseende.

Ved dette Bevis paa tydsk Maadehold havde jeg haabet at bevæge Eders Regjering til lige Maadehold,

til lignende Agtelse for tydsk Privatejendom. Saadant har imidlertid ikke fundet Sted. Eders Regjering vedbliver at lægge Beslag paa tydsk Ejendom og at opbringe tydske Skibe. Ved denne Adfærd tvinger Eders Regjering mig saaledes til at anvende Overmagten, at gjøre Brug af Krigens Ret og til at søge i Jylland Skadesløsholdelse og Vederlag for al den Skade, som den tydske Handel, den tydske Skibsfart og tydske Ejendele lide paa andet Sted.

Jyder! Eders Regjering tvinger mig til at paalægge Eder en Contribution af 2 Millioner Specier. Denne Contribution skal imidlertid kun være et Pant for den Skade, som Eders Regjering har tilføjet tydsk Handel og Ejendom.

Saafremt Eders Regjering frigiver de under Beslag liggende, tydske Ejendele og giver Vederlag for den Tydskland tilføjede Skade, skulle Contributionspengene ogsaa tilbagebetales Eder.

Ved Hjælp af Eders Øvrigheder agter jeg at fordele denne Contribution forholdsviis ligeligen over de forskjellige Amter, hvorved jeg vil lægge de nyeste Skatteregistre til Grund og fremdeles lade den Bestemmelse gjælde, at det frie Hartkorn betaler dobbelt imod det ufrie, og at veldædige Stiftelsers og Skolers Ejendomme skulle være aldeles fritagne for Bidrag til Contributionen. Naar Contributionens Beløb indtil den 28de d. M. ikke er blevet indbetalt, vil sammes Inddrivelse tage sin Begyndelse.

Skulde nu imod Forventning Eders Øvrigheder vægre sig ved at lette Eder denne Krigens Byrde ved en retfærdig og billig Repartition, saa vil jeg overdrage dette Hverv til andre, paalidelige Mænd, og skulde ej heller disse lade sig finde, eller I endog selv nægte Be-

talingen, saa lader jeg tage ved mine Tropper alt, som behøves, og hvor det findes.

Jeg haaber til Gud, at Øvrighederne og Folket selv ville have tilstrækkelig Indsigt til ej at tvinge mig til dette sidste Middel; skeer dette endda, saa maa ogsaa Folket selv paatage sig Ansvarlighed for al den Elenighed og Ulykke, som er uadskillelig fra saadan Fremgangsmaade!

Kolding den 18de Maj 1848.

Overbefalingsmanden over Armeen

Wrangel,

kongelig preussisk General af Cavaleriet.

Som det vil sees, var den 28de fastsat som den Termin, efter hvilken Inddrivningen af Contributionen med Magt vilde skee, saafremt den ikke inden dette Tidspunkt godvilligt var tilvejebragt, og det har saaledes neppe været antaget i det preussiske Hovedkvarter, at der vilde blive Tale om nogen Rømning af Jylland for dette Tidspunkt. Det er derfor ogsaa forstaaeligt, at Generalen efter at have gjort et saadant Skridt, og da han slet ingen Fjende havde for sig, maatte blive meget ubehageligt berørt, da han den 23de Maj om Eftermiddagen fra den preussiske Regjering modtog en den 22de dateret Befaling til at trække sine Tropper ud af Jylland og tilbagebetale hvad der af den af ham udkrevne Contribution muligen maatte være indbetalt. *)

General Wrangel
beordres til at
forlade Jylland.

*) Da der paa flere Steder, hvor de her omhandlede Begivenheder ere gjorte til Gjenstand for Omtale, er blevet rejst Tvivl om, ihvorvidt General Wrangels Beslutning om at rømme Jylland var en Følge af den ham fra Berlin tilgaaede Ordre, ligesom det af Enkelte anfores som bestemt, at Generalens Beslutning i saa Henseende var fattet, forinden Ordren kom, og at det saaledes var ligefrem Opspind,

I Overensstemmelse med den modtagne Befaling anordnede General Wrangel Tilbagegangen af Tropperne til et Cantonnement mellem Flensborg og Tønder; Tilbagegangen skulde tage sin Begyndelse den 25de Maj. Af Hovedstyrken skulde Garde-Brigaden gaae over Christiansfeld, Haderslev og Aabenraa til Flensborg og Omegn, til hvilken sidste By ogsaa Hovedkvarteret skulde forlægges, Linie-Brigaden over Kolding, Christiansfeld og Gjerner til Tinglev og Omegn, de slesvig-holstenske Tropper over Harthe, Hjerting og Arrild til Tønder og Omegn. Den 27de Maj skulde de nævnte Afdelinger holde Rast henholdsvis i Haderslev, Christiansfeld og Hjerting; den 29de Maj kulde den hele Dislocation være tilendebragt. Den mobile Division erholdt Ordre til at efterlade en Avantgarde i Aabenraa og med Resten af Tropperne at indtage Cantonnement Ø. for Chausseen mellem Aabenraa og Flensborg med det Formaal, at bevogte Kysterne imellem disse to Byer og forhindre en fjendlig Debouchering fra Als. Avantgarden i Aabenraa skulde den 29de Maj sætte sine Forposter i Forbindelse med de af Linie-Brigaden udstillede, der atter skulde søge Forbindelse med de slesvig-holstenske Troppers Forposter. — Den 27de Maj forlagde General Halkett som en

naar man har villet tillægge Generalen noget Udbrud af Modvillie ved Befalingens Modtagelse, skal det her kun bemærkes, at der foreligger en Melding af 25de Maj fra General Schleppegrell om, at en ham overbragt Efterretning fra Kolding fremhæver General Wrangels Misfornøjelse over den ham ved Stafetten tilgaaede Ordre, der gav sig Luft i den Yttring: at Soldaten derved kom til at staae som en Nar uden at have udrettet Noget. Angaaende nogen tidligere Beslutning fra General Wrangels Side om at iværksætte Rømningen af Jylland havde der derimod i Kolding aldeles ikke været Tale.

Følge af den ham tilgaaede Ordre den meklenborgske Dragon-Division til Borup og Omegn og det 1ste Dragon-Regiment til Felsted og Omegn; af 1ste Infanteri-Brigade forlagdes Staben og 2den Bataillon af 6te Infanteri-Regiment til Ullerup, og 2den Bataillon af 4de Infanteri-Regiment til Stubbæk og Hostrup for derfra den følgende Dag at afgaae til Snogbæk; Pioner-Compagniet afgik til Stenderup; det 9 Pds. Batteri beordredes til den 28de Maj at afmarchere til Graasten, hvorhen General Halkett ligeledes samme Dag agtede at forlægge sit Hovedkvarter. Da imidlertid General Wrangel havde udtalt det Ønske, ved sin Ankomst den 28de Maj til Aabenraa at conferere med Generalen om de Forholdsregler, der under de forandrede Omstændigheder vilde være at træffe, besluttede denne at opsætte sin Afrejse, indtil den nævnte Conference havde fundet Sted.

Forandring i
General Wrangel's
Dispositioner efter
Sagernes for-
andrede Stilling.

Med Hensyn til de Operationer, som ved Hærens forandrede Stilling forventedes at kunne komme til Udførelse, udgav General Wrangel den 27de Maj i Haderslev nye, almindelige Bestemmelser. Ifølge disse, der udforligt findes meddelte i Bilag 31, skulde Hæren ved et Angreb Nord fra eller fra Als af overlegne Kræfter concentrere sig ved Bov; landede Fjenden derimod S. for Flensborg Fjord, skulde først Garde-Brigaden og, hvis Fjendens Styrke gjorde det fornødent, Linie-Brigaden og endelig de øvrige Dele af Armeen efter at have concentreret sig rykke imod ham.

Den preussiske
Regjerings
Grunde til at
opgive Besæt-
telsen af endel
af Jylland.

Grunden til den preussiske Regjerings Beslutning om at give General Wrangel den nys omtalte Ordre, hvorved hele Situationen paa Krigsskuepladsen undergik en væsentlig Forandring, er at søge i forskjellige Omstændigheder, til hvis Belysning det atter her vil være nødvendigt at gaae noget tilbage i Tiden og kaste et Blik saavel paa de indre Forhandlinger i selve Forbundet

som overhovedet paa den hele, politiske Stilling. — Allerede da General Wrangel stod ifærd med at overskride den jyske Grændse, udtalte han i en Indberetning til Forbundsforsamlingen af 28de April, at han for at udføre den paatænkte Invasion ansaa sig stærk nok under Forudsætning af, at han kun havde den danske Hær overfor sig; dersom derimod de Rygter, der allerede dengang vare i Omløb, om forventet, activ Understøttelse for Danmark af andre Magter, navnlig Sverig, skulde vise sig begrundede, saa erklærede Generalen, at han ikke ansaa sig for stærk nok til at kunne holde sig i en saa udstrakt Stilling, der fordrede betydelige Detacheringer navnlig ligeoverfor Als, hvorfor han for dette Tilfældes Skyld androg paa en Forstærkning af 10000 Mand. Generalens Meddelelse naaede Forbundsforsamlingen omtrent samtidigt med, at den hannoveranske Regjering der indbragte et Forslag til en Beslutning om, at det 10de Forbunds-Armeecorps, hvoraf, afseet fra de holstenske Tropper, henved 10000 Mand vare afgaaede til Hertugdømmerne, skulde bringes op til sin fulde Styrke. Efterat sidstnævnte Forslag var drøftet i Forsamlingens Udvalg for militaire Anliggender, blev det i et Møde den 10de Maj besluttet at meddele de Regjeringer, der stillede det 10de Armeecorps, at Forbundsbeslutningen af 15de April var at forstaae saaledes, at det nævnte Corps i sin fulde Contingentstyrke skulde stilles til Disposition for den commanderende General, ligesom ogsaa at underrette General Wrangel om denne Beslutning, hvorved man antog at have taget tilstrækkeligt Hensyn til de i Dennes Indberetning gjorte Udtalelser. General Wrangel undlod heller ikke strax efter Modtagelsen af Forbundsdagens Meddelelse at anmode vedkommende Regjeringer om hurtig Com-

pletering af deres Contingenter.*) Paa disse Henvedelser erholdt Generalen imidlertid kun undvigende Svar, og kort efter Midten af Maj Maaned udtalte han til sin Regjering en Beklagelse over Udeblivelsen af den forlangte Forstærkning, ligesom han ogsaa fremhævede det Sandsynlige i, at han, forinden denne indtraf, af strategiske Grunde kunde blive nødsaget til en tilbagegaaende Bevægelse. Samtidigt med denne General Wrangels Indberetning modtog den preussiske Regjering Anmeldelse om en Foranstaltning fra enkelte tyske

-
- *) Samtidigt stillede Generalen den Anmodning til den provisoriske Regjering, at denne vilde forstærke de holstenske Tropper, hvoraf vistnok betydeligt Mere end det fastsatte Contingent for Holsten og Lauenborg var tilstede, men for hvilke han mente, at der maatte kunne tilvejebringes en Føregelse nu, da Udskrivning ogsaa kunde foretages i Hertugdømmet Slesvig. Først den 20de Maj meddelte den provisoriske Regjering som Svar herpaa, at den alt havde beordret Fortsættelsen af de afbrudte Landmilitair-Sessioner, hvorved henimod Slutningen af Juni Maaned noget over 2000 Rekruter vilde kunne have til Disposition. Den 22de Maj svarede imidlertid General Wrangel herpaa, at det syntes ham heldigere, om den provisoriske Regjering vilde indkalde en ligesaa stor Styrke af Reservemandskab, da Rekruterne langt fra at være en Forstærkning vare en Byrde for Armeen. Allerede Dagen efter, at denne sidste Skrivelse, hvori ingen Antydning om en forestaaende Romning af Jylland findes, var afsendt, underrettede General Wrangel den provisoriske Regjering om det forestaaende Tilbagetog fra Jylland, og Forhandlingerne om denne Sag afbrødes derved pludseligt. Rygterne om denne Udskrivning, der sagdes at skulle tage sin Begyndelse den 1ste Juni, foranledigede iøvrigt, at endel yngre Mandskab flygtede bort til Als, hvor det af Commandanten ferelebigt fordeltes til de der-værende Afdelinger.

Staters Side, der ikke kunde Andet end berøre den meget ubehageligt. Det vil erindres, at den danske Regjering strax efter Fjendlighedernes Udbrud lagde Embargo paa de tyske Skibe, der befandt sig i danske Havne. En naturlig Følge heraf var den, at den preussiske Regjering søgte at tage Repræsalier, hvorfor den under 27de April beordrede en lignende Foranstaltning udført i de preussiske Søstæder, og omtrent samtidigt gjordes der paa dens Opfordring lignende Skridt fra Hannovers, Oldenborgs, Bremens og Meklenborgs Side; derimod viste Hamborg sig meget utilbøjelig til at følge den preussiske Regjerings Opfordring, da den frygtede for, at der fra dansk Side i saa Tilfælde skulde blive truffet Foranstaltninger til Foruroligelse af Skibsfarten i Nordsøen, hvorved ikke blot Staden selv vilde lide et føleligt Tab, men ogsaa den hamborgske Børs vilde være udsat for at gaae en Krisis imøde. Imidlertid erklærede dog Senatet, at det vilde bøje sig under Forbundsdagens Beslutninger med Hensyn til denne Sag. Forbundsfor- samlingen forholdt sig i Begyndelsen passiv ligeoverfor dette Spørgsmaal, der naturligvis fremkaldte stor Uro i de forskjellige Søstæder og Andragender fra flere af disse om, at Forbundsdagen vilde erklære Forbundet forplig- tet til at erstatte al den tyske Handel ved Fjendlighe- derne med Danmark tilføjede Skade, og selv Preussen, der var gaaet foran i denne Sag, maatte ogsaa hurtigt komme til den Erkjendelse, at den foranstaltede Embargo paa danske Skibe langtfra vilde kunne betragtes som et tilstrækkeligt Equivalent for den nævnte Skade. Denne Anskuelse kom ogsaa til Udtalelse i Forbundsdagen ved det allerede tid- ligere omtalte Møde den 29de April, hvor Preussen fo- reslog at sikkre sig en Erstatning for den Handelen til- føjede Skade ved at lade General Wrangel besætte en passende Del af Jylland. Vægningen fra Hamborgs Side

ved at følge Preussens Opfordring med Hensyn til Embargoen, medmindre Forbundet besluttede en slig Foranstaltning, foranledigede imidlertid, at denne Sag atter blev bragt paa Bane i Forbundsforsamlingen ved dennes Møde den 4de Maj, i hvilket Preussen androg paa, at Beslaglæggelsen af danske Skibe i alle tyske Havne skulde anordnes ved en Forbundsbeslutning, hvortil endnu føjedes et Forslag om til Beroligelse for Sostæderne at give disse den af dem ønskede Garanti for Skadeserstatning. Under Discussionen om disse Spørgsmaal optraadte Gesandten for de frie Stæder paa Hamborgs Vegne stærkt imod det preussiske Forslag, som han bekjæmpede med de allerede ovenfor anførte Grunde. Efterat Sagen var behandlet i et Udvalg, blev der i Mødet den 8de Maj vedtaget den Beslutning, ikke at ville anordne en almindelig Embargo paa alle danske Skibe i tyske Havne, medens Forsamlingen dog samtidigt erklærede at have forudsat, at Danmark skulde forpligtes til at udrede Erstatning for den den tyske Skibsfart tilføjede Skade. At Forslaget saaledes var blevet forkastet, maatte naturligvis allerede i og for sig være den preussiske Regjering ubehageligt, men Misstemningen herover skulde end yderligere forøges ved den Virkning, som den nævnte Beslutning fremkaldte hos de Stater, der tidligere i denne Retning havde fulgt Preussen. Beslutningen opfattedes nemlig af disse, som om Forbundsagen havde ladet Spørgsmaalet om Embargoen fuldstændigt falde, og saavel fra Hannovers som ogsaa fra Oldenborgs og Bremens Side hævedes derfor atter den allerede foretagne Beslaglæggelse. Anmeldelsen herom naaede Berlin samtidigt med General Wrangels Beklagelse over vedkommende Regjeringers Langsomhed med Hensyn til Completeringen af deres Contingenter. Selvfølgelig var det ikke Spørgsmaalet om den større eller mindre Skade, der tilføjedes den danske

Handel, som det her kom an paa; langt betydningsfuldere var det, at Preussen maatte ansee de nævnte Staters Fremgangsmaade for et Brud paa den Solidaritet, der var Betingelsen for, at den preussiske Regjerings Foranstaltninger fremdeles kunde bære Præget af en enig Samvirken mellem de til Forbundet hørende Magter, og at den Mistanke, der fra flere Sider næredes om, at Regjeringen i de slesvig-holstenske Anliggender forfulgte sine egne Formaal, ikke skulde synes berettiget. Da nu endogsaa den provisoriske Regjering i Hertugdømmerne den 18de Maj ligeledes hævdede Embargoen paa danske Skibe, da endvidere den paafølgende Dag Forbundsforsamlingen under Forhandlingerne om de Foranstaltninger, der burde træffes til Beskyttelse for de tyske Havne og Kyster, besluttede at opfordre General Wrangel til, naar han trak Contingentforstærkningerne af det 10de Armeecorps til sig, saavidt gjørligt at tage Hensyn til de enkelte Stater med Hensyn til Forsvaret af deres Kyster, ved hvilken Beslutning det var at forudsee, at yderligere Udsættelse med Afsendelsen af disse Forstærkninger vilde fremkaldes, og da endelig den Stilling, som saavel den russiske som den svenske Regjering indtog, ikke kunde Andet end vække store Betænkeligheder, idet derved en nordisk Krig stillede sig i Udsigt, — saa besluttede Cabinettet i Berlin sig den 22de Maj til at lade den tidligere omtalte Ordre om Jyllands Rømning afgaae til General Wrangel. Der var saa meget mere Anledning for den preussiske Regjering til ved denne Ordre at forebygge Muligheden af, at Striden antog større Dimensioner, som Forhandlingerne med det engelske Cabinet, efter hvad der tidligere er berørt, netop paa dette Tidspunkt vare skredne saa langt frem, at i alt Væsenligt en Enighed med dette syntes at være opnaaet saavel med Hensyn til Vaabenstilstandsbetingelserne som til Fredspræ-

liminarierne, og som man ved Ordren til General Wrangel samtidigt fik Lejlighed til at vise sin Imødekommen ligeoverfor den sidstnævnte Magt. —

General Wrangels Proclamation af 18de Maj, hvorved Udskrivningen af de 2 Millioner Specier forkyndtes for Jyllands Beboere, fremkaldte ikke blot hos disse en pinlig og forbittret Stemning, men gjorde det saavel af den danske Hærs Overcommando som af Regjeringen allerede tidligere nærede Onske om ved et eller andet Foretagende at komme den jyske Befolkning til Hjælp endnu mere levende. Paa et tidligere Sted ere allerede de Forhandlinger omtalte, der om denne Sag blev førte mellem Krigsministeren og Overcommandoen, og som førte til Forslaget fra Sidstnævnte om at foretage en offensiv Bevægelse fra Als. Dette Forslag indsendtes imidlertid, som det vil erindres, først den 21de Maj. Endnu samme Dag var hos selve Regjeringen og da navnlig hos Krigsministeriet Haabet om, at der ved Hæren kunde udrettes noget Væsenligt i denne Sag, meget ringe. Da saaledes Justitsministeriet den 20de Maj meddelte Krigsministeriet det af General Wrangel foretagne Skridt og samtidigt henstillede, ihvorvidt der fra Hærens Side maatte kunne gjøres Noget for at forhindre den i Proclamationen indeholdte Trudsel, erholdt det den 21de Maj det Svar, at, saalænge Hæren ikke kunde optræde med Haab om Sejr, vilde den kun hoist ufuldstændigt kunne forebygge den omhandlede Udskrivning. Krigsministeren tilføjede, at der vel var givet Befaling til at gjøre en mindre Diversion til Jylland, men at han, saafremt større Foretagender, hvorved man vovede Alt, skulde ansees for rigtige, ønskede Sagen bragt for i Statsraadet; i ethvert Fald erklærede han, at der forinden den 28de Maj, den af General Wrangel ansatte Termin, intet Afgjørende kunde foretages. Til General Hede-

Forhandlinger
om Udførelsen af
Overcommandoens
Plan om et Frembrud i
Sundeved.

mann rettede Krigsministeren samme Dag en Anmodning om at ville paaskynde Expeditionen til Helgenæs, og anbefalede ham Oprettelsen af flere mindre, frivillige Afdelinger til Harcelleren af Fjenden. Skrivelsen sluttede med den Bemærkning, at, da vor Rømning af Jylland ikke havde bragt denne Provinds nogen Fordel, havde han nok Lyst til, at General Hedemann igjen skulde gaae derover eller ogsaa til Slesvig; Tiden og Stedet overlod Ministeren ganske til Generalen at bestemme og bad ham om et Forslag i saa Henseende. Uformodet hurtigt skulde dette sidste Forlangende blive opfyldt ved Ankomsten af Forslaget til en offensiv Bevægelse i i det Slesvigske, og den 22de Maj forelaa saaledes samtidigt til Overvejelse i Krigsministeriet Overcommandoens Forslag og ved Overcommandoen Krigsministeriets Paalæg, ved hvilket dog navnlig Jylland var fremhævet som Maalet for en større Expedition. Resultaterne af Overvejelserne fremsattes i Skrivelser af 22de Maj, hvilke altsaa ligeledes krydsede hinanden. General Hedemann erklærede, at, saafremt Ministeren ikke vilde gaae ind paa den af ham fremsatte Plan for en Debouchering fra Als, vilde han foreslaae at overføre Tropperne paa Fyen til et Punkt i Jylland f. Ex. Aarhus for derfra at gjøre en Demonstration Syd paa. Med Hensyn til den paa Als værende Styrke da antog Generalen, at denne i saa Fald burde forvindskes til 4, højst 5 Batailloner, samt at 1 Feltbatteri uden Fare kunde borttages fra Øen; det Infanteri, der saaledes blev disponibelt, vilde Generalen i en samlet Transport sende Osten om Fyen, for at den kunde landsættes paa Østkysten af Jylland. — I Krigsministeriet vakte den fra Overcommandoen fremsendte Plan megen Tilfredshed; det belejlige Øjeblik, hvori den kom, og hvor der følte en saa stærk Trang til at gjøre et energisk Skridt ligeoverfor den fjendlige

Brandskatning, i Forbindelse med Sandsynligheden for et heldigt Udfald af den foreslaaede Diversion bevirkede, at Ministeren strax gik ind derpaa, hvorom han endnu den 22de Maj underrettede General Hedemann, idet han tilsagde ham en yderligere Forstærkning, nemlig 1ste Reserve-Jægercorps og 2den Reserve-Bataillon, der vilde blive afsendte fra Kjøbenhavn, saaledes at de den 26de kunde være i Cantonnement i og om Korsør, hvorfra de, saafremt Generalen ikke gav anden Ordre, ved Capitain Tegners Foranstaltning vilde blive indskibede til Als; Ministeren paalagde iovrigt Generalen at iværksætte Expeditionen til Helgenæs saa aabenlyst som muligt for at henlede Opmærksomheden derpaa, ligesom han ogsaa i en senere Skrivelse gjennem sin Adjutant, Capitain Harbou, anbefalede den største Hemmeligholdelse af det hele Foretagende og en Villedelse af Fjenden ved Foranstaltninger, der kunde tyde paa en Concentrering af Tropper ved Bogense eller Middelfart. Ministeren blev imidlertid ikke staaende ved disse korte Tilkjendegivelser og Raad; en nojere Overvejelse af Forslaget fremkaldte lignende Planer som de, der vare udviklede i hans tidligere omtalte Skrivelse til General Hedemann af 18de Maj, og lod ham i den foreslaaede Diversion i heldigt Tilfælde see en Indledning til Operationer af særdeles vidt svævende Omfang og væsenligt aggressiv Natur. Uden her at gaae nærmere ind paa Detaillen af disse strategiske Planer, der fremsattes i en Skrivelse fra Ministeren til General Hedemann af 23de Maj, skal man kun bemærke, at Hovedtrækkene deri vare, at General Hedemann med den til Expeditionen bestemte Styrke fra Fyen burde landsættes ved Snogbæk Hage og derfra i Forening med den fra Sønderborg frembrydende Besætning paa Als bringe General Halketts Commando en deroute; medens denne Sidste forfulgtes Syd paa af en mindre Afdeling, skulde

Armeecorpsets Hovedstyrke rykke Nord paa over Aabenraa ad Haderslev til; over Orø Sund skulde den her trække Størstedelen af de paa Fyen efterladte Tropper til sig og derpaa søge ind i Midten af Landet for at komme til at angribe General Wrangels Styrke fra Vest mellem Kolding og Vejle; hvis denne Kamp ikke fik et heldigt Udfald, antoges Terrainet V. for Gudenaå at kunne tilbyde saa gode Stillinger, at man kunde holde sig deri, indtil den forventede, svensk - norske Hjælp ankom. En anden af Ministeren i samme Skrivelse fremsat Plan gik ud paa, at man efter at have bekjæmpet General Halkett kunde efterlade de højst fornødne Tropper i Sundeved, gjenindskibe Resten og igjennem Lille Belt begive sig til et eller andet Punkt paa Østkysten af Jylland, hvor man efter at have udskibet Tropperne efterhaanden kunde trække de paa Fyen tilbageladte Afdelinger til sig og, idet man holdt sin Hovedstyrke et Par Dagsmarcher fra Fjenden, søge at forurolige ham ved større og mindre Føretagender, indtil fremmed Hjælp ankom.

Samtidigt med at den her omhandlede Corre-Expeditionen til
 spondance indleddes, havde General Hedemann givet Helgenæs.
 de første Ordre til Udførelsen af Expeditionen til Helgenæs. Den 21de Maj erholdt nemlig Flankecorpsset Befaling til at lade 9de Linie-Bataillon bryde op fra sit Cantonnement i Billeshave og Omegn og i 2 Dagsmarcher afgaae til Klintebjerg. Bataillon afmarcherede den 22de Maj, og dens Bevogtning af Kysten overdroges til 10de Linie-Bataillon. Endvidere afgik der den 23de Befaling til 8de Bateria (Marcussen) om at lade 2 Piecer afmarchere til Odense den paafølgende Dag. Ankommen til denne By, erholdt Commandeuren for Kanonerne, Lieutenant H. B. Schau, Befaling til

den 25de at afmarchere for at indskibes i Klintebjerg, hvor Dampskibet Caroline Amalie alt var ankommet den foregaaende Dag. Det blæste imidlertid saa stærkt, at Føreren ikke turde tage noget Fartøj paa Slæb; der indskibedes derfor i selve Dampskibet c. 270 Mand, som strax overførtes til Helgenæs og landsattes om Natten med stor Besvær paa Grund af Mangel paa Baade ved Kysten. Dampskibets Fører søgte derfor paa Tilbagevejen det i Aarhus Bugten stationerede Orlogsfartøj, Briggen St. Thomas, for om muligt fra den at erholde nogen Assistance ved Landsætningen af den Styrke, der endnu skulde overføres. Han erfarede her, at der ingen Fjende fandtes N. for Vejle, og at man med Lethed ved de i Aarhus værende Fartøjer der kunde landsætte endog en ret betydelig Styrke. Da Major Thestrup ved Dampskibets Tilbagekomst til Klintebjerg blev gjort bekendt med disse Forhold, ansaa han det for stemmende med Aanden i den ham meddelte Instruction at afgaae lige til Aarhus med Resten af Bataillon; endvidere gav han Ordre til, at den til Helgenæs overførte Del af samme snarest skulde støde til ham i fornævnte By, dog med Undtagelse af et mindre Detachment, som skulde efterlades paa Helgenæs. Ingenieurcapitain Wenck, der med et Ingenieur-Detachment var beordret til at følge Expeditionen for at lede Arbejderne paa de paa Helgenæs fornødne Forskandsninger, erholdt Paalæg om, naar han ved Dampskibets Tilbagekomst fra Aarhus var bleven overført, at fremme disse ved Requisition af civile Arbejdere fra Omegnen. Den 26de Maj om Formiddagen landsattes Major Thestrup med en Del af Bataillon i Aarhus, hvor i Løbet af samme og den paafølgende Dag saavel den Del af Bataillon, der ikke havde kunnet finde Plads paa Dampskibet og derfor var bleven

anbragt paa nogle Sejlfartøjer, som ogsaa den fra Helgenæs overførte Styrke stødte til. Capitain Wenck med Ingenieur - Detachementet landsattes den 27de paa Helgenæs. De 2 Kanoner kom ikke med i de første Transporter og bleve den 26de efter en Ordre fra Overcommandoen, der vil finde sin Forklaring i Forhold, som senere ville blive omtalte, atter udskibede og dirigerede til deres Batteri. Kort efter Major Thestrups Ankomst til Aarhus indtraf sammesteds fra Kjøbenhavn General Moltke, der efter Ministeriets Befaling atter havde begivet sig til sit Generalcommandodistrict. Generalen forhindrede Major Thestrup i at udføre sin første Beslutning om med hvad der var tilstede af hans Bataillon, at rykke Syd paa, hvorimod en Officer blev sendt mod Vejle for at søge Bekræftelse paa Rygterne om Fjendens Tilbagegang fra Fredericia og Kolding, en Bekræftelse, som han ogsaa bragte den paafølgende Dag.

Efter Modtagelsen af Krigsministerens Skrivelse af 22de Maj, hvori den paatænkte Expedition til Sundeved billigedes, bleve selvfølgelig Overcommandoens Bestræbelser hovedsagelig rettede paa alle de Foranstaltninger, der maatte kunne sikkre Expeditionen et heldigt Udfald, hvorved det da navnlig gjaldt om at holde Fjenden i Uvished med Hensyn til Maalet for de Troppebevægelser, der foretoges. En Troppebevægelse i nordlig Retning var det saa meget lettere for Overcommandoen at tilvejebringe, som den ønskede Flankecorpssets Deltagelse i Expeditionen og derfor agtede at lade det afløse i Kystbevogtningen ved Lille Belt af de til Raadighed staaende Reserveafdelinger. Reserve-Brigaden, der den 23de var bleven forlagt fra sit Cantonnement mellem Nyborg, Svendborg og Faaborg til omtrent midtvejs mellem sidstnævnte By og Odense,

Concentrationen af de til Expeditionen i Sundeved bestemte Tropper.

erholdt Ordre til den 24de at dirigere 3die Reserve-Jægercorps paa Middelfart, 4de Reserve-Bataillon paa Billeshave og 5te Reserve-Bataillon paa Fons; 3die Reserve-Jægercorps og 5te Reserve-Bataillon skulde indtræffe i deres nye Cantonnements den 25de, 4de Reserve-Bataillon den 26de Maj. For imidlertid betimeligt at faae afløst 10de Linie-Bataillon beordrede Overcommandoen den 4de Brigade til den 24de at lade 3die Reserve-Bataillon foreløbigt indtage den for 4de Reserve-Bataillon bestemte Plads og overtage den af 10de Linie-Bataillon udførte Kystbevogtning. 3die Reserve-Bataillon overgik samtidigt til Reserve-Brigaden, og 4de Brigade erholdt til Erstatning den 3die Linie-Bataillon, der den 24de indtraf i et Cantonnement i Billeskov og Omegn. Cavaleri-Brigaden erholdt Befaling til den 24de at lade 6te Dragon-Regiment afmarchere til et Cantonnement i Omegnen af Bogense. Den sidstnævnte Dag udgik fra Overcommandoen Ordre til 4de Brigade og Flankecorpset angaaende Concentreringen af de disse underlagte Afdelinger, der vare bestemte til at deltage i Expeditionen, i Egnen om Faaborg og Assens. Commandeuren for Reserve-Brigaden beordredes til den 25de at forlægge sit Stabskvarter til Middelfart og med Brigaden at overtage den hidtil af Flankecorpset udførte Kystbevogtning. Med Hensyn til Concentrationen, der skulde være tilendebragt den 26de, blev det paalagt vedkommende Commandeurer at iagttage den største Hemmelighedsfuldhed; Bestemmelserne for Troppernes Marche skulde udstedes for hver enkelt Dag, og Alt saavidt muligt gives Udseende af, at Marchen var bestemt at gaae ad Nyborg og Odense til og have en Indskibning til Jylland til Formaal; den 26de Maj skulde Flankecorpsets Stab afgaae til Assens, 4de Brigades til Faaborg. Som en Følge heraf gav Flanke-

corpset den 10de Linie-Bataillon Ordre til den 25de i Forening med Odense Fricorps, der skulde støde til Bataillon i Kauslunde, at afmarchere til et Cantonnement i Skydebjerg og Orte; en forsegleet Ordre, der medgaves Bataillon, lød paa den 26de at marchere til Svanninge ved Faaborg. Det frivillige, beredne Jægercorps fra Øerne dirigeredes den 25de til Brendekilde; en Corpset medgiven, ligeledes forsegleet Ordre lød paa den 26de at afmarchere til Horne. 5te Linie-Bataillon og 1ste Jægercorps modtog den 25de Ordre til den 26de om Morgen tidligt at staae færdige til Afmarche henholdsvis paa Middelfart-Assens-Vejen i Højde med Føns og ved Kauslunde, paa hvilke Punkter de modtog Befaling til at marchere, 5te Linie-Bataillon til Assens, 1ste Jægercorps til Aborre og Lundager. Af 4de Brigade dirigeredes paa lignende Maade 4de Linie-Bataillon den 25de til Bregnemose og Omegn og den 26de til Diernisse og Holstenshus, Livgarden til Røds den 25de til Vejle og Omegn og den 26de til Horne og Hvedholm; 3die Linie-Bataillon erholdt den 25de directe fra Overcommandoen Befaling til den 26de at afmarchere til Faaborg. De 2 Husar-Escadroner, som are tildelte Flankecorpset til Hjælp ved Kystbevogtningen, stilledes til Raadighed for Reserve-Brigaden og leve altsaa tilbage paa Fyen; det Samme var Tildelt med de frivillige, beredne Jægere fra Jylland, er vare attachedede 4de Brigade og først bestemte til at overføres med denne til Als; i Fjelsted, hvorhen Brigaden den 25de havde dirigeret Corpset, modtog ette imidlertid directe fra Overcommandoen Ordre til den 26de at marchere til et Cantonnement i Østrup. Der yderligere at skjule Maalet for den paatænkte Expedition og for at forhindre, at der fra den nærmeste megn af Concentrationspunktet tilgik Fjenden Efter-

retninger, der kunde lede hans Opmærksomhed hen derpaa, blev der fra Overcommandoen den 24de tilstillet forskjellige Autoriteter i Øens Søstæder Befaling til, at alle tilstedeværende Fartøjer af passende Læstedrægtighed skulde holdes færdige til Troppetransport, hvorved Odense og Nyborg betegnedes som de Punkter, hvorfra denne sandsynligvis vilde udgaae; desuden foranledigede General Hedemann gennem Stiftamtmanden, at Assens Havn afspærredes, at Kystbevogtningen N. og S. for Byen skjærpedes, og at alle Baade bragtes hen til 2 Steder paa Kysten, hvori de stilledes under Bevogtning, ligesom ogsaa at alt Fisker blev forbudt indtil nærmere Ordre; Krydsfartøjer stationeredes ved Brandø og ved Thorø. Foruden ved Assens bleve lignende Foranstaltninger truffene ved Kysten i Nærheden af Svendborg og Faaborg, hvor al Communication med de udenfor liggende Øer standsedes. For endelig at bringe Fjenden paa den Tro, at man havde Plane med Hensyn til Landgang i Jylland, beordredes Reserve-Brigaden den 25de til i Forbindelse med Flotillen i Lill Belt at samle alle derværende Transportmidler ved Kongebroen og paa enkelte andre Punkter og at lad Afdelingerne foretage Bevægelser, der kunde tyde paa at en Overgang over Beltet tilsigtedes. Endvidere beordredes et Fartøj holdt i Beredskab til den 26de i Bogense for at overføre et mindre Detachment til en af Øerne i Horsens Fjord.

Af de fra Sjælland ventede Forstærkninger til Amecorpset vare den 8de Linie-Bataillons i Kjøbenhavn og Helsingør garnisonerende 3 Compagnier efter den 17de Maj at være blevne samlede i Roeskilde marcherede til Slagelse, hvor de indtraf den 19de, og hvorefter de forbleve indtil den 24de, da de efter Ordre fra General Hedemann afmarcherede til Korsør. De ove

førtes samme Dag til Nyborg, hvorfra den saaledes atter samlede Bataillon den paafølgende Dag afgik til et Cantonnement i Omegnen af Ravnholt. Det var oprindeligt Overcommandoens Hensigt at dirigere Bataillon paa Assens og derfra at lade den overføre til Als, hvorfor den den 26de erholdt Befaling til den 27de at marchere til Ørsted og Omegn, en Befaling, der imidlertid senere forandrede sig, at Bataillon skulde marchere tilbage til Nyborg, fra hvilket Punkt dens Overskibning til Als skulde finde Sted. 1ste Reserve-Jægercorps og 2den Reserve-Bataillon, der efter Krigsministerens Tilsagn vare afgaaede fra Kjøbenhavn henholdsvis den 23de og 24de Maj med Ordre til i et Cantonnement i Korsør og Omegn at afvente nærmere Befaling fra General Hedemann, agtede Overcommandoen, saaledes som af Ministeren foreslaaet, at lade overføre directe fra Korsør til Als, hvorfor den gav Capitain Tegner Tilhold om at iværksætte de nævnte Afdelingers Indskibning saa tidligt, at de Kl. 6 om Morgenen den 27de kunde afgaae fra Korsør. Føreren for Transporten skulde Capitainen give den mundlige Ordre at gaae til Jylland, men tillige en forseglet, skriftlig Ordre, der skulde aabnes udfor Sprogø, og som indeholdt Befaling til at gaae til Als, passere Kegenæs samme Dags Aften, naar Mørket var faldet paa, og landsætte Tropperne i Hørup Hav; saafremt Vejrliget skulde stille sig saaledes, at Transporten først kunde naae Als den 28de om Morgenen, skulde den gaae lige til Sønderborg. Foruden disse 2 Afdelinger havde Ministeren haabet ogsaa at kunne stille 1ste Reserve-Bataillon til General Hedemanns Raadighed, og Generalen havde udtalt Ønsket om, at den ligesom disse maatte blive oversendt directe til Als; da det imidlertid viste sig, at Bataillon endnu ikke

var i marchefærdig Stand, maatte man give Afkald paa denne Forstærkning. Med Hensyn endelig til Ministerens Planer for Benyttelsen af de eventuelt i Sundeved vundne Fordele og til de videre gaaende Operationer imod den nordligere staaende, fjendlige Hovedstyrke indskrænkede General Hedemann sig til under 24de Maj at udbede sig Bemyndigelse til efter Omstændighederne at gjøre hvad han fandt rettest, og til den Ende at maatte kunne raade over alle Tropper paa Als, Fyen og i Jylland uafhængigt af vedkommende Generalcommandoer. Saafernt det lykkedes ham at tilføje Fjenden et betydeligt Tab i Sundeved, antog han det muligt, at han kunde beslutte sig til at gaae Vest om Preusserne over Gram og Foldingbro; i modsat Tilfælde ansaa han det for rigtigst at gjenindskibe saa Meget som muligt af Tropperne og med Efterladelse af den højst fornødne Besætning paa Als at gaae til et eller andet Punkt paa den jydsk Kyst. Generalen fremhævede herved et Moment, hvortil der trods dets store Sandsynlighed ikke var taget noget Hensyn i den af Krigsministeren udkastede Plan, nemlig at Fjenden efter Rimelighed hurtigt vilde trække endel af Hovedstyrken Syd paa mod det angrebne Punkt og derved gjøre det muligt for os at foretage en Landgang imellem Fredericia og Kolding. Endelig henlede Generalen Ministerens Opmærksomhed paa det Ønskelige i snart at kunne overføre noget Cavaleri til Jylland, hvad der bedst kunde lade sig gjøre fra Klintebjerg Havn, hvorhen ogsaa nogle Fartøjer vare beordrede fra Nyborg, men hvor man savnede Dampkraft, da Dampskibet Caroline Amalie kun var daarligt anvendeligt som Buserskib.

Overcommandoen snar Mel-
ding om, at Gene-
ral Wrangel
rommer Jylland

Medens Overcommandoen saaledes var beskæftiget med Forberedelserne til Expeditionen til Sundeved, indtraf pludseligt den 25de om Aftenen gjennem General

Schleppegrell Efterretninger fra Kolding om den Befaling, der den 23de var tilgaaet General Wrangel fra Berlin med Hensyn til Rømningen af Jylland, ligesom ogsaa Meddelelse fra Fredericia om, at den preussiske Besætning dersteds havde forladt Byen samme Dag Kl. 1 om Eftermiddagen. Skjøndt der efter disse Meddelelser var Grund til at antage, at Fjenden var i Begreb med at trække sine Tropper Syd paa, og derved Sandsynligheden for et større Resultat af den paatænkte Expedition til Sundeved var bleven noget forringet, saamende General Hedemann dog at burde vedblive at handle efter den lagte Plan. Han gik ved denne Beslutning ud fra, at hvis General Wrangel, hvad der var rimeligt, vilde blive staaende i nogen Tid ved Haderslev, vilde man endnu komme tidsnok til med Held at kunne angribe Styrken i det Sundevedske; for det Tilfælde at Fjenden skulde vedblive at trække sig tilbage, muligt helt ud af Slesvig, hvorpaa den Omstændighed kunde tyde, at efter Forlydende de slesvig-holstenske Tropper skulde have taget Retning imod Tønder, saa vilde Als være det Punkt, hvorfra man bedst kunde forurolige hans Retraite; selv i det Tilfælde, som Generalen ansaa for uheldigst, nemlig at Fjenden concentrerede sin Hovedstyrke mellem Flensborg og Aabenraa, antog han ikke, at der vilde være noget særdeles Voveligt ved det paatænkte Angreb; det vilde i saa Fald vistnok neppe føre til noget større Resultat, men paa den anden Side vilde Terrainet i Sundeved og de der tilvejebragte Brohoveder give tilstrækkelig Garanti for en rolig og ordnet Retraite. Hvad der yderligere bragte Generalen til at holde fast ved den lagte Plan, var det efter hans Anskuelse noget Ydmygende for Hæren i efter at have forladt Jylland ved Fjendens Ankomst dertil først atter at vende tilbage, naar Fjenden havde forladt samme;

Overcommandoen fastholder sin Plan om et Frembrud fra Als.

Endel af de Tropper, der skulde være blevne tilbage paa Fyen, beordres til Jylland.

heller ikke ansaa han det for sandsynligt, at der derved vilde kunne udrettes Noget, idet et Frontalangreb paa Fjenden fra Kolding af ikke syntes ham at have nogen Udsigt til at lykkes. Det var derfor hans Hensigt kun at lade endel af de Tropper, der vare bestemte til at efterlades paa Fyen, gaac over til Jylland og navnlig at lade Cavaleriet marchere ad Middelfart til for at blive overført ved Kongebroen. Om denne sin Beslutning gav Generalen Krigsministeriet Meddelelse endnu den 25de om Aftenen, og den 26de udgik der fra ham Ordre til, at alt paa Fyen værende Cavaleri snarest muligt skulde overføres til Halvoen tilligemed det frivillige, beredne Jægercorps fra Jylland samt 2 Batterier; af Infanteri skulde den 9de Linie-Bataillon strax trække sig Sønder paa fra Aarhus for at forene sig med Cavaleriet; Reserve-Brigaden og de frivillige Infanteriafdelinger beordredes ligeledes overførte, saasnt de bleve marche- og kampdygtige, og med disse skulde Rester af Feltartilleriet følge. Oberst Juell erholdt Befaling til at overtage Commandoen over de overførte Tropper af hvilke alt Infanteri, naar Reserve-Brigaden var ankommen, skulde stilles under Commando af Oberst Meyer som Stabschef ved Oberst Juells Corps ansattes Major Steinmann af Generalstaben. Instructionen for Oberst Juell, der ligeledes udfærdigedes den 26de Maj, lød paa at denne saavidt muligt skulde følge efter Fjenden, dersom han trak sig tilbage gjennem Slesvig; dersom han derimod blev staaende ved Kongeaen, skulde Obersten indskrænke sig til Observation og til Demonstrationer imod hans venstre Flanke, indtil saa meget Infanteri var ankommet til Jylland, at han kunde haabe med Held at angribe den ligeoverfor ham staaende Styrke.

Samme Dag som General Hedemann erholdt Melding om Preussernes Opbrud mod Syd, altsaa den 25de

modtog Krigsministeriet Meddelelser i lignende Retning. Disse Meddelelser vare dog ikke officielle, idet de skrev sig fra en Billet, som Udenrigsministeren samme Dag ved det kongelige Taffel modtog fra den engelske Gesandt i Kjøbenhavn, og hvori denne underrettede ham om, at der fra Berlin skulde være sendt General Wrangel Ordre saavel til at give Afkald paa Contributionen som ogsaa til at rømme Nørrejylland. Krigsministeren fandt sig imidlertid heraf kun foranlediget til samme Dag at meddele General Hedemann det Passerede, idet han anbefalede ham at være forsigtig, da han nu maaskee kunde træffe paa en for stor Styrke, og henstillede til ham, om han vilde indskrænke Foretagendet til en Recognoscering eller muligen rent opgive det og heller foretage en anden Diversion f. Ex. mod Flensborg eller Aabenraa, ligesom han ogsaa overlod det til ham, om han selv vilde udføre et slikt Forehavende eller overdrage det til Corpset paa Als. Den 26de om Formiddagen udtalte Ministeren sig paany om den samme Sag og foreslog ham for det Tilfælde, at han opgav Expeditionen til Sundeved, at gjøre en Diversion imod Kiel, Ekernförde eller Femern og tilføjede, at hvis General Wrangel virkelig rømmede Jylland, skulde General Hedemann med sit Corps strax gaae over til Halvoen og tage en Stilling der. Med Hensyn til Generalens tidligere omtalte Forlangende om Dispositionsret over samtlige Tropper uafhængigt af vedkommende Generalcommandoer udviklede Ministeren atter sine paa et tidligere Punkt i denne Fremstilling berørte Anskuelser med Hensyn til de nævnte Autoriteters Myndighed ligeoverfor Tropper af Armeecorpset, der befandt sig indenfor deres Territorialomraade, idet han tilføjede forskjellige Bestemmelser, hvis Hensigt vistnok var at forhindre uheldige Følger af muligt opstaaende Collisioner, men

som under visse Omstændigheder gjorde dette Forhold endnu mere forviklet. Ministeren udtalte saaledes, at samtlige Tropper, der stode under Generalen, skulde, selv hvor en Detachering fandt Sted, modtage Instructioner og Befalinger fra denne og være pligtige til at efterkomme dem; et saadant, detacheret Commando havde imidlertid f. Ex. i Nørrejylland at melde sig til og modtage Befalinger fra Generalcommandoen dersteds, men det udtaltes som en Selvfølge, at vedkommende Detachementscommandeur kunde komme i det Tilfælde at maatte afvise en saadan Ordre og handle efter de tidligere af Generalen modtagne Instructioner. Saafremt Generalen selv gik til Jylland, skulde han ligeledes anmelde sin Ankomst der for Generalcommandoen, og skjøndt han forblev selvstændig Chef for Armecorpsen, skulde han dog saavidt muligt følge Generalcommandoens Anvisninger og kun under eget Ansvar tillade sig Afvigelser derfra efter forudgaaet skriftlig Remonstration, paa hvilken han imidlertid under presserende Omstændigheder ikke behøvede at afvente noget Svar. For Generalcommandoens Vedkommende erklærede Ministeren, at denne skulde yde Generalen al mulig, tjenstlig Bistand og være forpligtet til skriftligt at forklare sig ligeoverfor ham, hver Gang den nægtede at tage nogen af hans Begjæringer tilfølge.

Af de i Ministerens før omtalte Skrivelser fremsatte Anskuelser, vedrørende Operationerne under de muligt forandrede Forhold, saa General Hedemann, saaledes som det fremgaaer af en Skrivelse af 25de Maj til Ministeren, ingen Grund til at afvige fra den engang lagte Plan. Concentrationen af Tropperne ved Assens og Faaborg fortsattes derfor efter de givne Ordre. Den 26de om Eftermiddagen afgav Generalen Generalcommandoen over Fyen til General Wedell-Wedellsborg,

hos hvem Lieutenant Abrahamson blev tilbage som Stabschef, og forlod kort efter Odense tilligemed sin Stab. For at villdele Befolkningen i denne By med Hensyn til Rejsens Maal kjørte Generalen ud ad Vejen til Middelfart; først i nogen Afstand fra Byen bøjede han af fra Chausseen for ad nogle Biveje at naae Vejen til Faaborg, til hvilken By han ankom sent paa Aftenen. Indskibningen af Tropperne saavel her som i Assens, hvorhen Adjudanten ved Overcommandoen, Lieutenant Dreyer, blev sendt, bestemtes til at skulle tage sin Begyndelse den 27de om Morgenen. 8de Linie-Bataillon, hvis Marche paa Assens, saaledes som tidligere anført, contramanderedes, indtraf efter den forandrede Bestemmelse i Nyborg Natten imellem den 27de og 28de for der at indskibes. — Samtidigt hermed skete Concentrationen af den til Overgang ved Middelfart bestemte Styrke. Strax efter Modtagelsen af Overcommandoens Ordre af 26de havde Oberst Juel befalet de under Cavaleri-Brigaden sorterende Afdelinger at bryde op fra deres Cantonnements dels den 27de, dels den 28de Maj og at afmarchere i følgende Orden. Husar-Reserve-Escadronen, 4de Dragon-Regiments 2den Escadron og 5te Dragon-Regiment skulde den 27de afgaae henholdsvis til Indslev, Rorup og Ejby samt den nærmeste Omegn af disse Byer, og den 28de alle marchere til Middelfart for, efterhaanden som de ankom, at overføres. Sidstnævnte Dag skulde 3die Dragon-Regiment gaae til Indslev og Omegn, og 6te Dragon-Regiment til Ejby og Omegn for begge den 29de at marchere til Middelfart og overføres til Snoghøj. Strax efter sin Ankomst til Middelfart, hvorhen han den 27de forlagde sit Hovedkvarter, gav Oberst Juel Ordre til Overskibning af endel af de nærmest liggende Afdelinger, og endnu samme Dag overførtes til Snoghøj 1ste og 2den Husar-

General Hedemann afrejser til Faaborg.

Den til Overgang til Jylland bestemte Styrke concentreres ved Middelfart og begynder Overgangen.

Capitain Harbou
sendes til
General Hede-
mann.

afsendtes den 26de om Aftenen Krigsministerens Adjudant, Capitain Harbou, til General Hedemann. Adjudanten havde Ordre til paa Gjennemrejsen gennem Korsør at give den til Afgang derfra bestemte Transport Befaling til at høre Ordre ved Faaborg. Til Generalen overbragte han en Skrivelse fra Ministeren, hvori denne i Betragtning af, at det Resultat, der alt var tilvejebragt ved Fjendens Rømning af Jylland, udelukkende maatte tilskrives de diplomatiske Forhandlinger, udtalte, at man nu heller burde underordne vore Foretagender under Diplomatiiken end fremkalde Vanskeligheder for denne ved Operationer, hvorved i hvert Fald store og afgjørende Resultater ikke vare at vente. Ministeren gav derfor Generalen Ordre til at opgive Foretagendet imod Sundeved og at tage de fornødne Forholdsregler for at besætte Jylland med en saadan Styrke, at der i Tilfælde af, at Fjenden paany trængte frem, kunde ydes ham tilbørlig Modstand og i hvert Fald foretages en ordnet Retraite mod Nord. medmindre Elbo Herred kunde holdes tilbørligt besat. Da Besættelsen af Samsø og af Helgenæs under de forandrede Forhold ansaaes for overflodig, blev det paalagt Generalen at trække de derværende Detachementer til sig, ligesom det ogsaa for Fyens Vedkommende ansaaes for tilstrækkeligt, at 1ste Bataillon danske Frivillige fordeltes som Besætning i Middelfart og i Nyborg, samt at 3die og 4de Reserve-Bataillon og 3die Reserve-Jægercorps tilbageholdtes paa Øen, hvor de skulde bringes op til fuld Styrke ved Frilodsmænd, hvis Uddannelse skulde fuldendes af Afdelingerne selv i deres Cantonnements. Naar de øvrige Generalen underlagte, paa Fyen værende Tropper vare overførte til Jylland og der havde indtaget en Stilling til Forsvar af Grændsen, skulde Generalen henvende sin Opmærk-

somhed paa den endnu ufuldstændige Reorganisation saavel med Hensyn til Personellet som Materiellet og for sidstnævntes Vedkommende navnlig til Train- og Parkvæsenet, for hvilke de manglende Heste i det Mindste for endel vilde kunne søges blandt de ved den tidligere Tilbagegang i flere jydsk Districter udstationerede. Iøvrigt vilde der af Train og Park kun være at overføre til Jylland det højst Fornødne, for at man ikke ved en eventuel Tilbagegang mod Nord skulde forulempes ved Oplag af Reserve- og Forsyningsgjenstande, der i saa Fald lettere tilsøs kunde føres fra Fyen til passende Steder paa Østkysten af Jylland. Med Hensyn til fremtidige Krigsoperationer udtalte Ministeren i naturlig Overensstemmelse med den Tanke, der havde fremkaldt den hele Befaling, at han ikke ansaa det for at være Øjeblikket til at gribe Offensiven, men at det derimod gjaldt om kraftigt at tilbagevise ethvert Angreb, og henstillede til Generalen, forsaavidt han maatte ansee det for nødvendigt, da at drage en Del af Besætningen paa Als til sig og i saa Fald give Commandanten paa denne Ø Bemyndigelse til i paa-kommende Tilfælde at kunne søge Forstærkning i et Par af de paa Fyen tilbageladte Reserve-Batailloner. Skulde Fjenden mod Forventning gaae angrebsvis tilværks, maatte Generalen undgaae at lade det komme til et afgjørende, tabt Slag og ved at manoevrere søge at opholde Fjendens Fremskriden, indtil der kunde ventes Undsætning fra vore Allierede. — Capitain Harbou ankom til Korsør den 27de om Morgenen Kl. 7 1/2 altsaa 1 1/2 Time efter, at Transporten var afgaaet derfra, saaledes at Befalingen om at høre Ordre ved Faaborg ikke kunde naae denne. Ved Telegrafan i Korsør sendte Capitainen følgende Depeche til General Hedemann:

Krigsministerens Adjutant, Capitain Harbou, til General Hedemann!

»Behag foreløbigt at standse al Indskibning til Als eller Sundeved; jeg kommer muligst snart selv. Indret Alt til Overgang til Jylland imellem Fredericia og Snoghøj.»

Denne Depeche, der paa Grund af Langsomheden ved Correspondancen med den optiske Telegraf først Kl. 10 1/2 var færdigt modtagen i Nyborg, indtraf ved Stafet i Odense Kl. 2 om Eftermiddagen og befordredes ved Generalcommandoens Forsorg strax videre til Faaborg til General Hedemann, hvem Stafetten havde Ordre til, saafremt han ikke maatte træffe Generalen der, at søge paa Als.

Capitain Harbou
ankommer til
Odense — af-
rejser til Fan-
borg. — For-
andret Instruc-
tion til Oberst
Juel.

Capitain Harbou ankom Kl. 4 om Eftermiddagen den 27de til Odense, hvor han af Generalcommandoen underrettedes om, at den af ham til General Hedemann stilede Depeche neppe paa Grund af, at Indskibningen af Tropperne alt maatte være tilendebragt, vilde kunne naae Generalen tidligt nok, til at nogen Forandring heri kunde skee. Capitainen, der havde taget Vejen over Odense paa Grund af, at man i Nyborg havde fortalt ham som sikkert, at General Hedemann var gaaet til Middelfart, afrejste fra forstnævnte By en Time efter sin Ankomst dertil for om muligt endnu at træffe Generalen i Faaborg. Før sin Afrejse gav han i Kraft af de ham af Krigsministeren meddelte Instructioner og paa Dennes Vegne Generalcommandoen Befaling til saa meget som muligt at paaskynde Overførelsen til Jylland af 3die, 4de og 5te Reserve-Bataillon samt af 3die Reserve-Jægercorps uden Hensyn til disse Afdelingers ufuldstændige Udrustning, som maatte søges bragt i Orden ved Eftersending af de manglende Gjenstande, ligesom ogsaa til saavidt gjørligt

at fremme Overførelsen af Cavaleriet og Artilleriet. Det paa denne Maade formerede Corps skulde af Oberst Juel opstilles saaledes, at det kunde formene Fjenden atter at trænge ind i Jylland. Denne Ordre meddeltes af Generalcommandoen til Oberst Juel, ligesom ogsaa en tidligere Befaling angaaende Transporten af nogle Tropper fra Klintebjerg til Jylland tilbagekaldtes. 8de Batteri (Marcussen), der den 26de var forlagt til Lumby, hvor Delingen under Lieutenant Schau stødte til Batteriet, for eventuelt at indskibes i Odense Fjord, beordredes at afgaae til Middelfart. — Oberst Juel modtog den ham tilsendte Befaling den 28de om Eftermiddagen Kl. 2 i Snoghøj, og da denne stred mod General Hedemanns Instruction om at følge efter Fjenden ned i det Slesvigske, gav han Avantgarden Ordre til at blive staaende i dens Stilling ved Kolding, hvorhen 2den Escadron af 4de og 3 Escadroner af 5te Dragon-Regiment ligeledes dirigeredes, ligesom det ogsaa paa-lagdes den til Ejstrup afsendte Husar-Reserve-Escadron ikke at rykke videre frem. Det den 28de overførte Infanteri og Artilleri samt 1 Escadron af 5te Dragon-Regiment indtog Cantonnement i Nørre Bjært, hvorhen ligeledes Corpsets Hovedkvarter forlagdes. Forinden sin Afrejse fra Snoghøj afsendte Oberst Juel Melding til General Hedemann om de ham tilgaaede, forandrede Dispositioner og udbad sig for det Tilfælde, at Omstændighederne skulde gjøre Corpsets Fremmarche i Slesvig ønskelig, de fornødne, nærmere Bestemmelser. Den 29de Maj overførtes foruden 3die og 6te Dragon-Regiment tillige 3die Reserve-Bataillon, det frivillige, beredne Jægercorps fra Jylland og 4 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) samt Reserve-Brigadens Stab. Sidstnævnte Brigade erklærede den 28de om Eftermiddagen, at 4de Reserve-Bataillon var istand til at

kunne marchere, hvorimod 5te Reserve-Bataillons Udrustning led af saa store Mangler, navnlig med Hensyn til Fodtøj, at den forelobigt maatte efterlades paa Fyen. Den førstnævnte Bataillon beordredes derfor overført den 30te om Morgenen, til hvilken Tid 6te Batteri (Fuhrmann) ligeledes overskibedes, hvorimod 8de Batteri (Marcussen), som Oberst Juell den 28de Maj ogsaa havde forlangt stillet til sin Raadighed, først den paafølgende Dag kunde følge efter de andre Afdelinger. Til de her nævnte Tropper sluttede sig 9de Linie-Bataillon, der den 28de ankom til Kolding, befordret paa Vogne. Angaaende Corpsets Formering og senere Bevægelser vil der i det Følgende blive fremsat det Fornødne. Fremstillingen maa her først vende sig til hvad der tildrog sig ved den Del af Hæren, der var bestemt til at deltage i Expeditionen til Sundeved.

Oberst Hansens
fæner Meddelelse
om den paa-
tænkte Diver-
sion.

Ved en Skrivelse af 22de Maj havde Ministeriet givet Commandanten paa Als forelobig Meddelelse om den i Sundeved forestaaende Operation og tilsagt ham nærmere Ordre og Oplysninger fra General Hedemann. Det spændte Forhold, som Oberst Hansens exceptionelle, af Ministeren hævdede, tildels selvstændige Stilling havde fremkaldt mellem ham og Generalen, foranledigede, at der til denne Meddelelse fra Ministeriet blev knyttet dels en Ordre til Obersten om med skyldig og pligtmæssig Subordination at følge enhver af Generalen givne Ordre, dels en venskabelig Anmodning om at ville yde Generalen og hans Foretagende den allercordialeste Medvirkning og Bistand. Den bebudede Underretning fra General Hedemann modtog Commandanten den 24de Maj; imidlertid indskrænkede denne sig til en i ganske almindelige Udtryk holdt Meddelelse om den paa-tænkte Expedition; om dennes Formaal saavel som om Troppernes Overførelse fandtes der kun den Oplysning,

at ingen Tropper vilde ankomme i de nærmeste Dage, og at de fornødne Skridt vare gjorte saavel for Overføringen af Afdelingerne som for Tilvejebringelsen af Levnetsmidler. Obersten anmodedes om at holde Brohovedet besat om Natten og at fremskynde Bygningen af Broen. Paa disse Meddelelser svarede Oberst Hansen den 24de Maj, idet han gav Ministeren Løfte om cordialt og med al Resignation at ville udføre den Rolle, der blev ham tildelt, og af General Hedemann udbad sig snart at blive underrettet om, hvormange Tropper der kunde ventes overførte til Als, idet han erindrede om, at Styrken der kun var 6000 Mand, hvoraf efter hans Formening 1000 Mand maatte blive tilbage paa Øen under Expeditionen. Samme Dag afsendtes imidlertid fra General Hedemann nærmere Meddelelser til Oberst Hansen, hvori anførtes, hvilke Afdelinger der vilde blive overskibede, ligesom ogsaa at Tropperne vilde ankomme den 27de Maj fra forskellige Havne paa Fyen og sandsynligvis alle blive landsatte ved Mommark. Generalen betegnede det som sin Hensigt, at ville concentrere Tropperne for den ene Nat mellem den 27de og 28de i Ulkebøl Sogn, hvorfor han anmodede Obersten om den førstanførte Dag at sammendrage de alt nu paa Als værende Afdelinger i Sønderborg samt i det nævnte Sogn saa nær denne By som muligt. Ogsaa ved denne Lejlighed anbefalede Generalen Paaskyndelsen af Arbejdet paa Broled og udtalte Ønsket om, at der maatte blive sammenbragt saa mange Overskibningsmidler som muligt ved Sønderborg. — Med Hensyn til Broslagningen da ere de Foranstaltninger, som i saa Henseende bleve truffne af Commandanten paa Als, alt tidligere omtalte. Concentrationen af Tropperne befaledes ved en Dagsbefaling af 26de Maj, hvorved bestemtes, at det ved Hards- høj posterede Artilleri ligesom ogsaa Commandoet paa

De paa Als væ-
rende Afdelinge:
concentreres i
Sønderborg og
i Ulkebøl Sogn.

Kegenæs skulde inddrages, og følgende Dislocation finde Sted den 27de:

1ste Infanteri-Brigade . . . . . Sønderborg.

2den Infanteri-Brigade. (Stabsqvarter Sønderkov). { 6te Linie-Bataillon } Ulkebøl Sogn.
 { 7de do. do. }
 { 2det Jægercorps . Barakkerne i Røn-
 have Skov.

3die Infanteri-Brigade. (Stabsqvarter Ulkebøl). { 12te Linie-Bataillon Sønderborg og Ba-
 rakkerne ved denne By.
 { 13de do. do. Barakkerne S. for
 Kjær.
 { 3die Jægercorps. . Barakkerne N. for
 Kjær.

4de Dragon-Regiments 1ste Escadron. . . Sønderborg.

Artilleriet. (Stabsqvarter Sønderborg). { 2det Batteri (Bruun) Rønhave og Kjær.
 { 3die do. (Jessen) Sønderborg.
 { 7de do. (Baggesen) Sønderborg.
 { Espingolbatteriet . Sønderborg og Ulke-
 bøl Vestermark.

Ingenieurafdelingen . . . . . Sønderborg.

General Hedemanns Meddelelse indeholdt ikke Noget om Overførelse fra Fyen af Feltartilleri, og Oberst Hansen kunde altsaa slutte sig til, at det var Generalens Mening, ved det forestaaende Udfald at anvende de paa Øen værende 3 Feltbatterier. Da Bortdragelsen af vore Batteriers Mandskab fra de hidtil havde Poster, hvor man ved Betjeningen af Positionsskytset havde gjort Regning paa i det Mindste endel af samme, lod dette sidste Skyts uden tilstrækkelig Betjening, henlede Obersten i en Skrivelse af 26de Maj General Hedemanns Opmærksomhed paa denne Sag og anmodede ham om, hvis det var

muligt, til Betjeningen af det faste Skyts at lade overføre 4 Officerer, 10 Underofficerer og 50 Constabler. Ligeledes underrettede Obersten samtidigt Commandeur Paludan om Inddragelsen af Artilleriet ved Hardeshøj og af Detachmentet paa Kegenæs, idet han anmodede ham om, at der fra Marineafdelingens Side maatte blive truffet Foranstaltninger til en Bevogtning af disse Punkter, ligesom ogsaa Generalkrigscommissair Riegels beordredes til fra den 27de at lade den nordlige Kyststrækning af Als bevogte af Landbevæbningen alene. Skrivelsen til General Hedemann naaede imidlertid paa Grund af dennes Afrejse fra Odense den 26de ikke sin Bestemmelse.

I Overensstemmelse med de af Overcommandoen truffne Dispositioner, hvis Udførelse virksomt understøttedes af Marinens her disponible Kræfter, paabegyndtes Overføringen af de i Omegnen af Assens og Faaborg concentrerede Tropper den 27de Maj. Paa det første Sted var Indskibningen endt kort efter Middag, paa det sidste først længer hen paa Eftermiddagen. Tropperne landsattes dels ved Mommark, hvad der iøvrigt paa Grund af den temmelig stærke, paalands Vind var forbundet med nogen Vanskelighed, dels ved Hørup Hav, paa hvilket sidste Sted de debarkeredes saa sent paa Aftenen, at Fjendens Opmærksomhed ikke kunde henledes derpaa. De 2 fra Korsør afgaaede Batailloner landsattes ligeledes i Hørup Hav den 28de om Morgenen Kl. 2. 8de Linie-Bataillon, hvis forandrede Marchebestemmelse allerede ovenfor er berørt, afgik den 28de Kl. 3 om Morgenen fra Nyborg med Skirner directe til Sønderborg; men denne ved en Forsinkelse af Ordren fremkaldte, sene Overskibning foranledigede, at Bataillonet ikke kunde paaregnes at være tilstede ved Affairens Begyndelse, hvad der iøvrigt forsaavidt maatte have mindre Betydning, som denne Afdeling efter

Overføringen af
Tropperne fra
Fyen.

General Hedemanns oprindeligt for Krigsministeren udviklede Plan for dette Foretagende sees at have været bestemt til at tjene som Repli i Brohovederne, hvortil den i hvert Fald kunde ventes at ville ankomme i rette Tid. General Hedemann afgik selv med sin Stab honad Kl. 7 om Aftenen fra Faaborg til Mommark og ankom omtrent ved Midnatstid til Sønderborg.

Over den Styrke, der saaledes Natten mellem den 27de og 28de Maj concentreredes i og i Nærheden af Sønderborg, og som den sidstnævnte Dag stod rede til at bryde frem i Sundeved, ligesom ogsaa over den af Overcommandoen truffne Bestemmelse med Hensyn til dens Formation vil nedenstaaende Tableau give den fornødne Oversigt, hvorved her endnu skal bemærkes, at de Forandringer, som de deri anførte Commandeurs Charger sees at være undergaaede, siden de sidst bleve nævnte i denne Frømstilling, skrive sig fra det alt tidligere omtalte, større Avancement, der netop i disse Dage blev bekendtgjort for Hæren, samt at Besættelsen af flere af de ved Slaget ved Slesvig ledigblevne Afdelingschefsposter var udgaaet fra de paa Stedet Højstcommanderende og saaledes indtil videre havde et midlertidigt Præg.

Tableau

Tableau over
den paa Als
den 28de Maj
tilstedeværende
Styrke.

over de den 28de Maj 1848 paa Als tilstedeværende og til Deltagelse i Expeditionen til Sundeved bestemte Afdelinger.

Overcommandoen	General Hedemanni. (Stabschef Major Læssee.)
Commandoen paa Als	General Hansen. (Stabschef Capitain Kauffmann.)

- 1ste Infanteri-Brigade General Bülow.
(Stabschef Capitain Neergaard.)
- 1ste Linie-Bataillon . . . Major P. Ræder.
2den — — . . . Major Hindenburg.
11te — — . . . Oberstlt. Staggemeier.*)
- 2den Infanteri-Brigade Oberst Hagemann.
(Stabschef Lieutenant W. Stricker.)
- 6te Linie-Bataillon . . . Oberstlt. Federspiel.
7de — — . . . Major Ernst.
2det Jægercorps . . . Major Branner.
- 3die Infanteri-Brigade Oberst Rye.
(Stabschef: Capitain Werisheffer.)
- 12te Linie-Bataillon . . . Oberstlt. Morgenstjerne.
13de — — . . . Major Trepka.
3die Jægercorps . . . Oberstlt. Kauffmann.
- 1 Afdeling af det frivillige,
beredne Jægercorps fra
Øerne.
- 3die Batteri . . . Capitain Jessen.
½ Espingolbatteri . . . Lieutenant Schow.
- Venstre Flankecorps . . . General Schleppegrell.
(Stabschef: Capitain Caroc.)
- 5te Linie-Bataillon . . . Oberstlt. Haxthausen.
10de — — . . . Major Bentzen.**)
1ste Jægercorps . . . Major Schindel.

*) Oberstlieutenant Staggemeier havde, efterat hans i Slaget ved Slesvig forvredne Fod var helbredet, atter den 17de Maj overtaget Commandoen over sin Bataillon, der under hans Sygdom var bleven commanderet af Major Federspiel.

**) Til Bataillon, der kun bestod af 3 Compagnier, da dens 4de Compagni var afgaaet til Samø, henhørte desuden Odense Fricorps under Oberstlieutenant Hindenburg.

1 Afdeling af det frivillige,
beredne Jægercorps fra
Øerne.

2det Batteri . . . . . Capitain Bruun.

1/2 Espingolbatteri . . . . . Lieutenant Fallesen.

Umiddelbart under Overcommandoen.

Infanteri.

4de Infanteri-Brigade. Oberst Wickede.
(Stabschef: Capitain F. C.
Holm.)

Livgarden til Fods . . . . Oberst Juel.

3die Linie-Bataillon . . . Major Paludan.*)

4de — — . . . Major Blom.

8de Linie-Bataillon . . . Major Grum.**)

2den Reserve-Bataillon . . Major Schow.

1ste Reserve-Jægercorps . . Oberst Lønborg.

Cavaleri.

1ste Escadron af 4de Dragon-
Regiment***) . . . . . Ritmester Barner.

Artilleri.

Artillericommandoen . Oberstlt. de Meza.

7de Batteri . . . . . Capitain Baggesen.

Ingenieurer.

Ingenieurafdelingen . . Major Lunding.

*) Oberstlieutenant Nielsen, der commanderede 3die Linie-Bataillon, beordredes ved Skrivelse fra Krigsministeriet af 21de Maj til at fratræde Commandoen over Bataillon og begive sig til Kjøbenhavn. Bataillon fortes af Capitain Hohlenberg til Als, hvor Major Paludan, der havde ført Rekruterne fra Kjøbenhavn over til Fyen, overtog Commandoen over samme.

***) Bataillon ankom, som tidligere berørt, først den 28de om Eftermiddagen til Sønderborg.

****) Escadronen var opløst i flere mindre Afdelinger for at an-

Samtlige Hærens Ambulancer vare tilstøede paa Als.*)

Afdelingerne vare paa enkelte Undtagelser nær langt fra fuldtallige, idet end ikke de paa Fyen værende, fuldt uddannede Rekruter havde kunnet fordeles paa Grund af deres mangelfulde Udrustning. Den samlede Styrke under Gevær beløb sig til omtrent 14000 Mand. Forberedelserne til det hele Foretagende vare fra alle Sider blevne heldigt ledede og gennemførte paa en saa liden Opsigt vækkende Maade, at man paa den fjendlige Side ikke havde ringeste Nys om hvad der forestod. Ved den slagne Skibsbro var der tilvejebragt en beqvem og sikker Overgang for alle Troppesarter. Troppernes Aand og Kamplyst lod Intet tilbage at ønske, og saaledes spaaede Alt en lykkelig og muligt betydningsfuld Udgang af den forestaaende Kamp, da Krigsministeriets Mellemkomst pludseligt bragte Overcommandoen i en yderst pinlig Stilling og truede med ganske eller i hvert Fald tildels at tilintetgjøre Frugten af det med saamegen Omhu og Energi forberedte Foretagende.

Da General Hedemann med nogle af de sidst ind-

veudes til den fornødne Patrouillering og til Ordonnants-tjeneste.

- *) Ambulancen under Overlæge Rørbye henhørte, som det vil erindres, oprindeligt til det højre Flankecorps. Efter dettes Overgang til Fyen forblev Ambulancen i Odense, hvorfra den afgik til Middelfart den 24de Maj for at attackeres venstre Flankecorps. Ved den ved Fjendens Røining af Jylland forandrede Situation bestemtes Ambulancen til at afgaae til det af Oberst Juul befalede, højre Flankecorps, ved hvilket Overlæge Rørbye tillige skulde fungere som overordnet Læge. Ubekjendt med denne Bestemmelse, afgik imidlertid Overlægen med sin Ambulance til Als til ligemed venstre Flankecorps og blev først den 29de Maj dirigeret til sin nye Bestemmelse.

General Hedemann modtager Capitain Harbous Depeche i Faaborg

skibede Tropper var i Begreb med at forlade Faaborg Havn, indtraf Stafetten fra Odense med den tidligere omtalte Telegrafdepeche fra Capitain Harbou. Den i Depechen forlangte Standsning af al Indskibning til Als var paa dette Tidspunkt selvfølgelig en Umulighed; heller ikke ansaa Generalen det for rigtigt ved selv at blive tilbage i Faaborg at lade Tiden til de nødvendige Forberedelser til den paatænkte Overgang i det Sundevedske gaee ubenyttet hen og derved uden at kjende Vægten af de Grunde, der havde fremkaldt Depechen, muligen utilbørligt forsinke den hele Operation, ved hvilken det under de forandrede Forhold nu mere end nogensinde kom an paa at benytte Øjeblikket. Generalen besluttede sig derfor til at fortsætte Rejsen, hvad han desuden saa meget roligere kunde gjøre, som det i Depechen var bebudet, at Capitain Harbou selv vilde følge efter, og denne saaledes endnu betimeligt vilde kunne træffe ham paa Als. Capitain Harbou ankom ud paa Aftenen til Faaborg, hvor han altsaa ikke forefandt General Hedemann, der heller ikke paa Grund af det fuldstændige Beslag, der var lagt paa den ringe, tilstedeværende Dampkraft til Transport af Tropperne, havde kunnet efterlade noget Dampskib til Disposition for Krigsministerens Adjudant. Denne maatte derfor hjælpe sig med et Krydstoldfartøj, med hvilket han ogsaa overførtes om Natten til Mommark, hvorfra han den 28de tidligt om Morgenens naaede Sønderborg.

Capitain Harbou ankommer til Sønderborg. — Forhandlinger med Overcommandoen.

Det var naturligt, at der ved Overbringelsen af den Capitain Harbou medgivne, krigsministerielle Skrivelse under de nærværende Forhold maatte opstaae en for Overbringeren som for Overcommandoen lige uheldig Situation. Capitainens Rejse saavel som hans Ordre var baseret paa, at Overførelsen af Tropperne til Als endnu ikke var foregaaet, at de derfor i det Mindste for den

overvejende største Dels Vedkommende kunde standses paa Fyen og derfra hurtigt dirigeres efter den nye Bestemmelse. Disse Forhold vare imidlertid totalt forandrede, alle Tropper vare overførte, og da Capitainen naaede General Hedemanns Hovedkvarter, stod denne ifærd med at lægge den sidste Haand paa det af ham forberedte Værk. For Overcommandoen maatte Ministeriets Udtalelser kun kunne være uvelkomne; med meget Overlæg og Energi havde den forberedt den lagte Plan, og i det Øjeblik, da denne var fuldstændigt moden til Udførelse, og dette under meget gunstige Auspicier med Hensyn til Udfaldet, da hele Hæren var vidende om hvad der forestod, og Intet ønskede mere, end under nogenlunde lige Forhold at optage Kampen med den Fjende, for hvis overlegne Tal den hidtil, om end kjæpende med Ære, havde maattet vige tilbage, i dette Øjeblik traadte Betænklichkeiten af politisk Natur frem med saa stor en Vægt, at det vel begyndte Foretagende maatte opgives. Hærføreren saavel som Hæren skulde saaledes skuffes i de dertil knyttede Forhaabninger, en Skuffelse, der selvfølgelig kunde virke deprimerende paa Aanden i Sidstnævnte, som det netop var Overcommandoen saa magtpaaliggende at hæve efter den lange Uvirksomhed, hvortil Omstændighederne havde tvunget den. Efter en længere Discussion mellem Generalen og Krigsministerens Adjudant om alle de Forhold, hvis Betydning her gjorde sig gjældende, kom man paa begge Sider til Anerkjendelse af, at medens der vel med den foreliggende Befaling for Øje ikke kunde være Tale om at give Expeditionen nogen Udstrækning af saa stor Betydning, som man tidligere under visse heldige Omstændigheder havde tænkt sig, saa maatte dog paa den anden Side den ved Befalingens Affattelse uforudsete, nu helt forandrede Situation gjøre det betænkeligt, strax at vende tilbage til den af Mini-

Man beslutter at indskrænke Foretagendet i Sundeved til en Recognoscering. steriet fattede Plan. Man besluttede sig derfor til a gaee en Middelvej, nemlig foreløbigt at lade Tropperne forblive paa Als og at skaffe denne Ø en til dens nuværende Besætning passende Dækning ved at bemægtige sig den nærmest Sønderborg liggende Del af det Sundevedske og sikre sig denne Besiddelse ved der udstillede Forposter. til den Ende bestemte man da kun at give det paatænkte Frembrud Charakter af en Recognoscering. Man opnaaede herved at undgaac det for Soldaten Deprimerende i umiddelbart før den forberedte og forventede Kamp at drages bort fra Stedet for denne, og man forte Tropperne i Ilden, saamtidigt med at man paatrykkede Kampen et rent localt Præg og derved berøvede den Charakteren af et Foretagende af større Dimensioner og med mere indgribende Formaal og saaledes tillige den Indflydelse, som den ellers muligt vilde kunne faae paa den rolige Fremadskriden af de diplomatiske Forhandlinger. Kl. 9 om Morgenen den 28de afsendte Capitain Harbou til Krigsministeren en Fremstilling af det mellem General Hedemann og ham Passerede og det Resultat, som de fælles Overvejelser havde fort til, og meddelte, at han paa Grund af de forefundne Forhold ikke havde troet at burde insistere paa en streng Gjennemførelse af den af ham overbragte Ordre, men at Foretagendet vilde blive indskrænket til en Recognoscering.

Et andet Spørgsmaal, der derpaa blev at drøfte, var den Rolle, som Corpset under Oberst Juel burde udføre. Det vil erindres, at General Hedemanns Instruction lød paa, at Corpset skulde følge efter Fjenden ind i det Slesvigske, medens den af Capitain Harbou den 27de Maj i Odense paa Ministerens Vegne udstedte Tilkjendegivelse lød paa, at Corpset skulde tage Stilling ved Grændsen. Ogsaa med Hensyn hertil modificeredes

Capitain Harbou
modificerer de
i Odense givne
Bestemmelser
med Hensyn til
Oberst Juels
Corps.

ved de i Sønderborg stedfindende Forhandlinger den givne Befaling, idet Capitain Harbou den 28de Maj Kl. 11 om Formiddagen afsendte en Skrivelse til Generalcommandoen over Fyen, hvori han bad sin tidligere givne Instruction med Hensyn til Corpset under Oberst Juel udtydet saaledes, at det i Overensstemmelse med General Hedemanns oprindelige Ordre skulde gaae Syd paa, eftersom Fjenden fjernede sig fra Grændsen. Capitainen tilføjede, at Corpset ikke burde søge Kamp med Fjenden, men helst undgaae den. For det Tilfælde at man skulde støde paa Insurgenttropper, burde disse dog ubetinget angribes, forsaavidt man var stærk nok dertil. Denne Skrivelse indtraf ved Stafet i Odense samme Dags Aften Kl. 11 1/2, og den fornødne Meddelelse afgik strax derfra til Oberst Juel, der, som alt berørt, ved den første Ordre havde standset sin Fremrykning. De videre Følger af denne forandrede Bestemmelse ville senere blive omtalte, idet man her først skal følge Gjennemførelsen af de med Hensyn til den paa Als samlede Styrke tagne Beslutninger, som fremkaldte den for vore Vaaben hæderlige Fægtning den 28de Maj. —

Morgenstunden og Formiddagen vare hengaede for Overcommandoen med de før omtalte Overvejelser med Krigsministerens Adjudant, ligeledes havde Concentrationen af Tropperne medført Anstrængelser for disse, som vel kunde give Anledning til at unde dem nogle Timers Hvile. Ordren til at rykke frem tilgik derfor først ved Middagstid de ved Sønderborg i Løbet af Formiddagen concentrerede Afdelinger.

Det var Overcommandoens Plan, at General Planen for Fægtningen den 28de Maj. Hansen med de ham, som i det foranstaaende Tableau angivet, underlagte Tropper skulde passere den slagne

Skibsbro og rykke rask frem over Dybbøl Kirke og Stenderup mod Nybøl Mølle; samtidigt skulde Flankecorpset, der dels blev at overføre ved Hjælp af Færgerne, dels, efter at de General Hansen underlagte Tropper havde passeret Broen, kunde følge efter ad denne, rykke frem ad Landevejen til Nybøl By. 4de Infanteri-Brigade skulde endelig som Reserve i nogen Afstand bag de fornævnte Afdelinger tage Vejen over Ragebøl mod Lundsgaard og Sottrup. Det blev paalagt General Hansen, stadigt at degagere Flankecorpset, naar dette maatte blive indviklet i en for heftig Fægtning, ved Detacheringer mod Fjendens venstre Flanke og Ryg, hvorimod han ikke skulde nære nogen Bekymring for sin egen, højre Flanke, der dækkedes af Reserven.

Tanken, som laa til Grund for denne Plan, var saaledes den, dels at søge Fjenden trykket ned mod Broagerland og Nybøl Nor, dels, nemlig ved Reservens Placering paa højre Fløj, ikke blot der at have en Støtte mod mindre Flankeangreb, men ogsaa at have en Styrke ved Haanden for det ikke usandsynlige Tilfælde, at General Wrangel maatte have faaet Nys om Foretagendet og muligen hurtigt sendte Forstærkninger fra Aabenraa til de i Sundeved staaende Tropper.

Om hele Situationen paa den fjendlige Side i dette Øjeblik var man iøvrigt temmelig uvidende i det danske Hovedkvarter, hvor man dog i ethvert Fald var forberedt paa i Sundeved at møde en større Del af General Hal-ketts Styrke end den, der under de givne Forhold virkeligt var istand til at komme i rette Tid til at del-tage i Kampen. At man heller ikke paa Fjendens Side var vel underrettet om vore Bevægelser og navnlig ikke havde ringeste Formodning om det forestaaende Frem-brud, er alt ovenfor berørt. Det sees saaledes, at Efter-

retningsvæsenet i intet af de ligeoverfor hinanden staaende Armeecorps'er har været tilbørligt udviklet, hvad der dog for Invasionshærens Vedkommende fandt sin naturlige Forklaring i Vanskeligheden ved i den nordslesvigske Befolkning for denne tildels farefulde Tjeneste at vinde Individuer, hvis Meddelelser kunde være af nogen Værdi.

Forinden man skrider til Fremstillingen af det saaledes forberedte Frembrud, vil det formentligt være paa rette Sted at give en kort Oversigt over det Terrain, hvori ikke blot den forestaaende, men ogsaa flere, senere Fægtninger skulde udkjæmpes, samt at fremhæve, hvorledes Forholdene vare ved de Tropper, hvem Bevogtningstjenesten ligeoverfor Sønderborg var overdraget i det Moment, da Angrebet skete.*)

Sundeved, med hvilken Benævnelse man betegner den østligste Del af den mellem Flensborg- og Aabenraa-Fjorde udskydende Halvø, er ligesom Øen Als, hvorfra den skilles ved Alssund, et frugtbart, ikke meget bakket Landskab. Endel mindre og større Skove, mange Bygninger med tilhørende Haver og en Mængde svære, levende Hegn, der paa sine Steder ere uigjennemtrængelige, bevirke i Forening med Terrainets mindre udprægede Formationer, at Overskueligheden og Fremkommeligheden i samme ere meget begrændsede, og udelukke saa godt som aldeles Brugen af Cavaleri, medens Terrainet paa den anden Side begunstiger den spredte Fægtning, hvortil dets Beskaffenhed i Regelen henviser Infanteriet. Nogen Afvigelse fra dette almindelige Forhold frembyder det nærmest Sønderborg liggende Parti af Landskabet, idet Terrainet, naar man nærmer sig for-

Terrain-
beskrivelser.

---

*) Se Pl. VI.

nævnte By, efterhaanden hæver sig betydeligt og danner et i Retning fra Nordøst til Sydvest løbende Højdedrag, Dybbølhøjderne, hvorfra man atter ad en ret jevn Skraaning i østlig Retning naaer Kysten, der dog paa de fleste Steder danner mindre Skrænter, og hvor der findes temmelig skarpt indskaarne Slugter. Fra Kammen af Dybbølhøjderne er Kysten af Als domineret og overseet, derimod er til Gjengjæld hele den østlige Skraaning aldeles indseet og kan bestryges fra de høje Brinker N. for Sønderborg. Dette var navnlig Tilfældet nu, da man med Forsvaret af Als for Oje havde ryddet endel af Hegnene og demoleret Bygningerne paa den nærmest Brohovederne liggende Del af Skraaning. Det mest fremragende Punkt paa Dybbølhøjderne er det saakaldte Dybbølbjerg, hvorpaa et Par Smaahøje findes, og hvorfra man har en vid Udsigt over Terrainet til alle Sider; det afgiver et fortrinligt Placement for Artilleri især for Skydning i vestlig Retning. Henved 800 Alen Ø. for Dybbølbjerg altsaa paa den østlige Skraaning af Dybbølhøjderne ligger Dybbøl Mølle.

Af Holdepunkter i Sundeved skal her endnu fremhæves to, nemlig Stillingen ved Nybøl Mølle og den vestligere beliggende ved Ullerup. Den første af disse Positioner gaaer fra Nybøl Nor over Nybøl Mølle og Sottrup og derfra over Vester Snogbæk til Alssund; den anden, der saa at sige begrænder Sundeved mod Vest, strækker sig fra Adsbøl over Avnbøl og Ullerup til henimod Snogbæk.

Ostersøen skyder sig ind paa den sydøstlige Del af Sundeved i en Bugt, der har Navn af Vemmingbund, ligeledes indskjærer paa Halvøens sydlige Side Flensborg Fjord det betydelige Nybøl Nor, der kun staaer i Forbindelse med Fjorden ved det meget smalle Løb ved Egersund. Nybøl Nor og Vemmingbund fremkalde

saaledes Dannelsen af en mindre Halvø. Broagerland, paa den større.

Under almindelige Forhold stod Sønderborg i Forbindelse med Sundeved ved en Færge; fra Færgebroen førte en Vej i vestlig Retning, der strax efter delte sig i 2, hvoraf den ene, Flensborg-Vejen, gik over Dybbøl Mølle, Nybøl og Adsbøl, medens den anden over Surøkke, Sottrup og Ullerup førte ad Aabenraa til. Mellem disse 2 Hovedveje og i Forbindelse med dem førte en større Bivej over Dybbøl, Stenderup og Nybøl Mølle til Adsbøl. Fra Flensborg-Vejen bøjer tæt S. V. for Dybbøl by en Vej af, der i sydvestlig Retning fører over Smøl og lerfra dels over Skodsbøl til Egernsund, hvor der er Færgeforbindelse med det ligeoverfor liggende Alnor, dels over Broager og Mølmark til Brunsnæs, hvorfra der er Færgeforbindelse til Holdnæs. Alle Veje ere meget bugtede, hvad der i Forbindelse med de høje Hegn paa Siderne af samme gjør Observationen af dem særdeles vanskelig.

Af Vandløb findes der i Sundeved intet, som i militair Henseende kan tillægges nogen større Betydning.

Blandt Skovene har den N. for Sandbjerg ved Alsind liggende Storskov en væsenlig Betydning for offensive Foretagender mod Als, idet Sundet her kun henved 1000 Alen bredt, og man i Skjul af Skoven middelbart ved Kysten kan træffe de Forberedelser, som en Overgang paa dette Punkt maatte nødvendigøre. Blandt de andre Skove ere Bøffel Kobbøl, Stenderup Skov samt Ragebøl Skov de, der under en Kamp om Sundeved nærmest ville kunne komme til at faae Betydning.

Beliggenheden af Broagerland og Muligheden af, en fra Dybbølbjerg i vestlig Retning retirerende hær derfra kan foretage et Flankeangreb mod de ad

Vejen til Adsbøl fremrykkende Tropper, gjør det nødvendigt for disse at have Opmærksomheden henvendt paa dette Punkt. Samtidigt er det ikke uden Fare for den her posterede, fjendlige Styrke, at Sikkerheden af dens eventuelle Retraite er betinget ved en fri Overgang over Egersund, et Moment, der navnlig ved den paa dette Tidspunkt herskende Frygt for vor Sødefensions Medvirkning var af stor Betydning, idet nogle Kanonbaades Tilstedeværelse ud for Alnor maatte ansees for at frembyde tilstrækkelig Sikkerhed for, at en Tilbagegang ad denne Vej af Fjenden vilde blive anset for meget mislig. En Forfolgning af en over Broagerland retirerende, fjendlig Styrke er iovrigt heller ikke nogen let Sag, idet det overordenligt gjennemskaarne og af store Hegn opfyldte, flade Terrain gjør det umuligt at bevare Oversigten og i høj Grad vanskeliggjør Forbindelsen mellem de opererende Afdelinger.

Situationen paa
den fjendlige
Side.

Med Hensyn til den fjendlige Styrkes Fordeling vil det erindres, at efter den i Midten af Maj Maaned efter General Wrangels Befaling udførte Dislocation vare kun den mobile Divisions Avantgarde og dens 2den Brigade samt noget Cavaleri blevne efterladte i Sundeved til Observation af den paa Als formodede, ringe Styrke. Brigaden var forbleven i sin allerede den 13de Maj indtagne Stilling ligeoverfor Sønderborg med Cantonnement i Dybbøl, Røgebøl, Sottrup, Nybøl og nærmeste Omegn, medens Avantgarden var fordelt dels til Snogbæk og Blans, dels til Graasten og Nybøl Cavaleriet cantonnerede i Avnbøl og Felsted. For at lette Forbindelsen mellem de spredt liggende Afdelinger var der anlagt endel Colonneveje; de vigtigste af disse vare de fra Dybbølbjerg til henholdsvis Nybøl, Nybø Mølle og Sottrup samt fra Nybøl-Mølle til henholdsvis Adsbøl og Ullerup. Da Forposttjenesten ved Dybbø

paa Grund af de saa godt som daglige Allarmeringer var meget besværlig for de oldenborgske i Dybbøl, Ragebøl og Sottrup cantonnerende Bataillonor, der havde forrettet denne Tjeneste fra den 12te Maj af, var det besluttet, at der den 28de Maj skulde foretages en Afløsning saaledes, at den 1ste oldenborgske Bataillon i Dybbøl skulde erstattes ved den 3die lette Bataillon fra Snogbæk, og den 2den oldenborgske Bataillon i Sottrup ved den 1ste brunsvigske Bataillon fra Graasten. 3die lette Bataillon, der skulde erstattes af 2den Bataillon af 4de Infanteri-Regiment, havde 1 Compagni paa Forpost, hvilket blev efterladt, da Bataillonen om Morgenen afmarcherede til sin nye Bestemmelse. Bataillonen belagde Ragebøl og Dybbøl med henholdsvis 1 og 2 Compagnier. Den 1ste brunsvigske Bataillon, der havde Observationen af Kysten ved Alnor, efterlod $\frac{1}{2}$ Compagni paa det nævnte Punkt; Resten afmarcherede til Sottrup. Den her cantonnerende, oldenborgske Bataillon havde 3 Compagnier paa Forpost, nemlig 2 ved Dybbøl og 1 ved Sandbjerg. Bataillonens fjerde Compagni var alt om Morgenen afmarcheret til det nye Cantonnement i Kørs, hvorhen det ved Sandbjerg staaende Compagni fulgte det efter at være afløst. Samtidigt afgik det brunsvigske Batteri fra Graasten og Alnor efter der at være blevet afløst af det i Nybøl cantonnerende, oldenborgske Halvbatteri til Sottrup for at afløse det meklenborgske Halvbatteri, der skulde indtage det oldenborgske Halvbatteris tidligere Cantonnement. Den i Dybbøl og Ragebøl cantonnerende, oldenborgske Bataillon var om Formiddagen afmarcheret til Graasten, hvorfra 2 Compagnier vare blevne detacherede til Afløsning af Posteringen ved Egersund og Alnor.

Paa Forpost i Sundeved, hvor Afløsningen skulde foregaae Klokken 3 om Eftermiddagen, stode for-

uden de forannævnte 2 Compagnier af den 2den oldenborgske Bataillon tillige 2 Compagnier af den meklenborgske Musketer-Bataillon; de førstnævnte stode som Reserve i den østlige Udkant af Dybbøl By, medens de sidstnævnte vare fordelte dels til Feltvagter og dels til et Piket, der var placeret ved Dybbølbjerg, hvor der var oprejst en Bavne. Til Forpost var endelig afgivet 1 Deling af Husar - Regimentet Königinn og 2 Piecer af det i Sottrup cantonnerende, meklenborgske Batteri. Den meklenborgske Major Quistorp var Com-mandeur for Forposterne. —

Saaledes var altsaa den fjendlige Stilling i det Øjeblik, da vore Tropper henad Middag deboucherede ud fra Brohovedet i den tidligere anførte Orden. Paa den fjendlige Side tillagde man i Begyndelsen ikke denne Fremrykning nogen særlig Betydning; man var i den forløbne Periode bleven vant til daglige, mindre Engagements med de Dækningstropper, som fra vor Side fremsendtes til Sikkring af de forskjellige Arbejder, der foretoges foran Brohovederne, og opdagede først senere, at der paa denne Dag paatænkte videre gaende Forelagender.

Deboucheringen af vore Tropper fra Brohovedet og deres Angreb paa de fjendlige Forposter.

Têten af den af General Hansen commanderede Styrke havde 1ste Brigade under General Bülow. Med Brigaden fulgte Espingol-Halvbatteriet under Lieutenant Schow og 3die Batteri (Jessen). Af Brigadens Infanteriafdelinger passerede 1ste Linie-Bataillon først Broen, den formerede sig tilhøjre for Flensborg-Vejen i Compagni-Colonner saaledes, at 1ste og 4de Compagni, henholdsvis under Capitainerne Thrane og Bentzen, dannede første Linie, 2det og 3die Compagni under Capitainerne Coch og Tscherning 2den Linie. 11te Linie-Bataillon, der fulgte efter 1ste Linie-Bataillon og var bestemt til at danne Reserven for Brigaden, tog Plads paa selve Vejen, tilvenstre for hvilken den 2den Linie-Bataillon,

der sidst passerede Broen, formerede sig i Højde med 1ste Linie-Bataillon saaledes, at Bataillonens 1ste Compagni under Premierlieutenant Schøning besatte Sney Gaard, medens 4de Compagni under Lieutenant Lund udviklede sig tilvenstre for samme, og 2det og 3die Compagni, henholdsvis under Capitain Lange og Lieutenant Witzleben, toge Plads bag ved disse i 2den Linie. Strax under Fremrykningen fra denne Opstilling udvikledes Brigaden i en heftig Tirailleurkamp med de 2 fjendelige Feltvagtcompagnier, der fra deres dominerende og af Hegnene særdeles vel dækkede Stilling ydede en meget kraftig Modstand, som yderligere tiltog i Styrke, idet Major Quistorp, da han saa Compagnierne vige for den overlegne Styrke, kastede de 2 i Reserve staaende, oldenborgske Compagnier, som strax ved Allarneringen vare blevne beordrede til Dybbølbjerg, frem til Understøttelse for Tirailleurerne. — Under den saaledes med fornyet Styrke begyndende Kamp bleve 1ste Linie-Bataillons i anden Linie staaende Compagniers Skytter efterhaanden trukne med i Engagementet, ligesom ogsaa 2den Bataillons 2 i Reserve holdte Compagnier under Fremrykningen bleve skudte ind imellem de 2 i første Linie værende Compagnier af Bataillonens og 1ste Linie-Bataillon og derved kom i et levende Engagement med Fjenden i Retning af Dybbøl Mølle, hvor Forsvareren længe holdt haardnakket Stand. 11te Linie-Bataillon støttede ligeledes Angrebet paa venstre Fløj ved Fremsendelse dertil af Bataillonens 1ste Compagni. De 2 Compagnier af 2den Linie-Bataillon og endel af 11te Linie-Bataillon trængte efterhaanden frem mod Møllen og bragte ved et rask Stormløb dennes Forsvarere til at vige, dog kun for at fortsætte Modstanden fra de bagved Møllen liggende Højder. Under denne Fremrykning mod Dybbøl Mølle fik Espingol-

det frivillige, beredne Jægercorps fra Øerne, der først kom over, formerede sig i Compagni-Colonner S. for Flensborg-Vejen og rykkede derpaa frem i vestlig Retning; som Reserve fulgte 10de Linie-Bataillon, hvortil Espingol-Halvbatteriet var beordret at slutte sig; 5te Linie-Bataillon erholdt Ordre til at danne den venstre Fløj noget tilbage en échelon; endelig erholdt 2det Batteri (Bruun) Befaling til, naar samtlige General Hansen underlagte Tropper havde passeret Broen, ligeledes at bonytte denne til Overgang over Sundet og derpaa rykke frem ad Vejen til Graasten. Saaledes formeret, rykkede Flankecorpset frem i vestlig Retning, altsaa bag den venstre Fløj af 1ste Brigade, ved hvis Kamp om Dybbøl Mølle og Terrainet umiddelbart omkring samme 1ste Jægercorps i det Mindste tildels kom til at medvirke. Ved Flankecorpsets Fremrykning paa 1ste Brigades venstre Fløj trak dennes Afdelinger sig noget mere i nordlig Retning, saaledes at de i Hovedsagen holdt sig N. for Vejen til Flensborg. 10de Linie - Bataillon fulgte, som alt bemærket, 1ste Jægercorps som Reserve. Fremrykningen skete imidlertid saa rask, at de med Bataillonen følgende Espingoler ikke kunde vinde med paa Grund af den for dem saa vanskelige Passage over Hegnene, hvori der paa de fleste Steder maatte gjøres Deboucheer; da man imidlertid begyndte at komme indenfor Fjendens Skudvidde, lod Lieutenant Fallesen Forstillingerne og Ammunitionsvognene blive tilbage, og Piecerne ved Haandkraft føre frem over Markerne for atter at naae frem til Bataillonen. 5te Linie-Bataillon fulgte noget tilbage den fremadgaaende Bevægelse, idet den støttede sin venstre Fløj til Vemmingbund; det var Bataillonen paalagt at overspænde Terrainet mellem den nævnte Bugt og de nordligere fremrykkende Tropper ligesom ogsaa, naar man var rykket tilstrækkeligt langt frem, at

der
pillon,
slagtig
Hånd-
v med
hvor-
Linier.
møde-
serven
lige-
Nær-
olinger
edes af
til Ba-
Angreb
om Re-
heldigt
Schow
ningen.
en, der,
ilstede-
llen var
haard-
vor For-
bølbjerg
de fulgt
øjlighed
re Piecer
anat- og
r stærkt
i.
lede sig
fter 1ste
at tage
else mei

foretage den nødvendige Observation af Broagerland, idet navnlig 2 Compagnier skulde detacheres derhen og afpatrouillere Terrainet i Retning af Brunsnæs og Egersund. 2det Batteri (Bruun) fulgte den Samme anviste Vej og ankom i Nærheden af Dybbøl Mølle kort efter, at 3die Batteri (Jessen), saaledes som tidligere bemærket, havde bragt 4 Piecer i Batteri N. Ø. for Møllen. Capitain Bruun afløste de nævnte Piecer; de resterende 4 Kanoner af Batteriet bleve holdte rede til Fremrykning.

Den til Reserve og Dækning for den højre Fløj bestemte 4de Infanteri-Brigade marcherede efter de andre Afdelinger over Broen, bøjede af mod Nord langs Stranden og tog Retning imod Surløkke; 3die Linie-Bataillon marcherede foran, derpaa fulgte 4de Linie-Bataillon og endelig Garden til Fods. Brigaden havde netop passeret Broen i det nys omtalte Moment, hvor Flankecorpset var naaet op paa 1ste Brigades venstre Fløj og begyndte at gribe ind i Fægtningen. Klokken var omtrent 2 1/4.

Fægtningens
1ste Moment.

Af de øvrige, til Overcommandoens Raadighed staaende Afdelinger blev 1ste Reserve-Jægercorps, 2den Reserve-Bataillon samt 7de Batteri (Baggesen) beordrede til ved de øvrige Troppers eventuelle Fremrykning at marchere over i Sundeved og tage en Stilling som Reserve paa Dybbølbjerg; i det her fastholdte Moment vare disse Afdelinger ifærd med at samles ved Sønderborg. 8de Linie-Bataillon, der først ankom noget senere, placeredes efter Bestemmelsen i Brohovederne.

Af de 3 Ambulancer, der fandtes ved Armeecorpset, etableredes Ambulance Nr. 2 under Overlæge van Deurs paa Sønderborg Slot; Ambulance Nr. 1 under Overlæge Djørup fulgte strax efter 1ste Brigade over Broen og etableredes i en af de første Gaarde ved Flensborg-Vejen, hvor den strax kom i Virksomhed;

Ambulance Nr. 4 under Overlæge Rørbye kom først senere over i Sundeved.

Den Modstand, vore Tropper mødte i Fronten, var imidlertid tiltagen i Styrke, idet den brunsvigske Oberst Specht, der commanderede Avantgardens Infanteri, og som, da hans Afdelinger skulde afløse Forposterne ved Dybbøl Kl. 3 om Eftermiddagen, i Førvejen havde be- givet sig derhen for at gjøre sig bekendt med Forpost- stillingen, overtog Commandoen paa Stedet og beordrede saavel de i Dybbøl og Ragebøl indrykkede 3 Compag- nier af den hannoveranske, 3die lette Bataillon, som ogsaa den til 2den Brigade hørende, mecklenborgske Garde-Grenader-Bataillon til at rykke frem til Dybbøl- bjerg. Ligeledes lod han nu, da man ved Udviklingen af vore Tropper kom til Erkjendelse af, at et betyde- ligere Angreb forestod, Bavnen paa Dybbølbjerg tænde. De 2 fra Dybbøl ankomne Compagnier af 3die lette Bataillon bleve strax kastede frem til Forstærkning af de paa Højderne V. for Dybbøl Mølle stærkt engagerede Afdelinger; det 3die Compagni, der ankom noget senere fra Ragebøl, maatte strax efter dets Ankomst kastes frem i højre Flanke for at imødegaae det Angreb, som Flankecorpsets Afdelinger efter at være naaede op i Højde med 1ste Brigade begyndte at rette imod den fjendlige Posterings højre Fløj.

1ste Jægercorps var nemlig her stødt paa en alvorlig Modstand, der efterhaanden bragte det til at udvikle sig saaledes, at alle Compagnier kom til at del- tage i Kampen, som Fjenden, der havde Fordelen af en dominerende og vel dækket Stilling, fortsatte med stor Haardnakkethed tiltrods for den Understøttelse, der blev vore Tropper tildel fra Flotillen, hvis Kanonbaade fra Vemmingbund deltog i Kampen, hvor der viste sig Lejlighed dertil. For yderligere at true Fjendens Flanke.

lod General Schleppegrell 10de Linie-Bataillon skyde sig ud tilvenstre for 1ste Jægercorps og rykke frem saaledes, at der efterhaanden kunde foretages en Frontforandring tilhøjre; Bataillonens udførte denne Bevægelse i Colonne paa Midten med samtlige Skytter foran, disse sidste under Commando af Capitain Thestrup. Da samtidigt det med Bataillonens følgende Espingol-Halvbatteri naaede frem til de i første Linie værende Afdelinger og aabnede Ilden med 4 af dets Piecer, blev Situationen paa den fjendlige Side meget uheldig, da det ene Compagni af 3die lette Bataillon, der, som ovenfor seet, blev anvendt til Dækning af den højre Flanke, naturligvis kun i ganske kort Tid kunde afværge den Fare, for hvilken den hele, fjendlige Postering ved den omgaaende Bevægelse blev udsat. Heller ikke ligeoverfor de af General Hansen commanderede Tropper blev det Fjenden muligt længere at holde Stand, dels paa Grund af den heftige Infanteri- og Kanonild i Fronten, og dels fordi 3die Infanteri-Brigade udviklede sig saaledes, at ogsaa hans venstre Flanke blev truet. Da nemlig de 2 Compagnier af den hannoveranske, 3die lette Bataillon rykkede frem til Forstærkning af Forsvaret paa dette Punkt, beordrede General Hedemann 13de Linie-Bataillon til at forlænge og understøtte den højre Fløj, hvorpaa dennes 1ste Compagni og Skyttepelotonet af 2det Compagni rykkede frem i Højde med 3die Jægercorps's herværende 2 Compagnier; Resten af Bataillonens fulgte den fremskudte Dels Bevægelse ad Vejen til Sottrup, Ø. for hvilken Vej Reservens Afdelinger nu begyndte at naae frem. Endnu et Forsøg paa at holde Stillingen blev der fra den fjendlige Side gjort ved at trække 2 Compagnier af den bag Dybbølbjerg ankomne, meklenborgske Garde-Grenader-Bataillon frem paa Stillingens venstre Fløj, hvor-

ved der ogsaa foranledigedes en kort Standsning i vor Fremrykning. Men denne Standsning kunde selvfølgelig kun blive ganske forbigaaende, og i Betragtning af vor øjensynligt store Overmagt og af Flankecorpsets stedse stærkere Fremtrængen mod Stillingens højre Flanke, hvor man desuden paa Grund af vore Tirailleurs Nærhed ikke længer kunde lade de 2 Forposterne attachederede Kanoner forblive i deres Stilling, gav Oberst Specht Ordre til Troppernes Tilbagegang. Retraiten, der dirigeredes paa Dybbøl By og derfra over Stenderup og tildels over Nybøl, fortsattes uafbrudt til Stillingen ved Nybøl Mølle, der, som det vil erindres, var det Punkt, hvor det var bestemt, at Hovedmodstanden mod en Fremrykning fra vor Side skulde skee.

Ved Tilbagegangen, der navnlig paa Fjendens højre Fløj skete med stor Hurtighed, fulgte vore der staaende Afdelinger af Flankecorpset rask efter; 1ste Jægercorps og 10de Linie-Bataillon med de disse attachederede Afdelinger, nemlig en Del af det frivillige, beredne Jægercorps fra Ærne og Odense Fricorps, kastede under en heftig Charging Fjenden, der i den østlige Udkant af Dybbøl By søgte at holde noget igjen, tilbage og tvang ham til med Opgivelse af sine Døde og Saarede ilsomt at fortsætte sin Retraite gennem Byen; nogle Huse i denne bleve af ham stukne i Brand, men Ilden atter slukket af vore Tropper. Denne Forfølgning understøttedes virksomt af Espingol-Halvbatteriet under Lieutenant Fallesen samt af 2det Batteri (Bruun), idet det Halvbatteri af samme, der, som tidligere bemærket, holdt rede til Fremrykning, og som ikke kunde komme frem ad Hovedlandevejen paa Grund af en der af Fjenden anbragt og stærkt beskudt Barricade, noget senere over Markerne blev ført frem til et Hegn, hvor det fik Lejlighed til virksom Beskydning af Fjenden under dennes

Retraite mod Dybbøl By. Efterat Fjenden var fordreven fra Byen, trak Flankecorpsets her kjæmpende Afdelinger, hvortil det tidligere N. Ø. for Dybbølbjerg efterladte Halvbatteri sluttede sig, efterhaanden atter hen imod Hovedlandevejen til Flensborg og gjorde henad Kl. 4 Holdt Ø. for Bøffel Kobbøl for at give de under General Hansens Commando fremrykkende Tropper Tid til at komme op i Højde med dem. 2det Compagni af 10de Linie-Bataillon under Lieutenant H. P. Høhling blev under Fremrykningen hertil afgivet til Bedækning for 2det Batteri (Bruun). 5te Linie-Bataillon, der stadigt havde fulgt Fremrykningen paa venstre Fløj, og som kun havde haft enkelte fjendlige Tirailleurer imod sig, var naaet frem til Ø. for Bøffel Kobbøl i Nærheden af Vejen, der bøjer af mod Broagerland. Den hurtige Tilbagegang paa den fjendlige, højre Fløj paaskyndede selvfølgelig ogsaa hans nordligere kjæmpende Troppers Retraite, der tillige foruroligedes derved, at 1ste Brigade fulgte rask efter gjennem den nordlige Del af Dybbøl By, hvor den imidlertid gjorde Holdt, for at Brigadens Afdelinger, der ved Kampen i det stærkt couperede Terrain i det Mindste tildels vare blevne noget spredte, atter kunde rallieres og ordnes. Fremrykningen fortsattes dernæst henimod Stenderup, ved hvilken By der atter standsedes under Forberedelserne til Angrebet paa den Stilling, som Fjenden havde indtaget ved Nybøl Mølle. De 2 Compagnier af 2den Linie-Bataillon, som i Begyndelsen af Kampen om Dybbølbjerg havde været placerede paa 1ste Brigades venstre Fløj S. for Flensborg-Vejen, og som senere vare blevne indviklede i Flankecorpsets Kamp, bleve derved skilte fra Bataillonens 2 andre Compagnier, der, efterat Dybbøl Mølle var tagen, bleve trukne N. for den sidstnævnte Vej. Af de førstnævnte Compagnier sluttede

under Fremrykningen det 4de Compagni sig atter til Bataillon, medens det 1ste Compagni fulgte Flankecorpsets fremadgaaende Bevægelse i Terrainet umiddelbart N. for Flensborg Vejen henimod Nybøl og derved holdt Forbindelse mellem dette Corps og den kort efter fremrykkende 1ste Brigades Afdelinger. 3die Brigades Afdelinger fulgte ligeledes den fremadgaaende Bevægelse i Terrainet mellem Dybbøl Kirke og Ragebøl; i første Linie vare som tidligere de 2 Compagnier af 3die Jægercorps samt 13de Linie-Bataillon, der efter at have fortsat sin Fremrykning ad Vejen til Sottrup indtil udfor Ragebøl fik Ordre til at slaae ind i vestlig Retning og fortsætte sin fremadgaaende Bevægelse i Højde med 3die Jægercorps. Den 12te Linie-Bataillon fulgte som Reserve bag Brigadens venstre Fløj. 2den Infanteri-Brigade beholdt under Fremrykningen sin tidligere berørte Formation og fulgte dels ad Vejen til Stenderup, dels paa begge Sider a samme som Reserve de foranværende Troppers Bevægelse Under Fremrykningen afgav Brigaden det 4de Compagni af 6te Linie-Bataillon under Lieutenant Bohse til Bedækning for 3die Batteri (Jessen), der efter at være atlost i sin Postering N. O. for Dybbøl Mølle af 2de Batteri (Bruun) havde trukket sig noget mere Nord paa og senere fulgt den fremadgaaende Bevægelse ad Vejen til Stenderup, paa hvilken Marche Batteriet erholdt Befaling til at afgive 2 Kanoner til Disposition for General Bülow. Espingol-Halvbatteriet under Major Meinckes Ledelse havde under Angrebet paa Dybbølbjerg forskudt saa mange af de medhavende Rør at det paa ny maatte forsyne sig fra Rørvognene hvad der foranledigede, at det blev skilt fra 2der Linie-Bataillon, med hvilken det var beordret at følge; efterat den nye Rørforsyning var bragt tilveje søgte Halvbatteriet atter at naae frem til Bataillon

men blev ved urigtig Anvisning ført ind paa den Colonnevej, som Fjenden havde anlagt mellem Dybbøl og Sottrup, paa hvilket sidste Punkt Halvbatteriet, der undervejs blev forøget med den ene af de 2 under Fourer Duus detacherede Piecer, sluttede sig til nogle af 4de Brigades Afdelinger. Sidstnævnte Brigade var, saaledes som tidligere berørt, da 13de Linie-Bataillon begyndte at udvikle sig, ifærd med at rykke frem til den for Samme bestemte Plads paa Armeecorpsets højre Fløj. Efter at være ankommen i Højde med Surløkke erholdt Brigaden Ordre til at marchere i vestlig Retning og dirigerede derfor 3die Linie-Bataillon paa Ragebøl, 4de Linie-Bataillon paa Dybbøl Kirke; efter sidstnævnte Bataillon, der erholdt Ordre til at fremsende sine Skytter, fulgte Livgarden til Fods. Under Marchen opstod der for de 2 sidstnævnte Afdelingers Vedkommende en Standsning, idet man i det couperede Terrain havde Vanskelighed ved al følge de angivne Directionslinier, og derved Marcheretningerne tilfældigvis et Øjeblik kom til at krydse hinanden, saa at Bataillonerne maatte gjøre Holdt ved et Debouché for at lade 3die Linie-Bataillon passere forbi. Denne Standsning foranledigede, at 4de Linie-Bataillons Skytter skiltes fra Bataillonens, der fortsatte Marchen til det betegnede Punkt, som den tilligemed Garden noget efter erholdt Ordre til atter at forlade for at tage en Stilling paa Højderne mellem Ragebøl og Stenderup med Front imod Sottrup Kirke. En Efterretning, som Brigadecommandeuren havde modtaget i Ragebøl om, at Fjenden for ganske kort Tid siden havde forladt denne By og var gaaet til Sottrup, havde nemlig bevæget ham til at sende 3die Linie-Bataillon og Skytterne af 4de Linie-Bataillon fra Ragebøl frem mod denne By, og da man under Fremrykningen erfarede, at Fjenden skulde have

besat den derværende Kirkegaard med en betydelig Styrke, gav dette Anledning til den nysnævnte Postering af de 2 tilbageladte Batailloner som Reserve for den fremsendte Styrke; endvidere erholdt de i Reserve paa Dybbelhøjderne staaende, tidligere omtalte Afdelinger af Overcommandoen Befaling til specielt at have deres Opmærksomhed henvendt paa Terrainet i nordlig Retning mellem Aabenraa-Vejen og Sundet henimod Sandbjerg. Dette sidste Terrain var iøvrigt, som det vil erindres, ved 3die Brigades Foranstaltning blevet afpatrouilleret af 1ste og 2det Compagni af 3die Jægercorps og en Afdeling af det frivillige, beredne Jægercorps fra Øerne. 2det Compagni og Afdelingen af det frivillige, beredne Jægercorps marcherede med Hovedstyrken mod Sandbjerg uden at støde paa Fjenden; en fra Compagniet i nordvestlig Retning udsendt Patrouille under Lieutenant Wernich kom i Forbindelse med en fremskudt Division af 1ste Compagni. Denne Division, der commanderedes af Lieutenant Wildenradt, erfarede, da den var naaet frem i Højde med Ragebøl, at der i Sottrup endnu skulde befinde sig en Del af det fjendlige Train og Bagage, og den fremskyndede derfor Marchen mod den nævnte By, idet den slog ind paa Vejen, der fra Ragebøl fører til den østlige Del af Vester Sottrup. Den anden Division af Compagniet, der førtes af Compagniefefen, Capitain Lillienskjold, fulgte efter ad samme Vej og gjorde Holdt noget S. for Byen, medens den førstnævnte Division trængte ind i denne. Bevægelsen igjennem Byen udførtes paa den Maade, at Lieutenant Klein med det ene Peloton af Divisionen sendtes frem i Terrainet N. for Byen med Ordre til at følge dennes nordlige Udkant i vestlig Retning og fra denne Side bryde ind i Byen, saasnart han maatte høre Skydning fra det andet, af Lieutenant Wildenradt selv førte

Peloton, der fulgte Hovedvejen gennem Byen henimod Kirken. Haabet om at bemægtige sig den fjendlige Bagage blev dog skuffet, da Byen ved vore Jægers Ankomst til Kirken fuldstændigt var rømmet af Fjenden, der kun viste enkelte Cavalerister i Terrainet henimod Lundsgaard. Medens Lieutenant Wildenradt fra Kirkegaarden observerede Terrainet i vestlig Retning, faldt der pludseligt nogle Skud inde i Byen, hvor der saaes enkelte fjendlige Blækere. Fra det Punkt, hvor han stod, lod Lieutenanten blæse Attaque, men førend han selv endnu havde forladt Kirkegaarden for at begive sig til sine nedenfor samlede Folk, faldt der en halv Snes Skud, og en fjendlig Styrke af 1 Compagnis Størrelse saaes i Løb og hovedsagelig i spredt Orden at trække sig ud af Byen, den største Del Nord, en mindre Del Syd om Kirkegaarden, og derfra at søge længere tilbage i sydvestlig Retning. Aarsagen til dette Sammenstød, der iøvrigt kun varede nogle faa Minuter, var følgende. Det brunsvigske Compagni, der havde Forpost i Egnen om Sandbjerg, og som ved Allarmeringen var beordret tilbage, blev, skjøndt det ikke afventede Ankomsten af en mindre Postering yderst paa venstre Fløj, opholdt saalænge ved Inddragningen af sine øvrige Feltvagter, at det først efter vore Jægers Ankomst til Sottrup naaede denne By, der, som det senere vil sees, efter højere Befaling allerede langt tidligere var bleven foradt af den øvrige Del af den brunsvigske Bataillon. Da Capitain Ehrenkrook, der commanderede det nævnte Compagni, bemærkede Tilstedeværelsen af vore Jægere Byen, kastede han en Del af Compagniet ud i spredt Orden og marcherede rask frem for at slaae sig igjennem. Lieutenant Wernich, der i nogen Afstand fulgte det af Lieutenant Wildenradt førte Peloton igjennem Byen, og som et Øjeblik var gaaet ind i et Hus i samme, blev

der overrasket af Fjenden og efter en kort Modstand, der medførte Tabet af 1 Mand, nødt til at overgive sig tilligemed en Del af den af ham førte Patrouille. Capitain Ehrenkrook fortsatte sin Fremrykning og stødte i den vestlige Del af Byen paa det derværende Peloton af vore Jægere, der paa det af Lieutenant Wildenradt givne Signal gjorde omkring for at attackere den bagfra kommende Fjende. Det ganske korte Sammenstød, som herved opstod, havde, som tidligere berørt, til Følge, at det fjendlige Compagni hovedsagelig Nord om Sottrup Kirke søgte ud af Byen og efter at være rallieret fortsatte Retraiten. Det N. for Byen detacherede Peloton kom ikke, saaledes som den lagte Plan tilsigtede, til at deltage i det nys omtalte Sammenstød, da det ved den fjendlige Afdelings Fremrykning blev skilt fra Pelotonet under Lieutenant Wildenradt og holdt i Skak af en Del af det fjendlige Compagni, der af Capitain Ehrenkrook var sendt ud til Dækning af hans Flanke i nordlig Retning. Lieutenant Klein førte, efterat den fjendlige Afdeling var brudt igjennem, sit Peloton atter Syd paa for at slutte sig til Divisionen under Capitain Lillienschild; denne Sidst var imidlertid, averteret af Lieutenant Wildenradt, rykket frem til den vestlige Udkant af Byen, og Lieutenant Klein der fortsatte sin Marche i sydlig Retning, stødte derfor først senere til Compagniet. Da Capitain Lillienschild var naaet frem til Kirken, rykkede det af Lieutenant Wildenradt førte Peloton frem i sydvestlig Retning og tog Stilling bag et Hegn, hvorfra der endnu observerede enkelte fjendlige Cavalerister henad mod Lundsgaard. Samtidigt naaede 3die Linie-Bataillon og Skytterne i 4de Linie-Bataillon under deres nysnævnte Marche paa Sottrup frem til selve Byen.

Under det Holdt, som Flankecorpset gjorde ve

Bøffel Kobbel, detacheredes efter den tidligere omtalte Befaling en Del af 5te Linie-Bataillon ind paa Broagerland. Dette Detachements Størrelse var, som det vil erindres, fastsat til 2 Compagnier, men paa Grund af Omstændigheder, der senere ville blive berørte, blev hele Bataillonnen efterladt paa dette Punkt, og kun Halvdelen af 1ste Compagni under Lieutenanterne Sommelius og Lillienskjold fulgte Flankecorpset under dets fortsatte Fremrykning. Denne Fremrykning iværksattes Kl. henved 5 i Retning mod Nybøl; 1ste Jægercorps, der havde afsøgt Bøffel Kobbel, havde Têten og marcherede med 2 Compagnier, hvoraf det ene fremskudt, paa selve Vejen og med 1 Compagni paa hver Side af denne. I den østlige Udkant af Nybøl By stødte Corpset atter paa Modstand; Byen blev imidlertid kun svagt forsvaret, og Fjenden hurtigt dreven ud af samme af 1ste Jægercorps, understøttet af 1 af 2det Batteris (Bruun) Granatkanoner, der ved nogle vel rettede Kast skræmmede en fjendlig Afdeling bort fra en dækket Stilling bag et Hegn, hvorfra den ved en stærk Beskydning hindrede vore Tirailleurs Fremrykning. Flankecorpsets Reserve besatte Byen; 1ste Jægercorps fortsatte Fremrykningen i vestlig Retning og udvikledes snart ved de derværende Hogn i en heftig Tirailleurfægtning. Under den sidste Del af denne Fremrykning havde en levende Kanonade henedet General Schleppegrells Opmærksomhed paa Egnen imellem Nybøl Mølle og Stenderup, til hvilket sidste Punkt de under General Hansens Commando staaende Tropper vare naaede frem, og hvor den tidligere omtalte Standsning indtraadte, under hvilken Forberedelser bleve truffne til fornyet Angreb paa Fjenden.

Den af Fjenden i Egnen om Nybøl Mølle indtagne Stilling syntes stærkt besat navnlig med Artilleri, der ogsaa aabnede sin Ild, saasart Têten af General Hansens Colonner

viste sig foran Stenderup, og tvang disse til at standse, indtil der fra vor Side var trukket Artilleri frem, som kunde beskæftige og om muligt fordrive det fjendlige Skyts. Til Opnaaelse af dette Øjemed beordredes 3die Batteri (Jessen) at rykke frem. Batteriet tog med de 6 under Batterichefen samlede Kanoner Post V. for Stenderup paa begge Sider af Vejen fra sidstnævnte By til Nybøl Mølle saaledes, at 3 Kanoner stillede paa hver Side af denne Vej. Den af Batteriet aabnede Ild besvaredes øjeblikkeligt med stor Heflighed af et langt overlegent Antal i den fjendlige Postering anbragte Kanoner, og der opstod saaledes en Artillerikamp, hvis Ulighed med Hensyn til Styrken kun lidet forandredes ved, at de 2 til 1ste Brigade afgivne Kanoner af 3die Batteri (Jessen) under Sergent Bøvig ligeledes fra en Position V. for Stenderup begyndte at deltage i Batteriets Kamp. Det var henved Kl. 7, at denne Artillerikamp tog sin Begyndelse, altsaa netop i det Moment, da Flankekorpset kastede Fjenden ud af Nybøl By. — Vi vende os nu til hvad der var foregaaet paa den fjendlige Side under Forposternes Kamp om Dybbøllhøjderne og derefter Retraite til Nybøl Mølle.

Den stedfundne Kamp og den derved foranledigede noget sene Antændelse af Bavnen paa Dybbøllbjerg forplantede Allarmeringen til de bagved liggende Afdelinger, hvoraf Størstedelen efterhaanden blev trukket sammen i Stillingen ved Nybøl Mølle. De 2 i Nybøl B cantonnerende Compagnier af den meklenborgske Musketer-Bataillon toge strax ved Allarmeringen en Opstilling ved Kirken dersteds og fremsendte en Tirailleurkæde henimod Bøffel Kobbøl, men bleve kort efter trukne tilbage bagved Byen i Nærheden af Vejen fra denne til Møllen; den fremsendte Kæde besatte Udkanten af Nybøl By, og det var saaledes med disse Skytter, at Tête af Flankekorpset kom i Engagement, da det fortsat

sin Fremrykning over Bøffel Kobbel. De 2 Compagnier af Bataillon, der, som vi have seet, havde kjæmpet ved Dybbølbjerg, bleve ved Tilbagegangen derfra beordrede til at slutte sig til de andre 2 Compagnier, igesom ogsaa den meklenborgske Garde-Grenader-Bataillon efter sin Tilbagekomst fra Dybbølbjerg blev posteret noget nordligere paa den nævnte Vej til Møllen, saaledes at altsaa de 2 meklenborgske Batailloner kom til at danne Besætningen paa Stillingens højre Fløj. Stillingens Centrum — Terrainet umiddelbart omkring Nybøl Mølle —, der afgav en fordelagtig Position for Artilleri, blev besat med 16 Kanoner. S. for Møllen posteredes det meklenborgske Halvbatteri, hvoraf de 2 Kanoner om Formiddagen vare rykkede i Cantonnement i Nybøl By, og de 2 andre vare ankomne fra Dybbøl, N. for Møllen og ærmest denne det hannoveranske, ridende Batteri, der geledes cantonnerede i Nybøl, og hvoraf de 4 Kanoner gik på Post i selve Stillingen, medens 2 Kanoner blev sendt frem til en mindre Højde S. for Bøgegaard, hvoraa Terrainet mellem Nybøl og Stenderup med Fordel beskyttes. Det brunsvigske Batteri posteredes i Højde med de 4 Kanoner af det ridende Batteri og tæt N. for samme. Batteriet var, som tidligere bemærket, tilligemed den 1ste brunsvigske Bataillon om Morgenen marcheret til Sottrup, hvorfra 2 Kanoner kort før Fægtningens Begyndelse bleve afsendte til Dybbøl for at afløse de 2 der paa Forpost værende, meklenborgske Kanoner, ligesom der alt tidligere fra Bataillonens Side var blevet sendt 1 Compagni til Aflesning af Forposterne ved Dybbølbjerg. Kort efter Allarmeringen erholdt Commandet Befaling til strax at afmarchere til Dybbøl, hvilket ogsaa iværksattes, efterat der var sendt Befaling til Compagniet ved Sandbjerg om at forlade dette Punkt og følge Bataillon, i den angivne Retning. Ligesom

Marchen imidlertid var tiltraadt, indløb der Ordre fra General Schnehen om at dirigere denne paa Nybøl Mølle, i hvilken Retning Tilbagegangen da iværksattes, efterat der var sendt Forpostcompagniet Meddelelse om den forandrede Bestemmelse. Afmarchen af Bataillonon skete omtrent samtidigt med, at vore Tropper naaede frem til Ragebøl, og man fandt det endog nødvendigt at udsende en Afdeling til Dækning i sydlig Retning, hvilken dog ved Commandoets hurtige Tilbagegang ikke kom i noget Engagement. De 2 til Dybbøl afsendte Kanoner naaede frem til Dybbøl Kirke, netop som man var ifærd med at opgive Stillingen paa Dybbølbjerg, og toge efter Befaling af Oberst Specht en Opstilling noget længere tilbage for at optage det tilbagegaaende Infanteri, en Befaling, der paa Grund af vore Troppers hurtige Fremtrængen kort efter forandredes til saa hurtigt som muligt at gaae tilbage til Nybøl Mølle. Under denne Tilbagegang stødte de 2 Kanoner til deres Bateria, der efter Ankomsten til Nybøl Mølle posteredes saaledes, som alt anført. Bataillonon, der havde fulgt Bateriaet, blev opstillet som Reserve bagved Nybøl Mølle i en dækket Stilling i nogen Afstand fra denne; dens Styrk var kun $2\frac{1}{2}$ Compagni, idet hverken Forpostcompagniet fra Sandbjerg eller det $\frac{1}{2}$ Compagni, der ved Afmarchen fra Graasten om Morgenen var blevet efterladt i Alnor, endnu var stødt til den. Samtlige Kanoner i Stillingen vare fortrinligt dækkede bag høj med Hegn bevoxede Jordvolde, i hvilke der blev udskaaret de fornødne Skydeskaar. Paa den venstre Fl af Stillingen placeredes foruden den dels fra Kamp ved Dybbøl, dels fra Forpost ved Snogbæk tilbagekomne 3de lette Bataillon tillige 2den Bataillon af 6te Regiment, der blev beordret frem fra Ullerup, 2 Compagnier af 4de Regiments 2den Bataillon og det fra Fc

post ved Sandbjerg tilbagevendte Compagni af den 1ste brunsvigske Bataillon, om hvis Sammenstød i Sottrup med vort 3die Jægercorps's 1ste Compagni det Fornødne alt tidligere er fremsat. 4de Regiments 2den Bataillon var, som det vil erindres, om Formiddagen ankommen til Snogbæk for at indtage den 3die lette Bataillons Cantonnement dersteds; 1 Compagni blev sendt frem for at afløse det af sidstnævnte Bataillon paa Forpost efterladte Compagni, der efter Afløsningen begav sig paa Marche til Bataillon, til hvilken det dog paa Grund af den imidlertid opstaaede Kamp først sluttede sig ved Nybøl Mølle. Ved Allarmeringen efterlod 4de Regiments 2den Bataillon foruden Forpostcompagniet endnu 1 Compagni som Soutien i Snogbæk; med de 2 andre Compagnier marcheredes over Sottrup Kirke, som man passerede forinden vore Troppers Ankomst til dette Punkt, til Stillingen ved Nybøl Mølle. De 2 efterladte Compagnier trak sig efter at være underrettede om hvad der var passeret, tilbage i vestlig Retning og sluttede sig først ved Graasten til de øvrige Tropper. I Reserve bag Nybøl Mølle stode foruden de alt tidligere nævnte, fra Sottrup ankomne 2 1/2 Compagnier af den 1ste brunsvigske Bataillon endvidere 2 Compagnier af den 1ste oldenborgske Bataillon og 1 Compagni af den 2den oldenborgske Bataillon samt 2 Escadroner af det hannoveranske Husar-Regiment, hvilke sidste vare trukne frem fra deres Cantonnement i Avnbøl. Med Hensyn til de 2 førstnævnte Compagnier vil det erindres, at Bataillon, om Morgenen var afmarcheret fra Dybbøl til Graasten, hvorfra 2 Compagnier vare afgaaede henholdsvis til Alnør og til Egersund; ved Allarmeringen rykkede de 2 i Graasten værende Compagnier til Alnør for at være paa rede Haand til at imødegaae en Landgang af vore Tropper paa dette Punkt, som Fjenden, efter hvad der frem-

gaaer af flere Omstændigheder, har havt sin Opmærksomhed særligt henvendt paa. Compagniet af den 2den oldenborgske Bataillon var det, der om Formiddagen havde staaet paa Forpost ved Sandbjerg, og som efter at være blevet afløst af det brunsvigske Compagni under Capitain Ehrenkrook var paa Vejen til Bataillonens nye Cantonnement i Kvers. Disse 3 Compagniers Tilstedeværelse i Nybøl Mølle - Stillingen var foranlediget ved en personlig Ordre af General Halkett. Generalen var, som det er seet i det Foregaaende, efter General Wrangels Ønske bleven tilbage i Aabenraa for at conferere med ham om de fremtidige Operationer. Som en Folge heraf forlod han først denne By Kl. 1 1/2 om Eftermiddagen for at begive sig til sit nye Hovedkvarter i Graasten. Det var i Nærheden af dette Punkt, at Generalen modtog Melding om vor Fremrykning, hvorfor han beordrede det til Kvers marcherende oldenborgske Compagni, som han netop mødte, til at vende om og marchere til Nybøl Mølle, medens han selv begav sig til Alnor for personlig at overbevise sig om, ihvorvidt hans i Sundeved staaende Tropper truedes af nogle Demonstration fra denne Side. Da der imidlertid ikke der endnu sporedes noget Tegn til en saadan, beordrede Generalen de 2 fra Graasten ankomne Compagnier til at afmarchere til Nybøl Mølle; selv ilede han forud til dette Punkt, hvor han ankom Kl. 5 og traf sine Dispositioner med Hensyn til Stillingens Besættelse i Overensstemmelse med hvad der tidligere er anført. Til den i Reserve staaende Afdelinger sluttede sig strax efter Tilbagegangen fra Dybbøl de 2 Compagnier af den 2den oldenborgske Bataillon, som havde været paa Forpost. Da der imidlertid noget senere hørtes en livlig Kanonade i Retning af Alnor, beordredes disse Compagnier til Forstærkning af den derværende Besætning. D

venstre Flanke af General Halketts Stilling dækkedes af 1 Escadron af det hannoveranske Husar-Regiment, der forblev staaende i Avnbøl, hvor Regimentet havde sit Cantonnement. Ogsaa de øvrige, her ikke omtalte Afdelinger af den mobile Division forbleve i deres respective Cantonnements med Undtagelse af den meklenborgske Jægerafdeling, der hen paa Eftermiddagen forlod Blans og først efter Fægtningsens Ophør stødte til de øvrige Tropper i Nærheden af Adsbøl; under Tilbagegangen fra Blans sluttede den af Capitain Ehrenkrook efterladte, mindre Feltvagt sig til dette Commando og undkom saaledes lykkeligt.

Vi forlode 3die Batteri (Jessen) indviklet i den heftige Kamp med de 16 Kanoner, der, som vi have seet, havde taget Stilling paa begge Sider af Nybøl Mølle, hvorhen meget snart de 2 til Bøgegaard fremposserede Piecer maatte trække sig tilbage. Det kunde ved Fjendens Overlegenhed og fordelagtige Stilling ikke være Andet, end at denne Fægtning maatte blive meget ødelæggende for Batteriet, hvis tappre Fører trods det lidte Tab dog fandt det rigtigt at holde Stand for at svække den fjendlige Ilds Virkning paa de andre Tropper og derved lette disses Fremrykning navnlig mod den fjendlige Stillings Fleje. Den voldsomme Kanonade tiltrak sig efterhaanden den almindelige Opmærksomhed og bevirkede, at saavel Commandeuren for Artilleriet paa Als, Major Lüttichau, som ogsaa senere Commandeuren for Armeecorpsets Artilleri, Oberstlieutenant de Meza og endelig Stabschefen ved Overcommandoen kom tilstede paa Skuepladsen derfor. Den Førstnævntes Adjudant, Lieutenant Collstrup, der om Morgenens havde tiltraadt sin Function som saadan, faldt, dødeligt saaret af et Granatstykke; en Forstillingskasse, der ligeledes blev truffen af en Granat, sprang i Luften, Hestene

sprængtes ud fra hinanden, 4 af dem saaredes, og Skagler og Seletøj reves istykker; 1 Overconstabel og 2 Trainconstabler bleve haardt saarede, og efter henved en Times Kamp begyndte Ammunitionen at slippe op; paa snarlig Understøttelse for Batteriet var der, da det 7de Batteri (Baggesen) var saa langt tilbage, ikke at tænke, og det var paa Grund af den stærke Krudttrog og den stadigt fortsatte Skydning fra Fjendens Side umuligt at bedømme, om man kunde og burde afvente dets Ankomst. Under disse Omstændigheder fandt Oberstlieutenant de Meza efter en Conference med den tilstedeværende Stabschef ved Overcommandoen det rigtigst at beordre Capitain Jessen til i det Mindste foreløbigt at foretage en tilbagegaaende Bevægelse, idet han dog paalagde ham at sørge for, at der ikke blev efterladt Skyts, Affutager eller deslige. Kun med stor Fare og Vanskelighed lykkedes det at faae Piecerne paa-protsede og i Bevægelse, da den fjendlige Ild under denne Manoeuvre fortsattes med største Heflighed; en virksom Hjælp ydedes herved Batteriet af det til Bedækning for samme afgivne 4de Compagni af 6te Linie-Bataillon under Lieutenant Bohse, der under Artillerikampen havde taget en Stilling c. 600 Skridt N. for Batteriet, og som medvirkede til at bringe de Kanoner, hvis Bespændinger vare bragte i Uorden, udenfor Skudvidde. Batteriet fik kort efter Befaling til at afgaae til Sønderborg for atter at bringes i kampdygtig Stand, hvilket ogsaa udførtes i Løbet af Natten. Bedækningen fulgte Batteriet til i Nærheden af Dybbøl, hvor den beordredes til at vende tilbage til sin Afdeling, som Compagniet, efter hvad det erfarede om dens Plads, søgte i Eggen af Nybøl. Under Kanonaden havde iøvrigt saavel 1ste som 3die Brigade søgt at vinde Terrain, idet Afdelingernes Skyttekjæder pousseredes frem, navnlig mod

Fløjene af den fjendlige Stilling, medens de sluttede Massers Fremrykning stadig hindredes ved den voldsomme Artillerild.

Den for et Frontalangreb paa Stillingen ved Nybøl Mølle uheldige Situation, der fremkaldtes ved 3die Batteris (Jessen) Opgivelse af Kampen mod det overlegne, fjendlige Artilleri, skulde imidlertid meget snart afløses af en anden, der i ganske kort Tid forandrede den hele gjensidige Stilling og bragte Fjenden til hurtigt at opgive alt videre Forsvar. Neppe var nemlig det 3die Batteri (Jessen) trukket ud af Ilden, førend en stærk Kanonade tog sin Begyndelse fra et Punkt N. V. for Nybøl, hvor 2det Batteri (Bruun) pludseligt aabnede en heftig Ild i Flanken paa hele den fjendlige Artilleri-Opstilling og derved bragte denne i den største Forvirring. Den i over 1 Time vedvarende Artillerikamp i Centrum havde naturligvis, som ogsaa berørt ovenfor, maattet tiltrække sig det over Nybøl avancerende Flankecorps's Opmærksomhed og henlede General Schleppegrells Tanke paa det Ønskelige i ved en Diversion i den fjendlige Posterings Flanke at lette Fremrykningen af Afdelingerne i Centrum. Det gjaldt imidlertid om at naae frem til et Punkt, hvor Corpsets Artilleri kunde finde en hensigtsmæssig Opstilling, hvad der ikke kunde skee, forinden de paa den fjendlige Stillings højre Fløj staaende Infanteriafdelinger, med hvilke Flankecorpset ved Udgangen af Nybøl By indvikledes i en stedse heftigere Fægtning, vare kastede tilbage. Imidlertid var 1ste Jægercorps i Forening med den til Flankecorpset afgivne Afdeling af det frivillige, beredne Jægercorps fra Øerne under Kampen med de ligeoverfor samme staaende 2 meklenborgske Batailloner efterhaanden bragt til at udvide Fægtningsfronten, idet nemlig samtidigt med at 2 af Compagnierne, 1ste og 3die, avancerede i Retning ad Flensborg-Vejen, de 2

Fægtningens
2det Moment.

Flanke kun de 2 Compagnier af den 1ste oldenborgske Bataillon, der, da vore Tropper saavel Øst som Syd fra stormede frem mod Møllebakken, ligeledes forlode Stillingen og trak sig tilbage ad Colonnevejen til Adsbøl, idet de efterhaanden droge de 2 Compagnier af det hannoveranske 4de Regiments 2den Bataillon med sig i Retraiten. Saasnart Møllebakken var besat af vore Tropper, søgte det 1ste Compagni af 1ste Jægercorps atter at allignere sig med de 2 vestligere fremrykkende Compagnier, som her vare indviklede i en temmelig heftig Tirailleursfægtning med den tilbagevigende Fjende, der navnlig søgte at gjøre dem Terrainet om den tidligere omtalte, V. for Nybøl Mølle liggende Gaard stridigt. Det Compagni af den 2den oldenborgske Bataillon, der havde besat Gaarden, havde benyttet de derværende, for et Forsvar gunstige Forhold meget omhyggeligt og gjorde derved Fremrykningen paa dette Punkt saa besværlig, at General Schleppegrell nu, da Colonnerne af de af General Hansen commanderede Afdelinger naaede frem til Højderne ved Møllen, fandt det rigtigt, ved Anvendelsen af den paa Flensborg-Vejen endnu staaende Reserve at bryde Fjendens Modstand paa det nævnte Punkt. Formeret i Colonne, udførte 10de Linie-Bataillons 2 Compagnier samt Odense Fricorps et Bajonnetangreb mod Gaarden, og ved dette og Jægercompagniernes vel nærrede Ild kastedes den fjendelige Besætning ud af samme, der besattes af 1ste Compagni af 10de Linie-Bataillon i Forening med Odense Fricorps, medens 3die Compagni af Bataillonon blev staaende bag ved som Reserve. Angrebet understøttedes af 4 Espingoler, der fra et heldigt valgt Placement tæt ved Gaarden dækkede 10de Linie-Bataillons venstre Flanke ved at beskyde de nærmest foran Rundkjær Skov staaende, fjendlige Tirailleurs. Endnu en kort

Tid forsøgte Fjenden at gjøre Modstand ved den østlige Lisiere af Rundkjær Skov og i Terrainet umiddelbart N. for samme, men efterat den ved Sammenstødet mellem Flensborg-Vejen og Vejen fra Nybøl Mølle til Adsbøl liggende Gaard var bleven taget af Afdelinger af 1ste Jægercorps og 1ste Compagni af 10de Linie-Bataillon under Lieutenant Junghans, opgav han ogsaa Stillingen i den østlige Udkant af Rundkjær Skov og trak sig, forfulgt af vore Jægere, gennem denne og ad Flensborg-Vejen tilbage mod Adsbøl under en paa Grund af det indtrædende Mørke stedse mere og mere hændende Ild. 10de Linie-Bataillon og Odense Fricorps indtog atter deres Stilling paa Vejen som Reserve. — Ogsaa i Centrum fulgte Tirailleurerne efter de 2 ad Colonnevejen til Adsbøl tilbagegaaende Compagnier, der under stadig Charingering holdt sig i Højde med de sydligere retirerende Afdelinger; paa højre Fløj avancerede 13de Linie-Bataillon, hvis Kjæde var naaet temmelig langt frem foran den sluttede Del af Bataillon, til Avnbøl, der blev afsøgt, uden at man der fandt noget Fjendligt. — Da Mørket faldt paa, og der som Følge deraf blev givet Ordre til at standse Fremrykningen, stode vore forrest værende, sluttede Afdelinger omtrent i en Linie fra Avnbølgaard til den østlige Udkant af Rundkjær Skov. Paa det Sted, hvor Vejen fra Avnbøl støder sammen med Flensborg-Vejen, toge de sidst tilbagekomne, fjendelige Afdelinger en Arrieregarde-Stilling à cheval paa Vejen, i hvilken Position de ikke bleve yderligere foruroligede af vore Tirailleurer, som rappeleredes til deres Afdelinger. Paa de store Marker V. for Adsbøl samledes efterhaanden alle de Afdelinger af den mobile Division, som havde deltaget i Kampen, og efter et Hvil paa 1½ Time tiltraadte General Halkett Kl. 11 Tilbage-marchen til Kvers, hvor han gik i Bivouak Kl. omtrent 2 om

Troppernes Stilling ved Fægtningens Ophør.

Morgenen. For at dække Tilbagetoget bleve dels de 2 Compagnier af det hannoveranske 4de Regiments 2den Bataillon, der, som tidligere berørt, fra deres Forpoststilling ved Snogbæk havde trukket sig tilbage paa Graasten, afsendte til Forstærkning af de ved Alnor staaende Afdelinger, dels blev der ved selve Adsbøl dannet en særegen Arrieregarde, bestaaende af den meklenborgske Jægerafdeling, den 2den Bataillon af det hannoveranske 6te Regiment, 1 Escadron Husarer og det ridende Bateria, Alt under Befaling af General Schnehen, der fik Ordre til først 2 Timer senere at paabegynde sin Re-traité. Generalen sendte dog allerede kort efter Hovedstyrkens Afmarche det ridende Bateria tilbage for ikke senere at have den smalle Vej til Kvers for stærkt belempret; da han imidlertid ved udsendte Patrouiller bragte i Erfaring, at vore Tropper havde trukket sig tilbage, forblev han med Resten af Arrieregarden i Stillingen ved Adsbøl.

Med Hensyn til vore øvrige, i Sundeved staaende Tropper skal det endnu bemærkes, at 2den Brigade, der under Fremrykningen imod Nybøl Molle, fulgte efter 1ste og 3die Brigade som Reserve, med Undtagelse af det til Bedækning for 3die Bateria (Jessen) afgivne Compagni af 6te Linie-Bataillon ikke kom til nogen directe Anvendelse under Kampen, ved hvis Slutning Brigaden befandt sig mellem Stenderup og Nybøl Molle i den samme Formation, som den havde indtaget strax ved Fægtningens Begyndelse. — Af 4de Brigade forblev den 4de Linie-Bataillon med Undtagelse af Skytterne, der vare blevne skilte fra Bataillonon, og dens 1ste Compagni under Capitain Kücker, der noget senere var blevet sendt frem til Forstærkning for de imod Sottrup fremrykkende Tropper, samt Livgarden til Fods i den alt tidligere berørte Stilling paa Højderne mellem Stenderup

og Ragebøl. 3die Linie-Bataillon var, som ovenfor seet, i Forening med Skytterne af 4de Linie - Bataillon, ankommen til Sottrup noget efter, at Sammenstødet imellem det af Capitain Ehrenkrook commanderede, fjendlige Compagni og den ene Division af 3die Jægercorps's 1ste Compagni havde fundet Sted. Bataillonens Skytter besatte Byens vestlige Udkant, 1 Compagni posteredes paa Kirkegaarden, Resten i Forening med 1ste Compagni af 4de Linie-Bataillon stillede som Reserve i Byen. Skytterne af 4de Linie-Bataillon detacheredes i nordøstlig Retning for Byen for at iagttage Egnen der. De opdagede dog kun enkelte, fjendlige Infanterister, sandsynligvis henhørende til den mindre Feltvagt af Compagniet under Capitain Ehrenkrook, der senere sluttede sig til den fra Blans retirerende, meklenborgske Jægerafdeling. Under Fremrykningen mod Sottrup havde Espingol-Halvbatteriet under Major Meincke, der, som det vil erindres, ved fejl Anvisning var kommet ind paa Colonnevejen til Sottrup, sluttet sig til 4de Brigade og var avanceret sammen med dens Afdelingers Kjæde. Efterat Byen var naaet, placeredes Espingolerne i sammes vestlige Udkant. Endnu efter Besættelsen af Sottrup vedvarede den heftige Artillerikamp i Centrum, og Brigaden tog derfor den Beslutning, at lade 3die Linie-Bataillon og Espingolerne rykke frem i sydvestlig Retning for ved en Bevægelse i Fjendens Flanke at medvirke til Delogeringen af hans Skyts. Denne Beslutning kom dog ikke til Udførelse, da der indløb Befaling fra den commanderende General til at gjøre Holdt ved Sottrup.

3die Jægercorps's 2det Compagni under Capitain Krey og den dermed forenede Afdeling af det frivillige, beredne Jægercorps fra Øerne forblev under Fægtingen i Egnen om Sandbjerg og observerede Terrainet N. for

dette Punkt og Øster Sottrup. Det som Reserve paa Dybbølhøjderne forblevne Commando, bestaaende af 2 Batailloner og 1 Batteri, forblev i denne sin Stilling uden at komme til at deltage i Kampen.

Ambulance Nr. 1 under Overlæge Djørup havde, da dens Virksomhed Ø. for Dybbølhøjderne var tilende, fulgt den fremadgaaende Bevægelse ad Flensborg-Vejen og naaede Nybøl By samtidigt med, at 2det Batteri (Bruun) begyndte at deltage i Kampen om Nybøl Mølle-Stillingen. Da denne kort efter faldt i vore Hænder, gik Overlæge Djørup til Nybøl Mølle, hvor han etablerede Ambulancen og i længere Tid forblev i Virksomhed, understøttet af Overlæge Rørbye, hvis Ambulance paa Grund af dens sene Overførelse til Sundeved først her kom til Anvendelse.

Samtlige Afdelinger forbleve paa de Punkter, hvortil de ved Slutningen af Fægtningen vare naaede, indtil Forposterne vare udstillede, hvilket udførtes af 2den Infanteri-Brigade saaledes, at 2det Jægercorps udstillede Feltvagter og Piketter fra Allsund Nord om Storskoven til Korsmose Mølle, og 6te Linie-Bataillons 3 Compagnier paa lignende Maade overspændte Strækningen fra sidstnævnte Punkt over Nybøl Mølle til Nybøl Nor, medens 7de Linie-Bataillon blev opløst i 4 Hovedposter, hver bestaaende af 1 Compagni, der posteredes henholdsvis ved Sandbjerg, Vester Sottrup, Stenderup og Nybøl. De foran Forpostlinien værende Afdelinger trak sig derpaa tilbage gennem denne; til Besætning i Sundeved bestemtes General Hansens Commando, hvoraf de 2 ikke paa Forpost værende Brigader gik i Cantonement, 1ste Brigade i Dybbøl, hvor ligeledes General Hansen opslog sit Hovedkvarter, og 3die Brigade i Ragebøl og Stenderup; Ambulance Nr. 1 under Overlæge Djørup kom til Dybbøl Mølle. De øvrige Afdelinger marcherede tilbage til Als, hvor de indtog Cantonement i Sonderborg og nærmeste Omegn.

Forposter udstilles, General Hansens Commando forbliver som Besætning i Sundeved.

General Schleppegrell afgik der med et Par Dragoner Ordre til 5te Linie-Bataillon om ligeledes at gaae tilbage til Sønderborg, men at efterlade 1 Compagni som Besætning i Egersund.

Medens Flankecorpset afventede Forposternes Udstilling, blev det Kl. henad 10 af en Bonde anmeldt for samme, at c. 50 Mand fjendlige Tropper havde skjult sig i Vandmøllen tæt ved Nybøl Nor. Capitain Helgesen begav sig med et Commando til det angivne Punkt, der imidlertid var forladt ganske kort før hans Ankomst dertil. Flere Commandoer af 1ste Jægercorps bleve paa forskjellige Steder sendte ned til Stranden for at tage denne Trop tilfange, hvad der dog ikke lykkedes. Den udgjorde en Del af det fjendlige, til Egersund detacherede Compagni af den 1ste oldenborgske Bataillon, der, afskaaret fra Forbindelsen med Alnor, var saa heldigt under Kamp med vore til Broagerland detacherede Tropper at undslippe langs den østlige Side af Nybøl Nor og derpaa, følgende dettes nordlige Bred, at naae tilbage til Adsbøl. Begivenhederne og Forholdene, der staa i Forbindelse med denne Sag, ville finde deres nærmere Belysning ved Omtalen af Marinens Deltagelse i Dagens Kamp og navnlig dens Demonstration imod Alnor amt af 5te Linie-Bataillons Bevægelser paa Broagerland, hvortil Fremstillingen nu skal vende sig. —

Til Understøttelse for den paatænkte Fremrykning af vort Armeecorps i det Sundevedske havde Commandeurcapitain Paludan beordret Hekla til at gaae op i en nordlige Del af Alssund, Briggen Mercurius til at forblive ved Sønderborg og 1 Kanonjolle til at løbe ind i Vemmingbund; for at forhindre fjendlige Flankebevægelser over Egersund og Broagerland som ogsaa for at afskjære de muligt dersteds værende, fjendlige Afdelinger Retraitten over Sundet gik Commandeurcapitainen

Marinens Deltagelse i Dagens Kamp.

selv med Gejser, der havde 1 Kanonjolle paa Slæb, til Flensborg Fjord, hvor Corvetten Najaden havde Station udfor Holdnæs. Saavel Corvetten som Kanonjollen slæbtes af Dampskibet til udfor Egersund, hvor alle 3 Fartøjer ankom Kl. omtrent 3. 2 Kanoner af det i Alnor cantonnerende, oldenborgske Halvbatteri, der vare placerede i en Indskjæring tæt ved den vestlige Kyst af Egersund, bleve ved Beskydning af Corvetten hurtigt tvungne til at trække sig tilbage fra Kysten, og man var saaledes fuldstændigt istand til at kunne forhindre enhver Overgang over Sundet, paa hvis østlige Side Fjenden, efter hvad der tidligere er anført, havde en Besætning af 1 Compagni, hvis Retraite ad denne Vej saaledes var afskaaren. Kanonaden, der efter de fjendelige Piecers Tilbagetrækning ophørte, fornyedes senere, da hele det fjendlige Halvbatteri saaes at sætte sig i tilbagegaaende Bevægelse. At denne Skydning, hvorved Fjenden iøvrigt kun mistede 1 Artillerist, hos General Halkett fremkaldte Frygten for alvorligere Demonstrationer fra denne Side og saaledes fik en om end indirecte Virkning paa Kampens Gang, er alt ovenfor berørt. Klokkeren henved 6 kom Skirner, der efter at have landsat 8de Linie-Bataillon i Sundeved var afgaaet til Flensborg Fjord, tilstede ud for Alnor, og da der ikke foretoges nogen videre Bevægelse fra Fjendens Side paa dette Punkt, medens man saa og hørte den stærke Kanonade i Retning af Nybøl Mølle, lod Commandeurcapitain Paludan Skirner forblive ud for Alnor og løb selv Kl. henimod 7 med Gejser om i Vemmingbund for, saafromt Kampen ikke maatte falde ud til Fordel for vore Tropper, i Forening med den dersteds posterede Kanonjolle at medvirke til Dækning af disses Retraite. Den i Egersund værende, fjendlige Besætning bemærkedes ikke fra Skibene ved Alnor. Besætningen, der, som

alt berørt, bestod af 1 Compagni af 1ste oldenborgske Bataillon under Commando af Capitain Schlarbaum, allarmedes ved Opsejlingen af Gejser med Najaden og Kanonjollen og tog en dækket Stilling mod et paa Grund af denne Bevægelse formodet Landgangsforseg. Da der imidlertid omtrent samtidigt hørtes Kanontorden fra Dybbøl, begyndte Capitainen at frygte for sin noget exponerede Stilling og udbad sig fra Bataillonnen i Graasten ved et dertil hendsendt Bud nærmere Ordre. Disse, der først naaede ham Kl. omtrent 4, løde paa, at han skulde søge tilbage fra Egersund enten ved Hjælp af Færgen eller Øst om Nybøl Nor. Capitain Schlarbaum efterlod som Bagtrop en Officer, Lieutenant Lehmann, med en halv Deling i den indtagne Observations-Stilling Ø. for Byen og rykkede selv med Resten af sit Compagni ned til Færgestedet, hvor der imidlertid ingen Færgemand var tilstede, ligesom det heller ikke var muligt her at opdrive Baade, der egnede sig til Overførelse af Compagniet. Selv om saadanne havde været tilstede, vilde Benyttelsen af dem i dette Øjeblik, hvor Kanonjollen, efterat de fjendelige Kanoner vare fordrevne ved Corvettens Ild, havde nærmet sig Færgeløbet paa virksom Skuddistance, ikke have været uden øjensynlig Fare. Capitainen besluttede sig derfor til at forsøge paa at undkomme ad den anden ham anviste Vej, da der i det Samme indløb Melding fra Bagtroppen om, at en Afdeling af vore Tropper saaes i Fremrykning imod Egersund. Da Capitain Schlarbaum saaledes indsaa, at der blev Tale om at maatte slaae sig igjennem, tog han, da han vel tænkte sig, at Hovedstyrken af vore Tropper fulgte Landevejen til Egersund, det meget rigtige Parti, med sin Afdeling at kaste sig ind i det hegnrige og uoverskuelige Terrain mellem Landevejen og Nybøl Nor, hvor han, naar han holdt sin Styrke samlet, kunde

Situationen ved
den fjendlige
Besætning i
Egersund.

haabe paa et enkelt Punkt at bryde igjennem den her sandsynligvis i spredt Formation fremrykkende Del af Angriberens Styrke. Til Lieutenant Lehmann sendte han den Befaling, at han skulde følge efter og om fornødent trække sig tilbage langs Stranden Øst om Nybøl Nor. Efter at være marcheret noget nordligere op i Byen bøjede Capitain Schlarbaum af i østlig Retning og tog Vejen tværs over de tæt indhegnede Marker mellem Egersund og Skodsbølgaard. — Det var Tøten af en Del af 5te Linie-Bataillon, som Lieutenant Lehmann havde bemærket i Fremrykning ad Vejen fra Skodsbøl. Grunden til, at den oprindelige Plan med Bataillonens delvise Indrykning paa Broagerland, nemlig at besætte Smøl og Broager hver med 1 Compagni og derfra udsende Patrouiller til Observation mod Egersund og Brunsnæs, var bleven forandret til en directe, offensiv Bevægelse mod Egersund alene, vil fremgaae af hvad der nu skal berettes om den nævnte Bataillons Bevægelser under den sidste Del af denne Dags Kamp.

5te Linie-Bataillons Bevægelser paa Broagerland.

Ifølge Planen for Bataillonens Virksomhed under Affairen havde Oberstlieutenant Haxthausen bestemt Bataillonens 2det Compagni under Capitain Harboe og dens 4de Compagni under Capitain Nielsen til at rykke ind paa Broagerland, medens 1ste Compagni under Lieutenant Fugl og 3die Compagni under Lieutenant C. F. Bruns skulde følge Flankecorpsets videre fremadgaaende Bevægelse i vestlig Retning. Under den første Fremrykning fra Brohovedet havde Oberstlieutenanten tilfods begivet sig til Bataillonens venstre Fløj, og her erholdt han, efterat Dybbølhøjderne vare tagne, og Flankecorpset havde fortsat Fremrykningen henad mod Bøffel Kobbøl, Meddelelse om, at bemeldte Corps skulde gjøre Holdt Ø. for Bøffel Kobbøl, og Mandskabet der gives et Hvil, hvad han opfattede som gjældende ogsaa for 5te Linie-Bataillon. Efter den

fornødne Meddelelse til vedkommende Compagnichefer, der fortsatte Fremrykningen, begav Oberstlieutenanten sig til Flensborg-Vejen for at søge sin Hest, som han ikke havde kunnet benytte i det hegnfulde Terrain S. for samme, og red derpaa til den betegnede Samlingsplads, hvor han imidlertid kun forefandt Bataillonens 3die Compagni og et Halvbatteri Espingoler; tillige erholdt han Underretning om, at de 2 til Broagerland bestemte Compagnier alt vare indrykkede dersteds. Stabschefen ved Flankecorpset, Capitain Caroc, havde nemlig ved Corpsets Ankomst Ø. for Bøffel Kobbøl af en Bonde modtaget Efterretning om, at et Compagni fjendlige Tropper befandt sig i Egersund, hvor det altsaa, da Vejen over Færgeløbet var spærret ved Marinen, var afskaaret. Capitainen havde meddelt dette til Lieutenant Stampe af 2det Compagni, hvem han tilfældigt traf paa, og anmodet ham om at give de bagved værende Compagnichefer den fornødne Underretning derom. Denne Meddelelse havde de 2 Compagnier opfattet som en Tilskyndelse til hurtigt at rykke frem til det angivne Punkt for at tage den afskaarne Afdeling tilfange; de havde derfor begge strax taget Vejen over Smøl og Skodsbøl mod Egersund. Angaaende 1ste Compagni kunde Oberstlieutenanten ikke erfare Andet, end at man antog det staaende i den nærliggende Skov som Repli for 1ste Jægercorps. Efter at have givet Befaling til Lieutenant Bruns om at blive staaende med sit Compagni, indtil han erholdt nærmere Ordre, begav Oberstlieutenant Haxthausen sig til Smøl; han forefandt her en Repli paa 60 Mand under Lieutenant C. F. Baland, som Capitain Nielsen havde efterladt paa dette Punkt, hvor Terrainet højner sig saaledes, at man har en ellers paa Broagerland sjelden, god Oversigt i sydvestlig og vestlig Retning henimod Skodsbøl og Nybøl Nor. Denne sidste Omstændighed lod i Forening med den hele, forhaanden værende Situation Oberst-

lieutenanten indsee Betydningen af at have Strækningen mellem Smøl og Noret besat paa en saadan Maade, at den paa Broagerland værende, fjendlige Afdeling, om hvis Styrke og Placering man kun havde den før omtalte, noget løse Angivelse, kunde hindres i her at bryde gjennem. Det vilde endog efter Oberstlieutenantens Formening have været det Rigtigste, med hele den derværende Styrke at tage Opstilling paa dette Punkt og forelobigt kun ved mindre Patrouiller at forurolige det fjendlige Commando, til hvis sikke Tilfangetagelse der i det her omhandlede Terrain, selv om det kun var af den angivne Størrelse, vilde fordres en større Styrke end de 1½ Compagni, der vare i Fremrykning mod Egersund, og som han, da de nu engang vare i Fremrykning, ikke mente at burde holde tilbage. Imidlertid ansaa han Besættelsen af den omhandlede Strækning for saa vigtig, at han ikke betænkte sig paa at afvige noget fra den oprindeligt givne Bestemmelse, at 2 Compagnier skulde følge Flankecorpset, og da derfor Lieutenant Fugl, som var bleven skilt fra en fremsendt Del af sit Compagni — den mindre Styrke, der, som tidligere meddelt, under Lieutenanterne Sommelius og Lillenskjold havde fulgt Flankecorpsets fremadgaaende Bevægelse —, og som, ubekjendt af hvad Grund, var slaaet ind paa Vejen til Smøl, netop nu meldte sig til Oberstlieutenanten med en Styrke af 1 Officer og c. 100 Mand, beordrede denne ham til selv med c. 60 Mand at tage Post i Nærheden af Smøllod og placerede den anden ved Commandoet værende Officer, Lieutenant Bülow, med 40 Mand midt imellem dette Punkt og Smøl. Saaledes mente Oberstlieutenanten forelobigt nogenlunde at have sikkert Bevogtningen af den omhandlede Strækning; imidlertid ansaa han den derved tilvejebragte Afspærring for at være utilstrækkelig og sendte derfor sin Adjudant, Lieutenant Sperling, til General Schleppegrell

med Melding om Anvendelsen af den nysnævnte Del af 1ste Compagni samt Anmodning om i samme Øjemed at turde disponere over 3die Compagni. Selv begav han sig over Skodsbøl ad Vejen til Egersund for at naae de foranværende Compagnier, som han traf noget V. for førstnævnte By. De rykkede frem i 3 Dele; Hovedstyrken under Capitain Nielsen, c. 130 Mand, fulgte Landevejen til Egersund, sydlig for denne henad mod Flensborg Fjord bevægede en Trop paa c. 40 Mand sig under Ledelse af Capitain Harboe, N. for Vejen, mellem denne og Nybøl Nor, var detacheret et Commando paa c. 120 Mand af 2det Compagni under Lieutenanterne Stampe og Dræbye. Disse Commandoer søgte naturligvis at holde Forbindelse med hinanden, men paa Grund af den Strækning, der skulde overspændes, og navnlig af Terrainets Beskaffenhed var det klart, at denne Forbindelse, især naar man var ukjendt paa Stedet, meget let maatte kunne gaae aldeles tabt. Dette blev ogsaa snart Tilfældet, da Capitain Niensens Commando ad Hovedvejen rykkede raskere frem end Fløjafdelingerne, der kun bevægede sig langsomt i det uvejsomme, tildels skovbevoxede Terrain. Hovedstyrken stødte ved den østlige Udkant af Egersund paa den fjendlige Bagtrop, der efter en kort Modstand, under hvilken paa vor Side Lieutenant Rothe, der førte Fortroppen, saaredes, veg tilbage mod Egersund. Ogsaa den højre Fløj af Capitain Niensens Tirailleurkjæde blev en kort Tid udsat for en stærkere Ild, men denne, der skrev sig fra en af Capitain Schlarbaum under hans Marche i det før betegnede Terrain til Dækning af hans højre Flanke fremskudt, mindre Afdeling, hørte snart op ved den fjendlige Hovedstyrkes Bevægelse i Retning af Skodsbølgaard. Denne Bevægelse var det umuligt for vore Tropper at observere paa Grund af de

høje Jordvolde og tætte Hegn, og den standsedes ikke af det højre Fløjdetachment, som endnu paa denne Tid var beskæftiget med Afsøgningen af Skodsbøl Skov, der ved sin Tæthed og Uvejsomhed gjorde det yderst vanskeligt for Færerne, blot nogenlunde at holde Mandskabet sammen. Medens saaledes Capitain Schlarbaum temmelig uforstyrret fortsatte sin Marche til henimod de mindre Skovpartier S. for Skodsbøl Skov, fulgte Capitain Nielsen, i Begyndelsen under stadig Fægtning, efter Lieutenant Lehmann, som trak sig igjennem Egersund i nordøstlig Retning og tog Vejen forbi Teglværkerne, der ligge mellem denne By og Skodsbøl Skov langs med Nybøl Nor. Han paaskyndede her sin Marche, stadigt følgende langs med Noret, saa at han snart tabtes af Syne af vore efterfølgende Tropper, der maatte anvende endel Tid paa den nødvendige Afsøgning af Terrainet og Teglværkerne. Capitain Harboe var med det venstre Fløjdetachment bleven endel tilbage; han var saaledes, da Capitain Nielsen kastede den fjendlige Bagtrop tilbage paa Egersund, kun naaet frem til i Højde med de østligst ved Hovedvejen liggende Gaarde og trak sig her, da der ikke længer var Tale om Sikkring af Hovedstyrkens venstre Flanke, ud paa selve denne Vej. Oberstlieutenant Haxthausen, der efter et Ridt til det højre Fløjdetachment var vendt tilbage til Hovedvejen og havde fulgt denne til i Nærheden af Skolen, talte her med en af Beboerne, der angav Fjendens Styrke omtrent i Overensstemmelse med det tidligere Anførte, men iøvrigt mente, at vore i Egersund indrykkede Tropper kun havde havt med hans Arrieregarde at gjøre, medens Hovedtroppen alt tidligere havde forladt Byen i østlig Retning under Vejledning af et Par tydsksindede Beboere. Oberstlieutenanten ansaa det paa Grund heraf for rigtigst at skyde Capitain Harboes Commando ind imellem det højre

Fløjdetachment og Hovedstyrken for saavidt muligt at forhindre den fjendlige Afdeling, som i saa Fald ikke helt var fastholdt i Egersund, i at undslippe i Mellemrummet mellem de 2 nævnte Dele og saaledes trænge den ned imod Nybøl Nor. Han begav sig derfor tilbage i østlig Retning ad Landevejen for at søge Capitain Harboes Commando, som han ogsaa traf paa det ovenanførte Punkt, men til hans Overraskelse forøget med Commandoet under Lieutenant Fugl, som han efter den Instrux, han havde meddelt ham, antog staaende i Nærheden af Smøllø. Lieutenanten havde nemlig ikke forstaaet Instruxen paa den Maade, Oberstlieutenanten havde tænkt sig, og havde antaget sin Placering paa det omtalte Sted for rent midlertidig, indtil man havde opdaget, hvor den fjendlige Afdeling stod; saasnart han derfor hørte det første Engagement østlig for Egersund, havde han strax sat sig i Marche for at støde til den fremsendte Del af Bataillon. At lade ham vende tilbage ansaa Oberstlieutenanten paa Grund af den lange Afstand fra det omhandlede Punkt ikke for rigtigt, desuden var under de nærværende Omstændigheder en Tilvæxt i Capitain Harboes Styrke særdeles ønskelig, navnlig naar den Efterretning bekræftede sig, som Oberstlieutenanten havde modtaget ved Skolen, at den fjendlige Hovedstyrke alt var i Retraite i østlig Retning, og man saaledes kunde vente netop her at faae med denne at gjøre. Med den samlede Afdeling, hvis Styrke saaledes var c. 100 Mand, slog Oberstlieutenanten for at nærme sig Nybøl Nor ind paa den Vej, der fra Hovedvejen fører ned til Skodsbøl Skov, og omtrent samtidigt hermed passerede Capitain Schlarbaum tvers over samme Vej i Nærheden af den sydligst liggende Skovgruppe for at fortsætte sin besværlige Marche østerpaa. Noget forinden havde han for at understøtte Lieutenant Lehmann

detacheret Lieutenant Rennenkampff med en mindre Afdeling. Denne, der imidlertid ikke traf Lieutenant Lehmann, gik snart atter tilbage i østlig Retning og befandt sig i det Øjeblik, hvor Oberstlieutenant Haxthausen rykkede ind paa Vejen til Skodsbøl Skov, ved de nærmest V. for denne Vej lobende Hegn, hvorfra han aabnede Ilden paa vore Tropper, der strax formerede sig langs det vestlige Vejhegn og besvarede samme. Lieutenant Rennenkampff trak sig under stadig Tirailieren mere Nord paa, og det lykkedes ham efterhaanden at naae hen til den sydligste Skovgruppe, gennem hvilken han hurtigt fortsatte Retraiten i nordøstlig Retning henad Nybøl Nor til. Medens man paa vor Side var ifærd med at samle Folkene, der ved Tiraileringen vare blevne noget spredte, til Fremgang mod det nævnte Skovparti, hortes der pludseligt Stemmer Ø. for Vejen, og Oberstlieutenant Haxthausen bemærkede gennem en Aabning i Vejhegnet Capitain Schlarbaums Hovedstyrke, hvis Størrelse han anslog til c. 1 Compagni. I Hast blev der nu gjort Front i denne Retning, en Kjæde formeredes langs det østlige Vejhegn med sluttede Trops paa hver af Flojene, hvoraf den højre stod ved Landevejen fra Skodsbøl. Den sidst observerede, fjendlige Afdeling kunde umuligt være den samme, som man for et Øjeblik siden havde vexlet Skud med, man havde altsaa østlig for sig en tilsyneladende ikke lidet overlegen Styrke, nordlig for sig en anden, der vistnok var mindre, men i hvert Fald af ubekjendt Størrelse, og Capitain Nielsen, vidste man, havde været i Engagement med en tredie Afdeling. Situationen var saaledes alt Andet end klar eller tilsyneladende heldig og gjorde det i hvert Tilfælde nødvendigt, først at søge vor hele Styrke concentreret, for man skred til Angreb. Heller ikke Fjenden syntes tilbøjelig til at angribe, men paa den ander

Side forlod han heller ikke sin Stilling c. 500 Alen Ø. for vor, hvorfra han vexlede Skud med vore Tropper, medens han arbejdede paa at faae en Bagagekarre over et mellemliggende Hegn, hvor den var kjørt fast. For muligen at opholde den fjendlige Hovedstyrke noget og derved vinde Tid for Tilvejebringelsen af den yderligere Afspærring af Terrainet mellem Smøl og Nybøl Nor, som han haabede maatte være bevirket ved hans Adjudants Sendelse til General Schleppegrell, en Sendelse, om hvis Udfald han imidlertid endnu var ganske uvidende, anmodede Oberstlieutenanten Lieutenant Fugl om som Parlamentair at gaae frem til den fjendlige Stilling, hvorfra Ilden imidlertid var ophørt. Lieutenanten skulde opfordre den fjendlige Styrke til at overgive sig, da Tilbagevejen var den spærret ved vore ved Smøl staaende Tropper. Opfordringen blev besvaret af Capitain Schlarbaum med et Afslag, idet han tilføjede, at han ventede snarlig Understøttelse af sin Afdeling. Efter denne korte Parlateren tiltraadte den fjendlige Afdeling Retraiten ad Skodsbøl til; Bagagekarren blev efterladt ved Hegnet, hvor den var kjørt fast, men Bespændingen medført.

Vort højre Fløjdetachment under Lieutenanterne Stampe og Dræbye var, som berørt, efterhaanden blevet meget spredt i det hegn- og skovrige Terrain, hvori det kun langsomt bevægede sig fremad. Da Lieutenant Lehmann under sin Retraite langs Nybøl Nor derfor kun stødte paa mindre Dele af samme, blev det ham ikke vanskeligt at slaae sig gennem disse og fortsætte sin Retraite langs Kysten. Noget senere stødte Lieutenant Rennenkampff til ham, og Begge, der stode i den Formening, at Capitain Schlarbaum var foran dem, paaskyndede nu deres Retraite; da der ikke længer fandtes nogen Afspærring ved Smøllø, lykkedes det dem at passere dette Sted og, be-

gunstigede af Terrainet og det efterhaanden indtrædende Morke, udenom Flankecorpsets venstre Fløj langs Noret at naae hen til Adsbøl, hvor de ankom Kl. omtrent 10³/₄, og optoges af de der staaende Forposter.

Til Capitain Nielsen og Lieutenant Stamppe lod Oberstlieutenant Haxthausen samtidigt med Lieutenant Fugls Fremsendelse som Parlamentair afgaae Meddelelse om, hvor han stod, og Befaling til, hvis Omstændighederne tillode det, med deres Commandoer at begive sig sammesteds hen. Disse ankom ogsaa kort efter og placeredes i den indtagne Stilling. Beretningen om deres Engagement, hvorved de havde haft et Tab af 2 Døde og 16 Saarede, i Forbindelse med hvad Oberstlieutenanten selv havde seet, fremkaldte hos denne en Tvivl med Hensyn til Rigtigheden af Angivelserne om Fjendens Styrke, og dette i Forening med Uvisheden om, hvorledes det stod til ved Smøl, og en rigtignok ikke ved hvad der var passeret, bestyrket Formodning hos ham om, at Fjenden muligt endnu kunde have en Styrke paa den østlige Del af Broagerland, bevirkede, at han ikke fulgte efter Capitain Schlarbaum ad Skodsbøl til, men blev staaende i den indtagne Stilling og traf Foranstaltninger, der klart nok vise, at han begyndte at ansee sig for at være den svagere Part. Oberstlieutenanten henvendte sig nemlig til det tæt under Kysten omtrent i Højde med Stillingen liggende Dampskib Skirner, hvis Chef, Marinelieutenant Seidelin, gik i Land og paa Oberstlieutenantens Anmodning dels modtog de tilstedeværende Saarede ombord, dels erklærede sig villig til at understøtte Oberstlieutenanten, der havde fattet den Tanke, at det under de nærværende Forhold vilde være rigtigst, cotoyeret af Dampskibet, at rykke frem langs Flensborg Fjord indtil et Punkt i Nærheden af Broager By og derfra ved frem-

sendte Patrouiller søge at skaffe sig Underretning om, ihvorvidt han var istand til at forene sig med Replien, der var efterladt ved Smøl, eller i hvert Fald med Armecorpset; i modsat Tilfælde vilde man kunne repliere sig paa Dampskibet. Det blev aftalt, at Nejs Mølle skulde være det Punkt, hvortil man foreløbigt rykkede frem, og ud for hvilket Dampskibet skulde afvente nærmere Meddelelse, hvornæst Lieutenant Seidelin atter begav sig ombord. Nepe havde imidlertid Oberstlieutenant Haxthausen forladt Strandbredden for at vende tilbage til sit Commando, før han bemærkede, at dette pludseligt blev angrebet østerfra af en fjendlig Styrke. Den N. for Egernsund-Vejen staaende Del af vore Tropper veg efter en heftig Skydning tilbage, medens Fjenden paa selve denne Vej, hvor han rykkede frem med en ikke ringe, sluttet Afdeling, standsedes af den der staaende, sluttede Tropp under Lieutenant Steinmann ved en vel rettet Ild fra en af samme besat Gaard og det nærmest denne værende Hegn. Hele Engagementet varede imidlertid ikke længe, og den fjendlige Afdeling trak sig tilbage ad samme Vej, som den var kommen. Det her omhandlede Angreb, der naturligvis kun kunde bestyrke Oberstlieutenantens Formening om Fjendens Overlegenhed, skyldtes dog ikke nogen Forøgelse af dennes Styrke. Da nemlig Capitain Schlarbaum var marcheret et Stykke tilbage ad Vejen til Skodsbøl og mærkede, at han hverken blev forfulgt eller havde nogen Fjende foran sig, troede han at burde gjøre et Forsøg paa om muligt at degager sine 2 tidligere detacherede Commandoer ved en offensiv Bevægelse mod den Del af vor Styrke, som han havde havt staaende ligeoverfor sig. Han gjorde derfor omkring, formerede sin Styrke til Angreb og førte den

frem dels ad selve Egersund-Vejen, dels paa begge Sider og hovedsagelig N. for samme. Ved en rask Fremgang naaede han det alt ovenfor omtalte Resultat, men blev, som ligeledes berørt, standset ved Ilden fra den ved Hovedvejen liggende Gaard, hvorved 6 Mand saaredes. Det Overraskende i Angrebet, der var Hovedgrunden til Tilbagegangen af den Del af vore Tropper, der stod N. for Egersund - Vejen, kunde naturligvis kun udove en kort Virkning, og disse førtes strax igjen frem i Stillingen, men den fjendlige Styrke var da allerede i hurtig Tilbagegang. Under den korte Fægtning var det lykkedes en af Capitain Schlarbaums Underofficerer at faae den efterladte Bagagekarre bort fra Hegnet, hvor den var kjort fast, og bragt i Sikkerhed. Da dette Sammenstød var tilende, blev Oberstlieutenantens Plan om en Fremmarche langs Flensborg Fjord under Led-sagelse af Dampskibet Skirner af ham bragt paa Tale for flere af Officererne, der ogsaa bifaldt den. Klokken var omtrent 8, og det var derfor paa høje Tid at begynde Bevægelsen, hvorom man ogsaa blev mindet ved en Officer, som Lieutenant Scidelin sendte iland for at skynde paa Fremrykningen, da han ikke troede paa Grund af den frembrydende Aften at kunne observere iland længer end $\frac{1}{2}$ Time endnu. Ved nojere Droftelse af Planen viste der sig imidlertid en Hindring for sammes Udførelse, som fik en overvejende Betydning De foregaaende Dages Anstrængelser og den trættende Tjeneste, der paa denne Dag var tilfalden Bataillonens havde bevirket, at Mandskabet efterhaanden var bleve yderst udmattet, og det var en almindelig Anskuelse hos de tilstedeværende Officerer, at det ikke vilde være uden Betænkelighed at udsætte det for et nyt Engagement hvad der naturligvis vilde være Mulighed for ved e.

Marche mod Øst. Oberstlieutenanten, der selv allerede tidligere havde sporet Træthed hos Mandskabet, troede af Hensyn til denne Stemning og overhovedet i Betragtning af den hele Situation, hvorpaa ogsaa den stærkt frembrydende Aften vilde faae en uheldig Indflydelse, at burde opgive sin Plan om en Fremrykning i østlig Retning og søge sit Commando sikkert ved at lade det gaae ombord paa Skibene. Han blev bestyrket heri ved et Rygte, der bragtes ham af Egnens Beboere om, at vore Tropper paa den anden Side Nybøl Nor vare blevne nødte til at tiltræde Retraiten. Den Officer, der var afsendt fra Lieutenant Seidelin, blev derfor sendt tilbage til Denne med Anmodning om at ville tage hele Commandoet ombord i Egersund, det eneste Sted, hvor man kunde lægge til, og dette kunde efter Udsagn af en med Sundet bekjendt Mand, som Officeren tog med ombord, endog kun skee ved selve Færgebroen. Lieutenant Seidelin, der af den Højstcommanderende paa Stedet, Capitain Krenchel, allerede tidligere var bleven beordret til at yde vore Tropper iland al den Bistand, han formaaede, littede strax, løb ind i Sundet, svajede rundt med Strømmen, hvad der paa Grund af Løbets Smalhed ikke mere end netop var Plads til, og lod derpaa Skibet hale ind til Færgebroen. Efterhaanden ankom det hele Commando til Færgestedet og gik ombord; Indskibningen var endt Klokken lidt over 10, men Mørket var da saa stærkt, at man kun kunde komme Sundet ud ved at vise Lanterner paa de Mærker, der betegnede Løbet. Kl. 11 1/2 ankrede Dampskibet ved Holdnæs. Det var en meget vovelig Expedition, det her havde foretaget, hvorfor ogsaa Lieutenant Seidelin erholdt Bebrejdelser af Capitain Krenchel. Denne kom ombord til ham, da han kom ud fra Egersund, og udtalte sin Mis-

billigelse af, at han saaledes havde udsat Dampskibet for en Fare, som det kun tildels ved Mørket, men især ved den overdrevne Frygt, der hos Fjenden herskede for vort Søværn, lykkeligt var undgaaet. Den næste Morgen tidligt landsattes Commandoet i Sønderborg.

Capitain Schlarbaum tiltraadte, som alt berørt, efter sin offensive Bevægelse atter Retraiten ad Skodsbøl til. Ved Deboucheringen fra denne By opdagede han vor ved Smæl staaende Repli, hvis Styrke var bleven forøget med Bataillonens 3die Compagni under Lieutenant Bruns, der, da han ingen yderligere Ordre modtog fra Bataillonens, havde trukket sig noget nærmere hen til sidstnævnte Punkt. Paa vor Side saaes 4 Personer, som man antog for Officerer, at gaae frem foran den fjendlige Styrke, vistende med Lømmetorklæder, og da man opfattede disses Optræden som Tegn paa, at de vilde overgive sig, blev der ikke skudt paa dem. Imidlertid havde endel af den fjendlige Styrke fundet en Vej, der fra Skodsbøl forte nedad NybølNortil, og var begyndt at trække bort ad denne, hvilken Bevægelse snart Resten gav sig til at følge. Dette, der i Begyndelsen ikke bemærkedes af vore Tropper, foranledigede Lieutenant Bruns til, da han af en Bonde der fra Egnen blev averteret derom, med sit Compagni at sætte efter de Flygtende tværs over Markerne. Den fjendlige Afdeling var imidlertid naaet ned til Stranden, hvor den kunde bevæge sig hurtigt, medens det couperede Terrain, hvori Lieutenant Bruns ilede frem, i høj Grad hindrede Bevægelsen og trættede Mandskabet. Dette var derfor næsten aldeles aandelost, da Commandoet naaede ned i Nærheden af Noret samtidigt med den bageste Del af den fjendlige Styrke, hvilken det derfor efter et kort Engagement lykkedes at komme bort og følge de forud

Flygtende langs Noret i vestlig Retning. Den alt engang af det fjendlige Compagni tabte Bagagekarre faldt her i vore Hænder; ved Passagen over et sidt Sted kørte nemlig Karren fast, og Kudsken blev skudt, dog lykkedes det den fjendlige Afdeling at faae Hestene med, efterat Skaglerne vare blevne overhuggede. Snigende sig langs Vandet og begunstiget af Mørket, lykkedes det Capitain Schlarbaum med sit efterhaanden atter samlede Mandskab omtrent Kl. 11 1/2 at naae tilbage til Adsbøl, hvor han af Forposterne erfarede sine 2 Lieutenanters tidligere, lykkelige Ankomst sammesteds.

Efterat dette Sammenstød havde fundet Sted, og Lieutenant Bruns atter havde trukket sig tilbage til Smøl, sendte han for at faae Underretning om, hvor Oberstlieutenant Haxthausen befandt sig, et Par ridende Bud mod Egersund. Kort efter det andet Buds Afgang ankom de 2 Dragonordonnantser, der skulde overbringe den tidligere omtalte Ordre til Bataillonon fra General Schleppegrell, til Smøl og gik derfra videre ligeledes ad Egersund til. Alle disse 4 Sendebud vendte tilbage med den enslydende Beretning, at der slet intet Militair hverken af vore Egne eller af Fjendens befandt sig i Egersund, og at Oberstlieutenant Haxthausen havde indskibet sig der med c. 2 Compagnier. Lieutenant Bruns, der som den ældste, tilstedeværende Officer modtog General Schleppegrells Befaling, ansaa det efter denne og de forhaanden værende Omstændigheder for rettest foreløbigt at blive staaende ved Smøl med de i og i Nærheden af denne By værende Dele af de forskjellige Compagnier af Bataillonon og sendte kun et Detachment paa c. 80 Mand under Lieutenanterne Darre og Berregaard til Egersund. Han lod med de 2 Dragonordonnantser Melding derom afgaae til General Schleppegrell, for hvem

Situationen yderligere blev forklaret af den samtidigt med Dragonerne til Sønderborg tilbagevendende Adjudant ved Bataillon, Lieutenant Sperling, hvem det ikke var lykkedes at træffe General Schleppegrell og saaledes heller ikke at overbringe Denne den tidligere omtalte Melding fra Oberstlieutenant Haxthausen. Klokken var imellem 2 og 3 om Natten, da Meldingen fra Lieutenant Bruns indlob til Flankecorpset, som lod det have sit Forblivende ved den af Lieutenanten truffne Bestemmelse, indtil man om Morgenens fik Underretning om, at Overcommandoen paa Oberstlieutenant Haxthausens Beretning om hvad der var passeret, havde beordret en Bataillon til at rykke ind paa Broagerland for at bemægtige sig de muligt der endnu værende mindre, forsprængte, fjendlige Afdelinger. Der afgik da Ordre til Lieutenant Bruns om at marchere til Sønderborg og lade Commandoet ved Egerensund forblive paa sin Post, indtil det blev afløst. Lieutenanten ankom som en Følge af denne Ordre Kl. 1 om Eftermiddagen med sit Commando til Sønderborg.*) —

---

*) Overcommandoen tog det paa Broagerland Forefaldne paa en meget alvorlig Maade, idet den nedsatte en Overkrigscommission, bestaaende af General Bülow som Præsides og Obersterne Wickede og Rye samt Oberstlieutenanterne de Meza og Paludan som Medlemmer, for at anstille de fornødne Undersøgelser om det af vedkommende Commanderende ved denne Lejlighed udviste Forhold. Efter Forhører, der afholdtes den 30te og 31te Maj, og hvorved der iøvrigt kun spredtes et meget ufuldstændigt Lys over den foreliggende Sag, udtalte Præsides i Commissionen for Overcommandoen, at Commissionen ikke troede sig berettiget til at fælde nogen Dom i denne, men at den mente at burde udtale sin Betænkelse ved, at der ved Fremrykning overdroges Oberstlieutenant Haxthausen noget Commando.

General Wrangel befandt sig, som alt tidligere berørt, den 28de Maj i Aabenraa, hvor General Halketts Melding om den forefaldne Fægtning og om hans Hensigt, at ville repliere sig paa Kvers, naaede ham ud paa Aftenen. Generalen lod strax Chefen for den mobile Division underrette om, at den preussiske Garde-Brigade

General Wrangels Foranstaltninger ved Efterretningen om Fægtningen den 28de Maj.

Et af Commissionens Medlemmer raadede Oberstlieutenanten til i Betragtning af den Stemning, som herskede med Hensyn til Sagen, at søge Permission til Kjøbenhavn for personlig for Krigsministeren at fremsætte de Grunde, som havde ledet hans Handlemaade. Overcommandoen bevilligede Oberstlieutenanten den attraaede Permission paa ubestemt Tid. Under den Samtale, der fandt Sted imellem Krigsministeren og ham, lykkedes det imidlertid ikke Oberstlieutenanten at bringe den Førstnævnte til at godkjenne hans Anskuelser, og Sagen endtes noget pludseligt ved en Skrivelse til ham fra Ministeriet, hvori der stilledes ham de 2 Alternativer, at lade sit Forhold retsligt undersøge og paakjende ved Dom eller ogsaa at indgive sin Ansøgning om Afsked af Krigstjenesten. Efter den Oberstlieutenanten til Betænkning givne, meget korte Frist valgte han det sidste Alternativ, og Ansøgningen bevilligedes af Hs. Majestæt Kongen ved Resolution af 27de Juni. Det skal her kun endnu bemærkes, at Oberstlieutenanten, da Krigen i 1849 ventedes at ville udbryde paany, med det Ønske at komme til at deltage i samme under 7de Marts indgav et Andragende til Ministeriet om en fornyet Undersøgelse af den Sag, som havde foranlediget hans Afskedigelse. Dette Andragende, der alene af formelle, juridiske Grunde ikke kunde gives Følge, afsloges under 20de s. M.; imidlertid erholdt Oberstlieutenanten Tilladelse til at gjøre activ Tjeneste saavel i 1849 som i 1850, idet han attachederedes henholdsvis General Bülow's og General Moltke's Stabe. Efter Krigens Slutning i 1851 anvendtes Oberstlieutenanten i forskellige administrative Poster, men, da han ikke ønskede at forblive i nogen saadan, trak han sig kort efter tilbage til Privatlivet.

vilde blive sendt til hans Understøttelse og til den Ende dirigeret paa Kvers. Imidlertid var det ikke blot paa den nævnte Brigades Marche, at Efterretningen om vore Troppers Debouchering fra Als kom til at indvirke; Virkningen deraf spores strax saavel i de forandrede Dispositioner for de øvrige Troppers Retraite som ogsaa i Bestemmelsen af de Stillinger, de skulde indtage. Efter den tidligere meddelte Plan for Forbundshærens Tilbagegang befandt Linie-Brigaden under General Bonin sig den 28de ved Gjenner, og de slesvig-holstenske Tropper i Omegnen af Arrild. Commandeurerne for disse Afdelinger modtog i Lobet af Natten Befaling til strax at marchere til Sundeved. Den preussiske Linie-Brigade allarmedes som Følge heraf den 29de Kl. 2 om Morgenen, marcherede i største Il ad Aabenraa til og passerede for at undgaae Beskydning fra vore Skibe Vest om Byen ad de der anlagte Colonneveje. Disses mindre gode Beskaffenhed og navnlig Vanskeligheden ved at føre Artilleri frem paa dem foranledigede flere betydelige Standsninger, saa at Brigaden først Kl. 1 om Eftermiddagen ankom til Aarup. Prinds Friederich af Noer stod i Begreb med at bryde op om Morgenen tidligt den 29de for at marchere til Tønder, da Ordren fra General Wrangel naaede ham. Prindsen dirigerede strax Troppernes Marche paa Ravsted. General Wrangel selv begav sig efter at have udstedt de nysnævnte Befalinger fra Aabenraa til den mobile Divisions Forposter ved Graasten, hvor han ankom den 29de Kl. 7 om Morgenen Efter at have gjort sig nærmere bekjendt med de foreliggende Forhold besluttede Generalen at opgive den fremskudte Stilling i Sundeved, som den mobile Division hidtil havde holdt besat, og at concentrere sine Tropper med det Formaal, eventuelt at kjæmpe i Bov-Stillingen. Han bestemte til den Ende, at den mobile Di-

vision skulde beholde den tilbagetrukne Stilling ved Kvers, medens de slesvig-holstenske Tropper indtog et Cantonnement i Tinglev og Omegn; af de preussiske Tropper beordredes Linie-Brigaden til at indtage et Cantonnement i Bov og Omegn, medens Garde-Brigaden henlagdes til Flensborg og Egnen S. og Ø. for denne By. For imidlertid at sikre sig for Angreb under disse Bevægelser og overhovedet at komme paa det Rene med vore Troppers Stilling beordrede Generalen den mobile Division, hvis Gros paa Grund af Arrieregardens Forbliven ved Adsbøl tidligt om Morgenen den 29de atter havde sat sig i Marche fremad, til at foretage en Recognoscering mod Nybøl Mølle og Omegn. Commandeuren for Arrieregarden, General Schnehen, rykkede derfor Kl. henad 8 frem med de Aftenen i Forvejen under hans Befaling stillede Tropper, hvoraf den meklenborgske Jægerafdeling dannede Têten; som Soutien for denne fulgte 2den Bataillon af 6te Infanteri-Regiment; Husar-Escadronen afgav de fornødne Patrouiller, derimod efterlodes det ridende Batteri foreløbigt i Adsbøl. Der gik endel Tid tabt med at afsøge Rundkjær Skov, hvori vore Jægere Aftenen iforvejen vare trængte ind, og det var derfor først Kl. henad 10, at de ovennævnte Tropper viste sig i Fremrykning mod vore ved Nybøl Mølle staaende Forposter; den 3die lette Bataillon dirigeredes ad Vejen til Nybøl By.

I den efter Fægtingen den 28de Maj af vore Tropper indtagne Forpoststilling foregik der den 29de om Morgenen tidligt den ringe Forandring, at det som Hovedpost ved Nybøl staaende 4de Compagni af 7de Linie-Bataillon blev posteret noget sydligere i Nærheden af Nybøl Nor for, om det var nødvendigt, at understøtte den paa Broagerland fremsendte Bataillon i dens Hverv, at opsnappe mindre,

Den mobile Division's Fremrykning den 29de Maj til Recognoscering af vore Troppers Stilling.

Forandring i vore Forposters Udstilling og Fordeling til Brigaderne.

forsprængte, fjendlige Afdelinger. Med Hensyn til Forpoststillingen i sin Helhed, hvorved 1ste Brigade var bleven spredt over Terrainet mellem Nybøl Nor og Alssund, da kunde denne naturligvis kun være beregnet paa for Natten at skaffe de Tropper, der directe havde deltaget i Fægtningen, nogen Hvile. Allerede den 29de om Morgenen gav ogsaa General Hansen Befaling til en Omordning af dette Forhold, idet der blev givet 6te Linie-Bataillon, hvortil det 4de Compagni under Lieutenant Bohse noget efter Daggry havde sluttet sig, Befaling til at forblive i sin Postering mellem Nybøl Nor og Korsmose Mølle, medens de 2 andre Afdelinger af 2den Brigade skulde concentreres i Terrainet mellem Nybøl Mølle og Lundsgaard. Bevogtningen af Terrainet fra Korsmose Mølle til Alssund skulde overtages af 3die Brigade, hvoraf 1 Bataillon havde at besætte selve Forpostlinien, medens Resten af Brigaden posteredes i og ved Vester og Oster Sottrup. Som Reserve for de 2 saaledes fremskudte Brigader henlagdes 1ste Brigade til Stenderup. Da Ordren til denne Forandring imidlertid ikke naaede de respective Afdelinger før Kl. henad 8, var man netop i Færd med at foretage de derved nødvendiggjorte Aflesninger etc., da den fjendlige Fremrykning begyndte. Det var den i Nærheden af Nybøl Nor staaende Feltvagt, der først anmeldte denne og angav, at der blandt Andet saaes Artilleri; fra de andre Feltvagter, hvis Meldinger hidtil kun havde omtalt mindre Cavaleripatrouiller, indløb der ligeledes kort efter Beretninger om, at en større, fjendlig Styrke nærmede sig vor Stilling, og General Hansen gav derfor navnlig i Betragtning af, at han aldeles ikke disponerede over noget Artilleri, Oberstlieutenant Federspiel, mod hvis Postering den fjendlige Fremrykning nærmest var rettet,

Føgtningen den
29de Maj.

Befaling til ved et Angreb af en overlegen Styrke at trække sig tilbage i Retning af Stenderup og Dybbøl for ikke at udsætte sig for Fjendens Kanonild. Kort efter avancerede de omtalte, fjendlige Tropper rask frem imod Møllen, og da den Styrke, der udvikledes, øjensynligt var vor meget overlegen, ligesom det ogsaa bemærkedes, at det i Begyndelsen tilbageholdte Artilleri blev trukket frem, gav Oberstlieutenant Federspiel Ordre til at forlade Posteringen ved Møllen og gik med Forpostlinien tilbage i Højde med Stenderup under stadigt Engagement med Fjenden, der fulgte efter over Nybøl Mølle til noget paa den anden Side Bøgegaard, ligesom ogsaa hans højre Fløj, den 3die lette Bataillon, besatte Nybøl By, og hans venstre blev skudt frem mod Lundsgaard. Paa Højderne ved Nybøl Mølle tog det ridende Batteri Post og besked vort tilbagevigende Infanteri, dog uden Virkning, hvad der ligeledes var Tilfældet med 2 Kanoner af Batteriet, der pousseredes frem til Højden ved Bøgegaard. Saasnart General Hansen fra Hovedposten foran Stenderup modtog Melding om, at Forposterne ved Nybøl Mølle vare i Engagement, beordrede han denne, det 3die Compagni af 7de Linie-Bataillon under Capitain L. H. Krieger, til at gaae frem mod det angrebne Punkt, og dette Compagni kom saaledes til at tage Del i Fægtningen under 6te Linie-Bataillons Retraite. Samtidigt afsendte han Ordre til Tropperne paa højre Fløj og de bagved staaende Afdelinger om at trække sig tilbage til Dybbølbjerg. Allerede strax ved Anmeldelsen af den stærke, fjendlige Fremrykning havde Generalen sendt Meddelelse til Hovedkvarteret om det Observerede samt om sin Beslutning med Hensyn til Retraiten. Mangelen paa Artilleri, ler var anført som en af Hovedgrundene til denne

Beslutning, var dog, rigtignok uden Generalens Vidende, bleven afhjulpet ved Foranstaltning fra Hovedkvarteret, efter hvis Ordre 2 Batterier tidligt paa Formiddagen vare afmarcherede til Sundeved, hvor det ene, det 7de Batteri (Baggesen), var beordret at afgaae til 3die Brigade i Sottrup, det andet, det 3die Batteri (Jessen), til 2den Brigades Rendezvousplads i Nærheden af Nybøl Mølle. Det første af disse Batterier naaede sin Bestemmelse omtrent Kl. 11 om Formiddagen, medens det sidste, der var rykket noget senere over i Sundeved, paa Efterretningen om vore Troppers Tilbagegang mod Dybbølbjerg blev staaende paa dette Punkt i Forening med den fra Stenderup tilbage-sendte 1ste Brigade. Paa Stillingens højre Floj var, da Fægtningen begyndte, 13de Linie-Bataillon ankommen til Vester Sottrup, 3die Jægercorps til Oster Sottrup, og 12te Linie-Bataillon var i Begreb med at afløse de af 2det Jægercorps udsatte Forposter; Capitain Baggesen havde fulgt Oberstlieutenant de Meza, der ligeledes havde begivet sig til Sottrup, frem i Terrainet for at søge en passende Position for Batteriet. Paa Grund af den begyndte Fægtning trak Oberst Rye det 3die Jægercorps fra Oster til Vester Sottrup, besatte sidstnævnte By med 13de Linie-Bataillon og gav Jægercorpset Ordre til at dække Forbindelsen mellem Sottrup og de ved Stenderup staaende Tropper. I dette Øjeblik anmeldte Commandeuren for 12te Linie-Bataillon, at dennes til Forpost afgaaede Compagnier havde erholdt Ordre til øjeblikkeligt at trække sig tilbage til Dybbøl Mølle. Ogsaa fra Commandeuren for 7de Linie-Bataillon, Major Ernst, tilgik der Brigaden Underretning om, at Majoren, der efter Brigadens Ankomst til Sottrup med det ene der som Hovedpost staaende Compagni af Bataillonnen havde tiltraadt Marchen til den samme anviste,

nye Samlingsplads, ved en lignende Ordre var bleven foranlediget til at vende om og gaae tilbage mod Dybbølbjerg. Da der i de umiddelbart foreliggende Forhold ikke syntes Oberst Rye eller Oberstlieutenant de Meza at foreligge nogen Grund til Tilbagegang, og man frygtede, at der muligt ved Ordren skulde have fundet en Navneforvexling Sted med Hensyn til Directionspunktet, saa besluttede Obersten foreløbigt at forblive i sin Stilling, i hvilken han tillige tilbageholdt det nærmest staaende Compagni af 12te Linie-Bataillon, nemlig Bataillonens 4de Compagni under Capitain F. Hede-
mann, der endnu ikke havde tiltraadt Tilbagemarchen, og som placeredes N. V. for Sottrup Kirke. — De 3 Compagnier af 12te Linie-Bataillon samledes efter den dem tilgaaede Ordre i Nærheden af Øster Dybbøl og besatte et tæt ved Aabenraa-
Vejen opkastet Retranchement. 2det Jægercorps modtog omtrent samtidigt med 12te Linie-Bataillon Befaling fra General Hansen til at samle sig i Sottrup og derfra, dækkende den højre Fløj, at trække sig tilbage henimod Surløkke; Corpset indtog efter Tilbagegangen en Stilling noget bag Stavgaard. Med Hensyn til 7de Linie-Bataillon, hvis ene Compagni, saaledes som ovenfor berørt, repasserede Sottrup for efter Ordren at marchere ad Dybbølbjerg til, bemærkes, at Bataillonens 1ste Compagni, der havde haft Hovedpost ved Sandbjerg, og til hvem lignende Befaling var naaet, stødte sammen med fornævnte Compagni mellem Sottrup og Ragebøl, i Nærheden af hvilket sidste Punkt Bataillonscommandeuren med de 2 Compagnier efter Opfordring af en af General Hansens Adjudanter tog Stilling til Optagelse af de endnu ved Sottrup staaende Tropper; angaaende de 2 andre Compagnier af Bataillon er det Fornødne alt tidligere anført. Ved den Recognoscering,

som Oberstlieutenant de Meza og Capitain Baggesen foretoge i Terrainet henimod Lundsgaard, vare de i Nærheden af denne stødte paa nogle af de Blænkere, som Fjenden havde frempousseret, og snart efter kom ogsaa det her fremrykkende 3die Jægercorps i et let Engagement med disse. Da alle vore Tropper i Centrum og paa vor venstre Fløj vege tilbage uden at gjøre synderlig Modstand, medens Fjenden derimod fra Nybøl Mølle kunde see 13de Linie-Bataillon staaende ved Sottrup, saa detacherede han 2 af de paa Møllebakken opkjørte Kanoner henimod Lundsgaard, i Nærheden af hvilken de i det derværende, lavt liggende Terrain toge en Opstilling, uden at den hele Manoeuvre bemærkedes fra vor Side. Pludseligt aabnede de 2 Piccer deres Ild, der rettedes mod den 13de Linie-Bataillon, men som tillige var farlig for det i Nærheden holdende 7de Batteri (Baggesen), der i den Formening, at det skulde rykke i Cantonnement i Sottrup, havde medført alle sine Voiturer og i dette Øjeblik holdt tæt sammenkjort. Med en i Forhold til det svære Skyts og den øjeblikkelige, uheldige Situation meget stor Hurtighed blev Batteriet bragt istand til fra en Position paa Plateauet nedenfor Kirkebakken at besvare Ilden. Ammunitionsvognene bleve i Hast sendte tilbage ad Aabenraa-Vejen. De 2 Granat-Kanoner og de 4 af Kuglekanonerne bleve under hele Fægtningen staaende paa fornævnte Plateau under Commando af Capitain de Jonquières; Lieutenant Dorn beordredes noget senere til med de 2 resterende Kuglekanoner at tage Stilling paa selve Kirkebakken. Fra begge Punkter besvaredes den fjendlige Ild livligt, skjøndt man havde endel Besvær med Retningen, da Angriberens Kanoner stode meget vel skjulte. Under Artilleriilden var foruden det 3die

Jægercorps det af Oberst Rye tilbageholdte 4de Compagni af 12te Linie-Bataillon rykket frem henimod Lundsgaard og havde deltaget i Tiralleringen mod det der staaende, fjendlige Infanteri. Da dette imidlertid holdt sig i sin Stilling, blev 2det Compagni af 13de Linie-Bataillon under Capitain Rodenburg beordret frem for at understøtte de foranværende Tropper og for om muligt at trænge frem i Flanken paa det fjendlige Artilleri. Da sidstnævnte Compagni imidlertid rykkede frem og begyndte et Engagement i Forening med Compagniet af 12te Linie-Bataillon, der efterhaanden sluttede sig sammen som Reserve for førstnævnte, opgav Føreren for de 2 fjendlige Kanoner den ulige Kamp og trak sig tilbage til Hovedstillingen. Infanterikampen varede endnu en kort Tid, hvornæst vore Compagnier efter Ordre fra Oberst Rye trak sig tilbage. Der var nemlig fra General Hansen indtruffet bestemt Befaling til Brigaden om at marchere til Dybbølbjerg, og de i Sottrup værende Afdelinger gik derfor illigemed Batteriet tilbage i den befalede Retning. Batteriet afmarcherede først, og da det havde passeret 7de Linie-Bataillons tidligere omtalte Stilling i Nærheden af Ragebøl, fulgte denne efter samme ad Dybbøl Mølle til. Infanteriet, der noget senere afmarcherede fra Sottrup, naaede ikke længere end til imellem Ragebøl og Surløkke, hvor der indtraf Ordre fra General Hansen til atter at indtage den tidligere Stilling i Sottrup. Tropperne vare imidlertid saa udmattede, at Oberst Rye nsaa det for rigtigt at anmode General Hansen om, at er maatte blive dem tilstaaet nogle Timers Hvile.

Grunden til den nysnævnte Contraordre var den, at General Hansen først ved Kanonaden i Sottrup blev ekjendt med, at Mangelen paa Artilleri, som var en af hans væsenligste Bevæggrunde til at trække Tropperne

tilbage, paa dette Punkt var afhjulpen, ligesom han ogsaa først til samme Tid erfarede, at 3die Bateria (Jessen) var ankommet til Dybbølbjerg. Kl. 2 1/2 om Eftermiddagen indmeldte Generalen derfor til Hovedkvarteret, at det nu, da Artilleri var ankommet, var hans Hensigt atter at rykke frem og indtage den Stilling, som vore Tropper havde havt inde om Morgenen. Generalen udtalte samtidigt et Ønske om, at nogle Batailloner maatte blive sendte over fra Sønderborg til Sundeved for at tjene som Reserve for den højre Fløj, der savnede en saadan. Samtidigt udgik der Ordre til de forskjellige Afdelinger om at rykke frem. Allerede af det Foregaaende vil det imidlertid sees, at 3die Brigades Afdelinger vare meget udmattede; desuden vare 2den Brigades Afdelinger endnu spredte paa forskjellige Punkter, og af 1ste Brigades maatte den paa Broagerland fremsendte 2den Linie-Bataillon forudsættes at have fulgt den Bataillonens givne Anvisning om, hvis dens Retraite truedes, at gaae ombord i de i Nærheden af Egersund værende Orlogsskibe og afgaae til Sønderborg, saa at dens Tilbagekomst i Løbet af Dagen neppe kunde forventes. Disse Omstændigheder : Forbindelse med, at enkelte af Underafdelingerne, som i hele den forløbne Tid havde tiraillet imod Fjenden savnede Ammunition, foranledigede Generalen til atter at opgive Fremrykningen og at lade Afdelingerne indtill videre beholde den tilbagetrukne Stilling, som de havde indtaget. Kl. henad 4 ophørte Ilden fra Fjendens Side General Wrangel havde nemlig til dette Tidspunkt give General Halkett Ordre til ikke at følge videre efter vor Tropper, men at lade Divisionens Afdelinger, der desuden paa Grund af denne og den foregaaende Dag Anstrængelser vare synligt udmattede, og hvoraf fler havde mange Marodeurer, indtage de for dem bestemt

Cantonnements i Omegnen af Kvers med en Forpostlinie fra Adsbøl over Fiskebæk henimod Felsted. Selvfølgelig Generalen til Flensborg, hvor han opslugt sit Hovedkvarter.

Da General Hansen erfarede, at de fjendlige Tropper havde forladt Nybøl, gav han Kl. 5 om Eftermiddagen Ordre til, at 2den Brigade skulde besætte Nybøl og Stenderup, 3die Brigade Ragebøl, Surløkke og Stavgaard, og 1ste Brigade Øster og Vester Dybbøl, hvor Artilleriet ligeledes henlagdes i Cantonnement. 3die Brigade, til hvilken 12te Linie-Bataillon atter havde sluttet sig, anvendte denne Afdeling til Forpost; Bataillonens Vedetlinie stod bag det lille Vandløb, der fra Stenderup Mose fører ud i Sandbjerg Mølleå; 13de Linie-Bataillon gik i Cantonnement i Ragebøl, 3die Jægercorps i Stavgaard. Af 2den Brigade blev saavel 6te som 7de Linie-Bataillon, hvis 2 Compagnier fra Dybbøl Mølle vare blevne dirigerede frem til Stenderup, hvor saade det der tidligere som Hovedpost staaende 3die Compagni og det 4de Compagni, der var blevet rappeleeret fra Broagerland, stødte til, beordret til at indtage Cantonnement i Stenderup, medens 2det Jægercorps, der i sin Position ved Stavgaard af Oberst Rye havde erholdt Ordre til foreløbigt at slutte sig til 3die Brigade og senere efter Ordre fra 2den Brigade var afmarcheret til Stenderup, blev dirigeret til Nybøl By. Saavel Jægercorpset som Bataillonerne udstillede hver sin Hovedpost og de fornødne Piketter og Feltvagter, og da man ved udsendte Patrouiller mod Nybøl Mølle og Lundsgaard havde forvissat sig om, at disse Punkter vare forladte af Fjenden, blev Vedetlinien udstillet fra Nybøl Nor over Nybøl Mølle til Aabenraa-Vejen S. for Bottrup, hvor den bragtes i Forbindelse med de af 12te Linie-Bataillon udstillede Forposter.

Vore Troppers
Placering efter
Fægtningen den
29de Maj.

Som man har seet af det Foregaaende, var den hele Fægtning, som Fjendens Recognoscering fremkaldte af overordenligt ringe Betydning og Udstrækning. 6te Linie-Bataillon og det 3die Compagni af 7de Linie-Bataillon, der i den længste Tid havde tiraillet mod Fjenden, havde ialt kun et Tab af 1 Saaret, nemlig Lieutenant Meincke af sidstnævnte Compagni. Sammenstødet i Nærheden af Lundsgaard kostede 13de Linie-Bataillon 1 død og 3die Jægercorps 1 saare Menig.

2den Linie-
Bataillons Be-
vægelser paa
Broagerland den
29de Maj.

Medens disse Bevægelser foretoges i Egnen mellem Nybøl og Dybbølbjerg, var 2den Linie-Bataillon, der i Overensstemmelse med en den tilgaaet Ordre om Morgenen var afgaaet til Broagerland, naaet frem til henimod Egersund. Bataillonens havde ved Smøll dirigeret det 1ste Compagni under Lieutenant C. F. Schøning i Retning mod Nybøl Nor for under Fremmarchen at afsøge den der liggende Skov, medens 4de Compagni under Lieutenant Lund var blevet beordret til over Broagerland at marchere til Færgestedet ved Brunsnæs; Resten af Bataillonens rykkede frem mod Skodsbøl. I Overensstemmelse med Bataillonens Opgave var der paabudt en meget nøje Afsøgning af Terrainet. Efter at have passeret Skodsbøl modtog Bataillonens ved en Adjudant fra Hovedkvarteret Befaling til at tage Egersund som almindelig Samlingsplads for Bataillonens, der at afløste den af 5te Linie-Bataillon efterladte Postering og forblive sammesteds indtil nærmere Ordre, og idet man stadig holdt Oje med de Bevægelser, som foretoges af den venstre, foran Nybøl staaende Fløj af Forposterne i Sundeved. For at paaskynde sin Fremrykning til Egersund, der kun gik langsomt paa Grund af, at 1ste Compagni endnu ikke var kommet op i Højde

ned Bataillonen, lod denne Skoven ved Nybøl Nor af-
 øge ved en Del af 2det Compagni, medens der sendtes
 Ordre til 1ste og 4de Compagni om at støde til Ba-
 taillonen i Egersund, dog at sidstnævnte Compagni skulde
 tablere Repliposteringer i Smøl og i Skodsbøl. 2det og 3die
 Compagni rykkede frem til Egersund, hvor Comman-
 loet af 5te Linie-Bataillon blev afløst. Imidlertid var
 man bleven opmærksom paa Skydning paa den anden
 Side Nybøl Nor, hvis Retning efterhaanden syntes at
 gaa paa en tilbagegaaende Bevægelse af vore Tropper indtil
 mod Dybbøl. Bekræftelse paa denne Formodning bragte
 Kl. henved 1 en Adjudant fra Brigaden, der meddelte
 Major Hindenburg, at de af General Hansen comman-
 derede Tropper vare beordrede at gaae tilbage til Stil-
 lingen paa Dybbølbjerg. Hverken 1ste eller 4de Com-
 pagni vare endnu stødte til Bataillon; den lange
 Vej, sidstnævnte Compagni havde at tilbagelægge, lod
 formode, at det endnu vilde vare længere Tid, inden Batail-
 lonen kunde være samlet, og denne Omstændighed i
 Forening med Usikkerheden for, at Retraitten over Smøl
 ved Tilbagekomsten vilde være fri, lod Major Hinden-
 burg ansee det for rettest at føre sin Afdeling søværts
 tilbage fra Egersund. Majoreren henvendte sig i den
 Anledning til Chefen for Corvetten Najaden, Capitain
 Krenchel, med hvem han traf Aftale om Indskibningen,
 ligesom han ogsaa ved en ny Ordre til 4de Compagni
 paaskyndede dettes Tilslutning til Bataillon og paa-
 lagde det at trække Replierne i Smøl og Skodsbøl til sig.
 Da der imidlertid kun havdes faa og smaa Fartøjer til
 Raadighed, maatte man begynde paa Indskibningen alle-
 rede Kl. 2; da 1ste og 4de Compagni efterhaanden ankom,
 fortsattes denne uafbrudt, og Kl. 6 var saavel Bataillon
 ligesom ogsaa det afløste Commando af 5te Linie-Bataillon
 ombord paa Corvetten og en i Nærheden liggende, finsk

Skonnert. Dampskibet Gejser var imidlertid ankommet til Stationen; paa dette overførtes Mandskabet, der var kommet ombord i Najaden, Skonnerten blev taget paa Slæb, og samtlige Tropper paa denne Maade overførte til Sønderborg, hvor de ankom Kl. 10 om Aftenen og indquarteredes i Byen. I sin Beslutning om at indskibe Bataillonens bestyrkedes Major Hindenburg ved en, kort efter at Indskibningen var begyndt, modtagen Ordre fra 1ste Brigade om, at Bataillonens, hvis den ikke troede at kunne naae tilbage, skulde indskibe sig og gaae til Sønderborg. Bataillonens Sendelse havde iøvrigt naturligvis været frugtesløs; paa intet Sted var den stødt paa noget Fjendligt, og alle Efterretninger stemte overens i, at alt hvad der den foregaaende Dag havde været paa Halvøen, var undsluppet langs Nybøl Nor.

Indberetning om hvad der var passeret i Løbet af Dagen, og om Grunden til, at den af ham Kl. 2 om Eftermiddagen besluttede Fremrykning ikke kom til at finde Sted, indsendte General Hansen til Hovedquarteret Kl. 5 1/2 om Eftermiddagen. Denne Indberetning efterfulgtes Kl. 6 af en anden Skrivelse, hvori han bad General Hedemann bestemme, om han den paafølgende Morgen skulde gaae angrebsvis frem, i hvilket Tilfælde han udtalte det Ønskelige i en Forstærkning af endnu 1 Bateria og 2 à 3 Batailloner. Paa denne sidste Henvendelse modtog Generalen i Løbet af Dagen intet Svar. Imidlertid indmeldte han Kl. henad 10 om Aftenen, at han for det Tilfælde, at Ordre til Fremrykning skulde blive given, havde til den næste Dags Morgen Kl. 6 befalet Concentrationen af 3die Brigade med 4 Kanoner af 3die Bateria (Jessen) ved Sottrup, af 2den Brigadè ligeledes med 4 Kanoner af fornævnte Bateria ved Nybøl Mølle og af 1ste Brigade med 7de Bateria (Baggesen) ved Stenderup, hvortil han endnu føjede den ham tilgaaede Efterretning, at ogsaa

Egnen om Adsbøl skulde være rømmet af Fjenden. Da der len paafølgende Dag endnu ved den for Fremrykningen bestemte Tid ingen Tilkjendegivelse var tilgaaet ham fra Iovedqvarteret, lod Generalen fremsende Recognoscerings-
 sommandoer henad imod Ullerup, og da kun enkelte jendlige Cavalerister viste sig i Terrainet der, besluttede han at foretage en fremadgaaende Bevægelse. Kl. 3 1/2 indmeldte han til Overcommandoen, at det var hans Hensigt, saafremt han ingen betydelig Modstand nødte, at lade 1ste Brigade gaae frem til Adsbøl, 2den Brigade til Terrainet mellem Fiskebæk og Bøgskov og 3die Brigade til Egnen om Avnbølgaard; under Fremrykningen vilde han sikkre sin højre Flanke ved langt udgaaende Cavaleripatrouiller. Generalen tilføjede, at han, saafremt Fjenden ikke havde forladt Egnen, vilde behøve Forstærkning, naar han skulde rykke længere frem.

Fremrykningen skete for 2den Brigades Vedkommende saaledes, at 7de Linie-Bataillon dannede Reserven for 2det Jægercorps og 6te Linie-Bataillon, hvis sluttede Afdelinger gik frem til i Højde med Nybøl Mølle, hvor de kom i Forbindelse med 13de Linie-Bataillon, der af Oberst Rye var sendt frem over Korsmose Mølle mod Avnbøl og Ullerup. De Brigaden attachederede 4 Kanoner placeredes ved Møllen, de øvrige Tropper i første Linie fortsatte Fremrykningen indtil omtrent i Højde med Rundkjær Skov, hvor der gjordes Holdt. 7de Linie-Bataillon, der imidlertid var rykket til Nybøl Mølle, erholdt her Ordre til i Forening med nogle faa Dragoner at foretage en Recognoscering mod Adsbøl, og samtidigt blev der givet Ordre til 1ste Brigade om at rykke frem fra Stenderup til Nybøl Mølle. 2det Jægercorps fulgte paa venstre Fløj 7de Linie-Bataillons Fremrykning, medens 6te Linie-Bataillon blev staaende som Reserve; Fremrykningen fortsattes indtil c. 1500 Alen

Vore Troppers
 Fremrykning i
 Sundeved den
 30te Maj.

fra Adsbøl, paa hvilket Punkt den standsedes efter Ordre fra General Hansen. Fjenden, der naturligvis allarmedes ved denne Bevægelse, viste iøvrigt kun faa Tropper, og det syntes tvivlsomt, om han overhovedet agtede at forsvare Adsbøl. Major Ernst lod derfor Lieutenant Rist, der commanderede Bataillonens Skytter, rykke frem imod Byen tilligemed nogle af Dragonerne. Lieutenanten traf Fjenden endnu i Byen, men i Færd med at forlade samme, og kun nogle faa Skud vexledes med en mindre, endnu der værende Afdeling. Da de Dragoner, der havde fulgt Lieutenant Rist paa hans Fremgang mod Byen, samledes bagved denne paa Landevejen, blev der rettet et Par Skud med Shrapnels paa dem fra det brunsvigske Batteri, der havde taget Post V. for Adsbøl, uden at der dog tilfojedes dem noget Tab, ligesom overhovedet den hele Recognoscering foretoges uden nogetsomhelst Tab paa begge Sider. Al videre Fremrykning blev imidlertid nu forbudt, og Bataillon og Jægercorpset forbleve derpaa i den af dem indtagne Stilling. Paa højre Floj havde 7de Linie-Bataillon Forbindelse med 13de Linie-Bataillon. Denne, der paa sin Marche mod Ullerup havde erholdt Melding om, at Avnbøl skulde være besat af fjendtligt Cavaleri, detacherede, da man bemærkede saavel enkelte Blækere som en mindre, samlet Trop i den nordlige Udkant af Byen, 1 Compagni mod Ullerup og 1 1/2 Compagni mod Avnbøl, medens Resten blev staaende paa Vejen mellem disse Byer. Saavel Avnbøl som Ullerup fandtes imidlertid forladte af Fjenden, og med Undtagelse af nogle Skud, der paa begge Steder faldt mod enkelte, fjendlige Cavaleripatrouiller, fandt intet Engagement Sted. Bataillon besatte Ullerup og Avnbøl og afpatrouillerede Terrainet V. for disse Byer til henimod Bøgskov. Resten af 3die Bri-

gade tilligemed de samme attacherede 4 Kanoner for-
 blev under den hele Bevægelse i Sottrup. — Standsningen
 af den fremadgaaende Bevægelse var foranlediget ved en
 skrivelse fra Hovedkvarteret, som General Hansen mod-
 tog Kl. 10 om Formiddagen. Det laa ikke i General
 Hedemanns Plan at rykke længere frem i Sundeved, og
 han havde derfor den foregaaende Dag besvaret General
 Hansens Melding om den tilbagegaaende Bevægelse og
 om, at han agtede atter at rykke frem, men ønskede
 Forstærkning dertil, med en Anmodning om at indtage
 den tidligere Stilling og for den højre Fløjs Vedkom-
 mende at sikre denne ved længere udgaaende Cavaleri-
 patrouiller samt at etablere en staaende Observations-
 post paa Dybbølbjerg, til hvilket Punkt Retraiten af
 de fremskudte Afdelinger befaledes at skulle skee lang-
 somt og stadigt i Berøring med Fjenden. Imidlertid
 fremgik det af de senere paa Dagen fra General Hansen
 indløbne Meldinger, at han havde befalet en Concentration
 af Brigaderne, som det syntes, med det Formaal at
 foretage en større Fremrykning; dertil kom endnu, at
 General Hedemann ved en dog vistnok misforstaaet Op-
 fattelse af den Form, hvori den ene af General Han-
 sens Meldinger var affattet, mente deri at spore en
 Egenraadighed hos denne Sidste, som han under deres
 nuværende, gjensidige Forhold troede at maatte træde
 bestemt op imod. Som Følge heraf afgik der den 30te
 om Morgenen fra Hovedkvarteret tvende Skrivelser til
 General Hansen, hvoraf den ene i stærke Udtryk hen-
 viste General Hansens Befalingsmyndighed til kun at
 angaae hans nuhavende, taktiske Commando, medens
 den anden indeholdt Befaling til, at de con-
 centrerede Brigader strax skulde gaae tilbage til deres
 Cantonnements. Som Følge af denne sidste Skrivelse
 beordrede General Hansen 1ste Brigade, der under sit

Standsningen i
 Fremrykningen
 foranlediget ved
 en Ordre fra
 Hovedkvarteret.
 — Vore Trop-
 pers Placering.

Ophold ved Nybøl Mølle var bleven forøget med 2den Linie-Bataillon, som om Morgenen havde faaet Ordre til at afgaae fra Sønderborg for at slutte sig til Brigaden, til at overtage Forposttjenesten mellem Nybøl Nor og Korsmose Mølle, medens der anvistes 3die Brigade Strækningen mellem Korsmose Mølle og Alsund. Dette udførtes for 1ste Brigades Vedkommende af 1ste Linie Bataillon, der afgav Feltvagter og Piketter og 2 Compagnier af 11te Linie-Bataillon, der om Natten afgaves til Reserve for førstnævnte; Resten af Brigaden tog Cantonnement i Stenderup, hvorhen ligeledes 2 af de ved Nybøl Mølle staaende Kanoner af 3die Batteri (Jessen), der befaledes afgivne til Brigaden, bleve forlagte. 3die Brigade lod den Samme overdragne Del af Forpostlinien besætte af 3die Jægercorps, for hvilket 2 Compagnier af 13de Linie-Bataillon bestemtes til Repli i Sottrup; Brigadens øvrige Afdelinger gik i Cantonnement i Ragebøl og Stavgaard; de 4 Kanoner af 3die Batteri (Jessen), der havde været afgivne til Brigaden, samledes med de 2 tidligere ved Nybøl Mølle placerede Kanoner af samme Batteri i Cantonnement i Dybbøl, hvor det 7de Batteri (Baggesen) ogsaa henlagdes. 2den Brigade gik efter at have ladet 7de Linie-Bataillon fra sin fremskudte Stilling trække sig tilbage gennem 6te Linie-Bataillon, og efterat 1ste Brigades Forposter vare udstillede, ligeledes tilbage til Dybbøl. 1ste Escadron af 4de Dragon-Regiment, hvis under Fægtingen den 28de Maj spredte Dele efterhaanden vare blevne samlede, erholdt Cantonnement anvist i Ragebøl. Af 1ste Linie-Bataillon var til Nybøl Mølle medført 1 af de til Bataillonens den 28de Maj afgivne Espingoler, som siden den Dag var forbleven ved denne, og som om Eftermiddagen den 30te ifølge Ordre fra Overcommandoen forstærkedes med 3 Piecer,

saaledes at i det Hele 4 Piecer stode til Disposition for Forposterne. Til Soutien for disse posteredes 4 andre Espingoler i Stenderup. Den i Reserve staaende Brigade beordredes endelig den 31te Maj til at afgive en fast Observationspost paa Dybbøl Mølle, bestaaende af 1 Officer, 1 Underofficer og 2 Menige, samt en Besætning af 1 Compagni til Egersund, hvorhen afsendtes 7de Linie-Bataillons 4de Compagni under Capitain Dodt. Sidstnævnte Dag forløb iøvrigt, uden at nogen større Foruroiligelse fandt Sted. Henad Kl. 3 forårsagede vel en Melding fra 1ste Linie-Bataillon om, at Forposterne truedes ved et Angreb vesterfra, en kortvarig Allarming af 1ste Brigade, men denne hævdedes atter hurtigt, hvornæst 2den Linie-Bataillon afløste 1ste Linie-Bataillon i Forposttjenesten, medens 11te Linie-Bataillons 2 andre Compagnier bestemtes til at skulle danne Reserven, der fik sin Plads paa Fløjene af Brigadens Forposter, nemlig 1 Compagni ved Nybøl og 1 Compagni ved Lundsgaard. Paa Stillingens højre Fløj afløstes 3die Jægercorps af 13de Linie-Bataillon, for hvilken 2 Compagnier af 12te Linie-Bataillon stilledes som Reserve ved Sottrup. Styrken i Sundeved formindskedes om Eftermiddagen med den til General Hansens Commando afgivne Del af de frivillige, beredne Jægere, der efter, som det er seet, den 28de Maj at have ageret mod Sandbjerg, senere attachededes 1ste Infanteri-Brigade. Denne Del blev nemlig beordret til at slutte sig til den paa Als værende Afdeling for at modtage sine fra Fyen overførte Heste. Henad Aften hørtes Skydning ved Egersund, hvilken fortsattes om Morgenen Kl. henved 9, da en heftig og vedvarende Kanonade bemærkedes i Retning af dette Punkt. Ogsaa i Løbet af Natten var der hørt Skydning i sydvestlig Retning.

Grunden til denne Kanonade, der iøvrigt ikke foranledigede nogen større Allarmering, var følgende.

Fægtning ved
Egersund den
31te Maj og
1ste Juni.

Strax efterat 7de Linie-Bataillons 4de Compagni under Capitain Dodt var ankommet til Egersund og havde besat Kysten langs Sundet, vexledes nogle Skud med de ligeoverfor staaende, fjendlige Poster, ved hvilken Lejlighed der ogsaa faldt enkelte Skud fra de her stationerede Orlogsfartøjer, hvis Styrke samme Dag var bleven forøget med en Kanonjolle, som Gejser, hvormed Commandeur Paludan foretog en Recognoscering i Flensborg Fjord, havde slæbt derhen. For ganske at rense den vestlige Bred af Egersund og for at foretage en Demonstration mod den ved Graasten staaende, fjendlige Styrke lod Capitain Krenchel den næste Dag, den 1ste Juni, efter først at have forstærket Besætningen i Egersund med 1 Officer, 1 Underofficer og 6 Mand til Betjening af en Kanonade og en Falconet, som Corvetten ligeledes afgav, begynde en heftig Beskydning af Kysten, og da denne var rensat for Fjender, lod han begge Kanonjollerne lobe ind i Nybøl Nor og nærme sig Graasten. Denne Bevægelse allarmede naturligvis alle de i Nærheden værende, fjendlige Tropper; deres Feltvagter bleve forstærkede, Piketter opstillede, og alle Forholdsregler trufne til at imødegaae en Landsætning af Tropper, hvortil man antog, at den var Indledningen. Da den hele Demonstration imidlertid indskrænkede sig til, at Kanonbaadene paa temmelig lang Afstand og derfor ogsaa uden videre Virkning beskød Graasten Slot, bleve de 2 Haubitzer af det i Graasten værende, brunsvigske Batteri trukne frem for at besvare Kanonbaadenes Ild. Naar man undtager, at en brunsvigsk Artilleriofficer blev let saaret, medførte Artillerikampen intet Tab paa nogen af Siderne; Ilden dode efterhaanden hen og ophørte ganske ved Middagstid. Kanonbaadene trak sig

paany hen imod Egersund, og denne Bevægelse foranledigede, at de 2 brunsvigske Compagnier, der befandt sig ved Alnor, erholdt Befaling til at kaste Tirailleurer frem langs med Sundet for at besværliggjøre dem Gjennemfarten. Neppe var imidlertid denne Ordre trods den levende Tirallering af vore Tropper fra den modsatte Bred bleven udført, før en heftig Kardætskild fra Corvetten ned-sagede den fremsendte Afdeling til hurtigt at gaae nogle hundrede Skridt tilbage. Noget senere aabnede Corvetten atter Ilden mod et Hus, bag hvilket man troede at bemærke en mindre, fjendlig Postering, som forjoges fra samme. De 2 Kanonjoller vare saaledes istand til uhindrede at passere Sundet, hvoraf de kom ud Kl. henad 9. Om-trent 1 Time efter ankom Dampskibet Gejser med 2 Kanonchalouper paa Slæb. Commandeurcapitain Paludan var, da man i Sønderborg hørte Kanonaden i Flensborg Fjord, strax løbet derind med Gejser. Da han efter at have gjort sig bekjendt med Sagernes Stilling ansaa det for heldigt at forøge den i Nybøl Nor indløbne Styrke, gik han med Gejser strax tilbage til Sønderborg, hvor foruden den alt der tilstedeværende Styrke af Flotillen 2 Kanonchalouper vare beordrede hen fra Lille Belt, da Fjenden var begyndt at gaae Syd paa. Det er ovenfor seet, at han med denne Forstærkning først paany ankom til Egersund, efterat Fægtningen var tilende. Commandeurcapitainen blev liggende der Natten over med Gejser; han forlod først Stedet den 2den om Morgen, da Alt var roligt, og efterat han yderligere havde forstærket det i Egersund værende Compagnis Stilling ved Landsætning af 2 Haubitzer paa Hjul og 3 Espingoler med det fornødne Betjeningsmandskab.

For vor Styrke i Sundeved forløb den 1ste Juni, uden at der iøvrigt indtraf Noget af særlig Interesse. Fjenden syntes ifølge de Efterretninger, man modtog om

hans Stilling, at staae med sine Forposter i sin tidligere Position; af hans Tropper saaes kun mindre Patrouiller, og alle Meddelelser stemmede overens i, at hans Hovedstyrke stod mellem Bov og Flensborg.

Overvejelser an-
gaaende vor
Hærs fremtidige
Operationer.

Som allerede tidligere antydet, laa det ikke i General Hedemanns Plan at fortsætte Fremrykningen i Sundeved, i det Mindste ikke, før Fjenden, om hvis Troppers Marche Syd paa der dagligt indløb Efterretninger, havde trukket sig saa langt tilbage, at han var sikker paa ikke at træffe nogen betydelig, fjendlig Styrke mellem Aabenraa og Flensborg. Rigtignok antog Generalen det ingenlunde for ugjærligt, selv under de nuværende Forhold med sin Hovedstyrke at foretage en Flankemarche ad Aabenraa til og sætte sig fast der med Front mod Syd, men mente ifølge de seneste Ordre fra Krigsministeriet at burde undgaae det alvorlige Engagement, hvortil en slig Bevægelse sikkert vilde føre. Derimod var det hans Hensigt, saasnart der fra Oberst Juel modtoges Melding om, at det af ham befalede Corps var rykket frem til Haderslev, da at indskibe en Del af sin Styrke og kaste den iland ved Gjenner Fjord eller Oro Sund. Generalen mente at have saa meget mindre Grund til at forhaste sig med hvad Beslutning han vilde tage, som den Stilling, han nu indtog i Sundeved og paa Als, var ligesaa truende mod Fjenden som sikker for hans eget Vedkommende. Samme Dag, som General Hedemann fremsatte de foranstaaende Anskuelser for Krigsministeriet, nemlig den 30te Maj, indlob der fra Commandeurcapitain Paludan, som med Gejser var gaaet til Aabenraa Bugten for at recognoscere, ud paa Aftenen Melding om, at Byen var forladt af Fjenden, og at Dannebrogge atter vejede i Havnen, hvor flere Søofficerer havde været iland. Denne Efterretning foranledigede Generalen til den 31te om Morgenen at beordre 1ste

Reserve-Jægercorps til at bryde op fra sit Cantonnement og marchere til Sønderborg, hvor de 3 Compagnier indskibedes paa Hekla, det 4de Compagni og Bagagen paa Skirner. Corpset afgik Nord paa med Ordre til at lade sig landsætte i Aabenraa, saafremt Tropper af Oberst Juels Corps ved dets Ankomst havde besat Byen, i modsat Fald i Gjenner Fjord. Hekla landsatte mellem Kl. 6 og 7 om Aftenen de 3 Compagnier af Corpset paa sidstnævnte Punkt, hvor man erfarede, at der alt i flere Dage ingen Fjender vare sete paa Egnen. Da Capitain Bille desuden modtog et Brev fra Stabschefen ved Oberst Juels Corps, ifølge hvilket dette samme Dag vilde rykke frem til Haderslev, besluttedes det at debarkere det paa Skirner værende Compagni og Bagagen i Aabenraa, hvad der skete den paafølgende Morgen. Samme Dag Kl. 5 om Eftermiddagen modtog imidlertid denne Afdeling, der commanderedes af Capitain Zachariæ, Befaling fra Oberst Juel til at afmarchere fra Byen Nord paa for at forene sig med hans Corps, hvis Avantgarde efter en Melding fra Obersten til General Hedemann den 2den Juni var naaet frem i Terrainet N. for Gjenner, medens Hovedstyrken, dækket i højre Flanke af Cavaleri-Brigaden, befandt sig i og ved Haderslev. Da de til Hovedquarteret indløbne Efterretninger alle bekræftede, at Fjenden vedblev at staae temmelig uforandret i sin Stilling, bestyrkedes General Hedemann yderligere i sin Formening om, at saavel han som Oberst Juel burde blive staaende i de Stillinger, de nu havde inde, hvorved den Første dækkede en stor Del af Slesvig, medens han selv fra sin Stilling i langt højere Grad kunde hindre Fjendens Fremrykning, end om han var forenet med Obersten ved Haderslev. For yderligere at styrke Forsvaret i begge disse Positioner befalede Generalen under 4de Juni, at de 2 Granat-Halvbatterier under Capitainerne

Inte Reserve-Jægercorps afgaar til Gjenner Fjord og Aabenraa.

General Hedemann erholder Underretning om det højre Flankecorps's Stilling den 2den Juni.

Bock og Haxthausen skulde holdes rede til at indskibes ved Snoghøj for at overføres til Sønderborg, og under samme Dato afsendte han et Ingenieur-Detachment under Capitain Ernst til højre Flankecorps for at udføre de til Forstærkning af Positionen ved Haderslev fornødne Arbejder. Forbindelsen med Oberstens Corps var iøvrigt nu saa let ad Sovejen, at Generalen, hvis Fjenden skulde forsøge en alvorlig Fremrykning Nord paa, var istand til hurtigt at sende Forstærkning til det højre Flankecorps, medmindre han foretrak at kaste sig fra Als over den Styrke, som var bleven efterladt af Fjenden ligeoverfor Stillingen i Sundeved. Denne Anskuelse stemmede for Oberst Juels Vedkommende ogsaa godt med de ham fra Ministeriet tilgaaede Udtalelser, der paabød den største Varsomhed under Fremrykningen. Begge Afdelinger af vor Hær forbleve som en Følge heraf i de af dem nu indtagne Stillinger, mellem hvilke en daglig Forbindelse etableredes ved Dampskibet Odin og en Relaispost i Slibemølle ved Gjenner Fjord. For det højre Flankecorps's Vedkommende vil Beretningen om dets Foretagender blive givet paa et senere Punkt i Fremstillingen. — I Sundeved blev der den 2den Juni foretaget en delvis Aflosning af Tropperne dersteds, idet 1ste og 2den Infanteri-Brigade bleve forlagte til Als, medens det venstre Flankecorps, forstærket med 4de og 8de Linie-Bataillon samt 2den Reserve-Bataillon og de frivillige, beredne Jægere, rykkede over i Sundeved, hvor 3die Infanteri-Brigade forblev. Den hele Styrke, der indtog den samme Stilling, som de af General Hansen commanderede Tropper havde inde, underlagdes General Schleppegrells Commando; 2det Batteri (Bruun) afløste 3die Batteri (Jessen).

1ste og 2den
Brigade afløses
af venstre Flan-
kecorps. Gene-
ral Schleppegrell
overtager Com-
mandoen i Sun-
deved

I Armeecorpset var der i den senere Tid foregaaet endel Personalforandringer. Major Ræder, der fra den

28de Maj havde commanderet 1ste Linie-Bataillon, ansattes den nævnte Dag som Forpostcommandeur; Major Walther overtog Commandoen over Bataillon. Paa Grund af de tidligere omtalte Avancementer fandt der endvidere endel Forsættelser af Officerer til andre Afdelinger Sted, blandt hvilke der her kun skal berøres, at Major Lorentzen erholdt Commandoen over den 10de, og Major Bentzen over den 6te Linie-Bataillon, medens Oberstlieutenant Federspiel ansattes som Chef for 1ste Jægercorps, hvis midlertidige Commandeur, Major Schindel, overtog Commandoen over 5te Linie-Bataillon, som Oberst Haxthausen fratraadte. —

Personalforandringer i Armeecorpsset.

Mange Dage skulde man ikke forblive i uantastet Besiddelse af de den 28de Maj vundne Fordele. Det af den svagere Modstander saa hurtigt og overraskende udførte Angreb fremkaldte naturligt hos General Wrangel Ønsket om en alvorlig Gjengjæld og foranledigede en ny Fægtning i Sundeved, der for vor Hær paa en smuk Maade knyttede sig til den nys bestaaede, nemlig den den 5te Juni. Forinden man imidlertid skrider til Fremstillingen af denne Dags Kamp, vil det være nødvendigt at berøre hvad der var forefaldet paa den fjendlige Side, siden General Wrangel efter Recognosceringen den 29de Maj havde beordret en større Concentration af Armeecorpsset i Omegnen af Bov og Flensborg.

Den 30te og 31te Maj hengik paa mindre Allarmringer nær, der foraarsagedes ved vor tidligere omtalte Recognoscering og ved Flotillens Beskydning af enkelte Punkter paa Kysten af Flensborg Fjord, roligt, og Stillingen af den mobile Division ligeoverfor vore Tropper forblev i alt Væsenligt den samme. Den 30te Maj om Morgenen forlode de sidste, fjendlige Tropper vel Aabenraa, men Patrouiller vedbleve at observere Eggen henad mod denne By. Fjendens Opmærksomhed

Forholdene paa den fjendlige Side efter Recognosceringen den 29de Maj.

var dog fortrinsvis rettet paa hans højre Fløj, hvor man stadigt synes at have frygtet Demonstrationer fra vor Side, og hvor de ud for Alnor og Holdnæs liggende Orlogsfartøjer forårsagede gjentagne Allarmeringer. For at dække den højre Flanke blev den 31te Maj den meklenborgske Garde-Grenader-Bataillon forlagt til Bækken og Munkemølle; den erstattedes i Graasten af den 2den brunsvigske Bataillon, hvis Nærværelse ikke længer behøvedes i Flensborg, og som derfor atter stødte til Divisionen.

En større Uro foranledigedes den 1ste Juni ved den Demonstration, som udførtes mod Alnor og Graasten af Corvetten Najaden og de 2 Kanonbaade, som bleve sendte ind i Nybøl Nor, hvorom det Fornødne alt tidligere er fremsat.

Den 2den Juni fandt en almindelig Aflesning Sted, hvorved den preussiske Linie-Brigade erholdt den mobile Divisions Plads, medens Garde-Brigaden — hvortil i de første Dage af Juni Maaned de 2 Grenader-Batailloner af Regimentet Kejser Franz, der havde været efterladte som Besætning i Slesvig By, atter sluttede sig — afløste de slesvig-holstenske Tropper i Kliplev og Omegn. Den mobile Division og de slesvig-holstenske Tropper forlagdes til Flensborg og Egnen N. og S. for denne By. Samlingspladsen for Hæren var som før ved Bov, hvor Pionerafdeliugen, der i de sidste Dage havde været beskæftiget med Anlæg af en Colonnevej fra Hokkerup over Hønsnap til Krusaa Mølle, paabegyndte forskellige Arbejder til Forstærkning af Stillingen.

Den 3die Juni bekendtgjorde General Wrangel i en Dagsbefaling, at der i Anledning af Kongen af Hannover's Fødselsdag, den 5te Juni, skulde finde en stor Parade af Armeen Sted i Egnen om Holbøl, i hvilken Anledning alle Tropperne med Undtagelse af Forposterne

og 2 Batailloner slesvig-holstenske Tropper, der skulde forblive tilbage som Besætning i Flensborg, den nævnte Dag skulde staae paa det angivne Sted Kl. 10 om Formiddagen. De lange Marcher og Dagens Højtidelighed afgave Paaskud til at tilstaae Mandskabet en Extraportion. Samme Dag blev der givet Ordre til den følgende Dag at udsende 2 Recognosceringscommandoer henholdsvis mod Egnen Ø. for Tønder og mod Aabenraa. Angaaende Udfaldet af disse Recognosceringer, der vare fremkaldte dels ved den bag ved Ordren til Paraden liggende Beslutning om at ville foretage et Angreb paa vore Tropper, dels ved forskellige fra Oberst Juels Corps udførte Strejftog i vestlig Retning, vil det Fornødne blive fremsat ved den senere Omtale af det sidstnævnte Corps's Fremtrængen i det Slesvigske.

Om den Beslutning, som General Wrangel paa denne Maade søgte at skjule, fordi han frygtede, at vore Tropper af Indvaanerne skulde blive underrettede om hvad der forestod, modtog Commandeurerne for den preussiske og den mobile Division samt Prinds Friederich af Noer den 4de Juni Underretning ved en skriftlig Meddelelse fra Hovedkvarteret. Det gjaldt efter denne om et almindeligt Angreb paa vore Tropper saavel henimod Aabenraa som imod Sundeved, og Maalet blev for sidstnævnte Punkts Vedkommende udtalt at være det, at kaste dem tilbage fra Slesvigs Fastland, indtil de naaede ind under Beskyttelse af Kanonbaadene. Dispositionen for Fremrykningen, om hvilken sidste det virkelig lykkedes Generalen fuldstændigt at holde den danske Hærs Overcommando i Uvidenhed, var følgende.

Den preussiske Garde-Brigade skulde concentrere sig paa Oxevejen for Kl. 10 om Formiddagen at rykke frem over Nybøl mod Rødekro og derfra over Brunde og Aabenraa vende tilbage til sit Cantonnement, idet

General Wrangels Disposition for Fremrykningen den 5te Juni.

den søgte at ophæve de Detachements af vore Tropper, som maatte forefindes navnlig i Aabenraa, og at medføre de Forraad, som de preussiske Tropper ved deres hurtige Tilbage-marche havde efterladt der.

Den preussiske Linie-Brigade erholdt den Bestemmelse, at concentrere sig, skjult af sine Forposter, saaledes, at den kunde gaae frem i Sundeved over Ullerup og Sottrup. Brigaden blev det overladt selv at vælge sin Rendezvousplads; Kl. 10 skulde den rykke frem til Angreb.

Af den mobile Division skulde Avantgarden, den 1ste Infanteri-Brigade og det hannovéranske 9 Pds. Batteri ligeledes Kl. 10 om Formiddagen staae i en skjult Opstilling bag de preussiske Forposter ved Graasten. Til det anførte Klokkeslet skulde disse Tropper bryde frem til Angreb over Adsbøl og Nybøl.

Det blev overladt Førerne af de 3 Colonner at bestemme, hvormegtet Cavalieri de vilde beordre til Deltagelse i Bevægelsen, hvis Formaal angaves at være ved en kjæk og hurtig Fremrykning og derfor uden for langvarig Tirailleurfægtning om muligt at trænge vor i Sundeved staaende Styrke bort fra dens Retraitelinie paa Brohovedet; dette sidste befaledes dog kun angrebet, naar der maatte indtræde uforudsete, gunstige Forhold, og navnlig naar man var istand til samtidigt med Forsvareren at kunne trænge ind deri.

Saasnart Fremrykningen var begyndt, var det General Bonin tilladt at trække alle Forpostafdelingerne til sig med Undtagelse af et Detachment preussiske Gardeskytter, der skulde blive tilbage ved Alnor.

De Afdelinger af den mobile Division, der ikke alt ovenfor ere nævnte, ligesom ogsaa de til Holbol afgaaede, slesvig-holstenske Tropper skulde forblive staaende paa dette Sted som en Reserve, hvoraf General Wrangel for-

eholdt sig den udelukkende Anvendelse efter Omstændighederne; Generalen vilde selv opholde sig ved den af General Bonin førte Colonne.

I Overensstemmelse med disse Dispositioner stod en af General Halkett befalede, højre Angrebscolonne den 5te Juni Kl. 10 om Formiddagen i en Rendezvoustilling ved Graasten for at bryde frem over Adsbøl og Iybel. Colonnen bestod af Avantgarden under Commando af General Schnehen, hvortil henhørte:

General Halketts
Styrke.

den hannoveranske, 3die lette Bataillon,

den brunsvigske 1ste Bataillon,

den oldenborgske 1ste do. ,*)

den meklenborgske Jægerafdeling,

den meklenborgske Dragon-Division og

det brunsvigske Batteri,

og den 1ste Brigade under Oberst Marschalck, der for denne Dag var formeret af:

det hannoveranske 4de Regiments 2den Bataillon,

„ do. 5te do. 1ste do. ,

„ do. 6te do. 2den do. ,

det frivillige Corps under Capt. Jenssen-Tusch,

2 Escadroner Husarer af 2det Regiment

(Königinn) og

det hannoveranske 9 Pds. Batteri.

Den hele Styrke, hvorover General Halkett saaledes paa denne Dag disponerede, var 6½ Bataillon, 1 Fri-corps, 4 Escadroner og 14 Kanoner, ialt c. 5000 Mand.

General Bonin havde til Concentrationspunkter for sine Tropper valgt Ladegaard og Fiskebæk. Paa først-

General Bonins
Styrke.

*) Denne Bataillon var afgiven til Avantgarden som Erstatning for den brunsvigske 2den Bataillon, der tilligemed det hannoveranske 1ste Dragon-Regiment var beordret til et af de tidligere omtalte Strejftog i nordlig og nordvestlig Retning.

nævnte Sted stod Kl. 10 om Formiddagen Colonnen Gros nemlig:

- 2det Regiments 1ste og 2den Bataillon,
- 20de do. 1ste og 2den do. ,
- 1 Compagni af Garde-Skytte-Bataillon,
- 1 Escadron af 3die Husar-Regiment,
- 1 Fodbatteri samt
- det ridende Batteri.

Dens Avantgarde samledes først Kl. 11 ved Fiskebæl og bestod af:

- 12te Regiments 1ste Bataillon,
- 20de Regiments Fusilier-Bataillon,
- 31te do. do. ,
- 1 Compagni af Garde-Skytte-Bataillon og
- 1 Escadron af 3die Husar-Regiment.

Den Styrke, der stod under General Bonins Commando, var saaledes 7 1/2 Bataillon, 2 Escadroner og 2 Batterier med 16 Stykker Skyts, ialt c. 6500 Mand. Kl. 10 skulde Grosset bryde op fra Ladegaard og over Grongroft, Kiding, Bøgskov og Ullerup marchere mod Sottrup; Avantgarden, der Kl. 11 1/4 afmarcherede over Avnbøl, skulde undervejs støde til Colonnen.

General Halkett
opsætter sin
Fremrykning.

Da General Halkett ved en af ham i den Anledning til General Bonin afsendt Officer erfarede, at den venstre Colonnees Rendezvousstilling var valgt ved Ladegaard, var det ham naturligvis strax klart, at, dersom man samtidigt brød op fra dette Punkt og fra Graasten vilde den mobile Division komme i Kamp flere Timer forinden den venstre Colonne kunde være naaet tilstrækkeligt langt frem til at deltage deri. Da imidlertid General Wrangels Ordre lød paa, at Frembrudet skulde skee Kl. 10, troede General Halkett ikke at burde opsætte sin Bevægelse længer end en halv Time, og har begyndte derfor sin Fremrykning Kl. 10 1/2. Den a

Oberst Marschalck befalede, saa godt som udelukkende af annoveranske Tropper bestaaende Brigade havde dels i Anledning af Dagen, dels og vel hovedsagelig fordi dens Afdelinger ikke hidtil havde været meget i Ilden, Têten af Colonnen, som Avantgarden under General Schnehen luttede. Imidlertid var det dog ikke Bestemmelsen, at Avantgarden udelukkende skulde tjene som Reserve for Brigaden under Oberst Marschalck; medens Sidstnævnte tog Hovedvejen over Nybøl By, skulde General Schnehen nemlig paa det Punkt, hvor denne Vej støder sammen med Colonnevejen fra Nybøl Mølle til Adsbøl, øje af ad sidstnævnte Vej og fortsætte Fremrykningen over Nybøl Mølle og Stenderup i Højde med Tropperne under Oberst Marschalck.

Colonnens Fortrav blev dannet af 4de Regiments 2den Bataillon samt 2 Escadroner Husarer, der paa fulgte det 9 Pds. Batteri, 5te Regiments 1ste Bataillon, og endelig 6te Regiments 2den Bataillon. 'ricorpset erholdt Ordre til at slutte sig til Brigadens Avantgarde.

De fjendlige Troppers Fremrykning og deres Angreb paa vore Forposter.

Omtrent i Højde med Nybøl Mølle stødte de endelige Husarer, der dannede Fortroppen, paa vore Forposter; kort efter, nemlig omtrent Kl. 12, begyndte Infanteriilden, idet Têtecompagniet af 4de Regiments 1den Bataillon angreb vor paa dette Punkt staaende Væltvagt, medens samtidigt den S. for Hovedvejen henad mod Nybøl Nor liggende Skov blev afsøgt af 1/2 Compagni. Ligeledes faldt paa den Tid de første Kanonkugler fra vor Side ved Nybøl Mølle. Kl. 12 1/4 indsendte General Schleppegrell den første Melding til Hovedkvarteret i Sønderborg om det stedfindende Engagement, vorom dog endnu ingen Melding var indløben til ham fra Forposterne.

General Schleppegrell havde formeret det ham

den 2den Juni underlagte Infanteri i 3 Brigader, nemlig foruden den alt bestaaende 3die Brigade under Obers Rye tillige en Brigade under Oberstlieutenant Federspiel bestaaende af

5te Linie-Bataillon,

10de do. med Odense Fricorps, *) og

1ste Jægercorps,

og en Brigade under Oberstlieutenant Blom, bestaaende af

4de Linie-Bataillon,

8de do. og

2den Reserve-Bataillon.

Det frivillige, beredne Jægercorps var blevet henlagt i Cantonnement i Broager, Skodsbøl og Smøl og havde fremskudt $\frac{1}{2}$ Escadron til Bevogtning af Egersund. Ved en Kosakvedetkjæde mellem Broager og henholdsvis Egersund og Dybbøl stod denne ved Forposternes eventuelle Tilbagegang noget udsatte Afdeling i Forbindelse med Hovedstyrken. Denne Sidstes Opstilling var som tidligere saaledes, at en Brigade havde Sikkring af den venstre Fløj, en anden af den højre Fløj, medens den tredie Brigade stod i Reserve. Den 5te Juni havde Brigaden under Oberstlieutenant Federspiel Bevogtningen af den venstre Fløj af Stillingen nemlig paa Strækningen fra Nybøl Nor til Korsmos Mølle; 5te Linie-Bataillon havde her Forposterne og stod med 2det og 3die Compagni ved Nybøl Mølle 1ste Compagni ved Lundsgaard og 4de Compagni ved Nybøl By. Ved Møllen var der desuden placeret 4 Espingoler af 1ste Halvbatteri (Fallesen) og 2 Kanoner af 2det Batteri (Bruun) under Commando af Overfyrværker

---

*) Bataillonens 4de Compagni, der, som det vil erindres, var afgaaet til Samsø og efter Fjendens Bevægelse Syd paa var rappelleret, stødte til Bataillonens i Sønderborg den 31te Maj.

Sørensen. Disse 2 Kanoner havde tidligere havt Post Stenderup, men vare samme Dag om Morgenen meget idligt af Oberstlieutenant Federspiel beordrede frem til Møllen og der anviste et Placement V. for denne bag et Gjærde. Kanonerne stode her noget isolerede, og der ildeltes dem ingen særegen Bedækning. 10de Linie-Bataillon og 1ste Jægercorps samt de andre 4 Espingoler af fornævnte Halvbatteri vare posterede i Stenderup, hvorfra, som det vil erindres, om Natten 2 Compagnier udsendtes som Piketter paa Fløjene af Forpoststillingen. Den fjendlige Fremrykning faldt netop paa Afledningsiden, og 1ste Jægercorps var derfor, da Angrebet begyndte, paa Vejen til Forposterne for at afløse 5te Linie-Bataillon.

Sikkringen af den højre Fløj havde Brigaden under Oberstlieutenant Blom. 2den Reserve-Bataillon havde udsat en Vedet- og Feltvagtlinie fra Korsnøse Mølle over Snogbæk til Alssund; 2 Compagnier, nemlig 1 Compagni af 4de og 1 Compagni af 8de Linie-Bataillon, befandt sig som Piket i Sottrup. Resten af 4de og 8de Linie-Bataillon cantonnerede henholdsvis i Ragebøl og Stavgaarde og havde erholdt anvist Allarmplads mellem Ragebøl og Stenderup.

Den 3die Brigade cantonnerede som Reserve i Dybbøl, S. for hvilken By den havde sin Allarmplads. Ligeledes cantonnerede her de 2 i Sundeved værende Batterier, nemlig det 2det Batteri (Bruun), hvoraf dog 2 Kanoner, som det er seet, vare paa Forpost, og 2 andre under Lieutenant Buntzen vare undervejs til Stenderup for at afløse disse, og 7de Batteri (Baggesen). Alle de sidstnævnte Afdelinger bleve omtrent ved Middagstid allarmede og rykkede paa deres Allarm-

pladse, da den vedvarende Skydning ved Forposternes tydede paa en alvorligere Kamp.

Fra de 2 V. for Nybol Molle placerede Kanonerne faldt, som alt berørt, under de fjendlige Troppers Fremrykning nogle Skud paa den af Oberst Marschalcl førte Colonne, der fulgte Hovedvejen mod Nybol, dog uden at tilføje denne betydeligere Tab eller at standske dens Fremrykning mod Nybol By, hvor 5te Linie-Bataillons 4de Compagni under Capitain Nielsen var posteret. Denne besatte den vestlige Udkant af Byen med en bag de derværende Hegn anbragt Tirailleurlinie hvis højre Floj støttedes til Vejen til Nybol Molle, medens den venstre Floj stod paa Vejen til Nybol Vandmølle Compagniets Hovedstyrke posteredes paa selve Hovedvejen Capitainen, der indsaa Vigtigheden af at holde sig Byen saa længe som muligt for at vinde Tid for de nordligere staaende Tropper til roligt at kunne gaa tilbage eller for eventuel Forstærkning til at naa frem ydede her en særdeles kraftig Modstand, som det først lykkedes Fjenden at bryde efter en Times Kamp Skytterne af 4de Regiments 2den Bataillon fortsatte Forening med 2 af dens Compagnier Angrebet paa Byen medens de 2 andre Compagnier bleve sendte ud N. for Hovedvejen for at naa op i Flanken paa Posteringsen ved Nybol Mølle og søge at tilvejebringe Forbindelse med de af General Schnehen førte Tropper. Imod den sidstnævnte Postering var alt ved de derfra faldne Kanonskud det 9 Pds. Batteri beordret frem og havde bragt 5 Kanoner i Batteri tæt N. for Sammenstøds-punktet mellem Hovedvejen og Vejen til Nybol Mølle ved hvilken Lejlighed et Skud fra en af vore Piece dræbte begge Forløberne af en af de fjendlige Kanoner Bespænding. Trods deres modige Fremadgaaen lykkede det dog ikke de mod Nybol By anvendte, 2 fjendlige

Compagnier at drive 5te Bataillons 4de Compagni ud af Byen, af hvis vestlige Udkant Fjenden først kom i Besiddelse, da Fricorpset under Capitain Jenssen-Tusch, som var sendt ud paa Fortravets højre Fløj, truede med at omgaae Compagniets venstre Fløj, ligesom ogsaa 5te Regiments 1ste Bataillon blev trukken frem til Forstærkning af Angrebet. Capitain Nielsen trak sig nu langsomt og under stadig Fægtning tilbage gennem Byen, som han forlod i nordøstlig Retning for efter den ham tildelte Ordre at repliere sig paa Stenderup. Fjenden besatte Byen, og en kort Tid var Flensborg-Vejen kun dækket af en mindre Del af 5te Bataillons 4de Compagni, der under Lieutenant Baland fulgte denne Vej og først efter Kampen, hvori det deltog i Forbindelse med andre Afdelinger, atter fornedes med Compagniet. Denne Afdeling gjorde ligeledes stadig Modstand under sin Tilbagegang og sidst ved Kirkegaarden, der ligger i den østlige Del af Byen, og som først opgaves, da Fjenden med betydelig Overmagt nærmede sig paa meget nært Hold.

Da Nybøl By saaledes var tagen, rallieredes de dertil anvendte, fjendlige Afdelinger, og Oberst Marschalcks Brigade, hvis Hovedstyrke imidlertid havde naaet Byen, fortsatte, efter at de foranværende, endel udmattede Batailloner vare blevne afløste af 6te Regiments 2den Bataillon, Fremrykningen ad Landevejen henimod Bøffel Kobbøl, dækket i højre Flanke af Fricorpset under Capitain Jenssen-Tusch, der S. for Landevejen fulgte den fremadgaaende Bevægelse. Til Brigaden var der af General Halkett blevet afgivet det Avantgarden oprindeligt tildelte, brunsvigske Batteri, da Generalen ønskede at lade det allerede i Engagement værende, hannoveranske 9 Pds. Batteri operere langs Colonnevejen over Nybøl Mølle. Klokken var henved 1.

Avantgarden var imidlertid rykket frem ad Colonnevejen mod Nybøl Mølle; den 3die lette Bataillon, der havde Téten, angreb vor Vedetlinie og kom snart i Engagement med vore ved Møllen og N. for samme posterede Tropper. Af disse maatte imidlertid de noget exponeret staaende 2 Kanoner snart trække sig tilbage af Frygt for ved en yderligere Forbliven i Posteringen uden Bedækning at blive omgaaede og tagne. Delingen sluttede sig i den vestlige Del af Stenderup til de 2 der ankomne Kanoner under Lieutenant Buntzen. Infanteriet forblev i Stillingen og erholdt netop nu en velkommen Forstærkning i 1ste Jægercorps, der, som det vil erindres, var under Marche for at afløse 5te Linie-Bataillon. De nævnte Afdelinger i Forening med de 4 tilstedeværende Espingoler optog Kampen og vege, skjøndt den 3die lette Bataillon understøttedes af Afdelinger af den 1ste brunsvigske Bataillon, kun meget langsomt tilbage. De 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon fægtede i Forening med de 3 Compagnier af Jægercorpset, der havde taget Retning paa Nybøl Mølle, medens 1ste Compagni af sidstnævnte Corps under Capitain Mathiesen tidligere var afgaaet til Aflosning af Posteringen ved Lundsgaard. Fægtningen holdtes staaende i længere Tid Ø. for Nybøl Mølle, og man vilde kunne have holdt sig her endnu længer, hvis ikke Fjendens overvældende Angreb paa den venstre Fløj, og dennes efter tapper Modstand iværksatte Retraite havde nødsaget ogsaa Centrum og den højre, ved Lundsgaard staaende Fløj af Forpostlinien til at gaae tilbage ad Stenderup til. Retraiten skete imidlertid langsomt og under Fægtning fra Hegn til Hegn. Den nysnævnte, højre Fløj, hvor Jægercompagniet under Tilbagegangen dannede Reserven for det paa Forpost staaende Compagni, var, da den ikke enga-

geredes, endel længere fremme end de andre, sydligere værende Afdelinger; Capitain Fugl, der commanderede Forpostcompagniet, lod derfor, da han indsaa Nødvendigheden af at gaae tilbage, Lieutenant Bülow formere en Flanke i denne Retning og bestræbte sig nu for at opnaae Forbindelse med Bataillon. Under denne Bevægelse kom imidlertid Compagniet ind i den fjendige Artilleriild, der, efterat Fjenden havde vundet Positionen ved Møllen, aabnedes af det hannoveranske, 9 Pds. Batteri, som ilede med at indtage den samme Stilling, det havde haft den 28de Maj. Der opstod herved nogen Forvirring i Compagniet, under hvilken dets Hovedstyrke blev skilt fra det under Lieutenant Bülow til Flankedækning anvendte Commando, der Resten af Dagen agerede i Forening med andre Afdelinger og navnlig med 1ste Infanteri-Brigade, da denne, som det senere vil sees, kom til at deltage i Fægtningen. Capitain Mathiesen sluttede sig med sit Compagni til sin Afdeling, medens Capitain Fugl kort efter fra Oberstlieutenant Federspiel modtog Befaling til med sit Compagni at tjene som Bedækning for 2det Batteri (Bruun), som skulde placeres i Nærheden af Sottrup. Forgjæves søgte imidlertid Capitain Fugl Batteriet i den antydede Retning og vendte derfor atter tilbage for at søge sin Bataillon. Da han imidlertid heller ikke kunde finde denne, sluttede han sig paa den senere Retraite mellem Stenderup og Dybbøl til 1ste Jægercorps.

Fjenden fulgte efter vore fra Nybøl-Stillingen tilbagevigende Tropper og forsøgte ved en heftig Beskydning af det ved Nybøl Mølle placerede Artilleri at bryde den sejge Modstand, som disse ydede. Virkningen af denne Artilleriild var dog ikke af stor Betydning; det fjendlige Batteri mistede ved Ilden fra vore Espingoler 2 Heste. I den vestlige Udkant af Stenderup optoges

de retirerende Afdelinger af 10de Linie-Bataillon, de tilligemed Odense Fricorps efter Oberstlieutenant Federspiels Befaling var rykket frem fra Stenderup ti Understøttelse for Forposterne. Fra Bataillonon vastrax ved Udmarchen 1ste Compagni under Lieutenant Junghans sendt til Assistance for den haardt trængte, venstre Fløj; de 3 andre Compagnier og Fricorpsset rykkede frem i Retning af Nybøl Mølle. Endel af Skytterne fremsendtes, og Bataillonon fortsatte sin Marche, beskydt af de fjendlige, ved Nybøl Mølle posterede Kanoner, men standsedes ved en Ordre fra Brigadecommandeuren om at indtage en Replisting ved Stenderup. De udsendte Skytter bleve rappellerede, men kom kun tildels tilbage, da de vare blevne indviklede i Kampen; ved denne Lejlighed led Bataillonon et Tab i den norske Frivillige, Lieutenant Lovenskjold, der havde deltaget i Felittoget fra Begyndelsen af, og her blev dødeligt saaret. Bataillonon gjorde Holdt ved Stenderup, hvor Fricorpsset besatte en af de yderste Gaarde. Ved de foranværende Afdelingers Tilbagekomst besatte Brigaden den vestlige Udkant af Byen med en stærk Tirailleurkjæde langs Hegnene dersteds, stottet af bagved værende Reserver. Denne Stilling indtog Brigaden samtidigt med, at de fjendlige Tropper begyndte at debouchere ud af Nybøl By, altsaa omtrent Kl. 1. Foruden de nævnte Afdelinger befandt sig endnu paa denne Tid i Stenderup de 4 Kanoner af 2det Batteri (Bruun), ved hvilke Batterichefen efter General Schleppegrells Ordre havde indfundet sig, og som omtrent samtidigt modtog Befaling fra Oberstlieutenant Federspiel til at søge at tage Post paa et nærmere angivet Punkt S. O. for Lundsgaard, altsaa henimod Sottrup. Capitainen forlangte Bedækning for Kanonerne, et Forlangende, der, som det ovenfor er seet, blev opfyldt ved, at Capitain Fugl beordredes dertil.

At denne Tjeneste imidlertid blev overflødig, havde sin Grund i, at Batterichefen ved at ride frem i den antydede Retning snart overbeviste sig om, at ved Forpostliniens Tilbagegang det Punkt, der skulde naaes, alt var besat af Fjenden eller i hvert Fald vilde være det, længe førend Halvbatteriet kunde naae derhen. Capitain Bruun marcherede derfor, da der paa hele Strækningen mellem Stenderup og Dybbøl ikke findes nogen Stilling for Artilleri, tilbage til sidstnævnte By, hvor han beordrede Lieutenant Buntzen til at forblive med Halvbatteriet indtil nærmere Ordre; ifølge denne, der indløb kort efter, sluttede Halvbatteriet sig til de andre 4 Piecer af Batteriet, der af General Schleppegrell vare placerede paa Avnbjerg, hvorfra hele det foranliggende Terrain fuldstændigt kunde bestryges.

Paa Fløjene af og bag de mod Stenderup tilbagegaaende Afdelinger vare imidlertid ved General Schleppegrells Foranstaltning flere andre komne tilstede. Saaledes havde Oberstlieutenant Blom modtaget Befaling til med 1 Bataillon at rykke frem til Understøttelse af de foran Stenderup fægtende Tropper. Oberstlieutenanten havde strax, da Skydningen ved Forposterne hørtes, ladet den i Reserve staaende Del af sin Brigade, 3 Compagnier af 4de og 3 Compagnier af 8de Linie-Bataillon, træde under Vaaben for at begive sig til Allarmpladsen. Her modtog han Generalens nysomtalte Ordre, hvorefter han strax med de tilstedeværende 3 Compagnier af 4de Linie-Bataillon rykkede fremad mod Stenderup, idet han efterlod Befaling til den endnu ikke paa Allarmpladsen ankomne 8de Linie-Bataillon om at forblive dersteds for at tjene som Soutien, ligesom han ogsaa afsendte Befaling til Commandeuren for 2den Reserve-Bataillon om, saafremt han intet Fjendligt af Betydning maatte have ligeoverfor sig, da med sin Afdeling

at rykke imod Stenderup og angribe Fjenden i venstre Flanke. I Nærheden af Stenderup formerede 4de Linie-Bataillon Compagni-Colonner og kastede Skytterne frem; saaledes formeret, passerede den den nordlige Del af Byen samtidigt med, at de 4 Kanoner af 2det Batteri (Bruun) forlode denne, og indtog sin Plads paa den højre Fløj af Brigaden under Oberstlieutenant Federspiel, hvor den snart udvikledes i en livlig Tirailleursfægtning. Bataillonnen var i det ovenfor fastholdte Moment i Færd med at passere den nordlige Del af Stenderup. Af de 2 andre til Oberstlieutenant Bloms Brigade hørende Afdelinger var 8de Linie-Bataillon til det nævnte Tidspunkt paa Marchen til Brigadens Allarmplads, og 2den Reserve-Bataillon i Færd med at inddrage de af den udstillede Forposter. Commandeuren for sidstnævnte Bataillon, Major Schow, frygtede nemlig ved den stærke fjendlige Fremrykning mod Stenderup for at blive afskaaren fra sin Retraite paa Ragebøl; han inddrog derfor den mod Korsmose Mølle fremskudte Postering til Sottrup og gav Besætningen i Snogbæk og den ved Sandbjerg Befaling til ad de nærmeste Veje over Ragebøl at støde til Hovedstyrken, med hvilken han, da der samtidigt saaes større, fjendlige Troppemasser, der dirigerede deres Marche paa Sottrup, havde til Hensigt at nærme sig Ragebøl, da han uden Artilleri ikke antog at kunne hævde sin Position. Ved Sottrup, som han var ved at forlade omtrent Kl. 1, altsaa i det Moment, vi her have dvælet ved, modtog han imidlertid den tidligere omtalte Befaling fra Oberstlieutenant Blom og tog nu med de 2 Compagnier af sin egen Bataillon, som vare tilstede paa dette Punkt, og de 2 til Piket afgivne Compagnier henholdsvis af 4de og af 8de Linie-Bataillon Vejen ad Stenderup til. — Paa den venstre Fløj af den af Oberstlieutenant Federspiel commanderede Brigade var, som

alt tidligere berørt, Hovedvejen fra Nybøl til Sønderborg bleven saa godt som blottet ved Størstedelen af Besætningens Tilbagegang mod Stenderup. Fjendens stærke Fremgang paa denne Fløj havde imidlertid foranlediget General Schleppegrell til, strax efterat 3die Brigade ved Allarmeringen havde samlet sig paa Allarmpladsen S. for Dybbøl, at beordre denne til at sende 1 Bataillon frem imod Nybøl og af de 2 andre, den underlagte Afdelinger at placere den ene som Repli ved Avnbjerg i Forening med det der staaende 2det Batteri (Bruun) og den anden som Besætning i Dybbøl By. Brigaden lod 12te Linie-Bataillon strax marchere frem ad Flensborg-vejen, 13de Linie-Bataillon posteredes ved Avnbjerg, hvor Bataillonens 1ste Compagni afgaves til Bedækning for Batteriet, og 3die Jægercorps besatte Dybbøl By, saaledes at 1ste og 2det Compagni posteredes i Byens nordvestlige Udkant samt paa den derværende Kirkegaard, medens 3die og 4de Compagni forbleve i Reserve. 12te Linie-Bataillon rykkede rask frem ad Landevejen og var netop passeret Bøffel Kobbøl, da den fra Forpostcommandeuren, Major Ræder, modtog Meddelelse om, at Forpostafdelingen paa dette Punkt alt havde trukket sig tilbage. Oberstlieutenant Morgenstjerne formerede derfor strax Bataillonens til Fægtning og indtog c. 120 Alen V. for Skoven en Stilling med Skyttepelotonerne formerede i Kjæde bag de parallelt med Skovranden løbende Hegn og med 1ste og 2det Compagni som nærmeste Reserve for denne. 3die og 4de Compagni posteredes længere tilbage som Hovedreserve. Saaledes var altsaa 3die Infanteri-Brigades Placering i det her fastholdte Fægtningsmoment. — Det i Dybbøl By antonnerende 7de Batteri (Baggesen) stod i Positionen saa selve Dybbølbjerg. Til Hovedkvarteret havde General Schleppegrell indtil dette Tidspunkt foruden den tidligere

omtalte, forelobige Melding om det begyndende Engagement ved Forposterne, Kl. 12 1/2 indsendt en fra Oberstlieutenant Federspiel indløben Melding om, at Fjenden viste Artilleri, og at Feltvagterne vare i Begreb med at gaac tilbage mod Mollen. Der var saaledes for Overcommandoen endnu ingen Anledning til at forstyrre de paa Als værende Troppers Ro, og disse befandt sig derfor endnu Kl. 1 alle i deres Cantonnements.

Vi vende tilbage til 12te Linie-Bataillon, der neppe havde indtaget sin Stilling foran Boffel Købbel, før Engagementet begyndte med de fra Nybøl By avancerende, fjendlige Afdelinger, der efter at have trukket friske Tropper frem i Tøten, fortsatte Fremrykningen. Det hannoveranske 6te Regiments 2den Bataillon angreb 12te Linie-Bataillon med 3 Compagnier i 1ste Linie, nemlig 1 paa den nordre og 2 paa den søndre Side af Flensborg-Vejen, og med 1 Compagni i Reserve. Da endvidere Fricorpsset under Capitain Jenssen-Tusch støttede den højre Flojs Bevægelser, saa Oberstlieutenant Morgenstjerne snart sin venstre Flanke truet og forstærkede derfor denne med 3die Compagni, der opløstes i en Kjæde med bagved værende Reserve paa venstre Fløj af 2det Compagni. 4de Compagni var saaledes alene tilbage som Hovedreserve. Fægningen blev stedse hidsigere, men under sin tappe Chef holdt Bataillon en henved 1 Time haardnakket Stand i den samme Stilling. Oberst Marschalek lod derfor det brunsvigske Batteri tage en Position, hvorfra det heftigt beskjød Forsvarerne. Oberstlieutenant Morgenstjerne, der indsaa, at han ikke kunde holde sig længer ligcoverfor den ham saa overlegne Styrke, forlangte nu Forstærkning; forinden denne imidlertid ankom, maatte Bataillon opgave sin Stilling foran Skoven og trække sig tilbage til dennes vestlige Rand. Denne egnede sig imidlertid ikke til at holdes i længere Tid,

og man fortsatte derfor Retraiten gennem Skoven, efterfulgt af Fjenden, der satte sig fast ved den østlige Skovrand, medens 12te Linie-Bataillon ordnede sig til fornyet Forsvar bag Hegnene Ø. for Skoven. Ogsaa fra disse søgte Fjenden at fordrive Bataillonens ved at trænge frem Ø. for Bøffel Kobbøl, men i dette Øjeblik ankom til Forstærkning det 3die Compagni af 3die Jægercorps under Capitain Münnich, og noget senere 13de Linie-Bataillons 3die Compagni under Capitain Hein, der af General Schleppegrell vare blevne fremsendte til Understøttelse; desuden stod en Afdeling af det frivillige, beredne Jægercorps her til Disposition. Dette, der, som det vil erindres, cantonnerede paa Broagerland, havde ved Lyden af Kanonskuddene med Undtagelse af det til Egersund detacherede Commando samlet sig paa sin Allarmplads V. for Dybbøllund, hvor det kort før 12te Linie-Bataillons Retraite af Major Ræder erholdt Befaling til at dække Hovedvejen fra Nybøl. Corpset sad af, sendte Hestene tilbage til Sønderborg og var netop formeret, da 12te Linie-Bataillon paa sin Retraite passerede den østlige Skovrand. Denne Forstærkning gjorde det muligt for Oberstlieutenant Morgenstjerne at udføre et Modangreb paa Fjenden, hvorved foruden Jægercompagniet og de frivillige, beredne Jægere tillige endel af 12te Linie-Bataillons 2det Compagni under Capitain Møller medvirkede, og som havde det Resultat, at Fjenden kastedes tilbage i Skoven, men som tillige krævede et Bataillonens og Hærens lige tungt Offer, idet den tapre Oberstlieutenant Morgenstjerne her blev dødeligt saaret. Bataillonens, hvis Commando overgik til Capitain Hede-mann, indtog nu i Forening med de frivillige, beredne Jægere en Stilling c. 300 Alen Ø. for Skoven, støttet af det tilkomne Compagni af 13de Linie-Bataillon og ved Jægercompagniet paa den højre Fløj bragt i For-

bindelse med Besætningen i Dybbøl. Fjenden fornyede ikke Forsøget paa at trænge frem fra Skoven, som han holdt stærkt besat. Grunden hertil maa søges i en Melding, der omtrent Kl. 2 tilgik General Halkett, nemlig at General Bonins Colonne først Kl. 1 1/2 var naaet frem til henimod Sottrup. Generalen besluttede sig derfor til at sagtne sin Fremrykning for at afvente de preussiske Troppers Indgriben i Fægtningen, en Foranstaltning, hvortil han ogsaa senere erholdt Befaling af den commanderende General. De i Bøffel Kobbøl indtrængte, fjendlige Afdelinger fik derfor Befaling til indtil videre at gjøre Holdt, og en lignende Ordre afsendes til General Schnehen. Denne havde under de nys beskrevne Bevægelser af højre Fløj langsomt fortsat sin Fremrykning mod Stenderup, understøttet af det hannoveranske 9 Pds. Batteri, og af de N. for Flensborg-Vejen fremrykkende Tropper af Oberst Marschalcks Brigade. 3die lette Bataillon, der endnu havde Têten, trængte, understøttet af Dele af den 1ste brunsvigske Bataillon, frem ad Hovedvejen til Stenderup og foranledigede derved de 3 Compagnier af 4de Linie-Bataillon til langsomt og fægtende at trække sig tilbage gennem den nordlige Del af denne By. Under denne tilbagegaaende Bevægelse sluttede Odense Fricorps og det 4de Compagni af 5te Linie-Bataillon samt det til Understøttelse for venstre Fløj udsendte 1ste Compagni af 10de Linie-Bataillon sig til Bataillonnen, paa hvis venstre Fløj sidstnævnte Compagni efter at være kommen tilbage fra Fægtningen ved Nybøl og N. Ø. for denne By havde deltaget i Kampen. 4de Linie-Bataillon blev optagen af 8de Linie-Bataillon, og disse toge i Forening en Stilling N. for og noget bag Dybbøl Kirke. Brigaden under Oberstlieutenant Federspiel, der ved 4de Linie-Bataillons tilbagegaaende Bevægelse saa sin højre Flanke truet, paabegyndte nu ligeledes Retraiten. 1ste Jæger-

lieutenant Federspiel, paa hvis højre Fløj Bataillon en fulgte den tilbagegaaende Bevægelse. En kort Standsning indtraadte i denne Tilbagegang, idet der fra den commanderende General, der imidlertid var kommen til stede paa Kamppladsen, indløb Ordre til Bataillon en og de nærmest staaende Afdelinger om at søge at tage Stilling paa Højderne Ø. for Stenderup. En Stilling blev ogsaa indtagen der, men strax efter opgiven, da der i højre Flanke henad mod Ragebøl saaes en fjendlig Colonne, sammensat af alle Vaaben, og Majoren trak sig nu gennem Blænkerne af 1ste Jægercorps, rallierede Bataillon en og stillede sig bag disse Blänkere i Højde med Reserverne, henhørende til Brigaden under Oberstlieutenant Federspiel. Ogsaa her forblev Bataillon en, til hvilken under Retraitten Besætningen fra Snogbæk havde sluttet sig, kun en kort Tid, idet den af Besætningen fra Sandbjerg, som nu forenede sig med den, erfarede, at Oberstlieutenant Blom med den øvrige Del af Brigaden stod længere tilbage Ø. for Dybbøl Kirke, hvorfor Major Schow marcherede derhen. Forbindelsen mellem Oberstlieutenant Federspiels Brigade og den under Oberstlieutenant Blom gik herved tabt, og Førstnævnte, der af de indløbne Meldinger om fjendlig Fremrykning i sin højre Flanke antog sig truet fra denne Side, gav 10de Linie-Bataillon Ordre til at trække sig hen mod den højre Fløj for under det fortsatte Tilbagetog at dække Brigadens Flanke i denne Retning. Klokken var omtrent 2, da Retraitten fra Stenderup tiltraadtes; og da General Halketts Befaling til General Schnehen om ikke at rykke for rask frem naaede denne, var Avantgarden trængt frem gennem Stenderup By og til den S. for denne liggende Skov, hvor der udspandt sig en heftig Tirailleurfægtning med 3die Jægercorps, der nu begyndte at deltage i Kampen, og som her understøttedes af

corps, hvis 4de Compagni dækkede dets Tilbagegang gennem Stenderup, trak sig henimod Dybbøl Kirke, hvor de 3 Compagnier rallieredes og derfra gik Syd paa ad Vejen gjennem Byen for at understøtte 3die Jægercorps, der i sine Bestræbelser for at holde Forbindelse med den venstre Fløj af Brigaden havde udsendt sit sidste, i Reserve holdte Compagni henimod Stenderup Skov. Det 4de Compagni af 1ste Jægercorps observerede Terrainet N. for Kirken, hvor fjendlige Troppemasser saaes at rykke frem. De 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon trak sig ligeledes tilbage gennem den sydlige Del af Stenderup og Skoven S. for denne By. 10de Linie-Bataillons 3 Compagnier fulgte som Soutien for de nysnævnte Afdelinger den tilbagegaaende Bevægelse uden directe at blive indviklede i nogen Fægtning. Under Brigadens Tilbagegang sluttede en kort Tid 2den Reserve-Bataillon sig til dens højre Fløj. Commandeuren for denne Bataillon havde, saaledes som alt ovenfor berørt, efter den ham fra Oberstlieutenant Blom tilgaaede Ordre om, hvis han ikke havde en større Styrke ligeoverfor sig, at marchere mod Stenderup til Angreb i Fjendens venstre Flanke, med de 2 Compagnier af sin egen Bataillon, som han havde hos sig, og med de 2 paa Piket værende Compagnier taget Vejen ad denne By til. Men da han ved at nærme sig samme bemærkede, at de fjendlige Tirailleurer alt vare trængte frem til de nærmest ved Byen værende Hegn, hvorfra de begyndte at enfilere Colonnen, og at Besætningen dersteds alt begyndte at trække sig ud af Byen, opgav Majoren at udføre det paatænkte Flankeangreb, kastede de i Colonnens Tête værende Skytter frem mod de nærmeste, fjendlige Blænker og trak under Beskyttelse af dem med Hovedstyrken i sydøstlig Retning Nord om og bag Stenderup, hvor han kom i Forbindelse med en Del af Blænkerne, henhørende til Brigaden under Oberst-

Espingol-Halvbatteriet under Lieutenant Fallesen. Halvbatteriet havde efter at have medvirket til Forsvaret V. for Stenderup paa den senere Retraite søgt at naae noget mere aabent Terrain, det var derfor trukket Syd paa og naaede saaledes hen til den parallelt med Flensborg-vejen løbende Colonnevej, ad hvilken det nu atter avancerede henimod Skoven til Understøttelse for de derværende Tropper. Den 3die lette Bataillon havde General Schnehen ladet afløse af den 1ste oldenborgske Bataillon. Det hannoveranske 9 Pds. Batteri havde forladt sin Position ved Nybøl Mølle og var, efterat det fra en Mellestilling paa det Punkt, hvor Colonnevejen fra sidstnævnte Sted til Bøffel Kobbøl skjærer Vejen fra Stenderup til Nybøl Kirke, havde beskudt de saavel fra Nybøl som fra Stenderup tilbagegaaende Afdelinger, fulgt med under den fremadgaaende Bevægelse ad den nysnævnte Colonnevej indtil den vestlige Rand af Stenderup Skov. Batteriet modtog her Ordre fra General Halkett til at detachere $\frac{1}{2}$ Batteri til Stenderup. Halvbatteriet afgik strax derhen og indtog en Stilling paa Højderne Ø. for Byen paa Avantgardens venstre Fløj. Klokken var henved 3, da de kjæmpende Tropper havde indtaget de nysnævnte, gjensidige Stillinger, hvori Kampen i nogen Tid var henholdende, idet Angriberen ventede paa, at Brigaden under General Bonin skulde gribe ind i Fægtningen. Forinden man imidlertid gaaer over til at omtale denne sidste Brigades Fremrykning, vil det være nødvendigt at berøre de Foranstaltninger, der, da det fjendlige Angreb antog større Dimensioner, vare trufne fra den danske Overcommandos Side. — Den større Betydning af den stedfundne Allarmering fremgik først af en Melding fra General Schleppegrell, der afsendtes fra Dybbøl Kl. 1 $\frac{1}{2}$, og som anmeldte vore Troppers Tilbagegang for den stærke, fremrykkende Fjende, samt at denne navnlig trængte

vor venstre Fløj stærkt. Denne Melding, der et Qvarter efter fulgtes af en anden fra Observationsposten i Dybbøl Mølle, hvori efter General Schleppegrells Ordre kort indberettedes, at Fjenden rykkede frem, foranledigede, at der strax blev slaaet Allarm i Sønderborg og afsendt Befaling til de fleste af de paa Als værende Afdelinger om at concentrere sig ved den nævnte By. 1ste Infanteri-Brigade, der cantonnerede i Sønderborg. afmarcherede Kl. 3 1/2 til Dybbøl Mølle, N. for hvilken den tog Stilling med 1ste og 2den Linie-Bataillon i 1ste og 11te Linie-Bataillon i 2den Træfning. Sammestedsen afgik efter Oberstlieutenant de Mezas Befaling det ene, ligeledes i Sønderborg cantonnerende Espingol-Halvbatteri der fulgte Flensborg-Vejen ad Dybbøl til. — Den 4de Infanteri-Brigade, der cantonnerede i Kjær og Vollerup modtog Ordren til Opbrud Kl. 2 1/2 om Eftermiddagen Da 4de Linie-Bataillon alt var detacheret til Generals Schleppegrells Commando i Sundeved, bestod Brigader den Dag kun af Garden til Fods og 3die Linie-Bataillon Den første af disse Afdelinger indtraf ved Sønderborg Kl. 5, den anden Kl. 6 om Eftermiddagen; de blev forelobigt anvendte til Besætning af Sønderborg Slo og det søndre Brohoved.

Omtrent samtidigt med 4de Infanteri-Brigade modtog 3die Batteri (Jessen) Ordre til at give Møde i Sundeved, hvor Batteriet ankom Klokken omtrent 3 1/2. 2de Infanteri-Brigade forblev forelobigt i sit Cantonnement, og først senere paa Eftermiddagen afgik der og saa Befaling til dens Afdelinger om at marchere til Sønderborg. For ikke senere at standses i Fremstillingen ved at komme tilbage til denne Sag skal man her anføre, at 6te Linie-Bataillon, der laa i Barakkern ved Sønderborg, modtog den omhandlede Ordre direct fra Overcommandoen Klokken henad 4, hvornæst de

afmarcherede til Dybbølbjerg. Brigaden, hvis Stab cantonnerede i Ulkebøl, erholdt først lignende Befaling Klokken henad 6, og dens 2 andre Afdelinger, 7de Linie-Bataillon og 2det Jægercorps, hvis Cantonnements vare i Ulkebøl og Hørup, indtraf som Følge heraf først Klokken mellem 7 og 8 i Sønderborg. Den commanderende General begav sig selv med sin Stab til Sundevad, hvor han, som man har seet af den tidligere omtalte Ordre til 2den Reserve-Bataillon, befandt sig, da denne af Hensyn til de mod Ragebøl fremrykkende, fjendlige Afdelinger trak sig tilbage fra Højderne Ø. for Stenderup, hvorfra kort efter Halvbatteriet af det hannoveranske 9 Pds. Batteri aabnede sin Ild mod vore i den nordlige og vestlige Del af Dybbøl fægtende Tropper. Den mod Ragebøl fremrykkende, fjendlige Colonne henhørte naturligvis til den af General Bonin førte Brigade, til hvis Bevægelser Fremstillingen nu skal vende sig.

Têten af den venstre Colonne var, saaledes som det var blevet meldt General Halkett, Kl. 1½ naaet frem til Sottrup, som den uden Modstand besatte, og hvor man paa Grund af, at Tropperne vare yderst udmattede af den hurtige Marche paa den hedeste Tid af Dagen og paa de af høje Hegn indfattede Veje, maatte lade disse hvile noget, forinden de kunde føres i Ilden. Der blev derfor her gjort Holdt indtil Kl. 2¾. Ved denne Tid satte Colonnen sig atter i Bevægelse. Avantgarden, der var stødt til Hovedstyrken i Nærheden af Ullerup, og som bestod af 3 Batailloner, nemlig 12te Regiments 1ste Bataillon, 20de og 31te Regiments Fusilier-Batailloner, samt 1 Compagni af Garde-Skytte-Bataillon og 1 Escadron Husarer, blev dirigeret ad Colonnevejen fra Sottrup mod Dybbøl Kirke.

Colonnens Gros fulgte Aabenraa-Vejen i samme Marche-orden, som den tidligere havde havt, nemlig:

- 1 Deling Husarer,
- 2det Infanteri-Regiments 1ste Bataillon,
- 1 Compagni af Garde-Skytte-Bataillonnen,
- 1 Detachement Pionerer,
- 4 7 Pds. Haubitzer,
- 2det Infanteri-Regiments 2den Bataillon,
- 20de do. do. 1ste do.,
- 6 Kanoner af det 6 Pds. Fodbatteri Nr. 11,
- 20de Infanteri-Regiments 2den Bataillon,
- 1 Escadron af 3die Husar-Regiment,
- 6 Kanoner af det ridende Batteri Nr. 7.

Kort efter Afmarchen blev der imidlertid givet Ordre til, at 20de Regiments 1ste Bataillon og de 6 Kanoner af Fodbatteriet skulde vende om for at indtage en Reservestilling ved Sottrup. — Det var den fornævnte Avantgarde, hvis Fremrykning ad Colonnevejen med 31te Regiments Fusilier-Bataillon i Téten bevægede 2den Reserve-Bataillon til at opgive Hojderne Ø. for Stenderup og repliere sig paa den længere tilbage staaende Hovedstyrke af Brigaden. Saasnart General Schnehen, der efter General Halketts Ordre havde standset sin Fremrykning, bemærkede den venstre Colonnens Avancering, begyndte han ligeledes at sætte sig i Bevægelse; navnlig pousserede han sin venstre Fløj frem, hvilken Bevægelse i høj Grad stottedes ved Ilden fra de Ø. for Stenderup placerede Kanoner af det 9 Pds. Batteri. Afdelingerne af Oberstlieutenant Federspiels Brigade og det 3die Jægercorps indvikledes herved i en heftig Fægtning om den nordvestlige Udkant af Dybbøl By, som vore Tropper ved Angrebet fra begge Sider saa sig nødsagede til at opgive; de trak sig efterhaanden fægtende gennem Vester Dybbøl og toge Retning

mod Dybbølbjerg Da General Halkett bemærkede de preussiske Troppers Indtrængen i Dybbøl samtidigt med hans egen Avantgardes, befalede han General Schnehen med de ham underlagte Tropper at trække sig hen paa Flensborg-Vejen bag Oberst Marschalcks Brigade for atter saaledes som ved Begyndelsen af Fremrykningen fra Graasten at danne Reserven for denne. General Schnehen fik ogsaa sine Afdelinger trukne ud af Ilden med Undtagelse af det 1ste og 2det Compagni af den i Têten værende, oldenborgske Bataillon. Disse Compagnier, der først senere stødte til Brigaden, fulgte nemlig, da de preussiske Tirailleurs fortsatte Fremrykningen i sydlig Retning gennem Vester Dybbøl, med paa sammes højre Fløj og forbleve saaledes under den øvrige Del af Fægtningen i 1ste Linie. Den nysomtalte Tilbagevigen af vor N. for Dybbøl Kirke staaende, højre Fløj trak naturligvis efterhaanden de sydligere staaende Afdelinger med sig og nødte venstre Fløj, der indtil dette Øjeblik, altsaa til Klokken henved 4, var forbleven i sin Stilling Ø. for Bøffel Kobbøl og den sydligste Del af Stenderup Skov, til at gaae tilbage. General Schleppegrell indsaa Nødvendigheden af at trække Artilleriet bort fra Avnbjerg og saaledes, uden at det var kommet til Skud, lade det opgive en for dets Virkning i vestlig Retning udmærket Position. Batteriet, af hvilket 2 Kanoner under Lieutenant Thestrup noget tidligere vare blevne beordrede at afgaae til Understøttelse for den højre Fløj, trak sig tilbage til Dybbølbjerg, hvor de 6 Pjecer placeredes paa venstre Fløj af det der staaende 7de Batteri (Baggesen), og hvor noget senere Lieutenant Thestrup, der forgjæves havde søgt at komme til Skud, indtraf med den detacherede Deling, der efter Ordre havde sluttet sig til Brigaden under Oberstlieutenant Blom, sammen med hvilken den ankom i Positionen. Det 7de

Batteri (Baggesen) havde imidlertid modificeret sin første Opstilling, idet dets 1ste Halvbatteri under Capitain de Jonquières var rykket til en c. 600 Alen nordligere liggende Position bag et Hegn paa Skraaningen af den derværende Slugt for at kunne anbringe sin Ild i Retning af Ragebøl. — Ogsaa Lieutenant Fallesen erholdt Ordre til at gaae tilbage med sit Espingol-Halvbatteri til Dybbølbjerg, hvor Lieutenanten traf Major Meincke, der var under Fremrykning med det andet Halvbatteri. Efter Anvisning af Oberstlieutenant de Meza placeredes Espingolerne bagved det samme Gjærde, som tjente 2det Batteris (Bruun) Kanoner til Dækning, og mellem disse Kanoner. Senere blevo dog alle Espingolerne trukne over paa den sydlige Side af Flensborg-Vejen, hvor de toge Post i de derværende Infanteriafdelingers Kjæde. 13de Linie-Bataillon, der, som det vil crindres, havde Post paa Avnbjerg sammen med 2det Batteri (Bruun), ligesom ogsaa de nærmere mod Boffel Kobbøl fremskudte Afdelinger beordredes noget efter, at Batteriet havde forladt Positionen, til langsomt at følge dettes Bevægelse. De i Dybbøl By indtrængte, preussiske Tropper nærmede sig imidlertid mere og mere Flensborg-Vejen, og til Dækning af de foranværende Afdelingers Tilbagegang kastedes derfor 13de Linie-Bataillons 4de Compagni langs denne Vej, hvorfra det ved sin Ild standsede Fjendens Fremrykning, indtil de øvrige S. for Vejen værende Tropper vare gaaede tilbage. Tropperne, henhørende under Oberst Marschalcks Brigade, begyndte ved denne Tilbagegang atter at avancere og forenede sig, medens vore Afdelinger langsomt replierede sig paa Dybbølbjerg, i den sydlige Udkant af Dybbøl med den nordfra indtrængende, preussiske Colonnes Avantgarde. Det hannoveranske 9 Pds. Batteri var atter blevet stillet til Brigadens Disposition. — I Stillingen paa Dybbøl-

bjerg tog 13de Linie-Bataillon Post paa dettes sydlige Skraaning med 2det og 4de Compagni i 1ste Linie og 1ste og 3die Compagni i 2den Linie. Compagnierne vare formerede i spredt Orden; 1 Peloton i Forening med en Del af det frivillige, beredne Jægercorps besatte den nær ved Stranden liggende Gaard. Resten af dette Corps, der med megen Iver havde deltaget i Fægtningen, var spredt mellem de andre Afdølingers Kjæder. 3die Jægercorps gjorde ligeledes Holdt her i Højde med Dybbølbjerg, hvørimod 12te Linie-Bataillon, der var stærkt medtagen af den lange og hidsige Fægtning, hvori den havde været indviklet, og som havde opbrugt sin Ammunition, blev sendt tilbage til det nordlige Brohoved som Besætning dersteds. Afdølingerne, henhørende til den Oberstlieutenant Blom underlagte Brigade, posteredes paa selve Dybbølbjerg til Siderne af og mellem det der opkjørte Artilleri. Langs Gjærderne foran Artilleri-Positionen og ud til Siderne af denne befandt sig endvidere 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, medens de 2 andre stode bagved i Reservø. 1ste Compagni af 5te Linie-Bataillon under Capitain Fugl, der paa Retraitten fra Lundsgaard havde sluttet sig til en Del af det 1ste Jægercorps, ankom med dette til Dybbølbjerg og forenede sig her atter med sin Bataillon, hvis 2 under Fægtningen sammenholdte Compagnier vare samlede i en Slugt bag ved Artilleri-Positionen, hvor ogsaa Capitain Nielsen med det 4de Compagni af Bataillonon stødte til, saa at denne Afdøling atter blev faldstændigt samlet. — Af 10de Linie-Bataillon fandtes i Stillingen paa Dybbølbjerg det 1ste Compagni under Lieutenant Junghans, der, som det vil erindres, under Tilbagegangen havde sluttet sig til 4de Linie-Bataillon, og som her forenede sig med Odense Fricorps. De 3 andre Compagnier af 10de Linie-Bataillon

vare, saaledes som alt ovenfor berørt, da Brigaden under Oberstlieutenant Blom trak sig tilbage, blevne beordrede til Dækning af den højre Flanke af Brigaden under Oberstlieutenant Federspiel. Ved Tilbagegangen forbleve Compagnierne i denne Function og naaede uden at indvikles i nogen Fægtning Nord om Øster Dybbøl tilbage i Højde med Møllen; her modtog de af den commanderende General Befaling til at melde sig til General Bülow for at deltage i 1ste Brigades Forsvar paa højre Floj af Stillingen. For at oplyse hvad der gav Anledning til denne Befaling, maa man atter vende tilbage til den fjendlige Fremrykning fra Sottrup. —

Som det vil erindres, fulgte, samtidigt med at den preussiske Colonne Avantgarde rykkede frem ad Colonnevejen mod Dybbøl Kirke. Colonnens Gros Aabenraa-Vejen. Under Fremrykningen mod Røgebøl fik Haubitz-Halvbatte-riet Lejlighed til at beskyde først den fra Sandbjerg til Røgebøl retirerende Del af 2den Reserve-Bataillon og senere hele Oberstlieutenant Bloms Brigade under dennes Retraite mod Dybbølbjerg. Iovrigt kom Colonnen ikke paa Strækningen indtil Røgebøl i Engagement, den besatte denne By, hvorfra 2det Regiments 1ste Bataillon blev skudt frem mod Surløkke og Stengaard, medens Skytterne af 2det Regiments 2den Bataillon satte sig fast langs Vandløbet, der V. for nysnævnte Gaarde overskjærer Aabenraa-Vejen, ved hvilken Overskjæring det halve Haubitz-Batteri desuden posteredes. Sidstnævnte havde, førend det naaede Røgebøl, endnu taget en Position, og Ilden fra denne Side som overhovedet den større, fjendlige Fremrykning over Røgebøl gav Anledning til, dels at, saaledes som alt berørt, 4 Kanoner af 7de Batteri (Baggesen) forandrede deres Position, dels at der sendtes Befaling til 3die Batteri (Jessen) om ved sin Ankomst til Sundeved strax at dirigere 4 Kanoner i Ret-

ing mod Ragebøl og til 6te Linie-Bataillon om fra Parakkerne ved Sønderborg at afmarchere til Sundeved. 1ste Infanteri-Brigade, hvis Ankomst til Dybbøl Mølle er omtalt, blev beordret til at tage en Stilling til Bækning af den nordøstlige Skraaning af Dybbølhøjene ned imod Alssund med Brigadens venstre Fløj støttet til det 12 Pds. Batteris Position. Denne Stilling indtoges saaledes, at 1ste og 2den Linie-Bataillon stillede i 1ste Træfning; førstnævnte opmarcherede egne tilhøje for Batteriet, 2den Linie-Bataillon opstillede 2 Compagnier i spredt Orden og stillede de 2 andre Compagnier en ligne bag et højt Hegn med den højre Fløj støttet til den S. Ø. for Stengaard paa Aabenraa Højen liggende Gaard. 11te Linie-Bataillon stillede i den Træfning, hvor den imidlertid kun forblev en kort Tid, da den ved Fjendens Fremrykning mod Ragebøl blev beordret frem mod sidstnævnte By til Soutien for vore paa dette Punkt værende Tropper. Forinden imidlertid Bataillonens Naade derhen, var Byen besat af fjenden, og vore Tropper paa denne Fløj i fuld Reaite. Bataillonens tog derfor en Stilling med 3 Compagnier i 1ste Linie og 1 Compagni i Reserve og optog de tilbagegaaende Afdelinger, i hvis Fægtning den snart udvikledes, og i Forening med hvilke den fortsatte Tilbagegangen til Dybbølbjerg, hvor Bataillonens tog Post mellem det 7de Bateria (Baggesen) og 1ste Linie-Bataillon. Sidstnævnte Bataillon havde nemlig paa Grund af den endelige Debouchering fra Ragebøl mod Surløkke tillige med 2den Linie-Bataillon erholdt Befaling til at trække sig noget nærmere ned mod Alssund for i Forening med de 4 i denne Retning detacherede Kanoner af 3die Bateria (Jessen) at imødegaae Angrebet fra denne Kant. den Linie-Bataillon havde som en Følge heraf forladt den hidtil havde Stilling og var, iøvrigt i samme For-

mation som tidligere, rykket frem mod Stengaard, hvor den tog en Stilling paa begge Sider af Aabenraa-Vejen, og hvor der snart udspandt sig en levende Tirailleurfægtning, i hvilken ogsaa 1ste Linie-Bataillon udvikledes, idet dens 1ste Compagni under Capitain Thrane og Skytterne af 3die Compagni fremsendtes paa venstre Fløj af 2den Bataillons Stilling. I Kampen deltog foruden de 2 Kanoner af 3die Batteri (Jessen) tillige en i Alsund posteret Kanonbaad ligesom ogsaa det nærmeste, faste Batteri paa Als. Denne Modstand, der end yderligere forøgedes ved, at det 7de Batteris (Baggesen) 1ste Halvbatteri og 2 Piecer af 2det Batteri (Bruun) rettede deres Ild mod dethalve Haubitz-Batteri, der fra sin ovenberorte Postering enflerede en Del af vor Artilleri-Position paa Dybbølbjerg, standsede den fjendelige Fremrykning paa dette Punkt. Det halve Haubitz-Batteri, hvis Fører, Lieutenant Petzel, snart indsaa Uholdbarheden af sin Stilling, trak sig derfor med et Tab af 1 Trainconstabel og 6 skudte og saarede Heste ud af Ilden og til et længere tilbageliggende, af høje Hegn dækket Punkt, hvor han senere af den højstcommanderende, preussiske Artilleriofficer fik Befaling til at lade hver af de 2 Delinger, hvoraf Halvbatteriet var sammensat, vende tilbage til deres Batterier. Foruden de nævnte Haubitzer havde vort Artilleri paa Dybbølbjerg endnu at bekjæmpe det ridende Batteri, der tilligemed Garde-Skytte-Compagniet fra den til Ragebøl ankomne Colonne blev trukket frem til Dybbøl By. Batteriet blev bragt i Position paa Kammen af den Højde, paa hvis sydlige Skraaning Byen ligger, og aabnede sin Ild mod vore Batterier paa Dybbølbjerg, en Ild, der ved sin enflerende Retning foranledigede, at de 2 til Positionen sidst ankomne Kanoner af 2det Batteri (Bruun) under Lieutenant Thestrup ligesom ogsaa den

nærmest staaende Del af 7de Batteri (Baggesen) toge det til Maal for sine Skud. Det fjendlige Batteri, hvis Virkning paa vor Artilleri-Postering iøvrigt ikke var af nogensomhelst Betydning, led overordenligt meget ved den mod det rettede Ild, saa at det snart maatte trække sig ud af Kampen, efterladende 1 Piece, der var demonteret, og hvis Bespænding var bortskudt. I længere Tid saaes fra Dybbølbjerg denne Piece forladt af Mandskabet, og der blev gjort Forsøg paa med et mindre Commando at trænge frem til den, hvad der dog snart atter opgaves. Batteriets flinke Betjeningsmandskab fornyede ufortrødent Forsøget paa at bringe Piecen i Sikkerhed, hvad der ogsaa tilsidst lykkedes, hvorimod der den paafølgende Morgen til Sønderborg indbragtes Seletøjet, som havde maattet efterlades paa 4 paa Stedet ihjelskudte Heste. Denne sidste Kamp var endnu ikke tilende, da der af det atter til Oberst Marschalcks Brigade afgivne, hannoveranske 9 Pds. Batteri fra en Position S. for Dybbøl begyndtes en ny Beskydning af vor Artilleri-Postering. Ogsaa dette Angreb, der strax med Kraft besvaredes af de 4 sydligst staaende Kanoner af 2det Batteri (Bruun) faldt uheldigt ud for Fjenden; de nærmere Detailler af denne Kamp ville blive omtalte ved Beskrivelsen af den sidste Fremtrængen vesterfra af de forenede preussiske og hannoveranske Tropper, hvortil Fremstillingen nu skal vende sig.

Vi forlode Oberst Marschalcks Brigade under Avancering fra Bæffel Kobbøl mod Dybbøl for at komme i Forbindelse med de der indtrængte Batailloner af den preussiske Colonne Avantgarde. Under Brigadens Fremrykning, der skete med 4de Regiments 2den Bataillon i Têten, blev den beskydt i højre Flanke af et Par i Vemmingbund posterede Kanonbaade. Til Besvarelse af denne Ild bragtes Haubitzdelen af det

hannoveranske 9 Pds. Batteri i Position paa en Marl S. for Gaarden Frydendal, hvor den ved en lille Højde var dækket mod Ilden fra Batterierne paa Dybbølbjerg. Denne Ild, der efter vore Troppers Tilbagevigen begyndte med fuld Kraft mod de efterfølgende, fjendlige Afdelinger var saa stærk, at det ikke var muligt for Brigaden at trænge længere frem end til omtrent Højde med Dybbøl By. Hele Avantgarden for den preussiske Colonne var imidlertid efterhaanden trængt ind i Byen, hvorfra den forgjæves søgte at deboucherer ud, idet det kun lykkedes endel af Garde-Skytte-Compagniet at sætte sig fast i Terrainet nærmest ved Østend Dybbøl, hvor senere 2 Compagnier af 20de Regiments Fusilier-Bataillon sluttede sig til det. Avantgardens Batailloner udbredte sig imidlertid mere og mere mod Syd; de 2 resterende Compagnier af 20de Regiments Fusilier-Bataillon overskredede Flensborg-Vejen og overspændte Mellemrummet mellem denne og Vemmingbund. Forening med de derværende Afdelinger af den mobile Division, nemlig de 2 Compagnier af det hannoveranske 4de Regiments 2den Bataillon og den meklenborgske Jægerafdeling, der ligeledes var sendt frem i 1ste Linie, og som formerede en Tirailleurlinie langs Kysten for at forhindre Flankering fra Kanonbaadene. Overalt søgte Infanteriet Dækning bag de høje og svære Hegn og undgik derved at lide betydeligere af Ilden; dog havde navnlig de hannoveranske Tropper i denne Stilling flere følelige Tab, deriblandt Brigadecommandeuren, Oberst Marschalck, hvis Hest blev ramt af en Kanonkugle, og som ved Styrtningen erholdt en saa stærk Contusion paa Hovedet og den ene Skulder, at han maatte forlade Valpladsen. — Paa den samme Mark, hvor de 2 Piecer af det hannoveranske 9 Pds. Batteri havde taget Position mod Kanonbaadene, toge ogsaa de andre Kanoner af dette Batteri

Opstilling for ved Charing mod vore Batterier paa Dybbølbjerg at gjøre det muligt for Infanteriet at komme frem. For bedre at opnaae dette Formaal bevægede en preussisk Artilleriofficer Commandeuren for det sidstnævnte Batteri, Capitain Prizelius, til at rykke nogle hundrede Skridt længere frem og postere sig mellem den sydøstligste Del af Dybbøl By og Flensborg-Vejen paa den lavt liggende Mark ved den derværende Eng. Capitainen lod Batteriet halvbatterivis indtage denne nye Stilling, men kom snart til Erkjendelse af, at den aldeles ikke egnede sig for Artilleri, idet Piecerne paa Grund af den stærke Hældning af Terrainet ikke kunde trækkes frem til Gjærdet, der dannede Markens østlige Begrændsning. Han tog nu den mere kjække end kloge Beslutning, at placere Piecerne midt ude paa Marken, hvor de slet ingen Dækning havde, lod Kanonerne stille med Intervaller af 30 Skridt og begyndte Charingen mod vort Skyts paa Dybbølbjerg. Dette besvarede, som alt berørt, strax Ilden med de 4 sydligst staaende Piecer af 2det Batteri (Bruun), hvortil le nyligt ankomne 4 Piecer af 3die Batteri (Jessen) snart sluttede sig, idet de toge Post paa samme Linie som de førstnævnte og S. for dem. Ligeledes begyndte le nærmest staaende Piecer af det 7de Batteri (Baggesen) at deltage i Kampen. Den allerede overvældende Virking af de nævnte Kanoners Ild forøgedes endvidere til slutning derved, at de Kanoner i Posteringen, der havde lævt deres Opmærksomhed henvendt paa de andre, tidligere nævnte, fjendlige Artilleri-Posteringer, efterat Ilden fra den var bragt til Tavshed, ligeledes vendte sig mod det aaledes haardt trængte 9 Pds. Batteri. Dettets Fører dødt dog endnu Stand; de store Intervaller, han havde aget mellem Piecerne, og som end yderligere forøgedes ved, t han lod 2 Piecer rykke over paa den nordlige Side af

Engen ved den derværende Gaard, gjorde Virkningen a Beskydningen fra vor Side mindre ødelæggende, end man skulde have ventet. Imidlertid indsaa han snar Nødvendigheden af at trække sig ud af den saa ulig Kamp, hvad han ogsaa gjorde med Tabet af 2 Døde 3 Saarede og 4 Heste. Fra vor Artilleri-Position saae ved det fjendlige Batteris Tilbagegang 2 à 3 Kanone tilsyneladende demonterede at blive efterladte. Kor efter blev der dog ogsaa gjort Forsøg paa at skaff disse tilbage, hvad der udfortes med meget anerkjendelsesværdigt Mod trods den voldsomme Ild fra vor Batterier. Det Oberst Marschalcks Brigade attachedede brunsvigske Batteri havde valgt det klogere Parti, a holde sig udenfor denne Kamp, og havde indtaget e. Reservestilling mellem Flensborg-Vejen og Vemmingbunc hvor det uden at komme i nogen Virksomhed misted et Par Heste ved Skud fra vore Batterier. — Herme var Forsøget fra Fjendens Side paa ad denne Vej a fortrænge os fra vor Stilling opgivet; Tropperne, hen hørende til den preussiske Colonne's Avantgarde, havd efterhaanden for ikke at blive for meget udsatte fo Kanonilden ganske opløst sig i Tirailleurkjæder, o Fægtningen tabte nu aldeles sit offensive Præg. Helle ikke mod vor højre Floj, hvor General Bülow comman derede, kunde Fjenden vinde Terrain. Klokken va henved 5. —

Fægtningens 2det Moment.

General Wrangel, der selv havde fulgt den venstre Colonne, befandt sig i Nærheden af Ragebøl, hvorfø han oversaa Kampens Gang. Der synes at have været nogen Vaklen tilstede i hans Beslutninger med Hensyn til Anvendelsen af de endnu i Ragebøl og Sottrup værende, disponible Afdelinger. Saaledes blev 20^e Regiments 2den Bataillon først sendt til Forstærkning fra Ragebøl henimod Oster Dybbøl, men senere beordr

ilbage til Ragebøl, hvor Bataillonon besatte Sammen-
 tødspunktet af Vejene fra Dybbøl og Sønderborg. Klokken
 ienved 4 1/2 beordredes 2det Regiments 2den Bataillon
 rem til Dybbøl, men erholdt, da den var naaet omtrent
 ialvvejs derhen, Befaling til at gjøre Holdt. Omtrent
 amtidigt med sidstnævnte Bataillon havde det i Sottrup
 fterladte Batteri faaet Befaling til at rykke frem ad
 olonnevejen mod Dybbøl Kirke, men i Højde med
 agebøl fik det Ordre til at gjøre Holdt. Med de
 ropper, han havde ved Haanden, var der liden
 Idsigt for General Wrangel til at kaste os ud af vor
 tilling paa Dybbølbjerg, og hans Reserve stod ved
 olbøl, altsaa saa langt borte, at der ingen Tale var
 m at lade denne gribe ind i Fægtningen; da nu tillige
 eneral Halketts Stabschef indtraf med Melding om
 agernes Stilling paa højre Fløj og med Anmodning om
 rdre for, hvorledes den mobile Division fremdeles havde
 t forholde sig, opgav General Wrangel at offre flere
 ræfter paa et Forsøg, hvis uheldige Resultat kun var
 tfor øjensynligt, og gav Kl. 5 1/2 Ordre til, at saavel
 en mobile Division som de preussiske Tropper efterhaanden
 ulde trækkes ud af Ilden og gaae tilbage til en Linie
 er Nybøl Mølle og Sottrup. — Denne Tilbagegang
 ulde dog ikke skee uden betydelig Foruroiligelse og
 ub, idet den danske Overcommando, saasnaart den
 mærkede Standsningen og det Vaklende i den fjendlige
 emgang og Optræden, bestemte sig til at gribe
 fensiven. Den havde til Raadighed foruden de alt
 Stillingen staaende, tidligere berørte Afdelinger tillige
 e Linie-Bataillon, der var ankommen fra Barakkerne
 i Sønderborg, og Livgarden til Fods, der fra Bro-
 vedet var bleven beordret frem til Dybbølhøjderne,
 or den foreløbigt havde besat Møllen og Hegnene i
 rheden af denne; derimod var der disponeret over

General Wrangel
 beslutter at af-
 bryde Fægt-
 ningen. Vore
 Tropper gribe
 Offensiven.

de 3 Compagnier af 10de Linie-Bataillon og over 2den Reserve-Bataillon, der noget tidligere vare sendte ti Understøttelse for højre Fløj, og som af General Bülow vare blevne stillede som Reserve henholdsvis paa Aabenraa-Vejen og mellem denne Vej og Alssund. Da man fra Dybbølbjerg bemærkede, at der paa de Plads, som det hannoveranske 9 Pds. Batteri havde forladt, var efterladt demonteret Skyts, beordredes 3die Infanteri-Brigade til at gjøre et Forsøg paa ved en offensiv Bevægelse at bemægtige sig dette. Brigade lod 13de Linie-Bataillon og 3die Jægercorps rykke frem. Fremrykningen, der yderligere støttedes ved Compagnier af 1ste Jægercorps, skete for de 2 nævnte Afdelingers Vedkommende med 2 Compagnier i 1st og 2 i 2den Linie og foretoges med megen Raskhed. En heftig Tirailleurkamp opstod, ved hvilken de paa dette Punkt i yderste Linie værende, fjendelige Afdelinger kastedes tilbage, men da Modstanden efter haanden tiltog mere og mere, og da det viste sig ugjorligt under Ilden af den vel dækkede Besætning den sydlige Del af Dybbøl By at trænge frem til de Plads, hvor Batteriet havde staaet, og hvorfra desuden som alt ovenfor berørt, det demonterede Skyts imidlertid var skaffet bort, gik de nævnte Afdelinger alligevel tilbage. De optoges af 2 Compagnier af 4de Linie-Bataillon og 1ste Compagnie af 10de Linie-Bataillon, hvilken i Forening med Odense Fricorps beordredes til Fremrykning, samt af 8de Linie-Bataillon. Ogsaa disse Afdelinger udvikledes, da de foranværende havde trukket sig igjennem dem, i en heftig Tirailleurkamp, hvorefter flere Officerer navnlig de 2 Bataillonscommandeure Oberstlieutenant Blom og Major Grum, bleve saare. Den sidste dog saa let, at han vedblev at føre Commandoen over sin Bataillon. Afdelingerne gik under Vin

ningen af den heftige Ild fra den efterfølgende Fjende noget tilbage mod Batterierne paa Dybbølbjerg, der atter begyndte at spille. Imidlertid havde Overcommandoen givet Ordre til Fremrykning paa højre Fløj, ligesom ogsaa befalet den 6te Linie-Bataillon at rykke frem i Retning mellem Stenderup og Ragebøl og sætte sig i Forbindelse med 1ste Brigade, medens den paa venstre Fløj støttedes af 1 Compagni af 1ste Jægercorps og 5te Linie-Bataillon, som tog Retning Syd om Øster Dybbøl. For endelig at tilvejebringe en Fremgang ogsaa paa venstre Fløj beordredes Livgarden til Fods til at gaae frem i Terrainet mellem Flensborg-Vejen og Vemmingbund til Understøttelse for 8de Linie-Bataillon. Sidstnævnte Afdeling, der trak sig gennem Garden, som nu optog Kampen, blev tilligegned 13de Linie-Bataillon samt 1ste Compagni af 10de Linie-Bataillon og Odense Fricorps holdt i Reserve paa Dybbølbjerg; derimod blev 4de Linie-Bataillon beordret til at rykke frem i Forening med Garden til forlyt Angreb paa den fjendlige Postering S. for Dybbøl By. Bataillonens fulgte Garden paa dennes højre Fløj, der derligere støttedes ved 2 Compagnier af 3die Jægercorps. Fremrykningen af det ene Compagni af 1ste Jægercorps er alt ovenfor berørt, de 3 andre kastedes frem i Terrainet mellem de sidstnævnte Tropper og 6te Linie-Bataillon. Det var omtrent Kl. 6 1/2, at denne Ordre til almindelig Fremrykning blev given; vi skulle følge dens Resultater, idet vi begynde med det Punkt, hvor Fægtningen blev hidsigst, nemlig paa venstre Fløj gik i Centrum ved selve Dybbøl By. Garden til Fods gik de nærmest samme værende Dele af 4de Linie-Bataillon og 3die Jægercorps gik med stor Raskhed frem i Højde med Dybbøl By, kastende foran sig de endnu S. for Flensborg-Vejen tilstedeværende, fjend-

lige Tropper. At Modstanden her ikke var større, havde sin naturlige Grund deri, at General Halkett netop før Gardens Fremrykning i Overensstemmelse med den ham tilgaaede Ordre fra General Wrangel havde trukket sine Tropper ud af Ilden, og, da Angrebet skete, allerede var under Tilbagegang til Nybøl Mølle med 5te Regiments 1ste Bataillon som Arieregarde. Han fortsatte denne sin Marche uden at tage noget Hensyn til den uheldige Situation, der derved opstod for de preussiske Tropper, som endnu befandt sig i Dybbøl og S. for denne By, og hvis Tilbagegang under en fremadgaaende Bevægelse fra vor Side kunde blive mislig, naar deres højre Fløj blottedes. Da Garden og 4de Linie-Bataillon saaledes ingen betydelig Modstand havde i Fronten, og de derværende, fjendlige Tropper trak sig i nordlig Retning ind i Dybbøl By, gjorde de en Svingning tilhøjr ind ad mod Byen og stormede i Forening dennes sydlige Udkant. Gardens 1ste Compagni samledes i Colonne og fik Ordre til at gaae frem ad Vejen gjennem selve Byen, medens 2det Compagni i spredt Formation fulgte med i Højde med samme paa dets venstre Fløj 3die og 4de Compagni fik Befaling til ligeledes i spredt Orden at trække sig Vest om Byen og der søge Forbindelse med de andre Compagnier. De nævnte Afdelinger trængte saaledes frem igjennem Byen, hvor Fjender stedse veg hurtigere og hurtigere tilbage, og naaede frem til Dybbøl Kirke, netop som Kampen paa dette Punkt va endt. I Forening med Garden og stadig paa dens højre Fløj deltog 4de Linie-Bataillon i denne Kamp og Forfølgning af den gennem Dybbøl vigende Fjende. Bataillonon mistede ved Fremrykningen Lieutenant Muus, de faldt dodeligt truffen. De 2 Compagnier af 3die Jæger corps forbleve derimod staaende bag Dybbøl By, hvor de kort efter forenede sig med de 2 andre Compagnier, og de

samlede Corps rykkede nu frem ad Flensborg-Vejen
 indtil Kroen Ø. for Bøffel Kobbel. Espingol-Batteriet,
 der fra sin tidligere omtalte Stilling havde taget virksom
 Del i Fægtningen, medvirkede ved alle de her omtalte.
 offensive Bevægelser paa venstre Fløj og støttede i høj
 Grad Garden i dens Angreb. Efterat Fjenden var
 bragt til at vige, var Betjeningsmandskabet endel ud-
 nattet, men da Major Meincke for at deltage i For-
 ølgningen af Fjenden opfordrede det Mandskab til videre
 Virksomhed, som var istand dertil, meldte der sig saa
 mange, at han kunde rykke frem med 7 Piecer. De
 7 Piecer lod han blive tilbage under Commando af
 Lieutenant Fallesen, selv fulgte han med de 7 efter
 Garden og deltog i hele den paafølgende Fremrykning.
 3te Linie-Bataillon, 1ste Jægercorps og 5te Linie-Ba-
 aillon rykkede, som alt berørt, frem over og Syd om
 Øster Dybbøl; den forstnævnte Bataillon indvikledes i
 en hidsig Fægtning med de derværende Garde-Skytter
 og 2 Compagnier af 20de Regiments Fusilier-Bataillon.
 hvilke replierede sig paa den nordøstlige Del af Dybbøl
 By, hvorhen 2det Regiments 2den Bataillon, der, som
 det vil erindres, var bleven staaende paa Vejen mellem
 Lugebøl og sidstnævnte By, netop var bleven beordret
 frem til Optagelse af de derværende, stærkt engagerede
 Afdelinger. I den østlige Udkant af Byen blev Fægt-
 ningen derved meget levende, hvert Hegn forsvarede
 sig mod Fjenden, der til Slutning yderst haardnakket holdt
 Kirkegaarden. Under Trykket af det dobbelte Angreb
 Øst og Syd fra og under Paavirkning af General Bülows
 samtidige Fremtrængen mod Ragebøl maatte dette For-
 var dog snart opgives, og Tilbagegangen iværksattes af
 alle Afdelinger, der havde kjæmpet her, ad Colonnevejen
 til Sottrup. I denne Retning forfulgtes Fjenden af 6te
 Linie-Bataillon, 2det Compagni af Garden til Fods og

endel af 3die og 4de Compagni af samme Corps, der var naaet frem i Højde med førstnævnte Compagni, samt 4de Compagni af 1ste Jægercorps og Espingolerne under Major Meincke; de 3 andre Compagnier af sidstnævnte Corps bleve staaende, de 2 ved Dybbøl Kirke, det tredie V. for Dybbøl By til Forbindelse med 3die Jægercorps, der under sin Fremrykning ad Flensborg-Vejen havde kastet 1 Compagni ud N. for denne Vej. Commandeuren for Garden samlede efter Brigadecommandeurens, Oberst Wickedes, Befaling, Resten af Corpset, hvormed han efter at være bleven staaende noget ved Kirken marcherede ad Vejen til Stenderup, følgende efter 5te Linie-Bataillon, der ligeledes havde gjort Holdt ved Kirken. Sidstnævnte Bataillon stødte paa denne Fremrykning ikke paa nogen Modstand og indtog en af Major Ræder anordnet Forpoststilling V. for den nævnte By. Garden fik Ordre til at gøre Holdt umiddelbart Ø. for Stenderup. — De Afdelinger der vare rykkede frem ad Colonnevejen fra Dybbøl Kirke til Sottrup, forfulgte Fjenden til i Højde med Ragebøl hvor de paa Grund af det efterhaanden indtrædende Mørke gjorde Holdt Klokken lidt over 9.

Som alt ovenfor antydet, var General Bülow's Fremtrængen mod Ragebøl en væsenligt medvirkende Grund til, at Fjenden hurtigt maatte trække sig ud af Dybbøl By. Da Generalen erholdt Overcommandoens Befaling til Fremrykning, lod han 2den Linie-Bataillon gaa frem med 3 Compagnier paa Aabenraa-Vejen og 1 Compagni Ø. for denne; 1ste og 11te Linie-Bataillon fulgte formerede i Compagni-Colonner, Bevægelsen i Højde med 2den Linie-Bataillon; 11te Linie-Bataillon var paa sin venstre Fløj i Forbindelse med 6te Linie-Bataillon 2den Reserve-Bataillon fulgte efter paa Aabenraa-Vej: som Reserve, ligeledes de 3 Compagnier af 10de Linie

Bataillon V. for samme Vej, ad hvilken de 4 Kanoner fulgte len fremadgaaende Bevægelse. — Paa den fjendlige Side var, amtidigt med at der gaves Ordre til at afbryde Fægtningen, 20de Regiments 2den Bataillon sendt frem mod Surløkke for at optage de der i Engagement værende Afdlinger. Ved Fremrykningen mod den saaledes orøgede, fjendlige Styrke led 2den Linie-Bataillon strax ved Frembrydningen endel Tab, deriblandt den svenske Privillige, Lieutenant Leijonhufvud, der i Spidsen for len af ham førte Afdeling faldt dødeligt truffen. Løvigt frembød den hele Fremrykning ikke nogen særlig interesse, indtil man naaede frem til Ragebøl, idet den endskrænkede sig til en under hidsig Tirailering fra Iegn til Hegn fremadskridende Bevægelse af Afdelingerne deres ovenfor omtalte Formationer. Paa venstre Fløj som 1ste og 2det Compagni af 11te Linie-Bataillon og 1ste Compagni af 1ste Linie-Bataillon, der havde forfejlet sin Direction, til at deltage i Kampen om Dybbøl Kirke og Terrainet nærmest N. for samme; Resten af Brigaden kjæmpede i Terrainet om Ragebøl, ved hvilken by navnlig Modstanden blev heftig. 2den Linie-Bataillons 2det Compagni under Capitain Lange trængte midlertid rask frem, og snart vege de herværende, fjendige Afdelinger tilbage ad Sottrup til. I Ragebøl erholdt General Bülow Befaling til at gaae frem til Angreb mod Sottrup. Afdelingerne vare imidlertid ved Bevægelsen under den spredte Fægtning komne endel udfhinanden, 2den Linie-Bataillon var nærmest ved Iaanden, og af denne lod General Bülow 1 Compagni rykke frem ad Aabenraa-Vejen; til højre af Vejen dirigeredes 1 Compagni af 1ste og 1 Compagni af 2den Linie-Bataillon, til venstre 2 Compagnier af 11te Linie-Bataillon, som Reserve beholdtes de resterende 2 Compagnier af 11te Linie-Bataillon. Generalen havde alt

tidligere givet Ordre til 11te Linie-Bataillon om at sende 3 Compagnier til Brigadens højre Fløj for at iagttage Terrainet henimod Sandbjerg. Da Ordren ankom, vare imidlertid 1ste og 2det Compagni af Bataillonens samt 3die og 4de Compagnis Skytter saa stærkt engagerede, at kun de 2 sidstnævnte Compagnier med Undtagelse af Skytterne modtog Ordren, og kun det 4de Compagni under Capitain Schepelern naaede hen paa Brigadens højre Fløj, som det fulgte indtil i Højde med Ragebøl, hvornæst det erholdt den nys omtalte Bestemmelse i Forening med det imidlertid tilkomne 3die Compagni under Capitain Færch. I den nævnte Formation rykkede de 7 Compagnier rask frem mod Sottrup og naaede Byens sydøstlige Udkant, hvor Generalen imidlertid dels paa Grund af Byens Besætnings Størrelse, dels paa Grund af det indtrædende Mørke, der forhindrede enhver Oversigt, opgav Angrebet og beordrede Tropperne til at gaae tilbage til i Nærheden af Ragebøl. Resten af 1ste Linie-Bataillon stod under denne Fremrykning i en Stilling N.V. for Ragebøl. Resten af 11te Linie-Bataillon stod ligeledes N.V. for denne By, hvor den tilhøjre stod i Forbindelse med 1ste Linie-Bataillon, tilvenstre med de ad Colonnevejen til Sottrup fremtrængte Dele af Garden til Fods og af andre Afdelinger. De 3 Compagnier af 10de Linie-Bataillon ligesom 2den Reserve-Bataillon fulgte den fremadgaaende Bevægelse og stode ved Fægtningens Slutning henholdsvis paa Aabenraa-Vejen ved Ragebøl og paa Colonnevejen fra Dybbøl Kirke til Sottrup. Af de 4 Kanoner toge de 2 en Opstilling N. for Ragebøl, hvorfra de endnu fik Lejlighed til at beskyde det fjendlige Infanteri under dets Retraite mod Sottrup, de 2 andre vare blevne længere tilbage i en Position mellem Ragebøl og Dybbøl. —

Saaledes var denne Dags Kamp endt med Fjendens Tilbagegang paa alle Punkter. Allerede før Mørket indtraadte, havde Overcommandoen givet Ordre til, at der skulde skaffes de i Kampen anstrængte Tropper saanegen Hvile som muligt, og at til den Ende de intact værende og nu i Sundeved tilstedekomne Afdelinger, nemlig 3die Linie-Bataillon, 2det Jægercorps og 7de Linie-Bataillon, skulde indtage en Forpoststilling Vest om Stenderup og Nord om Ragebøl, medens de øvrige Afdelinger dels skulde vende tilbage til Als, dels gaae i Bivouak paa eller i Nærheden af Dybbølbjerg. Paa Grund af det indtrædende Mørke varede det imidlertid til ud paa Natten, inden Forposterne vare udstillede, og Afdelingerne samlede paa de dem anviste Steder.

3die Linie-Bataillon, der ved sin Ankomst til Sønderborg havde besat Slottet med 1 Compagni og med de 3 andre det søndre Brohoved, marcherede med disse 3 sidste Compagnier frem til Dybbølbjerg. Bataillonen forstærkedes her med 1 Compagni af 2det Jægercorps og 1 Compagni af 8de Linie-Bataillon; den fik Ordre til at rykke frem mod Bøffel Kobbøl og derfra detachere Jægercompagniet og 1 Compagni af Bataillonen ind paa Broagerland mod Egersund. Med Resten af Commandoet skulde Bøffel Kobbøl afsøges, og en Forpostlinie udsættes, med venstre Fløj støttet til Nybøl Nor og højre Fløj i Forbindelse med de 3 andre Compagnier af 2det Jægercorps, der skulde indtage en Forpoststilling mellem 3die og 5te Linie-Bataillon. Den disse Afdelinger givne Befaling udførtes, men da Bøffel Kobbøl er meget tæt, tog lens Afsøgning lang Tid, og Mørket var fuldstændigt indtraadt, da 3die Bataillon naaede den vestlige Skovrand, og Forbindelsen mellem dens Forpostlinie og den af 5te Bataillon udstillede tilvejebragtes ved 2det Jægercorps. 3die Jægercorps, der, som det vil erindres, var rykket

Forpoststilling
indtages tildels
af de senest fra
Als komne, end-
nu intacte Af-
delinger.

standsede, havde trukket saavel disse 2 Piecer som ogsaa de 4 til højre Fløj detacherede til sig, tilbage til sit Cantonnement paa Als. 2det Batteri (Bruun) forblev staaende i Positionen paa Dybbølbjerg og bivouakerede der; det Samme var Tilfældet med 7de Batteri (Baggesen), der dog bragte sine Heste under Tag i de Gaarde, hvor Batteriet havde cantonneret, og som laa meget tæt ved Positionen. Af Espingol-Batteriet gik den Del, der var forbleven paa Dybbølbjerg under Lieutenant Fallesen, om Aftenen tilbage til Sønderborg, Resten under Batterichefen bivouakerede i Nærheden af 6te Linie-Bataillon.

Forpostafdelin-
gerne trækkes
den 6te ved
Daggry tilbage
til Dybbølbjerg.

Overcommandoen agtede dog ikke at beholde den fremskudte Stilling foran Stenderup og Ragebøl længer end til Daggry den paafølgende Dag. Den maatte da være forberedt paa et nyt Angreb fra Fjendens Side, og dette mente den at burde modtage i den Stilling, hvis Styrke den nu havde prøvet, og ikke til liden Nytte offre Kræfter ved en Kamp i det foranliggende Terrain. Allerede i Lobet af Natten udgik der derfor Ordre til de forskjellige Afdelinger om at concentrere sig paa Dybbølhøjderne, og Klokken omtrent 3 blev Forpostbataillonerne ligeledes trukne tilbage.

Ved Daggry den 6te Juni var den Stilling, som vore Tropper indtog, følgende: Af 2den Infanteri-Brigade stod 2det Jægercorps i en spredt Stilling mellem Vemmingbund og Dybbøl Kirke, 7de Linie-Bataillon ligesaa mellem Dybbøl Kirke og Alssund i Højde med Surløkke; 3die Linie-Bataillon stod i Reserve bag Dybbølbjerg, og 6te Linie-Bataillon havde overtaget Besættelsen af Brohovederne. Paa Dybbølhøjderne stode i Reserve foruden Artilleriet og Espingolerne under Major Meincke tillige 1ste Infanteri-Brigades 3 Batailloner, Garden til Fods, 5te og 8de Linie-Bataillon, 3 Compagnier af 10de Linie-Bataillon samt 2den Reserve-Bataillon.

Dagen brød imidlertid frem, uden at der fra Fjendens Side blev gjort Mine til Angreb, hvorfor Overcommandoen mellem Kl. 5 og 6 om Formiddagen lod samtlige sidstnævnte Infanteriafdelinger marchere til Cantonnements i og omkring Sønderborg. Samtidigt gik de andre Afdelinger, noget længere tilbage, saa at Vedetkjæden kom til at staae fra Vemmingbund over Øster Dybbøl til Allsund. Af Artilleri forblev 4 Kanoner af 2det Batteri (Bruun) paa Post i Positionen, Resten af Batteriet afmarcherede til Rønhave, hvorfra 3die Batteri (Jessen) forlagdes til Sønderborg. 7de Batteri (Baggesen) og Espingolafdelingen gik ligeledes tilbage til Als.

Den Del af det frivillige, beredne Jægercorps, som be- fandt sig i Egersund, og til hvem der ved Fægtningens Begyndelse var afgaaet Ordre til hurtigst muligt at trække sig tilbage og slutte sig til Corpset, satte sig ogsaa strax i Marche. Ved Skodsbøl kom Afdelingen imidlertid til Erkjendelse af det efter Fægtningens Stilling Usandsynlige i at kunne naae til Corpset ad denne Vej; den vendte derfor tilbage til Egersund, slap Hestene løse og indskibede sig, medførende Armatur og Saddeltøj, paa Corvetten Najaden, der alt havde taget det tidligere iland bragte Skyts ombord. Endel af disse Heste bleve fangede af en mindre, fjendlig Cavaleri-Afdeling, der under Avanceringen mod Dybbølbjerg sendtes ind paa Halvøen. Resten optoges af de den 5te om Aftenen til Broagerland detacherede 2 Compagnier, der iøvrigt strax den 6te om Morgenen beordredes til atter at støde til deres Afdelinger.

Af de 2 ved Armeecorpset tilstedeværende Ambulancer var Ambulance Nr. 1 under Overlæge Djørup siden den 29de Maj forbleven i Qvarter i Dybbøl Mølle.

Forholdet ved den til Egersund detacherede Del af de frivillige, beredne Jægere.

Ved Allarmeringen den 5te Juni etableredes Ambulancen i en af de østligste Gaarde i Dybbøl, hvor den forblev i Virksomhed, indtil vore Tropper under Retraiten nærmede sig Byen. Den gik da tilbage til Sønderborg, hvorfra den atter, efterat den offensive Bevægelse fra vor Side var begyndt, begav sig til Dybbøl Mølle. Efter der at have været i Virksomhed i nogen Tid rykkede den frem til Dybbøl By, hvor den forblev indti over Midnat, da den gik tilbage til Dybbøl Mølle for at søge Qvarter. Overlæge v. Deurs var paa denne Dag ligesom den 28de Maj i travl Virksomhed med sin Ambulance paa Slottet i Sønderborg.

Den fjendlige
Bivouakering ef-
ter Fægtningen
den 5te Juni.

Med Hensyn til de fjendlige Tropper da er det all ovenfor bemærket, at den mobile Division uden Hensyn til de preussiske Tropper havde fortsat sin Tilbagegang mod Nybøl Mølle, i Nærheden af hvilken den gik i Bivouak. Til Dækning af denne henlagdes 3die lette Bataillon til Bøgegaard, bag hvilken desuden den meklenborgske Dragon-Division placeredes. Desuden blev Fricorpset under Capitain Jenssen Tusch samt en Afdeling Husarer i samme Hensigt posteret ved Nybøl By. Divisionen fik dog først efter, at det var blevet mørkt, fuldstændig Ro, da der fra General Wrangel indtraf Befaling til General Halkett om at holde sig rede til, hvis det fornyede Engagement med vore Tropper skulde blive af større Betydning, da at rykke frem til Angreb i vor venstre Flanke, hvad der dog, som det er seet, ikke kom til Udførelse. — De preussiske Tropper samledes efterhaanden ved Sottrup Kirke og gik der i en temmelig stærkt concentreret Bivouakstilling, hvor de tilbragte Natten uden Halm eller Levnetsmidler og i stadig Forventning om et fornyet Angreb fra vor Side. Bivouaker dækkedes af 20de Regiments 1ste og 2den Bataillon der toge Opstilling henholdsvis i den sydøstlige Del a

Vester Sottrup paa Aabenraa-Vejen og paa Vejen fra Kirken til Stenderup ved det derværende, mindre Krat. General Wrangel, der selv ventede et Angreb fra vor Side den 6te Juni, havde strax om Aftenen afsendt Ordre til den ved Holbøl samlede Reserve om at rykke frem dels til Nybøl Mølle, dels til Sottrup. Ogsaa til General Möllendorff, der paa Efterretningen om, at Aabenraa var fuldstændigt ubesat af vore Tropper, havde opgivet Bevægelsen imod denne By og var bleven staaende med sin Hovedstyrke concentreret ved Søgaard, afgik der Befaling til med Garde-Brigaden at afmarchere til Sottrup. Til at dække Armeecorpsets Flanke og Ryg mod Aabenraa og vesterpaa beordredes anvendt det ved Holbøl og Søgaard værende Cavaleri. Som en Følge af disse Ordre ankom de nævnte Tropper til deres Bestemmelsessteder Klokken henved 8 om Morgenen den 6te Juni. Garde-Brigaden gik i Bivouak bag Linie-Brigaden, der ved Daggry havde indrettet sig noget mere beqvemt, da der intet Angreb fandt Sted fra vor Side. Den 6te Juni forbleve begge Modstanderne i deres respective Stillinger, begge ventende et Angreb, som de ikke selv agtede at begynde. Denne Dag tog General Wrangel Qvarter i Ullerup og gav her Befaling til Troppernes Tilbagemarche den følgende Dag.

Reserven ved
Holbøl og Garde-
Brigaden beor-
dres til Nybøl
Mølle og Sottrup.

I Ullerup udstedte General Wrangel ligeledes følgende Armeebefaling :

Armee - Befehl:

Ullerup den 6ten Juni.

Den Officiere und Soldaten der Armee sage ich hierdurch meinen innigsten Dank, spreche ich meine vollste Anerkennung aus, nicht allein für den Muth und die Tapferkeit, mit welcher sie bei der Recognoscirung des gestrigen Tages den Feind in seinen verschanzten Brückenkopf zurückgeworfen, sondern eben so sehr für

General Wrangel's
Armeebefaling af 6te Juni.

die Ausdauer und die Ordnung, mit welcher sie die Schwierigkeiten eines langen Marches und eines Terrains überwunden haben, das dem Vorgehen im höchsten Grade hinderlich ist. Wir werden heute auf dem gewonnenen Terrain bivouakiren und morgen in die Nähe der an den Feind vorgeschobenen Cantonnements abrücken. Diese werde ich noch im Laufe des Tages den Truppen anweisen.

Der Oberbefehlshaber der Armee
v. Wrangel.

Sammenlignet med de i Dispositionen for Angrebet udtalte Hensigter, viser denne Armeebefaling, at General Wrangel i ikke ringe Grad har nedstemt Tønen, ligesom ogsaa Resultaterne af Fægtningen angives større, end de i Virkeligheden vare, idet nemlig i det anførte Actstykke dels den hele Fremrykning betegnes som en Recognoscering, og dels vor Stilling paa Dybbølbjerg, som forjæves søgtes erobret, kaldes vort forskandsede Brohoved, der som bekjendt laa c. 3000 Alen længere tilbage.

Stemningen i
den danske Hær
efter Fægtningen.

At man i den danske Hær folte en levende Glæde og Tilfredsstillelse ved Udfaldet af Dagens Kamp, var meget naturligt, da det var den numerisk underlegne Hær, der havde modstaaet den overlegnes Angreb. Paa skjønnelsen af den for Dagen lagte Tapperhed udtalte sig ikke blot i den Anerkjendelse, der blev Hæren tildelet fra dens commanderende General og senere fra Hs. Majestæt Kongen, men var ogsaa, som tidligere alt berørt, en medvirkende Grund til, at man afstod fra enhver videre Forfølgning af den over Forvirringen i Flensborg rejste Sag. General Hedemanns Proclamation efter Kampen lød saaledes:

General Hedemanns
Proclamation.

Soldater, jeg takker Eder! I have kjæmpet hæderligt til denne Dag mod vore Fjender. Ved Flensborg

sprængte I Insurgenterne; ved Slesvig har Eders Mod og Udholdenhed aftvunget den overlegne Fjende Agtelse; Sundeved have I trængt Fjenden tilbage med Kjækned, og igaar endelig have I kjæmpet som gamle, krigsrante Soldater, og den overlegne Fjendes Forsøg paa at fordrive Eder fra Eders Stillinger strandede paa Eders Fæsthed.

For alt Dette takker jeg Eder! Men den bedste Tak venter Eder endnu, thi Fædrelandet vil ikke glemme de Brave, der have fægtet for dets Ære og Velfærd, og de Dage, paa hvilke I have kjæmpet, ville blive optegnede blandt de hæderligste i dets Historie.

Hedemann.

Den senere Henvendelse til Hæren fra Hs. Majestæt Kongen lød saaledes:

Kongens Proclamation.

Soldater!

Efter Slaget ved Slesvig udtalte Jeg for Eder ifølge Mit Hjertes inderste Drift Beundringen over den hæderfulde Maade, hvorpaa I havde udført det Tilbagetog, hvoril den langt overlegne Fjende da havde nødt Eder, og let Haab, at den almægtige Gud ikke vilde forlade vor retfærdige Sag.

Det uforsvarede Mod og den djærve Udholdenhed, som I atter have lagt for Dagen i Træfningerne i Sundeved og ved Dybbøl, have fornyet Eders Krav paa Min Beundring, ublandet ladet Mig føle den dyrebare Glæde, at vide Eder, tappre Krigere! som det Lands Sønner, og hvis Konge Forsynet har udkaaret Mig, og kronet Mit Haab og min Tillid til Eder med den skønneste Visdom.

Thi Eders Daad, Eders Heltemod er intet Blændværk; med uudslettelige Træk har Billedet deraf afspejlet sig i Eders Konges, Eders Medborgeres Hjerter; selv Eders Fjende vidner om disse Eders Dyder!

Eders Belønning er Kongens og Samtidens dybt-
følte Erkjendtlighed, evigt Heltery!

Denne Palme vil altid vinke Eder til Kampen med
Gud, for Konge og Fædreland!

Frederiksborg Slot, den 15de Juni 1848.

Frederik R.

Med den her omhandlede Fægtning ophørte Kam-
pene i Sundeved i dette Aar, og Skuepladsen for de større
Operationer forlagdes til andre Punkter. Det vil derfor
her være Stedet til at dvæle nogle Øjeblikke ved de 2
nys beskrevne Fægtninger og berøre deres Resultater i
militair Henseende.

Oversigt over
Fægtningerne i
Sundeved den
28de Maj og den
3te Juni.

Fægtningen den 28de Maj maatte ifølge den gjen-
sidige Stilling og ifølge den Beslutning, General He-
demann havde taget, at debouchere med hele sin Styrke
fra Brohovedet ligeoverfor Sonderborg, faae Charakteren
af et Udfald. Det Præg, som derved blev paatrykket
Kampen, stod ogsaa i god Samklang med det ved Krigs-
ministeriets Mellemkonst indskrænkede Maal for det
hele Foretagende, idet det nu kun gjaldt om at be-
mægtige sig den dominerende Position paa Dybbøl-
bjerg og saa stor en Del af det foranliggende Terrain.
som var fornødent for en beqvem Forpoststilling. Imid-
lertid sees dog i Anlægget for Fremrykningen et Spor af
Overcommandoens oprindelige Tanke, om muligt at op-
naae større Resultater i strategisk Henseende ved at kaste
General Halketts Tropper tilbage i sydvestlig Retning, idet
man med overlegne Kræfter virkede paa den fjendlige, ven-
stre Fløj. Denne sidste Rolle var nemlig efter den angivne
Disposition tildelt de General Hansen underlagte Trop-
per, der under deres Avancering over Dybbøl Kirke og
Nybøl Mølle havde Ordre til stadigt at degagere det ac

Flensburg-Vejen fremrykkende, venstre Flankecorps ved Detacheringer i Fjendens venstre Flanke og Ryg, medens den henimod Sottrup fremsendte Reserves Bestemmelse udelukkende var at dække General Hansens Commandos højre Fløj. Men hele denne Tanke maa vistnok erkjendes for ikke at hvile paa en correct Opfattelse af Terrainet og derved af de sandsynlige, fjendlige Dispositioner, idet disse nemlig i saa Fald maatte antages at være baserede paa hovedsagelig at forsvare selve Flensburg-Vejen, medens saavel paa selve Dybbølbjerg som i den bagved liggende Stilling ved Nybøl Mølle Hovedpunkterne for Forsvaret ligge N. for bemeldte Vej og netop paa den Linie, som det var foreskrevet General Hansen at følge. Der var saa meget mindre Grund til at antage, at Fjenden ikke vilde benytte den fordelagtige Stilling ved Nybøl Mølle, som denne, hvad enten han dirigerede sin Retraite paa Flensburg eller agtede at slaae ind paa Vejen til Aabenraa for at repliere sig paa Armeens Hovedstyrke, maatte have en ikke ringe Betydning for ham. En Bevægelse i den af Overcommandoen antydede Retning imod Fjendens venstre Flanke vilde nærmest have maattet skee ad Aabenraa-Vejen, men den i denne Retning fremsendte Styrke havde, saaledes som det er seet, kun et defensivt Hverv. Udførelsen af den hele Bevægelse viser ogsaa, at Vexelvirkningen mellem de dertil anvendte Kræfter skete paa en Overcommandoens Bestemmelse aldeles modsat Maade. Det var General Hansens Commando, der under sin Fremrykning stedse havde den fjendlige Hovedstyrke ligeoverfor sig og det var, afseet fra den allerførste Del af Fægtningen, ikke hans Styrke, der degagerede General Schleppegrells eller lettede dennes Fremrykning, men tvertimod omvendt, idet Fjendens

Forsvar saavel paa Dybbølbjerg som ved Nybøl Mølle hovedsagelig blev brudt ved Flankecorpsets Indgriben i Fægtningen paa Fjendens højre Fløj.

Med Hensyn til selve Fægtnings Forelse da frembode Detaillerne af Kampen om Dybbøl-Stillingen for vor Hærs Vedkommende ingen Momenter af særlig Betydning. Formationen for de directe i Kampen deltagende Infanteriafdelinger var her som ogsaa under den senere Del af Fægtningen den i Compagni-Colonner; Artilleriet fandt paa Grund af Fjendens dominerende Position kun ringe Anvendelse, og om Brugen af Cavaleri kunde der, selv om der havde været mere tilstede deraf end den ene Escadron, ikke være Tale i det stærkt coupere og for dette Vaaben næsten ufremkommelige Terrain. I den fortrinlige Stilling paa Dybbølbjerg havde de fjendlige Forpostafdelinger vistnok en sjelden Støtte for deres Forsvar mod vor fremtrængende, dem saa overlegne Styrke, men der skyldes dem samtidigt den Anerkjendelse, at de med en sjelden Kraft og Udholdenhed have hævdet deres Post og ved at gjøre Angriberne ethvert Skridt fremad stridigt trods den noget sildige Allarmring have givet de bagved værende Afdelinger tilstrækkelig Tid til at samle sig i Stillingen ved Nybøl Mølle. Det var iovrigt et Uheld for Fjenden, at Angrebet skete, netop som en Dislocationsforandring fandt Sted, og som man for at paaskynde denne fra de forskellige Afdelinger havde detacheret Commandoer til Afløsning af de efterladte Forposter, saaledes at kun faa af de i Sundevad tilstedeværende Afdelinger vare fuldstændigt samlede, da Stillingen ved Nybøl Mølle indtoges. At Forpostafdelingerne, efterat deres Modstand ved Dybbølbjerg ved det forenede Angreb i Fronten og den højre Flanke var brudt, uden vedholdende Modstand søgte tilbage til Hovedstillingen, bevirkede, at vore Troppers Fremgang

fra Dybbølbjerg paa en ubetydelig Fægtning nær i Udkanten af Dybbøl By skete uden Hindring indtil den vestlige Udkant af Stenderup, hvor Fægtningen paany udspandt sig, men med en hel forskjellig Charakter fra den, der havde fundet Sted paa Dybbølbjerg. Medens nemlig paa sidstnævnte Sted det fjendlige Artilleri spillede en yderst underordnet Rolle, idet de 2 til Forposterne afgivne Kanoner efter at have løsnat nogle faa Skud bleve trukne tilbage, saa spillede Artilleriforsvaret i Stillingen ved Nybøl Mølle en Hovedrolle, idet 16 Kanoner vare samlede saa godt som i eet Batteri, der standsede vore sluttede Massers Debouchering ud fra Stenderup i Fronten af Positionen. Det blev herved 3die Batteris (Jessen) Opgave, ved at trække den overlegne Fjendes Ild paa sig at gjøre det muligt for Infanteriet at komme frem i Terrainet, og Batteriet udførte denne sin Opgave med en Kjækhed og Udholdenhed, der fortjente og fandt den almindeligste Paa-skjønnelse. Udfaldet af denne ulige Kamp kunde imidlertid ikke være tvivlsomt, og Haabet om paa denne Maade at trænge frem lige mod Positionen vilde derved være blevet stærkt svækket, hvis ikke samtidigt General Schleppegrells Angreb paa den fjendlige Stillings højre Fløj, og hans Indgriben i Kampen om Nybøl Mølle ved Hjælp af det 2det Batteri (Bruun) pludseligt havde givet Sagerne en anden Vending, idet derved det fjendlige Artilleri blev nødt til at opgive sin Position, og saaledes Fremtrængningen i Fronten af Stillingen muliggjordes, hvorved General Halkett snart saa sig nødsaget til at opgive denne. Det synes iøvrigt besynderligt, at General Halkett, naar det var hans Hensigt at gaae tilbage over Graasten, ikke bestemte en større Del af sin Styrke til Besættelsen af højre Fløj af Stillingen ved Nybøl Mølle, hvorved General Schleppegrells Fremgang, og saa-

ledes Enfileringen af Artilleri - Posteringen i selve Nybøl Mølle-Partiet kunde være hindret.

Marinen ydede sin Bistand under den første Del af Fremrykningen ved fra Vemmingbund at beskyde Fjendens højre Fløj, ligesom den ogsaa ved sin Op-træden ved Alnor fremkaldte en Frygt hos General Halkett for Demonstrationer i hans højre Flanke og derved bandt endel af hans Tropper til dette Punkt.

Af Afdelingerne var der under Fægtningen givet mangt Bevis paa Udholdenhed og Tapperhed; af enkelte Personligheder var det efter Fægtningens Gang og den Maade, hvorpaa Flankecorpset gjentagne Gange kom til at optræde, naturligt, at General Schleppegrell maatte blive den, der fortrinsvis vandt Alles Anerkjendelse.*)

En om end mindre Skygge over den almindelige Tilfredshed kastede Begivenhederne ved 5te Linie-Bataillon paa Broagerland. Det var mindre den Gjenstand, hvorom den hele Sag drejede sig, der her kunde have nogen Betydning, end det i det Mindste tilsyneladende højst uheldige Forhold, at 1 Compagni fjendelige Tropper trods Tilstedeværelsen af en Bataillon ikke blot formaaede i det Mindste lildels at unddrage sig dens Opmærksomhed, men endogsaa selv søgte Kamp for at degagere sine til Sikkring udsendte Afdelinger og

---

*) En Dragon, der havde gjort en Sabel til Bytte fra en fjendelig Officer, bragte den hen til General Schleppegrell, da Kampen var endt, og bad ham om at modtage den: „for Generalen har dog gjort sig saa megen Umage idag.“ Ved at indberette dette lille Træk til Krigsministeriet udtalte Overcommandoen, at Generalen uden Tvivl i denne Yttring af den simple Dragon havde fundet den bedste Lovtale for den ualmindelige Dygtighed, han paa denne Dag lagde for Dagen, og for den væsentlige Del, han havde havt i dens hæderlige Udfald.

derpaa uden synderligt Tab gjennem det af vore egne Tropper besatte Terrain naaede tilbage til de fjendlige Forposter. Ved Bedømmelsen af dette Forhold maa man imidlertid foruden den Omstændighed, at Bataillonscommandeuren ikke var tilstede, da den forandrede Aftale blev truffen, erindre, at Denne i det Mindste foreløbigt ansaa sig uberettiget til at disponere over de 2 Compagnier af Bataillon, og at det i et Terrain som det, der her er Tale om, ligeoverfor en blot nogenlunde resolut Modstander maa ansees for saa godt som aldeles ugjærligt med en Styrke af knapt 2 Compagnier at observere den hele Strækning fra Kyst til Kyst og samtidigt at kunne forhindre et Gjennembrud af Linien, naar dette skeer med den samlede, fjendlige Styrke. Det var derfor sikkert et fuldstændigt rigtigt Raisonnement. der bevægede Oberstlieutenant Haxthausen til, da Compagniet under Lieutenant Fugl kom marcherende ad Vejen til Smøl, ved dette i Forening med den her efterladte Repli af Capitain Nielsens Compagni at afspærre Strækningen mellem Smøl og Nybøl Nor ligesom ogsaa ved sin Adjutant at anmode General Schleppegrell om Tilladelse til at disponere frit over det Ø. for Bøffel Kobbel efterladte Compagni til Forstærkning af denne Afspærring. Med den mod Egersund dirigerede Styrke af Bataillon var der Rimelighed for, at han, selv om Fjenden brød igjennem, kunde følge saaledes efter, at denne, tillige standset ved den i Højde med Smøl efterladte Styrke, maatte tvinges til Overgivelse. Den tidligere givne Fremstilling af denne Sag vil imidlertid tilstrækkeligt have vist, hvorledes Uheld og Misforstaaelser saa at sige Slag i Slag ramte denne Afdeling, indtil Oberstlieutenant Haxthausen til Slutningen fra at være den Angribende var bleven den Angrebne, samtidigt med at den af ham anordnede Afspærring af

Terrainet mellem Smøl og Nybøl Nor tildels var faldet bort, og ingen Efterretning havdes fra General Schleppegrell, idet Lieutenant Sperling, der ikke havde fundet Generalen, endnu ikke var vendt tilbage. Denne sidste Omstændighed gjorde det desuden sandsynligt, at de Rygter om Fjendens fornyede Fremtrængen N. for Nybøl Nor, som bragtes af flere af Egnens Beboere, ikke vare blottede for al Grund. Den af Oberslieutenant Haxthausen nærede Frygt for den Styrke, Fjenden iøvrigt maatte have efterladt paa den østlige Del af Broagerland, synes med de foreliggende Forhold for Øje mindre vel begrundet. Der var ingen Rimelighed for, at Fjenden under vor Fremrykning skulde have ladet enkelte Afdelinger blive tilbage paa dette Punkt, og der var derfor efter det Forefaldne, naar man ikke vilde opgive Sagen rent og søge Tilflugt paa Skibene, kun Eet at gøre, nemlig saa hurtigt som muligt at følge den mod Skodsbøl tilbagevigende Fjende for, saafremt Rygterne om Fjendens Fremtrængen N. for Nybøl Nor viste sig at være falske, i Forening med de ved Smøl i saa Fald endnu staaende Replier at besværliggjøre den fjendlige Afdelings Retraite saa meget som muligt. At Oberstlieutenant Haxthausen under Trykket af den hele Situation og paa Grund af den Træthed, han sporede hos Mandskabet, valgte det første Alternativ havde, saaledes som ovenfor er seet, en væsenlig, uheldig Indflydelse med Hensyn til hans Commandoførelse i Armeecorpset.

Bestemmelsen med Forbundstroppernes Bevægelse den 5te Juni, der i det Mindste tildels foregik paa det samme Terrain som den nys omtalte Fægtning, var efter den af General Wrangel udtalte Hensigt dermed af temmelig gennemgribende Natur, idet man vilde berove vor Hær alle de vundne Fordele og kaste den tilbage til Als. At denne Hensigt fuldstændigt mis-

lykkedes, fremgaaer af den ovenfor givne Fremstilling, og General Wrangels Udtalelse Dagen efter Fægtningen angaaende dennes Resultater, hvori dens Formaal betegnes at være en Recognoscering, kan vel kun betragtes som en iøvrigt ganske naturlig Stræben efter for de ham underlagte Tropper at give det uheldige Resultat en saa lidet fremtrædende Form som muligt. At Stillingen paa Dybbølbjerg i og for sig er en meget stærk Stilling, og at det stod i vor Magt at støtte Forsvaret af denne ved Flankering af Kanonbaade og fra de faste Batterier paa Als, kunde naturligvis ikke Andet end virksomt bidrage til det for vore Vaaben heldige Udfald af Kampen, men disse Fordele vare General Wrangel fuldt vel bekendte, idet han selv personlig tidligere havde recognosceret Stillingen. Man kunde saaledes have ventet, at Generalen med den største Omhyggelighed havde udkastet sine Dispositioner saaledes, at Troppernes Indgriben i Fægtningen kom til at skee paa den virksomste Maade, at Hovedstedet blev rettet mod det svageste Sted i Stillingen, og at der var skaffet et tilstrækkeligt Antal Tropper disponible til at sætte den lagte Plan igjennem ligeoverfor en Styrke, om hvis virkelige Størrelse Generalen dog neppe kunde være i synderlig Tvivl, og om hvis Modstandsevne han ved en tidligere Lejlighed jo maatte have overbevist sig. Men af hele denne beregnende Omhu sees General Wrangels Disposition ikke at bære synderligt Spor. Medens saaledes den højre Fløjcolonne fik en bestemt angiven Tid, til hvilken den havde at bryde frem fra en ligeledes bestemt angiven Rendezvousplads, overlodes det den venstre Colonne selv at vælge sin Samlingsplads, hvorfra den beordredes at rykke frem til den samme Tid, som den højre Colonne. De 2 Colonner,

hvis samlede Styrke omtrent var den samme, som den, de kunde vente at finde ligeoverfor sig, kom saaledes til at gribe ind i Fægtningen paa meget forskellige Tider, hvad der dog vilde kunne være forhindret fra den Højstcommanderendes Side, naar han ved Efterretningen om det Valg, General Bonin havde truffet for sin Rendezvousplads, havde beordret General Halkett til at udsætte sin Fremrykning et Par Timer. Noget blev der vel bødet herpaa ved den Beslutning, General Halkett tog, paa egen Haand at udsætte sin Fremmarche $\frac{1}{2}$ Time, men desuagtet kom han saa tidligt i Fægtning med vore paa venstre Fløj og i Centrum staaende Afdelinger, at disse dels kunde understøttes ved Afdelinger fra den højre, ikke engagerede Fløj, dels kunde iværksætte deres Tilbagegang uden Overilelse, saa at der gaves de paa Als værende Afdelinger rigelig Tid til at naae over i Sundeved og besætte Stillingen paa Dybbølbjerg. Efterat endelig de preussiske Afdelinger vare naaede frem til Sottrup, i højeste Grad anstrængte af den lange, besværlige Marche, dirigeredes de ikke blot over Røgebøl ad Surløkke til, hvor en Fremrykning af betydelige Kræfter vilde have truet vore sydligere staaende Troppers Retraite, men den forholdsvis meget stærke Avantgarde fremsendtes ad Colonnevejen til Dybbøl Kirke og maskerede ved sin fortsatte Fremtrængen i sydlig Retning den mobile Divisions Avantgarde under General Schnehen, som derfor blev trukken tilbage i en Reservestilling bag Brigaden under Oberst Marschalck. Der berøvedes herved Angrebet i første Linie endel Kræfter, og de preussiske Tropper spredtes over en altfor stor Strækning. Til at tilbagevise den mod Surløkke rettede, saaledes kun temmelig svage Demonstration havde man paa vor Side

fuldkomment tilstrækkelige Kræfter tilstede i Afdelingerne af 1ste Brigade, samtidigt med at Batteriernes heldige Placering i Stillingen afgav et kraftigt Middel til ikke blot at hindre en brusque Fremtrængen vesterfra, men ogsaa til hurtigt at bekjæmpe de fjendlige Batterier, der fra de uheldige Positioner, de vare nødte til at indtage, søgte at forberede denne Bevægelse. Klokken var henved 3, da de preussiske Tropper satte sig i Bevægelse fra Sottrup, og allerede 2 1/2 Time efter saa General Wrangel sig nødsaget til at opgive sit Forehavende, som han ikke var istand til at tvinge igjennem, da han havde disponeret over saa godt som alle sine Kræfter og ladet sin Reserve blive saa langt tilbage, at den var at betragte som betydningsløs under Dagens Kamp. Den Mangel paa Sammenhæng og Samvirken, som giver sig tilkjende under hele den fjendlige Bevægelse fremad, spores ligeledes under den ved Afbrydningen af Fægtningen foranledigede Tilbagegang. Det kan her ikke Andet end være paafaldende for den militaire Betragtning, at General Halkett ved Modtagelsen af Ordren til at afbryde Fægtningen uden Hensyn til de preussiske Troppers Stilling og navnlig deres højre Fløjs besværlige Retraite mod Sottrup marcherede tilbage til Nybøl Mølle og først der ved Ordren fra General Wrangel til i paakommende Tilfælde at rykke frem til Angreb i Fjendens venstre Flanke blev mindet om den Rolle, der naturligt syntes at være tilfaldet ham under hele dette Tilbagetog. En Medvirkning af den mobile Division vilde neppe have undladt at vise sin Virkning under den Forfølgning, hvorfor de preussiske Tropper bleve udsatte igjennem Dybbøl By.

Hvad Forsvarernes Optræden under denne Dags Kamp angaaer, da udfyldte Forpostafdelingerne deres

Bestemmelse ved at tvinge Fjenden til en langsom Fremgang under stadig Kamp. Den øjeblikkelige Blotelse af Flensborg-Vejen efter 5te Linie-Bataillons 4de Compagnis kraftige Forsvar af Nybøl hævedes ved 12te Linie-Bataillons Fremsendelse ad den nævnte Vej og dens seje Forsvar af Terrainet V. for Bøffel Kobbel. Iovrigt frembød denne Tilbagegang faa Momenter af speciel Interesse, af hvilke man dog her skal fremhæve den af Oberstlieutenant Blom foranledigede Bevægelse af 2den Reserve-Bataillon mod Fjendens venstre Flanke, der, naar den kunde være kommen til Udførelse med Kraft i et lidt tidligere Moment, neppe vilde have været uden væsenlig Indflydelse paa Fjendens Fremtrængen mod Stenderup By. At iovrigt under Tilbagegangen mange Afdelinger bleve splittede ad, maa navnlig tilskrives det stærkt couperede og paa sine Steder noget vildsomme Terrain, hvori de under Kampen maatte bevæge sig. — Med Tabet af den nordlige Del af Dybbøl By ophørte Forsvaret foran selve Stillingen, idet den paa Avnbjerg staaende. venstre Fløj derved blev tvungen til at opgive sin gunstige Position og til at repliere sig paa Hovedstyrken i Dybbøl-Stillingen. Forsvaret af denne Stilling, hvor de fjendlige Troppers Deboucheren fra Dybbøl hindredes ved den voldsomme Ild fra Batterierne, medens den højre Fløj henad mod Surløkke forsvaredes af 1ste Infanteri-Brigade, frembyder saa godt som alle en Forsvarskamps interessante og spændende Momenter. Det fjendlige Infanteris forgjæves Forsøg paa at naae frem i større Nærhed af Stillingens Hovedpunkter, de gjentagne Forsøg fra Artilleriets Side paa at bryde den Hindring, der stadigt stillede sig ivejen derfor, dette Artilleris successive Bekjæmpelse og delvise Ødelæggelse,

Forsøgene fra vor Side paa at fravriste Fjenden hans demonterede Skyts, og endelig som Slutsten den sidste, med rigtigt Blik valgte og kraftigt udførte Overgang fra Defensiven til Offensiven mod den ved de gjentagne, mislykkede Forsøg opløste, angribende Styrke, alle disse Momenter vidne tilstrækkeligt om den Omsigt, hvormed Overcommandoen forstod at benytte de til Forsvaret disponible Midler. At en saadan Overgang fra Defensiven til Offensiven som den nys berørte kun kan have en heldig Indvirkning paa de forsvarende Troppers Aand, er naturligt; hvorledes den tillige kan virke paa Angriberens Opfattelse af Situationen, derfor taler tilstrækkeligt klart de Foranstaltninger, som General Wrangel fandt sig foranlediget til at træffe, efterat Kampen var ophørt. I vor raske Forfølgning af hans tilbagevigende Tropper saa Generalen saaledes et Tegn paa, at vi den paafølgende Dag vilde gaae angrebsvis tilværks, og trak derfor i Løbet af Natten ikke blot den ved Holbøl efterladte Reserve, men ogsaa den ved Søgaard staaende Garde-Brigade til Nybøl Mølle og Sottrup. Det var dog neppe sandsynligt, at den danske Overcommando med den Styrke, man kunde tænke sig, at den disponerede over, skulde beslutte sig til at forlade sin stærke, defensive Stilling og søge en Kamp i et for den ugunstigt Terrain med en, som den maatte antage, betydeligt overlegen Modstander, og det er derfor, naar General Wrangel ikke agtede at gjenoptage Angrebet den paafølgende Dag og senere har opgivet denne Tanke, vanskeligt at finde nogen anden, væsenlig Grund til denne Foranstaltning, end Ønsket om at sikkre sig den Bivouakering paa det vundne Terrain, hvortil han hentyder saavel i sin Henvendelse til Tropperne som ogsaa i den af ham afgivne Rapport om denne Affaire.

Tabet paa Fjendens Side den 28de Maj.

Tabet paa Fjendens Side i Fægtningen den 28de Maj var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer, 30 Underofficerer og Menige,

Af Saarede: 5 Officerer, 145 Underofficerer og Menige.

Af Fanger faldt 21 Underofficerer og Menige i vore Hænder.

Fjendens totale Tab var saaledes paa denne Dag: 8 Officerer, 196 Underofficerer og Menige*) foruden 11 Heste.

Tabet paa vor Side var:

Tabet paa vor Side den 29de Maj.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer, 5 Underofficerer og 26 Menige.

Af Saarede: 4 do. 15 do. og 87 do.

1 Officer, 1 Underofficer og 9 Menige faldt usaarede i fjendligt Fangenskab.

Vort totale Tab var saaledes: 8 Officerer, 21 Underofficerer, 122 Menige, foruden 4 Heste.

De Officerer, der fandt Heltedoden, vare:

Capitain Thestrup af 10de Linie-Bataillon.

— G. J. H. Bentzen » 1ste —

Lieutenant Collstrup » Artilleri-Brigaden.

De andre saarede Officerer vare:

Lieutenant Caroc af 1ste Jægercorps.

— Rothe » 5te Linie-Bataillon.

— Schow » Espingolbatteriet.

— Bodin » 6te Linie-Bataillon.

---

*) I dette Tab er der dog tillige medregnet nogle enkelte Underofficerer og Menige, der saaredes den 29de Maj, men hvis Antal ikke har været til at udfinde nøjagtigt.

Den usaarede, fangne Officer var:

Lieutenant J. C. T. Wernich af 3die Jægercorps.

Tabet paa Fjendens Side den 5te Juni var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

4 Officerer, 40 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 20 do. 193 do. do.

Af Fanger faldt 40 Underofficerer og Menige i vore Hænder.

Tabet paa Fjendens Side den 5te Juni.

Fjendens totale Tab var saaledes: 24 Officerer, 273 Underofficerer og Menige foruden 24 Heste.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

5 Officerer, 9 Underofficerer, 45 Menige.

Af Saarede: 9 do. 27 do. 135 do.

4 Underofficerer og 13 Menige faldt usaarede i Fjendens Hænder.

Vort totale Tab var saaledes: 14 Officerer, 40 Underofficerer og 193 Menige foruden 41 Heste, hvoraf 36, tilhørende det frivillige, beredne Jægercorps, bleve efterladte og tagne paa Broagerland.

Tabet paa vor Side den 5te Juni.

De faldne Officerer vare:

Oberstlieutenant Morgenstjerne, Commandeur for 12te Linie-Bataillon.

Lieutenant N. R. Muus af 4de Linie-Bataillon samt de svenske og norske Frivillige:

Lieutenant Sommelius af 5te Linie-Bataillon.

— Leijonhufvud » 2den —

— Løvenskjold » 10de —

De andre saarede Officerer vare:

Oberstlieutenant Blom, Commandeur for 4de Linie-Bataillon.

Lieutenant	Rauch	af 4de Linie-Bataillon.
—	du Plat	» 1ste Jægercorps.
—	Hammeleff	» 1ste Linie-Bataillon.
—	A. F. Zepelin	» Livgarden til Fods.
—	Arnholtz	» 11te Linie-Bataillon.
—	A. Moltke	» 12te —
—	Schumacher	} » de frivillige, beredne Jægere.
Delingsfører	Spandet	

Detaillerede Tabslister findes iøvrigt i Bilagene 32 og 33.

Overvejelser angående Hærens fremtidige Anvendelse.

Samtidigt med at vore Tropper bestode den sidstnævnte, hæderlige Kamp paa Dybbølhøjderne, beskæftigede man sig i Krigsministeriet under Indtrykket dels af Begivenhederne den 28de Maj, dels af den diplomatiske Situations Fordringer om ikke at indlade sig paa større Foretagender af aggressiv Natur, med de Formaal, som man nu mente at burde stille for Hærens Bevægelser og Forctagender. Der kunde under de nærværende Forhold, hvor General Hedemann stod umiddelbart ligeoverfor Fjenden, naturligvis ikke være Tale om detaillerede Instructioner, og Krigsministeren stillede derfor i en Skrivelse af 5te Juni ogsaa kun det Forlangende, at alle Foretagender af aggressiv Natur skulde indskrænkes til mindre Bevægelser for at udføre et eller andet Coup, medens det paa det Strengeste forbødes Generalen at udsætte sig for et tabt Slag. Forsaavidt General Wrangel maatte romme Slesvig, henledede Ministeren Opmærksomheden paa Femern som Object for en mindre Expedition. Iøvrigt sees det af en Skrivelse fra Ministeriet af 6te Juni, at dette ikke nærede nogen- somhelst Frygt for et Angreb paa General Hedemanns Stilling, men at det ansaa det for sandsynligt, at General Wrangel snarere vilde vende sig mod

ørst Juels Corps. Ministeriet henstillede derfor til
 aeralen, om det ikke vilde være rettest at forstærke
 te Corps med noget Infanteri, og bad ham samtidigt
 tage under Overvejelse, ihvorvidt man burde give
 pset en anden Commandeur, forat Oberst Juel, til
 em Ministeren iøvrigt nærrede megen Tillid, kunde hen-
 ide hele sin Opmærksomhed paa Cavaleriet; Ministeren
 mhævede specielt General Hansen som den, hvem han
 saa for skikket til denne Commando, idet han iøvrigt
 erlod Valget til General Hedemann. Efterretningen
 n Affairen den 5te Juni bestyrkede Ministeriet i begge
 s nys anførte Anskuelser, da det nærmest ansaa
 jendens Fremrykning i Sundeved som et Forbud paa
 t alvorligt Angreb paa den ved Haderslev staaende
 styrke. Samtidigt med at udtale sin Glæde over vore
 troppers tappe Modstand anbefalede derfor Ministeren
 under 7de Juni Spørgsmaalet om Ansættelsen af en
 anden Commandeur for det højre Flankecorps til General
 Hedemanns nøje Overvejelse. Endnu mere indtrængende
 tilraadedes endelig det omtalte Commandoskifte i en
 paafølgende Dag fra Ministeriet afsendt Skrivelse, hvoraf
 det fremgaaer, at den tidligere udtalte Tillid til det højre
 Flankecorps's Commandeur var bleven endel rystet ved
 det uheldige Udfald af en den 4de Juni ved Flanke-
 corpset foretagen, større Recognoscering, som senere nær-
 mere vil blive omtalt. Ligeledes sees det af samme Skri-
 velse, at Ministeren tænkte sig Muligheden af, at Ge-
 neral Hedemann selv under de nuværende Forhold burde
 gaae til Haderslev og etablere sin Hovedstyrke der.

De samme Tanker angaaende Hensigten med den
 fjendlige Fremrykning den 5te Juni, der i disse Dage
 gjorde sig gjældende i Ministeriet, paatrængte sig ogsaa
 næsten samtidigt Overcommandoen. Strax om Morgenen

Ministeriet on-
 sker, at der
 gives det højre
 Flankecorps en
 anden Comman-
 deur.

den 6te Juni havde General Hedemann vel udtalt Oberst Juel, hvem han sendte Meddelelse om Affa- den 5te, at Obersten sandsynligvis ikke havde nogen stor fjendlig Styrke imod sig. Da imidlertid Dagen gik lu- uden at Fjenden fornyede sit Angreb, var der jo Mulighed for, at General Wrangel kunde have ven sig med en Del af sin Styrke mod Aabenraa, og o Natten mellem den 6te og 7de sendte General Hedemar derfor en Skrivelse til Oberst Juel for at avertere ham der om, idet han dog samtidigt udtalte den Formening, at Ober- sten ved en tilstrækkelig Observation ved Skrydstrup o Neder Jersdal ikke kunde antages at være videre udsa i sin Stilling ved Haderslev, ligesom han ogsaa lovede for det Tilfælde, at Obersten skulde blive haardt an- greben, strax selv at operere enten fra Sundeved eller paa anden Maade. Den følgende Dag, den 7de Juni, bestyrkedes General Hedemann yderligere i sin Tro paa en Fremrykning af Fjenden Nord paa dels derved, at dennes Forposter i Sundeved om Morgenen bleve trukne tilbage fra Sottrup og Nybøl Mølle til i Højde med Borup, hvor en til General Halkett afsendt Parlamentair traf dem, dels ved at den fjendlige Hovedstyrke ikke kunde antages at være vendt tilbage til Flensborg, hvor en med Dampskibet Gejser hendsendt Parlamentair forgjæves havde søgt General Wrangel. Saa meget heldigere maatte man derfor ansee det, at Oberst Juel om Natten var bleven averteret om det muligt forestaaende Angreb; først senere skulde det erfares, at General Hedemanns Skrivelse ikke var naaet Obersten i Stillingen ved Ha- derslev. Om Eftermiddagen den 7de tilgik der Over- commandoen gjennem en Læge og et Par Mand, henhørende til det højre Flankecorps, Efterretninger, der vistnok vare meget uklare og forvirrede, men som dog tydede paa, at et Uheld maatte være tilstødt

Efterretninger
om et Uheld,
der var tilstødt
Oberst Juels
Avantgarde.

Corpsets Avantgarde. Denne Efterretning i Forbindelse med Ministeriets Udtalelser om Ønskeligheden af, at der gaves højre Flankecorps en anden Commandeur, foranledigede, at General Hedemann den 8de besluttede at give General Bülow Befaling til med 1ste Infanteri-Brigade og 3die Jægercorps at afgaae til det højre Flankecorps og overtage Commandoen over samme, medens Oberst Juel skulde træde tilbage til sin tidligere Post som Commandeur for Cavaleri-Brigaden. Generalen bestyrkedes yderligere i denne Beslutning ved i Løbet af Dagen at modtage en Rapport fra Oberst Juel, hvoraf fremgik, at Denne paa Grund af en Overrumpling af hans Avantgarde ved Hoptrup var gaaet tilbage til Kolding. General Bülow fik Befaling til efter at være kommen i Forbindelse med Oberst Juel atter at rykke saa langt frem, som det var muligt uden Fare for Sammenstød med en altfor overlegen Fjende. At General Hedemann bestemte General Bülow til denne Commando og ikke, som af Ministeriet foreslaaet, General Hansen, havde sin Grund i, at Overcommandoen ansaa det for rettest, at denne Sidste forblev paa Als, især da det allerede ved General Bülows Bortsendelse var General Hedemanns Tanke at sende endnu flere Tropper til Halvøen og i saa Fald sandsynligvis selv at begive sig derhen. — Det er saaledes en Forandring i Operationsplanen, der her atter træder os imøde, idet man tænkte paa at gjenoptage det efter Kampen ved Slesvig og Forvirringen i Flensborg opgivne Frontalforvar paa Halvøen, medens Flankeforsvaret fra Als indskrænkedes til en Bevarelse af selve Øen, da man med en mindre Styrke naturligvis ikke kunde tænke paa at holde Dybbølhøjderne besatte, men maatte indskrænke Besættelsen af Sundeved til Brohovederne og deres nærmeste Omkreds. Hvorledes disse Forhold efterhaanden udviklede sig i de nærmeste Dage, vil blive omtalt i det

General Hedemann sender Forstærkning til det højre Flankecorps. — General Bülow udnævnes til Commandeur for Corpset.

Følgende, idet man her først maa vende sig til den detaillerede Beskrivelse af de paa flere Steder i det Foregaaende alt antydede Begivenheder, der vare forefaldne ved det højre Flankecorps efter dettes Indrykning i den nordlige Del af Slesvig. —

Det højre Flanke-
corps's Indryk-
ning i Slesvig.

Saaledes som det tidligere er anført, befandt Oberst Juel sig den 28de Maj om Aftenen i Nørre Bjært og havde standset sin Avantgarde i en Postering S. for Kolding og ved Ejstrup Der er ligeledes gjort Rede for, naar de Afdelinger, henhørende til det højre Flankecorps, der efter den 28de Maj overførtes fra Fyen, sluttede sig til Corpset. Oberst Juel beholdt den 29de Maj den af ham indtagne Stilling kun med den Modification, at der til Forstærkning af Posten ved Ejstrup, som Ritmester Hegermann-Lindencrone for ikke at anstrænge Folkene for meget havde trukket tilbage til Harthe Kirke, blev fremsendt 2 Compagnier af den den 29de ankomne 3die Reserve-Bataillon samt 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen). Hverken ved Ejstrup eller foran Kolding vare iøvrigt Forposterne komne i Berøring med Fjenden; de udsendte Patrouiller vendte tilbage med Efterretninger om Fjendens Tilbagegang paa alle Punkter og om, at der kun var seet enkelte, mindre Cavaleripatrouiller paa flere Steder, saaledes i Jarls, Skodborghus etc. I Harthe fandt man en der forglemt, fjendlig Corpsbefaling af 25de Maj, som angav de slesvig-holstenske Troppers Cantonnement den 26de, og hvoraf det i Forbindelse med de indløbne Efterretninger fremgik, at denne Del af den fjendlige Styrke havde taget Vejen ad Tonder til. Om Formiddagen den 29de modtog Oberst Juel fra Generalcommandoen paa Fyen den om Natten fra Odense afsendte Meddelelse angaaende den Udtydning, som Capitain Harbou ifølge sin Skrivelse fra Sønderborg af 28de Maj

ønskede, at der skulde gives den under hans Ophold i Odense i Krigsministerens Navn givne Ordre angaaende det højre Flankecorps's Optræden paa Halvøen. Obersten bestemte sig som en Følge heraf til den paafølgende Dag at gjenoptage den afbrudte Fremrykning med sit Corps, som han formerede i en Avantgarde, en Cavaleri-Brigade og et Hovedcorps. Avantgarden under Commando af Oberst Benzou bestod af 3die Reserve-Jægercorps, 1ste og 2den Husar-Escadron, Husar-Reserve-Escadronen, 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen); Cavaleri-Brigaden under Commando af Oberstlieutenant Pfaff dannedes af 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon, 5te og 6te Dragon-Regiment, til det første af hvilke de frivillige, beredne Jægere fra Jylland vare attacherede, samt 6 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen); Hovedcorpset under Commando af Oberst Meyer blev sammensat af 9de Linie-Bataillon, 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og Afdelingen af den 1ste Bataillon danske Frivillige, hvortil endvidere skulde slutte sig 4de og 5te Reserve-Bataillon samt 6te Batteri (Fuhrmann), efterhaanden som disse Afdelinger bleve overførte fra Fyen, hvad der for den førstnævnte Bataillons og Batteriets Vedkommende, som tidligere berørt, allerede fandt Sted den 30te Maj. Avantgarden erholdt Befaling til den 30te at rykke frem til Christiansfeld, og Cavaleri-Brigaden til over Hjarup at marchere til Jarls, medens Hovedcorpset skulde indtage Cantonnement i og om Kolding, til hvilken By Flankecorpsets Hovedkvarter tillige skulde forlægges. Der sendtes endvidere til Stiftamtmanden i Ribe en Anmeldelse om den forestaaende Indrykning i Slesvig, ledsaget af en Anmodning om, at alle der indløbende Meddelelser om Fjendens Bevægelser hurtigst muligt maatte blive besørgede til Corpset, og

at der maatte blive gjort Skridt til, at de tidligere i det Slesvigske etablerede Stafetlinier bleve gjenoprettede.

I Overensstemmelse med den givne Ordre rykkede Avantgarden den paafølgende Dag frem til Christiansfeld og Alver. Den saa under den hele Fremrykning aldeles Intet til Fjenden og tog en Bivouakstilling ved Tyrstrup Gaard og i Alver med en Vedetlinie fra Alver Mølle til Hjerndrup, fra hvilket sidste Punkt den holdt Forbindelse med Cavaleri-Brigaden. En Patrouille, der var sendt til Haderslev, vendte tilbage om Aftenen Kl. 11 med Efterretning om, at Byen var rømmet af Fjenden den foregaaende Dag om Eftermiddagen Kl. 5; dog havde en Escadron endnu samme Dag en kort Tid vist sig i Byen. — Samtidigt havde Cavaleri-Brigaden pousseret 5te Dragon-Regiment og 2 Kanoner frem til Jarls og Grønnebæk; 6te Dragon-Regiment detacherede 1 Escadron til Ødis og 1 til Øster Vandrup, hvilke 2 Byer desuden bleve besatte hver med 1 Compagni af 3die Reserve-Bataillon; de 2 andre Escadroner af 6te Dragon-Regiment og de 4 Kanoner af 5te Bateria (Dinesen) gik i Cantonnement i Hjarup. Den følgende Dag fortsattes Fremrykningen, idet Avantgarden brød op mod Haderslev, som den uden Modstand besatte, og hvor Forposter udsattes mod Syd og Sydvest, ligesom der ogsaa i Byen bestiltes Qvarter til en større Troppestykke for at vildlede med Hensyn til det efterfølgende Corps's Styrke og Bestemmelse. Paa højre Fløj holdtes Forbindelse med Cavaleri-Brigaden, af hvilken 5te Dragon-Regiment og de 2 Kanoner fra Jarls rykkede frem til et Cantonnement i Uldal og Skrydstrup, dog saaledes at 1 Escadron detacheredes til Gram for derfra at udføre en af Flankecorpset befalet Patrouillering imod Ribe og Løgumkloster. Den i Uldal og Skrydstrup værende Del af Regimentet udsatte de til Sikkring

fornødne Posteringer og patrouillerede imod Aabøl og Bevtøft. Paa venstre Fløj holdtes Forbindelse med 6te Dragon-Regiment, der rykkede frem til Vojemgaard, Hammelev og Styding, i hvilken sidste By Brigade-Stabsqvarteret valgtes. De 2 Brigaden attachederede Compagnier besatte Overgangsstederne over Tyrning Aa S. for Hammelev ved Tyrning Mølle og Christiansdal, ved hvilke Punkter ligeledes de 4 Kanoner af 5te Bateria (Dinesen) placeredes. Brigaden havde Ordre til ikke at søge nogen Kamp med Fjenden og om fornødent dirigere sin Tilbage-marche paa Skodborg. — Samtidigt afmarcherede Hovedcorpset fra Kolding til et Cantonnement Ø. og V. for Christiansfeld. 3die Dragon Regiment belagde Egnen mellem denne By og Frørup og patrouillerede derfra i vestlig og sydvestlig Retning, 9de Linie-Bataillon gik i Cantonnement i Christiansfeld og besatte Overgangene dersteds over Alver Aa samt den ved Torning Mølle, 3die Reserve-Bataillons 2 Compagnier, hvortil var attachederet den overførte Afdeling af 1ste Bataillon danske Frivillige, erholdt Cantonnement anvist i Alver og Skovhuse, besatte Overgangen ved Alver Mølle og patrouillerede langs Aaen; i Alver By henlagdes endvidere 6te Bateria (Fuhrmann), og endelig tog 4de Reserve-Bataillon Cantonnement i Braabæk og Torning. Hovedcorpsets Stabsqvarter var i Alver, Allarmpladsen for Cavaleriet V. for Christiansfeld, for 9de Linie-Bataillon Ø. for denne By, for 3die Reserve-Bataillon og Batteriet S. for Alver og for 4de Reserve-Bataillon N. for sidstnævnte Punkt. Hovedqvarteret forlagdes til Christiansfeld. 8de Bateria (Marcussen), der, som tidligere bemærket, den 31te overførtes til Snoghøj, erholdt Befaling til den følgende Dag at afmarchere til Kolding og der afvente nærmere Ordre. Alle Efterretninger, som paa den her omtalte Dag indløb om Fjenden, løde paa, at Preusserne

vare gaaede tilbage til Bov og Flensborg, medens Insurgenttropperne stode ved Tønder. Foruden den Opfordring, som Oberst Juel heri maatte søge til at fremskynde sin Marche Syd paa saa meget som muligt, maatte han finde en yderligere Tilskyndelse dertil i de rigtignok kun foreløbige Meddelelser om Affairen den 28de Maj, som han erholdt af Overlæge Rørbye, der den 30te var stødt til ham i Kolding og der havde begyndt sin Virksomhed som overordnet Læge ved Corpset med at oprette et Lazareth paa 100 Senge af endel Materiale, som Fjenden havde efterladt. Just som Obersten vilde afgaae fra Kolding til Christiansfeld, modtog han Meddelelse fra General Hedemann om Udfaldet af nysnævnte Kamp. Han meddelte Generalen, at han vilde rykke frem saa hurtigt, som Omstændighederne tillode det, og at han haabede den 2den Juni at være i Aabenraa. Da Afdelingerne, henhørende til Flankecorpsets Avantgarde, paa Grund af de sidste Dages Anstrængelser vare noget medtagne, beordredes en Afløsning saaledes, at 9de Linie-Bataillon og 3die Dragon-Regiment traadte istedetfor 3die Reserve-Jægercorps, de 3 Husar-Escadroner og 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment, hvilke 4 Escadroner vare blevne forenede under fælles Commando af Major Voigt i et saakaldet combineret Cavaleri-Regiment. Efter denne Afløsning, der dog først skulde skee den 1ste Juni Kl. 11 om Formiddagen, skulde 3die Reserve-Jægercorps indkvarteres i den nordlige Del af Haderslev, det combinerede Cavaleri-Regiment derimod lægges i Cantonnement i Hammelev, Styding og Vojemgaard, som Cavaleri-Brigaden om Morgen Kl. 9 skulde opgive for at rykke frem til et Cantonnement i Rangstrup, Galsted, Neder og Over Jersdal; Brigaden havde at besætte det foran disse Byer liggende Terrain og skulde udsende Patrouiller mod Ar-

ild og Hellevad samt søge at indhente Underretning fra Løgumkloster og Tønder; i østlig Retning havde den at søge Forbindelse med Avantgarden, der agtedes frem-skudt til Egnen om Hoptrup. Nogen Indfyldelse paa Ordren til Cavaleri-Brigaden har vistnok en Meddelelse fra Ribe Amthus havt, hvori der meddeltes en om end noget usikker Efterretning om, at der for nogle Dage siden skulde være kommet Insurgenttropper til Gram, som derfra vare gaaede til Arrild, at der i Vester-egnen var seet fjendlige Patrouiller, hvoraf en enkelt havde vist sig foran Ribe Sønderport, og at endelig Løgumkloster skulde være besat af Fjenden, hvis Hovedstyrke i Tønder dog sagdes at have erholdt Ordre til at marchere til Tinglev. Med Hensyn til Forholdene ved den østlige Hovedlandevej da tilgik der Flankecorpset den 31te om Aftenen sent Meddelelse om, at Aabenraa var ubesat af Fjenden, men at denne stod S. for Byen, og at slesvig-holstenske Tropper befandt sig i Egnen V. for samme. Ved denne Lejlighed erholdt Oberst Juel tillige Meddelelse om den tidligere berørte Landsætning af 1ste Reserve-Jægercorps dels i Gjenner Fjord og dels i Aabenraa.

Avantgarden erholdt Befaling til, efterat den før omtalte Afløsning var skeet, at rykke frem til Hoptrup og udstille en Forpostlinie mellem Sønderballe og Skovby. Hovedcorpset beordredes til Kl. 9 om Formiddagen at bryde op fra Alver og Omegn for at marchere til Haderslev. I Overensstemmelse med de her anførte Befalinger satte 9de Linie - Bataillon og 3die Dragon - Regiment sig i Marche Syd paa den 1ste Juni om Morgenen Kl. 6; efterat Afdelingerne af Avantgarden vare afløste, paa-begyndtes Fremrykningen mod Hoptrup. Oberst Benzon var allerede før Afgangen fra Haderslev ved en fra Aabenraa tilbagevendende Cavaleripatrouille bleven under-

rettet om, at Oberst Lønborg med 3 Compagnier i 3die Reserve-Jægercorps den foregaaende Dags Aften var landsat i Gjenner Fjord, og at han efter at have tilbragt Natten i en Stilling ved Sønderballe, hvor han ved et fra Bataillonens afsendt Officer fik Kundskab om Flankecorpsets paatænkte Fremrykning den følgende Dag, var marcheret til Hoptrup for der at forene sig med Avantgarden. Kl. 3 1/2 om Eftermiddagen indmeldte Oberst Benzon til Flankecorpset, at Avantgarden havde indtaget den befalede Stilling i og foran Hoptrup. Om trent til samme Tid indtraf Cavaleri-Brigaden i sine nye Cantonnements; den var under Fremrykningen kommen i Forbindelse med den af Hr. Krüger fra Bevtøft etablerede Stafetlinie og ventede snart gennem den at erholde Efterretninger fra Egnen om Aabenraa og om Tønder. Brigaden var saaledes disloceret, at 5te Dragon-Regiments 2 Escadroner og de beredne Jægere cantonnerede i Bevtøft, Resten af Regimentet i Over Jersdal. 6te Dragon-Regiment var fordelt med 2 Escadroner til Galsted og 2 til Rangstrup; i Neder Jersdal, hvorhen Brigadens Stabsquartier forlagdes, cantonnerede de 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og de Brigaden attacherede 6 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen). De tilbageblevne Afdelinger af Hovedcorpset ankom ligeledes om Eftermiddagen til Haderslev; 4de Reserve-Bataillon lagdes i concentreret Cantonnement i Byens sydlige, 6te Batteri (Fuhrmann) i dens nordlige Del, hvor 3die Reserve-Jægercorps efter Afløsningen ligeledes befandt sig. De 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og Afdelingen af 1ste Bataillon danske Frivillige besatte Tyrning Mølle og Christiansdal samt Hammelev, i hvilken sidste By og i Styding det combinerede Cavaleri-Regiment efter dets Afløsning var gaaet i Cantonnement. Hovedcorpsets Stabsquartier var i Haderslev, hvorhen

ligeledes Flankecorpsets Hovedkvarter forlagdes. De 3 i Hoptrup værende Compagnier af det 1ste Reserve-Jægercorps anvistes Cantonnement i Nørre og Sønder Marstrup, det i Aabenraa landsatte Compagni af Corpset, der antoges at ligge altfor udsat, blev, som alt anført, beordret tilbage foreløbigt dog kun til Gjenner. Hele det 1ste Reserve-Jægercorps blev indlemmet i Hovedcorpset, som til Gjengjæld fik Befaling til at afgive de 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og Afdelingen af 1ste Bataillon danske Frivillige til Cavaleri-Brigaden og til den Ende lade disse Tropper møde den paafølgende Dag om Formiddagen Kl. 9 i Neder Jersdal.

Paa dette Punkt af det højre Flankecorps's Fremrykning viste der sig en om end kun kortvarig Forskjel mellem de Instructioner og Ordre, der tilgik Oberst Juel fra Krigsministeriet paa den ene og General Hedemann paa den anden Side. Medens nemlig Sidstnævnte opmuntrede til en hurtig Fremrykning af Corpset og til Forstærkning af dette gav Oberst Juel Befaling til at lade de 2 Granat-Halvbatterier under Capitainerne Boeck og Haxthausen følge efter fra Fyen, anbefalede Krigsministeren, idet han iøvrigt udtalte sin Billigelse af de af Capitain Harbou i hans Navn udstedte Ordre, den største Forsigtighed under Corpsets Fremrykning. Han gav endog Oberst Juel den bestemte Befaling, i hvert Fald at standse denne Fremrykning ved Aabenraa, indtil en aldeles sikker Forbindelse med Armeecorpset paa Als var opnaaet over Land eller søværts. For det let forudselige Tilfælde, at Fjenden maatte vende om og atter med en større Styrke gaae Nord paa, blev det paalagt Obersten at gaae tilbage Skridt for Skridt uden at indlade sig i noget afgjørende Engagement indtil Elbo-Herred, hvor Corpsets Infanteri og Artilleri skulde søge at holde sig, og hvorfra Retraiten om fornødent skulde

dirigeres paa Fredericia og Snoghøj, medens Cavaleriet i ethvert Tilfælde skulde gaae Nord paa, og dets Bevægelser altsaa ledes i Overensstemmelse hermed. Samtidigt befalede Ministeriet Generalcommandoen paa Fyen at forlægge 2 Compagnier af 5te Reserve-Bataillon til Fredericia og at lade Resten af Bataillonon følge efter sammesteds hen, naar det til Fyen forventede, svenske Hjælpecorps, hvorom det Fornødne senere vil blive fremsat, var ankommet til denne Ø.

Medens Ordren fra General Hedemann fremkaldte Befalinger fra Oberst Juel dels til de ved Corpset tilstedeværende Afdelinger om en almindelig Fremrykning den paafølgende Dag, dels til det den 31te Maj overførte 8de Batteri (Marcussen) om den 2den Juni at marchere til Haderslev, dels endelig til Major Deichmann om snarest muligt at lade de 2 Granat-Halv-batterier overføre til Snoghøj og derfra afgaae til Kolding, saa foranledigede Paamindelserne fra Krigsministeriet i Forening med de indløbne Efterretninger om Fjenden en Standsning i selve Flankecorpsets videre Fremrykning. De nævnte Efterretninger lode nemlig, som tildels alt anført, paa, at der stode fjendlige Tropper S. og V. for Aabenraa, og at Rødekro var besat af en mindre Styrke af Insurgenttropper, ligesom der ogsaa af disse sidste fandtes Afdelinger i Egnen om Tønder og Løgumkloster. Oberst Juel ansaa det under disse Omstændigheder ikke for stemmende med den paabudte, store Forsigtighed at rykke længere frem, forinden han var kommen til nøjere Kundskab om Fjenden. Han besluttede derfor at blive staaende den 2den Juni i den af ham den 1ste indtagne Stilling og benytte Dagen til Patrouillering i sydlig og vestlig Retning. Han meddelte dette til General Hedemann og bemærkede, at det vilde afhænge af de Efterretninger, som tilveje-

Oberst Juel
standser sin
Fremrykning
ved Haderslev.
— Forskjellige
Recognosce-
ringer foretages.

bragtes ved disse Patrouilleringer, om han den 3die Juni vilde rykke frem til Aabenraa eller ikke. Beslutningen om denne Standsning i Fremrykningen blev først tagen sent paa Aftenen den 1ste Juni, efterat allerede Befalingen til den omtalte Fremmarche den følgende Dag var udgivet. Ifølge denne, der var afgaaet fra Flankecorpsets Hovedkvarter Kl. 9 om Aftenen, skulde Avantgarden den paafølgende Dag skydes frem til Aabenraa, Cavaleri-Brigaden til Hellevad og Bsted, og Hovedcorpset til Gjenner, hvorfra 1 Bataillon skulde detacheres til Hjarup og derfra besætte Rødekro, medens det Hovedcorpset tildelte Cavaleriskulde henlægges til Øster Løgum og Rugbjerg. Den hele Bevægelse kom imidlertid, som alt anført, ikke til Udførelse, og Flankecorpsets Afdelinger forbleve i de af dem den 1ste indtagne Cantonnements, dog med Undtagelse af de 2 under Hovedcorpset hørende Compagnier af 3die Reserve-Bataillon samt Afdelingen af 1ste Bataillon danske Frivillige, der ifølge den tidligere Ordre afgik til Cavaleri-Brigaden og af denne anvistes Cantonnement i Strandelhjørne, samt 2 Compagnier af 3die Reserve-Jægercorps, der indtog fornævnte Commandos Plads ved Tyrning Mølle og Christiansdal. 8de Batteri (Marcussen) erholdt Befaling til at standse i Alver, hvor det skulde forblive indtil nærmere Ordre.

Derimod udgik der om Natten mellem den 1ste og 2den Juni Kl. 12 1/2 en Ordre til Avantgarden om strax at fremsende 1 Escadron mod Aabenraa og til Cavaleri-Brigaden om den paafølgende Morgen at dirigere en lignende Styrke mod Rødekro saa betimeligt, at den kunde indtræffe der omtrent Kl. 5 for om muligt at overrumple den mindre Afdeling Insurgenttropper, der sagdes at have besat dette Punkt. Den fra Avantgarden fremsendte Escadron skulde, saafremt Aabenraa ikke fandtes

besat af Fjenden, detachere 1 Deling ind i Byen for at besætte Tilgangene til denne, medens man afleverede en Skrivelse til den commanderende Søofficer i Havnen og bestilte Qvarter i Byen til 5000 Mand. Den mod Rødekro dirigerede Escadron skulde for det Tilfælde, at den ikke der stødte paa Fjenden eller i ethvert Fald kun forefandt en saa ringe Styrke, at den med Lethed kunde sprænges fra hinanden, besætte det derværende Overgangssted over Rødaa og indsende Melding derom; Escadronen skulde, hvis den blev nødt til Retraite, iværksætte denne enten ad samme Vej, som den havde benyttet ved Fremrykningen, eller paa Gjenner. Cavaleribrigaden blev desuden beordret til Kl. 9 om Formiddagen at afsende 1 Escadron over Arrild mod Løgumkloster med Ordre til, hvis den naaede sidstnævnte Sted, der at bestille Qvarter for en større Styrke og derpaa retournere over Bested.

Som Følge af de sidstnævnte Befalinger afgik 2den Escadron af 3die Dragon-Regiment under Ritmester Lichtenstein mod Aabenraa. Denne By fandtes besat af en lille Styrke, som Capitain Bille, der var ankommen dertil med Hekla, havde landsat, men som Capitainen dog ansaa for alt for svag til vedblivende at udføre denne Tjeneste, især naar den Understøttelse, som den havde i Heklas og 2 Kanonbaades Tilstedeværelse formindskedes ved, at Hekla, der ofte var nødvendig andetsteds, fjernede sig. Angaaende Fjendens Postering bragte Patrouillen iøvrigt den Efterretning, at de fjendelige Forposter skulde staae $\frac{1}{2}$ Mil S. for Aabenraa, men at der navnlig om Natten fremsendtes Patrouiller nærmere ind mod Byen. — Den mod Rødekro befalede Bevægelse udførtes af 3die Escadron af 6te Dragon-Regiment under Ritmester Amlø. Escadronen naaede sin Bestemmelse uden at støde paa Fjenden og udsendte

fra Rødekro Patrouiller over Ris og Søst. Af de Meldinger, som Ritmester Amle indsendte fra Rødekro, fremgik det, at hannoveranske og slesvig-holstenske Tropper den foregaaende Dag havde havt Bolderslev, Uge, Lavtrup og Tinglev besatte, at disse havde forladt Bolderslev den 2den Juni om Formiddagen, men at de andre, nævnte Byer ligesom ogsaa Povlskro vare besatte af preussiske Tropper, der havde afløst de tidligere der værende, og af hvilke en Patrouille, bestaaende af 3 Garde-Skytter, blev opsnappet af vore Tropper. Efter hvad man iøvrigt kunde erfare, var Flensborg og Bov stærkt besatte af Tropper, henhørende til alle Vaabenarter. Escadronen forlod Rødekro om Aftenen og vendte tilbage til sit Cantonnement. — Mod Løgumkloster marcherede endelig Ritmester Würtzen med 1ste Escadron af 6te Dragon-Regiment. I Arrild erfarede han, at man der opbevarede endel af Fjenden requireret Fourage, og at Løgumkloster var besat af en lille Afdeling paa 20—30 Mand Infanteri. Den i Arrild forefundne Havre lod Ritmesteren ved et efterladt Commando transportere til Galsted, selv fortsatte han Marchen ad Løgumkloster til. Under Fremrykningen mod Byen detacherede Ritmesteren Lieutenant Guldberg med 1 Deling for at omgaae Byen i vestlig Retning og afskjære Besætningen Retraiten ad Vejen til Tønder. Da Ritmesteren med Hovedstyrken nærmede sig Byen, saa han imidlertid den fjendlige Afdeling forlade den og trække sig tilbage ad Tønder til; han befalede derfor Lieutenant Løvenhjem med 1 Deling at forfølge den. Lieutenanten rykkede rask gennem Byen og indhentede det fjendlige Commando c. 2000 Alen S. for denne, hvor det kastede sig ind i en tæt ved Vejen værende Mose; det optog dog ikke her nogen Kamp, men overgav sig strax, da Lieutenanten opfordrede det dertil. I Løgumkloster

vare de fleste tydsksindede Beboere, og deriblandt Embedsmændene flygtede. Escadronen udførte Tilbagemarchen i Overensstemmelse med den givne Befaling over Bsted uden at støde paa Fjenden. Det ved Logumkloster tilfangetagne Commando bestod af 2 Underofficerer og 20 Mand slesvig-holstenske Tropper.

De Efterretninger om Fjendens Stilling, der ved disse Recognosceringer vare erhvervede, i Forening med en Melding fra et af det combinerede Cavaleri-Regiment mod Skrydstrup udsendt Observationscommando om, at General Wrangel efter en Rejsendes Udsagn skulde finde sig i Tinglev, og at denne By og nærmeste Omegn var meget stærkt besat, bevirkede, at Oberst Juel bestente sig til ogsaa den paafølgende Dag at forblive i den af ham indtagne Stilling og ved Patrouillering at holde sig underrettet om Fjendens Bevægelser. Avantgarden fik som en Følge heraf Ordre til den 3die Juni Kl. 8½ om Formiddagen at sende 1 Escadron frem til Aabenraa for at aspatrouillere Egnen S. for denne By. og Cavaleri-Brigaden til samtidigt at lade 1 Escadron rykke frem til Rodekro og efter at have besat dette Punkt skyde Observationscommandoer frem til Hjortkjær og Nybøl; de 2 Escadroner skulde søge Forbindelse med hinanden og under en mulig Retraite stræbe at bevare denne Forbindelse. Cavaleri-Brigaden skulde endvidere 1 Time senere lade 1 Escadron rykke frem til Hellevad og Bsted, hvorfra den skulde udstille Observationsposter i sydlig og vestlig Retning; den havde at forblive i denne Stilling indtil Kl. 5 om Eftermiddagen, medmindre de andre Escadroner bløve nodte til at gaae tilbage. Disse Bevægelser bleve udførte henholdsvis af 3die Escadron af 3die Dragon-Regiment under Ritmester Friedrichsen, 2den Escadron af 5te Dragon-Regiment under Ritmester Fenker og 4de

Escadron af 6te Dragon-Regiment under Ritmester Barneckow. Ritmester Friederichsen fremsendte efter at være ankommen til Aabenraa $\frac{1}{2}$ Escadron over Aarup mod Stubbæk; dette Commando stødte i Aarup Skov paa fjendlige Cavaleriposter, hvad der ogsaa var Tilfældet med en mindre Patrouille, der ad Chausseen sendtes frem til Styntom. — Ritmester Fenker udførte den ham befalede Bevægelse uden at støde paa Fjenden, der efter Beboernes Udsagn holdt Skovene S. og V. for Aabenraa besatte med Infanteri; fra Rødekro afsendte han Patrouiller til Aabenraa og Hellevad, hvorved han kom i Forbindelse med de derhen dirigerede Escadroner. Fra Hellevad sendte Ritmester Barneckow Patrouiller til Løgumkloster, Bredvad og Hjortkjær; paa det første af disse Steder rykkede der efter vor Patrouilles Bortgang 1 fjendlig Escadron ind ad Tønder-Vejen; Patrouillen til Bredvad erfarede af Beboerne, at der kort før dens Ankomst havde været en fjendlig Patrouille paa 10 Kyradsere i Byen, samt at Tinglev var stærkt besat navnlig med Cavaleri og Artilleri.

Af de den 2den og 3die udførte Recognosceringer syntes det saaledes at fremgaae, at man foran sig havde preussiske Tropper, der vare i Begreb med at skyde sig noget nærmere fremad mod Aabenraa, og da der nu tillige den 3die Juni indløb en Skrivelse fra General Hedemann, hvori denne udtalte, at Foreningen af Flankecorpset med Armeecorpset neppe vilde kunne skee, før man havde Sikkerhed for, at Preusserne havde forladt Flensborg for at gaae længere Syd paa, opgav Oberst Juel foreløbigt at rykke længere frem, en Beslutning, som han ikke fandt sig foranlediget til at forandre ved en senere, ligeledes fra General Hedemann modtagen Skrivelse, hvori det udtaltes som ønskeligt, at han rykkede frem til Egnen om Rødekro. I de nævnte Skrivelser

Oberst Juel op-
giver foreløbigt
at rykke videre
frem. Recogn-
osceringernes
fortsættes.
Aabenraa paa-
tænkes besat
med 2 Com-
pagnier.

var det tillige blevet anbefalet at fremsende Recognosceringscommandoer af Cavaleri henimod Felsted, Kliplev og Bommerlund, hvilket for endel alt var skeet ved de den 2den og 3die udførte Patrouilleringer. Det af Generalen fremsatte Forlangende skete yderligere Fyldest ved de for den paafølgende Dag beordrede Recognosceringer, idet det blev paalagt Avantgarden at gjentage den den 3die udførte Bevægelse over Aabenraa og Rødekro, dog med den Modification, at 2 Escadroner fremsendtes til sidstnævnte Sted, og Cavaleri-Brigaden at dække denne Recognoscering ved Afsendelse af 1 Escadron til Hellevad og 2 til Bsted. Det blev paalagt disse sidste Escadroner at søge Forbindelse med de 2 mod Rødekro dirigerede og at patrouillere imod Logunkloster, Højsted og Ravsted; saafremt Fjenden ikke havde besat Terrainet eller ved deres Fremrykning gik tilbage, havde de at forblive i deres Stilling til Kl. 4 om Eftermiddagen. Samtlige Recognosceringscommandoer blev det paalagt at søge at undgaa Engagement med Fjenden.

Ifølge disse Ordre afmarcherede Major Amsinck med 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment om Morgenen den 4de Juni fra Cantonnementet i Skovby mod Rødekro. Regimentets 3die Escadron under Ritmester Friederichsen, der efter sin Expedition til Aabenraa den foregaaende Dag ifølge Ordre fra Hovedkvarteret var gaaet i Cantonnement for Natten i Kirkeby, rykkede samtidigt paany frem mod Aabenraa. Undervejs blev det Ritmesteren fortalt, at fjendlige Tropper samme Dags Morgen vare rykkede ind i Byen, og Rigtigheden af denne Meddelelse bekræftedes noget efter ved en ham passerende, skriftlig Melding derom til Flankecorpset fra Capitain Ernst, der ved en Officer allerede den foregaaende Dag havde anmeldt sin Ankomst med et Ingenieur-Detachment til Aabenraa, hvor han i Forening med Sol-

datesken fra Hekla havde besat Byens Tilgange. Ritmester Friederichsen fortsatte sin Fremrykning, der imidlertid paa Grund af den større Forsigtighed, der nu maatte iagttages, kun kunde gaae langsomt, saaledes at han først ved Middagstid indtraf N. for Aabenraa. Han efterlod her den halve Escadron og rykkede med Resten ind i Byen, hvis Udgange i sydlig og vestlig Retning han besatte. Der var ingen Søofficer tilstede i Byen, derimod traf Ritmesteren Capitain Ernst. Denne var om Morgenen Klokken lidt over 6 pludseligt bleven angrebet af en Afdeling preussisk Infanteri; der var navnlig fra Fjendens Side blevet skudt endel Skud, dog uden at Capitainens Commando, hvis Styrke var henved 40 Mand, og som strax havde trukket sig tilbage og indskibet sig paa Kanonbaadene, led noget Tab. Klokken mellem 9 og 10, efterat Fjenden atter havde forladt Byen, havde Capitainen paany begivet sig iland med sit Commando. Han meddelte imidlertid Ritmesteren, at da det almindeligt berettedes, at der den paafølgende Nat vilde ankomme flere tusinde Mand med 8 Kanoner til Byen, var det hans Hensigt atter at gaae ombord. Da Ritmester Friederichsen gjennem Beboerne erfarede, at den fjendlige Afdeling havde trukket sig tilbage ad den sydvestlige Udgang af Byen henimod den i Skoven der liggende Skovriderbolig, ligesom ogsaa at Cavaleriposter stode paa Vejen, som fra Bomhuset ved 'hausseen S. for Aabenraa fører gjennem Aarup Skov til Aarup, gav han Ordre til, at Lieutenant Flindt, der befandt sig ved den halve Escadron N. for Byen, skulde med en Patrouille paa 10 Mand foretage en Recognoscering henimod den nævnte Skovriderbolig. Resultatet af denne Recognoscering var, at Skoven paa begge Sider af Vejen fandtes besat med Infanteri, ligesom man ogsaa opdagede en fjendlig Observationspost i selve Skov-

riderhuset. Da man saaledes var kommen til fuldstændig Vished om, at det nærmeste Terrain S. for Aabenraa var besat af Fjenden, og da under de givne Forhold en Fremrykning med Cavaleri alene i et Terrain, der var saa gjennemskaaret, ikke kunde forsvares, navnlig naar det, saaledes som her var Tilfældet, var befalet at undgaae Engagement, saa Ritmester Friederichsen ingen Grund til længer at forblive i Byen, hvor hans Commando let kunde blive udsat for at afskjæres; han indtog derfor Klokken omtrent 3 sine Poster og tiltraadte Tilbage-marchen. Tæt N. for Byen modte Escadronen en Transport af de ved Patrouilleringen i de sidste Dage gjorte Fanger, der af Flankecorpset vare blevne dirigerede paa Aabenraa for at bringes ombord i Hekla. Med Transporten overbragtes der et Brev til Commandeurcapitain Bille, hvori Flankecorpset meddelte, at der samme Dag vilde blive sendt 2 Compagnier til Aabenraa, hvis Bestemmelse var at besætte Byens Ud-gange; Besætningen skulde indlægges i et Par Huse nær ved Havnen, saaledes at de i paakommende Tilfælde kunde trække sig tilbage paa Kanonbaadene. Commandeurcapitain Bille blev desuden anmodet om enten at forblive der med Hekla eller at bevirke, at et andet Dampskib blev beordret til Aabenraa, saalænge Byen var besat paa denne Maade; forsaavidt Kanonbaade ikke skulde være tilstede i tilstrækkeligt Antal tileventuelt at indtage 2 Compagnier, anmodede Flankecorpset Commandeurcapitainen om, at andre Fartøjer maatte blive skaffede tilveje i dette Øjemed. At Oberst Juel bestemte sig til denne sidstnævnte Detachering, havde hovedsagelig sin Grund deri, at han, samtidigt med at han ikke vilde rykke frem til Aabenraa eller Rodekro, saaledes som det var ønsket af General Hedemann, dog indsaa det Ønskelige i navnlig af Hensyn til Marinen at holde førstnævnte Punkt besat. Den

4de Juni om Formiddagen udgik der som en Følge heraf Befaling til Hovedcorpset om at lade 2 Compagnier strax afgaae til Aabenraa med det nys berørte Formaal. Der blev med Hensyn til Barricaderingen af Byens Tilgange henvist til Understøttelse af Capitain Ernst, til hvem der samtidigt medgaves den til Flankecorpset af ham afsendte Officer den i saa Henseende fornødne Ordre. Hovedcorpset bestemte til denne Expedition 2 Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps, der henad Kl. 2 om Eftermiddagen afmarcherede fra Cantonnementet, anførte af Bataillonscommandeuren, Oberst Lønborg. Ved Knivsbjerg mødte Commandoet den fra Aabenraa tilbagevendende Escadron, hvoraf Lieutenant Flindt med 20 Mand blev beordret til atter at rykke frem med dette. Klokken henved 6 ankom Commandoet paa Højderne N. for Aabenraa. Dragon-Detachementet blev sendt frem til Byen som Bedækning for Lieutenant Lønborg af Jægerne, hvem det blev overdraget at undersøge Forholdene dersteds. Lieutenanten bragte efter at have talt med Officererne paa de 2 tilstedeværende Kanonbaade og med forskjellige af Byens velsindede Beboere Underretning tilbage om, at en større, fjendlig Styrke endnu antoges at staae i de S. V. for Byen liggende Skove, at Commandeurcapitain Bille havde forladt Fjorden med Hekla, at Capitain Ernst, der med sit Commando befandt sig ombord paa dette Skib, altsaa heller ikke var tilstede, og at Indgangene til Byen ikke vare barricaderede. Under disse Omstændigheder og især da de 2 tilstedeværende Kanonbaade ved en eventuel omgaaende Bevægelse fra Fjendens Side ikke vare tilstrækkelige til at optage Commandoet, fandt Oberst Lønborg det uforvarsomt at besætte Aabenraa med den ham medgivne Styrke; han beordrede derfor de 2 Compagnier tilbage til Gjænger og sendte en Officer til Oberst Juel med

Underretning om det Passerede og for at indhente hans Bestemmelse om, ihvorvidt de den følgende Morgen atter skulde fremsendes til Byen. Oberst Juel gav imidlertid Ordre til, at de 2 Compagnier skulde gaae tilbage til Hoptrup, hvorfra de den paafølgende Dag afgik til Corpsets Cantonnement i Marstrup.

Efterat Oberst Lønborg var afmarcheret fra Aabenraa, kom Hekla tilbage dertil med 3 Kanonbaade paa Slæb. Commandeurcapitain Bille var nemlig løbet ud af Fjorden for at hente disse Baade, som han havde forlangt til Forstærkning, og hvis Tilstedeværelse var nødvendiggiort ved det anmeldte, større Commandos Ankomst til Byen. Den Officer, der den foregaaende Aften var sendt af Capitain Ernst til Haderslev, var imidlertid vendt tilbage og bragte Capitainen den ovenfor omtalte Ordre fra Flankecorpset. Endnu samme Aften recognoscerede Commandeurcapitainen og Capitainen i Forening Terrainet ved Havnen, og Klokken henad 11 afsendte Førstnævnte en Skrivelse til Major Steinmann, hvori han næst efter at beklage sin Fraværelse ved de 2 Compagniers Ankomst til Byen meddelte ham de Resultater, hvortil han og Capitain Ernst vare komne med Hensyn til Sikkringen af en til Aabenraa henlagt Besætning. Ifølge denne Meddelelse vilde en Besætning i Aabenraa have en fuldkommen sikker Retraite ved fra Havnens nordlige Dæmning at gaae over det Dige, der forbandt denne med Landet Ø. for Byen, og paa Midten af hvilket der var en Bro, som let kunde afkastes, hvornæst Besætningen enten kunde søge Nord efter over Løjt og Gjenner eller langs Stranden henimod Teglværkerne, hvor den uden Vanskelighed kunde tages ombord paa Kanonbaadene, fra hvilke saavel Havnens Dæmninger som det omtalte Dige fuldstændigt kunde beherskes. Commandeurcapitainen meddelte fremdeles, at Capitain

Ernst den følgende Morgen vilde recognoscere Terrainet S. og V. for Byen og tage Bestemmelse om de Barricaderinger og andre fortificatoriske Arbejder, der i Henhold til Flankecorpsets Ordre til Capitainen burde udføres, og udtalte endelig sin Overbevisning om Vigtigheden af Aabenraas Besættelse, angaaende hvilken Sag han agtede gennem Commandeurcapitain Paludan at forelægge General Hedemann en Betænkning, hvori Vigtigheden af dette Punkts Besiddelse begrundedes dels i dets Beliggenhed som Ind- og Udskibningssted for Hæren og som Tilholdssted for Marineafdelingen, navnlig for Kanonbaadene, dels i den Beskyttelse, som man skyldte Byens tro Befolkning, og endelig i Ønskeligheden af at have denne Havn i vor Magt for det Tilfælde, at Fredsunderhandlinger skulde blive indledede med en Vaabenstilstand, baseret paa status qvo.

Medens dette passerede i Aabenraa. var Major Amsinck med de 2 ham underlagte Escâdroner rykket frem til Rødekro og havde fremskudt Observationscommandoer til Hjortkjær og Nybøl. Commandoet stødte ikke paa Fjenden, der samme Dags Morgen havde havt Patrouiller i Ris og Rødekro, og om hvem Indvaanerne udsagde, at han havde Skovene S. V. for Aabenraa besatte med Infanteri og Cavaleri. Foruden Hjortkjær og Nybøl afpatrouillerede Commandoet Aarslev, Alslev og Mellerup; i disse Byer var der ingen fjendlig Besætning, hvad der ligeledes efter Beboernes Udsigende var Tilfældet med Bjolderup, hvorimod Bolderslev, Uge og Egen omkring disse Byer almindeligt angaves at være meget stærkt besatte med Infanteri, medens man der af Cavaleri kun havde seet et Par Escadroner og slet intet Artilleri. Der blev paatænkt en Patrouillering mod Bolderslev og Uge, men samtidigt med at denne skulde tage sin Begyndelse henad Kl. 4 om Eftermiddagen, indløb der en

Melding fra 5te Dragon-Regiment om, at de 2 i vestlig Retning under Ritmester Würtzen udsendte Escadroner vare blevne angrebne af en overlegen, fjendlig Styrke og kastede tilbage med betydeligt Tab. Majoren ansaa det derfor for rigtigst at tiltræde Tilbagemarchen, der ligeledes udførtes uden at komme i Berøring med Fjenden, og Commandoet ankom til sit Cantonnement i Skovby om Aftenen Kl. 7. Den besværlige Tjeneste ved Avantgarden og de langt udgaaende Recognosceringer sees allerede paa dette Tidspunkt at have medtaget Cavaleriets Kræfter endel, saaledes at der fra flere Sider blev yttret Betæneligheder ved en i længere Tid fortsat Tjeneste af samme Art.

Ritmester Würtzens Sammenstød med Fjenden i Egnen om Bested.

Af Bevægelserne paa denne Dag staaer der saaledes endnu tilbage at omtale Recognosceringen af de 3 Escadroner under Commando af Ritmester Würtzen og det Uheld, der, som alt ovenfor berørt, tilstødte Denne. Ritmester Würtzens Commando bestod af 1ste og 2den Escadron af 6te Dragon-Regiment, af hvilke den første, Ritmesterens egen Escadron, denne Dag commanderedes af Lieutenant Høegh Guldberg, den anden af Ritmester Brunckhorst, og 1ste Escadron af 5te Dragon-Regiment under Lieutenant Lützau. Denne sidste Escadron dirigeredes mod Hellevad, de 2 andre marcherede over Svejlund til S. for Bested, hvor der blev gjort Holdt Klokken omtrent $10\frac{3}{4}$ om Formiddagen. 2den Escadron detacherede fra Svejlund Lieutenant Bentzen med 1 Deling til Klovtoft for at tilvejebringe Forbindelse med Escadronen i Hellevad. 1 Deling ligeledes af 2den Escadron udsattes som Feltvagt ved Arndrup Mølle med Front mod Arndrup og Hessel, og en Patrouille paa 1 Underofficer og 6 Mand af samme Escadron blev afsendt mod Klovtoft. Mod Løgumkloster fremsendtes af 1ste Escadron omtrent Halvdelen under Lieutenant Løvenhjelms for at

afpatrouillere Terrainet S. for Bsted og henimod Løgumkloster. Kl. 11³/₄ indløb der fra Lieutenanten Melding om, at han var rykket frem til i Nærheden af Løgumkloster, der var besat af en fjendlig Styrke, som af ham ansloges til 1 Escadron. Ritmester Würtzen beordrede da den tilbageværende Halvdel af 2den Escadron til at rykke frem ad Vejen til Løgumkloster som Soutien for Lieutenant Løvenhjelm, men kort efterat Ritmester Brunckhorst var afgaaet med denne Afdeling i den betegnede Retning, indløb der Melding fra Vedetterne, som vare udsatte fra Feltvagten ved Arndrup Mølle, at 2 fjendlige Escadroner vare under Fremrykning fra Egnen om Ravsted. Ritmester Würtzen lod Lieutenant Guldberg med den tilbageværende Halvdel af 1ste Escadron rykke frem ad Vejen ned mod Møllen og sendte Befaling til Ritmester Brunckhorst om snarest muligt igjen at slutte sig til ham. Ritmester Brunckhorst havde, da han under sin Fremmarche ligeledes bemærkede det fjendlige Cavaleri, gjort Holdt, og, da han skjønnede dets Styrke at være 4 Escadroner, ansaa han det for rigtigst at gaae tilbage gennem Bsted. Han var saaledes paa Vejen til sidstnævnte By, da Ritmester Würtzens Ordre naaede ham, og han søgte nu ad korteste Vej og derfor tvers over Markerne at forene sig med Denne. Fjendens Overlegenhed havde imidlertid foranlediget Ritmester Würtzen til at lade Lieutenant Guldberg gjøre omkring med den halve Escadron og langsomt tage Vejen ad Sivkro til. Paa denne Vej stødte Ritmester Brunckhorst til Commandoet og fulgte med langs Siden af Vejen paa Markerne N. for denne. Fjenden opholdtes imidlertid af den ved Møllen staaende Feltvagt, der under en meget livlig Blænkren langsomt fulgte efter den øvrige Styrke, der endnu paa dette Tidspunkt marcherede roligt og i Skridt. Efterat Fjenden imidlertid

havde sat sig i Besiddelse af Arndrup Mølle-Passet og var kommen paa det Rene med vor ringe Styrke, trak han et Par Escadroner frem til Attaque. Samtidigt opstod der nogen Uorden i vor Colonne derved, at den halve Escadron under Ritmester Brunckhorst stødte paa et højt Dige, saaledes at ogsaa den maatte rykke ud paa Vejen, hvorved en Del af Ritmesterens Styrke kom foran, en Del bagved den af Lieutenant Guldberg commanderede, halve Escadron. I den saaledes noget sammenblandede Colonne opstod der ved den overlegne, fjendlige Styrkes Frembrud en Uro, som det navnlig under den vedvarende Skydning og den efterhaanden forstærkede Gangart var vanskeligt at beherske. Den fjendlige Styrke, der hurtigt culbuterede den svage Arrieregarde, naaede efterhaanden nærmere og nærmere ind paa vor retirerende Hovedstyrke. Ritmester Würtzen, der befandt sig i Nærheden af Queuen af Colonnen, vilde gjøre omkring og commanderede derfor gjentagne Gange Holdt; han lod fremdeles sin Trompeter signalisere og sendte ham, da Signalet ikke blev adlydt, til Ritmester Brunckhorst med Ordre til at gjøre Holdt. Fjenden var imidlertid kommen lige tæt ind paa vor Colonne, de Bageste i denne, der havde hørt Ritmester Würtzens Commando og havde gjort omkring, bleve overredne, Queuen af Colonnen attaqueret, og under den derved opstaaede Støj, Raaben og Forvirring blev Ritmester Brunckhorsts Forsøg paa Udførelsen af den ham af Trompeteren overbragte Ordre uden Resultat. Efter Sammenstødet, der fandt Sted omtrent ved Sivkro, foregik vore Troppers Retraite med største Il og under stadig Forfølgning fra Fjenden indtil det Punkt, hvor Vejen bøjer af til Klovtoft, idet Fjenden her standsede for kort efter at vende tilbage ad samme Vej, som han var kommen. Ritmester Würtzen havde fulgt sit Com-

mandos Tilbagegang ude paa Marken til Siden af Vejen saa godt, som hans Hests store Træthed tillod det; lidt paa den anden Side af Sivkro styrtede imidlertid Hesten, da den skulde sætte over en Grøft, og kom i Faldet til at ligge ovenpaa sin Rytter, der paa denne Maade faldt i Fangenskab. Foruden Ritmesteren blev Lieutenant Paulsen af 2den Escadron og 20 Underofficerer og Menige ved denne Løjlighed gjorte til Fanger; blandt de sidstnævnte vare 9 Saarede. Tabet var naturligvis størst for 2den Escadron, der havde Queuen af Colonnen. Desuden havdes af Saarede, som ikke faldt i Fjendens Hænder, 4 Underofficerer og Menige, af hvilke 1 Underofficer døde af sine Saar. Commandoet mistede 20 Heste, hvoraf 15 saarede; desuden havdes 2 let saarede Heste, der dog begge bleve til Tjeneste ved Afdelingen. 2 af de fjendlige Heste med Saddeltøj faldt under Engagemen- tet i vore Hænder og førtes med tilbage af Comman- doet. Efterat Forfølgningen var ophørt, fortsatte Ritme- ster Brunckhorst, der nu overtog Commandoen, Retrai- ten mod Rangstrup; omtrent $\frac{1}{4}$ Mil fra denne By stødte Lieutenant Lützau med Escadronen fra Hellevad, til hvil- ken Lieutenant Bentzen havde sluttet sig med sit Com- mando fra Klovtoft, til Hovedcolonnen, der optoges af 3die Escadron af 6te Dragon-Regiment under Ritmester Amle, som var rykket frem fra Rangstrup. — Lieute- nant Løvenhjelm havde imidlertid, da den fjendlige Styrke, der viste sig ligeoverfor ham ved Løgumkloster, veg tilbage, fortsat sin Fremrykning gennem Byen og udstillet Observationsposter S. for denne; den fjendlige Afdeling, der havde holdt Byen besat, blev staaende $\frac{1}{2}$ Mil S. for denne, og da Lieutenanten paa Efterret- ningen om den fjendlige Fremrykning mod Bested trak sig ud af Byen, rykkede den atter frem dertil. Lieute-

nanten naæde med sit Commando uden at støde paa Fjenden tilbage til Cantonnementet.

Den Bevægelse i de fjendlige Tropper, som gav sig tilkjende ved det nys anførte Sammonstød ligesom ogsaa ved Angrebet samme Dags Morgen paa Aabenraa, kunde vistnok tyde hen paa en forestaaende, almindelig Fremrykning af General Wrangel Nord paa og maatte derved yderligere bestyrke Oberst Juel i hans paa dette Tidspunkt ogsaa af General Hedemann billigede Beslutning om at blive staaende ved Haderslev. Imidlertid vare disse mindre Sammenstød, saaledes som tidligere er seet, ikke Forløberne for en fjendlig Bevægelse Nord paa, men kun bevirkede ved de 2 Recognosceringer, der af General Wrangel bleve udsendte den 4de dels for at skaffe Efterretninger om Fremrykningen af Oberst Juels Corps, dels for at henlede Opmærksomheden paa de nævnte Punkter, medens han selv med sin Hovedstyrke kastede sig over vort i Sundeved staaende Armeecorps.

De af General
Wrangel den 4de
Juni udsendte
Recognosce-
ringscommando-
ers Bevægelser.

Den ene af disse Recognosceringer, nemlig den mod Aabenraa, blev udført af et Detachement paa 2 Batailloner af Garde-Brigaden og 2 Kyradser-Escadroner under Commando af Oberstlieutenant Waldersee, der meget tidligt om Morgenen passerede Forpostlinien og gjorde Holdt i Skoven S. V. for Aabenraa. En mindre Afdeling Infanteri med en Trop Kyradserer blev sendt frem til Byens vestlige Indgang, hvor det korte Engagement, som før er blevet omtalt, opstod med Ingenieur-Detachementet under Capitain Ernst; da det viste sig, at Aabenraa ikke var besat af nogen større Styrke af vore Tropper, trak Commandoet sig, som berørt, ud af Byen, og om Eftermiddagen gik hele Detachementet atter tilbage.

Af længere Varighed var den anden Recognosce-

ring mod Løgumkloster og Tønder, der samtidigt foretoges med et Detachement, bestaaende af den 2den brunsvigske Bataillon og det hannoveranske 1ste Dragon-Regiment under Ledelse af Chefen for førstnævnte Afdeling, Oberstlieutenant Paczinsky. Fra Bejstrup, hvor Detachementet samledes den 4de Juni om Morgenen Kl. 5, marcherede det til Ravsted, hvor det ankom henved Middagstid, og hvor Oberstlieutenant Paczinsky besluttede at gjøre Holdt for, medens de noget anstrængte Tropper hvilede, ved Patrouiller henimod Korup, Arndrup, Alslev og Højsted at søge indhentet Efterretninger med Hensyn til vore Troppers Tilstedeværelse der i Egnen. Han var imidlertid neppe begyndt paa at træffe de i saa Henseende fornødne Foranstaltninger, da der fra de N. for Ravsted henimod Hessel udstillede Poster indløb Melding om, at der skulde staae en Afdeling af vore Tropper, hvis Størrelse angaves til 1 Escadron i Nærheden af Bsted. Oberstlieutenant Paczinsky beordrede da Dragon-Regimentet til strax at rykke frem i denne Retning, hvorhen endvidere dirigeredes 2 Compagnier af Bataillon, hvis 2 andre Compagnier beholdt Ordre til at forblive som Besætning i Ravsted. Efter at være ankommen til Hessel, der ligger temmelig højt, og hvorfra Terrainet i nordlig Retning kan oversees, bemærkede det fjendlige Cavaleri saavel vor Besætning i Arndrup Mølle som ogsaa den bagved samme efter Ritmester Würtzens Ordre placerede Soutien; ligeledes bemærkedes den af Ritmester Brunckhorst førte Afdeling i Færd med at marchere henimod den bag Arndrup Mølle staaende, og endelig saaes vore Poster og Patrouiller i Egnen af Klovtoft; alle Bevægelser imellem vore Tropper vare imidlertid saa rolige og langsomme, at man betænkte sig noget paa at rykke videre frem, idet man frygtede et større

Baghold. Snart blev der dog givet Ordre til den ene af Escadronerne om at forjage Posteringen ved Møllen, og da dette lykkedes, og man uanfægtet kunde rydde Barricaden, som vore Tropper havde anbragt paa Broen, og debouchere over denne uden at blive angreben, var det øjensynligt, at vor ad Vejen til Sivkro langsomt tilbageværende Cavaleristyrke var den eneste Modstander paa Stedet, saa at man med den forhaanden værende Styrke var denne betydeligt overlegen. De 2 Escadroner af Regimentet, som først kom over Broen, erholdt derfor Ordre til hver paa sin Side af Vejen at søge at naae frem til Têten af vor retirerende Colonne for at standse den. Da denne sidste imidlertid efterhaanden faldt i en hurtigere og hurtigere Gangart, maatte man opgive Forsøget paa at naae dette Maal, og der blev da givet Ordre til at attackere Queuen af vor Colonne ad selve Vejen. Angaaende det derved opstaaede Sammenstød ved Sivkro og om Udfaldet af dette og af den dermed sammenhængende Forfølgning til henimod Svejlund, er det Fornødne alt tidligere anført. Efterat der var draget Omsorg for de Saaredes og Fangernes Transport, gik de 2 Escadroner, hvis Tab beløb sig til 4 let saarede Mand og 2 saarede Heste foruden de 2, som toges til Bytte af vore Dragoner, over Arndrup Mølle, hvor den tredie Escadron havde holdt opmarcheret som Reserve, og Hessel, i Nærheden af hvilken By de 2 Infanteri-Compagnier stødte til, tilbage til Ravsted, hvor hele Commandoet atter var samlet Klokken henad 5 om Eftermiddagen. Omendskjøndt Oberstlieutenant Paczinsky betvivlede Rigtigheden af de tildels gjennem Fangerne erholdte, noget overdrevne Angivelser om Tilstedeværelsen af en større Styrke af alle Vaaben ikke langt fra det Punkt, hvor Forfølgningen paa denne Dag var ophørt, saa troede han dog ikke at burde forblive i Ravsted, hvor det nærmest

omliggende Terrain er opfyldt af Moser og overhovedet vanskeligt at passere, naar man ikke er nøje kjendt dermed, men afmarcherede Kl. henad 10 om Aftenen atter Syd paa til Bylderup, hvor han ankom noget efter Midnat og gik i Qvarter. Det var ved Udmarchen blevet Oberstlieutenanten meddelt, at Tønder endnu den 3die var besat af slesvig-holstenske Tropper, og om Natten mellem den 4de og 5te erholdt han fra en Lieutenant Holstein, der commanderede denne Afdeling, en Meddelelse om, at han befandt sig der endnu, og et Forslag til den paafølgende Dag i Fællesskab at foretage en Bevægelse mod Løgumkloster. Oberstlieutenanten kunde imidlertid, da hans Folk og Heste vare yderst udmattede, ikke gaae ind paa dette Forslag, men i Overensstemmelse med den ham tildelte Ordre marcherede han den 5te om Morgenen efter at have ladet Fangerne escortere ad Flensborg til med sit Commando til Tønder, hvor han da i hvert Fald tænkte sig at kunne tjene som Reserve for Lieutenant Holstein, hvis denne alene ønskede at foretage en Bevægelse mod Løgumkloster. Fra Tønder, hvor Oberstlieutenanten iøvrigt ikke kunde erfare noget Yderligere om vore Troppers Stilling og Bevægelser, marcherede han atter den 6te Juni om Morgenen ad Bov til. Undervejs modtog han Efterretning om den Fægtning, der havde fundet Sted Dagen iforvejen ved Dybbøl, og som antoges at ville blive fornyet den 6te; han ansaa det derfor for rigtig under disse Omstændigheder at bevogte og dække Vejene fra Løgumkloster og Tønder mod Bov ved at tage en Stilling i Omegnen af Tinglev og Kravlund; han fordelte som Følge heraf sine Tropper til disse Byer og den S. Ø. for samme liggende Gaardeby og udstillede de fornødne Observationsposter. Den paa-

følgende Dag erholdt han Befaling fra General Halkett til atter at støde til den mobile Division.

Forandring i
Avantgardens
og Cavaleri-
Brigadens Stil-
ling paa
Grund af de om
Fjenden ind-
løbne Efterret-
ninger.

Samtidigt med at Cavaleri-Brigaden om Eftermiddagen den 4de Juni gjorde Indberetning til det højre Flankecorps om det ved denne Dags Recognoscering indtrufne Uheld, udbad den sig nærmere Ordre med Hensyn til, om den skulde beholde den Stilling, den havde, eller trække sig tilbage, hvortil føjedes den Efterretning, at en større Styrke fjendtligt Infanteri var i Færd med at rykke frem mod Bested. Brigaden bemærkede, at dens Retraite i paakommende Tilfælde efter dens Formening maatte gaae over Jegerup og Jarls. Som Svar herpaa udgik der om Aftenen Klokken henved 10 Befaling fra Hovedkvarteret til Brigaden om i Tilfælde af Angreb at retirere i Retning mod Skrydstrup og Jarls og itide at meddele Underretning om en slig Bevægelse til Avantgarden ved Hoptrup og det combinerede Cavaleri-Regiment i Styding og Hammelev. Samtidigt med denne Befaling udgik der Ordre til Avantgarden om at trække sig tilbage til en Stilling bag Hoptrup, støttende sin venstre Fløj til Sliv Sø, sin højre til Skovene V. for Hovedlandevejen, og at sikre sig ved en flittig Patrouilleren saa langt frem som muligt. Avantgarden blev endvidere underrettet om Uheldet ved Cavaleri-Brigaden, men der tilføjedes, at man dog antog, at Brigaden vilde holde sin Stilling Natten over, hvorfor Avantgarden skulde søge Forbindelse med samme henimod Over Jersdal. I Tilfælde af Retraite skulde Avantgarden repliere sig paa Haderslev, henad hvilken By til Trainet strax skulde dirigeres, og det blev endog foreskrevet, at dette sidste skulde blive holdende mod Front imod Byen, for at det kunde have Tid til at passere denne, forinden Avantgarden naaede derhen. Det fremgaaer af disse Ordre, at Oberst Juell ansaa en snarlig

Retraite for sandsynlig, og at han navnlig frygtede en omgaaende Bevægelse vesterfra og en deraf opstaaende Fare for Avantgarden i dens frempousserede Stilling S. for Hoptrup. At besætte Aabenraa under de nærværende Omstændigheder, hvor han ved Haderslev vilde have Brug for hele sin Infanteristyrke, ansaa Obersten ikke for tilraadeligt, og det er allerede bemærket, at han ved Modtagelsen af Oberst Lønborgs Melding beordrede Denne til at gaae tilbage til sit tidligere Cantonnement. Den paafølgende Dag henstillede han til General Hedemann, om Besættelsen af Aabenraa, forsaavidt som Generalen delte Commandeurcapitain Billes Anskuelse om dette Punkts særdeles Vigtighed, ikke kunde skee ved en fra Als overført Infanteriafdeling; Capitain Ernst erholdt samtidigt Befaling fra Flankecorpset til den 6te Juni at afgaae til Haderslev for med sit Ingenieur-Detachement at udføre forskjellige Arbejder paa dette Sted. Allerede den 4de om Formiddagen var der afgaaet Ordre til Granat-Halvbatteriet under Capitain Haxthausen, der som Følge af Oberst Juels Befaling af 1ste Juni tilligemed det andet Halvbatteri (Boeck) var afgaaet til Kolding, om at rykke frem til et Cantonnement i Bjerning. Paa Grund af General Hedemanns tidligere nævnte Ønske om at erholde Forstærkning af Artilleri til Sundeved contramanderedes denne Bevægelse, og de 2 Halvbatterier erholdt Befaling til at holde sig rede til Indskibning i Snoghøj.

Ordren til Avantgarden om at trække sig tilbage bag Hoptrup modtoges af denne om Natten mellem den 4de og 5te Juni Kl. 12, og den derved foranledigede Forandring i dens Stilling kunde derfor først blive fuldstændigt gennemført den paafølgende Morgen Kl. 5. Den af Oberst Benzon truffne Disposition var følgende. I den Del af Hoptrup By, der ligger S. for Tillebet til Sliv

Sø, placeredes 1 Compagni og $\frac{1}{2}$ Escadron for at anvendes til Forpost og Patrouillering mod Aabenraa, Sønderskov og Skovby. Som Reserve stilledes et Commando paa 80 Mand Ø. for Landevejen N. for Aaen, og til yderligere Sikkerhed skulde der om Natten placeres en mindre Feltvagt tæt foran Byen, i hvilken 1 Compagni besatte Kirkegaarden; Ø. for Kirken blev der paa et højt Punkt gjort en Indskjæring for de 2 til Avantgarden afgivne Kanoner; $2\frac{1}{2}$ Escadron stod endelig længere tilbage i Bivouak, men det var Oberst Benzons Hensigt, om Eftermiddagen at lægge disse i et concentreret Cantonnement i Kirkeby. For Dækningen af sine Flanker havde Obersten sørget ved 2 Fløjposteringer, henholdsvis ved Vartenbjerg og ved den østlige Ende af Sliv Sø; den første af disse Posteringer bestod af 1 Compagni og 1 Escadron, der foruden Passet ved Vartenbjerg tillige holdt det ved Østergaard Mølle besat, og som mod Vest skulde patrouillere til Cavaleri-Brigaden over Jersdal; den anden Postering bestod af en Feltvagt paa c. 40 Mand Infanteri og et Commando af 8 Dragoner, hvilket sidste placeredes paa Draget ved Sliv Sø med Ordre til at patrouillere over Dirnæs henimod Aabenraa-Vejen. I denne Stilling afløstes Avantgardens Afdelinger af de oprindeligt dertil hørende, nemlig 3die Reserve-Jægercorps og det combinerede Cavaleri-Regiment; de 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) afløstes af 1 Deling af 6te Batteri (Fuhrmann); Besætningen af Tyrning Mølle og Christiansdal overtoges af 2 Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps, hvis 2 andre Compagnier forbleve i deres Cantonnement i Marstrup. De 6 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann) beordredes til fra den 6te at overgaae til Cavaleri-Brigaden til Afløsning af 5te Batteri (Dinesen), hvis samtlige Piecer skulde afgaae til Haderslev, idet Batteriet fra denne Dag skulde henhøre

under Hovedcorpset. Af de afløste Afdelinger skulde 9de Linie-Bataillon marchere til Haderslev, og 3die Dragon-Regiment indtage sit tidligere Cantonnement i Styding og Hammelev. Med Hensyn til Cavaleri-Brigaden da blev det henstillet til denne, om den vilde opgive sine Cantonnements i Galsted og Rangstrup og istedetfor disse belægge Vedsted, Arnlund, Høgelund og Udstrup. Brigaden indmeldte endnu samme Dag, at den vilde foretage denne Dislocation den 6te Juni.

Dagen den 5te forløb iøvrigt roligt; fra Cavaleri-Brigaden indtraf der forskjellige Meldinger, hvoraf syntes at fremgaae, at Egnen S. og V. for Tønder var besat af en fjendlig Styrke, bestaaende af alle 3 Vaaben, og at man der endnu samme Dag ventede Forstærkning af flere tusinde Mand. Med Hensyn til Egnen om Ravsted og Bredvad lode Beretningerne forskjelligt; medens saaledes en Patrouille, der var sendt frem i denne Retning, intet Fjendligt opdagede, led en senere Beretning paa, at saavel Ravsted som Bredvad vare stærkt besatte af Cavaleri, at der til førstnævnte By var ankommet 1500 Mand Jægere, og at Fjenden skulde have til Hensigt at angribe. Med Hensyn til hvad der foregik i Sundeved, havde man ved højre Flankecorps aldeles ingen Efterretning; man vidste overhovedet Intet om, at en Fægtning fandt Sted der; den eneste Meddelelse, der tydede hen derpaa, var en i en Melding fra Oberst Benzon, der indløb til Hovedquarteret sent om Aftenen, indeholdt Meddelelse om, at der om Eftermiddagen var hørt stærk Skydning Syd paa. Det er iøvrigt mærkeligt, at medens man ved Hoptrup altsaa dog hørte noget til Skydningen, der fandt Sted under Kampen om Dybbølhøjderne, var man i det 2 Mile sydligere liggende Aabenraa, hvor saavel Commandeurcapitain Bille som Capitain Ernst befandt sig,

aldeles ikke bleven opmærksom derpaa. Saaledes som anført i Commandeurcapitain Billes Skrivelse til Oberst Juel af 4de, var Capitain Ernst den 5te om Morgenen gaaet iland for at bestemme de forskjellige Forskandningsarbejder ved Byen; til Sikkring for dette Arbejde udstillede Sapeurcommandoet Vagter ved Byens forskjellige Tilgange, og under Capitainens personlige Ledelse begyndtes Barricaderingen af disse og Anlæget af en Reduit i Nærheden af Havnen, til hvilket Arbejde der foruden 30 Tømmersvende fra Byen anvendtes 100 Matroser fra Kanonbaadene. Om Eftermiddagen erholdt Capitainen Flankecorpsets Befaling til den paafølgende Dag at afgaae til Haderslev. Imidlertid blev om Natten mellem den 5te og 6te en Rejsende anholdt af en af de udstillede Poster, og denne, der maatte ansees for en paalidelig Person, berettede, at General Wrangel den 5te om Morgenen havde forladt Flensborg og var gaaet Nord paa med sin hele Styrke, hvoraf kun en mindre Del var detacheret vesterpaa. Uvidende om hvad der den foregaaende Dag var passeret ved Dybbøl, antog Capitain Ernst, da han modtog denne Efterretning, at General Wrangel var marcheret Vest om Aabenraa og havde til Hensigt at kaste sig over Oberst Juels Corps. En Beretning om den Rejsendes Udsagn blev derfor afgiven til Hekla, som, saasnart det dagedes, løb med den til Sønderborg; Capitainen selv kjørte med sit Commando Nord paa og meldte i Hoptrup og Haderslev det Passerede henholdsvis til Oberst Benzon og Oberst Juel; denne Melding kunde ikke Andet end bestyrke den, der den foregaaende Dag var indløben, om, at Fjenden agtede at angribe. Oberst Juel gav derfor Capitain Ernst Ordre til strax at afgive 1 Section af sit Commando til Avantgarden i Hoptrup og selv at forberede Broen i Haderslev til at kunne stikkes i Brand; til den ved

Lille Belt stationerede Marineofficer rettede Obersten en Anmodning om fra den 7de om Morgenen at være forberedt paa at kunne overføre ved Snoghøj en Styrke af 5 Batailloner og 2 à 3 Batterier. For at medvirke ved Forberedelserne til en eventuel Overføring beordredes den i Kolding værende Ingenieurcapitain Nicolin til, naar han havde truffet de ham paalagte Foranstaltninger til Retableringen af de forskjellige, tidligere af Fjenden anlagte og ved hans Udmarche af Jylland igjen afbrudte Broer over Kolding Aa, at begive sig til Middelfart. Denne sidste Befaling blev dog senere forandret, idet Oberst Juel, da han modtog General Hedemanns Meddelelse om Affairen den 5te Juni og derved fik Vished for, at General Wrangel atter havde grebet Offensiven, og at han saaledes maatte være fattet paa et Angreb, beordrede Capitain Nicolin til efter Istandsættelsen af Broerne ved Kolding at begive sig til Skodborghus og Foldingbro, paa hvilket sidste Sted Broen skulde afbrydes, hvorimod den paa førstnævnte Sted skulde undersøges med Hensyn til dens Passabilitet for Artilleri og Cavaleri og først paa nærmere Ordre brydes af. Ogsaa til Cavaleri-Brigaden udgik der allerede efter Modtagelsen af Capitain Ernst's Melding en Meddelelse om Fjendens Fremrykning fra Flensborg mod Nord og Nordvest med en betydelig Styrke, anført af General Wrangel selv; det paalagdes Brigaden at vise den største Opmærksomhed og navnlig have denne henvendt paa Egnen om Løgumkloster og Tønder.

Cavaleri-Brigaden foretog i Overensstemmelse med sin før omtalte Indberetning om Formiddagen den 6te den af Flankecorpset tilstedede Dislocation. Ved denne forblev 5te Dragon-Regiment i Bevtøft, hvorhen tillige 1 Compagni af 3die Reserve-Bataillon og 2 Kanoner forlagdes, samt Over og

Neder Jersdal, til hvilken sidste By Afdelingen af 1ste Bataillon danske Frivillige disloceredes; 6te Dragon-Regimenterholdt anvist Cantonnement i Udstrup, Arnlund og Høgelund, og de resterende 3 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon i Vedsted, Arnlund og Høgelund, til hvilken sidste By tillige 4 Kanoner henlagdes. Brigaden, hvis Stabsqvarter kom til Udstrup, og som ved denne Dislocationsforandring var kommen noget nærmere til den øvrige Del af Flankecorpset, var der iøvrigt anvist den samme Retraitevej som tidligere, altsaa over Skrydstrup mod Jarls. Dens Forpostlinie strakte sig fra Immervad over Nørre Hjarup og Hyrup til Tyrslund; paa venstre Fløj var der ved en ved Skovby udsat Post søgt tilvejebragt Forbindelse med de fra Posteringen ved Vartenbjerg fremskudte Poster, paa højre Fløj støttede den sig til Gjelsaa; den yderligere Dækning saavel af Brigaden som af Hovedcorpset i vestlig Retning var overdragen til det i Styding og Hammelev cantonnerende Cavaleri-Regiment, fra hvilket der var udstillet Feltvagter i Højde med Skrydstrup.

Situationen
ved højre
Flankecorps
d. 6te Juni
om Aftenen.

Saaledes var altsaa Stillingen ved det højre Flankecorps den 6te Juni om Aftenen. Rigtignok havde General Hedemann i sin før omtalte Meddelelse til Oberst Juel udtalt den Formening, at Denne sandsynligvis ikke havde nogen større, fjendlig Styrke imod sig, men de Bevægelser, der vare anmeldte at have fundet Sted i nordvestlig Retning, indeholdt tilstrækkelig Opfordring til at vise den største Forsigtighed. Hele Flankecorpset stod derfor forberedt paa en hurtig Retraite, Bagagen var overalt sendt tilbage eller holdtes rede dertil, og, som det er seet i det Foregaaende, vare endog temmelig vidtgaaende Foranstaltninger truffne, forat Retraiten kunde skee saa let og uhindret som muligt. Den fra General

Hedemann modtagne Efterretning angaaende Affairen den 5te Juni ansaa Oberst Juel det ikke for rigtigt at meddele de ham underlagte Tropper for ikke derved at fremkalde en farlig Tryghed med Hensyn til Fjendens Foretagender mod Corpset. Hos samtlige Afdelinger stod derfor den ved de tidligere Meddelelser vakte Formodning fast, at de sandsynligvis vilde blive angrebne af en betydeligt overlegen Styrke. Overbevisningen herom var tilstrækkelig til at lade et i og for sig ubetydeligt Strejftog af den v. d. Tannske Friskareafdeling faae en overdreven stor Virkning, idet det fremkaldte en overilet Tilbagegang paa flere Punkter og derved ikke blot en OVERRUMPLING af den ved Hoptrup staaende Del af Avantgarden under dens Replieren paa Hovedstyrken ved Haderslev, men ogsaa denne sidstes Tilbagegang til Kolding. Anledningen til det Uheld, der ramte Avantgarden Natten mellem den 6te og 7de Juni, var følgende.

Det v. d. Tannske Fricorps, hvis Formering ved en Corpsbefaling fra den provisoriske Regjering af 1ste Juni alt tidligere er berørt, var den 3die Juni om Morgenen afmarcheret fra Rendsborg til Slesvig og derfra den paafølgende Dag til Flensborg, hvor Major v. d. Tann af General Wrangel fik Befaling til den næste Dag at afmarchere til et Cantonnement i Uge. Han erholdt Tilladelse til fra dette Cantonnement selvstændigt at foretage Strejftog i det nordlige Slesvig imod de der indtrængte Detachements af vore Tropper, om hvis sande Styrke og Stilling man iøvrigt i det preussiske Hovedkvarter sees at have været temmelig uvidende. Af de Efterretninger, som her og senere i Uge tilgik Major v. d. Tann, antog Denne, at Haderslev By kun var besat af en mindre Styrke, og at han uden at støde paa nogen videre Modstand kunde gaae frem ad Oxeyejen til

Affairen ved
Hoptrup. —
Oberst Juel
gaaer tilbage
til Kolding.

i Højde med Hoptrup, derfra over Tyrning Mølle og Ejsbøl omgaae Besætningen i den nysnævnte By og ved et natligt Anfald Nord fra ophæve den eller i ethvert Fald sprænge den fra hinanden. Til Udførelsen af dette Coup bestemte han 60 Mand af hvert af de 6 Compagnier, hvoraf hans Corps bestod, og requirerede de til Befordring af disse fornødne Vogne. Den 6te Juni tidligt paa Eftermiddagen var Alt færdigt til Afmarche, og Major v. d. Tann havde udspreedt det Rygte, at der mellem Bønderne i Omegnen af Tønder var udbrudt Uroligheder, hvis Undertrykkelse var Gjenstand for Expeditionen. Han havde endvidere sørget for Tilstedeværelsen af de nødvendigste Midler til at tilvejebringe en Overgang over Tyrning Aa for det Tilfælde, at de der-værende Broer skulde være ødelagte. Ved Afgangen fra Uge udgav Majoren følgende Befaling:

Fahrordnung.

- I. 3te Compagnie Avantgarde. 300—400 Schritte vor der Colonne.
  - II. Erste Hauptcolonne. 4te und 6te Compagnie 50 Schritte Abstand.
  - III. Zweite Hauptcolonne. 1ste und 2te Compagnie 150—200 Schritte Abstand.
  - IV. Arrieregarde. 5te Compagnie.
- 1) Jeder einzelne Wagen erhält eine Nummer.
  - 2) Die Abtheilungen fahren eng aufgeschlossen, wo es der Weg erlaubt zu 2.
  - 3) Jeder Wagen erhält einen Führer.
  - 4) Muss ein Wagen halten, so hat derselbe seitwärts auszubiegen und sich hinten anzuschliessen.
  - 5) Niemand darf ohne Befehl absteigen.
  - 6) Nach je zwei Stunden wird ein kleiner Halt gemacht.
  - 7) Beim Herannahen des Feindes schliessen alle Wagen auf; auf das Apellsignal verlassen alle Schützen die

Wagen mit Ausnahme von einem; die beiden Compagnien der ersten Hauptcolonne formiren sich vorwärts, jede der 2ten Colonne seitwärts, die Arrieregarde rückwärts der Wagen.

- 8) Wenn Halt geblasen wird, fahren alle Wagen eng auf; es wird dringend empfohlen gegen Cavallerie nicht zu früh zu schiessen. Geschlossene Abtheilungen dürfen nur auf Commando der Führer feuern. In den Interwallen der Compagnie-Colonnen stehen Schützen-Sectionen, welche nach Umständen auschwärmen.
- 9) Wird Nachts in einen Ort eingerückt, so ist alles unnöthige Lärmen und Schiessen strenge verboten; nur beim Angriff grösserer Abtheilungen darf Hurrah gerufen werden. Das Bajonett ist des Nachts die Hauptwaffe.
- 10) Bei einem Angriffe ist es allen Schützen, welche nicht besonders dazu commandirt sind, verboten, die Verwundeten zurückzubringen.
- 11) Ebenso ist ein eigenmächtiges Austreten um Beute zu machen verboten. Alle Beute ist Gemeingut des Corps.
- 12) Alle Abtheilungen bleiben geschlossen bei ihren Führern, sollten sich demohngeachtet Einzelne oder ganze Abtheilungen verirren, so haben sich dieselben sogleich auf den Sammelplatz zu begeben, oder sich dem nächsten Gefechte anzuschliessen.

v. d. Tann,
Major.

Klokken mellem 3 og 4 satte Toget sig i Bevægelse, og ved den Vej, man slog ind paa, blev det snart Deltagerne klart, at Tønder ikke var Maalet for Expeditionen; nogle Mand af Corpset, der vare gjorte beredne paa Bønderheste, dannede Forspidsen. Paa den

anden Side af Rødekro i Nærheden af Faarehus stødte sidstnævnte paa en fra en Feltvagt ved Nørre Hjarup udsendt Patrouille paa 1 Undercorporal og 2 Mand, som, da der blev skudt paa dem, trak sig tilbage og i den Tro, at den efterfølgende Vogncolonne var Cavaleri, meldte til Feltvagten, at en fjendlig Cavaleristyrke, hvis Størrelse den anslog til et Regiment, var i Fremrykning. Major v. d. Tann, der blev noget overrasket ved allerede her at støde paa vore Cavaleriposter, og som under Marchen havde erholdt Underretning om, at Haderslev var stærkere besat, end han havde troet, og at vor Avantgarde var skudt frem til Hoptrup, lod Colonnen gjøre Holdt i Nærheden af Faarehus for at afvente Indtrædelsen af Mørket, ligesom han ogsaa forandrede sin Plan, at angribe Haderslev, til at forsøge et Overfald paa den i Hoptrup staaende Avantgarde, hvis Styrke blev ham angiven at være c. 300 Mand. Ved beskyttet af Mørket at rykke frem ad Oxevejen over Vartenbjerg Kro til Marstrup og derfra ad en Sidevej at naae Hovedvejen mellem Aabenraa og Haderslev haabede han at kunne afskjære og fange Størstedelen af bemeldte Avantgarde. — Den af vor Patrouille til Feltvagten afgivne Melding gik fra denne videre til Escadronen i Over Jersdal, hvis Commandeur, Lieutenant Lützau, beordrede Feltvagten forstærket med et Commando paa 20 Heste under Lieutenant Neergaard og dernæst afsendte mundlig Melding til Cavaleri-Brigaden i Udstrup om det Passerede. Allerede tidligere paa Eftermiddagen havde Oberstlieutenant Pfaff ligeledes fra Lieutenant Lützau erholdt oversendt en Afskrift af en til Escadronen i Over Jersdal afleveret Melding fra en fra 3die Dragon-Regiment i Styding udsat Feltvagt, lydende paa, at 3die Dragon-Regiment havde erholdt Ordre til at holde

sig færdig til Opbrud, da Fjenden skulde rykke frem med en betydelig Styrke, uden at dog Vejen for denne Fremrykning var angiven. Denne Melding, hvis egentlige Udspring ikke senere har kunnet oplyses, men som sandsynligvis var foranlediget ved en noget forvansket Udtydning af den almindelige, Afdelingerne fra Flankecorpset tilgaaede Meddelelse om General Wrangels Fremrykning fra Flensborg med en større Styrke, efterfulgtes noget senere af en anden fra Ritmester Leth af 5te Dragon-Regiment, der med sin Escadron cantonerede i Neder Jersdal. Med denne sidste Melding fremsendes der en Person, som havde forladt Flensborg den 5te om Morgenen, og som bekræftede Meddelelsen om fjendlige Troppers Bevægelse Nord paa. Da nu hertil kom den fra Lieutenant Lützau indløbne Melding, der af Brigaden opfattedes saaledes, at Vedetterne af Feltvagten ved Nørre Hjarup vare blevne angrebne og havde trukket sig tilbage, antog den det for sandsynligt, at Fjenden kunde have til Hensigt ved en Fremgang mod Over Jersdal at skyde sig ind mellem de vidt spredte Afdelinger af Brigaden og ansaa det derfor saavel nødvendigt for Brigadens Sikkerhed som ogsaa stemmende med Aanden i de den fra Flankecorpset tilgaaede Instructioner, den paafølgende Dag ved Dagry at koncentrere Brigaden i en mere tilbagetrukken Stilling. Kl. 10 om Aftenen blev der derfor udfærdiget en Melding til Flankecorpset om Foruroiligelsen af Feltvagten ved Nørre Hjarup og dens Vedetters Tilbagegang, hvortil føjedes dels en Anmeldelse om, at Bagagen blev sendt tilbage, dels en Udtalelse af, at man forventede Hovedkvarterets Ordre, om Retraiten maatte begynde om Morgenen Kl. 3. Ordonnantsen, der afsendtes med denne Melding, medgaves der tillige en anden til Avantgardens Postering ved Vartenbjerg om Brigadens sandsynlige

Tilbagegang; han fik Ordre til først at ride til Vartenbjerg Kro og derfra til Marstrup, hvor der var etableret en Relaispost, ved hvilken den skulde bringes videre til Haderslev. Ordonnantsen synes dog ikke at være bleven instrueret tilbørligt med Hensyn til det sidste Punkt, idet han opfattede Ordren saaledes, at han skulde afgive Meldingen til den Højstcommanderende i Marstrup. — Lieutenant Neergaard, der, som ovenfor berørt, af Lieutenant Lützuu var sendt frem til Forstærkning af Feltvagten ved Nørre Hjarup, traf denne paa dens Plads ved Sandkroen, ligesom ogsaa dens Vedetter ikke vare blevne angrebne og som en Følge deraf havde deres oprindelige Stilling. Foruden den Efterretning, som Patrouillen havde bragt, modtog Lieutenanten Underretning af en Bonde om, at der i den fjendlige Afdeling befandt sig Infanteri, der befordredes paa Vogne. Lieutenant Neergaard indberettede derfor kort efter sin Ankomst til Feltvagten omtrent Kl. 9 1/2, at Fjenden var gaaet noget tilbage og havde taget Post lidt N. for Faarehuskro; han bekræftede endvidere den tidligere Melding, idet han anførte, at Fjendens Styrke ansloges til et Cavalieri-Regiment, samt at han førte Infanteri med paa Vogne. Meldingen var mundlig, og ved dens Afgivelse har den med Eggen ubekjendte Escadronscommandeur sandsynligvis misforstaaet Overbringeren, der var bekjendt i Eggen, idet han har forvexlet Sandkro, hvor Feltvagten stod, med Faarehuskro, hvor Fjenden i Meldingen angaves at staae, thi han indmeldte kort efter til Cavalieri-Brigaden, at ifølge Melding fra Lieutenant Neergaard havde Fjenden taget Stilling lidt nordligere end Sandkro, at Styrken ansloges til et Cavalieri-Regiment, samt at der efter en Bondes Udsagn medfulgte 9 Vogne med Infanteri. I Cavalieri-Brigadens Hovedkvarter, hvor denne Melding indløb henimod Midnat, havde man imidlertid

kort forinden fra den ved Immervad Kro værende Postering modtaget flere Meldinger om Fjendens Fremrykning og Posteringens Tilbagegang og havde derfor taget den Beslutning allerede Kl. 2 at paabegynde Concentreringen af Brigaden paa et mere tilbageliggende Punkt, en Beslutning, som Meldingen fra Lieutenant Lützau kun kunde bestyrke, da man af den deri anførte Stilling, som Fjenden sagdes at have indtaget N. for Sandkro, maatte slutte, at ogsaa Feltvagten paa dette Punkt havde været nødsaget til at trække sig tilbage.

Grunden til de fra Immervad Kro indløbende Meldinger var v. d. Tanns fornyede Fremrykning, efterat Mørket var indtraadt. Vogncolonnen bevægede sig frem ad Oxevejen, men saavel den Orden, hvori der maatte kjøres, som ogsaa Vejens slette Beskaffenhed foranledigede, at Fremrykningen kun kunde skee langsomt; de faa Mand af Corpset, som man havde gjort beredne, dannede stadigt Forspidsen. Posteringen ved Immervad Kro bestod af et Commando paa 16 Mand under Lieutenant Brockdorff af 6te Dragon-Regiments 3die Escadron; ifølge Cavaleri-Brigadens Ordre skulde 5te Dragon-Regiment ligeledes have afgivet 16 Heste til Posteringen; ved en Misforstaaelse kom disse imidlertid ikke derhen. Lieutenant Brockdorff sendte strax efter sin Ankomst til den ham anviste Post en Patrouille mod Rødekro, ligesom han ogsaa ved Patrouiller til og fra Vartenbjerg og Sandkro kom i Forbindelse med Sideposterne. Den førstnævnte af disse Patrouiller blev henved 4 Timer borte, hvorfor Lieutenanten selv red noget Sønder paa for at see efter den; det varede heller ikke længe, før han saa den komme tilbage tværs over Markerne, og Føreren for samme meldte, at en Bonde fra Egnen var kommen til den og havde raadet den indtrængende til at gaae tilbage, da Fjenden rykkede frem med 10,000

Mand. Lieutenanten beordrede strax Patrouillen til at vende om igjen for at indhente nøjagtigere Oplysninger, medens han selv begav sig tilbage til sin Feltvagt. Omtrent en Times Tid senere, Klokken henved 10 1/2, indløb der fra Patrouillen til Feltvagten Melding om, at en fjendlig Colonne rykkede frem ad Oxevejen, at der var seet Cavaleri foran samme, samt at der, saavidt man antog, medførtes Kanoner. Lieutenanten, der selv red et Stykke ud ad Vejen, kunde selv høre Kjørsel langt borte, efter hans Formening dog kun af lettere Vogne; han beordrede Føreren for Patrouillen til selv at holde sig saa nær Fjenden som muligt og fordele sit Mandskab imellem sig og Feltvagten paa Vejen saaledes, at der hurtigt kunde bringes Melding. Saavel til Escadronschefen i Arnlund som til Posteringen ved Vartenbjerg sendte Lieutenanten strax Melding om den fjendlige Fremrykning med Tilføjende af, at han paa Grund af sin ringe Styrke meget snart vilde see sig nødsaget til at gaae tilbage. De efterhaanden fra Patrouilleføreren indløbende Meldinger som ogsaa den stedse nærmere og nærmere kommende Vognraslen tydede paa, at Fjenden uforstyrret fortsatte sin Fremrykning, og da Lieutenanten frygtede for, at der skulde blive sendt Infanteri Vest om Immervad Kro i Rygger af hans Postering, trak han sig omtrent Kl. 11 tilbage til Abkjær, hvor han tog Post for at forhindre Fjenden i ad denne Vej at trænge ubemærket frem mod Arnlund. Den Post, som var udsat ved Skovby for at lette Forbindelsen med Vartenbjerg, havde Lieutenanten givet Ordre til at holde sig der, indtil Fjenden stodte paa den, og derpaa gaae tilbage til Vartenbjerg Kro. Angaaende sin Tilbagegang fra Immervad sendte Lieutenanten mundlig Melding til Escadronschefen Derimod underrettede han ikke Sideposteringen ved

Hjarup derom, dels fordi han vidste, at denne var averteret om den fjendlige Fremrykning, dels fordi han ansaa det for sandsynligt, at Ordonnantsen vilde blive opsnappet undervejs. Lieutenant Neergaard fik saaledes først ved en af ham henad Midnat til Immervad udsendt Patrouille at vide, at Posten paa sidstnævnte Punkt var forladt. — Begge de nys omtalte Meldinger sendtes af Escadronschefen strax videre til Cavaleri-Brigaden i Udstrup, hvor de saaledes indtraf med omtrent $\frac{1}{2}$ Times Mellemrum og lod Brigaden formode, at Fjenden, medens han beskjæftigede Feltvagten V. for Oxeveien, ad denne Vej vilde søge at skyde sig ind mellem Brigaden og Avantgarden. Dette i Forening med det for Brugen af Cavaleri uheldige Terrain, hvori den østligst liggende Del af Brigaden cantonnerede, og hvorfra Retraiten i det Mindste tildels maatte skee over Defileet ved Tyrning Mølle, fremkaldte den tidligere omtalte Beslutning, at lade de Brigaden underlagte Afdelinger bryde op Kl. 2 om Morgenen for at concentrere sig, hvad der bestemtes at skulle skee dels ved Skrydstrup dels i Omegnen af Styding. De i saa Henseende fornødne Ordre bleve afsendte til vedkommende Commanderende, ligesom der ogsaa ved Midnatstid afsendtes en skriftlig Melding til Hovedkvarteret, lydende paa, at da der bestandigt indløb flere Meldinger om Fjendens Fremtrængen ad Oxevejen og V. for samme, saa vilde Brigaden Kl. 2 om Morgenen trække sig tilbage til Styding, og dersom den der ikke modtog nærmere Ordre, fortsætte Retraiten til Lejrskov. Det skal med Hensyn til den sidste Del af denne Melding endnu bemærkes, at efter hvad der senere er oplyst, var det ikke Brigadens Hensigt uafbrudt at fortsætte Retraiten fra Styding til Lejrskov; det var kun dens Mening at antyde, at den, ifald Omstændighederne tvang den til at forlade Egnen ved Styding, i Ovensstemmelse med Overcommandoens Anvisninger

vilde dirigere sin Tilbagemarche paa det nævnte Punkt. Meldingen overgaves til en Ordonnants, der imidlertid heller ikke blev instrueret tilbørligt med Hensyn til Overbringelsen af samme, idet han lodes ubekjendt med Tilstedeværelsen af Relaisposten i Marstrup og beordredes til at overgive Meldingen til den højstcommanderende Officer sammesteds. Kl. 1 1/2 forlod Brigadens Stab Udstrup og dirigerede de efterhaanden averterede Afdelinger, der cantonnerede i Omegnen af denne By, nemlig 3 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon, 6te Dragon-Regiment og 4 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann) ad Vejen til Tyrning Mølle. Oberstlieutenant Jacobsen, der først modtog Ordren henad Kl. 2, kunde naturligvis først mellem Kl. 3 og 4 bryde op fra Bevtoft og Omegn, hvorfra han med den der henlagte Styrke, nemlig 1 Compagni af 3die Reserve-Bataillon, Afdelingen af 1ste Bataillon danske Frivillige, 5te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann), tiltraadte Marchen mod Skrydstrup.

Det v. d. Tannske Strejfcorps rykkede saaledes uden at støde paa nogen Modstand frem ad Oxevejen, passerede Immervad Kro og nærmede sig Skovby. Den her af Lieutenant Brockdorff udstillede og ved hans Tilbagegang efterladte Post bemærkede pludseligt Klokken henved 11 1/4, at der kom nogle Ryttere hen imod den. Den ene Mand af Posten raabte dem an, men samtidigt bleve de begge omringede, og den ene blev tagen tilfange, medens den anden var saa heldig at bryde igjennem, og denne sidste jog nu i fuld Fart ad Vartenbjerg Kro til. Han mødte kort efter den Ordonnants, som Lieutenant Brockdorff havde sendt med Melding til Posteringen ved Vartenbjerg, og som nu var paa Tilbagevejen. Denne vendte om med, og begge naaede endnu en kort Tid forfulgte af de fjendlige Ryttere, Surkjærbro, hvor de toge Post; de troede at have bemærket ialt en Snes Mand tilhest og havde hørt en stærk Raslen af Vogne i nogen Af-

land bag disse. De fortsatte Retraiten og optoges kort fter af den ved Vartenbjerg posterede Escadron, som aa den fra Immervad lidt over Kl. 11 modtagne Meling var rykket frem omtrent til det Punkt, hvor Vejen il Vedbøl bøjer af fra Oxevejen. Herfra havde den rempousseret en mindre Afdeling til Recognoscering toget længere Syd paa. Den omhandlede Escadron ar den 1ste Husar-Escadron, der commanderedes af Ritmester Breckwoldt, som tillige førte Overcommandoen over Posteringen ved Vartenbjerg, der foruden Escadronen bestod af 3 Pelotoner af 3die Reserve-lægercorps's 3die Compagnie under Capitain Wichfeldt; let 4de Peloton af Compagniet under Lieutenant Holm havde Post ved Østergaard Mølle. Som allerede bemærket, modtog Ritmester Breckwoldt Meldingen fra Lieutenant Brockdorff Klokken lidt over 11; han havde ladet Capitain Wichfeldt med den ene Halvdel af den forhaanden værende Styrke besætte Defileet foran Kroen, medens den anden Halvdel af Infanteristyrken og Escadronen befandt sig bagved samme. Ritmesteren gav strax ved Meldingens Modtagelse Escadronen Ordre til at sidde op og lod ved Lieutenant Lindholm en Husar instruere om over Østergaard Mølle at ride til Hoptrup for at bringe saavel Besætningen paa førstnævnte Sted som ogsaa Oberst Benzon den indkomne Melding om Fjendens Bevægelser. Han rykkede derpaa med Escadronen frem over Defileet; Capitain Wichfeldt erholdt Ordre til at besætte dette med hele sin Styrke og at tage de fornødne Forholdsregler for hurtigt at kunne barricadere det. Paa sin Fremmarche i sydlig Retning hørte Ritmesteren stærk Vognkjørsel, men iøvrigt bemærkedes intet Bestemt, før man var naaet frem til i Højde med Vedbøl, da der faldt nogle faa Skud i Nærheden af Skovby.

Kort efter kom de 2 omtalte Dragoner fra Feltvagter ved Immervad tilbage og bleve optagne af Fortroppen Escadronen gjorde Holdt i Højde med Vedbøl og søgte ved Patrouilleringer at komme til Kundskal om Fjendens Styrke og Bevægelser; under det stedfindende Mørke var det naturligvis umuligt at observere noget Bestemt, og den under slige Forhold almindelige Tilbøjelighed til at see fjendlige Bevægelser, hvor ingen saadanne findes, gjorde sig ogsaa her gjældende. Efter de indlobne Meldinger maatte man saaledes formode at have en Cavaleristyrke paa mindst $\frac{1}{2}$ Escadron ligeoverfor sig, ligesom ogsaa at fjendtligt Infanteri var i Færd med at omgaae Escadronen i dens venstre Flanke. Da desuden Ritmesteren paa Grund af Mørket ikke ansaa Escadronens Tilstedeværelse paa dette Punkt for at være til nogen videre Nytte, trak han sig tilbage til Vartenbjerg, passerede Defileet, hvis Barricadering Capitain Wichfeldt fik Ordre til at lade fuldende, og tog Post med Escadronen bag samme ved Kroen. Klokken var omtrent 12, da Escadronen vendte tilbage. Forinden den naaede Defileet, var den ved Udmarchen til Avantgarde-Commandeuren sendte Ordonnants stødt til; imidlertid modtog Ritmesteren ikke her den af ham overbragte Melding, men først efter Ankomsten til Kroen, hvor han lod Ordonnantsen kalde frem. Af de senere stedfundne Undersøgelser fremgaaer det, at der her som med Hensyn til flere, andre Punkter, denne Sag vedrørende, er en fuldstændig Modsigelse tilstede mellem de afgivne Forklaringer. Medens saaledes Ordonnantsen erklærer, at han har overbragt Ritmesteren Oberst Benzons Svar paa den af ham fra Ritmesteren modtagne Melding, erklærer Ritmester Breckwolddt ikke at have modtaget dette Svar, ligesom det heller ikke sees at være afgivet til nogen anden af Escadronens Officerer.

Der opstod overhovedet ved denne Ordonnants's Senselse forskellige Misforstaaelser. Som allerede ovenfor berørt, skulde han kun avertere Commandoet ved Østergaard Mølle og Avantgarde-Commandeuren i Hoptrup om den fjendlige Fremrykning. Efter den senere af ham afgivne Forklaring har den afsendte Husar imidlertid opfattet den ham givne Instruction saaledes, at han skulde avertere Besætningen i Østergaard Mølle om, at dens Poster skulde inddrages, da man skulde trække sig tilbage, og forespørge hos Avantgarde-Commandeuren, om Ritmester Breckwoldt kunde gaae tilbage. Under denne Form har Husaren imidlertid ikke overbragt Meldingerne, eller ogsaa ere de blevne misforstaaede af vedkommende Commanderende, idet nemlig Lieutenant Holm har opfattet Befalingen saaledes, at han strax skulde trække sine Poster ind og afmarchere til Hoptrup, og Avantgarde-Commandeuren, Oberst Benzon, istedetfor Spørgsmaalet, om Ritmesteren kunde trække sig tilbage, har troet at modtage en positiv Melding om, at han trak sig tilbage til Haderslev. Oberst Benzon sendte derfor Ordonnantsen tilbage til Ritmester Breckwoldt med mundlig Ordre til strax igjen at rykke frem og indtage sin Stilling ved Vartenbjerg, hvor han skulde forblive saa længe som muligt og, naar dette ikke længer kunde skee, da trække sig tilbage ad Vejen til Haderslev. Kort efter, at Ordonnantsen var reden bort, ankom Commandoet fra Østergaard Mølle, som Obersten strax gav Ordre til at vende tilbage til sin Post. Saaledes som alt ovenfor omtalt, vil Ordonnantsen have overbragt Oberst Benzons Ordre til Ritmesteren efter Escadronens Tilbagekomst til Vartenbjerg Kro, hvor imidlertid Ritmesteren ikke mener at have modtaget samme. I ethvert Fald har han ikke tilagt den den Betydning, at Posten skulde holdes til det

Yderste. At der overhovedet ikke af Ritmesteren blev tillagt Ordren nogen væsenlig Betydning, er i hvert Fald forklarligt derved, dels at den første Del af samme var overflødig, eftersom Ritmesteren ikke endnu havde trukket sig tilbage fra Posten, dels at den sidste Del af Ordren var holdt i temmelig almindelige Udtryk og vel neppe kunde antages at være bleven betroet mundligt til en Ordonnants, naar det havde været Meningen, at Posten skulde holdes til det Yderste. Hvorledes det sande Forhold nu end har været med Ordrens Overbringelse og dens Modtagelse, saa er det sikkert, at den ingen Indflydelse har havt paa Ritmester Breckwoldts Opfattelse af Situationen, der syntes har alt Andet end beroligende ved Sagernes Stilling ligeoverfor hans egen Post, og som ikke forbedredes ved de Meldinger fra Cavalieri-Brigaden, der bragtes ham efter hans Tilbagekomst til Vartenbjerg Kro. Han forefandt saaledes her den Meddelelse, der var overbragt af den første fra Cavalieri-Brigaden til Marstrup afsendte Ordonnants, og som lod paa, at Brigader sandsynligvis i Dagbrækningen vilde gaae tilbage hvilken Melding Ordonnantsen, da han ikke fandt Ritmesteren ved Kroen, afgav til en Jæger, som angav a vide, hvor Ritmesteren var, og paatog sig at overbringe den. Noget senere indløb der en ny Melding fra Udstrup om, at det der cantonnerende Dragon-Regiment vilde trække sig Nord paa, da Fjenden viste sig. Medens Posteringen ved Vartenbjerg saaledes kunde vent snart at see sin højre Flanke blottet, og Vejen fra Ove Jersdal til Haderslev aaben for en den omgaaend Fjende, idet endog Tilstedeværelsen af de 2 Compagnie af 1ste Reserve-Jægercorps i Marstrup var Ritmester Breckwoldt fuldstændigt ubekjendt, frembode Forholden i Fronten af Posteringen forskellige Momenter, de

syntes Ritmesteren saa uheldige, at han ansaa en længere Forbliven paa Posten for utilraadelig. Det var saaledes saa langt fra, at Broen ved Vartenbjerg var et virkeligt Pas, at man tvertimod paa de allerfleste Steder imellem denne og Østergaard Mølle meget let kunde passere Vandløbet; efter hvad man troede at have observeret under Opholdet foran Vartenbjerg, antog Ritmesteren, at det fjendlige Infanteri var trukket hen imod de smaa Skovpartier mellem hans Postering og Østergaard Mølle, hvorfra det, naar det havde Vejvisere med sig, som vare nøje bekendte med Egnen, let og ubemærket kunde omgaae hans Postering i venstre Flanke og saaledes skyde sig ind mellem ham og Avantgardens øvrige Afdelinger ved Hoptrup, uden at det var sikkert, at en slig Bevægelse kunde blive bemærket af Besætningen i Østergaard Mølle. Endelig vedblev den tidligere hørte Vognraslen paa Oxevejen og syntes stedse at blive stærkere og at komme nærmere. Ritmester Breckwoldt gav derfor Klokken henved 12 1/2 det ved Broen staaende Compagni Ordre til at trække sine Poster ind og slutte sig til Escadronen, og med Compagniet i Têten tiltraadte han Tilbagegangen ad Marstrup til. Strax efter Modtagelsen af den tidligere omtalte Melding fra Udstrup om Cavaleriets Tilbagegang, altsaa lidt efter Midnat, sendte Ritmesteren en skriftlig Melding til Oberst Benzon, hvori foruden den nys berørte Efterretning tillige anmeldtes, at Fjenden ligeledes havde vist sig ved Ritmesterens yderste Poster, og at Escadronen trak sig mod Haderslev, hvilken Melding kom Oberst Benzon ihænde noget over Klokken 12 1/2. Ritmester Breckwoldt fortsatte sin Retraite uforstyrret ad Haderslev til og passerede paa denne en paa Vejen c. 1000 Skridt S. V. for Marstrup placeret, mindre Feltvagt, der af Commandeuren for 1ste Reserve-Jægercorps, Oberst Lønborg,

var udstillet der til Sikkring for de 2 i Marstrup cantonnerende Compagnier af hans Corps, og naaede hened Klokken 2 Sammenstødspunktet mellem Oxevejen og Hovedvejen fra Aabenraa til Haderslev, hvor Escadronen gjorde Holdt, og tæt S. for hvilket Punkt Compagniet tog Stilling. —

Omtrent $\frac{1}{2}$ Time efter, at Commandoet ved Vartenbjerg havde opgivet Posten der, naaede Têten af det v. d. Tannske Strejfcors frem til Broen, passerede denne og tog Vejen ad Marstrup til. Til sidstnævnte By var den med Cavaleri-Brigadens første Melding til Hovedkvarteret over Vartenbjerg afsendte Ordonnants ankommen ved Midnatstid og havde ifølge den ham givne Instruction søgt den Højstcommanderende, Oberst Lønborg, som var inqvarteret i Sonder Marstrup. Obersten, der naturligvis var gaaet til Ro, modtog Meldingen i den Tro, at den kom fra Hovedkvarteret, og at dette havde sendt ham selve Meldingen for hurtigere at avertere ham; det faldt ikke Obersten ind, at den kom directe fra Udstrup, da den bar Paa-skriften Klokken 10 Eftermiddag og saaledes maatte have været over 2 Timer undervejs paa den knap $\frac{1}{2}$ Mil lange Strækning, og da Ordonnantsen meldte, at han havde Ordre til at afgive den til den Højstcommanderende i Marstrup, uden at han omtalte dens videre Fremsendelse. Obersten, der desuden var ubekjendt med, at der var en Relaispost i Marstrup, beholdt derfor Meldingen og beordrede sine 2 Compagnier til strax at møde paa Allarmpladsen, hvortil var valgt et Sted ved selve Oxevejen mellem Nørre og Sonder Marstrup. Omtrent Klokken $1\frac{1}{4}$ bragtes der Obersten Melding om, at 1 Jægercompagni og 1 Escadron Husarer trak sig forbi Marstrup ad Haderslev til. Skjøndt dette Commando ingen Melding havde afgivet om Grunden til dets Tilbagegang, saa antog dog Oberst Lønborg, at

det maatte være Posteringen fra Vartenbjerg; han paa-skyndede derfor Bagagens Bortsendelse, men mente iøvrigt roligt at kunne afvente Compagniernes fuldstændige Samling, da de af ham paa Hovedtilgangene Syd og Vest fra udsatte, mindre Feltvagter itide vilde kunne avertere om Fjendens Nærmelse. Bagagen var netop sendt bort, da der faldt Skud S. V. for Sønder Marstrup, hvor Obersten endnu befandt sig, og hvorfra han derfor ilede afsted til Allærpladsen; med den her forsamlede Styrke tog han Post paa selve Vejen og paa begge Sider af samme. Imidlertid var Skydningen ophørt, efterat der var faldet 30—40 Skud, og de fremskudte Posteringsmeldte ved deres Tilbagekomst, at den af dem observerede, fjendlige Fremrykning var rettet saavel imod Nørre som mod Sønder Marstrup. Oberst Lønborg var derved i Uvished om, hvilken Retning Fjenden, som han efter de forskjellige, ogsaa ham meddelte Efterretninger antog for at være den preussiske Hærs Avantgarde, agtede at tage. Fremdeles var det jo højst usandsynligt, at Besætningen fra Vartenbjerg uden Afbrydelse fortsatte sin Tilbagegang, naar ikke den ved Hoptrup staaende Del af Avantgarden ligeledes var i tilbagogaaende Bevægelse, og denne sidste Del vilde da nu være averteret ved den forefaldne Skydning. Endelig var Oberstens i Marstrup værende Commando aldeles ikke henhørende til Forpoststyrken, men havde gjentagne, bestemte Ordre til, saasnart Avantgarden gik tilbage, at marchere til Haderslev for at slutte sig til Hovedcorpset. Under disse Omstændigheder ansaa Oberst Lønborg det for rettest med de 2 Compagnier at følge efter Posteringen fra Vartenbjerg ad Haderslev til. Forinden Tilbagegangen tiltraadtes, afsendte han en Melding til Hovedkvarteret om, at Fjenden trængte paa, og at han derfor gik tilbage. Ved Sammenstødet af Oxervejen og Aabenraa-Verden traf Ober-

sten Posteringen fra Vartenbjerg Kro, der her havde gjort Holdt; han erfarede nu, at den Del af Avantgarden, der stod ved Hoptrup, endnu ikke var kommen tilbage, gjorde derfor selv Holdt og overtog Commandoen over den paa dette Punkt forsamlede Styrke. Han placerede Husar-Escadronen paa det aabne Terrain N. for Oxelvejen og det denne attacherede Jægercompagni S. for Sammenstødspunktet af denne Vej og Aabenraa-Vejen til Dækning af sidstnævnte; de 2 Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps bestemte han til Reserve og lod Oxelvejen observere ved nogle fra dem fremsendte Poster. Til Haderslev indsendtes Melding om, at han havde indtaget fornævnte Stilling. Klokken var omtrent 2 1/2, og det begyndte altsaa at blive lyst. Kort efter, at Stillingen var indtagen, hørtes der i Retning af Grodebøl en heftig Geværild, der dog snart efter ophørte; Terrainet tillod imidlertid ikke at danne sig nogen Formening om det Engagement, som havde fundet Sted, og som kort efter fornyedes dog kun for efter et Qvarters Forløb atter at høre op; under denne sidste Del af Engagementet hørtes der tillige enkelte Kanon-skud. — Det er allerede berørt, at Oberst Lonborg, da han forlod Marstrup, var i Uvished om, hvilken Retning den mod denne By dirigerede, fjendlige Styrke havde taget. Hvad Obersten navnlig synes at have næret Frygt for, var, at den efter at have passeret Nørre Marstrup skulde følge Vejen mellem Haderslev Dam og Oxelvejen og ad denne naae Haderslev før Avantgarden og saaledes afskjære den Retraiten paa dette Punkt. Fra det Sted, hvorpaa hans Styrke nu var placeret, kunde Terrainet hen imod Haderslev Dam kun meget ufuldstændigt observeres, og Oberst Lonborg turde derfor ikke forlade sin i denne Retning dækkende Stilling for at rykke frem til Understøttelse af de ad Aabenraa-Vejen retirerende Tropper. Overbevisningen om Rigtigheden

af at forblive i sin Stilling bragte ham paa den anden Side til ikke at efterkomme en ham nu fra Hovedcorpsset ilgaaende Befaling om at trække sig tilbage til Haderslev. Han besvarede Befalingen med en Anmodning om at maatte forblive, hvor han stod, indtil Styrken fra Hoptrup var kommen tilbage, hvad der ogsaa blev ham tilladt. Imidlertid kom kort efter, at Engagementet var ophørt, en Afdeling Husarer dels tilhest dels tilfods tilsyne paa Aabenraa-Vejen; det viste sig at være den af Ritmester Hegermann-Lindencrone commanderede Husar-Reserve-Escadron, der strax efter sluttede sig til den under Oberstens Befaling staaende Styrke, ved hvilken samtidigt Oberst Juel med sin Stab indfandt sig. Den nævnte Escadron var imidlertid den eneste Afdeling af den paa Aabenraa-Vejen staaende Del af Avantgarden, der kom tilsyne; Grunden hertil vil fremgaae af den nedenstaaende Udsigt over hvad der imidlertid havde tildraget sig ved Hoptrup og tæt N. for denne By. —

Da Oberst Benzon havde modtaget Ritmester Breckwoldts første, mundlige Melding, beordrede han de ved Hoptrup og i Nærheden af samme liggende Afdelinger af Avantgarden til at møde paa Allarmpladsen. Klokken var noget over 12, da denne Befaling naaede disse, som mellem 12 $\frac{1}{2}$ og 1 alle vare samlede. Imidlertid naavde Oberst Benzon, der var urolig for sin højre Flanke, beordret Lieutenant Lillienkjold af 4de Dragon-Regiments 2den Escadron til med en Patrouille at begive sig til Vartenbjerg Kro for at indhente Underretning om Betydningen af den mod dette Punkt anmeldte, fjendelige Demonstration. Lieutenanten tog Vejen over Østergaard Mølle. Paa det Punkt S. for Vartenbjerg, hvor denne Vej udmunder i Oxervejen, var en tidligere der staaende Cavaleripost borte, derimod mødte Lieutenanten her 2 Husarer, der vare afgivne til Besætningen i

Østergaard Mølle, og som vendte tilbage fra en den paalagt Patrouillering til Vartenbjerg Kro med den Underretning, at vor Besætning der forlængst havde trukket sig tilbage. Af flere ham tildels bekendte Mænd fra Egnen blev det nu fortalt Lieutenanten, at henved 100 Vogne hver med c. 10 Mand foruden henved 20 Mand tilhest nylig vare passerede Kroen og havde taget Vejen ad Marstrup til. Lieutenanten red nærmere til Kroen og saa der endnu den sidste Vogn kjøre bort da ogsaa Kromanden for Lieutenanten afgav en lignende Forklaring, red denne ad samme Vej, som han var kommen, tilbage til Hoptrup. Undervejs meddelte han Lieutenant Holm, der stod ved Østergaard Mølle, hvad han havde erfaret om den fjendlige Fremrykning; Lieutenanten vilde imidlertid ikke forlade sin Post uden bestemt Ordre fra Oberst Benzons, en Ordre, som Lieutenant Lillienkjold lovede at forskaffe ham, hvilket imidlertid blev uforment, da Sidstnævnte kort efter, at han havde forladt Møllen, mødte en Ordonnans, der overbragte Befaling fra Oberst Benzons om, at Posteringsen paa dette Punkt strax skulde afgaae til Hoptrup. Oberst Benzons havde nemlig efter Lieutenant Lillienkjolds Afgang modtaget Ritmester Breckwoldts anden Melding, der, som de vil erindres, var skriftlig, og som lød paa, at Posteringsen ved Vartenbjerg trak sig tilbage ad Haderslev til Lieutenant Kjær af 2den Husar-Escadron beordredes til at bringe denne Melding til Haderslev, hvor han af Oberst Juel skulde begjære nærmere Ordre med Hensyn til, om Avantgarden skulde forblive i sin Stilling eller gaae tilbage. Saaledes som Situationen imidlertid var bleven ved Opgivelsen af Posten ved Vartenbjerg, maatte erforbliven ved Hoptrup under de givne Forhold i hver Fald ansees for temmelig precair, og skjøndt det ved Afsendelsen af Meldingen til Haderslev naturligvis var

berst Benzons Hensigt at forblive ved Hoptrup, indtil en forlangte Instrux indløb, saa var det klart, at ethvert egn paa en Omgaaen af hans Postering maatte være tilrækkelig Grund for Obersten til at opgive sin fremskudte tilling. Da man derfor omtrent Kl. 1 1/2 hørte Skydning i ordvestlig Retning henimod Marstrup, besluttede han at ette sig i Marche Nord paa. Selv om imidlertid Obersten maatte tillægge den omgaaende Bevægelse nogen Betydning, saa antog han dog tillige, at han samtidigt ilde blive angreben Syd fra af en større Styrke, og at et navnlig var i denne Retning, at han maatte tænke paa at sikre sig. Paa Grund af Terrainets Beskaffenhed kunde det kun være Infanteriet, der kunde gøre en virksom Modstand, og Oberst Benzon formerede derfor sin Colonne saaledes, at Cavaleriet fik Têten, der paa fulgte de 2 Kanoner med et Jægerpeloton til Beskyddning, og endelig sluttede Resten af Jægercorpset Colonnen og formerede en Arrieregarde, hvortil blev afleveret Halvdelen af 4de Dragon-Regiments 2den Escadron under Lieutenant Schultz. Allerede før Afmarchen havde Ritmester Marcher afsendt en Husar for ad Hærslæb-Vejen indtil i Højde med Grødebøl og derfra ad Bivejen henimod Marstrup at naae ud paa Oxervejen og kaffe Underretning om, hvorledes det forholdt sig med Posteringen ved Vartenbjerg. Kort efter, at Colonnen havde taget sig i Bevægelse, kom denne Husar tilbage til Ritmesteren, der med sin Escadron havde Têten, og meldte ham, at han ikke kunde komme frem ad den ham beegnede Vej, idet han paa Bivejen mellem Grødebøl og Marstrup var stødt paa en større, fjendlig Colonne. Ritmester Marcher var af den Mening, at Husaren tog fejl, og at det formodenlig var Ritmester Breckwoldts Colommando, der var paa Retraiten, som Husaren havde opdaget og i det endnu herskende Mørke antaget for

Fjenden. For imidlertid at skaffe sig Vished i Sagen befalede han Husaren at følge sig og red selv hurtigt ad den betegnede Vej. Saa godt som samtidigt hermed meldte Lieutenant Lillienkjold sig tilbage hos Obers Benzon og bragte ham Efterretning om hvad han havde erfaret og tildels selv set ved Vartenbjerg. Da de herefter var Sandsynlighed for, at den omtalte, fjendlige Colonne kunde være naaet saa langt frem, at han der ved kunde trues med et Angreb Nord fra, gav Obersten Ordre til, at 1 Compagni af Jægercorpset skulde trækkes frem i Têten, medens den øvrige Del af samme forblev, hvor den var, for at kunne imodegaae det stadig af ham forventede Angreb Syd fra. Situationen var imidlertid alt Andet end heldig; han kunde vente Angreb saavel Syd fra som Nord fra, sidstnævnte Sted ahenved 1000 Mand Infanteri, medens han selv kun disponerede over henved 300 Mand Jægere og bevægede sig i et Terrain, hvis Beskaffenhed, ganske afseet fra de herskende Mørke, kun lidet egnede sig for Brugen af det ham medgivne Cavaleri og Artilleri. Hvad det navnlig kom ham an paa, var at passere Sammenstødet af Oxevejen og Haderslev-Vej, forinden den fjendlige Colonne, der antoges at ville benytte førstnævnte til sin omgaaende Bevægelse, var naaet frem til dette Punkt og da Ritmester Hegermann-Lindencrone, hvis Escadron var bevæbnet med Rifler, foreslog Obersten, at Escadronen skulde rykke hastigt frem til det ovennævnte Vej-Sammenstød og tage Post der tilfods for at dække dette, indtil Colonnen kunde naae saa langt frem, gik Oberst Benzon ind derpaa og befalede Ritmesteren at udføre denne Bevægelse. Husar-Reserve-Escadronen rykkede som Følge heraf frem i Têten af Colonnen og tog i rask Gangart Vejen ad Haderslev til; Lieutenant Lillienkjold, hvem Oberst Benzon havde befalet hur

igt at bringe Melding om Situationen til Oberst Juel,
 passerede omtrent samtidigt Escadronen og jog forud
 for denne mod samme Maal. Lidt senere mødte Es-
 cadronen Lieutenant Kjær, der kom tilbage fra Haders-
 lev. Lieutenanten, der var ankommen til Byen lidt før
 Kl. 2, havde truffet Hovedkvarteret ligesom ogsaa hele
 Byen i den dybeste Ro, idet endnu ingen Melding fra
 Cavaleri-Brigaden var indløben der. Paa den afgivne
 Melding erholdt Lieutenanten den mundlige Ordre til
 Avantgarden, at denne i Tilfælde af Angreb saa lang-
 somt som muligt skulde gaae tilbage over Haderslev og
 sende al Bagage til Alver. Da Lieutenanten med denne
 Befaling uopholdeligt atter begav sig Syd paa, traf han
 paa det Punkt, hvor Oxøvejen udmunder i Aabenraa-
 Vejen, Ritmester Breckwoldts Commando; han meddelte
 Ritmesteren Flankecorpsets Befaling til Avantgarden og
 derpaa afsted ad Vejen til Hoptrup. Saavel han
 som Lieutenant Lillienkjold passerede omtrent samti-
 ligt hver i sin Retning Bivejen til Marstrup uden at
 bemærke Noget til Fjenden, men kort efter, at Lieutenant
 Kjær var passeret Husar-Reserve-Escadronen, faldt der
 endel Skud i Terrainet V. for Grødebøl. Det var Rit-
 mester Marcher, der ved sin før omtalte Recognoscering ad
 Bivejen til Marstrup fremkaldte denne Skydning. Ritme-
 steren var nemlig efter at være bøjet ind paa Bivejen,
 der var bugtet og stærkt indhegnet, kun reden et kort
 Stykke fremad, da Husaren gjorde ham opmærksom paa
 en mørk Masse i en Afstand af mellem 50—100 Alen,
 ligesom han ogsaa skimtede en Række blanke Geværpi-
 øer; Ritmesteren raabte an paa Dansk, men der blev ikke
 svaret, og da dette gjentog sig, skjød han sin Pistol af,
 vendte om og gik i Carriere tilbage. Pistolskuddet be-
 svarede fra den fjendlige Side med en Salve, hvoraf
 dog ingen Kugle traf. Under sit Ridt tilbage til Colon-

nen mødte Ritmesteren Husar-Reserve-Escadronen ; ha meddelte Ritmester Hegermann-Lindencrone, at Fjenden al var tæt ved Vejen, og at han antog, at Escadronen ikke vild kunne passere denne uden Kamp. Hensigten med Escadronens Sendelse, at hindre Fjenden i at naae in paa Aabenraa-Vejen saa hurtigt, at han kunde afskjær Passagen ad denne for vore efterfølgende Tropper, va saaledes ikke til at naae. Da Oberst Benzons Ord imidlertid lød paa, at Escadronen skulde dække Tilgangen ad Oxevejen, og Ritmester Hegermann-Lindencrone ve et pludseligt og heftigt Angreb paa den fjendlige Styrke, so først i samme Øjeblik kunde være naaet frem til Hovedvejen, haabede foruden at redde sin egen Escadron fra at blive afskaaren tillige muligt at bidrage til, a den bagved værende Del af Avantgarden lettere kund bryde igjennem, gav han efter at have ladet Escadronen tage Front af 8 Mand, saa stor, som Vejbrede tillod det, Ordre til hurtig Fremrykning. Ved en Bøjning af Hovedvejen, hvorpaa Escadronen rykked frem som til Attaque, blev der givet Ild paa de Foranværende, og man saa nu den fjendlige Afdeling dels Kjæde langs Vejen, dels i et Par sluttede Afdelinger hvoraf den ene stod ved en Gaard V. for Vejen, den anden paa selve Vejen længst mod Nord. Denne sidste Afdeling veg tilside, da den saa Escadronen kom sprængende, og der var saaledes her ikke Tale om nogen egenlig Attaque, men om det næsten uheldiger Foretagende, at udføre en Forbiridning under en heftig Infanteriild. Nepe var Escadronens Tête naaet frem i Højde med Kjædens sydligst staaende Roder, før der som alt berørt, fra disse aabnedes en Ild, hvorved fler af de forrest værende Folk og Heste saaredes. De der ved foranledigede Styrtninger af de Bagvedværende og den fortsatte Beskydning under Forbiridningen saave

ra Kjæden som fra de sluttede Afdelinger bevirkede, at Escadronen, efterat Affairen var tilende, savnede ikke mindre end henved 40 Mand. Overraskelsen ved At-aquen og Hurtigheden, hvormed denne var skeet, idet en ikke mødte nogen Modstand i Fronten, havde dog branlediget, at den fjendlige Ilds Virkning langt fra var saa stor, som Forholdene kunde have ladet formode, og i løbet af $\frac{1}{2}$ Time var der til Escadronen efterhaanden atter stødt saa meget af dens Mandskab dels tilhest dels tilfods, at man efter at have givet de ledige Heste til beredne Folk kun savnede 14 Mand og Heste, hvilket antal senere blev saaledes formindsket ved yderligere tilbagekommende Mandskab, at Escadronens hele Tab ved den omhandlede Lejlighed indskrænkede sig til 6 Mand og 7 Heste. Escadronen fortsatte sin Tilbagegang til Sammenstødspunktet mellem Aabenraa-Vejen og Oxervejen, hvor den sad af, sendte Hestene til Harslev og tilfods indtog en Stilling i Forbindelse med die Compagni af 3die Reserve-Jægercorps, der, som venfor berørt, af Oberst Lønborg var blevet placeret til Dækning for Aabenraa-Vejen, og i Forening med hvilket der foretoges en Fremrykning til et nogle Hundrede Alen sydligere liggende Hegn. —

Det var selvfølgelig Avantgarden af det v. d. Tanske Jægercorps, som Ritmester Marcher havde anraabt, og som havde besvaret hans Pistolskud med en Salve. Avantgarden ved Marstrup havde foraarsaget nogen Uro i Vogncolonnen og bragt de fleste af Deltagerne i Expeditionen til at forlade denne. Da den Modstand, som man mødte, imidlertid strax viste sig at være uden betydning, søgte v. d. Tann at paaskynde Fremrykningen saa meget som muligt, han lod Alt atter stige tilvogns med Undtagelse af Avantgarden, der, efterat Marstrup var passeret, slog ind paa den Bivej, der i en Bue fører

over til Grødebøl, for saaledes saa hurtigt som mulig at naae Hovedvejen og komme i Ryggen paa den svage Besætning, man ventede at finde i Hoptrup eller under Retraite derfra. Efter at være anraabt i Nærheden af Hovedvejen, dog kun af den enkelte Rytter, søgte Avantgarden at naae ud paa denne Vej, og dette var, som berort, netop skeet, da Husar-Reserve-Escadronen i fuld Fart passerede samme. Sandsynligvis har v. d. Tanistaaet i den Tro, at Storstedelen af Besætningen allerede var passeret, saaledes at han ikke vilde møde nogen ordnet Modstand mere, thi han lod strax efter Escadronens Gjennembrud Marchen fortsætte ad Aabenraa-Vejens Syd paa uden at lade sin Hovedstyrke forlade Vognene, der saaledes efterhaanden saa godt som alle kom ud paa den nævnte Vej. Allerede hvor den nordligste af Vejene fra Kjærstrup til Hovedvejen udmundede i denne, udvikledes Strejfcorpsets Avantgarde imidlertid i en Tirailleurfægtning, der snart bragte det hele Corps til at forlade Vognene for at komme Avantgarden til hjælp, og fremkaldte en ikke ringe Forvirring i selv Vogncolonnen, hvor Vognene paa mange Steder kjørte aldeles sammen, idet Kudskene i deres Skræk for den Fare, de vare udsatte for, kun søgte at skjærme sig selv ved at søge Skjul i Vejgrøfterne eller under de sammenkjørte Vogne.

Oberst Benzon havde, som alt omtalt, ved Lieutenant Lillienkjolds Melding efter hans Tilbagekomst fra Vartønbjerg befalet, at 1 Compagni af 3die Reserve Jægercorps skulde rykke frem i Tøten af Colonne Compagniet var under Fremrykning, da Ritmester Marcher efter at have averteret Husar-Reserve-Escadronen om Fjendens Tilstedeværelse i umiddelbar Nærhed af Hovedvejen kom tilbage og bragte Obersten Melding om hvad han havde set. Denne Melding og den heftig

Ild, der samtidigt hørtes i Omegnen af Grødebøl, bevirkede, at Oberst Benzon gav hele den tilstedeværende Del af 3die Reserve-Jægercorps Ordre til at rykke frem for at møde det Angreb Nord fra, som i Øjeblikket syntes at være det eneste, hvorfor den ham underlagte Styrke var udsat. Ligesom imidlertid det først frembeordrede Compagni, hvortil bestemtes Corpsets 4de Compagni under Capitain Friderichsen, var kommet frem, faldt allerede de første Skud fra den fjendlige Fortrop mod Têten af vor paa Vejen holdende Colonne. Compagniet formerede 2 Pelotoner i Kjæde, 1 Peloton paa hver Side af Vejen, de 2 andre Pelotoner forbleve paa selve Vejen som Reserve. Ø. for Vejen udrykkede endvidere Lieutenant Holm, der med sit Commando fra Østergaard Mølle var stødt til Colonnen tæt N. for Hoptrup. Under den Tirailleursfægtning, som nu udviklede sig, rykkede Lieutenant Moltke med sine 2 Kanoner frem og ind paa en Mark V. for Vejen, hvor Jordsmonnet højnede sig noget, saaledes at der kunde være Haab om, at Piecerne kunde komme til at virke. Bedækningen for Kanonerne forøgedes med 1 Peloton af 1ste Compagni under Lieutenant Irgens - Bergh, saa at den udgjorde $\frac{1}{2}$ Compagni, der tog Post bag Kanonerne, Halvdelen tilhøjre og Halvdelen tilvenstre for disse. Jægercorpsets 2det Compagni under Lieutenant de Plane var imidlertid kommet tilstede og blev beordret til at rykke ud Ø. for Vejen for at true Fjendens venstre Flanke. Compagniet havde været bagest i Colonnen, og Halvdelen af samme havde udført Tjeneste dels som Bagtrop paa selve Vejen, dels som Sidetrop paa den vestre Side af denne. Bagtroppen stødte til Hovedstyrken af Compagniet, da dette Ø. for Vejen formerede sig i spredt Orden, og med den saaledes tilstedeværende Styrke rykkede Lieutenant de Plane

frem over et Par Hegn, men standsedes her af en heftig Ild fra den fjendlige Side. Den Del, der havde fungeret som Side-Detachment, stodte ikke til Compagniet under Fægtningen, men blev blandet ind mellem Mandskabet af 4de Compagni og af andre Afdelinger under disses kort efter paafolgende Retraite. — Da Kanonerne vare opkjorte paa den ovenfor omtalte Mark, var Afstanden mellem dem og den fjendlige Kjæde kun c. 250 Alen, og paa denne aabnede nu Lieutenant Moltke en virksom Kardætskild, hvormed han dog, efter at c. 12 Skud vare faldne, saa sig nødsaget til at ophøre. Den paa begge Sider af Vejen fremsendte Del af 3die Reserve-Jægercorps's 4de Compagni holdt nemlig kun en meget kort Tid Stand ligeoverfor den fremrykkende, fjendlige Styrke og rev i sin Tilbagegang den paa Vejen staaende Reserve med, saa at det ikke lykkedes Capitain Fride- richsen at faae Hold paa den, for den var naaet tilbage til det paa Vejen endnu holdende Cavaleri, der da af Oberst Benzon blev beordret til at avancere. Det rykkede frem til den Mark V. for Vejen, hvor Kanonerne havde taget Stilling, og ind paa samme for at opmarchere. Denne Manoeuvre foranledigede et Uheld ved de 2 Ammunitionsvogne, der henhorte til Artilleridelingen. Underofficeren, der førte Ammunitionsvognene, havde nemlig, da han saa den tilbagegaaende Bevægelse af vore Tropper, villet gjøre omkring for at gaae længere tilbage, men netop som han udførte denne Vending, rykkede Cavaleriet frem; under denne dobbelte Manoevreren bleve Vognhestene overredne, og forinden Spændet atter kunde komme i Orden, var Fjenden saa tæt paa, at Vognene maatte lades i Stikken, medens Underofficeren dog lykkeligt undkom. Lieutenant Moltke indsaa, at han, da Jægerne fortsatte deres Tilbagegang

tildels endog til bag Kanonerne, og da de fjendlige Tirailleurs fulgte rask efter, umuligt kunde holde sin Stilling længer. Han befalede derfor Kanonerens Paaprotsning, men denne lykkedes kun for den enes Vedkommende, der rykkede tilbage over det Hegn, der begrænsede Marken mod Syd og derfra ud paa Hovedvejen, medens den anden Kanon maatte lades tilbage, da 2 af Hestene ved Forstillingen til samme vare blevne saarede, og de andre saa ustyrlige ved Skydningen, at Trainconstablerne ikke kunde holde dem. Det løbske Spænd tog Retning hen paa Deboucheet ud imod Hovedvejen, hvorigjennem Kanonerne vare rykkede ind paa Marken, og naaede dette, da den 2den Husar-Escadron og Ritmester Torp med Têten af sin Escadron netop vare passerede ind igjennem samme; de 2 saarede Heste styrtede her, og derved foranledigedes en Spærring af Deboucheet, som forhindrede den øvrige, tilstedeværende Del af Ritmester Torps Escadron i at komme ind paa Marken. Denne Del, der commanderedes af Overvagtmasteren ved Escadronen, gik, da den ikke kunde komme over Vejhegnet, og da der blev skudt paa den, atter tilbage ad Hovedvejen, hvor dens Tilbagekomst samt Ankomsten af den ene, tilbagetrukne Kanon bevægede det der staaende Jægercompagni til at fortsætte Retraiten ad Hoptrup til. Overvagtmasteren blev imidlertid betænkelig ved ikke at være naaet hen til den øvrige Del af Escadronen, og han besluttede at gjøre et nyt Forsøg paa at komme igjennem. Han gjorde derfor omkring og gik med sit Commando i Carriere tilbage til Deboucheet; da han imidlertid saa, at det var ganske umuligt at komme igjennem, og han ikke engang kunde faae Øje paa den Del af Cavaleriet, der var rykket ind paa den omhandlede Mark, vendte han atter om og red med sit Commando ad Hoptrup til. 2den Husar-Escadron og

Ritmester Torp med den hos ham værende Styrke af hans Escadron vare imidlertid opmarcherede bag den Højde, hvorpaa den tilbageladte Kanon endnu stod. Lieutenant Moltke havde, da han ikke kunde faae Kanonen med sig, endnu gjort 1 Skud med denne mod de fjendlige Skytter, der begyndte at trænge frem over Vejhegnet for at bemægtige sig samme. Han beordrede nu Constablerne til at forlade Kanonen, selv medtog han Ladetojet, forat Fjenden ikke skulde kunne benytte Piecen, som han dog ikke vilde fornagle, da han haabede atter at komme i Besiddelse af den. Lieutenanten steg derpaa tilhest for at indhente den tilbagetrukne Kanon. Med Hensyn til den til Bedækning for Kanonerne afgivne Styrke, da blev den Del deraf, som sidst var afgiven i dette Øjemed, reven med ved 4de Compagnis Tilbagegang, og Lieutenant Irgens-Berghs Anstrængelser for at faae Folkene til at staae forbleve frugtesløse. Det oprindeligt til Kanonerne afgivne Peloton forblev derimod ved samme og gik tilbage i Forening med den ene Kanon, som det lykkedes at faae protset paa. Efterhaanden kom flere og flere af de fjendlige Skytter frem over Hegnene ind paa Marken og samledes snart i en Kreds om den efterladte Kanon. Det bag Højden staaende Cavaleri beordredes da frem til Angreb og udforte en Sværmattaque for at tage Kanonen tilbage. Paa 150 Skridts Afstand erholdt det en Salve af de fjendlige Skytter, der derefter hurtigt løb ned mod Vejhegnet for at søge Dækning bag dette; endel bleve indhentede og huggede ned, men da vore Husarer og Dragoner under Forfølgningen vare komne tæt til Vejhegnet, erholdt de herfra en meget heftig Ild, hvorved flere Folk og Heste bleve saarede, deriblandt Lieutenant Kjærs Hest, der styrtede dødeligt truffen tæt ved Hækken ovenpaa sin Rytter, som ikke

ar istand til at røre sig under denne Vægt og saaledes ikke unde komme bort, skjøndt han selv var usaaret. Efterat Attaquen var tilende, rallieredes Cavaleriet paa det Sted, hvorfra denne var udgaaet, og forblev her i nogen Tid, afventende et nyt Forsøg fra Fjendens Side paa at tage Kanonen, hvad der dog ikke skete. Samtidigt blev noget Mandskab beordret til at sidde af for at tilvejebringe Deboucheer i det Gjærde, der begrænsede Marken, hvorpaa man holdt, mod Vest, og kort efter gav Oberst Benzon, der personlig opholdt sig i Nærheden af Cavaleriet, Oberst Voigt Ordre til gjennem disse Deboucheer at søge vesterpaa for ad den nærmeste, skjulte Vej at naae Hovedstyrken. Ligeoverfor den Fjende, hvis Styrke var ham ubekjendt, men hvis Angreb factisk havde splittet Avantgarden til forskjellige Sider, ansaa Obersten det for unyttigt, selv hvis det havde været muligt, atter at samle de forskjellige Afdelinger, idet han stoledes paa, at deres Førere hver for sig vilde forsøge paa ad en Omvej at forene sig med Hovedstyrken. Selv forblev Obersten ved Cavaleriet og marcherede i det nysnævnte Øjemed med dette vesterpaa.

Heller ikke paa den østlige Side af Vejen havde man opnaaet at standse den fjendlige Fremrykning. De nærmest ved Vejen værende Jægere af 4de Compagni gik, som alt berørt, tilbage med dette, men optoges af Commandoet under Lieutenant Holm, der samtidigt rykkede frem til Forstærkning paa den østlige Side af Vejen. Ved vore Troppers Tilbagevigen i Centrum kom den tilstedeværende Del af Corpsets 2det Compagni, der var rykket længere ud Øst paa, til i kort Tid at flankere den fjendlige Fremrykning; da der imidlertid sendtes en Afdeling fjendlige Skytter imod det, gik Compagniet tilbage, og da samtidigt Fjenden trængte stærkt paa ad selve Vejen og paa den vestlige Side af denne, beordrede

Capitain Gosch, der befandt sig Ø. for Vejen, Lieutenant Holms Commando samt det ene Peloton af 4de Compagni til ligeledes at gaae tilbage, og da han paa denne Maade mente at dele Fjendens Opmærksomhed, lod han saavel disse Commandoer som ogsaa 2det Compagni marchere længere mod Øst, idet han antog, at han ad en Omvej vilde kunne naae Haderslev eller i hvert Fald Oro Sund. Hvor den Del af Avantgarden, der befandt sig V. for Vejen og paa denne, blev af, var Capitainen paa Grund af de høje og tætte Hækker fuldstændigt forhindret i at see; men Fægtningens Ophør og den tabte Forbindelse lod ham antage, at den havde trukket sig mod Vest. Med den Styrke, han havde hos sig, og som altsaa bestod af Størstedelen af 2det og mindre Dele af 3die og 4de Compagni, trak Capitainen sig henimod Norre Vilstrup for at forsøge paa over Vandling at naae Haderslev.

Paa Hovedvejen henad mod Hoptrup samledes efterhaanden en meget broget Blanding af Mandskab og mindre Commandoer, henhørende til alle Vaaben og saa godt som til alle Afdelinger, hvoraf Avantgarden havde været sammensat. Foruden den oprindelige Bagtrop paa $\frac{1}{2}$ Escadron under Lieutenant Schultz kom her efterhaanden tilstede Størstedelen af 3die Reserve-Jægercorps's 4de Compagni under Capitain Friederichsen, Halvdelen af 1ste Compagni, der var afgivet som Bedækning til Kanonerne, og det Peloton af 2det Compagni, der tidligere havde dannet Sidedækningen V. for Vejen, og som ikke var kommet med, da den øvrige Del af Compagniet rykkede frem. Med disse fulgte tillige den ene, tilbagetrukne Kanon samt Betjeningsmandskabet fra den efterladte, og endelig den ene Deling af 4de Dragon-Regiments 2den Escadron efter dens gjentagne, forgjæves Forsøg paa at komme ind

paa den Mark, hvor Cavaleriet var opmarcheret; til denne Deling sluttede sig under Tilbagegangen nogle ved Attaquen forsprængte Husarer og Dragoner. Da Lieutenant Moltke havde indhentet den tilbagetrukne Kanon, lod han den tage Position paa Vejen for at møde en mulig, videre Fremtrængen fra Fjendens Side; efter et kort Ophold, under hvilket Lieutenanten modtog Melding fra den Underofficer, der havde commanderet Ammunitionsvognene, om det Uheld, der var tilstødt disse, red han et Stykke frem ad Vejen for at see, om der endnu var Noget at udrette. Lieutenanten kom derved, da han opdagede 2 af sine Trainconstabler staaende ved en Vognforstilling og troede, at det var en Afdeling af vore Egne, der endnu stod saa langt fremme paa Vejen, til at ride midt ind imellem de fjendelige Skytter. Han opdagede først sin Fejltagelse, da han blev tiltalt paa Tydsk af dem, han alt var reden forbi, og som paa Grund af hans sorgløse Ridt formodenlig bragtes paa den Tro, at han var Deltager i Expeditionen. Lieutenanten lod, da han mærkede dette, sin Hest blive i Skridt og gjorde omkring for at undslippe, men nu blev der raabt, at man skulde anholde ham; dette førte dog foreløbigt kun til en ivrigere Spørgen fra deres Side, der stode paa hans Vej, men da han forblev i Skridt, gjorde Ingen Mine til at anholde ham, før han næsten var dem Alle forbi. Da imidlertid Nogle af de sidste, han passerede, vilde gribe hans Hest i Tøjlerne, red han pludseligt til og var saa heldig ikke at blive rammet af de Kugler, man sendte efter ham. Efter at være naaet tilbage og have forenet sig med Capitain Friderichsen og Lieutenant Schultz opfordrede han i Forening med Sidstnævnte Capitainen som den Ældste til at overtage Commandoen. Capitain Friderichsen, der efter 14 Aars Fraværelse fra Tjenesten atter nu

var traadt ind, nærrede paa Grund af sin deraf følgende Mangel paa Routine i selvstændig Commandoførelse Betænelighed ved at følge denne Opfordring, og dette saa meget mere, som han antog, at Fjenden havde besat alle Tilgange til Hoptrup, og han under denne kritiske Situation følte, at han ej formaacede at bestemme, hvad der skulde gjøres. Efter nogen Samtale kom man til den Beslutning, fra Hoptrup at søge vesterpaa over Ostergaard Mølle, og man begyndte ogsaa at marchere ad denne Vej, men kort efter fik Capitain Friderichsen Betæneligheder derved, da han antog, at man ej kunde komme igjennem her, og man besluttede nu, da Capitainen ikke vilde marchere videre vesterpaa, at søge ud til Kysten og valgte som det Punkt, hvor man sandsynligst vilde kunne træffe til Indskibning egnede Fartøjer, Gjenner Fjord, hvorhen det hele Commando derpaa marcherede over Dirnæs og Sonderballe. Ved Ankomsten til Gjenner Fjord fandtes der ingen større Pramme eller Skibe, saa at ingen Heste kunde medføres; derimod fandtes der et Par Jagter, hvorpaa Mandskabet tilnød kunde anbringes. Lieutenant Schultz vilde imidlertid ikke gaa ombord, men foretrak med det hos ham værende Detachment, der efterhaanden var voxet op til 124 Heste, at gaae lige vesterpaa for ad en større Omvej og ved flere Dages forceret Marche at naae tilbage til Hovedcorpset. Lieutenant Moltke ansaa det imidlertid for ugjærligt med Kanonen at deltage i denne Expedition, da han antog, at hele Corpset i Nordslesvig var angrebet. Han lod derfor selve Kanonen bringe ombord i et af Fartøjerne, hvad der kun skete med stor Vanskelighed; fra Affutagen borttog han Lade-tøj, Skruenøgler, Møttrikker etc. for at forhindre S sammensætningen deraf, selv om Fjenden maatte finde de øvrige Stykker, der bleve kastede saa langt

d i Vandet, at de skjultes af dette; endelig blev Ammunitionen styrtet i Vandet, Ridetøj og Seletøj taget af Iestene, der bleve overgivne til en af Beboerne, og bragt ombord. Infanteri- og Artilleri-Mandskabet blev lørpaa indskibet og forlod Fjorden for at sejle ad Kolding til. — Senere paa Dagen ankom Commandeurcapitain Bille med Hekla og en Kanonbaad paa Slæb til Gjenner Fjord. Ved en Toldkrydsbaad var Commandeurcapitainen nemlig bleven underrettet om det afskaarne Commandos Ankomst til det nævnte Punkt, og han løb derfor strax derhen for at yde Assistance og eventuelt at optage de afskaarne Tropper. Ved sin Ankomst erfarede han imidlertid, at Infanteriet og Artilleriet vare afgaaede paa de tidligere omtalte Jagter, og at Cavaleriet langs Stranden var marcheret ad Haderslev til. Lieutenant Schultz havde nemlig kort efter Indskibningen erfaret, at Fjenden slet ikke var gaaet mod Haderslev, hvorfor han opgav at gaa vesterpaa og ad den korteste Vej søgte at naae Hovedcorpset.

Da vort Cavaleri, som havde udført den før omtalte Attaque paa Marchen V. for Aabenraa-Vejen, var rykket bort, kom de bag Vejhegnet liggende Skytter atter frem over Hegnet til den paa Marken efterladte Kanon. Overhovedet samledes efterhaanden paa dette Punkt hele det v. d. Tannske Strejfcorps, hvis Fører, efterat de fornødne Anstalter til Fangernes og de Saaredes Transport vare truffne, saa hurtigt som muligt søgte at bringe nogenlunde Orden tilveje i den sammenkjørte Vogncolonne og atter at faae Strejfcorpset sat i Marche Syd paa. Lieutenant Kjær og den Frivillige Düring, hvilken Sidste gjorde Tjeneste ved Husar-Reserve-Escadronen og under dennes Attaque var styrtet og taget tilfange, ligesom ogsaa de andre Fanger

erholdt anvist Plads paa Vognene; den erobrede Kanon blev protset paa en af Ammunitionsvognenes Forstillinger. Colonnen satte sig i Bevægelse ad Hoptrup til, hvor de haardt Saarede, deriblandt en ved Corpset meget yndet Officer, Capitain Corneli, foreløbigt bleve efterladte. Retraiten fortsattes videre ad Hovedvejen og senere ad Oxevejen til Corpsets Cantonnement i Uge, hvorfra Fangerne henad Aften sendtes til Flensborg. Af de Yttringer, som Major v. d. Tann lod falde ligeoverfor Lieutenant Kjær, fremgik det, at han i højeste Grad var bleven overrasket ved at støde paa saa stor en Styrke i vor Stilling, og det var derfor naturligt, at man i Fri-corpset følte Glæde over Expeditionens heldige Udfald, en Tilfredsstillelse, der iovrigt navnlig for Forerens Vedkommende var blandet med Sorg over det ikke ubetydelige Tab, Corpset havde lidt, og navnlig over den ham nær staaende Capitain Cornelis Skjæbne.

Under den her beskrevne Episode var Oberst Juel med Hovedcorpset forbleven staaende i Stillingen ved Haderslev. Paa den første, af Lieutenant Kjær overbragte Melding fulgte kort efter, nemlig Kl. 2, den Melding fra Cavaleri-Brigaden, som var afsendt fra Udstrup ved Midnatstid. Hvorledes iovrigt denne Melding er naaet til Haderslev, har ved de senere Undersøgelser angaaende den hele Sag ikke kunnet oplyses; den Ordonnants, der bragte Meldingen til Marstrup, var, som det vil erindres, instrueret om at aflevere den til den Højstcommanderende dersteds, og dette erklærer han ogsaa at have gjort, idet han med Hensyn til den Commanderendes Qvarter fik Oplysning af Ordonnantsen, der var reden med den første Melding fra Cavaleri-Brigaden, og som han mødte udenfor Marstrup; hverken Oberst Lønborg eller nogen anden af de i Marstrup tilstedeværende Officerer erkjender imidlertid

at have modtaget Meldingen, og fra Relaisposten i Marstrup er der om Natten mellem den 6te og 7de Juni slet ingen Melding bragt til Haderslev. Meldingen ankom imidlertid til sin Bestemmelse til det ovenfor berørte Klokkeslet og foranledigede, især da den tidligere Melding, hvoraf den var en naturlig Fortsættelse, ikke forelaa, i Forening med hvad der var blevet meldt fra Avantgarden, at hele Besætningen i Haderslev allarmedes. Bagagen sendtes Nord paa, 4de Reserve-Bataillon og 5te Batteri (Dinesen) toge Stilling N. for Byen, i hvilken 9de Linie-Bataillon foreløbigt forblev. Oberst Juel med sin Stab begav sig, saaledes som tidligere berørt, ud S. for Byen efter at have afsendt Adjudanten, Lieutenant Bauditz, til Styding for at standse Cavaleri-Brigadens Tilbagegang og bringe nærmere Underretning om, hvorledes det forholdt sig med Fjendens Fremtrængen. Ligesom Obersten steg tilhest, omtrent Kl. 2 1/2, overbragte Lieutenant Lillienkjold ham den tidligere omtalte Melding fra Oberst Benzon om den fjendlige Fremtrængen over Vartenbjerg Kro. Lieutenanten fulgte med Obersten ud af Byen, hvor Besætningerne fra Vartenbjerg og Marstrup samt Husar-Reserve-Escadronen befandt sig paa de tidligere anførte Pladser. Af forskellige Udtalelser i de foreliggende Actstykker synes det at fremgaae, at det omtrent paa dette Tidspunkt fra flere Sider blev bragt paa Tale at sende en Del af Hovedstyrken frem til Understøttelse for Avantgarden, men at der i Hovedkvarteret næredes Betænklichkeiten derved paa Grund af den formodede Omgaaen i højre Flanke af en større, fjendlig Styrke. En saadan Fremrykning blev i hvert Fald ikke besluttet, derimod gav Oberst Juel Lieutenant Lillienkjold Ordre til at forsøge paa at naae tilbage til Oberst Benzon og bringe ham Befaling til at slaae sig igjennem, hvad det saa end skulde

koste. Lieutenanten forsøgte først at komme igjennem ad Vejen over Vilstrup, men da man sagde ham, at denne var besat af Fjenden, red han vesterpaa til Hovedlandevejen; her erfarede han af en Bonde, at den hele Affaire forlængst var forbi, og vore Tropper trukne Syd paa. Lieutenanten red derpaa videre i vestlig Retning til Oxelvejen, og da han ikke her opdagede noget Spor af vore Tropper og overhovedet ikke kunde tænke sig, hvor han skulde træffe Oberst Benzons, vendte han tilbage til Haderslev. Situationen paa sidstnævnte Sted var imidlertid ikke bleven bedre ved en fra Cavaleri-Brigaden indløben, mundlig Melding, der omtrent Kl. 3 1/2 overbragtes Oberst Juel af en Dragon-Ordonnants. Denne var bleven afsendt fra Styding og havde Befaling til at melde Obersten, at Brigaden var ankommen til denne By, samt indhente Befaling om, hvor den skulde trække sig hen. Det var nemlig Oberstlieutenant Pfaffs Hensigt, da han ikke i Styding modtog den der forventede Ordre fra Flankecorpset, forelobigt at tage en Opstilling paa et passende Punkt i Omegnen af denne By. Ogsaa ved denne Ordonnants's Instruction fremkaldtes der en Misforstaaelse, idet det blev ham paalagt at søge Brigaden ad Vejen til Jarls, hvad der imidlertid af ham opfattedes saaledes, at han vilde træffe Brigaden i den nævnte By. Af Ordonnantsens Melding maatte Oberst Juel altsaa slutte, at Cavaleri-Brigaden var i stadig Retraite til Jarls; han medgav derfor Ordonnantsen en skriftlig Ordre til Brigaden om at holde sig saa længe som muligt og ikke gaae tilbage, før det var højest nødvendigt, da Hovedcorpset endnu ikke havde sat sig i Marche, og Avantgarden, som var i Engagement med Fjenden, endnu ikke var kommen tilbage til Byen. At Oberst Juel har anset det for givet, at Fjenden var i stærk Fremryk-

ning i hans højre Flanke, fremgaaer tydeligt deraf, at han ikke ansaa den directe Vej fra Haderslev til Jarls for sikker, men befalede Ordonnantsen at ride til Christiansfeld og der søge en Vejviser til Jarls. Noget efter, at Ordonnantsen var afsendt fra Cavaleri-Brigaden, indhentedes denne, der var slaaet ind paa Vejen til Jarls for at tage en Stilling mellem Jegerup og Magstrup, af Lieutenant Bauditz. Lieutenanten var omtrent Kl. 2³/₄ ankommen til Hammelev, hvor han beordrede den der cantonnerende Del af 3die Dragon-Regiment til at samle sig paa Allarmpladsen; det Samme gjorde Lieutenanten i Styding, hvorhen han dernæst begav sig, og han naaede saaledes omtrent Kl. 3¹/₂ Oberstlieutenant Pfaff, hvem han overbragte Oberst Juels Befaling om at standse Tilbagemarchen, indtil nærmere Ordre indløb, eller han maatte vige for en overlegen Fjende. Angaaende Fjenden kunde Brigaden ingen yderligere Oplysning give end den, der allerede var indmeldt, men da Lieutenanten erfarede, at den ikke tilstedeværende Del af Brigaden skulde støde til samme over Skrydstrup, red han tilbage til Styding, hvor han averterede 3die Dragon-Regiment om ligeledes at blive indtil nærmere Ordre. Han anmodede fremdeles Regimentet om at udsende en Patrouille mod Skrydstrup for at indhente Underretning om det 5te Dragon-Regiment, og om hvad dette vidste om Fjenden, samt at indsende denne Melding til Haderslev, hvorhen Lieutenanten derpaa begav sig. Klokkeren var henved 6, da han naaede Byen, hvor der imidlertid ingen Tropper mere fandtes, idet disse efter Beboernes Udsagn for 1/2 Time siden vare gaaede Nord paa. Oberst Juel var nemlig forbleven i Stillingen ved Haderslev indtil Klokkeren henved 5¹/₂. Længer troede han ikke at turde blive staaende der, efterat han ved Ordonnantsen fra Cavaleri-Brigaden var bragt paa den Tro,

at denne først vilde standse ved Jarls, en Formodning, der bestyrkedes ved, at Lieutenant Bauditz endnu ikke til den Tid var vendt tilbage. Af Avantgardens Afdelinger var der foruden Husar-Reserve-Escadronen ingen kommen tilbage til Haderslev, saa at Obersten maatte antage, at de, forsaavidt de ikke vare op-hævede, ad Omveje vilde søge at naae Hovedcorpset. Obersten gav derfor dette Sidstes Afdelinger Ordre til at marchere Nord paa ad Vejen til Christiansfeld med Undtagelse af de 2 S. for Byen staaende Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps, som i Forening med det der staaende Cavaleri og 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) erholdt Ordre til som Arrieregarde under Commando af Oberst Lonborg at følge efter ad Vejen til Alver. Ved Bjerning naaede Lieutenant Bauditz, der strax forlod Haderslev, Oberst Juel og bragte ham Melding om Cavaleri-Brigadens Stilling ved Jegerup og om, at der ingen Fjende var at see under Fremrykning paa denne Fløj. Der var saaledes ingen Fare forbunden med at gjøre Holdt ved Bjerning og der optage hvad der muligt endnu kunde komme tilbage af Avantgarden. Hvis det da skulde vise sig, at den hele Allarm var foraarsaget ved en mindre, fjendelig Styrke, vilde man atter hurtigt kunne rykke frem til Haderslev. Oberst Juel ansaa det imidlertid, da de foran marcherende Afdelinger alt med deres Tæter vare naaede hen i Nærheden af Christiansfeld, for urigtigt atter at lade dem vende om, men besluttede at gjøre et længere Holdt ved den nævnte By, hvor Hovedcorpset ankom Kl. 9, og hvor 2 Compagnier af 9de Linie-Bataillon besatte Overgangen over Alver Aa S. for Tyrstrup Kirke og Udkanten af Skoven S. V. for Christiansfeld. Fra Bjerning Kirke blev en af Oberst Juels Adjutanter, Lieutenant Lautrup, sendt til Cavaleri-

Brigaden med en skriftlig Befaling til denne om at trække sig langsomt tilbage til Jarls og derfra enten over Skodborghus til et Cantonnement i Vejen og Omegn eller over Bastrup og Dollerup til Lejrskov og Omegn; Brigaden underrettedes om, at Hovedcorpset efter et længere Holdt ved Christiansfeld vilde trække sig tilbage til Kolding; Broerne ved Skodborghus og ved Dollerup fik Brigaden Ordre til at afbryde, naar Alt var kommet tilbage derover. Klokken var 9, da Brigaden modtog denne Befaling, den satte sig strax i Marche imod Jarls, hvorhen Oberstlieutenant Jacobsen med den over Skrydstrup tilbagegaaende Del af Brigaden alt var i Færd med at begive sig i Overensstemmelse med en mundlig Ordre fra Oberstlieutenant Pfaff, som han modtog kort før sin Ankomst til Skrydstrup. Det Uheld, der hvilede over saa godt som alle de ved denne Lejlighed overbragte Ordre og Meldinger dels med Hensyn til selve Overbringelsen, dels med Hensyn til Opfattelsen, fornægtede sig heller ikke ved denne Lejlighed, idet Oberstlieutenant Pfaff, der ønskede at concentrere Brigaden noget mere, instruerede Ordonnantsen om at overbringe Oberstlieutenant Jacobsen Ordre til at fortsætte Marchen ad Jegerup til. Ordonnantsen opfattede imidlertid Oberstens Instruction, som om det var Jarls, hvorpaa Marchen skulde rettes, og overbragte Ordren i Overensstemmelse hermed. Henad Middagstid var Brigaden samlet ved Jarls, og her overbragte den fra Styding til Haderslev afsendte Ordonnants Brigadecommandeuren den ham af Oberst Juel medgivne, skriftlige Ordre af samme Dags Morgen Kl. 3³/₄, som naturligvis nu var uden Betydning. Fra Jarls afmarcherede Brigaden til Lejrskov, ¹/₂ Escadron detacheredes over Skodborghus for at afkaste Broen dersteds. Efter Ankomsten til Lejrskov henad Kl. 7 om Eftermiddagen belagde Brigaden foruden denne By tillige Vraa, Højrup, Ure og Egholt.

I Christiansfeld, hvor Hovedcorpset forblev indtil Kl. 11, erholdt Oberst Juel den første Efterretning om en Del af Avantgarden, idet Oberst Benzon, som vi forlode under Marche vesterpaa med en Del af Avantgardens Cavaleri, og som havde taget Vejen gennem Pamhul Skov over Tyrning Mølle og derfra over Styding og Magstrup var naaet hen i Nærheden af Frørup, fra sidstnævnte Punkt sendte Ritmester Marcher til Christiansfeld for om muligt der at erholde nærmere Ordre. Commandoet fik Befaling til at marchere til Kolding, hvor det indtraf mellem Kl. 4 og 5 om Eftermiddagen. Kort efter, at Hovedcorpset havde forladt Christiansfeld, stødte de 2 Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps, der havde været posterede ved Tyrning Mølle og Christiansdal, til samme. Ved Cavaleri-Brigadens Tilbagegang vare disse Compagnier blevne allarmede omtrent Kl. 3. Overensstemmende med den Compagnierne for det Tilfælde, at Corpset gik tilbage, meddelte Instruction samledes de i Hammelev og marcherede ad Bjerningrød til, hvor de skulde støde til Hovedcorpset. For at forkorte Vejen blev der taget en Vejviser, der tildels ad Markstier skulde føre Compagnierne til deres Bestemmelsessted; denne førte dem imidlertid vild, saa at de kom i Nærheden af Christiansfeld, og, da de derfra endelig ad Biveje naaede Bjerningrød, var Hovedcorpset forlængst passeret dette Punkt. 3die Dragon-Regiment forblev paa sin Allarmplads i Nærheden af Styding, indtil det ved en Ordonnants fra Hovedcorpset blev underrettet om dettes Tilbagegang. I Overensstemmelse med den for dette Tilfælde Regimentet tildelte Instruction tiltraadte det da Tilbagemarchen over Magstrup, Bjernstrup og Hjerndrup til Tyrstrup Gaard tæt V. for Christiansfeld, hvorfra Retraiten fortsattes over Frørup,

Ødis og Vamdrup til et Cantonnement i Ejstrup og Højrup.

De ad Hovedvejen og ad Vejen over Alver tilbagegaaende Afdelinger ankom allerede Kl. 2 $\frac{1}{2}$ til Kolding, hvor de forbleve med Undtagelse af 4de Reserve-Bataillon, der afgik til Harthe og Ejstrup. Senere hen paa Eftermiddagen indtraf i Kolding først Capitain Gosch, der over Vandling var naaet til Haderslev og derfra havde fortsat Marchen Nord paa, dernæst det Commando, der fra Hoptrup havde været udstillet paa Draget mellem Sliv Sø og Lille Belt, og hvis Commandeur, Lieutenant Frost, efter den ham tilgaaede Ordre fra Oberst Benzon havde ført det directe tilbage til Haderslev, og endelig Lieutenant Schultz med det af ham efterhaanden samlede Cavalericommando. De i Gjenner Fjord indskibede Tropper ankom dels samme, dels den paafølgende Dag til Kolding.

I sidstnævnte By udstedte Oberst Juel en Dagsbefaling, hvorefter der blev formeret en Arriergarde under Commando af Oberst Lønborg og bestaaende af 9de Linie-Bataillon, Husar-Reserve-Escadronen og 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen). Arriergarden udstillede Forposter S. for Kolding; Ritmester Hegermann-Lindenchrone udnævntes til Forpostcommandeur. — 4de Reserve-Bataillon, 3die Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) beordredes til under Oberst Benzons Commando at tage Post ved Harthe. Commandoet skulde detachere $\frac{1}{2}$ Compagni til Forpost ved Ejstrup, observere Broen ved Hvilested Kro og ved Patrouiller holde Forbindelse med Cavalieri-Brigaden i Lejrskov og Avantgarde-Posteringen S. for Kolding. Hovedcorpset under Oberst Meyer blev formeret af 1ste og 3die Reserve-Jægercorps, de 3 resterende Escadroner af det combinede Cavalieri-

Fordelingen af
Corpset efter
dets Ankomst
til Omegnen af
Kolding.

Regiment og 4 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen); det fik Ordre til at belægge Kolding-Slot og de nærmest samme liggende Gaarde. Afdelingerne erholdt Paalæg om kun at forlade Stillingen paa nærmere Ordre eller ved et overlegent Angreb af Fjenden. Cavaleri-Brigaden fik anvist Retraite over Jorderup, Egtved og Haraldskjær mod Grejs; af de øvrige Tropper skulde 3die Dragon-Regiment med de 2 ved samme værende Piecer af 5te Batteri (Dinesen) samt det combinerede Cavaleri-Regiment eventuelt gaae tilbage over Viuf til Vejle; 1ste Reserve-Jægercorps med de øvrige 6 Piecer af 5te Batteri (Dinesen) skulde marchere til Snoghoj, og 9de Linie-Bataillon, 1ste og 3die Reserve-Jægercorps mod Fredericia for fra disse Punkter at afgaae til Fyen, hvorher paa Grund af den ved Hoptrup forefaldne Affaire saave. de 2 ved Snoghoj værende Granat-Halvbatterier sor ogsaa det under sin Fremmarche Syd paa standsede 8de Batteri (Marcussen) allerede den 7de om Eftermiddagen blev overførte. Af den til Krigsministeren indsendte Indberetning, hvori Corpsets Tilbagegang anførtes at være skeet paa Grund af en Obersten endnu uforklarlig Overtumpling af Avantgarden og Cavaleri - Brigadens Tilbagegang, sees det dog, at Oberst Juel ikke har været ganske paa det Rens med, om han vilde sende alt Infanteriet og Artilleriet til Fyen og selv gaae Nord paa med Cavaleriet; han udbad sig nemlig Ministeriets Ordre i saa Henseende og spurgte, om den paa dette Tidspunkt saa stærkt omtalte Hjælp fra Sverigs Side ikke kunde ventes snart at ville ankomme

Oversigt over
Affairen ved
Hoptrup.

Saaledes var altsaa det højre Flankecorps ved Strejftog af en mindre Friskareafdeling bragt til forlade Slesvig og indtage en Stilling langs den jydsk Grændse. Det vil af det allerede tidligere Anførte fremgaae, hvorledes en saa ringe Aarsag kunde foranlede Virkninger af saa store Dimensioner. Alle Afdelinger stode ved de Meddelelser, der vare tilgaaede dem i

Hovedkvarteret angaaende General Wrangels Fremrykning med overlegne Kræfter, ved de Ordre, der vare givne om ikke at indlade sig i alvorligt Engagement med Fjenden, og endelig ved de gjentagne Paamindelser om at have Alt færdigt til at retirere, sende Bagagen tilbage etc. saa at sige færdige til Afmarche, saasnart den formodede, store, fjendlige Fremrykning var naaet til dem, idet de alle, og da navnlig Cavaleri-Brigaden, vare spredte over en saa stor Strækning, at der ikke kunde være Tale om nogensomhelst Modstand af Betydning. Da Signalet engang var givet ved Fjendens Tilsynekomsst S. for Rugbjerg og senere ved vor Feltvagts Tilbagegang fra Immervad Kro, troede Cavaleri-Brigaden Øjeblikket kommet til at trække sig længere Nord paa og nærmere til Hovedcorpset. Dette i Forening med den fjendlige Fremrykning i Fronten gjorde det betænkeligt for Ritmester Breckwoldt at forblive længere ved Vartenbjerg, og ved hans Tilbagegang mod Haderslev aabnedes Vejen for Friskareafdelingen, hvem det lykkedes at naae Hovedvejen i Ryggen paa Oberst Benzons Commando, idet Denne trods Meldingerne om Cavaleri-Brigadens og Ritmester Breckwoldts Tilbagegang nærede Betæneligheder ved at forlade sin Post, før han havde indhentet Ordre fra Flankecorpset, og derfor først tiltraadte Tilbagemarchen, da der hertes Skydning ved Sønder Marstrup. I disse Omstændigheder og i den Række af Uheld og Misforstaaelser, der have ledsaget saa godt som enhver af de i denne Nat afsendte Meldinger, og som have ledet til Antagelser og Slutninger, der slet ikke stemmede med de virkelige Forhold, vil Enhver, som med Opmærksomhed har fulgt den hele Begivenheds Udvikling, finde en naturlig Forklaring af de allerfleste af de Forhold, der ved den første Betragtning af Sagen synes uforklarlige

og fremkaldte ved en uforstaaelig Malconduite. Begivenhederne ved Haderslev Natten mellem den 6te og 7de Juni ere oftere blevne haardt bedømte, idet man kun altfor lidt har bragt det Spil af Tilfældigheder med i Regningen, som man ved en nøjere Undersøgelse støder paa saa godt som i hvert enkelt Moment af den hele Begivenhed, ligesom man ogsaa i Regelen kun altfor lidt har sat sig ind i den hele Stillings Natur og den vanskelige Opgave, som det højre Flankecorps under de givne Forhold og med de det givne Instructioner havde at løse. Det er i saa Henseende ikke uden Interesse, at en af de Personligheder, der dømte strengest om Oberst Juels Færd ved den omhandlede Lejlighed, nemlig General Hedemann, ganske kort Tid efter, da han, som det senere vil sees, selv havde overtaget Commandoen over Tropperne paa Halvøen, aabenhjertigt og uforbeholdent for Krigsministeriet udtalte, at han først nu havde faaet en klar Anskuelse om de uheldige Forhold, hvorunder Oberst Juel havde været stillet, og at han nu forstod, at det, der havde tildraget sig ved Flankecorpsen under dets Stilling ved Haderslev, havde haft en saa stor Inflydelse paa Oberstens Beslutninger ved den omhandlede Lejlighed. Hvad selve den ubetydelige Affaire N. for Hoptrup angaaer, da disponerede Oberst Benzons, saaledes som det er seet, i Sammenstødsøjeblikket kun over 2 1/2 Compagni Jægere eller, da Compagnierne kun vare c. 100 Mand stærke, over ialt 250 Mand Infanteri. Denne Styrke vilde naturligvis især understøttet af Artilleri og Cavaleri, have været mer end tilstrækkelig til at kaste det v. d. Tannske Fricorps hvis Styrke ved denne Lejlighed kun var c. 350 Mand naar Situationen havde været nogenlunde klar, og de disponible Infanteri godt og vel commanderet; men Intet af dette var Tilfældet. Man troede sig efter de indkomne Meldinger stillet ligeoverfor en Fjende, hvi

Styrke var c. 1000 Mand; paa Grund af Terrainet var det ikke muligt at erholde nogensomhelst Oversigt, og Jægercompagnierne, der førtes frem for at møde det fjendlige Angreb, vare dels meget uøvede, dels meget svagt commanderede, saa at de strax opgave enhver Modstand og ved deres hurtige Retraite bragte de 2 til deres Understøttelse fremsendte Kanoner i en yderst exponeret Stilling, som det kun lykkedes at forlade med den ene af dem, medens den anden blev et Bytte for Fjenden. Som et Lysglimt i denne uheldige, svagt førte og lidet sammenhængende Fægtning staaer den raske Sværmattaque, der udfortes af 2den Husar-Escadron og Dragonafdelingen under Ritmester Torp, hvorved der tilføjedes Fjenden et ikke ringe Tab. At Maalet for Attaquen, at redde den efterladte Kanon, ikke naaedes paa Grund af Mangel paa Transportmidler for samme, kan naturligvis ikke forringe Anerkjendelsen af den Kjækhed og Raskhed, hvormed vort der tilstedeværende Cavalieri sprængte Fjenden bort fra den Trophæ, som han alt havde sat sig i Besiddelse af. — Det Spørgsmaal, der naturligst fremstaaer ved Overvejelsen af den her omhandlede Fægtning, er det, om Situationen vilde være bleven forandret, hvis Oberst Juel fra Haderslev var rykket frem til Understøttelse for Avantgarden. Grundene til, at dette ikke fandt Sted, ere tidligere udviklede, og det skal her kun med Hensyn til de factiske Forhold tilføjes, at en Forstærkning, afgaaet fra Haderslev, efterat Allarmeringen af Corpset der havde fundet Sted, ikke vilde have havt nogensomhelst Betydning for Fægtningen N. for Hoptrup, der var altfor hastigt til Ende, til at en Forstærkning itide kunde være naaet derhen. En Hjælp kunde der ganske sikkert være ydet Avantgarden, som muligt ikke vilde have været uden væsenlig Betydning, dersom nemlig Husar-Reserve-Escadronen efter dens

kjække Passeren og Gjennembrud af den fjendlige Linie ved Grødebøl strax var siddet af og, bevæbnet som den var med Rifler, var rykket frem for i Ryggen at true den sig mod den øvrige Del af Avantgarden vendende Fjende. Det er aldeles ikke til at oversee, hvilken Forvirring denne Demonstration, der vilde være kommen rigeligt tidsnok, kunde have foranlediget i den opløste Friskareafdeling paa den af de sammenkjørte Vogne stærkt belemede Vej; men det er let af Situationen og Formodningen om den fjendlige Styrkes Størrelse at forklare, at en slig Maneouvre ikke er bleven udført.

Tabet paa
Fjendens Side.   Tabet ved Hoptrup var paa Fjendens Side:
Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 3 Underofficerer og Menige.
Af Saarede: "   do.   30   do.   do.

Tabet paa
vor Side.   Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
" Officer, 2 Underofficerer og 9 Menige.
Af Saarede: "   do.   2   do.   20   do.

Af Sidstnævnte faldt 8 Menige i Fjendens Hænder; 1 Officer, 2 Underofficerer og 19 Menige faldt usaarede i Fangenskab.

Den fangne Officer var Lieutenant Kjær af 2den Husar-Escadron. —

Allerede den 7de om Aftenen var man i Flankecorpsets Hovedkvarter kommen til Klarhed om, at det for temmeligt stort antagne Tab under Affairen ved Hoptrup var af forsvindende Betydning, og at man var bleven skuffet med Hensyn til den Styrke, man havde haft ligeoverfor sig. Oberst Juel tænkte derfor ogsaa paa at gaae frem igjen, hvorom han i en Skrivelse af 8de Juni underrettede Overcommandoen, idet han gjentog sin tidligere Anmodning om nogen Forstærkning af Infanteri. Den 9de Juni modtog han

imidlertid en Skrivelse fra Krigsministeriet, hvori udtaltes, at der ikke kunde være Tale om at gaae frem igjen, hvorimod han skulde sende endel af Artilleriet til Fyen og iøvrigt handle efter bedste Skjøn. — Samme Dag ankom om Eftermiddagen Kl. 7 General Bülow, hvis medhavende Styrke lagdes i Cantonnement i Nørre Bjært, hvorhen ogsaa 8de Batteri (Marcussen) blev beordret. Efter Generalens Ønske skulde ved hans Overtagelse af Commandoen over det højre Flankecorps Capitain Neergaard forblive til Tjeneste hos ham som Stabschef; det henstilledes til Major Steinmann, om han vilde følge Oberst Juel som Stabschef ved Cavaleribrigaden eller afgaae til Fyen for at overtage Posten som Stabschef ved Generalcommandoen dersteds, hvilket sidste Alternativ Majoren valgte. — Det var General Bülows Hensigt at rykke frem den 10de. Imidlertid var der i Løbet af Dagen indkommet forskellige Meldinger om, at en betydelig, fjendlig Styrke var i Fremrykning fra Tønder, hvorfor Cavaleribrigaden var bleven beordret til at udsende en Patrouille mod Jarls og derfra dels mod Gram og dels mod Oxevad for at erfare, hvorvidt Efterretningen var sand. Da denne Recognoscering viste, at den indkomne Melding om den fjendlige Fremrykning var fejlagtig, besluttede General Bülow at sætte sig i Bevægelse med sit Corps Syd paa og om muligt lade en Del af sin Avantgarde besætte Haderslev. Denne Avantgarde, der var underlagt Oberst Lønborgs Commando, og som blev sammensat af 1ste og 9de Linie-Bataillon, 3die Jægercorps, 1ste Reserve-Jægercorps, Husar-Reserve-Escadronen, 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment og 5te Batteri (Dinesen), rykkede den 10de Kl. 2 om Eftermiddagen frem i 2 Colonner. Den ene af disse under Commando af Oberstlieutenant

General Bülow
overtager Com-
mandoen over
det højre Flan-
kecorps

Det højre Flan-
kecorps rykker
atter ind i det
Slesvigske og be-
sætter Haderslev.

Thestrup og bestaaende af 1ste og 9de Linie-Bataillon, Halvdelen af 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment og 2 Kanoner, fulgte Vejen over Alver, Resten under Oberst Lønborgs personlige Commando marcherede ad Hovedvejen til Christiansfeld. Ved sin Ankomst til denne By, hvorfra det var Hensigten at skyde Oberstlieutenant Thestrups Commando frem til Haderslev, modtog Oberst Lønborg Efterretning om, at der samme Dag Klokken omtrent 2 om Eftermiddagen vesterfra var indrykket i Haderslev en Afdeling Insurgenttropper paa flere Batailloner, 6 Escadroner og med 8 Kanoner. Da Klokken alt var bleven henved 7, fandt Obersten det ikke rigtigt at gaae længere frem mod Haderslev, hvorhen man først kunde naae efter Mørkets Frembrud; han beordrede derfor Oberstlieutenant Thestrup til at tage en Stilling ved Alver, selv posterede han sig i og om Christiansfeld, idet han i vestlig Retning udstrakte sin Observation til henimod Hjerndrup. Hovedcorpset, der var blevet sammensat af 2den og 11te Linie-Bataillon, 4de Reserve-Bataillon, 3die Reserve-Jægercorps, 1ste og 2den Husar-Escadron, 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment samt 8de Batteri (Marcussen), marcherede samtidigt med Avantgarden under Commando af Oberst Meyer frem over Ødis, Bramdrup og Steppinge til Somersted og nærmeste Byer. Af Cavaleri-Brigaden rykkede 5te Dragon-Regiment og 4 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann) frem til Mølleby, hvor de gik i Bivouak, og hvor de resterende Escadroner af 3die Dragon-Regiment sluttede sig til Brigaden. Den øvrige Del af denne, nemlig 3die Reserve-Bataillon med den dertil attachedede Afdeling af 1ste Bataillon danske Frivillige, 6te Dragon-Regiment og Resten af 6te Batteri (Fuhrmann), var bleven formeret som et særskilt Commando under Oberstlieutenant Pfaff med den Bestemmelse, over Jarls at

rykke frem mod Gram for at observere og om muligt besætte denne By og Omegnen af samme. Denne Fremrykning, der var foranlediget ved Efterretningerne om de fjendlige Bevægelser i Vesteregnet, skete ligesom de øvrige Afdelingers, uden at man stødte paa Fjenden; Commandoet gik i Bivouak ved Gram med Undtagelse af Afdelingen af 1ste Bataillon danske Frivillige, der dirigeredes til Modbøl, hvor den ligeledes indtog en Bivouakstilling. — Sent paa Aftenen sendte Oberst Lønborg General Bülow, der befandt sig i Somersted, et Par Linier, hvori han foreslog ham den paafølgende Dag at angribe Haderslev Nord fra med Avantgarden, medens Hovedstyrken foretog en Bevægelse Vest om Styding og Stevning Dam; Obersten mente, at man ved en saadan Combination vilde have Udsigt til at afskjære den i Haderslev staaende, fjendlige Styrke. General Bülow gik ind paa dette Forslag og beordrede Obersten til at bryde op den 11te om Morgenen Kl. 3, til hvilken Tid han selv vilde sætte sig i Bevægelse med Hovedcorpset Vest om Haderslev Dam; ligeledes erholdt Cavaleri-Brigaden Ordre til med den ved Mølleby staaende Styrke at rykke frem over Kjørstrup og Jegerup mod Skrydstrup for i en Postering i Omegnen af sidstnævnte Punkt under Hovedcorpsets Fremrykning at dække dettes højre Flanke. Oberst Lønborg modtog General Bülows Ordre Kl. 1 om Morgenen, men skjøndt saavel hans som Oberstlieutenant Thestrups Afdelinger vare i Bivouak, var det ham dog ikke muligt at bryde op til den fæstsatte Tid. Da nemlig saa godt som den hele, mandlige Befolkning paa Egnen havde forladt samme af Frygt for at blive udskreven til Soldat, havde Oberst Lønborg seet sig nødsaget til at anordne en temmelig anstrængende Bevogtningstjeneste ligeoverfor de Friskareafdelinger, som befandt sig i Egnen

for at fremtvinge Udførelsen af de befalede Udskrivningsforanstaltninger, og han havde navnlig troet at maatte omgive Skoven tæt S. for Christiansfeld med Vagter og Poster. Inddragningen af disse Vagter og Fordelingen af de højst fornødne Levnetsmidler tog saa lang Tid, at Fremrykningen ikke kunde skee før Kl. 5, hvad Oberst Lønborg iøvrigt antog for at være i Sagens Interesse, fordi der derved blev levnet General Bülow længere Tid til at foretage den omgaaende Bevægelse. Omtrent Kl. 8 stødte den ad Hovedvejen marcherende Colonne i Nærheden af Bjerning paa en mindre, fjendlig Afdeling, som, efterat der paa begge Sider var faldet nogle Skud, replierede sig paa Haderslev. Oberst Lønborg fulgte efter, forenede sig med Oberstlieutenant Thestrup ved Tommeshus, og det samlede Commando rykkede nu frem til Haderslev, hvor det ankom Kl. 12, men ikke længer forefandt noget Fjendligt, idet Besætningen dersteds 2 Timer tidligere havde trukket sig ud af Byen Syd paa. Da General Bülow, som havde givet Hovedstyrken Ordre til Opbrud Kl. 3 om Morgenen, erfarede Oberst Lønborgs sildige Afmarche, opgav han sin Plan, at gaae Vest om Styding og Stevning Dam, og dirigerede sin Marche paa Hammelev for at angribe den ifølge de indløbne Beretninger der formodede, fjendlige Postering. Byen, imod hvilken der fremsendtes 2 Batailloner, fandtes imidlertid forladt af Fjenden, og da der fra Oberst Lønborg indløb Efterretning om, at han var rykket ind i Haderslev uden Modstand og havde besat denne By, gav Generalen Obersten Befaling til ogsaa at besætte Overgangene S. for Hammelev og med den øvrige Styrke at indtage Cantonnement i Haderslev. Hovedcorpset beordredes tilbage til et Cantonnement i Somersted og Omegn. Den Del af Cavaleri-Brigaden, der var underlagt Oberst Juel, og som under den før

omtalte Fremrykning i Overensstemmelse med den givne Befaling havde indtaget en Observationsstilling mellem Vojemgaard og Skrydstrup, fik Ordre til at gaae i Cantonnement i Omegnen af sidstnævnte By. Brigade-Stabsqvarteret valgtes i Bæk, hvor tillige de 4 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann) og en Del af 3die Dragon-Regiment henlagdes, medens Resten af sidstnævnte Regiment, der denne Dag atter var blevet fuldstændigt samlet, cantonnerede i Nustrup; Uldal, Skrydstrup og Styding belagdes med 5te Dragon-Regiment. Oberstlieutenant Pfaff indtog med det ham underlagte Detachement Cantonnement i Øster Lindet, hvor Stabsqvarteret valgtes, og hvor der henlagdes 1 Compagni af 3die Reserve-Bataillon, 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment samt Artilleriet, i Vester Lindet, hvor 1 Compagni af 3die Reserve-Bataillon og 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment gik i Cantonnement, paa Gram Gaard, hvor der indqvarteredes 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment, samt endelig i Modbøl, der afgav Cantonnement for Afdelingen af 1ste Bataillon danske Frivillige. Det hele Detachement stilledes fra denne Dag under Commando af Oberst Benzon. Selv tog General Bülow Qvarter i Oxevad, hvorfra han sendte en Indberetning om sin Fremrykning til Krigsministeren og General Hedemann. Han udtalte heri, at, da Tropperne vare meget anstrængte, agtede han at lade Flankecorpset udhvile den paafølgende Dag, og at det da vilde beroe paa Omstændighederne, om han den 13de kunde rykke frem til Aabenraa eller ikke; i hvert Fald agtede han den 12te at concentrere sine Kræfter noget mere. I Oxevad modtog Generalen den 11te Juni Meddelelse fra General Hedemann om, at 5te og 10de Linie-Bataillon under Commando af General Schleppegrell vare afgaaede fra Als til Jylland, hvorved bemærkedes, at

General
Schlepppegrell
ankommer til
Kolding med 2
Batailloner.

der vilde blive overført flere Tropper saa hurtigt, som Transportmidlerne tillode det. Ligeledes modtoges fra General Schlepppegrell en Melding om, at han med de omtalte Tropper var ankommen til Snoghøj og vilde marchere til Kolding; General Bülow gav ham Ordre til at rykke frem den paafølgende Dag til et Cantonnement i Hammelev, hvor han skulde indtræffe Kl. 3 om Eftermiddagen, og hvor der vilde tilgaae ham nærmere Ordre. Endelig erholdt General Bülow fra Oberst Juel Meddelelse om et Denne fra Krigsministeren tilgaaet Brev af 9de Juni, hvori Ministeren underrettede den daværende Commandeur for det højre Flankecorps om, at efter de diplomatiske Underhandlingers nuværende Standpunkt burde alt Skin af directe Angreb undgaaes.

Ny Formation af
det højre
Flankecorps.

De senest tilkomne Afdelingers Ankomst medførte en Forandring i Flankecorpsets Inddeling, hvilken meddeltes i en Corpsbefaling af 12te Juni. Corpset kom herefter til at bestaae af:

Avantgarden:
(General Schlepppegrell)

5te Linie-Bataillon,
10de — —
3die Jægercorps,
3die Reserve-Jæger-
corps,
1ste og 2den Husar-
Escadron og 1/2 5te
Batteri (Dinesen).

Hovedcorpset:
(Under General Bülow's specielle
Commando)

A. Brigaden under Oberst Meyer: 1ste Linie-Bataillon,
2den — —
11te — —
2 Kanoner af 5te Bat-
teri (Dinesen).

- B. Brigaden under Oberst Lønborg: 9de Linie-Bataillon,
4de Reserve-Bataillon,
1ste Reserve - Jæger-
corps,
2 Kanoner af 5te Bateria
(Dinesen).
- C. Cavaleri: Husar - Reserve - Escadronen,
2den Escadron af 4de
Dragon-Regiment.
8de Bateria (Marcussen).
- D. Artilleri: 8de Bateria (Marcussen).
- Oberst Juels Corps:**
- A. Cavaleri-Brigaden: 3die Dragon-Regiment,
5te — —
6te — —
- B. Infanteri: 3die Reserve-Bataillon.
- C. Artilleri: 6te Bateria (Fuhrmann).

De fornødne Befalinger bleve givne, forat Afdelingerne i Løbet af Dagen den 12te kunde naae til deres Bestemmelsessteder, saaledes at Indordningen i de nye, større Afdelinger kunde skee den 13de. Flankecorpset skulde derefter den 13de staae opstillet saaledes, at Oberst Lønborg med sin Brigade, ved hvilken dog de til den tidligere Avantgarde afgivne 4 Kanoner samt de til Hovedcorpset henhørende 2 Escadroner foreløbigt forbleve, besatte Haderslev, medens Avantgarden overtog Bevogningen af Terrainet mellem Haderslev Dam og Stevning Dam og i højre Flanke dækkedes af Oberst Juels Corps, der skulde beholde sin Stilling mellem Skrydstrup og Nustrup med det henimod Gram fremskudte Detachment. Brigaden under Oberst Meyer, med Undtagelse af de i Haderslev forblevne Kanoner, samt 8de Bateria (Marcussen) skulde staae i Magstrup som Reserve. General Bülow agtede endnu den 12te at forlægge sit Hovedkvarter til Haderslev.

Allerede den 12te Juni meget tidligt om Morgenen var der fra Oberst Juel indløbet Melding om, at Oberstlieutenant Jacobsen, Commandeur for 5te Dragon-Regiment, der havde sit Stabskvarter i Skrydstrup, gennem Hr. Krüger i Bevtoft havde faaet Meddelelse om, at Fjenden var i Anmarche mod Neder Jersdal med en Friskareafdeling paa 600 Mand og 2 Kanoner; der tilføjedes i Meldingen, at Oberstlieutenanten, hvis det stadfæstede sig, vilde rykke frem mod denne Afdeling med 3 Escadroner af Regimentet og de dette attachedede, frivillige, beredne Jægere fra Jylland, ligesom ogsaa 3die Dragon-Regiment var beordret til fra Nustrup at gaae frem med 1 à 2 Escadroner. Denne Melding efterfulgtes senere paa Dagen af en anden, ligeledes fra Oberstlieutenant Jacobsen, hvorefter en fjendelig Afdeling virkelig var indtruffen til Neder Jersdal, men ikke havde foretaget nogensomhelst Fremrykning derfra mod vore Tropper, hvorimod den holdt saavel Over som Neder Jersdal besat; Styrken kunde ikke angives, men antoges ikke at være synderlig stor og kun at bestaae af Infanteri og Cavaleri. Samtidigt med at denne Melding oversendtes til Hovedkvarteret, sendte Oberst Juel Underretning derom til den i Reserve staaende Brigade under Oberst Meyer og anmodede denne om at ville detachere en Styrke til Jegerup eller Billund, for det Tilfælde at Fjenden skulde forsøge paa ved en Fremrykning fra Over Jersdal at trænge vore Forposter mellem Skrydstrup og Styding tilbage. Ved Modtagelsen af denne Melding, der sandsynligvis maa være indløben temmelig sent paa Aftenen til Hovedkvarteret, gav General Bülow Oberst Juel Ordre til at inddrage Detachementet fra Gram og derved tilvejbringe en stærkere Besættelse af Terrainet mellem Skrydstrup og Styding samt at besætte Bevtoft, der ved sin Be-

liggenhed vilde afgive et godt Støttepunkt for Stillingens højre Fløj. Efter Indberetning fra Hr. Krüger skulde der kun staae et fjendtligt Commando paa c. 40 Mand i Bevtoft, hvorfor man mente, at 1 Escadron i Forening med de frivillige, beredne Jægere fra Jylland vilde være en til denne Expedition og til Besættelsen af Byen tilstrækkelig Styrke, dog blev det befalet, at Besætningen i Gram samtidigt skulde rykke frem til Gabøl for i fornødent Fald at tjene som Soutien, hvornæst Detachmentet atter kunde støde til Cavaleri-Brigaden. Oberst Meyer erholdt Befaling til at postere 1 Compagni ved Billund, indtil Cavaleri-Brigaden var indrykket i sine nye Cantonnements. Sidstnævnte Brigade gav som en Følge af den modtagne Ordre Befaling til Besættelsen af Bevtoft, hvorhen dog istedetfor de beredne Jægere sendtes 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon, hvortil føjedes 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment; Resten af Oberst Benzons Corps beordredes til et Cantonnement i Kolsnap, Uldal og Skrydstrup, hvorfra 5te Dragon-Regiment, efterat Aflesningen var foretagen, skulde afgaae til Jøgerup, Billund og Styding; det 3die Dragon-Regiment fik samtidigt Ordre til at udvide sit Cantonnement til Gabøl, hvorhen 1 Escadron skulde forlægges.

Allerede forinden denne Concentration af Brigaden havde fundet Sted, nemlig Natten mellem den 12te og 13de, havde imidlertid Fjenden rømmet Over og Neder Jersdal, og Besætningen der havde ifølge Melding fra Oberstlieutenant Jacobsen taget Vejen ad Skovby til. Ogsaa fra Oberst Lønborg indløb der den 12te forskjellige Meldinger, ifølge hvilke fjendlige Poster skulde staae $\frac{1}{2}$ Mil S. for Tyrning Mølle, samt at saavel Hoptrup som Skovby vare besatte, sidstnævnte af 5—600 Mand med 2 Kanoner; senere paa Dagen

General Bülow
beslutter forelø-
bigt at standse
sin Fremrykning.

indmeldte Obersten, at Ritmester Torp, der commanderede 2den Escadron af 4de Dragon - Regiment, havde bragt i Erfaring, at Hoptrup var rømmet af Fjenden. I Betragtning af den gennem Oberst Juel modtagne, tidligere omtalte Tilkjendegivelse fra Krigsministeren om, at de politiske Forhold gjorde aggressive Skridt utilraadelige, ligesom ogsaa af de indløbne Efterretninger om Fjendens Styrke og Stilling, der, i det Mindste hvad Styrken angaaer, viste sig meget overdrevne, var der tilstrækkelig Grund for General Bülow til ikke at forcere Fremrykningen, og dette saa meget mere, som General Hedemann selv ventedes at ville indtræffe den 13de med Resten af de til Overførelse bestemte Tropper. General Bülow indskrænkede sig derfor til at anvise de Retraite-linier, som de forskjellige Afdelinger skulde følge ved et overlegent Angreb, idet Oberst Lønborg befalede i saa Fald at retirere ad den østlige Landevej over Alver til Kolding, medens General Schleppegrell skulde gaae paa Christiansfeld og derpaa følge Hovedvejen Nord paa; Reserven skulde dirigere sin Marche paa Dollerup, og det Juelske Corps tage Vejen over Skodborghus.

General Hedemann
ankommer
til højre Flank-
corps med 5
Batailloner.

Den 13de Juni ankom, som det var ventet, General Hedemann med Garden til Fods, 4de, 12te og 13de Linie-Bataillon samt 1ste Jægercorps, der den 12te vare blevne indskibede i Hørup Hav; istedetfor Garden tilfods og 4de Linie-Bataillon, der vare blevne udløste af 4de Infanteri-Brigade, erholdt denne tildelt 8de Linie-Bataillon og 2den Reserve-Bataillon. Den 13de om Morgenen begyndtes en Landsætning af Tropperne ved Orø Sund, men da man her modtog Efterretninger fra General Bülow, der tydede paa, at Fjenden havde besat Omegnen af Hoptrup, og da man var ubekjendt med dennes Styrke, ansaa General Hedemann det for nødvendigt for at effectuere sin Forening med General Bülow uden

at udsætte sig for noget Uheld at lade Denne rykke frem fra Haderslev, medens han selv marcherede over Hyrup mod Vilstrup. Denne Operation kunde imidlertid ikke undgaae at faae Skin af at være aggressiv, og General Hedemann foretrak derfor af Hensyn til den fra Krigsministeren udgaaede Instruction at gjenindskibe de landsatte Tropper og foretage Landsætningen ved Hejlsminde, hvor næst Afdelingerne disloceredes til de mellem sidstnævnte Punkt og Christiansfeld liggende Byer. General Hedemann selv oplog sit Hovedkvarter i Christiansfeld, hvor han modtog en Indberetning fra General Bülow om Dennes nu havende Cantonnement, hvortil Generalen havde føjet den Bemærkning, at han, hvis General Hedemann vilde marchere til Hammelev med den af ham medbragte Styrke, ansaa den indtagne Stilling for at være meget god. — Den 13de om Aftenen erholdt saavel General Bülow som ogsaa Oberst Juel Efterretning om, at samtlige i Tønder værende, fjendlige Tropper samme Dags Formiddag skulde være rykkede ud derfra til Brede Bro, og at et Commando paa 40 Dragoner, der alt tidligere paa Dagen havde forladt Byen, var ankommet til Mjolden noget før Middag for at inddrive endel rekvirerede, men ikke mødte Vogne. Til eventuel Imødegaaen af en saadan Fremrykning vesterfra henvendte Oberst Juel sig til General Bülow med Anmodning om at maatte erholde tildelt noget mere Infanteri. Generalen gik dog ikke ind herpaa, men henviste Sagen til General Hedemann, og det vil ogsaa sees af Dennes Anordninger, som nedenfor skulle fremsættes, at der ved Opstillingen af Tropperne blev taget ikke lidet Hensyn til de fjendlige Bevægelser, der formodedes at kunne skee i Vesteregnen. Forinden man imidlertid skrider til Beretningen om, hvorledes alle herhen hørende Forhold ordnedes, efterat den overvejende største Del af Armee-

corpset var samlet paa Halvøen, vil det være nødvendigt at oplyse, hvad det var for en Del af den fjendlige Styrke, som General Bülow paa sin Fremrykning var stødt paa, og hvilke Dispositioner General Wrangel overhovedet havde truffet, da han efter det den 5te Juni mislykkede Forsøg paa at kaste vore Tropper tilbage til Als opgav videre, aggressive Skridt i det Sundevedske.

General Wrangel's Opstilling efter den 5te Juni.

I Overensstemmelse med General Wrangel's tidligere omtalte Dagsbefaling af 6te Juni anvistes der samme Dag de forskellige Afdelinger af det i Sundeved samlede, preussiske Armeecorps de Cantonnements, som disse den paafølgende Dag skulde indtage. Om Morgenen den 7de Juni begyndte Tropperne at forlade de af dem besatte Punkter, og de sidste rømmede, som alt bemærket, Sottrup Kl. 9 om Formiddagen. Den preussiske Divisions Hovedkvarter forlagdes til Søgaard; Linie-Brigaden vedblev at staae nærmest ved Sundeved; den gik i Cantonnement tæt bag en Linie over Adsbøl til henimod Varnæs; bag dens venstre Fløj blev Garde-Brigaden henlagt, nemlig i Omegnen af Klipleve, hvorfra den tillige havde at udføre Sikkringen mod Nord. De slesvig-holstenske Tropper erholdt anvist Cantonnement bag Linie-Brigadens Centrum, nemlig i Omegnen af Bommerlund. Den mobile Division af det 10de Armeecorps disloceredes til Bov og Flensborg, hvor saavel General Halkett som ogsaa den commanderende General opsloge deres Hovedkvarterer. Lyksborg og Tønder holdtes vedblivende besatte af Detachementer af de slesvig-holstenske Tropper. Til Samlingsplads for det hele Armeecorps valgtes Holbøl.

Efterretninger modtages i det preussiske Hovedkvarter om vore Troppers Overførelse fra Als til Slesvigs Fastland.

I de nærmest paafølgende Dage indløb der Efterretninger til det preussiske Hovedkvarter, der tydede paa, at der blev draget Tropper bort fra Als til det nordlige Slesvig; Rygtet gik, at den saalodes paa Halvøen

samlede, større Styrke var trængt frem til Haderslev, hvor den var i Færd med at forskandse sig. For at komme til Vished i denne Sag og tildels ogsaa for om muligt at rømme endel i Haderslev efterladte Magasiner og et Hospital, der havde været etableret sammesteds, udsendte General Wrangel den 9de Juni om Morgenen et Recognosceringscommando paa 7 Compagnier, 3 Escadroner og 8 Kanoner, Alt slesvig-holstenske Tropper. Commandoet, der førtes af Major, Prinds Friedrich af Holsten, afmarcherede fra Samlingspladsen ved Petersborg ad Oxevejen til Rødekro, hvor det indtraf henad Middag, og hvorfra der udsendtes Patrouiller til Over Jersdal og Toftlund, der imidlertid vendte tilbage med Efterretning om, at ingen af vore Tropper befandt sig der i Nærheden. Natten mellem den 9de og 10de tilbragtes i Bivouak, og den næste Morgen rykkede Commandoet til Haderslev, som ligeledes fandtes ubesat af vore Tropper, om hvilke der i Byen gik nogle meget usikre Rygter, der tydede paa, at de vare gaaede helt tilbage til Kolding. Det besluttedes derfor at fremskyde et Recognosceringscommando henimod Christiansfeld, hvortil bestemtes 1 Compagni, nemlig de Bracklowske Jægere, og 1 Escadron. Commandoet afgik Kl. 3 1/2 om Morgenen fra Haderslev, hvor der imidlertid allerede i Løbet af Natten var indtruffet Melding om, at vore Tropper vare i Fremrykning og alt vare naaede S. for Christiansfeld. I Nærheden af Bjerning erholdt Recognosceringscommandoet Bekræftelse paa denne Efterretning, idet man der bemærkede Fremrykningen af vor Avantgarde under Oberst Lønborg. Som allerede berørt, vexledes der her nogle faa Skud, hvorpaa Recognosceringscommandoet med et Tab af 2 Saarede replierede sig paa Haderslev. Da man paa dette sidste Punkt ved vore Troppers fremadgaaende Bevægelse havde til-

Recognoscering
af slesvig-
holstenske
Tropper mod
Haderslev.

endebragt Rømningen af Lazarethet ect., beredte man sig til at tiltræde Tilbagemarchen; samtidigt indløb der imidlertid fra et til Egnen om Hammelev udsendt, mindre Observationscommando af Cavalieri Melding om vore Troppers stærke Fremrykning ogsaa paa dette Punkt. Resten af Cavaleriet og $\frac{1}{2}$ Batteri detacheredes i vestlig Retning for at imødegaae omgaaende Bevægelser fra vor Side over Hammelev imod den øvrige Del af Styrken, der nu satte sig i Marche ad Hovedvejen til Aabenraa. Til sidstnævnte By, hvorhen det v. d. Tannske Fricorps den 10de Juni var blevet forlagt, afsendtes der et Bud med Anmodning om Understøttelse, hvorved foranledigedes, at en Del af det nævnte Corps marcherede til Hoptrup. Da Recognosceringscommandoet havde passeret dette Punkt, hvis Bevogtning overdroges til det v. d. Tannske Corps, bøjede det af i vestlig Retning mod Skovby, hvor det om Aftenen henad Kl. 7 tog Stilling, dækket i nordlig Retning af Commandoets Cavalieri, der havde taget Post i Egnen om Vedbøl. Ved forskjellige, fra denne Stilling fremsendte Patrouiller kom Commandoet snart til den Overbevisning, at der ligeoverfor samme i Højde med Haderslev over Hammelev og i vestlig Retning forbi Skrydstrup stod en betydelig Styrke af vore Tropper, og det tiltraadte derfor den 12te om Morgenen Kl. 8 Retraiten, der over Gjenner dirigeredes paa Aabenraa; den 13de Juni indtraf Commandoet i sit tidligere Cantonnement. Det v. d. Tannske Fricorps, der samtidigt med Recognosceringscommandoets Tilbagemarche havde trukket sin Postering ved Hoptrup tilbage til Aabenraa, forblev i Cantonnement i denne By og sikrede sig der ved flere paa sine Steder meget storartede Barricaderinger.

Som allerede oftere berørt, havde de politiske Conjuncturer en ikke ringe Indflydelse paa General Wran-

gels Dispositioner, og dette var navnlig Tilfældet nu, da der gik saa stærke Rygter om Nærheden af de svenske Hjelpetropper, hvoraf en større Del sagdes alt at være ankommen til Fyen. Generalen troede derfor at maatte være belavet paa at blive angreben af en overlegen Styrke, og han havde for dette Tilfælde udseet sig Stillingen ved Bov som den, hvori han tænkte med størst Fordel at kunne modtage et Slag. Strax efter Affairen den 5te Juni havde han ladet paabegynde de i Stillingen fornødne, fortificatoriske Arbejder, og den 11te udstedte han en Armeebefaling, hvori der blev truffet Anordninger til de større Hærafdelingers eventuelle Concentration i Stillingen og deres Deltagelse i Forsvaret af samme. Efter denne Armeebefaling, der findes meddelt i Bilag 34, skulde den mobile Division besætte den højre Fløj af Stillingen ved Krusaa, og de preussiske Tropper dens Centrum ved Bov, medens den venstre Fløj skulde forsvares af de slesvig-holstenske Tropper. Generalen selv vilde i Tilfælde af Kamp begive sig til Bov og forbeholdt sig, idet han forøvrigt henstillede til de respective Højstcommanderende, hvorledes Detaillen i Besættelsen skulde ordnes, Overledelsen af det hele Forsvar og Dispositionen over alle de Tropper, der stode i Reserve. Reserve-Artilleriet, hvorover Commandoen gaves til den slesvig-holstenske Major Lesser, og Reserve-Cavaleriet, hvorover den preussiske Oberst og Brigadecommandeur Barby erholdt Commandoen, skulde samles ved Volmerstoff. Rendezvouspladsene for de forskjellige Corpser blev bestemte i Overensstemmelse med den Rolle, der under Forsvaret blev dem tildelt. Til Sikkring af Havnebatteriet ved Flensborg og til Forhindring af en fjendlig Landgang i Nærheden af Havnen blev den mobile Division beordret til at afgive 1

General Wrangel
vælger Stillingen
ved Bov til der
at modtage den
forventede Kamp
med de forenede
danske og svenske
Tropper

Bataillon; — for Bagagen og alt andet, undværligt Train blev Oversø udseet til Samlingspunkt.

Forbundshæren forblev iøvrigt i sine tidligere anførte Stillinger, og indtil det Tidspunkt, hvorved vi her ere standsede, foregik der ved samme Intet af særlig Interesse med Hensyn til Operationerne. I Løbet af den sidste Halvdel af Juni Maaned erholdt den mobile Division endel Forstærkning, der dog for Størstedelen kun havde en Completering af de tilstedeværende Afdelinger til Formaal. Af nye Afdelinger ankom strax efter den 5te Juni de af Contingenterne fra de frie Hansestæder Lübek, Hamborg og Bremen dannede 2 Batailloner, den lübek-bremerske Fusilier-Bataillon og den hamborgske Infanteri-Bataillon samt den hanseatiske Dragon-Division; den første af de nævnte Batailloner forlagdes til Kiel, hvor den afløste det 3die hannoveranske Regiments 1ste Bataillon, som den 12te Juni stødte til den mobile Divisions 1ste Brigade; den hamborgske Infanteri-Bataillon og den hanseatiske Dragon-Division forlagdes henholdsvis til Rendsborg og den sydlige Del af Slesvig. General Rettberg, der, som det vil erindres, havde erholdt Commando over den 3die Brigade, fik tillige Disposition over samtlige Tropper, som vare stationerede i Slesvig, Ekeråferde, Kiel, Rendsborg og Omegn for med disse at kunne imødegaae fjendelig Landgang paa den sydligste Del af Slesvigs og Holstens Østkyst, idet det blev ham paa-lagt i hvert Tilfælde ikke at blotte Rendsborg for Tropper. Endelig stødte den 15de Juni den hannoveranske 2den lette Bataillon og et 6 Pds. Batteri til den mobile Division.

General Hedemann, der den 15de Juni overtog Commandoen over det ved og i Højde med Haderslev

samlede Armeecorps, forlagde samme Dag sit Hoved-
 kvarter til Magstrup. Den paa Halvøen samlede
 Del af Armeecorpsset formeredes paa følgende
 Maade:

General Hede-
 mann overtager
 Commandoen i
 over Corpset i
 Slesvig. Corp-
 sets Formering
 og Opstilling.

Flankecorpsset.
 (Generalmajor
 Schleppegrell).

{ 5te Linie-Bataillon,
 9de do. do. ,
 10de do. do. ,
 1ste Jægercorps,
 1ste og 2den Husar-Escadron og
 4 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen);

1ste Brigade.
 (Generalmajor Bülow).

{ 1ste Linie-Bataillon,
 2den do. do. ,
 11te do. do. ,
 3die Reserve-Jægercorps,
 2 Escadroner af 3die Dragon-
 Regiment,
 4 Kanoner af 6te Batteri (Fuhr-
 mann) og
 Det frivillige, befedne Jægercorps
 fra Jylland;

3die Brigade.
 (Oberst Rye).

{ 12te Linie-Bataillon,
 13de do. do. ,
 3die Jægercorps,
 4de Reserve-Bataillon og
 Husar-Reserve-Escadronen;

Reserve-Brigaden.
 (Oberst Meyer).

{ Garden til Fods,
 4de Linie-Bataillon,
 1ste Reserve-Jægercorps,
 2den Escadron af 4de Dragon-
 Regiment og
 4 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen);

Cavaleri-Brigaden. (Oberst Juel).	}	2 Escadroner af 3die Dragon-
		Regiment,
		5te Dragon-Regiment,
		6te do. do. ,
	}	3die Reserve-Bataillon med Afde-
		lingen af 1ste Bataillon danske
		Frivillige og
		3 Kanoner af 6te Batteri (Fuhr-
		mann);
Reserve-Artilleri.		8de Batteri (Marcussen).

Med Hensyn til Armeecorpsets Opstilling bestemtes, at Reserve-Brigaden skulde besætte Haderslev, hvis Tilgange Syd fra indrettedes til Forsvar af 2 Batailloner, medens General Schleppegrell med Flankecorpset forblev i den af ham allerede indtagne Stilling i Omegnen af Hammelev; 3die Brigade skulde tilligemed 8de Batteri (Marcussen) staae som Reserve i Magstrup og Omegn. Foruden ved Cavaleri-Brigaden, der skulde forblive i sine alt havende Cantonnements, og i hvis Dispositioner der kun blev truffet den Forandring, at Gabel besattes med Infanteri og Cavaleri, og at Observationen af Bevtøft og Hjartbro befalede udført af det der henlagte Commando, sikrede General Hedemann sig mod Omgaaen af den højre Fløj ved at detachere General Bülow med 1ste Brigade til Gram og Kastrup, hvorfra han skulde iagttage Passene over Gjelsaa ved Arnum og Aabøl. Det var General Hedemanns Hensigt at udsende mobile Colonner under dygtige Førere fra Stillingen til Landevejen mellem Løgumkloster og Aabenraa samt, for at kunne holde hver af de paa den lange Strækning fra Haderslev til Gram spredte Brigader for sig saa concentreret som muligt, at gjøre et

Forsøg med at lade Tropperne opføre Hyttelejre. Det sees iøvrigt, at Generalen strax har havt endel Betæneligheder ved at sprede sit Corps paa denne næsten 4 Mil lange Linie, og disse Betæneligheder i Forening med andre Omstændigheder, som senere ville blive berørte, bevirkede ogsaa meget snart en Modification i den før nævnte Opstilling. Uafhængigt af Detaillerne i denne blev Armeecorpsets Stilling ved og i Højde med Haderslev en rent defensiv paa Grund af det tidligere alt omtalte Tilhold fra Krigsministeriet om ikke at gaae aggressivt tilværks. Dette Tilhold, hvorved Betydningen af Flankestillingen paa Als i væsenlig Grad formindskedes, har vel heller ikke været uden Indflydelse paa Generalens Beslutning om at samle Hovedstyrken af Armeecorpset paa Halvøen, en Beslutning, hvortil han iøvrigt sees nærmest at være ledet ved Overbevisningen om, at han, saalænge General Wrangel blev staaende med sin Hovedstyrke i og N. for Flensborg, ikke vilde kunne udrette Noget fra Als, hvorimod han ved Hovedstyrkens Tilstedeværelse paa Halvøen haabede at kunne dække en større Del af Nordslesvig. Ved Ministeriets Befaling, der end yderligere præciseredes derved, at Ministeren paa General Bülow's Indberetning om hans paatænkte Fremrykning til Aabenraa under 13de Juni forbød ham at foretage denne Fremrykning og paalagde ham strengt at holde sig til Defensiven, var Armeecorpsets Virksomhed saaledes indskrænket til Bevarelsen af de indtagne Stillinger ved Haderslev og paa Als.

For sidstnævnte Punkts Vedkommende kunde der, som alt tidligere berørt, med den formindskede Styrke ikke være Tale om at holde Dybbelhøjderne besatte. Allerede den 9de Juni havde General Hedemann derfor

paa givet Ordre til at inddrage de hidtil havde Forposter og kun efterlade nogle Observationsposter for at iagttage Egnen V. for Dybbølbjerg og nogle enkelte Poster paa Vejene for at standse de ad disse kommende Personer samt til kun at holde Brohovederne besatte med 1 Bataillon, hvoraf 1 Compagni anvendtes til den fornødne Feltvagttjeneste i Terrainet umiddelbart foran samme. Da General Hedemann den 12te om Eftermiddagen havde forladt Als, og General Hansen havde overtaget Commandoen dersteds, blev Besætningen i Brohovedet indskrænket til 3 Compagnier, hvoraf 1 bestemt til Forposttjeneste; det tidligere her anvendte fjerde Compagni blev brugt til Vagttjeneste i Sønderborg og nærmeste Omegn. Den til denne Tjeneste bestemte Bataillon afgaves af 2den Brigade, som cantonnerede i Sønderborg. 4de Brigades Afdelinger, der vare henlagte dels til Barakkerne ved Sønderborg, dels til Kjær og Ulkebøl, havde Bevogtningen af Kysten N. for Sønderborg indtil Arnkilsøre; den øvrige Del af Kystbevogtningen udførtes som tidligere af Landbevæbningen. —

Det fremgik af Krigsministerens Skrivelse til Oberst Juel af 9de Juni, at Grunden, hvorfor man troede at burde henvide Hæren udelukkende til Defensiven, var at søge i det Standpunkt, hvorpaa de diplomatiske Forhandlinger for Øjeblikket befandt sig. Det var navnlig Forhandlingerne med Sverig, hvortil der her sigtedes, og det vil da, forinden man fortsætter Skildringen af hvad der i den nærmest paafølgende Tid tildrog sig ved Armeecorpset, være nødvendigt at gjøre Rede for, hvorledes Forholdet til Sverig efterhaanden havde udviklet sig, og hvilke Resultater der vare komne ud af Forhandlingerne med denne Magt saavel med Hensyn til den af samme under visse Forudsætninger

lovede, active Hjælp, som overhovedet til dens Bestræbelser for at mægle i den opstaaede Strid.

Det vil erindres af hvad der tidligere er fremsat om Forhandlingerne med Sverig, at Grev Knuth efter at have indhentet Krigs- og Marineministeriets Betænkning med Hensyn til S sammensætningen og Overførelsen af det lovede Hjelpecorps i forskjellige Henvendelser til det svenske Cabinet og navnlig i en Note af 22de Maj gjorde opmærksom paa, at Fyen, hvortil Overgangen af Tropperne var fastsat at skulle skee, i Øjeblikket aldeles ikke var truet. Dette var derimod i høj Grad Tilfældet med den sydlige Del af Jylland, hvor Tilstedeværelsen af Hjelpecorpsset derfor vilde gjøre størst Virkning. Den svenske Regjering lod sig imidlertid, som ligeledes berørt, ikke derved bevæge til at forandre sin Beslutning, at indskrænke sin Cooperation til Dækningen af de danske Øer. Derimod meddeltes der i de sidste Dage af Maj den danske Regjering, at der af det lovede Hjelpecorps paa ialt 23 1/2 Bataillon, 20 Escadroner og 4 Batterier vilde være samlet:

den 4de Juni i Gøttheborg	8	Batailloner.		
-- 6te -- i Skaane	4	--	og 1	Batteri,
-- 8de --	5	--	- 3	-- ,
- 10de --	6	--	,	
-- 16de --	20	Escadroner,		
-- 20de --	1/2	Bataillon	Skarpskytter.	

Ministeriet gav ved Modtagelsen af denne Meddelelse den 31te Maj Commandeurcapitain Fisker, under hvis Inspection der var stillet endel Transportskibe, Befaling til, saasart Omstændighederne tillode det, at afsejle med disse til Gøttheborg, hvorfra han skulde overføre de der under General Løwenhjelm staaende c. 4000 Mand til Nyborg. Til Militaircommissair ved det svenske Hjelpecorps udnævntes Major Bülow af Generalstaben, der, saaledes som den i

Fortættelse af
Forhandlingerne
med Sverig.

Det svenske
Hjelpecorps før-
digt til Over-
føring -- Foran-
staltningerne til
denne.

Bilag 35 meddelte Instruction viser, skulde optræde som Mellemand mellem den commanderende, svenske General og de danske civile og militaire Autoriteter, forsaavidt Corpsets Forplejning, Dislocation etc. angik. I Forbindelse med denne Instruction, som Majoren blev befalet at forelægge General Løwenhjelm, blev der under samme Dato, nemlig under 1ste Juni, meddelt ham den Tillægsbestemmelse, at han under sin Virksomhed skulde være opmærksom paa, om der muligen ved de svenske Troppers Ankomst og Nærværelse i vort Land maatte komme Tendenter tilsyne, som kunde tyde paa andre Hensigter end den ostensible, blot at tjene som Hjelpecorps. Grunden til denne Bestemmelse maa vel nærmest søges i den reserverede Holdning, som det svenske Cabinet og navnlig dets Gesandt i Kjøbenhavn i den sidste Tid havde indtaget, og som ogsaa gav sig tilkjende ved Forhandlingerne under Kongemødet i Malmø. I Nyborg traf Major Bülow sammen med den svenske Oberstlieutenant Søderberg, der var sendt til Fyen for der i Forening med den danske Commissair at forberede det Fornødne for Ankomsten af Hjelpecorpsot. De 2 Commissairer droftede her de forskjellige Bestemmelser, Forplejningen etc. vedrørende, hvorom man i alle Hovedtræk blev enig. Med Hensyn til de Heste til Trainet og Parken, der efter Conventionen skulde tilvejebringes af den danske Regjering, og som for de først ventede 4000 Mand udgjorde 200 Stykker, da mente Major Bülow, at saalænge de svenske Tropper forbleve passive paa Fyen, vilde de Heste, der behøvedes i fornævnte Øjemed, kunne skaffes tilveje ved Requisition hos Beboerne. Oberstlieutenant Søderberg, der delte denne Anskuelse, var dog ikke befuldmægtiget til at udtale noget Afgjørende i saa Henseende. Efter i Odense at have seet Magasinerne og Hospitalet forlod Oberstlieute-

nanten den 3die Juni om Aftenen Nyborg for at vende tilbage til Skaane. Generalcommandoen paa Fyen, hvem det maatte være magtpaaliggende efter de svenske Troppers Landsætning at skaffe dem nogenlunde gode Qvarterer, uden at der strax paalagdes dem altfor lange Marcher, troede efter at have undersøgt Forholdene nøje, at dette ikke kunde opnaaes, naar samtlige Tropper, saaledes som Bestemmelsen var, landsattes i Nyborg; den henvendte sig derfor den 2den Juni til Ministeriet med det Andragende, at Landsætningen af Tropperne maatte skee paa 2 Steder, nemlig Nyborg og Kjerteminde. For det Tilfælde, at denne Anmodning skulde komme for sent til, at de i saa Henseende fornødne Ordre kunde gives, blev der imidlertid truffet Foranstaltninger til, at der kunde gives Tropperne, som i saa Fald maatte lægges enten i meget concentreret Cantonnement eller dels i Cantonnement og dels i Bivouak, Naturalforplejning. Generalcommandoens Anmodning kom imidlertid tidsnok til, at der kunde gives Commandeur-capitain Fisker Underretning om dens Ønske, hvilket skete ved en Skrivelse fra Krigsministeriet af 4de Juni. Med Hensyn til de svenske Troppers endelige Cantonnement paa Fyen da troede Generalcommandoen paa Grund af den i den senere Tid i Egnen ved Middelfart stedfundne, meget stærke Indqvartering ikke at burde vælge denne Egn, men bestemte dertil Egnen mellem Assens, Faaborg og Svendborg. Den 6te Juni afgik den fungerende Stabschef ved Generalcommandoen, Lieutenant Abrahamson, til Kjerteminde for at modtage de Tropper, der ventedes landsatte der, medens Major Bülow forblev i Nyborg, hvorhen General Løwenhjem selv ventedes. Den 8de Juni om Formiddagen anmeldtes Transporten at være i Sigte fra Kjerteminde; og den 8de om Eftermiddagen og den 9de om Morgen tidligt

Avantgarden for landsattes dels i Kjerteminde, dels i Nyborg General
 de svenske Løwenhjelm's Commando med Undtagelse af 550 Mand,
 Tropper land. der ventedes snart at følge efter fra Gotheborg. Ge-
 sættes i Nyborg deral General Løwenhjelm, der af Major Bülow blev underrettet
 og Kjerteminde. om det Cantonnement, der var tiltænkt hans Corps
 i den vestlige Del af Fyen, afsendte strax efter sin
 Ankomst en Courer til General Hedemann med en
 Skrivelse, hvori han udbad sig en Sammenkomst med
 Generalen i Faaborg eller et andet Sted paa Vest-
 kysten af Fyen; han erklærede samtidigt at ville for-
 blive i det først indtagne Cantonnement, indtil Cou-
 reren var kommen tilbage, og den onskede Confe-
 rence havde fundet Sted. Han fastholdt denne Beslut-
 ning ogsaa ligeoverfor General Wedell-Wedellsborg, der
 den 9de indtraf i Nyborg netop med den Plan, at be-
 væge den svenske General til hurtigst muligt at begive
 sig med sit Corps til Vestkysten af Fyen. Grunden
 hertil var naturligvis den Bevægelse, hvori General-
 commandoen var kommen ved Oberst Juels pludselige
 Tilbagegang fra Haderslev, og som yderligere forøgedes
 ved en Samtale mellem General Wedell og Krigsmini-
 sterens Adjudant, Capitain Harbou, som Ministeren strax
 ved Efterretningen om den nævnte Tilbagegang havde
 sendt afsted for at skaffe sig nøjere Underretning om
 Forholdene ved det højre Flankecorps. General Wedell
 begav sig efter Aftale med Capitain Harbou til General
 Løwenhjelm i Nyborg og søgte i den Samtale, han her
 havde med ham, at godtgjøre Nødvendigheden af hans
 Fremmarche til Lille Belt for der at sætte sig i For-
 bindelse med Oberst Juel og cooperere med det højre
 Flankecorps. Som alt anført, vilde Generalen imidlertid
 ikke gaae ind derpaa, og det fremgik af Samtalen, at
 han var bunden ved Instructioner, som bode ham Intet
 at foretage uden at have confereret med General Hede-
 mann og paa derom gjort Indberetning at have erholdt

Svar af den svenske Konge. I Nyborg modtog General Wedell en Skrivelse fra Krigsministeriet af 8de Juni, hvori det paalagdes Generalen at komme Oberst Juel tilhjælp, saavidt han formaade det, og i hvert Fald yde ham al mulig Assistance ved Tilbagetrækningen af hans Tropper til Fyen. Han begav sig efter at have modtaget denne Skrivelse atter til General Løwenhjelm, der efter den ham givne Fremstilling af Forholdene nu ikke syntes uvillig til at foretage Fremrykningen til Middelfart, men dog stedse ansaa sig bunden til de ham givne Instructioner, som han imidlertid efter de senest indtrufne Begivenheder haabede at faae forandrede saaledes, at han fik friere Hænder; han sluttede Samtalen med den Forsikkring, at han, saafremt nøjere indhentede Oplysninger og den forventede Conference med General Hedemann skulde gjøre det meget ønskeligt, paa eget Ansvar i Hast vilde rykke frem til Middelfart. Den omhandlede Conference fandt imidlertid ikke Sted, idet General Hedemann under de foreliggende Omstændigheder ikke vilde forlade sit Armeecorps. I sit Svar til General Løwenhjelm udtalte han det Haab, snart at see de svenske Tropper i det Mindste ved Lille Belt. Efter Modtagelsen af dette Svar bestemte General Løwenhjelm sig til den 12te at bryde op med sit Corps for at indtage et Cantonnement mellem Assens og Middelfart med Hovedkvarter paa Wedellsborg og med den ham underlagte Styrke fordelt i Nord indtil i Højde med Udby, i Øst med Ørsted og i Syd med Kirkesøby. For at komme hurtigt derhen benyttede General Løwenhjelm et ham den 9de af General Wedell gjort Tilbud om at lade Tropperne kjøre; iøvrigt fremgik det af hans Udtalelser, at han foreløbigt ikke agtede at gaee videre. General Wedell var imidlertid allerede den 10de Juni mindre bekymret med Hensyn til Oberst Juels

Corps. Generalen var nemlig fra Nyborg afrejst til Middelfart, havde der truffet Capitain Harbou, der var retourneret fra det højre Flankecorps's Hovedkvarter, og af ham erfaret de Foranstaltninger, der alt vare truffede af General Hedemann til Forstærkning af Corpset paa Halvøen, hvorved det svenske Corps's Tilstedekomst blev af ringere Betydning. Han skrev derfor den 11te til General Løwenhjelm, at dennes hurtige Medvirkning nu var uforuden; Generalen havde imidlertid dengang allerede truffet Bestemmelse for sit Corps's Marche, og dette ankom saaledes den 12te om Aftenen i det før omtalte Cantonnement, hvorhen det fulgtes af de ved den første Transport manglende 550 Mand, der den 12te Juni udskibedes i Nyborg. Denne Styrke forøgedes i de nærmest paafølgende Dage med 2 Batailloner af den svenske Garde, der den 15de afgik fra Malmø til Faaborg, hvor de ankom den 16de og lagdes i Cantonnement i Byen og dens nærmeste Omegn. Paa General Løwenhjelm's Ønske om at erholde noget af det til det svenske Hjelpecorps hørende Cavaleri og Artilleri til sig bestemtes det endvidere, at 2 Escadroner og 1 12 Pds. Batteri paa 8 Kanoner skulde afgaae over Sjælland til Fyen. Paa Grund af den lange Marche kunde disse Afdelinger, for hvilke der blev forberedt Cantonnements saaledes, at den ene Escadron og Batteriet kom til Assens og nærmeste Omegn, medens den anden Escadron henlagdes i Nærheden af Hovedkvarteret, ikke indtræffe ved General Løwenhjelm's Corps før ved Udgangen af Juni Maaned. Man havde iøvrigt der indtil den Tid ikke haft noget Brug for dem, idet de andre Afdelinger af Corpset i Mellemtiden ikke havde foretaget nogen Bevægelse og saaledes endnu befandt sig i samme Cantonnement, som de indtog den 12te. Den af General Løwenhjelm commanderede Styrke, der var alt hvad der af det tilsagte Hjelpe-

De svenske
Tropper an-
komme til et
Cantonnement
mellem Assens
og Faaborg.

corps betraadte Landets Grund, udgjorde ialt mellem 4 og 5000 Mand; dets Sammensætning og Dislocation ved Udgangen af Juni Maaned var følgende:

Overcommandoen	Staben	Wedellsborg.
	Staben	Erholm.
	Vestgötha Regiment (2 Batl.)	Brahesborg m. m.
Infanteri- Brigaden:	Skaraborgs Regiment (2 Batl.)	Tybring m.m.
	Elfsborgs — (2 Batl.)	Billeskov m.m.
	Vestgötha Dals — (2 Batl.)	Brahesholm m. m.
Reserve- Brigaden:	Staben	Hvedholm.
	Svea Lifgardet (1 Batl.)	Svanninge m. m.
	Andra — (1 Batl.)	Horne.
Cavaleri:	2 Escadroner af Kronprindsens	
	Husar-Regiment	Ringe m. m.
Artilleri:	1 12 Pds. Batteri Götha Artilleri.	Haarby m. m.

Samtidigt med Overførelsen af de første, svenske Tropper til Fyen foregik, som berørt, Sammenkomsten mellem Kong Frederik den VIIde og Kong Oscar i Malmø, hvor der førtes Forhandlinger mellem Kongerne og mellem de dem ledsagende Udenrigsministre angaaende Betingelserne for den Vaabenstilstand, som det svenske Cabinet nærrede et ivrigt Ønske om at see tilvejebragt, og om Cooperationen af de militaire Kræfter, som man paa dansk Side kunde ønske en saa udpræget Charakter som muligt. I sidstnævnte Henseende mødte Grev Knuth imidlertid en aldeles bestemt Modstand hos den svenske Udenrigsminister, der fastholdt det Standpunkt, hvorpaa Sverig ved Underhandlingerne om denne Sag havde stillet sig, og som navnlig nu, da de tyske

Sammenkomsten
mellem Kong
Frederik den
VIIde og Kong
Oscar i Malmø.

Tropper havde forladt Nørrejylland, ikke vilde gaa ind paa den af Grev Knuth ønskede Overførelse af det svenske Hjelpecorps til denne Provinds som Reserve for det paa Halvøen staaende, danske Armee-corps. For dog at erholde en bestemt Udtalelse fra Preussens Side med Hensyn til fremtidige Foretagender mod Danmark udover den slesvigske Grændse bestemte Kong Oscar sig til at sende en af sine Adjutanter til Berlin. Adjudanten skulde gjennem den derværende, svenske Gesandt meddele det preussiske Cabinet, at Sverig, saafremt den preussiske Regjering vilde give den udtrykkelige Forsikkring, at de tydske Tropper i intet Tilfælde, hvilket Udfald end de Træfninger maatte faa, som endnu vedbleve at finde Sted i Slesvig, skulde overskride Jyllands Grændse eller forsøge Landgang paa de danske Øer, paa sin Side vilde forpligte sig til at standse enhver videre Troppebevægelse i det Haab, at Striden, naar den blev holdt indenfor Hertugdømmernes Grændser, kunde bilægges uden dets virksomme Intervention. Efter den preussiske Regjerings Svar vilde den svenske Regjering da bestemme de videre Operationer i Overensstemmelse med de Forpligtelser, den havde paataget sig ligeoverfor det danske Cabinet. Indtil videre vilde man derfor standse den i disse Dage med Corpset under General Løwenhjelm paabegyndte Overførelse af svenske Tropper til Danmark og i hvert Fald indskrænke denne til Completering af det nævnte Corps, saaledes at dette kunde danne en passende Avantgarde for det hele, lovede Hjelpecorps. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Vaabenstilstandsbetingelserne da meddelte Grev Knuth, at den danske Regjering igjennem en venskabelig Magt var bleven underrettet om de Modforslag til Vaabenstilstandsbetingelser, som Baron Arnim havde stillet;

han udtalte, at disse Forslag, om hvis Indhold der i denne Fremstilling tidligere er givet Oplysning, vare af den Beskaffenhed, at de maatte bestyrke den danske Regjering i dens Overbevisning om Umuligheden af at kunne slutte en Vaabenstilstand med Preussen, hvis den ikke med Hensyn til Betingelserne i samme kraftigt understøttedes af de 2 Magter, der havde udtalt sig gunstigt for Danmark, nemlig Sverig og Rusland. Imidlertid havde man dog for af alle Kræfter at bidrage til Fredens Gjenoprettelse underkastet disse Forslag en nøje Prøvelse og var villig til at antage dem som Grundlag for en Standsning af Fjendlighederne, naar Preussen vilde gaae ind paa nogle Modificationer af samme og antage dem i følgende Form:

- 1) Fjendlighederne tillands og tilvands skulle ophøre umiddelbart efter Afslutningen.
- 2) Alle Fanger skulle frigives.
- 3) Alle opbragte Skibe skulle frigives, saasnart man har indrømmet den danske Regjering en Skadeserstatning for de Penge- og Natural-Contributioner, som de tyske Tropper have udskrevet; alle Blokader skulle ophøre.
- 4) Hertugdømmet Slesvig skal i hele sin Udstrækning rømmes af det tyske Forbunds saavel som af Danmarks Tropper. De Tropper, der staae i den provisoriske Regjerings Tjeneste, og Friskarerne skulle afvæbnes.
- 5) Hertugdømmet Holstens civile Administration skal betroes til Embedsmænd, som i Kongen af Danmarks Navn udnævnes af det tyske Forbund; Slesvig skal administreres af Embedsmænd, udnævnte af Kongen, der forpligter sig til i dette Øjemed at vælge Personer, som paa vedkommende

Steder nyde den offentlige Tillid, alene paa den Betingelse, at de ikke have taget activ Del i den sidste Tids politiske Begivenheder.

- 6) Da Preussen har tilbudt sig i Forbundets Navn at indestaae for, at Holsten rømmes af de tyske Tropper, saasnart de fire ovenfor nævnte Punkter ere blevne opfyldte, og den i Art. 8 forlangte Garanti er given, saa modtager Danmark denne Betingelse med de ovenfor angivne Modificationer. Hertugdømmet Lauenborg skal ligeledes rømmes af Forbundets Tropper.
- 7) Underhandlingerne til Afslutningen af Freden skulle strax efter Iværksættelsen af denne Vaabenstilstand begynde, men i Tilfælde af, at Fredspræliminarierne ikke inden en Maaned ere vedtagne, skulle de tyske Tropper have Ret til paany at indtage de Stillinger, de i Holsten havde inde før Vaabenstilstanden, men Slesvigs Territorium skal vedblive at være ubesat af begge Parter i saa langt et Tidsrum, som efter venskabelige og mæglende Magters Skjøn ansees for nødvendigt for, at Kongen kan reorganisere dette Lands Institutioner paa et liberalt Grundlag og med de Hensyn, der skyldes dets Indvaaneres respective Nationaliteter.
- 8) Den tro Opfyldelse af ovennævnte Betingelser skal undergives de mæglende og venskabelige Magters Garanti.

Grev Knuth erklærede, at Regjeringen vilde forpligte sig til at staae ved disse Betingelser i en Tid af 14 Dage fra den 10de Juni at regne, og at han, ligesom han her anmodede den svenske Regjering om at støtte disse Betingelser, snarest vilde rette en lignende Anmodning til det russiske Cabinet. Han ud-

talte det Haab, at det svenske Cabinet i Tilfælde af, at Rusland gik ind derpaa og ved en Vægning fra Preussens Side ved at modtage Betingelserne besluttede at gribe til Forholdsregler, der med Magt kunde fremtvinge en Standsning af Fjendlighederne, da ikke vilde tøve med at tage lignende Forholdsregler og navnlig lade det i Skaane og Fyen stationerede, svensk-norske Armeecorps deltage i den danske Hærs Operationer.

Den svenske Udenrigsminister udtalte sig imidlertid med Hensyn til dette Punkt i Overensstemmelse med den det preussiske Hof tidligere tilstillede Erklæring, hvorefter Initiativet til Bilæggelsen af den opstaaede Strid med Hensyn til Slesvig formentes at maatte tilkomme de Magter, som havde garanteret Danmark Besiddelsen af dette Land. Han erklærede samtidigt, at Kong Oscar, naar i det Mindste een af de garanterende Magter ved kraftig Medvirkning tillands og tilvands vilde understøtte de af den danske Regjering gjorde Forslag til Afslutning af en Vaabenstilstand, ikke vilde betænke sig paa at handle i Overensstemmelse med denne Magt, og det ikke blot ved moralsk Understøttelse, men ogsaa ved activ Hjælp. Hvad de nævnte Forslag angik, erklærede iøvrigt Grev Stjerneld at ville meddele dem til de svenske Gesandter i London og St. Petersborg og paalægge disse at anbefale dem til omhyggelig Overvejelse og Opmærksomhed.

Under de foranførte Forhandlinger, hvis vigtigste Resultater nedlagdes i tvende Noter, en af 9de Maj fra Grev Knuth til Baron Stjerneld og en Svarnote fra Denne af 11te Juni, blev det fra Sverigs Side fremhævet som særdeles ønskeligt, at den danske Hær, saalænge Underhandlingerne stode paa, undgik at foretage

Bevægelser af aggressiv Natur. Forhandlingerne i denne Henseende foranledigede Kong Frederik den VII til den 9de Juni ved sin Generaladjutant at meddele Krigsministeriet, at han efter det Standpunkt, hvorpaa Underhandlingerne for Øjeblikket befandt sig, ansaa det for rigtigst, at man undgik ethvert Skin af directe Angreb og kun soutenerede de indehavende Stillinger. Af et kongeligt Rescript til Krigsministeriet, dateret Malmø den 10de Juni, altsaa kort forinden Kongens Afrejse fra denne By til Frederiksborg, fremgaaer det, at Forhandlingerne om den sidst berørte Sag senere have antaget en bestemtere Charakter, idet Krigsministeren gennem Rescriptet underrettedes om, at Hs. Majestæt var gaaet ind paa at lade Fjendlighederne ophøre saaledes, at vore Tropper indtil nærmere Ordre roligt forbleve staaende i de Positioner, som de havde inde, og havde at indskrænke sig til Forsvar af disse. — I denne Forpligtelse laa altsaa Grunden til den Uvirksomhed, der, som tidligere omtalt, blev paabudt Armecorpsset, for hvilket der nu begyndte en flere Maaneder lang Periode, hvor kun ganske enkelte, militaire Begivenheder af underordnet Betydning bragte nogen Afvexling ind i den stillestaaende og afventende Tilstand, som de politiske Forhandlinger medførte for Hæren, og som først endtes ved den definitive Afslutning af Vaabenstilstanden i Malmø den 1ste September. Tildragelserne i denne Periode saavel af politisk som militair Natur ville finde deres Fremstilling i det Følgende.

Kongen gaaer ind paa at lade Fjendlighederne indskrænke sig til Forsvar af de indehavende Stillinger.

Forholdene ved Marinen i den forløbne Periode. Skibenes Anvendelse og deres Stationer ved Midten af Juni.

Eet Vaaben havde Danmark i sin Haand, hvis Virkning i det Mindste tildels ikke svækkedes ved de trufne Aftaler, nemlig dets Søværn, hvorved det var istand til at standse Handelssamqvemmet og derved at tilføje de tyske Sø- og Handelsstæder folelige Tab; alt tidligere i denne Fremstilling ere de Foranstaltninger

omtalte, der bleve truffe til Iværksættelsen af Østersøhavnenes Blokade, og til Fuldstændiggjørelse deraf og overhovedet af hvad der i det Foregaaende er fremsat angaaende Krigsbegivenhedernes Gang, vil det her være nødvendigt at kaste et Blik paa, hvorledes den i Begyndelsen af denne Fremstilling omtalte Udrustning af Marinens Skibe efterhaanden var bleven fortsat, og hvilken Anvendelse disse i den forløbne Periode havde fundet.

Det forøgede Krav, som Begivenhedernes Udvikling efterhaanden stillede til Marinens Kræfter, foranledigede, at der foruden de allerede i 1ste Afsnit af denne Fremstilling omtalte Orlogsfartøjer udrustedes endel andre saavel større som mindre Skibe dels til Forstærkning af Escadren paa Slesvigs Østkyst, dels til Blokering af de tyske Havne og endelig til Vagttjeneste i de forskjellige Farvande. Indtil Midten af Juni Maaned omfattede denne forøgede Udrustning følgende Skibe:

Skonnerten Pilen, Capitainlieutenant E. Suenson, bestemt til Vagttjeneste i Store Belt.

Skonnerten Delphin, Lieutenant Sommer.

Kutteren Neptun, Lieutenant P. Schmidt, bestemt for Escadren paa Slesvigs Østkyst.

Kutteren Helsingør, Lieutenant Wilde, bestemt til Tender for Briggen St. Croix, der ved Najadens Afsendelse til Slesvigs Østkyst blev anvendt som Vagtskib i Øresund.

Fregatten Gefion, Capitain J. A. Meyer.

— Thetis, — Polder.

— Havfruen, — Petersen,

— Bellona, — Fæster,

8 Kanonchalouper og 4 Kanonjoller.

Af fornævnte Skibe anvendtes Skonnerten Del-

phinen i de første Dage af April Maaned til midlertidigt Vagtskib i Øresund; ved Briggen St. Croix's Ankomst til Stationen fik Skonnerten Ordre til at afgaae til Bornholm for at overføre frivillige, bornholmske Matroser til Flaaden. Efter Tilbagekomsten herfra stationeredes den den 20de April mellem Kullen og Nakkehoved og forblev der, tildels underlagt Chefen for Vagtskibet i Sundet, indtil den 24de Maj; den erholdt da Ordre til at forstærke Commandeurcapitain Paludans Escadre og stødte til denne den 31te Maj. — Fregatterne Gefion og Thetis stationeredes midt i April Maaned ved Dragør, hvor Corvetten Flora efter en Krydstour, den havde foretaget til den preussiske Kyst, sluttede sig til dem; i Slutningen af April Maaned afgik Gefion til Nordsøen, hvor den tog Station udfor Elben, Thetis til Danzig Bugten for at blokere Danzig og Pillau, og Flora til Rügen for at udføre Blokaden V. for denne Ø. Thetis forblev paa Grund af den tidligere berørte, forandrede Bestemmelse med Hensyn til Blokaden kun til den 16de Maj paa fornævnte Station; den kaldtes da til Kjøbenhavn og beordredes derfra til Station i Nordsøen udfor Elben. Corvetten Flora forblev paa sin Station til den 30te Maj, da den kaldtes tilbage til Kjøbenhavn, hvorfra den i Begyndelsen af Juni sendtes til Forstærkning for Escadren paa Slesvigs Østkyst. Under sit Ophold ved Rügen var Corvetten underlagt Chefen paa Fregatten Havfruen, Capitain Petersen, der ligeledes i Slutningen af April var afgaaet til Swinemünde for at udføre Blokaden der samt af det østlige Indløb til Greifswalde og Stralsund. Corvetten erstattedes af Briggen St. Thomas, hvis Station i Aarhus Bugten var bleven overflødig ved Fjendens Tilbagegang, og som derfor under 30te Maj erholdt Ordre til at afgaae til Rügen. Fregatten Bellona, der hen imod Midten

af Maj Maaned var færdigt udrustet, blev tilbudt Com-mandeurcapitain Paludan til Forstærkning, forsaavidt som der ønskedes foretaget en eller anden Expedition; Fre-gatten kom dog ikke til Anvendelse her, men afgik til Nordsøen for at forene sig med den derværende Marine-styrke. Forstærkningen med Kanonchalouper og Kanon-joller kunde selvfølgelig kun komme Escadren paa Sles-vigs Østkyst tilgode, og det er ogsaa i den tidligere Fremstilling berørt, at en slig Forstærkning var erholdt, ligesom der er gjort Rede for dens Anvendelse i Lille Belt og Aabenraa Fjord, Alssund og Flensborg Fjord. Indtil Midten af Juni Maaned, det Tidspunkt, hvortil foranstaaende Fremstilling er rykket frem, vare de 8 Chalouper og 2 Joller afgaaede til Escadren ved Slesvigs Østkyst, der saaledes ialt havde 10 Chalouper og 4 Joller til Disposition; de to resterende Kanonjol-ler laa endnu ved Kjøbenhavn.

Den i Virksomhed værende Del af vor Marine var saaledes i Midten af Juni fordelt paa følgende Punkter:

Ved Escadren paa Østkysten af Hertugdømmerne under Commandeurcapitain Paludan:

Corvetten Galathea, som blokerede Kieler Fjord,	
— Najaden, — — Flensborg Fjord,	
— Flora til Disposition ved Sønderborg,	
Riggen Mercurius, stationeret ved Sønderborg,	
Skonnerten Delphinen ved Orø,	
Kutteren Neptun	} uden bestemte Stationer.
Dampskibet Hekla	
— Gejser	
— Skirner	

desuden 10 Kanonchalouper og 4 Kanonjoller, for-delte ved Orø, Aabenraa Fjord, Als, Vemming-bund og Flensborg Fjord.

Kanonbaadene vare delte i 2 Divisioner under Capitainlieutenanterne C. Krieger og J. van Dockum.
Paa Blokade ved Swinemünde og Rügen:

Fregatten Havfruen og
Briggen St. Thomas.

I Øresund:

Briggen St. Croix, Vagtskib ved Helsingør og
Kutteren Helsingør, Tender for Vagtskibet.

I Store Belt:

Skonnerten Pilen, Vagtskib.

I Nordsøen:

Fregatten Gefion,*)
— Thetis og
— Bellona.

Foruden Marinens egne Fartøjer vare efterhaanden endel andre stillede til dens Raadighed. Flere af disse, der bleve disponible paa forskjellige Maader, ere alt omtalte, saasom Dampskibene Christian den 8de, Caroline Amalie og Odin. Foruden disse disponerede Marinen over Dampskibet Glückstadt, som tilligemed Caroline Amalie befandt sig i Flensborg Havn ved vore Tropers Indrykning i denne By i Begyndelsen af Felttoget og ligesom dette blev reqvireret til Marinens Brug; det var imidlertid et meget slet Skib og blev ogsaa opsagt i Slutningen af Juni Maaned. Endvidere stode til Raadighed Dampskibene Royal Adelaide, der tilhørte Conferentsraad Treschow, og Hertha, af hvilke dog det første allerede i Maj Maaned tilbageleveredes Ejeren. Af Sejlfartøjer overlodes af Hr. Kirck m. Fl. i Helsingør Skonnerten Søridderen til Marinens Brug uden Vederlag, og af Hr. Grosserer Hansen i Kjøbenhavn Skonnerten Hermoder. Det

---

*) Fregatten Gefion afgik midt i Juni til Kjøbenhavn for at proviantere.

første af disse Skibe anvendtes som Tender for Vagtskibet i Sundet indtil Midten af Maj Maaned, da det beordredes oplagt i Helsingør, og Besætningen overførtes paa Skonnerten Hermoder, der efter under Commando af Lieutenant Skibsted at have udført flere mindre Rejser den 23de Juni beordredes at afgaae til Fanø for at medvirke til Forsvaret af denne Ø. Endelig blev der i Slutningen af Maj for en Sum, der var indkommen ved frivillige Bidrag, afkjøbt den svenske Regjering Dampskibet Valdemar, der stilledes til Marinens Raadighed under Krigen.

Paa Vestkysten af Slesvig havde Commandeurcapitain Ellbrecht, hvem Ministeriet havde givet Capitainlieutenant P. Wulff til Assistance, i Løbet af den her behandlede Periode havt Station ved Fanø, hvor han efterhaanden havde samlet 5 Toldkrydsfartøjer. Med disse holdt han Forbindelse med de forskjellige, sydligere liggende Øer, hvor Stemningen vel i det Hele vedblivende var god, men hvor Slesvig-Holstenerne dog, alt som Fjenden gik Nord paa, begyndte at hæve Hovedet, ligesom ogsaa mange Embedsmænd saavel der som paa Vestkysten af Slesvigs Fastland maatte forlade deres Poster. Navnlig var Stemningen paa Før mindre god, og i Vyk var Pøbelen meget ophidset og truede med at ville dræbe Herredsfogeden, Justisraad Nielsen, der boede i Niblum og ikke vilde forlade sin Post, ja endog afslog at modtage en Sikkerhedsvagt, som de ham velsindede Beboere af sidstnævnte By tilbøde ham. Med de Midler, han raadede over, saa Commandeurcapitainen sig imidlertid ikke istand til at udrette Noget mod Befolkningen i Vyk og var tilfreds, naar han blot kunde dække Fanø; til Hjælp i saa Henseende erholdt han overladt 200 Geværer af Byen Ribe, da Forsvaret af denne blev opgivet.

Fra Fjendens Side blev der iøvrigt ikke foretaget

Commandeurcapitain Ellbrecht.
Foretagender paa Vestkysten af Slesvig.

nogetsomhelst Skridt af Betydning imod Øerne; 2 Officerer og 24 Mand gik vel den 5te Juni fra Ballum over til Romø, men forlode igjen denne Ø efter ½ Times Forløb. Ved den fjendlige Udrykning af Jylland haabede Commandeurcapitain Ellbrecht, endskjændt den ham til Medhjælp givne Capitainlieutenant P. Wulff samtidigt blev beordret fra Stationen til Middelfart for at lede Overskibning ect. over Lille Belt, at erholde en mere udvidet Virksomhed. Han blev ogsaa opfordret hertil ved de fra Justitsraad Nielsen indløbne Efterretninger, i hvilke Stemningen i Vykhildredes som meget foruroligende, og hvori han anmodede om Assistance, idet han frygtede for et Udbrud af denne Stemning, og det desuden var blevet bemærket, at man fra Husum havde begyndt at optage Sømærkerne i Smaldybet. Commandeurcapitainen besluttede sig som en Følge heraf til at gaae Syd paa med sin Escadrille; han lettede den 4de Juni fra Fanø, anløb Romø, Højer og List og ankom ved Amrum den 6te Juni. Den 8de forlod han Amrum, sejlede omkring mellem Øerne og retournerede til Amrum den 9de; med et Fartøj, som Commandeurcapitainen havde sendt til Niblum, og som returnerede Kl. 10 om Aftenen, kom Justitsraad Nielsen som Flygtning fra Færø og berettede, at 2 Fartøjer med fjendlige Tropper vare ankomne til Vykh. Samme Aften Kl. 11 bemærkedes nogle større Fartøjer, der gik tilankers udfor Vyk; Commandeurcapitainen belavede sig paa et Angreb, imidlertid lettede Fartøjerne den 10de om Morgen og stode ind efter Vyk. Samme Dags Formiddag Kl. 11 lettede Commandeurcapitainen, gik Syd om Amrum og tilsos; han sejlede derpaa med Escadrillen til Fanø, hvor han ankom den 11te Juni om Formiddagen, og samme Aften videre Nord paa til Hjerting, hvor han ankrede op om Natten, og hvorfra han den 12te Juni indberettede til Ministe-

riet, at da det nu var ham bekendt, at Fjenden vilde sætte sig i Besiddelse af Krydsfartøjerne, fordrede Omstændighederne, at han i nogen Tid søgte Nord paa. Grunden til den hos Commandeurcapitainen opstaaede Frygt for Fartøjerne var en Skrivelse fra Stiftamtmand Sponneck til Sogneforstanderskabet paa Fanø af 9de Juni, hvori Denne anmeldte af en paalidelig Mand fra Højer at have erfaret, at der Natten mellem den 7de og 8de fra Højer var afgaaet en af Baade og Fartøjer sammensat og med en Besætning af 100 Mand forsynet Flotille, hvis Bestemmelse det var at borttage nogle ved Amrum henliggende, af Gefion opbragte Skibe og at anholde (Commandeurcapitain Ellbrecht med hans Escadrille; Stiftamtmanden bemærkede, at den fjendlige Expedition, der førtes af en Krydstoldbetjent, uidentvnl ogsaa vilde søge til Fanø for at bemægtige sig Krydstoldbaadene og andre, derværende Skibe. Da Commandeurcapitainens hele Besætning var 40 Mand, da hans Fartøjer alle vare meget svagt byggede og smaa, saa at der ikke kunde findes nogensomhelst Dækning for det deri værende Mandskab, da han endvidere kun kunde have lidt Proviant ombord og kun paa Fanø kunde forsyne sig paa ny, saa besluttede han, som ovenfor alt berørt, at gaae Nord paa, foreløbigt til Nymindegab, hvor han, da han der formodede sig sikker for Overfald fra Søsiden, agtede at forblive, indtil Omstændighederne tillode ham atter at gaae Syd paa. Den 12te om Eftermiddagen lettede han fra Hjerting Rhed og ankrede den 13de om Morgenen tidligt indenfor Nymindegab med sine 5 Toldkrydsfartøjer. Da det imidlertid der var umuligt at forsyne Fartøjerne med Proviant, sejlede Commandeurcapitainen til Ringkjøbing, hvor han ankom om Aftenen den 15de. Paa det Tidspunkt, hvortil Fremstillingen i det Foregaaende er skredet frem, vare Øerne i Vester-

havet saaledes forladte af Escadrillen, og Forsvaret af Fanø opgivet, idet Øens Sogneraad paa Grund af den fra Stiftamtmanden i Ribe modtagne Meddelelse besluttede ikke med de faa Kræfter, der vare tilstede, at ville forsøge nogen Modstand mod eventuelle, fjendlige Anfald, medmindre der til Understøttelse for disse gaves Øen en Besætning af Tropper. For at erholde en saadan gjorde man iøvrigt Skridt, idet man anmodede Stiftamtmanden om at søge udvirket, at et Commando paa 100 Mand øvede Tropper med 2 à 4 Feltkanoner afgaves af den nærmest ved Ribe værende Troppeafdeling til Besætning paa Øen.

Bilag.

Bilag 25.

Skrivelse fra Englands og Ruslands Gesandter i Kjøbenhavn til General Wrangel.

Monsieur le Général!

„L'Angleterre et la Russie s'étant déclarées prêtes à interposer leurs bons offices dans les différens qui ont éclaté entre le Danemarc et l'Allemagne, cette offre a été acceptée par l'une des parties contendantes et le sera sans doute aussi par l'autre.“

„En attendant des conflits sanglans ont eu lieu et l'armée sous les ordres de Votre Excellence a occupé les Duchés de Holstein et de Sleswic, qui forment l'objet des différens dont il s'agit.“

„Dans cet état des choses les Representans d'Angleterre et de Russie près la cour de Copenhague, informés officiellement des vues conciliatrices de leurs Gouvernemens, croiraient manquer aux devoirs de l'humanité s'ils ne faisaient pas des efforts pour arrêter l'effusion du sang, qui n'a malheureusement que trop coulé de part et d'autre, et pour préparer par là les voies à une entente, qui puisse préserver l'Europe de la conflagration générale dont elle est menacée par la lutte actuelle.“

„Nous avons par conséquent l'honneur, Monsieur le Général, de nous adresser à Vous, en faisant appel aux sentimens bien connus de loyauté de Votre Excellence, et

en lui proposant de concert avec le Gouvernement danois les points ci-après :

1. Messieurs les Commandans en chef des armées opposées conviendront d'un armistice de trois semaines.

2. Les troupes sous les ordres de Votre Excellence, ainsi que les troupes danoises garderont leurs positions actuelles pendant la durée de l'armistice.

3. Dans le cas où des troupes de la confédération germanique fussent entrées dans le Jutland, elles seront immédiatement rappelées.

4. Pendant l'armistice le Gouvernement danois ne fera saisir aucun bâtiment marchand ou autre, appartenant à la Prusse, ou aux états et villes libres avec lesquels il est en hostilité. Les navires, qui faute d'avertissement, seraient saisis à dater du jour de la conclusion de l'armistice jusqu'à son expiration, seront relâchés du moment où ce fait sera constaté."

„Nous aimons à espérer, Monsieur le Général, que Vous trouverez ces stipulations fondées sur l'équité, et que Votre Excellence sera d'autant plus portée à y donner Son assentiment, que le Sleswic, — à la seule exception de l'île d'Alsen, qui est dans des rapports différens du reste de ce Duché, — étant évacué par les troupes danoises, la condition, que le Gouvernement prussien avait exigé avant d'entamer des négociations, se trouve complètement remplie, et que d'ailleurs l'honneur militaire des troupes de la Confédération a eu sa satisfaction."

„Le premier secrétaire de la légation de Russie à Copenhague, Monsieur le Conseiller de Collège d'Ewers, est chargé de remettre la présente entre les mains de Votre Excellence. Veuillez Monsieur le Général, honorer cet employé d'une entrevue et lui faire connaître Vos décisions, afin qu'il puisse en informer sans perte de temps Monsieur le Général de Hedemann."

„Nous saisissons cette occasion pour avoir l'honneur d'offrir à Votre Excellence l'assurance de notre haute considération.“

Copenhague, le 30. Avril. 1848.

William Wynn. Le Baron d'Ungern Sternberg.

Bilag 26.

Svarskrivelse fra General Wrangel til Englands og Ruslands Gesandter i Kjøbenhavn.

„Ebenso durchdrungen, wie Eure Excellenzen von dem Wunsche den gegenwärtigen Krieg bald beendet zu sehen, bin ich doch gänzlich ausser Stande, auf die mir vorgeschlagenen Bedingungen zu einem Waffenstillstande einzugehen, da die mir gestellte Aufgabe dann nicht erfüllt sein würde. Uebrigens habe ich von dem hohen Deutschen Bunde keine Instruction zur Abschliessung eines Waffenstillstandes erhalten; in Berücksichtigung der besonderen Umstände, welche den gegenwärtigen Krieg veranlasst haben, bin ich jedoch gern bereit, auf eigene Verantwortung einen solchen einzugehen, wenn

1, die Insel Alsen und alle übrigen noch in dänischen Händen sich befindenden und zu Schleswig und Holstein gehörenden Inseln von den Dänen geräumt werden; die auf jener befindlichen Blessirten will ich nicht als Kriegsgefangene betrachten, sondern sie nach ihrer Heilung nach Dänemark zurückschicken;

2, wenn alle bis zum Abschluss des Waffenstillstandes

aufgebrachten, deutschen Schiffe, gleichviel welchem Staate von Deutschland sie angehören, zurückgegeben werden, und der Handel mit allen deutschen Häfen wieder frei gegeben wird. Dagegen will ich dann mit den mir untergebenen Truppen Jütland räumen.“

„Eurer Excellenzien Ermessen muss ich es überlassen, unter diesen Bedingungen bei der Königlich-Dänischen Regierung einen Waffenstillstand zu vermitteln, oder sich direct an den hohen Deutschen Bund zu wenden, von dem allein ich meine fernere Instruction erhalten kann.“

„Mit besonderem Vergnügen ergreife ich diese Gelegenheit, Euren Excellenzien meine ehrerbietigste Hochachtung zu versichern.“

Hauptquartier Gud see bei Friedericia, den 2. Mai 1848.

Der Oberbefehlshaber der Armee,
(gez.) v. **Wrangel**.

Bilag 27.

Skrivelse fra General Wrangel til General Hedemann.

Hauptquartier Friedericia, den 5. Mai 1848.

Am 2ten d. Mts. war mir von den Gesandten des kaiserlich russischen und des königl. groszbritannischen Hofes zu Copenhagen im Einverständniss mit der königl. dänischen Regierung der Vorschlag zu einom Waffenstillstand gemacht worden, den ich unter den gestellten Bedingungen nicht annehmen konnte. Um dem Blutvergiessen möglichst bald ein Ende zu machen, schlug ich

andere vor, die wegen Mangel an einer Instruction in dieser Beziehung sich auf die eigene Ansicht von der Lage der gegenseitigen Verhältnisse gründete.

Heute aber ist mir durch die königl. preussische Regierung ein Beschluss des deutschen Bundes zugekommen, nach welchem ich jetzt nicht mehr im Stande bin jene Vorschläge, wenn sie von der königl. dänischen Regierung angenommen sein sollten, zu halten; ich nehme sie daher hiermit zurück, indem ich zugleich erkläre, dass ich nur dann auf einen Waffenstillstand eingehen kann, wenn ausser der Räumung der noch besetzten zu Schleswig und Holstein gehörenden Inseln, von dänischer Seite nicht nur alle Feindseligkeiten zur See aufgehoben werden, sondern auch die augenblickliche Freigebung alles in Beschlag genommenen preussischen und deutschen Eigenthums unter dem Versprechen vollständigen Ersatzes für allen schon eingetretenen Schaden stattfindet.

Indem ich Ew. Excellenz ganz ergebenst anheimstelle, von diesem Schreiben den Ihnen angemessen erscheinenden Gebrauch zu machen, nehme ich gern diese Gelegenheit wahr, Ihnen meine besondere Hochachtung zu versichern.

Der Oberbefehlshaber der Armee,

Wrangel.

Bilag 28.

Protocol af 11te Maj, optagen mellem den svenske Cabinetssecretair, Baron Manderstrøm og Kammer- herre Oxholm.

Ved en Sammenkomst, som paa Hans Majestæt Kongen af Danmarks samt Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norges Befaling og i Deres Majestæters allerhøjeste Hverv fandt Sted i Stockholm den 11te Maj 1848 mellem følgende Personer, som dertil udnævnte, nemlig:

Paa Hans Majestæt Kongen af Danmarks Vegne:

Generalmajor, Kammerherre Waldemar Oxholm, Commandeur af den Kongelige Dannebrogorden,

samt paa Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norges Vegne: Cabinetssecretair, Kammerherre, Friherre Ludvig Manderstrøm,

Ridder af den Kongelige Nordstjerne-Orden, Commandeur af Dannebrogordenen etc.

antoges følgende Punkter som Grundlag for en vordende Overenskomst angaaende Oversendelsen til de danske Øer og til de danske Staters Forsvar af et svensk og norsk Armeecorps paa 15 til 18000 Mand, som ifølge Hans danske Majestæts derom yttrede Ønske Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norge har samtykket i at stille til ovenmeldte Øjemed:

1.

Hans Majestæt Kongen af Danmark forbinder sig til uden Vederlag at lade indrette Magasiner af Levnetsmidler og Fourage saavel som Lazareth for den svenske og norske Styrke, som afsendes til Danmarks Undsætning, og at have samme beredte til Troppernes Modtagelse med 14 Dages Varsel før Ankomsten.

2.

Hans Majestæt Kongen af Danmark forbinder sig ligeledes til uden Vederlag at forsyne det svensk-norske-

Armeecorps saavel med Proviant som med Fourage og iligemaade med fast Lazareth for al den Tid, bemeldte Corps forbliver udi Hans Majestæts Stater.

3.

Hans Majestæt Kongen af Danmark forbinder sig endvidere til med tjenlige Transportfartøier, forsynede med den Proviant, som maatte gjøres fornøden foruden de tvende Dages Rationer, som Hans svenske og norske Majestæts Tropper bringe med ombord, at overføre til danske Havne de i følgende Punkt ommeldte Tropper af omtrent 4000 Mand paa hver Transport.

4.

De udi Gothenborg forsamlede Tropper skulle saaledes overføres til Fyen, og formentligen landsættes i Nyborg; for de Tropper, som samles i Skaane, skal ikke alene holdes passende Fartøier i Beredskab for at anvendes til directe Setransport til Fyen, for det Tilfælde, at saadan efter Omstændighederne skulde ansees for hensigtsmæssigst, men til samme Tid forberedes Etaper for deres Gjenmarche gjennem Sjælland, saa og Transportmidler for deres Overførsel fra Skaane til Sjælland og derfra til Fyen, ifald dette maatte foretrækkes. I Henseende til Cavaleriet bestemmes, at samme i ethvert Tilfælde skal marchere gjennem Sjælland.

5.

Hans Majestæt Kongen af Danmark forbinder sig end yderligere til med 14 Dages Varsel at levere det svensk-norske Armeecorps de fornødne Transportfartøier for at føre samme tilbage til de Havne mellem Gothenborg og Skaane, som Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norge maatte opgive, og saadan Transport da beregnet til 7000 Mand ad Gangen.

6.

I Henseende til det paa Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norges Vegne yttrede Ønske om Anskaffelsen af 800 Heste til Artilleri-Parken og Trainet, hvilke Heste skulle stilles til det svensk-norske Armeecorps's bestandige Raadighed, saalænge samme opholder sig i de danske Stater, men naar dette Armeecorps efter Fredens Gjenoprettelse atter forlader det danske Territorium, tilbageleveres det danske Armeecorps i den Stand, hvori de da befinde sig, yttrede Generalmajor v. Oxholm, at han ligesaalidet betvivlede den danske Stats Evne som Hans Danske Majestæts Beredvillighed til at møde og opfylde dette billige Ønske, men forment dog i denne Henseende først at maatte indbente Hans Danske Majestæts nærmere allerhøjeste Befaling desangaaende.

Paa derom af Generalen yttret Ønske samtykkedes paa Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norges Vegne i:

1.

At udaf den første Afdeling af det svenske Armeecorps, udgjørende omtrent 4000 Mand, skulle 3000 Mand være færdige i Gothenborg til den 4de næstkommende Juni, og de øvrige 1000 Mand snarest muligt derefter indskibes paa de fra Danmark til saadan Ende afsendte Transportfartøjer for samtlige at overføres til Fyen.

2.

At de øvrige svenske Tropper, som til et Antal af omtrent 11000 Mand sammentrækkes i Skaane, ved den 7de eller 8de næstkommende Juni skulle være færdige til at afgaae i Afdelinger af 3 à 4000 Mand med passende Mellemlum til Danmark, hvorved Cavaleriet bliver sidst at overføre.

3.

At det norske Corps skal danne et Reserve-Corps, der, hvis Omstændighederne skulde gjøre det ønskeligt, kunde overføres til det Punkt i Danmark, som dertil maatte ansees for hensigtsmæssigst.

4.

At Artilleriet medfører 2 tolvpundige og 2 sexpundige Batterier, hvilke senere kunne forstærkes med endnu 1 sexpundigt Batteri, da Generalmajor v. Oxholm har oplyst, at den tyske Armee fornømmelig er forsynet med 12pundige og 9pundige Stykker, og derfor yttret Ønske om at erholde 1 tolvpundigt Batteri til istedetfor 2 af de først tilbudne 4 sexpundige Batterier,

5.

At lade Orlogsfartøjerne udløbe fra Carlsrone og Frederiksværn for at vise sig udenfor Kjøbenhavn og derefter krydse i de danske Farvande og Østersøen, dog uden at de indtil videre, eftersom Omstændighederne maatte medføre, skulle deltage i noget fjendtligt Foretagende imod nogen tredie Magts Handel eller Søfart, og forklarede Cabinetssecretairen, Baron Manderstrom, at det var Hans Majestæt Kongen af Sverig og Norges Hensigt, omtrent den 22de dennes med saadan Bestemmelse at lade udløbe fra Carlsrona: 1 Fregat, 1 Corvet, 1 Brig og 1 Dampskib, samt fra Frederiksværn: 1 Corvet, hvilken Styrke i Begyndelsen af Juni Maaned vil blive forstærket med endnu 3 Fregatter, 1 Corvet fra Carlsrona, 1 Brig fra Frederiksværn og 6 Bombe-Kanon-Slupper fra Gothenborg, foruden hvilke 6 Landsætnings Kanonslupper i Slutningen af Maj blive færdige til at afgaae fra Stockholm.

Hvad saaledes er bleven aftalt, underkastes Deres

Majestæters Kongen af Danmarks og Kongen af Sverig og Norges allerhøjeste Approbation.

Til yderligere Bekræftelse have Undertegnede underskrevet dette med egen Haand og paatrykket deres Segl, som skeet i Stockholm den 11te Maj 1848.

(underskrevet)

W. Oxholm.

(L. S.)

(underskrevet)

L. Manderstrøm.

(L. S.)

Bilag 29.

Corpsbefaling af 1ste Juni fra den provisoriske Regjering angaaende Dannelsen af et Fricorps under Major v. d. Tann.

Corps-Befehl.

Von der provisorischen Regierung wird nach Uebereinkunft mit dem Herrn Major v. d. Tann folgendes bestimmt:

1. Aus den verschiedenen Frei-Corps soll ein eignes Corps bis zur Grösse von 1200 Mann gebildet werden.

2. Der Herr Major v. d. Tann wird das Frei-Corps in eine angemessene Anzahl Compagnien theilen, und dieselben mit Hauptleuten und Zugführern im Einverständnisse mit den Wünschen der einzelnen Compagnien versehen.

3. Ueber die Mannszahl und Eintheilung des Frei-Corps wird der Major v. d. Tann demnächst ein vollständiges Verzeichniss an das Kriegs-Departement einreichen.

4. Jeder, welcher in diesses Frei-Corps einzutreten wünscht, muss sich verpflichten bei dem Corps zu bleiben,

bis wenigstens ein Waffenstillstand von längerer Dauer oder auf unbestimmte Zeit abgeschlossen sein wird. Jedoch haben Einzelne oder ganze Landmannschaften auch früher die Ertheilung einer Entlassung zu gewärtigen, wenn in dem speciellen Vaterlande militairischer Schutz dringend nothwendig werden sollte.

5. Das Frei-Corps wird besoldet und verpflegt der Linie gleich, doch nach der hinsichtlich der Offiziere bisher bestandenen Modification.

6. Das Frei-Corps steht unter den für die schleswig-holsteinische Armee und die Frei-Corps erlassenen Kriegsgesetzen.

7. Die dem Frei-Corps gelieferten Ausrüstungsgegenstände werden von demselben nach beendigtem Dienste wieder zurückgeliefert.

Rendsburg d. 1sten Juni 1848.

Die provisorische Regierung

F. Rewentlow. J. Schmidt. Th. Olshausen.
gez. **Kraut.**

Bilag 30.

Bestimmungen über die Operationen, welche von der Deutschen Bundes-Armee in der nächsten Zukunft ausgeführt werden dürften.

1. Wenn der Feind mit überlegenen Kräften im Norden Jütlands landet, so bleibt Zeit, den grössten Theil des Halkett'schen Corps heranzuziehen und gemeinschaftlich ein Offensiv-Gefecht nördlich von Kolding zu liefern. Eine Abtheilung des Halkett'schen Corps verbleibt jedoch dann zur Beobachtung von Alsen.

Landet der Feind östlich bei Friedericia etc. im Bereich unserer Vortruppen, ist aber noch nicht gleichzeitig vor unserer Front erschienen, so rücken Preussen und Holsteiner offensiv gegen den Landungspunkt, um den ersteren wo möglich vor vollendeter Landung anzugreifen.

Ist der Feind bereits in der Front erschienen und landet demnächst auch zugleich östlich bei Friedericia, so können nur die Umstände das Weitere ergeben.

2. Wenn der Feind mit überlegenen Kräften von Alsen herüberkommt, so rückt der General Halkett ihm dennoch entgegen und handelt nach Umständen; wird der Letztere zum Rückzuge gezwungen, so geht dieser auf Apenrade. Auf die erste Nachricht vom Erscheinen des Feindes rückt die preussische Garde-Brigade zur Unterstützung in der Richtung über Apenrade an den General Halkett heran. Die Brigade Bonin und die holsteinischen Truppen rücken über Kolding der Garde-Brigade nach (1 Tag Abstand).

3. Wenn der Feind mit überlegenen Kräften mehr südlich geht und südlich von der Schley landet, so concentrirt sich der General Halkett bei Flensburg, geht dem Feinde entgegen und handelt nach Umständen, wobei der Gesichtspunkt besonders festzuhalten ist, den Feind von seinen Landungspunkten abzudrängen.

Hinsichtlich der Unterstützung von Seiten preussischer und holsteinischer Truppen tritt derselbe Fall ein, wie ad Nr. 2. Der Rückzug des Bundes-Corps ist möglichst in der Richtung der zu erwartenden Unterstützung zu nehmen. Vor Alsen lässt der General Halkett ein Beobachtungs-Detachement zurück, ebenso eine Escadron in Apenrade, welche beide Abtheilungen in Gemeinschaft mit den Frei-Corps die Küsten mit zu beobachten und die Communication zu unterhalten haben; dagegen ist er autorisirt, diejenigen Truppen, welche sich zwischen Hadersleben und Rendsburg

befinden, an sich zu ziehen, mit Ausnahme der beiden preussischen Bataillone in Schleswig, über welche bereits behuf Verstärkung der Besatzung von Rendsburg disponirt ist.

4. Macht der Feind südlich vom Haderslebener Fjord den Versuch zu landen mit Kräften, denen der General Halkett gewachsen ist, so hat Letzterer die Bewältigung des Feindes allein zu übernehmen, wobei er erforderlichen Falls nur noch über diejenigen Truppen zu seiner Verstärkung disponiren kann, welche sich nach Nr. 3 zwischen Hadersleben und Rendsburg befinden würden. Alsen gegenüber hätte er, ebenso wie ad Nr. 3 bestimmt, ein Beobachtungs-Corps stehen zu lassen, desgleichen in Apenrade eine Escadron. Im Fall das vor Alsen verbliebene Beobachtungs-Detachement zum Rückzuge genöthigt wird, zieht sich dasselbe auf die preussischen Truppen nördlich zurück und meldet gleichzeitig an den General Halkett.

5. Landungsversuche mit geringen Kräften nördlich vom Haderslebener Fjord sind von den preussischen und holsteinischen Truppen zurückzuweisen.

6. In allen hier nicht angeführten Fällen müssen die vorstehenden Bestimmungen nach den Umständen modificirt werden.

Für möglichst sichere Communicationen und rasche Meldungen ist zu sorgen.

Auf allen Poststationen werden stets 12 Postpferde aufgeschirrt bereit gehalten, was die betreffenden Commandanten zu veranlassen haben.

Kolding d. 22. Mai 1848.

Der Oberbefehlshaber der Armee
unterz. v. Wrangel.

Bilag 31.

Bestimmungen für die Operationen, welche zur Ausführung kommen könnten, nachdem die Armee ihre Cantonnirungen zwischen Tondern, Apenrade, den Alsen-Sund und Flensburg bezogen hat.

1. Der Feind rückt mit überlegenen Kräften gegen ein in der Umgegend von Tondern, Tinglev, Apenrade oder Ulderup stehendes Truppencorps vor, so concentrirt sich die ganze Armee in der Gegend von Bau.

- a) Der Feind rückt gegen Tondern vor, so ziehen sich die holsteinischen Truppen südlich des Abschnitts der Syder-Aa über Ladelund und Medelby gegen Flensburg und melden voraus nach Bau. Die übrigen Truppencorps concentriren sich bei Bau und zwar die Truppen des 10. Armee-Corps auf dem rechten Flügel und im Centrum, die Brigade Bonin auf dem linken Flügel, die Brigade Möllendorf in Reserve.
- b) Der Feind rückt gegen Tinglev. Die Brigade Bonin zieht sich langsam auf Bau zurück, die Avantgarde in Apenrade leistet ihr erforderlichen Falls Unterstützung, die übrigen Truppen concentriren sich bei Bau, wie ad a.
- c) Der Feind rückt gegen Apenrade. Die Avantgarde bei Apenrade zieht sich langsam gegen Bau zurück, die Brigade Bonin leistet ihr erforderlichen Falls Unterstützung, die übrigen Truppen concentriren sich wie ad a.
- d) Der Feind debouchirt Sonderburg gegenüber. Das Gros des 10. Bundes-Armee-Corps zieht sich langsam auf Bau zurück, die übrigen Truppen concentriren sich eben daselbst.

2. Der Feind rückt mit nicht überlegenen Kräften gegen eines der genannten Truppencorps, so sucht jedes derselben selbstständig den Feind zurückzuweisen.

3. Der Feind landet südlich vom Flensburger Fjord:

a) Mit überlegenen Kräften:

Die Armee rückt demselben sofort entgegen, die Brigade Möllendorf macht die Avantgarde, ihr zunächst folgt die Brigade Bonin, dann die anderen Truppen-corps, nachdem sie sich in der Richtung des Abmarsches concentrirt haben.

b) Mit nicht überlegenen Kräften:

Die Brigade Möllendorf rückt ihm entgegen, erforderlichen Falls verstärkt durch Truppen der Brigade Bonin.

4. Bei Combinirung mehrerer der vorangegebenen Fälle können nur die besonderen Umstände über die zu fassenden Beschlüsse entscheiden.

Anordnungen zur schleunigen Communication der verschiedenen Truppencorps untereinander und mit dem Hauptquartier sind unumgänglich nothwendig und sollen zu letzterem Zweck auf folgende Strassen Relais-Posten gestellt werden: von den holsteinischen Truppen auf dem Wege von Tondern über Ladelund nach Flensburg, von der Brigade Bonin auf dem Wege von Tinglev über Bau nach Flensburg, von den Truppen des 10. Bundes-Armee-Corps auf den Wegen von Ulderup und Apenrade nach Flensburg, von der Brigade Möllendorf auf dem Wege von Flensburg nach Schleswig. Über die Communication untereinander haben die verschiedenen Truppencorps sich zu einigen.

Sobald die Truppencorps in ihren respectiven Cantonirungen eingetroffen sind, haben sie eine Meldung zu machen sowohl über die Punkte, wo sie sich zu concentriren gedenken, als auch über diejenigen Orte, an welchen die Relais-Posten auf den von mir benannten Strassen stationirt sein werden.

Hadersleben d. 27. Mai 1848.

Der Oberbefehlshaber der Armee
unterz. v. Wrangel.

1

Tablliste for Fægtnngen i Sundeved den 28de Mai 1848.

Tropeafdeling.	Døde			Saarede						Usaarede Fangne			Det totale Tab			Anmærkning.
				Paa vore Lazarether			Fangne									
	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	
1ste Linie-Bataillon ..	1	"	4	"	"	7	"	"	"	"	"	1	"	11		
2den — ..	"	"	6	"	3	16	"	"	"	"	"	1	"	23		
4de — ..	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	1		
5te — ..	"	2	1	1	4	21	"	"	"	"	"	1	6	22		
6te — ..	"	"	1	1	2	1	"	"	"	"	"	1	2	2		
10de — ..	1	"	1	"	1	10	"	"	"	"	"	1	1	11		
11te — ..	"	"	"	"	1	3	"	"	"	"	"	"	1	3		
12te — ..	"	"	3	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	4		
13de — ..	"	"	"	"	"	3	"	"	"	"	"	"	"	3		
1ste Jægercorps.	"	"	7	1	2	15	"	"	"	"	"	"	1	22		
3die — ..	"	1	2	"	2	1	"	"	"	1	1	8	1	11		
3die Bateria (Jessen)..	1	1	"	"	"	2	"	"	"	"	"	1	1	2		
Espingolbatteriet.	"	1	"	1	"	1	"	"	"	"	"	1	1	1		
Odense frivillige Corps	"	"	"	"	"	3	"	"	"	"	"	"	"	3		
Beredne Jægere fra Øerne	"	"	1	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	3		
Summa ...	3	5	26	4	15	87	"	"	"	1	1	9	8	21	122	

Bilag 32.

Troppeafdeling.	Døde			Saarede						Usaarede Fangne			Det totale Tab			Anmærkning.
				Paa vore Lazarether			Fangne									
	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	Officerer.	Under-officerer.	Menige.	
Livgarden til Fods...	"	1	3	1	2	6	"	"	"	"	"	"	1	3	9	
1ste Linie-Bataillon ..	"	1	2	1	2	2	"	"	"	"	"	"	1	3	4	
2den —	"	1	3	"	3	12	"	"	"	"	"	"	1	3	15	
4de —	"	1	5	2	2	5	"	"	"	"	"	"	3	3	10	
5te —	"	1	3	"	1	14	"	"	1	"	1	"	1	4	22	
6te —	"	"	1	"	2	9	"	"	"	"	"	"	"	2	10	
7de —	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	1	
8de —	"	"	4	"	"	12	"	"	"	"	"	"	"	"	16	
10de —	"	1	3	"	3	7	"	"	"	"	1	1	1	6	11	
11te —	"	"	"	1	1	6	"	"	"	"	"	"	1	1	6	
12te —	"	1	5	1	2	13	"	"	"	"	"	3	2	2	21	
13de —	"	"	"	"	3	9	"	"	"	"	2	3	"	5	12	
2den Reserve-Bataillon	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
1ste Jægercorps.....	"	"	3	1	1	7	"	"	"	"	"	3	1	1	13	
3die —	"	2	8	"	4	10	"	"	"	"	"	"	"	6	18	
2det Batteri (Brunn)..	"	"	1	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	2	
7de — (Baggesen)	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	1	1	
Espingolbatteriet.....	"	"	1	"	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	4	
Odense frivillige Corps	"	"	2	"	"	10	"	"	"	"	"	"	"	"	12	
Beredne Jægere fra Øerne	"	"	1	1	1	2	"	"	"	"	"	"	1	1	3	
Summa...	5	9	45	8	28	134	"	"	1	"	4	14	13	41	194	

Bilag 34. Armee-Befehl.

Flensburg den 11ten Juni 1848.

In der Anlage erfolgt die Ordre de bataille, nach welcher die Truppen der Armee für den Fall aufgestellt werden, dass eine Concentration des Ganzen in der Stellung von Bau und Crusau erforderlich werden sollte. Dieser Fall tritt ein, sobald eine der vorgeschobenen Haupt-Truppen-Abtheilungen von einem überlegenen Feinde angegriffen und zurückgedrängt wird.

Die Stellung von Crusau wird selbstständig durch die Truppen des 10. Bundes-Armee-Corps unter Befehl des General-Lieutenants Halkett besetzt, und hat derselbe alle Anordnungen zu treffen, welche ihm zur Sicherung der Stellung und zum Festhalten derselben nothwendig erscheinen.

Bei Bau und zu Seiten des Dorfes steht das Centrum und der linke Flügel, ersteres unter Befehl Sr. Durchlaucht des Fürsten Radziwill, letzterer unter Befehl Sr. Durchlaucht des Prinzen Friedrich v. Holstein. Gestatten es die Verhältnisse, so wird an den linken Flügel noch das nach Tondern detachirte Commando von 1 Bataillon und 4 Escadrons herangezogen werden.

In so weit es die Zahl der in der Stellung vorbereiteten Batterien erfordert, hat die Artillerie des linken Flügels in die vor dem Centrum gelegenen Batterien zu detachiren.

Die Leitung des Ganzen und die specielle Disposition über alle zur Reserve gehörigen Truppen behalte ich mir selbst vor.

Den Befehl über die Reserve-Artillerie hat der holsteinische Major Lesser, den Befehl über die Reserve-Cavallerie der preussische Oberst und Brigade-Commandeur v. Barby. Das Rendezvons der Reserve ist bei Waldemarstoft.

Ich selbst werde bei Bau zu finden sein und dort vor einer Statt findenden Schlacht je nach den Umständen meine Befehle und Dispositionen mündlich an die Herrn

Führer ertheilen, weswegen sie sich entweder selbst dahin zu begeben oder den Chef ihres Stabes dahin zu senden haben.

Durch die angeordnete Vertheilung der Truppen in der Stellung wird eine Aenderung in dem Concentrations-Punkte der Truppen des 10. Armee-Corps und im dem der holsteinschen Truppen nothwendig werden; ersterer wird in die Stellung von Crusau, letzterer westlich von Bau zu verlegen sein.

Ein Bataillon des 10. Armee-Corps ist zur Sicherheit der Hafen-Batteri bei Flensburg und zur Verhinderung einer feindlichen Landung in der Nähe derselben zu beordern. Den Befehl über sämtliche Hafen-Batterien übernimmt ein, mir von dem Commando der holsteinischen Truppen namhaft zu machender Artillerie-Officier. Für die Bagage, die nicht zur Schlacht erforderlichen Munitionswagen und die Ponton-Trains wird Oversee als Sammelpunkt festgesetzt, und hat ein von den Truppen des 10. Armee-Corps zu commandirender und mir namhaft zu machender, umsichtiger Officier der Cavallerie, für die Parkierung dieser Bagage und eventuell für deren Abfahrt aus einer Rendezvous-Stellung südlich des Defilés von Oversee, zu Seiten der grossen Strasse, Sorge zu tragen; ein hinlänglich starkes Cavallerie-Commando ist ihm beizugeben.

Morgen früh um 9 Uhr haben sich in Crusau von den verschiedenen Haupt-Truppen-Abtheilungen General-Stabs-Officiere einzufinden, um von dem Chef des General-Stabes, Generalmajor v. Stockhausen, die Punkte überwiesen zu erhalten, welche von ihren respectiven Truppen-Abtheilungen nach den speciellen Anordnungen der Commandirenden in der Stellung von Bau und Crusau zu besetzen sein, ebenso die Colonnenwege, auf welchen dieselben sowohl ihre Bagage etc. nach Oversee, als auch erforderlichen Falls den Rückzug der Truppen selbst zu dirigiren haben werden.

Der Oberbefehlshaber der Armee
unterz. v. Wrangel.

Ordre de bataille

der in der Stellung von Bau und Crusau von 12. Juni ab disponibel zu machenden Truppen.

Linker Flügel.

Holsteinsche Truppen.

Holsteinsche Infanterie.

5 Jäger Kompagnien.

Holst Fuss-Geschütze.

Holst. Fuss-Geschütze.

4 Escadrons Cav.

Summa: 3 Bat. 5 Komp. 4

Escad. 14 Geschütze.

Von den holsteinischen

Truppen bleiben

Centrum.

Brigade Bonin.

20. Inf.-Regt.

Füs. B. 2. B. 1. B.

F. B. 31. I. R. 2. B. 2. I. R. 1. B. 2. I. R. 1. B. 12. I. R.

Garde-Schütz. B.

8 Fussgeschütze. 3. Brig.

3. Husaren-Regiment.

Summa: 8 Bat. 4 Escad. 8 Geschütze.

Reserve.

Rechter Flügel.

10. Armeecorps.

Avantgarde-Brigade.

Br. 2. B. Br. 1. B. H. 3. 1. B.

Br. Batterie.

M. Drag. M. Jäger. H. 1. Drag. R.

1. Brigade.

H. 1. B. 5. R. H. 2. B. 4. R. H. 1. B. 3. R.

Tusch-Frei-Corps. H. 2. B. 6. R.

2. Brigade.

1 Komp. Jäger } in Glücksburg.
1 Escadron }
Holst. Fuss. Geschütze zur
Reserve der Armee.

Reservè-Artillerie.

8. holst. F. Geschütze.
4. reit. Gesch. 3. Brig.

Reserve-Cavallerie.

2 Kuir. Regt. H. 4. Drag. R. H. König. Husar.
4. reit. Gesch. 3 Brig.
Summa: 6 Bat. 10 Escad. 22 Gesch.

Summa: 10 Bat. 1 Comp.
1 Frei-Corps 5 Escad. 30 Geschütze.

Von den Truppen des 10.
Armee-Corps bleiben

1 Bataillon zum Schutz der
Hafen-Batterie in Flensburg
Lübeck-Br. Bat. in Kiel.

H. 1. B. 2. R. }
H. 2. B. 2. R. } in Rendsburg.
Hamburger B. }
Cavallerie-Brigade zur Reserve.

Total-Summa: 27 Bat. 6 Comp. 1 Frei-Corps, 23 Escadr. und 74 Geschütze.

Bilag 35.

Instrux for den Kongelig danske Militair-Commis- sair ved den af Generallieutenant Grev Lowenhjelm commanderede, svenske Division.

1. Commissairen har at drage Omsorg for, at formeldte Division svenske Tropper forplejes i den Tid og paa saadan Maade, dette conventionsmæssigt er bestemt.

Til den Ende vil han gjennem vedkommende Intendantur træffe de fornødne Forberedelser, saa at ingen Standsning eller Unøjagtigheder indtræde i Divisionens Forplejning, ligesom han ogsaa bør kontrollere Beskaffenheden af samme.

2. Commissairen har ligeledes at forberede Dislocationer og gjennem vedkommende militaire og civile Autoriteter itide søge de herhenhørende Bestemmelser ordnede med stadigt Hensyn saavel til de Omstændigheder, som hvergang betinge Dislocationen, som til de militairo, communale og stedlige Forhold.

3. Commissairen optræder og handler i det Hele som Mellemand mellem de Kgl. danske Autoriteter paa den ene Side og den commanderende, svenske General, Grev Löwenhjelm, paa den anden Side, ikke blot hvor der handles om de i de tvende foregaaende Paragrapher nævnte Foranstaltninger og deraf flydende Sager, men ogsaa hvor hans Optræden i andre Henseender maatte kunne virke lettende, mæglende eller i Almindelighed gavnligt.

4. Ligesom Commissairen altsaa i Henhold til denne Instrux vil paa bedste Maade stræbe at sørge for, at de

Kgl. svenske Tropper erholde saavel quantitativt som qualitativt, hvad der conventionsmæssigen er tilsagt dem, saaledes vil han igjen paa den anden Side have, om saadanne Tilfælde mod Forventning skulde indtræde, at modsætte sig større Fordringer eller mulige Overgreb og paa-see, at de ikke forinden nærmere Ordre effectueres.

Tscherning.

Trykfejl og Rettelser.

Side			
546	Anmærkning	7de	L. f. n. 1801., læs: 1801..
546	Corpus	7de	L. f. o. Egne, læs: egne.
549	—	5te	L. f. o. efter at, læs: efterat.
563	Marginal	4de og 5te	L. f. o. Retab- læs: Reta- lering læs: b- lering.
580	Corpus	8de	L. f. n. Rorby, læs: Rorbye.
581	Marginal	1ste	L. f. n. skal, læs: skulde.
606	—	4de og 5te	L. f. o. Armeen, læs: Armeecorpset.
614	Corpus	9de	L. f. o. Omændring, læs: Omordning.
635	—	8de	L. f. n. Eiby, læs: Ejby.
643	—	9de og 10de	L. f. o. samt den Erklæring, at Ge- neralen, læs: og erklærede, at han.
670	—	16de	L. f. n. Haand meddelte, læs: Haand, meddelte.
676	—	6te	L. f. o. saameget ... saalidt, læs: saa meget ... saa lidt.
686	—	4dc	L. f. n. denne, læs: Denne.
694	—	3die	L. f. o. skriftligt Legitimationsbevis, læs: skriftlig Legimation.
702	—	17de	L. f. o. kunne, læs: kunde.
705	—	13de	L. f. o. kulde, læs: skulde.
726	—	5te	L. f. o. denne, læs: Denne.
742	—	17de	L. f. o. denne, læs: Denne.
746	—	4de	L. f. o. efter at, læs: efterat.
748	—	1ste	L. f. n. Nylbo, læs: Nybøl.
751	—	3die	L. f. o. Bataillonor, læs: Batailloncr.
753	—	14de	L. f. o. Styrke, læs: Fjende.
768	—	1ste	L. f. n. Flankecorpset, læs: Flankecorpset.
776	—	10de	L. f. o. saaledes, at, læs: , saaledes at.
778	—	10de	L. f. o. denne, læs: Denne.
800	—	15de	L. f. n. Nortil, læs: Nor til.

Side		
810	Corpus	12te L. f. n. Platauet, læs: Plateauet.
815	—	2den L. f. n. ligesom, læs: som.
825	Marginal	3die L. f. o. gaar, læs: gaaer.
828	Corpus	9de L. f. n. Pionerafdelingen, læs: Pionerafdelingen.
837	—	11te L. f. n. efter at, læs: efterat.
840	—	17de L. f. o. af, og, læs: af og.
844	—	10de L. f. o. BoffelKobbøl, læs: BoffelKobbøl.
846	—	16de L. f. o. Batteri, og, læs: Batteri og
853	—	1ste L. f. o. Dybbølbjerg Da, læs: Dybbølbjerg. Da.
859	—	13de L. f. n. (Bruun) faldt, læs: (Bruun), faldt.
859	—	9de og 10de L. f. n. Tropper, læs: Tropper.
861	—	6te L. f. n. fra den, læs: fra dem.
872	Marginal	4de L. f. o. gaac, læs: gaa.
894	Corpus	16de L. f. o. Natur, med, læs: Natur med.
923	—	17de L. f. n. Escadron i, læs: Escadron, i.
976	—	2den L. f. o. Kolding-Slot, læs: Kolding Slot.
1000	—	12te L. f. o. anvendte fjerde, læs: anvendte fjerde.
47	Bilag	3die L. f. n. l'honneur, læs: l'honneur.
50	—	6te L. f. n. grossbritanischen, læs: gross-britanischen.
65	—	10de L. f. o. Batteri, læs: Batterie.

J.P.

Den dansk-tydske Krig

i Aarene 1848—50.

Udarbejdet paa Grundlag af officielle Documenter
og med Krigsministeriets Tilladelse

udgivet af

Generalstaben.

1ste Del. Krigen i 1848.

1871.

Nyborg.

Boghandler V. Schønemanns Forlag.

1871.

Andet Afsnit.

Fra Preussernes Optræden paa Kamppladsen
til Vaabenstilstanden i Malmø.

13de April—1ste September.

Tredie Afdeling
fra 15de Juni—1ste September.

Dette Afsnit er udarbejdet i Generalstabens taktiske Afdeling af Oberst C. M. W. Tvermoes af Generalstaben med Understøttelse af Captain J. C. Pingel af Fodfolket.

	Side.
Den uheldige Situation for den danske Overcommando ved Forbudet imod at gribe Offensiven	1062.
Grev Pourtales sender en Coureer til General Wrangel i Anledning af de i Malme aftalte Vilkaar for en Vaabenstilstand	1063.
Tabet af Dampeskibet Odin	1064.
Allarmeringer fra Fjendens Side; Rygte om et Angreb paa vor Stilling den 10de Juli	1067.
Meddelelser til General Hedemann i Anledning af Vaabenstilstandsforhandlingerne i Malme	1068.

De politiske og militære Forhold paa den fjendelige Side; Gjenoptagelse af Offensiven.

De af den provisoriske Regjering foretagne Skridt for atter at bevirke en Fremrykning af General Wrangels Armee	1070.
Forbundsbeslutningen af 5te Juni	1071.
General Wrangel beslutter foreløbigt at forblive i Stillingen ved Bov	1072.
Recognoscering mod Skrydstrup den 16de Juni	1072.
Forstærkninger til General Wrangels Armee	1074.
General Wrangel beslutter at fordrive den danske Hær fra Nordslesvig	1075.
Recognoscering mod vore Forposter i Sundeved Natten mellem den 26de og 27de Juni	1075
General Wrangels Disposition for Fremrykningen den 28de og 29de Juni	1076
De tyske Troppers Concentration den 28de Juni	1079
Den tyske Armees Fremrykning den 29de Juni	1080
General Wrangels Disposition for Fremrykningen den 30te Juni	1081
General Wrangel erholder Melding om, at vore Tropper have rømneth Stillingen; Fremrykningen den 30te Juni	1081
General Wrangel beslutter at sende det 10de Armeecorps tilbage til Sundeved	1081

Indhold.

	Side.
Armeecorpsets Foretagender paa Halvoen, efterat General Hedemann havde overtaget Commandoen dersteds. — Tilbagegangen bag den jydskse Grændse.	
Forandringer i den først indtagne Stilling i Nordslesvig	1021.
Armeecorpsets Dislocation efter de foretagne Forandringer.....	1023.
Omfordeling af Cavaleri og Artilleri til Brigaderne; Forposttjenesten.....	1025.
Armeecorpsets Forstærkning; — Personalforandringer	1026.
General Hedemann er utilfreds med sin Stilling i det Slesvigske; delvis Omdislocation for at styrke denes højre Floj.....	1029.
Tilfangetagelsen af Capitain Reichenbach.....	1031.
Krigsministeriets Stilling ligesoverfor Armeecorpset ...	1033.
Bygning af et Brohoved ved Snoghoj paabegyndes ...	1036.
Armeecorpsets Allarmering den 29de Juni; — Fægtningen ved Haderslev.....	1036.
Armeecorpsets Tilbagegang bag den jydskse Grændse .	1044.
Armeecorpsets Dislocation den 9de Juli.....	1057.
Opførelsen af Barakker for Forposterne.....	1059.
General Löwenhjelm beder sig underrettet om en eventuel Fremrykning af Fjenden over Grændsen....	1060.
En Overskridelse af Grændsen fra fjendlig Side søges konstateret ved Udsendelse af Strejffpartier.....	1061.

	Side.
Fildragelserne paa Als og i Sundeved efter General Hedemanns Afrejse til Jylland.	
Brohovederne i Sundeved forstærkes... ..	1090.
En af vore Kanonbaade beskydes ved Egersund; — fjendlige Tropper bemægtige sig Færgen samme- steds.....	1091.
Overvejelser fra vor Side for at forhindre en mulig Broslagning ved Egersund.....	1091.
Efterretning erholdes om den fjendlige Bevægelse Nord paa	1092.
Det fjendlige Observationscorps's Stilling i Sundeved	1093.
Recognoscering af vore Tropper i Sundeved den 30te Juni	1094.
Ordre til det 10de Armeecorps angaaende dets Tilbage- marche til Sundeved	1096.
Fordeelingen af det 10de Armeecorps efter dets An- komst til Sundeved.....	1097.
Omdislocation af de i Nordslesvig staaende, tyske Tropper.....	1099.
En besluttet Besættelse af Dybbølhøjderne opgives paa Grund af Vaabenstilstandsforhandlingerne	1100.

**Underhandlinger af diplomatisk Natur for at frem-
kalde en Vaabenstilstand. — Forhandlingerne
paa Bellevue og disses Afbrydelse; Forholdene
ved det norske Armee-corps under For-
handlingerne.**

Underhandlingernes foreløbige Fortsættelse i London .	1102.
Den preussiske Regjering beslutter at indlede Under- handlinger om en Vaabenstilstand under svensk Mægling.....	1111.
Vaabenstilstandsconventionen af 2den Juli.....	1114.
Den provisoriske Regjerings Skridt for at modarbejde den endelige Afslutning af Vaabenstilstandsconven- tionen	1120

	Side
Vaabenstilstandsforhandlingerne paa Bellevue den 14de og 15de Juli	1125
Den danske Overcommandos Overvejelser med Hensyn til de mulige, fremtidige Operationer	1130
Armeecorpsets Dislocation den 17de Juli; — Ordningen af Forposttjenesten	1132
Vaabenstilstandsforhandlingernes Fortsættelse den 19de Juli og derpaa følgende Afbrydelse	1136
Overcommandoens Forholdsregler med Hensyn til Forsvaret af Stillingen ved Vejle	1140.
Krigsministeren ankommer til Hovedkvarteret i Vejle	1142.
Skrivelse fra General Hedemann til General Wrangel	1142
Svarskrivelse fra General Wrangel til General Hedemann	1144.
General Hedemanns Afgang fra Overcommandoen	1145.
 Begivenhederne ved det nørrejydske Armeecorps efter Fjendlighedernes Gjenoptagelse.	
De af Armeecorpsset trufne Sikkringsforanstaltninger i Anledning af Fjendlighedernes Gjenoptagelse	1150.
Den danske Overcommandos Beslutning om forelobigt at bevare Defensiven styrkes yderligere ved forskellige fra Krigsministeriet modtagne Meddelelser	1152.
Meldinger om, at Fjenden har trukket sig Syd paa, søges bekræftede ved Fremsendelse af forskellige Recognosceringscommandoer	1154.
Overvejelser af den danske Overcommando med Hensyn til en mulig Besættelse af Haderslev Amt	1156.
Ordre til en større Dislocationsforandring og til Fremsendelse af større Recognosceringscommandoer ind i det Slesvigske	1158.
Dislocationsforandringen den 6te August	1160.
Expeditionen mod Steppinge den 8de August	1163.
1ste Infanteri-Brigade og Cavalieri-Brigaden beordres tilbage bag Vejle Aa	1175.
Recognosceringer i det Slesvigske, udførte af Flankecorpset	1176.

	Side.
Flankecorpset beordres tilbage til sit tidligere Cantonement ved Grejs	1185.
Meddelelser til Armeecorpset om en Vaabenstilstands muligt nær forestaaende Afslutning	1185.
Overenskomst om en Vaabenhvile med 48 Timers Opsigelsesfrist	1187.
 Forholdene paa Als i den sidste Halvdel af Juli samt i August Maaned. — Begivenhederne ved Forbundshæren i samme Periode.	
Brotrinet afgaaer til Aarhus; - Ankomsten af 4 Frilodscompagnier til Als	1189.
Bevogtningen af den nordlige Del af Als	1189.
Dispositioner med Hensyn til Forsvaret af Als	1190.
Recognoscering mod Maasholm og Kappel	1193.
Forøgelse af Artilleristyrken paa Als	1194.
Bevogtningscommandoet paa den nordlige Del af Als forstærkes	1194.
Tilsigtede, mindre, offensive Operationer fra Als	1197.
Større Patrouillering fra vor Side i Sundeved; Skærmydsel ved Holdnæs	1199.
Opløsningen af de tyske Fricorpser	1201.
Forandring i de tyske Troppers Stilling	1202.
General Wrangels Instruction for Armeen i Tilfælde af et overlegent Angreb fra vor Side	1203.
Hyldning af Rigsforstanderen	1205.
Meddelelse fra Rigskrigsministeriet angaaende en større Forstærkning	1206.
Den ved Overfaldet paa Steppinge frenkaldte Allarming	1207.
Forandret Inddeling af 10de Armee-corps	1209.
 De politiske Forhold efter Afbrydelsen af Vaabenstilstandsunderhandlingerne. — Forhandlingernes Gjenoptagelse og disses Afslutning.	
Efterretningen om Afbrydelsen af Forhandlingerne i Bellevue modtages med Tilfredshed af den provi-	

	Side.
sorske Regjering og Nationalforsamlingen i Frank- furt.	1213.
Det danske Cabinets Fremgangsmaade ved Efterret- ningen om Afbrydelsen af Forhandlingerne	1214.
Bekjendtgjorelse om en Udvidelse af Blokaden	1216.
Den svenske Regjerings Stilling til Sagen.....	1216.
Note fra Baron Stjerneld til den svenske Gesandt ved det preussiske Hof	1217.
Ruslands og Vestmagternes Stilling til Sagen	1220
Den preussiske Regjerings Ønske om at see en Vaaben- stilstand tilvejebragt.....	1221.
General Belows Sendelse til Rigsforstanderen.....	1222.
Rigsforstandereus Fuldmagt til Preussen med Hensyn til Afslutningen af en Vaabenstilstand	1226.
General Below afrejser til Malmø	1228.
Vaabenstilstandsunderhandlingerne gjenoptages i Malmø	1229.
Vaabenstilstandsconventionen i Malmø af 26de August	1240.
Vaabenstilstandsconventionen ratificeres	1250.

**Omstændigheder, vedrørende de indre Forhold i
den danske Hær. — Forskandsningsarbejder
paa Helgenæs og ved Lille Belt. — For-
holdene ved de paa Fyen værende, svenske
Tropper.**

Forskjellige Skridt fra Krigsministeriets Side til en Forstærkning af Hæren	1251.
Hærens Forsyning med Heste og Vaaben	1253.
Af- og Tilgang i Armeecorpsets Styrke	1253.
Commandoforholdene i Hæren	1259.
Retsplejen i Hæren	1265.
Sundhedstjenesten i Hæren	1266.
Intendanturforholdene i Hæren.....	1267.
Hærens Trainvæsen	1269.
Politi- og Efterretningsvæsenet ved Hæren	1271.
Ansættelse af Feltpræster	1272.
Hærens Kampdygtighed	1273.

	Side.
Forholdene ved Generalcommandoen i Nørrejyland ..	1278.
De fortificatoriske Arbejder paa Helgenæs.....	1280.
Undersøgelse angaaende Overgangsstederne over Liim- fjorden.....	1283.
Forholdene ved Generalcommandoen paa Fyen	1284.
Forskandsningsarbejderne ved Lille Belt	1284.
Forholdene ved de paa Fyen værende, svenske Tropper	1286.

Marinens Virksomhed.

Forholdene ved Escadren paa Østkysten af Hertug- demmerne.....	1287.
Udviklingen af Transportvæsenet.....	1289.
Iværksættelsen af Blokaden af Elben, Weser og Jahde Strømmen	1291.
Forholdene ved Escadrillen paa Vestkysten.....	1292.

Nekrologer.

Christian Wilhelm Magius.....	1295.
Christian Christopher Gøttsche Holm	1297.
Frantz Gottfred Neraae	1299.
Wilhelm Adolph Friederichsen	1300.
Christian Friederich Kurtzhals	1303.
Carl Emil Mechlenburg	1304.
Bonche Bonnichsen	1305.
Carl Frederik Ferdinand Hveberg	1306.
Carl Frederik Obel	1308.
Carl Frederik Pogwisch Stricker	1309.
Frederik Ferdinand Rømeling	1310.
William Tronier.. ..	1311.
Frederik Harald Balduin Høyer	1313.
Niels Johannes Lund	1314.
Ludvig Blom	1316.
Jacob Hansen Styrup	1318.
Ernst Heinrich Thestrup	1320.
Georg Julius Hauch Bentzen	1322.

	Side.
Hagbarth Collstrup.....	1323.
Otto Ludvig Munthe-Morgenstjerne	1324.
Niels Rothenborg Muus.....	1326.
Gustav Lorens Sommelius	1327.
Knud Otto Erik, Friherre af Leyonhufvud.....	1329.
Leopold Herman Severin Lovenskjold.....	1330.

Den Stilling, som General Hedemann havde indtaget med Armeecorpsets Hovedstyrke mellem Haderslev og Gram, var, samtidigt med at den tillod en Observation og Imødegaaen af Fjendens Bevægelser paa Vestkysten, af saa stor en Udstrækning, at den forhindrede en virksom, gjensidig Understøttelse af Brigaderne. Det er ogsaa i det Foregaaende bemærket, at Generalen strax nærrede Betænkelighed ved at blive staaende i samme, og dette saa meget mere, som han den 15de om Aftenen modtog Underretning fra Cavaleri-Brigaden om, at der efter de fra Aalkjær i vestlig Retning udsendte Patrouillers Meldinger kun skulde findes 5 à 600 Mand slesvig-holstenske Tropper paa Vestkysten, nemlig i Egnen om Løgumkloster og Tønder. Han besluttede derfor at opgive den vidtudstrakte Stilling, som allerede den 16de var bleven modificeret derved, at Cavaleri-Brigaden havde erholdt Ordre til at indtage et Cantonement mellem Oxevad og Billund og kun at observere Terrainet mellem Styding og Mosedraget S. for Uldal og Gabøl samt at skyde en Post frem til Bevtoft, og at forlægge det under General Bülow staaende Commando til Omegnen af Oxevad. Den 16de Juni udgik der derfor Ordre fra Hovedkvarteret til General Bülow, der iøvrigt samme Dag havde udtalt sin Betænkelighed ved

Forandringer i den først indtagne Stilling i Nordslesvig.

Brigadens udsatte Stilling, især naar Cavaleriet blev draget mere Øst paa, om samme Dag eller næste Dags Morgen at marchere til Oxevad over Modbøl og enten indtage en Bivouakstilling der eller gaae i Cantonnement i Oxevad, Mølleby, Ørsted, Lert, Somersted og Kastvraa, fra hvilket Cantonnement der skulde udstilles Forposter i vestlig Retning. Samtidigt erholdt Cavalieri-Brigaden Befaling til at udsende et Commando mellem Aabel, Gabøl og Nustrup for at patrouillere i vestlig Retning. Hele Armeecorpset blev iøvrigt den 16de allarmet paa Grund af en Melding fra Uldal om, at der fra Posten i Bevtoft var observeret en større, fjendelig Styrke, bestaaende af Infanteri og Cavaleri, i Fremrykning mod Neder Jersdal. Meldingen foranledigede dels, at Oberst Juel sendte 5te og 6te Dragon-Regiment frem mod Fjenden og lod Billund besætte med 3die Reserve-Bataillon og 3 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann), dels, at venstre Flankecorps fik Befaling til at concentrere sig ved Styding og avertere Besætningen i Haderslev om den fjendlige Diversion. Da Fjenden imidlertid ved vore Troppers Fremrykning atter gik tilbage fra Neder Jersdal, og de fra Besætningen i Haderslev mod Vartenbjerg Kro og Hoptrup udsendte Patrouiller vendte tilbage uden at have observeret fjendelige Tropper i Eggen dersteds, bleve Armeecorpsets Afdelinger Kl. 4 om Eftermiddagen atter beordrede til deres Cantonnements. General Bülow udførte den ham befalede Cantonnementsforandring den 17de om Morgenen. Den saaledes forandrede Opstilling af Armeecorpset blev imidlertid ogsaa af yderst kort Varighed, idet Cavalieri-Brigaden samme Dag, som den nysnævnte Dislocation foretoges, udtalte sin Beklagelse over den Blottelse af Terrainet V. for dens Cantonnement, som derved var indtraadt, og erklærede

let for en Umulighed for Cavaleriet samtidigt at besørge Forposttjenesten i sydlig og vestlig Retning, hvilken sidste den foreslog udført som hidtil af General Bülow's Brigade. General Hedemann besluttede sig derfor til at sammenkalde de Højtcommanderende ved Armeecorpset den 17de i Hovedkvarteret i Magstrup, hvor Generalerne Bülow og Schleppegrell, Obersterne Rye, Juel og Meyer samt Oberstlieutenant de Meza indfandt sig Kl. 7 om Eftermiddagen. I dette Møde erklærede Oberst Juel i Overensstemmelse med sin samme Dag gjorde Indberetning, at Cavaleriet ikke, uden at Hestene lede altfor meget, vilde kunne bestride den det tiltænkte Tjeneste og overhovedet forblive i Cantonnement udenfor Infanteriet i den aabne Egn. Dels i Betragtning heraf, dels, fordi det maatte ansees for ønskeligt at give det ved den sidste Tids Tjeneste stærkt medtagne Cavaleri nogen Hvile, dels endelig paa Grund af de indløbne Meldinger, hvoraf det maatte antages, at den fjendlige Avantgarde var skudt frem til Egnen om Aabenraa, medens der ingen større Troppbevægelser fandt Sted vesterpaa, besluttede General Hedemann sig til en ny Forandring i Armeecorpsets Opstilling, nemlig den, at Cavaleriet blev disloceret til et mere tilbageliggende Cantonnement henimod Østkysten, medens det V. for Landevejen mellem Haderslev og Kolding liggende Infanteri blev trukket noget nærmere hen til denne Vej, saaledes at Forpostlinien fra Styding kom til at gaae over Magstrup til Somersted. Disse Forhold ordnedes ved en Corpsbefaling, der udgaves den 18de Juni om Morgenen Kl. 1, og som bestemte følgende Dislocation af Armeecorpset:

Overcommandoen . . . . . Christiansfeld.
(General Hedemann.)

Armeecorpsets
Dislocation efter
de foretagne
Forandringer.

1ste Infanteri-Brigade . . . (General Bülow.)	{ Frørup, Steppinge, Anderup og Højrup.
3die Infanteri-Brigade . . . (Oberst Rye.)	{ Moltrup, Bramdrup, Errigsted, Rovstrup, Skovbølling, Rørkjær, Kabdrup.
5te Infanteri-Brigade . . . (Oberst Meyer.)	{ Christiansfeld, Kokjær, Sigeling, Bøgeskov, Favstrup, Hvinderup, Stobbum.
Venstre Flankecorps . . . (General Schleppegrell.)	{ Favervraa, Hjerndrup, Bjerndrup, Kolstrup.
Cavaleri-Brigaden . . . . . (Oberst Juel.)	{ Fjelstrup, Alver, Hejls, Vejstrup og Taps Sogne.
Artillericommandoen . . . . (Oberstlieutn. de Meza.)	Christiansfeld.
8de Batteri (Marcussen)	Tyrstrup.
Ingenieurdetachementet .	Christiansfeld.

Det vil af ovenstaaende Fortegnelse sees, at Brigaden under Oberst Meyer ikke længer blev benævnt Reserve-Brigaden, men 5te Infanteri-Brigade; ogsaa i

Commandoen over Brigaden skete der allerede den 20de Juni en Forandring, idet General Krogh, der var stillet til General Hedemanns Raadighed, fik Befaling til at overtage Commandoen over 5te Infanteri-Brigade, medens Oberst Meyer blev beordret til Als som Commandeur for den 4de Infanteri-Brigade i Stedet for Oberst Wickede, hvem et andet Hverv var bestemt. Krigsministeriet havde nemlig for at erholde en ensartet Dom om de forskjellige Afdelingers Tilstand besluttet at lade foretage Inspiceringer af disse ved en og samme højere Officer og havde dertil for Infanteriets Vedkommende bestemt Oberst Wickede, for Cavalariets Oberst Nielsen.

Efter Indrykningen i de nye Cantonnements skete der en delvis Forandring med Hensyn til det til Brigaderne afgivne Cavaleri og Artilleri. 1ste Infanteri-Brigade erholdt saaledes 2den Husar-Escadron, der afgaves af venstre Flankecorps, som altsaa kun beholdt 1ste Husar-Escadron til sin Raadighed; 3die og 5te Infanteri-Brigade beholdt det dem allerede tildelte Cavaleri, nemlig henholdsvis Husar-Reserve-Escadronen og 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment; de 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment, der havde henhørt under 1ste Infanteri-Brigade, afgaves til Cavaleri-Brigaden. Sidstnævnte Brigade erholdt desuden af 1ste Brigade afgivet 2 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann), saaledes at den nu ialt havde 5 Piecer; derimod maatte den afgive den 3die Reserve-Bataillon og den dertil attachederede Afdeling af 1ste Bataillon danske Frivillige til 5te Infanteri-Brigade; af de Flankecorpset hidtil attachederede 4 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) bleve de 2 afgivne til 3die Infanteri-Brigade. Samtlige Infanteri-Brigader blev der saaledes tildelt hver 1 Escadron og 2 Kanoner med Undtagelse af 5te Infanteri-Brigade, der havde 4 Kanoner til Raa-

Omfordeling af
Cavaleri og Ar-
tilleri til Briga-
derne; — For-
posttjenesten.

dighed. Det blev bestemt, at der til Forpost skulde afgives 4 Batailloner og 3¹/₂ Escadroner. Bataillonerne, hvoraf hver større Infanteriafdeling afgav 1*), skulde give Møde henholdsvis i Somersted, Magstrup, Hammelev og Haderslev, hver ledsaget af 1 Deling af den til Brigaden m. m. afgivne Escadron; af de øvrige 2¹/₂ Escadroner, der skulde afgives af Cavaleri-Brigaden, bleve de 2 beordrede til at møde i Styding og den 1² Escadron i Somersted. Ordningen af Detaillen i Forposttjenesten overdroges til Majorerne Ræder og Voigt, hvoraf den Første overtog Strækningen fra Haderslev til Styding, den Sidste den fra Styding til Somersted. For det Tilfælde at Forposterne skulde blive trængte tilbage, beordredes den ved Somersted posterede Bataillon til at repliere sig paa Kolstrup eller Steppinge, den ved Magstrup paa Simersted, den ved Hammelev paa Moltrup, og den ved Haderslev paa Errigsted.

Armeecorpsets
Forstærkning; —
Personalforan-
dringer.

I denne Stilling erholdt Armeecorpsen en iøvrigt mindre Forstærkning dels af Afdelinger, der overførtes fra Als, dels af andre, navnlig frivillige Afdelinger. Af de førstnævnte ankom 1² Espingol-Batteri under Lieutenant Fallesen den 18de til et Cantonnement i Hjernstrup; det underlagdes Flankecorpsen, hvorfra det dog allerede den 20de afgik for efter Forslag af Oberstlieutenant de Meza at forstærke Besætningen i Haderslev. De frivillige, beredne Jægere fra Øerne ankom ligeledes den 18de til Kolding, hvorfra de den 21de afgik til et Cantonnement i Sjolund og Grønninghoved; 8de Linie-Bataillon overførtes den 22de til Hejlsminde,

*) Afdelingerne, henhørende til det venstre Flankecorps, vare meget ulige i Styrke, hvad der foranledigede General Schleppegrell til den 19de Juni at beordre Odense Fri-corps afgivet af 10de Linie-Bataillon til 1ste Jægercorps.

hvorfra den marcherede til et Cantonnement i Hejls og Bøgeskov og indlemmedes i den 5te Infanteri-Brigade; endelig stødte 2det Batteri (Bruun), der den 21de indskibedes paa Als, den 24de over Snoghøj til Armeecorpset og lagdes i Cantonnement i Brønøre. Af Forstærkninger, der tilgik Armeecorpset andetsteds fra, maa anføres 1ste Reserve-Bataillon, der den 19de Juni indskibedes i Kjøbenhavn og afgik til Kolding, hvorfra Bataillonens, som indlemmedes i 3die Infanteri-Brigade, den 22de marcherede til et Cantonnement i Sigeling og Kokjær; fremdeles 5te Reserve-Bataillon, der den 22de ifølge Ordre fra Generalcommandoen i Fyen var bleven samlet i Fredericia, hvorfra den afgik den 25de til Vonsild; den 28de ankom Bataillonens til Anderup og indlemmedes i 1ste Infanteri-Brigade. Til Livgarden til Fods ankom endvidere en Forstærkning af Mandskab, henhørende til dens Krigsreserve, ialt en Styrke af 236 Undercorporaler og Menige. Cavaleri-Brigaden erholdt en Tilvæxt i Livgarde-Escadronen, der den 20de afmarcherede fra Frederiksborg til Korsør, hvorfra den overskibedes til Kolding; den indtraf den 27de i et Cantonnement i Binderup. Af Artilleri blev endelig det 24 Pds. Halvbatteri under Capitain Haxthausen den 23de overført til Snoghøj, hvorfra det marcherede til et Cantonnement i Torning; Halvbatteriet under Capitain Boeck overførtes til Snoghøj den 27de og marcherede samme Dag til et Cantonnement i Seest. Hvad de tilkomne, frivillige Afdelinger angaaer, da blev Aarhus Fricorps, der den 17de ankom til et Cantonnement i Somersted, tilligemed de senere indtrufne Frivillige fra Holstebro, Lemvig og Ringkjøbing annecteret den 11te Linie-Bataillon. Da Styrken af disse Corpser beløb sig til ialt c. 150 Mand, foreslog Bataillonens at lade Annecteringen skee paa den Maade, at der af dem

dannedes et 5te Compagni; dette blev ogsaa kort efter tilladt og derved gjort en Forandring i den oprindelige Bestemmelse, at optage Fricorpserne i 1ste Bataillon danske Frivillige. Af de efterhaanden tilstedekomne Dele af sidstnævnte Bataillon blev denne atter formeret den 24de Juni og indlagt under 5te Infanteri-Brigade. Fricorpsernes Tal forøgedes i denne Periode med det af Lieutenant Jagd oprettede Corps, hvis Formaal var at skaffe Underretning om Fjendens Stilling og Bevægelser, og som til det her omhandlede Tidspunkt havde Mandskab fordelt i Egnen om Aabenraa, Hellevad, Bisted, Løgumkloster, Brede og Ballum. Dette Patrouillecorps's Virksomhed blev dog lammet endel, dels derved, at Medlemmerne maatte bestride alle personlige Udgifter selv, dels ved at Alle deri vare tilfods, og man saaledes havde megen Besværlighed med Overbringelsen af de indhentede Efterretninger. Lieutenant Jagd henvendte sig derfor ogsaa den 21de Juni til Hovedkvarteret med Forslag om, at hans Mandskab skulde lønnes som de Ligestillede i Hæren, og at der skulde tildeles Corpset nogle Dragoner til Overbringelse af Meldinger, naar denne ikke kunde skee paa lettere Maade.

Af Personalforandringer, der foregik paa dette Tidspunkt, skal her fremhæves, at Major J. Ræder efter at være helbredet atter overtog Commandoen over 10de Linie-Bataillon, hvis midlertidige Commandeur, Major Lorentsen, indtil videre stilledes til Disposition for General Schleppegrell, og at Major Irminger erholdt Commandoen over 12te Linie-Bataillon, der, som det vil erindres, midlertidigt var bleven commanderet af Capitain Cock. Major Voigt, der, som ovenfor seet, erholdt Commandoen over den højre Fløj af Forposterne, fratraadte sin hidtil førte Commando over det combinerede Cavaleri-Regiment, som den 26de Juni opløstes, idet der blev

truffen den Bestemmelse, at de 3 Husar-Escadroner i Forening med Livgarde-Escadronen i oeconomisk Henseende skulde sortere under Oberst Benzons, i taktisk Henseende under de Brigader, hvortil de vare fordelte; et lignende Forhold fandt Sted med 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment, der kom til at sortere dels under Cavaleri-Brigaden, dels under 5te Infanteri-Brigade.

General Hedemann var, selv efterat han havde concentreret sine Tropper i Overensstemmelse med hvad der ovenfor er anført, ingenlunde beroliget med Hensyn til sin Stilling i det Slesvigske, og dette saameget mindre, som det omtrent samtidigt kom til hans Kundskab, at det norske Contingent af det forventede Hjelpecorps var landet i Malmø, hvoraf han sluttede, at der i den nærmeste Fremtid ikke kunde ventes nogen Cooperation af Hjelpecorpsset med vore Tropper, og han tillige erfarede, at der var ankommet Forstærkning til General Wrangels Hær. Allerede den 19de Juni udtalte han for Krigsministeren, at han af de foranførte Grunde antog muligen snart at kunne blive nødt til at opgive sin Position endog uden Sværds slag. Vistnok var han i sin nuværende Stilling istand til ved langt udgaaende Observationer henimod Jersdal, Bevtøft, Gabøl og Gram at holde sig underrettet om hvad der passerede i vestlig Retning, ligesom han ogsaa eventuelt kun behøvede at engagere en mindre Styrke i Terrainet om Haderslev og Hammelev, medens Hovedstyrken befandt sig i en Linie over Steppinge, Bjerndrup og Moltrup. Men selv denne sidste Linie var endnu temmelig lang, og Fjendens overlegne Styrke i Forbindelse med den Frihed, han havde til at foretage aggressive Skridt, medens Armeecorpsset ved Krigsministeriets Ordre var bundet til Defensiven, maatte stadigt lade befrygte, at Fjenden med en mindre Styrke kunde fastholde de ved Haders-

General Hedemann er utilfreds med sin Stilling i det Slesvigske; — delvis Om-dislocation for at styrke dennes højre Fløj.

lev og Hammelev staaende Afdelinger og med sin Hovedstyrke foretage en omgaaende Bevægelse vesterpaa, hvorved i Virkeligheden vilde opstaae det samme, uheldige Forhold, som Oberst Juel havde tænkt sig at være tilstede, da han efter Affairen ved Hoptrup forlod Stillingen ved Haderslev. En Cooperation med Styrken paa Als og navnlig en eventuel Ingriben fra Sidstnævntes Side, naar Hovedcorpset blev angrebet, vilde efter General Hedemanns Mening ikke kunne faae nogen Betydning, og denne Anskuelse deltes af General Hansen, som paa en Udtalelse desangaaende fra Krigsministeren svarede denne, at han ikke indsaa det Nyttige i en slig Diversion fra Als, da det vilde være umuligt at gribe ind i rette Tid, ligesom det heller ikke stod ham klart, mod hvilket Punkt og paa hvilken Maade Diversionen skulde finde Sted med den Styrke, han havde til Raadighed; et Forslag fra General Hansen om at forstærke Armeecorpset paa Halvøen end yderligere ved at drage saamange Tropper fra Als, at Styrken paa sidstnævnte Punkt reduceredes til 1 à 2 Batailloner, troede General Hedemann heller ikke at burde gaae ind paa af Hensyn til det paa Øen værende, store Materiel. Det er ogsaa ovenfor seet, at General Hedemann efter sin Ankomst til Nordslesvig kun drog enkelte Afdelinger bort fra Øen til Forstærkning af sit Corps.

Frygten for en omgaaende Bevægelse i højre Flank foranledigede den 21de Juni en delvis Omdislocation idet 3die Dragon-Regiment forlagdes til Ødis og Bramdrup; Regimentets Cantonnement blev overladt 5te Infanteri-Brigade i Erstatning for Bøgeskov, som Brigaden maatte rømme for at give Plads for 1ste Reserve-Bataillon, der, som ovenfor omtalt, ankom ved denne Tid og indlemmedes i 3die Infanteri-Brigade. Overhovedet seer man, at Hovedvægten er bleven lag-

aa Forsvaret paa højre Fløj, idet dels Forberedelser bleve truffet til ved Hjælp af Colonneveje at kunne trække Besætningen i Steppinge og Bjerndrup tilbage til Højderne mellem Ødis og Bramdrup, hvor man antog at kunne holde tilstrækkeligt længe igjen il, at de østligere placerede Afdelingers Retraite Nord (aa ikke compromiteredes, og dels det 2det Batteri Bruun), som det er seet, ved sin Ankomst blev disloceret il Brænøre. Med Hensyn til Holdbarheden af de saaledes den 1ste Infanteri-Brigade og Flankecorpset anviste Stillinger vare iøvrigt Meningerne delte, dog synes den Anskuelse overalt at have gjort sig gjældende, at Kampen i samme ikke burde føres længere end højst nødvendigt for at dække de andre Afdelingers Retraite. Fra en enkelt Side blev der fremsat det Forslag, fuldstændigt at forandre hele den indehavende Stilling, idet man concentrerede Hovedstyrken om Oxevad, Ørsted, Lert og Somersted og paa begge Flanker indskrænkede sig til en Observation, udført af særlige, mindre Corpser paa 1 à 2 Batailloner og et Par Escadroner henholdsvis i Gram og Haderslev; dette Forslag, der var begrundet paa, at den indehavende Stilling let kunde omgaaes, sees dog ikke at have faaet nogen praktisk Betydning.

Armeecorpset forblev i sin Stilling indtil den 29de Juni uden at blive foruroligt af Fjenden paa anden Maade end ved mindre, fremskudte Recognosceringscommandoer, hvorved der af og til foranledigedes nogen Allarmering og enkelte smaa Sammenstød. Blandt disse sidste skal her fremhæves et, der fandt Sted den 25de Juni om Aftenen ved Neder-Jersdal. En Capitain Reichenbach af det v. d. Tannske Fricorps var, ledsaget af en paa Eggen bekjendt Spion og et Par slesvig-holstenske Dragoner, paa Recognoscering i Omegnen af fornævnte By. Samme Dag havde Lieutenant Jagd paa Efterretningen

Tilfangetagelsen
af Capitain
Reichenbach.

om, at mindre Trops af Friskarer vare sete N. fo Logumkloster og i Egnen af Bevtøft og Jersdal, henvendt sig til Forpostcommandeuren, Major Ræder, med Anmodning om, at der maatte afgives et Commande af Cavaleri til i Føring med nogle af hans egne Foll at foretage en Recognoscering af Egnen om sidstnævnte Byer for om muligt at opsnappe nogle af de fjendlige Patrouiller. Med det ham af Forpostcavaleriet ved Styding efter Major Ræders Ordre afgivne Commande paa 1 Underofficer og 20 Dragoner af 5te Dragon-Regiment afpatrouillerede Lieutenanten Egnen om Bevtøft, Hyrup og Galsted, hvor han erfarede Tilstedeværelsen af en fjendlig Patrouille der paa Egnen, og navnlig at den havde taget Vejen ad Neder-Jersdal til. I sidstnævnte By, hvor Underofficeren, der commanderede Dragon-Detachementet, tilligemed 2 Mand af dette omtrent samtidigt kom tilstede, opdagedes ved Kroen en Officer, holdende tilhest, samt en Hest uden Rytter. Lieutenant Jagd og Underofficeren rede strax ind paa Rytteren, den før nævnte Capitain Reichenbach, for at tage ham tilfange, men det lykkedes Capitainen, der strax trak en Pistol frem og afskjød den paa de sig Nærmende, at undslippe, dog først efterat Underofficeren havde bibragt ham et Saar i Baghovedet, og komme ud paa Vejen til Bevtøft, paa hvilken han forfulgtes saavel af Lieutenant Jagd som af Underofficeren og de denne ledsagende Dragoner. Skjøndt der af en af disse Sidste, under Flugten blev tilføjet Capitainen flere, dog kun lette Saar, lykkedes det ham efterhaanden at vinde noget Forspring for sine Forfølgere, hvis Antal ved Bevtøft foregedes med en Dragon Ankjær af 3die Dragon-Regiment, der ligeledes var bleven beordret til at følge Lieutenant Jagd paa Expeditionen, og som af denne var sendt alene ud S. for Bevtøft for at afpatrouillere Egnen

dersteds. Dragonen kom imidlertid ikke tidnok til at stoppe Flygtningen, der fortsatte sin Vej henad Hjartbro til, men forfulgte ham hidsigt og saa nær, at han kunde bibringe ham flere Saar. Paa den anden Side Hjartbro styrtede endelig Capitain Reichenbachs Hest, og Capitainen, der under hele Flugten forsvarede sig tappert, maatte her overgive sig. Fangen og den ved Kroen i Neder-Jersdal uden Rytter forefundne Hest førtes med tilbage til Cantonnementet, derimod undslap sidstnævntes Rytter, medens Opmærksomheden var henvendt paa Forfølgelsen af Capitain Reichenbach; til de 2 holstenske Dragoner, der af Beboerne vare sete i Følge med Capitainen, og som sandsynligvis have været udsendte til andre Punkter paa Recognoscering, saa vore Patrouiller intet. —

Krigsministeriet havde i den forløbne Periode fastholdt sin Befaling til Armeecorpset om at forholde sig udeukkende defensivt, men samtidigt havde dets Anskuelse om, hvorledes denne defensive Rolle bedst skulde udføres, været noget vxlende. I Begyndelsen udtalte Ministeren saaledes sin Tilfredshed med General Hedemanns først indtagne Stilling; han syntes ikke at nære nogen Betænkelighed ved denne og anbefalede ham kun at holde en tærk Observation vesterpaa, hvorved Ministeren haabede, at Commandeurcapitain Ellbrechts Foretagender paa Østkysten skulde støttes. Efterretningen om de efteraaanden foretagne Forandringer i Armeecorpsets Dislocation, og navnlig den om Cavaleriets Forlægning til Østkysten blev som en Følge deraf modtagen med Beklagelse af Ministeriet, der i den sidste Foranstaltning tillige saa et Tegn paa, at der maatte være Mangler ilstede i Commandoen over Cavaleriet, i hvilken Anledning Ministeren erklærede, at han var beredt til at gjøre gennemgribende Forandringer, og forlangte en

Krigsministeriets Stilling ligeoverfor Armeecorpset.

Indberetning fra Generalen i denne Anledning samt hans Forslag i saa Henseende. Med Hensyn til Forpoststillingen da antog Ministeren Generalen for bedrøkket, naar Forposterne bleve skudte frem S. for Haderslev f. Ex. til Hoptrup og i Højde med samme og derfra vesterpaa over Jersdal og Bevtoft til henimod Aabøl. General Hedemann besvarede de sidste Bemærkninger i en Skrivelse af 20de Juni, hvori han erkjendte det Ønskelige i en langt udgaaende Observation, men tillige udtalte den Anskuelse, at dette ikke burde ske ved faste Poster, men, som han havde anordnet det ved Patrouillering; han anførte fremdeles, at det slet ikke var hans Hensigt at føre nogen Kamp i Terrainet ved Haderslev og Hammelev, hvilke Punkter han kun betragtede som stærke Led i Forpoststillingen, medens Optagelsen af disse Forposter, som alt berørt, skulde skee dels af 1ste Infanteri-Brigade og Flankecorpset ved Steppinge og Bjerndrup, dels af 3die Infanteri-Brigade ved Moltrup, og 5te Infanteri-Brigade staae som Reserve ved Sigeling til Anvendelse efter Omstændighederne. Med Hensyn til Cavaleriet udtalte Generalen i en Skrivelse af 21de Juni, at dette ikke, som Ministeren havde ment, var utjenstedygtigt, men at det var noget udmattet, og at den Hvile, som det derfor havde fornødent, bedst tilvejebragtes paa den af ham anordnede Maade; iøvrigt henlede han Opmærksomheden paa Nødvendigheden af Cavaleriets Forstærkning med Heste af hvilke efter hans Formening endel maatte kunne finde mellem det i Jylland efterladte Antal. General Hedemanns allerede tidligere indsendte Udtalelse om muligheden snart at maatte opgive sin indehavende Stilling havde imidlertid henledet Ministeriets Tanker paa denne Eventualitet og bragt det til at overveje, hvorledes maattetest burde forholde sig med Armeecorpsets Afdelinger

naar der ikke længer var Tale om at dække en Del af Nordlesvig. Som alt tidligere berørt, trængte flere af de sidst tilgaaede Batailloner ifølge Sagens Natur til nogen Ro, for at deres hele Organisation kunde vinde Fasthed, og Ministeren henstillede derfor under 21de Juni til Generalen, om han ikke, naar den af ham anmeldte Retraite Nord paa eventuelt maatte foretages, vilde sende de mindre gode Afdelinger til Fyen og kun holde de kampdygtige, udholdende Afdelinger tilpaa Halvøen. Iøvrigt mente Ministeren, at der ikke var nogen Grund til at træffe særegne Foranstaltninger med Hensyn til Forsvaret af Fyen, som han antog tilstrækkeligt dækket af de derværende, svenske Tropper, den eneste Hjælp, man efter hans Mening forelobigt kunde vente sig af dem. Den 23de Juni havde den svensk-norske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Lagerheim, og en fra Kong Oscar afsendt Adjutant, Major Klee, en Samtale med Ministeren, hvori de udtalte det mest levende Ønske om, at den for Øjeblikket indtraadte, factiske Vaabenhvile maatte vedblive, og en Formodning om, at man fra preussisk Side nærede samme Ønske, og denne Samtale foranledigede, at der samme Dag blev sendt General Hedemann Ordre til ikke blot, saaledes som tidligere var skeet, at holde sig strengt til Defensiven, men ogsaa saa meget som muligt at undgaae ethvert Sammenstød med Fjenden; saafremt han derfor ventede et Angreb, skulde han gaae tilbage over Kongeaaen, hvorhen Ministeren ansaa det for heldigt, om han kunde trække Fjenden med sig. Denne Frygt for at indvirke uheldigt paa de svævende Vaabentilstandsforhandlinger ved at foretage Skridt af aggressiv Natur gav sig yderligere tilkjende derved, at han, da General Hedemann den 24de sent paa Aftenen meddelte som et fra flere Sider omtalt Rygte, at Preusserne skulde

gaae tilbage over Ejderen, og tilføjede, at det, naar Rygtet skulde vise sig at være rigtigt, vel var Tid til atter at gaae frem og i hvert Tilfælde føle sig noget nærmere for, den 26de Juni besvarede denne Meddelelse med den Befaling, at saafremt Efterretningen, hvad har iøvrigt ikke troede, skulde vise sig at være rigtig maatte Generalen dog ikke opgive sin defensive Holdning og ikke engang rykke frem uden nærmere Ordre. — For at sikre en eventuel Tilbagegang af en Del af Tropperne til Fyen og for overhovedet at erholde et fast Punkt ved Lille Belt paa jydsk Side, havde Ministeren beordret Chefen for Ingenieurcorpset, General Quaade, til at undersøge, hvorvidt Snoghøj maatte egne sig til Anlæg af et Brohoved, idet man nemlig maatte opgive at benytte Fredericia som saadant paa Grund af dens store Udstrækning og forfaldne Tilstand. Resultatet af denne Undersøgelse var, at det paagjældende Punkt antoges for vel egnet til Anlæg af et Brohoved, og Ministeren gav derfor under 26de Juni General Hedemann Ordre til at lade Arbejdet paa dette paabegynde, til Hjælp ved hvilket et Detachment Ingenieurer paa 100 Mand befaledes overført fra Kjøbenhavn til Snoghøj. Generalen havde allerede da efter Conference med General Quaade givet Ordre til nøjere Undersøgelse af de locale Forhold, en Undersøgelse, der stod i naturligt Sammenhæng med de forskjellige Recognosceringer, som Overcommandoen med en eventuel Retraite for Øje lod udføre af Kongeaaen og de bag samme liggende Afsnit indtil Molsland og Helgenæs.

Bygning af
et Brohoved ved
Snoghøj paa-
begyndes.

Armeecorpsets
Allarmning den
29de Juni; —
Fægtningen ved
Haderslev.

Den 29de Juni vare Armeecorpsets Forposter besatte saaledes, at 2 Compagnier af 8de Linie-Bataillon og 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon samt 1 Deling Dragoner, Alt under Befaling af Major Kæsemodel, stode i Haderslev og S. for denne By, hvor, som oven-

for anført, tillige Espingol-Halvbatteriet befandt sig; Posten i Hammelev var besat med 2 Compagnier af 3die Jægercorps og 2 Compagnier af 4de Reserve-Bataillon samt 1 Deling Husarer under Befaling af Oberstlieutenant Kauffmann; 9de Linie-Bataillon og 1 Deling Husarer dannede Flankecorpsets Forposter V. og S. for Magstrup; 5te og 6te Dragon-Regiment havde afgivet hver 1 Escadron til Cavaleriposteringen i Egnen ved Styding, og 1ste Infanteri-Brigades i Egnen om Sonersted staaende Forposter, hvorfra mindre Detachementer vare fremskudte til Oxevad og Mølleby, bestode af 1 Compagni af hver af de til Brigaden hørende Batailloner, med Undtagelse af den nysankomne 5te Reserve-Bataillon, 1 Deling Husarer samt ¹ ² Escadron af 3die Dragon-Regiment. Allerede tidligt paa Formiddagen indløb der ad forskjellige Veje Efterretninger saavel til Hovedkvarteret som til Forposterne om en Fremrykning af større, fjendlige Troppeafdelinger. Det var navnlig Forposterne i Egnen om Hammelev og Styding, der gjennem Befolkningen bleve underrettede om disse Bevægelser, som angaves hovedsagelig at rettes mod vor højre Fløj over Vedsted og Jersdal. Mellem Kl. 1 og 2 om Eftermiddagen viste der sig ligeoverfor vor Cavalerifeltvagt ved Vojemsgaard flere Escadroner fjendtigt Cavaleri. Dette angreb med en fremskudt Afdeling den nævnte Feltvagt, som commanderedes af Lieutenant Brockdorff af 6te Dragon-Regiments 3die Escadron, der efter flere Smaaskærmydsler med den fjendlige Afdeling trak sig noget tilbage, men tter besatte Posten, da Fjenden ikke trængte paa. Ved denne Lejlighed fik den fjendlige Afdeling 3 Mand aarede og mistede 2 Heste, der toges til Bytte; paa vor Side savnedes 2 Underofficerer og 2 Dragoner bleve aarede. Major Ræder, der fra den i Styding staaende

1ste Escadron af 5te Dragon-Regiment under Lieutenant Lützow havde erholdt Meddelelse om den fjendlige Fremrykning, begav sig, efterat han havde foranlediget afsendt 1 Officer og 30 Mand af 3die Jægercorps til Understøttelse for Escadronen under dens mulige Retraite, til Styding, mod hvilket Punkt der imidlertid intet Angreb rettedes. Samtidigt med at Feltvagten ved Vojemsgaard angrebes, kom der imidlertid Efterretning fra Haderslev om, at Fjenden rykkede frem mod dette Punkt, hvorhen derfor Major Ræder begav sig, da det havde vist sig, at Fjenden ikke udviklede nogen større Styrke mod Styding. Den første Efterretning om Fjendens Fremrykning mod Haderslev erholdt Major Kæsemodel gennem en Cavaleripatrouille paa 1 Undercorporal og 2 Mand, der Kl. 12 udsendtes fra denne By mod Hoptrup. Patrouillen var nemlig ikke naaet længere end c. $1\frac{1}{2}$ Mil Syd paa, da den, medens dens Forspids examinerede Manden i et Hus ved Landevejen, pludseligt blev stærkt beskudt, hvorved de 2 Mand faldt i Fjendens Hænder, medens Føreren lykkeligt slap bort og vendte tilbage med Melding om, at en betydeligere fjendlig Styrke var i Fremrykning, om hvilken Meldings Rigtighed Commandeuren for Dragon-Detachementet, Lieutenant Lillenschjold, overbeviste sig ved en Patrouillering c. 1500 Alen S. for Vedetkjæden, under hvilken han kunde oversee det foranliggende Terrain og de fjendlige Bevægelser i samme. Major Kæsemodel anordnede strax det Fornødne med Hensyn til Forposternes Modstand. Kl. $1\frac{1}{2}$ angreb Fjenden med en dog ikke betydelig Styrke af Infanteri og trængt navnlig frem paa Fløjene henholdsvis imod Haderslev Dam og Haderslev Fjord. Efter nogen Tids Modstand trak Major Kæsemodel de S. for Byen fremskudt Forposter tilbage N. for Fjorden og besatte de der

værende, mindre Forskandsninger, hvis Anlæg, som det vil erindres, allerede var paabegyndt af Oberst Juel. Disse vare senere blevne udvidede noget og bestode for Tiden af 2 Kanonplacements, det ene ved Skibsværftet, det andet ved Broen, hvilke vare forenede med en Løbegrav; i den sydvestlige Kant af Byen var der ligeledes anlagt et Kanonplacement; desuden vare endel af Husene i Nærheden af Broen ved Tilmuringer og Anbringelse af Skydehuller indrettede til Forsvar. De nævnte Placements havde man imidlertid saa godt som alt opgivet at benytte, da man paa Grund af, at Fjordens søndre Bred aldeles dominerer den nordre, maatte være belavet paa at forlade dem, saasnart Fjenden rykkede frem med Artilleri; der var derfor slet intet Artilleri afgivet til Forsvaret af Haderslev, derimod disponerede man, som alt ovenfor berørt, over de 8 Espingoler, som Lieutenant FALLESEN, da deres Stilling i Placenterne ikke var god, havde ladet anbringe i de øvre Etager af nogle heldigt beliggende Gaarde og ved Møllen samt endelig paa Kirkegaarden; ved de i Husene indbragte Piecer havde man maattet tage Hovedrørene af Affutagerne. Efterat samtlige Tropper Klokken omtrent 2¹/₄ vare komne tilbage over Broen, bleve nogle Træhuse S. for denne stukne i Brand, og ved disses kort efter paafølgende Fald opnaaedes der en friere Afgivelse af Ilden navnlig fra de i Møllebygningen placerede Espingoler og Skytter. Fjenden blev med sin Hovedstyrke staaende bag Bakkekammen S. for Fjorden, men fremsendte en Skyttekæde, der vedligeholdte en livlig Ild mod vore Tropper, som rask besvarede samme, og denne iøvrigt resultatløse Fægtning varede uafbrudt ved til Klokken henad 6 om Eftermiddagen. Klokken henad 3 opkjørte Fjenden nogle faa Piecer S. for Byen og beskød Broen og Møllebygningen; især den sidste blev stærkt medtagen,

dog udholdt den grundmurede Del af samme Beskydningen, medens den Træbygning, hvori Vandhjulet be fandt sig, tildels blev ødelagt. 1 Espingol, som Lieutenant Fallesen havde placeret i denne Træbygning, maatte trækkes ud af samme, efterat af Betjeningsmandskabet de 2 vare blevne dræbte, og den 3die saaret. Kl. 6^{1/2} meldtes der Major Kæsemødel, at Fjenden, som man havde troet i Færd med at gaae tilbage, atter var under Fremrykning, dog var den Styrke, hvortil hans Tropper angaves, ikke større end den, man maatte antage tidligere at have havt ligeoverfor sig. Ilden begyndte paany og vedligeholdtes, dog kun svagt, indtil Mørket faldt paa. I denne sidste Del af Fægtningen deltog en Deling af 5te Batteri (Dinesen) under Lieutenant Lindsted. Major Kæsemødel havde strax ved Fægtningens Begyndelse anmodet Oberst Rye om Forstærkning med Kanoner, hvilket Ønske denne paa Grund af de locale Forhold ved Haderslev dog ikke troede at burde opfylde; derimod tilsagde han Majoren nogen Forstærkning af Infanteri. Da imidlertid Capitain Lasson, henhørende til Hovedkvarterets Stab, som var sendt til Haderslev for at skaffe Underretning om Sagernes Stilling, omtrent Kl. 4 underrettede Oberst Rye om Situationen dersteds og stærkt betonedede det Uheldige i, at der ikke var Kanoner tilstede, beordrede Obersten Klokkeren henad 5 den nysomtalte Deling, der cantonnerede i Rovstrup, at afgaae til Haderslev. Lieutenant Lindsted ankom Klokkeren henad 7 til Byen, hvor han erholdt Ordre til at postere sig i det østlige Kanonplacement; herfra fik han imidlertid kun Lejlighed til at gjøre nogle faa Skud, dels imod enkelte, samlede Troppes, dels imod en grundmuret Bygning, bag hvilken der havde samlet sig en større, fjendelig Tropp. Forstærkningen af Infanteri, der foruden 2 Compagnier af 3die Jægercorps, som

af Oberst Rye bleve sendte derhen, bestod af 2 Compagnier af 4de Reserve-Bataillon, hvilke sidste Major Bartels ved Efterretningen om, at Fjenden rykkede frem imod Haderslev, paa egen Haand havde ført derhen, blev der som en Følge af det svagt førte Angreb ingen directe Anvendelse for under Kampen; det ene Compagni af 4de Reserve-Bataillon beordredes til Skallebæk, hvorfra det skulde observere og dække Vejene til Fredsted og til Hammelev; Resten forblev i Byen dels paa Torvet, dels i Nærheden af Kirkegaarden. Fægtningen, der saaledes ved Mørkets Frembrud var tilende, og som efter hele den Maade, hvorpaa Angrebet blev ført, ikke som Fægtning betragtet var af nogen fremtrædende Betydning, havde givet Major Kæsemodel Lejlighed til at vise sig som en bestemt og roligt anordnende Commanderende, ligesom han ogsaa havde den Tilfredsstillelse, at de af ham førte Tropper og specielt de 2 til hans egen Bataillon henhørende Compagnier, der for første Gang vare i Fægtning, viste en paaskjønneelsesværdig, god Holdning under denne; ogsaa Espingolerne, hvis Ild var af megen Virkning, og som bleve betjente med Raskhed og Dygtighed, havde her en for deres Vaaben hæderlig Dag. — Paa den øvrige Del af vor Linie kom det i Løbet af Eftermiddagen ikke til noget Engagement, naar undtages en mindre Foruroiligelse af Feltvagten ved Vojemsgaard ved en fjendlig Patrouille og et Sammenstød af 2 Patrouiller S. for Tyrning Mølle.

Tabet paa Fjendens Side i Fægtningen ved Haderslev var:

Af Saarede: 1 Officer og 11 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne: 2 Menige.

Af Saarede: 8 do.

Strax efter Modtagelsen af de første Meldinger om den fjendlige Fremrykning havde Overcommandoen beordret 1ste og 5te Infanteri-Brigade til at rykke paa deres Allarmpladse, venstre Flankekorpset til at gjøre sig marchefærdigt og rykke ud til Egnen mellem Steppinge og Kolstrup samt Cavalieri-Brigaden til at indtage en Stilling i Omegnen af Odis, Bramdrup og Frørup. — 1ste Infanteri-Brigade udførte Befalingen saaledes, at 3 Compagnier placeredes i Steppinge, og Resten af Brigaden, med Undtagelse af de 4, som alt berørt, paa Forpost værende Compagnier, i Højrup og den V. for samme liggende Skov. Kl. 7 om Aftenen indmeldte Brigaden, at denne Stilling var indtagen, og at den havde rekvireret 2det Batteri (Bruun), over hvilket der var givet den Bemyndigelse til i paa kommende Tilfælde at disponere, til Forstærkning fra Skoverup, hvorhen Batteriet den 27de var blevet forlagt fra sit første Cantonnement i Brønøre. Iøvrigt udtalte General Bülow, at han vilde foretrække Stillingen ved Bramdrup, som han dog ikke mente at burde indtage uden højere Ordre. — Som det ovenfor er seet, havde Hovedkvarteret alt bestemt, at Cavalieri-Brigaden skulde besætte Egnen omkring sidstnævnte By. Brigaden ankom ogsaa derhen, men da den ved at sætte sig i Forbindelse med 1ste Infanteri-Brigade erfarede, at dennes Retraite eventuelt vilde gaae over Bramdrup, ansaa Oberst Juel det for rettere at skyde sin Brigade noget mere frem i vestlig Retning. Kl. 8^{1/4} om Eftermiddagen indberettede han til Hovedkvarteret, at Brigaden vilde tage Stilling ved Øster Vamdrup og fremsende 3 Escadroner, 1 mod Skodborg, 1 mod Jarls og 1 mod Ørsted. Disse 3 Escadroner toge Post henholdsvis i Vester Vamdrup, Bastrup og Saaterup. — Flankekorpset indtog den befalede Stilling med samtlige det

underlagte Afdelinger med Undtagelse af 9de Linie-Bataillon, der, som berørt, var paa Forposti Egnen om Magstrup. — Af 3die Infanteri-Brigade, der naturligvis strax ved den fjendlige Fremrykning blev allarmeret, afsendtes 12te Linie-Bataillon til Hammelev til Understøttelse for Forposterne dersteds, ligesom ogsaa 2 Compagnier af 3die Jægercorps og 2 Compagnier af 4de Reserve-Bataillon og de Brigaden tildelte 2 Kanoner, som allerede seet, afgik til Forstærkning af Besætningen i Haderslev. — 5te Infanteri-Brigade samlede paa dens Allarmplads mellem Sigeling og Bøgeskov, hvorhen Overcommandoen ligeledes dirigerede 8de Batteri (Marcussen).

Medens Fægtningens Gang ved Haderslev mere og mere tydede paa, at det Angreb, der blev fort mod dette Punkt, kun var et Skinangreb, gjorde de Meldinger, der om Eftermiddagen indløbe fra de i vestlig Retning staaende Forposter, det i højeste Grad sandsynligt, at Fjenden med betydelige Kræfter agtede at omgaae vor højre Fløj. Saaledes modtoges der fra 3die Dragon-Regiment en Meddelelse om, at Fjenden trængte frem fra Vest og mod Nord; noget senere, nemlig Kl. 7 om Eftermiddagen, indsendte Oberstlieutenant Kauffmann Beretning om det tidligere omtalte Sammenstød mellem Patrouillerne S. for Tyrning Mølle og tilføjede, at Fjenden med Infanteri og Cavaleri stod 800—1000 Alen fra vor Stilling, samt at hans Styrke ifølge Efterretninger fra Beboerne maatte antages at være betydelig; Oberstlieutenanten udtalte, at han i det hele, fjendlige Foretagende saa en Recognoscering, der var Forløberen for et Angreb i vor højre Flanke den paafølgende Dag. Kl. 8¹/₂ indsendte Major Voigt Beretning til Hovedkvarteret om den paany begyndte Foruroligelse af Feltvagtten ved Vojemsgaard; Kl. 10¹/₄ indsendte Oberstlieutenant Kauffmann en gennem en Spion modtagen

Efterretning om, at 2000 Mand fjendlige Tropper befandt sig i Jersdal, medens større Troppemasser vare sete S. for denne By, og at der i Vedsted Kro var bestilt Qvarter for General Wrangel med Stab, som skulde indtræffe dertil Kl. 3 om Morgenen, en Efterretning, hvorved Oberstlieutenant mente, at hans Formodning om et Angreb paa vor højre Fløj den følgende Dag kun bestyrkedes. Endelig indsendte Major Voigt Kl. 11^{1/2} Indberetning om, at Oberstlieutenant Staggemeyer, der commanderede Forposterne ved Somersted, havde modtaget Melding om, at Fjenden var i stærk Fremrykning mod Molleby, samt at de Patrouiller, der havde været udsendte mod Billund, Bæk og Gabøl, havde bragt den Efterretning med tilbage, at Horløkke, Billund og Skrydstrup vare stærkt belagte med Tropper af alle Vaaben, at 2 Batailloner vare ankomne til Aabel, hvorimod Skovene ved Nustrup endnu vare ubesatte; Hovedstyrken af de fjendlige Tropper angaves at staae ved Jersdal.

Armeecorpsets
Tilbagegang bag
den jydsk
Grændse.

Allerede førend den sidstnævnte Melding, hvori Major Voigt udtalte sin Formening om Armeecorpsets kritiske Stilling, naar dets højre Fløj maatte blive kastet tilbage, afsendtes, havde Overcommandoen imidlertid alt paa Grund af de ogsaa fra andre Sider indløbende, samstemmende Efterretninger om, at General Wrangel var i Færd med atter at gribe Offensiven, besluttet at opgive den nuhavende, lidet fordelagtige Stilling og trække Armeecorpset tilbage bag den jydsk Grændse. De i saa Henseende fornødne Ordre bleve udstedte om Aftenen den 29de imellem Kl. 9^{3/4} og 12^{1/2}, og den ved dem truffne Anordning var følgende. — Major Ræder fik Befaling til strax efter Modtagelsen af den Kl. 9^{3/4} fra Hovedquarteret afgaaede Ordre saa hemmeligt som muligt at inddrage Forposterne ved Hammelev og lade dem marchere til Mol-

rup, hvorfra de skulde følge 3die Infanteri-Brigades Bevægelser. Naar de paa denne Tilbagegang vare naaede til Stokkerhoved, skulde Besætningen i Haderslev bryde op og over Bjerning Kirke slutte sig til 3die eller 5te Infanteri-Brigade. Efterat Besætningen ved Hammelev havde udført sin Retraite, skulde det i Styling og Omegn staaende Cavaleri, der indtil da maatte fortsætte sin Observation i vestlig Retning, gaae tilbage til Magstrup, hvor det skulde forene sig med de under Major Voigt staaende Forposter, hvis Retraite blev angivet at være over Kastvraa og Steppinge. — Besætningen i Haderslev averteredes om paa nærmere Meddelelse fra Major Ræder at udføre Retraiten i Overensstemmelse med hvad ovenfor er anført. — Til Oberst Rye afgik der Kl. 10¹/₄ Befaling til, at den af ham commanderede Brigade efter at have optaget de retirerende Forposter, som af Hovedkvarteret antoges at vilje kunne være i Moltrup eller i Højde dermed mellem Kl. 1 og 2, under fornøden Sikkring skulde marchere over Christiansfeld til Kolding. Bagagen skulde den sende ad Alver Vejen gennem Kolding til Alminde. Ved Kolding skulde Obersten tage Stilling i Forening med 5te Infanteri-Brigade og besætte Overgangene over Kolding Aa. — Ved en Kl. 10¹/₂ afsendt Ordre fik Major Voigt Meddelelse om den tagne Beslutning og Befaling til, at Forposterne i Magstrup skulde trække sig tilbage omtrent Kl. 1 for at forene sig med Flankecorpset i Bjerndrup. Det henstilledes til Majoren, om han vilde lade Cavaleriet følge samme Linie eller gaae over Somersted og Refsøgaard ad Saaterup og Vamdrup til, hvor Cavaleri-Brigaden stod, og hvorhen ogsaa de mindre Afdelinger, der vare detacherede til Oxevad og Mølleby, bleve at dirigere over Lert. Saasnart Forposterne ved Magstrup vare naaede henad Kastvraa til, vilde nysnævnte Afdelinger samt Besæt-

ningen i Somersted være at trække tilbage, sidstnævnte paa Højrup. — Det venstre Flankecorps erholdt ved Kl. 11¹/₂ afsendt Ordre Befaling til efter at have optaget Forposterne fra Magstrup at gaae tilbage over Steppinge, Ødis, Hjarup, Skanderup, Drabæks Mølle og den Ø. for samme værende Hasselvad Bro til en passende Stilling i Nærheden af sidstnævnte Punkt paa venstre Bred af Aakjær Aa S. V. for Lejrskov Kirke. Corpset gaves Tilhold om ikke at forlade Steppinge før efter Kl. 3. Bagagen med Undtagelse af Provianttrainet der gik til Lejrskov, meddelte Overcommandoen at have dirigeret paa Vester Nebel, ligesom den ogsaa henlede Flankecorpsets Opmærksomhed paa Nødvendigheden af at Artilleri og overhovedet alle Kjøretojer sendtes ad Vejen over Frørup til Ødis, da Colonnevejene paa Grund af den stærke Regn, som de sidste Dage havde bragt, neppe vilde kunne være egnede for disse. — 5te Infanteri-Brigade erholdt samtidigt med Flankecorpset Befaling til strax at sende sit Bagagetrain tilbage over Kolding til Dons samt at detachere 2 Compagnier til Christiansfeld, hvor de skulde melde sig til det i Torning cantonnerende 24 Pds. Halvbatteri under Capitain Haxthausen for at tjene dette til Bedækning under det Halvbatteriet befalede Marche til Lejrskov. Brigader erholdt desuden Meddelelse om, at 3die Infanteri-Brigade var beordret at trække sig tilbage, og Befaling til at sætte sig i Forbindelse med denne Brigade og understøtte den, saafremt den under sin Tilbagegang maatte blive trængt af Fjenden. Efter de 2 Brigaders Forening skulde de gaae tilbage paa Kolding, og det henstilledes til General Krogh at anordne denne Del af Retraiten; Brigaderne skulde tage Stilling ved Kolding, hvorhen ogsaa 8de Batteri (Marcussen) blev at dirigere, og besætte Overgangene over Kolding Aa V. for

Byen. — Kl. 12 afsendtes Meddelelse til 1ste Infanteri-Brigade om de til Besætningerne i Somersted, Oxevad og Mølleby gennem Major Voigt udgaaede Ordre samt Befaling til efter at have optaget sine Forposter at marchere V. om Bramdrup til Øster Vamdrup og derfra over Vamdrup Kirke, Vester Vamdrup, Nagbølle og Dollerup til Hasselvad Bro, hvor Brigaden skulde tage Stilling i Omegnen af Lejrskov i Forbindelse med Flankecorpset; Brigadens Train blev ligesom Flankecorpsets beordret dirigeret til Vester Nebel. -- Til Cavaleri-Brigaden afsendtes der endelig Kl. 12¹⁴ Meddelelse om den besluttede Retraite og Ordre til at fortsætte sin Observation og dække denne Retraite ved at udsende Commandoer mod Skodborghus, Jarls og Lert. Naar den 1ste Infanteri-Brigade paa sin Tilbagegang var kommen henad Nagbølle til, skulde Cavaleri-Brigaden trække sig tilbage til Egnen om Store Andst og Gejsing. Brigaden skulde saavidt muligt lade Forposter blive staaende i Egnen mellem Skodborghus og Vamdrup; sin Bagage skulde den sende et Par Mil tilbage under paalidelig Bedækning. — De frivillige, beredne Jægere fra Øerne, der ikke vare tildelte nogen bestemt, større Afdeling, og som under Armeecorpsets Tilstedeværelse i Stillingen ved Haderslev tilfods havde deltaget i Forposttjenesten ved Hammelev, erholdt samtidigt med Cavaleri-Brigaden Ordre om over Kolding og Harthe at marchere til Lejrskov, og sammesteds blev det 24 Pds. Halvbatteri under Capitain Boeck dirigeret, der, som det vil erindres, den 27de var ankommet til Sjøst, og til hvilket der den 30te Kl. 12¹² om Morgenen blev sendt Ordre til strax at gjøre sig marchefærdigt og gennem Kolding og ad Ribe Landevej marchere til henimod Harthe. Det skulde her afvente Ankomsten af Halvbatteriet under Capitain Haxthausen,

der var beordret til efter af 5te Infanteri-Brigade a have erholdt tildelt den ovenfor omtalte Bedækning a marchere over Kolding ligeledes til Lejrskov; fra Harth af skulde saaledes de 2 Halvbatterier i Forening marchere til deres fælles Bestemmelsessted.

Det var altsaa Overcommandoens Hensigt at lad Armeecorpset tage Opstilling i 2 omtrent ligestor Dele henholdsvis i Omegnen af Kolding og i Egne om Lejrskov, altsaa bag Kolding Aa og Aakjær Aa samt at lade foretage en yderligere Observation i vestlig Retning ved det til Egnen af Store Ande dislocerede Cavaleri. Denne Stilling var ganske sikker heldigere end den ved Haderslev, navnlig fordi en Omgaaen af dens højre Fløj var vanskeligere, derimod kunde det ikke være Overcommandoens Mening der a ville optage en alvorlig Kamp, idet Stillingen dels kun va svagt dækket i Fronten, dels fordrede en Spredning a Kræfterne over en Strækning af flere Mil for hel Armeecorpsets Vedkommende og af henved 1¹/₂ Mi for de 2 ved Kolding og Lejrskov placerede Hoveddel deraf. Det vil ogsaa sees, at der meget snart ble truffet en Forandring i denne Opstilling, fra hvilken det var General Hedemanns Hensigt ved Fjendens yderligere Fremtrængen at gaae tilbage i Stillingen bag Vejle Aa uden at gjøre større Modstand paa nogle Punkt, end det var nødvendigt for det Heles rolig Retraite.

Samtlige Overcommandoens Ordre angaaende Retraiten naaede de Vedkommende i rette Tid til, a Tilbagegangen kunde skee i Overensstemmelse med samme og ikkun ved de S. for Hammelev udstillede Forposters Inddragning foranledigedes der nogle Forsinkelse, idet det ved Tyrning Mølle staaend Compagni af 4de Reserve-Bataillon havde Patrouille

ide i Terrainet S. for Posteringen, hvorfor der med-
 gik endel Tid, inden Compagniet kom tilstede i
 Hammelev. Som en Følge heraf kunde Oberstlieute-
 nant Kauffmann først afmarchere fra Hammelev Kl. 2³ 4,
 og han ankom derfor først Klokken henad 4 til Moltrup.
 Oberst Rye havde imidlertid allerede tidligere forladt
 Moltrup tilligemed 1ste Reserve-Bataillon og havde
 forladt 13de Linie-Bataillon til at optage Forposterne
 fra Hammelev og den til disses Understøttelse frem-
 sendte 12te Linie-Bataillon. 13de Linie-Bataillon
 stod som Følge heraf paa sin Allarmplads i Moltrup
 Kl. 1¹ 2 om Morgenen. Forinden imidlertid de fra
 Hammelev ventede Tropper endnu vare i Sigte, fik Ba-
 taillonens Underretning om, at Fjenden var i Færd med
 at rykke ind i Haderslev, der var forladt af vor Besæt-
 ning dersteds. Paa den herom til Brigadecommandeuren
 afsendte Melding erholdt Bataillonens fra denne Befaling
 at besætte den østlige Udkant af Moltrup og frem-
 sende 1 Compagni til Observation af Egnen henimod
 Haderslev. Bataillonens bestemte til sidstnævnte Hver
 et 4de Compagni under Capitain Benzon. Da Oberst-
 lieutenant Kauffmann endelig var naaet tilbage til Mol-
 trup og havde passeret samme, fulgte 13de Linie-
 bataillon i Overensstemmelse med den af Brigaden mod-
 givne Instruction umiddelbart efter disse Tropper, idet
 den inddrog det til Recognoscering udsendte Compagni
 og lod dette i Forbindelse med 1ste Compagni under
 Capitain Harboe følge den hele Colonne i 600—800
 lens Afstand som Arrieregarde; imellem Colonnen og
 arrieregarden marcherede det Jagdske Patrouillecorps,
 der havde været i Virksomhed S. for Hammelev. —
 Major Kæsemodel modtog lidt efter Midnat den til ham
 fra Hovedkvarteret udgaaede Ordre; da Forpostcomman-
 deren, Major Ræder, dengang endnu var tilstede i

Haderslev, hvorfra han ved Efterretningen om Hoved-
 kvarterets Bestemmelse ilede til Hammelev, er det
 sandsynligt, at der mellem ham og Major Kæsemodel
 er truffen en Aftale om, til hvilken Tid Besætningen i
 Haderslev skulde bryde op. Det er ellers ikke for-
 staaeligt, hvorfor Major Kæsemodel uden at afvente
 Efterretningen om de ved Hammelev placerede For-
 posters Ankomst til Stokkerhoved Kl. 2¹/₂ satte sig i
 Bevægelse Nord paa og med de ham underlagte Tropper
 af 5te Infanteri-Brigade stødte til denne i Sigeling
 medens de til 3die Infanteri-Brigade hørende Afdelingen
 tildels allerede tidligere vare sendte til Bjerning Kirke
 hvor Brigaden skulde samles. Kort efterat Byen var
 forladt, blev denne besat af Fjenden, der fremsendte et
 Commando for at følge efter vore retirerende Tropper
 Disse havde imidlertid et saa stort Forspring, at de
 ikke vilde være kommet til nogen Fægtning, hvis ikke
 den tidligere omtalte Forsinkelse ved Tilbagegangen fra
 Hammelev var indtraadt. Det Ophold, som derved for-
 anledigedes, gjorde det nemlig nødvendigt for Overs
 Rye at blive staaende med den til Bjerning Kirke an-
 komne Del af Brigaden, indtil den fra Moltrup for-
 ventede Del havde sluttet sig til ham. Med de 2
 Compagnier af 3die Jægercorps og de 2 af 4de Reserve
 Bataillon blev Terrainet S. for Bjerning Kirke og d
 derværende Skovpartier besatte, og der udviklede sig en
 en Tirailleurfægtning mellem disse og den fremtrængende
 fjendlige Afdeling, under hvilken Kamp Colonnen under
 Oberstlieutenant Kauffmann ankom. Med de 2 Compagnier
 af 3die Jægercorps, der sluttede den af ham førte Co-
 lonne, forenede Oberstlieutenanten sig med de 2 andre
 Compagnier af Corpset, der under Engagementet med
 den fjendlige Styrke vare i Tilbagegang fra deres
 Stilling S. for Kirken. Ved denne Tilbagegang blev
 de 2 Compagnier af 13de Linie-Bataillon, der dannede

Arrieregarden, og som kun vare naaede frem midt i Bjerning Skov, allarmerede, idet de foran sig hørte en stærk Skydning i den Retning, hvor Vejen igjennem Skoven førte hen. Da Bataillonscommandeuren, som befandt sig ved disse 2 Compagnier, ved sin Adjutant bragte i Erfaring, at Fjenden alt var i Skoven, og at han havde besat Vejen i Nærheden af Bjerning Kirke, beordrede han det 4de Compagni, der havde Têten, til at fortsætte sin Marche og 1ste Compagni til at formere sit Skyttepeloton og lade dette danne en højre Flanke-dækning for førstnævnte Compagni. Saaledes fortsattes Marchen indtil Udgangen af Skoven, hvor Colonnens Tête modtoges med en heftig Geværild fra et S. for denne Udgang mellem Landevejen og Skoven løbende Hegn. Colonnen standsedes derved og søgte langs den indre Side af Skovgrænsen at naae et nordligere, ligeledes mellem Landevejen og Skoven løbende Hegn, der netop var blevet forladt af det Jagdske Fricorps, som hidtil havde holdt det besat. 4de Compagni besatte dette Hegn, som blev forsvaret, indtil den største Del af 1ste Compagni, der ligeledes tildels spredt havde søgt at passere Skoven i nordlig Retning, var kommen ud deraf. Major Trepka tiltraadte derpaa Retraitten under stadig Tiraileren med Fjenden indtil henimod Sigeling, hvor enhver Forfølgning ophørte, og hvor 3die Jægercorps, der tilligemed 13de Linie-Bataillon, men O. for Landevejen, havde deltaget i Fægtningen, overtog Arrieregarden. —

Tabet paa Fjendens Side i denne Fægtning var:

Af Saarede: 5 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var;

Af Faldne: 2 Menige.

Af Saarede: 1 Underofficer og 3 Menige.

2 Underofficerer og 30 Menige faldt usaarede i Fangenskab.

5te Infanteri-Brigade modtog den for samme bestemte Ordre Klokken henad 1 og befalede strax de 2 tilbageværende Compagnier af 8de Linie-Bataillon afgivne til Bedækning for Halvbatteriet under Capitain Haxthausen. Iovrigt formeredes Brigaden i 2 Colonner, hvoraf den ene, bestaaende af Livgarden til Fods, 4de Linie-Bataillon og den Brigaden tildelte Escadron samt 8de Batteri (Marcussen), skulde gaae tilbage over Christiansfeld, medens den anden, bestaaende af 1ste Reserve-Jægercorps, de 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og de 2 Brigaden tildelte Kanoner skulde tage Vejen over Alver; til denne sidste Colonne, der stilledes under Befaling af Oberst Lønborg, beordredes Forposterne fra Haderslev at slutte sig. General Krogh traf Aftale med Oberst Rye om, at 5te Infanteri-Brigade skulde bryde op Kl. 2¹/₂ og tage Stilling ved Christiansfeld og Alver. Paa Tilbage-marchen modtog imidlertid Generalen en Ordre fra Hovedkvarteret om at lade den Colonne, der gik over Christiansfeld, besætte Tapsøre og Terrainet mellem denne By og Landevejen samt udsende Patrouiller mod Frørup og Brænøre. Colonnen fortsatte da sin Marche gennem Christiansfeld, hvornæst Livgarden til Fods og Escadronen henholdsvis over Skoverup og Frørup dirigeredes paa Tapsøre, medens 4de Linie-Bataillon og Batteriet marcherede ad Landevejen til i Højde med Taps Kirke; herfra fortsatte 1 Compagni og 6 Kanoner Marchen til Kolding, medens 2 Kanoner afgik til Tapsøre, og de 3 Compagnier af Bataillonens dels besatte selve Taps Kirke, dels placeredes i Terrainet V. for denne, saaledes at der tilvejebragtes Forbindelse med Besætningen i Tapsøre. Forinden Oberst Lønborgs Afmarche stødte, som alt ovenfor berørt, Major Kæsemødel til Brigaden og fulgte efter Bestemmelsen den Colonne, der gik over

Alver, og som under Retraiten stedse holdt sig i Højde med den paa Landevejen tilbagegaaende.

I Stillingen ved Taps op i Højde med samme afventede General Krogh Oberst Ryes Tilbagekomst. Denne, hvis Tropper alle fulgte Vejen over Christiansfeld, dækkede fra Sigeling sin Retraite ved Hjælp af 3die Jægercorps, hvoraf 3 Compagnier fulgte Hovedvejen, medens 1 Compagni gik tilbage over Alver. Jægercorpset optoges ved Christiansfeld af 12te Linie-Bataillon, som derpaa dannede Arrieregarden, indtil hele Brigaden var passeret den 5te Infanteri-Brigade, hvorpaa alle dens Afdelinger fortsatte Marchen til Højderne S. for Kolding; herhen ankom ligeledes kort efter den 5te Infanteri-Brigade uden at have seet noget til Fjenden, der foreløbigt ikke var gaaet længere frem end til Sigeling. General Krogh efterlod 2 Batailloner, 1 Escadron og 2 Kanoner paa de nævnte Højder; Resten af de 2 Brigader gik i Cantonnement bag Kolding Aa, saaledes at 3die Infanteri-Brigades Afdelinger cantonnerede østligst mellem Kolding og Bramdrup, medens 5te Infanteri-Brigade henlagdes til Paaby og Omegn for at bevogte Overgangene ved sidstnævnte By og ved Ejstrup; 1ste Bataillon danske Frivillige og 8de Batteri (Marcussen) beordredes tilbage til Dons. Den nys berørte Stilling S. for Kolding bibeholdtes kun til den følgende Dag, da man paa Indstilling af Ritmester Hegermann-Lindenchrone, der fungerede som Forpostcommandeur paa dette Punkt, besluttede at trække hele Styrken bag Kolding Aa og kun lade Terrainet S. for samme observere af enkelte Poster. Ritmesteren var nemlig ved Conference med Commandeurerne for de paa Forpost værende Batailloner, Majorerne Trepka og Kæsemodel, kommen til Erkjendelse af, at man, naar det ikke var Hensigten ved et eventuelt, fjendtligt

Angreb at forsvare Højderne S. for Kolding med en større Styrke, med en betydeligt mindre Afdeling kunde opnaae det samme Resultat som nu ved 2 Batailloner og derved baade undgaae at udsætte disse for følelige Tab under en mulig Retraite fra denne ingenlunde gode Stilling og skaane Byen Kolding for en ellers sandsynligvis ikke ringe Odelæggelse. Da man, som ovenfor berørt, gik ind paa Ritmesterens Anskuelse herom, trak denne om Aftenen den 1ste Juli samtlige S. for Kolding staaende Forpostafdelinger tilbage N. for Byen, med Undtagelse af 2 Compagnier Infanteri og en Deling Dragoner, som forbleve i Stillingen S. for samme for at udføre den fornødne Observation af Terrainet.

Det venstre Flankecorps og 1ste Infanteri-Brigade udførte de dem ved Hovedkvarterets Ordre paalagte Bevægelser og toge Cantonnements henholdsvis i Omegnen af Hojrup og Lejrskov. Flankecorpset bevogtede med 1 Bataillon og 1 Deling Cavalieri Terrainet mellem Nebel Aaens Udlob i Kolding Aa og Hasselvad Bro. 1ste Infanteri-Brigade Strækningen langs Aakjær Aa fra sidstnævnte Bro til Broen ved Egholt, hvortil der anvendtes 1¹/₂ Bataillon, nemlig 2 Compagnier ved Hasselvad, 2 ved Egholt og endelig 2 Compagnier til Forbindelse mellem disse to Steder; som nærmeste Reserver for disse Forposter, der tilligemed de af Flankecorpset udstillede underlagdes Major Ræder som Forpostcommandeur, blev der ved Egholt placeret 2 Compagnier og ved Skovgaard 1 Bataillon.

Cavalieri-Brigaden, der ifølge den den tildelte Ordre begyndte sin Tilbagemarche den 30te Kl. 11 om Formiddagen, ankom Kl. 2¹/₂ om Eftermiddagen til Store Andst. Stabschefen ved Brigaden, Capitain Faaborg, der af Oberst Juel i tjenstlige Anliggender

om Formiddagen var afsendt til Hovedkvarteret, vendte imidlertid tilbage til Brigaden med den Befaling, at samme skulde afmarchere til et Cantonnement i Jordrup, Knudsbøl og Vester Nebel, hvorhen Brigaden, efterat de udsatte Observationsposter vare inddragne, tiltraadte Marchen om Eftermiddagen Kl. 6¹ 2. Brigaden havde Ordre til at afgive 4 Escadroner dagligt til Forposttjeneste, hvoraf de 3 skulde møde ved Lejrskov og 1 ved Harthe Kirke, en Befaling, der dog allerede den 1ste Juli forandredes saaledes, at kun 3 Escadroner skulde afgives til denne Tjeneste, hvoraf den ene skulde møde ved Harthe, de 2 ved 1ste Infanteri-Brigade i Uhre, hvorhen ligeledes 3 af 6te Batteris (Fuhrmanns) Kanoner skulde dirigeres for at stilles til Brigadens Raadighed. Disse sidste Ordre stode i Forbindelse med en Beslutning, som den 1ste Juli blev tagen af Overcommandoen om at trække Flankecorpset tilbage til Viuf og Aagaard og at samle Reserve-Artilleriet i Omegnen af Dons og Alminde. Ordren til Flankecorpset i foranførte Henseende naaede dette tidligt paa Eftermiddagen den 1ste og indeholdt tillige Befaling til at efterlade 1 Bataillon og ¹ 2 Deling Cavaleri til Bestridelse af den hidtil af Flankecorpset udførte Forposttjeneste samt til dagligt at afløse denne Styrke med en lignende. Corpset efterlod 1ste Jægercorps med ¹ 2 Deling Husarer paa Forpost og afgik Kl. 4 med de andre Afdelinger til de for samme bestemte Cantonnements. 1ste Infanteri-Brigade erholdt samtidig Meddelelse fra Hovedkvarteret om venstre Flankecorps's Forlæggelse og Ordre til at opgive sit Cantonnement i Lejrskov og søge Erstatning derfor i de Ø. for Uhre liggende Byer Vraa, Ferup o. s. v.; der tilsagdes Brigaden den tidligere omtalte, daglige Afgivelse af 2 Escadroner Cavaleri til Hjælp ved Forposttjenesten, samt

at der vilde blive den tildelt 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) og, som oven berørt, 3 Kanoner af 6te Batteri (Fuhrmann) i Erstatning for 2det Batteri (Bruun), der skulde afgaae fra Brigaden og slutte sig til Reserve-Artilleriet i Cantonnement i Alminde. General Hedemann, der den 30te Juni havde taget Hovedkvarter i Lejrskov, forlagde den 2den Juli om Morgenen dette til Viuf. Den den 1ste Infanteri-Brigade givne Ordre om at opgive Lejrskov er sandsynligvis ved mundlig Forhandling senere bleven noget modificeret, idet nemlig General Bülow kun forlagde 1 af de til denne By dislocerede Batailloner i Overensstemmelse med den givne Befaling, medens den anden forblev i Lejrskov, hvorhen desuden General Bülow forlagde sit Hovedkvarter, efterat General Hedemann havde forladt Byen. I den her omhandlede, afventende Stilling forblev det danske Armeecorps indtil den 17de Juli kun med nogle den 7de og 8de befalede, mindre Modificationer. Den førstnævnte Dag beordredes nemlig Espingol-Halvbatteriet til den 8de at afgaae til Kolding og melde sig til Forpostcommandeuren, Ritmester Hegermann-Lindencrone, paa hvis Udtalelse om, at Halvbatteriet ikke vilde være til synderlig Nytte paa dette Punkt, det dog allerede den 10de blev sendt tilbage til Dons. Den 8de beordredes General Kroghs Hovedkvarter saavel som de i Harthe og Paaby cantonnerende Batailloner forlagte til Bramdrup og erstattede ved 1ste Bataillon danske Frivillige, der fra Dons forlagdes til Paaby og Harthe; den første af disse Dislocationer medførte, at Bramdrup maatte rømmes af 3die Infanteri-Brigade, som til Erstatning fik anvist Byerne Alminde og Mosevraa. Det i den førstnævnte af disse Byer cantonnerende Artilleri blev henlagt til Viuf, som de der liggende Afdelinger af Flankecorpset rømmede, idet de til Erstatning beholdt anvist Fredsted, der imidlertid strax efter ombyt-

tedes med Hesselballe. Endelig blev 6te Batteri (Fuhrmann) atter afløst af 2det Batteri (Bruun), der fordeltes med 4 Piecer til 1ste Infanteri-Brigade og 4 til Cavaleri-Brigaden, medens førstnævnte Batteri sluttede sig til Reserve-Artilleriet i Viuf.

For at give et samlet Overblik over Armee-corpsets Fordeling paa dette Tidspunkt er der nedenfor givet et Tableau over dets Inddeling og Dislocation den 9de Juli, altsaa paa den Dag, hvor samtlige de tidligere anførte Modificationer i den først tagne Stilling bag Kolding Aa vare bragte til Udførelse.

Armee-corpsets
Dislocation den
9de Juli.

Overcommandoen . . . . . Viuf	
1ste Infanteri-Brigade: (Stabsquarter: Lejrskov).	1ste Linie Bataillon . . . . Forpost bag Aakjær Aa.
	2den do. do. . . . . Lejrskov.
	11te do. do. . . . . Vraa.
	3die Reserve-Jægercorps . . . . . Ferup.
	5te Reserve-Bataillon . . . . . Uhre.
	2den Husar-Escadron . . . . . Højrup.
	De frivillige, beredne Jægere fra Jylland . . . . . Asbølgaarde.
	4 Kanoner af 2det Batteri (Bruun) . . . . . Uhre.
	2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) . . . . . Ferup.
	12te Linie-Bataillon . . . . . Alminde og Mosevraa.
3die Infanteri-Brigade: (Stabsquarter: Mosevraa).	13de do. do. . . . . Forpost ved Kolding.
	3die Jægercorps . . . . . Eltang.
	1ste Reserve-Bataillon . . . . . Alminde.
	4de do. do. . . . . Stenderup.
	Husar-Reserve-Escadronen . . . . . Haastrup.
2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) . . . . . Alminde.	

	Garden til Fods	Bramdrup.
	4de Linie-Bataillon	Bramdrup.
	8de do. do.	Stubdrup.
	3die Reserve-Bataillon . . .	Raadevad.
5te Infanteri-Brigade: (Stabskvarter: Bramdrup).	1ste Bataillon danske Fri-	
	villige	Harthe og Paaby.
	1ste Reserve-Jægercorps . .	Ejstrup.
	2den Escadron af 4de Dra-	
	gon-Regiment	Lilleballe.
	2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen).	V. for Kolding.
	8de Batteri (Marcussen) . .	Dons.
Venstre Flankecorps: (Stabskvarter: Phønixborg).	5te Linie-Bataillon	Hesselballe.
	9de do. do.	Aagaard.
	10de do. do.	Starup.
	1ste Jægercorps med Odense Fricorps	Forpost bag Kolding Aa fra Rolles Mølle til Nebel Aaens Udløb.
	1ste Husar-Escadron	Nygaard.
	2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen)	Starup.
Cavaleri-Brigaden: (Stabskvarter: Jordrup).	Livgarde-Escadronen	Jordrup.
	3die Dragon-Regiment . . .	Jordrup.
	5te do. do.	Vester Nebel.
	6te do. do.	Knudsbøl.
	4 Kanoner af 2det Batteri (Bruun).	Jordrup.

Reserve-Artilleriet: (Artillericommandoens Stabskvarter: Viuf).	}	6te Bateria (Fuhrmann) . . Viuf.
		24 Pds. Halvbateria (Haxthausen) . . . . . Viuf.
		24 Pds. Halvbateria (Boeck) Viuf.
		Espingol-Halvbateria (Fallsen) . . . . . Kolding.
Ingenieurafdelingen		Viuf, Hastrup, Vester Nebel og Kolding.
De frivillige, beredne Jægere fra Øerne		Belling.
Ambulancerne (Djørup, Thune og Rørbye)		Bramdrup, Fyenslund og Fredsted.

Forpostlinien beholdt sin hidtil havde Plads, og da der var Mulighed for en længere Forbliven i denne Stilling, søgte man at indrette det noget bekvemmere for de Dele af Forposterne, som ellers ikke let kunde finde passende Ly; der paabegyndtes saaledes Opførelsen af endel Barakker, nemlig for 200 Mand Infanteri og 30 Mand Cavaleri S. for Kolding, for 50 Mand Infanteri ved Nebel Aaens Overskjæring af Ribe-Landevæg, for 150 Mand Infanteri ved Ejstrup og for 240 Mand Cavaleri med Heste ved Lejrskov. Major Voigt aflæste Ritmester Hegermann-Lindencrone i Forpostcommandoen i Kolding; Sidstnævnte overtog atter Commandoen over sin Escadron.

I det her omtalte Tidsrum af lidt over $1\frac{1}{2}$ Maa-ned, hvor Armeecorpset efter sin Tilbagevigen for den overlegne, fremrykkende Fjende passerede Slesvigs Nordgrændse og indtog en Stilling N. for Kongeaen, forefaldt der kun ganske ubetydelige Sammenstød med Fjenden. Det er allerede ovenfor bemærket, at den fjendlige Forfølgning ad den østlige Hovedvej ophørte ved Sigeling, og at de vestligere tilbagegaaende Afde-

Opførelsen af
Barakker for
Forposterne.

linger af Armeecorpset slet ikke foruroligedes under deres Retraite. Den 1ste Juli lode Efterretningerne om Fjenden paa, at han havde besat Jarls, Odis og Vonsild, og at en større Styrke af preussiske Tropper var concentreret ved Christiansfeld og Byerne V. for denne By, samt at fjendlige Patrouiller vare naaede til Skodborghus og Hjarup, en enkelt endog til Dollerup, ligesom der ogsaa henad Aften rykkede en mindre Afdeling frem mod Kolding; Beretningerne om Bevægelserne vesterpaa vare imidlertid noget usikre, og Fremrykningen mod Kolding betydningsløs, idet det fjendlige Commando efter et ganske kort Engagement med vor Vedetkjæde gik tilbage til Vonsild. Den 2den Juli om Morgenen Kl. 4 allarmedes de i Omegnen af Kolding liggende Tropper ved Melding om, at Fjenden atter rykkede frem, dog uden at denne Melding senere bekræftedes. Skjøndt det, som ovenfor allerede berørt, var General Hedemanns Hensigt ved en eventuel, større fjendelig Fremrykning først at modtage en Kamp i Stillingen bag Vejle Aa, som han til den Ende havde ladet nøjagtigt recognoscere, saa var han paa den anden Side, naar Fjenden overskred den jydsk Grændse, løst fra den ham paalagte Forpligtelse til ikke at gaae aggressivt tilværks, og han gav derfor ogsaa Befaling til at angribe Fjenden, naarsomhelst denne maatte vise sig paa jydsk Grund. Spørgsmaalet om Fjendens fornyede Fremrykning over den jydsk Grændse fik i Øjeblikket en forhøjet Betydning derved, at den commanderende General for de svenske Tropper paa Fyen, som paa den første Efterretning om den fjendlige Fremrykning havde forlangt disse dislocerede til Egnen om Middelfart, bad sig underrettet om, naar en sliq Overskridelse af Grændsen fandt Sted, da han i saa Fald ved Courouer vilde udbede sig sin Regjerings Tilladelse til at overføre sine Tropper til Jylland til Understøttelse for det danske

General Lowen-
hjelms beder sig
underrettet om
en eventuel
Fremrykning af
Fjenden over
Grændsen.

Armeecorps. En Overskridelse af Grændsen syntes idetmindste for mindre Afdelingers Vedkommende allerede at have fundet Sted den 1ste Juli ved de omtalte Patrouilleringer. Da det imidlertid gjaldt om at constatere, at Saadant virkeligt havde fundet Sted, beordrede Overcommandoen 1ste og 5te Infanteri-Brigade til at udsende Strejfpattier, for førstnævntes Vedkommende i Egnen om Hjarup og Vandrup, for sidstnævntes i Egnen om Seest; saafremt de traf paa Fjenden, skulde disse Strejfpattier søge at drive ham tilbage over Grændsen. 1ste Infanteri-Brigade havde samme Dag, som den modtog Ordren om at foretage formeldte Expedition, nemlig den 2den Juli, sendt Ritmester Marcher med Halvdelen af hans Escadron og de denne attachederede, frivillige, beredne Jægere fra Jylland til Skodborghus for at indbringe noget der efterladt Havre. Brigaden, som ved denne Expedition, der af Ritmesteren blev udstrakt ogsaa til Sønderkov, hvor et lignende Quantum Fourage var efterladt, havde erholdt Vished om, at ingen fjendlige Afdelinger befandt sig i denne Egn, beordrede Major Walther til med sin Bataillon og 1 Escadron den 3die Juli at udføre den af Overcommandoen paabudte Recognoscering. Majoren marcherede med sit Commando til Skanderup, hvorfra han selv med de 2 Compagnier af Bataillon og den halve Escadron fortsatte Fremrykningen mod Hjarup, medens Capitain Coch med den anden Halvdel af Styrken udførte Recognosceringen henimod Vester Vandrup. Intet Fjendligt opdagedes paa noget af Stederne, og af Beboerne erfarede Major Walther kun, at de enkelte, fjendlige Patrouiller, som vare sete der i Egnen, stedse havde forespurgt, hvor Grændsen mellem Slesvig og Jylland gik, idet de udtalte, at det strengt var dem forbudt at overskride samme. Medens denne Recogno-

En Overskridelse af Grændsen fra fjendlig Side søges constatere ved Udsendelse af Strejfpattier.

scering foretoges, var Ritmester Marcher med sin Escadron og de jydsk Skarpskytter paany fremsendt mod Skodborghus og Foldingbro, og som Soutien for Recognosceringscommandoet havde General Bülow selv taget Post ved Skanderup Kirke med 2 Batailloner og 2 Kanoner. Udmarchen fra Lejrskov fandt Sted Kl. 6 om Morgenen, Recognosceringscommandoet forlod Skanderup Kl. 9¹/₂ om Formiddagen, og det hele Commando var retourneret til sine Cantonnements Kl. 4¹/₂ om Eftermiddagen. — Ogsaa fra 5te Infanteri-Brigade, der paalagde Forpostcommandeuren ved Kolding og Chefen for den i Ejstrup staaende Bataillon, Oberst Lonborg, at foranstalte de fornodne Undersøgelser, modtog Overcommandoen lignende Meldinger som fra 1ste Infanteri-Brigade, nemlig at en Overskridelse neppe havde fundet Sted af andre end af enkelte Patrouiller.

Skjøndt der saaledes ikke syntes at være nogen Rimelighed for, at Fjenden i Øjeblikket agtede at overskride den jydsk Grændse, og skjøndt det altsaa neppe kunde antages, at Armecorpsets Stilling var synderlig udsat, saa var den hele Situation dog højest uheldig for den danske Overcommando, der havde en overlegen Fjende foran sig, paa hvis Bevægelser intet Baand vidstes at være lagt, medens den selv fastholdtes ved et betinget Forbud mod at gribe Offensiven og derved mistede alle de Fordele, den svagere Part kan hæste ved Bevægelighed og Initiativ. Ligeledes maatte der af samme Grund gives Afkald paa Foranstaltninger, der i den ene eller den anden Retning kunde være til Gavn for Hæren eller Marinen med Hensyn til Operationerne. Da saaledes Capitain Bille den 3die Juli af Hensyn til Orø Sunds Vigtighed for Marinen foreslog Overcommandoen, at der skulde anlægges et

Den uheldige Situation for den danske Overcommando ved Forbudet mod at gribe Offensiven.

Brohoved dersteds ved Færgegaarden, og tilbød at overføre den fornødne Arbejds- og Forsvarsstyrke, troede General Hedemann ikke at kunne gaae ind herpaa paa Grund af den offensive Charakter, som et slikt Forehavende vilde have. Imidlertid fandt Generalen dette Forbud saa hemmende for sin Virksomhed, at han androg hos Krigsministeriet paa en fuldstændig Ophævelse deraf, da Frihed til at bruge de ham underlagte Kræfter forekom ham at være Hovedbetingelsen for, at Forsvaret kunde føres med Kraft. Denne Anmodning, der indsendtes samme Dag, som Capitain Billes Forslag var indkommet, altsaa den 3die Juli, blev besvaret af Ministeriet den 5te Juli dog kun med en Beklagelse over Armeecorpsets uhyggelige Stilling for Øjeblikket og et Tilhold om aldeles at holde sig de givne Ordre efterrettelig, da Landets Tarv krævede det. Nogen Lettelse i den ubehagelige Situation var der dog bragt Overcommandoen forinden Modtagelsen af dette Svar derved, at de hidtil forgjæves førte Forhandlinger angaaende en Vaabenstilstand nu syntes ikke at skulle blive uden Resulsat. Under 2den Juli havde nemlig Udenrigsministeren, Grev Knuth, underrettet Krigsministeriet om, at den preussiske Underhandler, Grev Pourtales, i Anledning af de i Malmø foreløbigt aftalte Vilkaar for en Vaabenstilstand vilde sende en Coureer til General Wrangel med Underretning om denne foreløbige Overenskomst, og havde samtidigt anmodet Krigsministeren om at træffe Foranstaltning til, at Coureeren uhindret kunde passere gennem Danmark til den preussiske Generals Hovedkvarter. I den Meddelelse, som Krigsministeriet under 3die Juli herom lod tilgaae Overcommandoen, angaves det, at Hensigten med denne Coureers Sendelse var at standse General Wrangels yderligere Marche Nord paa; iøvrigt indeholdt Skri-

Grev Pourtales
sender en Coureer
til General
Wrangel i An-
ledning af de i
Malmø aftalte
Vilkaar for en
Vaabenstilstand.

velsen et bestemt Forbud mod at angribe Fjenden i det Slesvigske, hvorimod der gaves General Hedemann frie Hænder, saafremt Fjenden maatte gaae angrebsvis tilværks imod ham, idet der dog samtidigt udtaltes Ønsket om, at han ikke vilde indlade sig i noget Slag uden særlig Udsigt til væsenlige Fordele.

Coureren ankom den 4de Juli om Morgenen til Odense, hvor Generalcommandoen medgav ham en Officer for at spare ham Omvejen over Viuf og føre ham directe til Kolding. Efter Courerens Ankomst sporedes der hverken samme Dag eller den paafølgende nogen Forandring i den fjendlige Opstilling. Den 7de Juli indlob der derimod Efterretninger om, at Vonsild og Dalby samt de disse nærmest værende Skove henad Aften vare blevne stærkt besatte, og de gjennem Beboerne erholdte Efterretninger gik ud paa, at alle disse Tropper havde Ordre til Opbrud den følgende Dag dog uden at vide, om det var for at marchere frem eller tilbage; imidlertid fandt der paa denne Dag ingen fjendlige Demonstrationer Sted ligcoverfor selve Armeecorpset. Tilsos tilføjedes der os derimod et, rigtignok meget ringe, Tab, nemlig af det lille Dampskib Odin, som om Morgenen var afsendt fra Armeecorpset til Als for at overføre nogle udvexlede Krigsfanger; ombord paa Dampskibet befandt sig desuden den svenske Oberstlieutenant Hazelius, der efter at have overbragt Befalinger fra Kongen af Sverig til General Löwenhjelms havde aflagt et Besog ved Hovedkvarteret og nu agtede at gjøre sig bekjendt med Forholdene paa Als. Dampskibets Fører forespurgte sig i Farvandet N. for Orø Sund hos de der liggende Fartøjer af Marinen, nemlig Skonnerten Delphinen og 1 Kanonchaloup, om Orø Sund kunde passeres, hvilket Spørgsmaal besvaredes bekræftende. Rigtignok havde de fornævnte Fartøjer

Tabet af Dampskibet Odin.

den 2den Juli vexlet nogle Skud med 3 ved Kysten opkjørte, fjendlige Kanoner, men disse vare samme Dag atter blevne trukne bort derfra, og Marinens Dampskibe havde de foregaaende Dage ofte passeret igjennem Sundet uden at have lidt nogen Molest, ligesom man ikke havde bemærket nogen Forandring i Situationen paa den af Fjenden besatte Kyst siden den foregaaende Dag. I sidstnævnte Henseende havde man imidlertid skuffet sig, idet Fjenden paa Grund af vore Dampskibes hyppige Passeren af Orø Sund netop om Natten mellem den 7de og 8de havde sendt et af sine sværeste Feltbatterier til Sundet, hvor det havde taget en skjult Opstilling i Nærheden af Færgegaarden. Efter den ham givne Meddelelse førte Capitainen paa Odin dette gjennem Sundet, idet han dog efter et ham fra Krigsfartøjerne givet Raad holdt sig saa nær til Orø som muligt. Da Dampskibet var kommet ligeud for Færgegaarden, begyndte de der staaende Piecer Ilden paa samme; det 5te Skud ramte Skibet i selve Maskinen, hvorved Maskinmesteren og en Mand bleve endel skoldede ved det udstømmende Vand. Capitainen satte derpaa Skibet paa Grund, og Passagererne og Besætningen reddedes iland paa Øen. Kanonbaaden havde strax, da Skydningen begyndte, nærmet sig for at komme Dampskibet tilhjælp og løsnet nogle Skud mod de yderst staaende Piecer paa Kysten. Da disse imidlertid bleve trukne tilbage, og det under de nuværende Forhold og ligeoverfor det svære Skyts, Fjenden var i Besiddelse af, ikke kunde ansees for tilraadeligt at gaae længere ind i Sundet med Kanonbaaden, ophørte dens Ild hurtigt. Paa Dampskibet Odin blev der endnu skudt nogle Skud, efterat det var drevet paa Land, men denne Skydning ophørte meget snart, og Artilleriet blev trukket tilbage, dog kun for at indtage en

anden, ligeledes skjult Stilling, hvori man afventede den mulige Amkomst af et af de større Krigsskibe, som man haabede vilde løbe ind i Sundet for at degagere Odin og om muligt gjøre det flot igjen. Skonnerten Delphinen var imidlertid Øst om Orø løbet ned til Sundets Sydende, medens Kanonbaaden blev liggende ved det nordlige Indløb, og der var derved sørget for, at Skibe itide kunde blive advarede mod at passere Sundet. For at bemægtige sig Odin sendte den fjendlige Besætning ved Orø Sund en Parlamentair i en Baad over til Capitainen paa Skibet med Ordre til at føre det over til den anden Bred, da det i modsat Fald vilde blive ødelagt ved Beskydning. Capitainen gik tilbage med Baaden og erklærede, at det var ham umuligt at føre Skibet over, da det sad fast paa Grunden, og bad iøvrigt om, at man vilde skaane Skibet, da det var privat Ejendom. For at constatere Skibets Egenskab af Privatejendom og for overhovedet at undersøge dets Tilstand gik den ved General Wrangels Stab ansatte Grev Oriola, der synes at have været den ledende ved denne Expedition, ledsaget af nogle Folk tilligemed Capitainen ligeledes under Parlamentairflag til Skibet, hvor de traf Føreren for Kanonbaaden, der havde begivet sig ombord i samme i den naturlige Tro, at det var til ham, at Parlamentairen var bleven sendt. Da der ombord paa Skibet fandtes nogle Papirer, som godtgjorde, at Odin, skjøndt Privatejendom, var fragtet i militaire Øjemed, erklærede Grev Oriola, at man, saafremt Skibet ikke kunde føres over, agtede at ødelægge det. Efter Capitainens Forslag, hvorpaa Kanonbaadens Fører gik ind, væsenligt vel fordi han indsaa Umuligheden af at kunne gjøre virksom Modstand, enedes man om at sænke Skibet paa det Sted, hvor det laa, til hvilken Ende der blev slaet et Hul i dets

Side, hvorpaa Grev Oriola begav sig tilbage. Oberst Hazelius og de andre Passagerer afgik med en Jagt til Assens. — Den Maade, hvorpaa Parlamentairflaget her var blevet benyttet, gav Anledning til en Correspondance mellem Commandeurcapitain Paludan og General Wrangel uden dog at føre til noget Resultat.

Den 9de Juli rykkede en fjendlig Styrke paa omtrent 1 Compagni og noget Cavaleri frem mod Posteringen S. for Kolding, men gik, da vore Piketter rykkede frem, strax igjen tilbage uden at have tilføjet vor Postering andet Tab end 1 død og 1 saaret Hest. Samtidigt med denne Allarmering blev der fra flere Sider indmeldt til Overcommandoen, at det gik som et meget almindeligt Rygte, at et Angreb vilde skee paa vor Stilling den 10de Juli. Som det vil erindres, foretog Overcommandoen netop den 9de en Dislocation af en Del af 5te Infanteri-Brigade i østlig Retning, hvad der atter medførte, at endel af 3die Infanteri-Brigade maatte skydes længere Nord paa. Paa den indløbne Efterretning om det sandsynlige Angreb den 10de, der yderligere bekræftedes ved Meldinger om, at Christiansfeld, Grønninghoved, Sjelund og flere af de omliggende Byer den 9de vare blevne meget stærkt belagte med Tropper, og at det var Preusserne, som vare blevne stillede i første Linie, medens de slesvigholstenske Tropper vare blevne trukne tilbage, sendte General Krogh en Forespørgsel til Oberst Rye, om Denne i Tilfælde af et Angreb agtede at rykke frem i Højde med Bramdrup, hvad Generalen vilde ansee for meget ønskeligt. Oberst Rye besvarede dette Spørgsmaal bekræftende, idet han dog bemærkede, at han kun vilde rykke frem med de i Alminde og Mosevraa staaende Afdelinger, medens de Ø. for sidstnævnte By cantonnerende havde Ordre til i saa Fald at rykke til

Allarmeringer
fra Fjøndens
Side; Rygte om
et Angreb paa
vor Stilling den
10de Juli.

Alminde. — Rygterne om dette fjendlige Angreb viste sig imidlertid at være ugrundede, og hverken denne Dag eller de nærmest paafølgende Dage fandt der noget Sammenstød Sted undtagen ved mindre, langt udgaaende Patrouiller fra begge Sider, ved hvilke Sammenstød der kun en enkelt Gang ledes noget Tab, nemlig den 11te Juli, da en menig Dragon blev dødeligt saaret. Overcommandoens Opmærksomhed henleddes snart fra det forventede Krigsforetagende til de Vaabenstilstandsforhandlinger, der bleve at indlede som Følge af Sagernes Stilling paa Conferencen i Malmö.

Meddelelser til
General Hedemann i Anledning af Vaabenstilstandsforhandlingerne i Malmö.

Under 8de Juli havde Krigsministeriet meddelt General Hedemann, at der vel endnu ingen Vaabenstilstand var afsluttet, men at Grundtrækkene for en saadan vare vedtagne og sendte til Berlin. Den 10de Juli meddelte Krigsministeriet Generalen, at disse Præliminaries vare komne tilbage fra Berlin, hvor de havde erholdt Kongen af Preussens Sanction, og at de vare under Forhandling i Statsraadet for at forelægges Kongen til Ratification. Samtidigt bemyndigede Ministeriet General Hedemann til, saafremt General Wrangel maatte forlange at underhandle, da at slutte en Vaabenhvile paa indtil 3 Gange 24 Timer, hvorimod selve Underhandlingerne ikke turde begynde, forinden han havde erholdt nærmere Meddelelse i saa Henseende. Denne sidste lod ikke vente længe paa sig, idet Udenrigsministeren, Grev Knuth, allerede den 11te Juli tilstillede General Hedemann et af den preussiske Regjering i eget Navn og paa Forbundets Vegne antaget Udkast til en Vaabenstilstandsconvention og samtidigt meddelte, at Kongen havde givet sit Minde til, at dette Udkast undertegnedes af Generalen og udvexledes mod et af den fjendlige Overgeneral undertegnet, enslydende Exemplar af samme. Samtidigt underrettede

Udenrigsministeren Generalen om, at Kammerherre Reedtz vilde indtræffe til hans Hovedkvarter for at overbringe ham en under 11te Juli udfærdiget, kongelig Fuldmagt, hvorved Generalen bemyndigedes til at afslutte en Vaabenstilstand, og for at være ham behjælpelig med den endelige Afslutning af Conventionen, i hvilken Anledning Kammerherren vilde have at conferere med den preussiske Afsending til General Wrangel, Grev Pourtales. Samme Dag afgik der endvidere en Skrivelse fra Krigsministeriet til Overcommandoen, hvori anmeldtes, at Ministerens Adjudant, Capitain Harbou, ligeledes vilde ankomme til Hovedkvarteret for i paakommende Tilfælde at give Oplysning om Ministerens Anskuelser. — Kammerherre Reedtz og Capitain Harbou ankom den 12te Juli til Hovedkvarteret. Forinden man imidlertid skrider til Fremstillingen af de ved denne Sendelse fremkaldte Forhandlinger, turde det være rettest nærmere at omtale, hvorledes Forholdene havde udviklet sig paa den fjendlige Side, samt at give en Udsigt over de Bevægelser, General Wrangel havde ladet sine Tropper foretage i det forløbne Tidsrum af omtrent 1 Maaned, og hvis Virkninger ere sete i den foranstaaende Fremstilling; i naturlig Forbindelse hermed vil tillige staae en Omtale af, hvorledes Tilstanden paa Als havde været i den samme Periode. Endelig vil der være at give en Fremstilling af, hvorledes de diplomatiske Forhandlinger efterhaanden vare naaede hen til det Standpunkt, som ovenfor er angivet, og hvorved en Standsning af Fjendlighederne stilledes i nær Udsigt.

Det er paa et tidligere Sted i denne Fremstilling anført, at General Wrangel under 22de Maj havde besvaret den provisoriske Regjerings Udtalelse om i Slutningen af Juni at ville kunne stille c. 2000 Re-

De af den pro-
visoriske Regje-
ring foretagne
Skridt for atter
at bevirke en
Fremrykning af
General Wrang-
els Armeé.

kruter til hans Raadighed med den Bemærkning, at det syntes ham heldigere, om Regjeringen vilde indkalde en ligesaa stor Styrke af Reservemandskab, samt at Generalen allerede den paafølgende Dag underrettede Regjeringen om, at han havde besluttet at forlade Jylland. Denne sidste Skrivelse, hvori som Grund for Tilbagegangen anførtes, at Generalens Andragender om Forstærkning af de Stater, der stillede det 10de Armeecorps, ikke vare blevne tagne til Følge, at den provisoriske Regjering istedetfor at indkalde uddannet Reservemandskab kun havde erklæret sig beredt til at stille et Par tusinde Rekruter i Slutningen af Juni, saant at den havde fundet sig foranlediget til at hæve Embargoen paa danske Skibe, vakte naturligvis megen Bestyrtelse i Rendsborg, hvor den indtraf den 24de Maj; den fremkaldte ikke blot en Svarskrivelse, hvori den provisoriske Regjering skød Skylden for Tilbagetogget bort fra sig, men bevirkede ogsaa, at dens Præsident, Hr. Beseler, og et andet af dens Medlemmer, Grev Reventlow, strax afrejste henholdsvis til General Wrangels Hovedkvarter og til Berlin for saavidt gjørligt at virke hen til, at i det Mindste hele Slesvig vedblivende blev holdt besat. Paa begge Steder bleve disse Afsendinge henholdte med almindelige Udtalelser, for Grev Reventlows Vedkommende med den Tilføjelse, at kun Forbundsdagen kunde bevirke, at Armeen atter rykkede frem. Efter Tilbagekomsten af begge Afsendinge ilede derfor Hr. Beseler den 27de Maj til Frankfurt, og samtidigt rettedes der til den preussiske Udenrigsminister en Anmodning fra den provisoriske Regjering om at ville støtte de Skridt, som bleve gjorte i Frankfurt, idet man bemærkede, at Regjeringen ikke havde tænkt sig, at Ophævelsen af Embargoen paa nogen Maade kunde indvirke skadeligt paa de militaire eller diplomatiske For-

hold, ligesom den ogsaa var sig bevidst efter Evne at have efterkommet enhver Opfordring fra General Wrangels Side.

Ogsaa paa Forbundsfor­samlingen indvirkede Efterretningen om General Wrangels Tilbagegang fra Jylland, der kort efter paafulgtes af den om Affairen den 28de Maj, noget nedslaaende og fremkaldte en Beslutning af 5te Juni om at udnævne en Commission, der som Forbundsfor­samlingens Befuldmægtigede skulde begive sig til Regjeringerne i de Stater, som stillede det 10de Armee­corps, og indtrængende henlede disses Opmærksomhed paa den politiske Nødvendighed af hurtigst muligt at complete deres Contingenter samt undersøge de enkelte Staters Stilling med Hensyn til den for dem fornødne Kystbevogtning. Da General Wrangel i en Skrivelse af 30te Maj, hvori anmeldtes, at Tilbage­marchen fra Jylland var udført, samt gaves Indberetning om Affairen den 28de Maj, havde udbedt sig Instructioner, saa besluttede Forbundsfor­samlingen fremdeles ved at anmelde ham det Skridt, der var gjort for at skaffe ham den forlangte Forstærkning, tillige at tilkjendegive ham, at der for Forbundsfor­samlingen ikke forelaa nogen politisk Grund, som talte imod en Gjenbesættelse af de rømmede Landsdele, og at man derfor antog, at Generalen vilde vide at bevirke, at den af de danske Tropper besatte Del af Slesvig snarligt befriedes for disse.

Forbundsbe-
slutningen af
5te Juni.

Et Forsøg i sidstnævnte Retning var, som tidligere udførligt fremsat, gjort af General Wrangel samtidigt med, at denne Forbundsbeslutning blev tagen, ved hans Angreb den 5te Juni paa vor i Sundeved staaende Hovedstyrke, ligesom det ogsaa vil erindres, at det mislykkede Forsøg paa paa dette Punkt at kaste vore Tropper bort fra Slesvigs Fastland foranledigede Generalen

General Wrangel beslutter foreløbigt at forblive i Stillingen ved Bov.

til at vælge Bov til Concentrationspunkt for sin Styrke, hvorved han saaledes foreløbigt opgav Besættelsen af den nordlige Del af Slesvig. Det var altsaa i denne Stilling, at Generalen modtog Meddelelsen om den nys omtalte Forbundsbeslutning; dog foranledigede denne ham i Øjeblikket ikke til at rykke frem, hvortil Grunden vel dels maa søges i den truende Stilling, vort Armeecorps indtog i Sundeved, dels i den Omstændighed, at det nordlige Slesvig efter Affairen ved Hoptrup i det Mindste foreløbigt ganske var rømmet af vore Tropper, dels endelig i, at Generalen ønskede at afvente de ham tilsagte Forstærkninger, og dette saa meget mere, som Efterretningen om de svenske Troppers Ankomst til Fyen netop paa dette Tidspunkt naaede ham. Den tyske Hær forblev derfor indtil henimod Slutningen af Maaneden staaende i den tidligere omtalte Stilling, hvori der kun foregik den mindre Forandring, at den mobile Division den 18de Juni afløste Linie-Brigaden, og de slesvig-holstenske Tropper Garde-Brigaden i deres Forpoststillinger henholdsvis paa højre og venstre Floj, mod Sundeved og i nordlig Retning, og at den saaledes afløste, preussiske Division forlagdes til Bov, Flensborg og Omegn. Større Diversioner skete ikke fra Fjendens Side i denne Periode; derimod foretoges et Par mindre Recognosceringer Nord paa. Af disse har man alt i det Foregaaende omtalt den, der udførtes den 9de Juni mod Haderslev; den anden foretoges den 16de Juni af det preussiske Kyradser-Regiment og 2 Kanoner under Ledelse af Prinds Adalbert af Preussen, der rykkede frem over Logumkloster, Bevtoft og Jersdal mod Skrydstrup. Allarmeringen, som denne sidste Recognoscering foranledigede, er tidligere omtalt, ligesom det ogsaa der er bemærket, at Fjenden trak sig tilbage, uden at det kom til noget Engagement.

Recognoscering imod Skrydstrup den 16de Juni.

De Efterretninger, som disse Recognosceringer indbragte om vor Styrke og Stilling ved Haderslev, stemmede godt med Meldingerne fra en Observationspost, som efter den 28de Maj var bleven etableret paa Skærshjerg i Angel, og som lode paa, at der mellem den 10de og 15de Juni var løbet en Mængde Skibe ind og ud af Hørup Hav, hvoraf man sluttede sig til en større Transport af Tropper fra Als Nord paa. Iøvrigt havde General Wrangel ikke, saaledes som det var Tilfældet ved den danske Overcommando, modtaget nogen Ordre til ikke at gaae offensivt tilværks; tvertimod havde han paalagt de 3 under ham commanderende Generaler som Pligt efter egen Indskydelse og paa eget Ansvar at udføre ethvert Foretagende mod Fjenden, som de skjønnede hensigtsmæssigt, idet de kun, forsaavidt der blev Tale om større Foretagender, iforvejen skulde give ham Meddelelse derom. Dette Paalæg sees dog ikke at have faaet nogen praktisk Betydning, idet ingen slige, aggressive Foretagender fandt Sted, forinden den hele Armee satte sig i Bevægelse. Ved vor Hovedstyrkes Bortgang fra Als var den ene af de væsenlige Grunde til General Wrangels Forbliven i Stillingen ved Bov falden bort, og ved dens Samling i den nordlige Del af Slesvig en yderligere Opfordring tilstede til at søge den tilbage-trængt fra dette Punkt. Fra den preussiske Regjerings Side var der ikke lagt Generalen nogen Hindring ivejen for en Fremrykning, kun var det i Henhold til de svævende Vaabenstilstandsforhandlinger bestemt paalagt ham ikke atter at overskride den jydské Grændse. Alene i den Omstændighed, at slige Forhandlinger fandt Sted, kunde der iøvrigt ligge en Opfordring for General Wrangel til at søge at bemægtige sig hele Slesvig, idet en eventuel Bestemmelse med Hensyn til den gjensidige, militaire Stilling under Vaabenstilstanden maatte gjøre

Forstærkninger
 til General Wrangel's
 Armee.

det ønskeligt ved dennes Afslutning at holde en saa stor Del af Landet besat som muligt. Paa Grund af den reservede Stilling, som den svenske Regjering havde indtaget med Hensyn til den os af samme lovede Understøttelse, var det sandsynligt, at Generalen i Hertugdømmet Slesvig kun vilde faae med vort eget Armee-corps at gjøre, og desuden var i Løbet af Maa-neden efterhaanden Størstedelen af de Forstærkninger, som han havde forlangt, indtruffen. Disse Forstærkninger, hvoraf flere alt i det Foregaaende ere omtalte, bestode hovedsagelig i en Completeren af de alt tilstedeværende Afdelinger af 10de Armee-corps; blandt nye Afdelinger tilkom der endnu 2den Bataillon af det oldenborgske Regiment. Den af Hamborg stillede Bataillon samt den hanseatiske Dragon-Division, hvilke Afdelinger, som det vil erindres, foreløbigt havde haft Garnison i Rendsborg, afmarcherede den 26de Juni med Efterladelse af ¹/₂ Escadron Nord paa over Slesvig, hvor endnu ¹/₂ Escadron efterlodes, til Flensborg, hvor Bataillon og den ene Escadron ankom den 27de. Bataillon erstattedes den 29de af den til Rendsborg ankomne, meklenborg-strelitzske Infanteri-Bataillon. Paa Grund af de efterhaanden ankomne Forstærkninger blev det meklenborgske Contingent den 24de formeret som en særegen Afdeling, der fik Navn af 5te Brigade og stilledes under Commando af den samtidigt indtrufne, meklenborgske General Elderhorst. Fra den paafølgende Dag, den 25de Juni, antog den mobile Division Navn af det 10de Armee-corps; dog blev Corpset ikke inddelt i Divisioner, men Brigaderne vedbleve som hidtil at sortere directe under Armee-corpsets Overcommando.

Den 27de Juni Kl. 9 om Morgenen vare de 3 under General Wrangel commanderende Generaler tilsagte til et Møde i Hovedkvarteret for at erholde

nøjere Forklaringer og Instructioner i Anledning af en Armeebefaling, som samme Dag blev udstedt, og som indeholdt Detaillen af Planen for de Operationer, som Generalen under de forandrede Forhold havde besluttet at foretage. Efter denne Armeebefaling, der udførligt findes angiven i Bilag 36, som tillige viser Fordelingen af det 10de Armeecorps's Afdelinger til Expeditionen mod Haderslev og til Observationen mod Als, havde General Wrangel besluttet med alle de til hans Raadighed staaende Kræfter, forsaavidt som det var gjørligt uden Hjælp af Flaade, at rense Slesvig for vore Tropper; dette mente han at ville udføre ved en Fremrykning mod Haderslev med sin hele Styrke med Undtagelse af et mindre Observationscommando mod Als, der efter de ham tilgaaede Efterretninger kun skulde være meget svagt besat. Med Hensyn til sidstnævnte Punkt havde han allerede tidligere paalagt General Halkett dels ved paalidelige Spioner at indhente Efterretninger fra Øen, dels fra Tid til anden at fremsende Recognosceringer mod vore Forposter i Sundeved. Ad den første Vej lykkedes det ikke at erholde nogen Efterretning, da man ikke var istand til at opdrive en Spion, derimod havde man ad anden Vej erholdt Formodning for, at der af Tropper, der tidligere havde deltaget i Krigen, paa Als kun befandt sig 2 Batailloner, at Brohovederne vel vare armerede og besatte, men at Dybbølhøjderne vare uden Forsvar. I sidstnævnte Henseende erholdt man yderligere Oplysning ved en Recognoscering, som Natten mellem den 26de og 27de Juni under Ledelse af Oberst Ranzow udførtes af 3 Compagnier oldenborgske Tropper og et Detachment meklenborgske Dragoner. Recognosceringscommandoet rykkede frem fra Bøgeskov til Aabenraa-Vejen og fulgte denne til Sottrup, hvor 1 Compagni efterlod

General Wrangel beslutter at fordrive den danske Hær fra Nordslævig.

Recognoscering mod vore Forposter i Sundeved Natten mellem den 26de og 27de Juni.

som Reserve, medens de 2 andre Compagnier fortsatte Fremrykningen, det ene ad Aabenraa-Vejen, det andet ad Colonnevejen til Dybbøl. Det første af disse Compagnier naaede uden at blive angrebet frem til i Nærheden af Sammenstødspunktet mellem Aabenraa-Vejen og Flensborg-Vejen, hvor det blev beskydt af enkelte Poster og strax vendte om. Det mod Dybbøl dirigerede Compagni fortsatte, da det fandt Byen forladt af Beboerne og ubesat af vore Tropper, sin Fremrykning indtil i Højde med Dybbøl Mølle og vendte her om, da de før omtalte Skud faldt mod det ad Aabenraa-Vejen fremrykkende Compagni. Fra den i Sottrup efterladte Styrke var der imidlertid blevet udsendt en Patrouille mod Sandbjerg, der fandtes ubesat af vore Tropper, og hvor Beboernes Udsagn tydede paa, at der kun var faa Tropper paa Als. — Endelig lød en Melding fra Forposterne i Sundeved paa, at Besætningen paa Als efter Udsigende af en paalidelig Mand, der den 26de skulde have været paa Øen, beløb sig til højst 5000 Mand.

Mod denne agtede General Wrangel kun at efterlade en Del af det 10de Armeecorps og vilde den 28de om Morgenen tidligt begynde sin Marche Nord paa med den øvrige Styrke. Marchen skulde skee i 2 Colonner, nemlig en højre Colonne, bestaaende af de slesvig-holstenske Tropper og den disponible Del af det 10de Armeecorps, af hvilke dog enkelte Afdelinger bleve midlertidigt attachederede de preussiske Tropper, og en venstre Colonne, dannet af disse sidstnævnte Tropper, til hvis Sikkring i vestlig Retning der blev formeret et særligt Fløjdetachment, bestaaende af 1 Bataillon, 4 Escadroner og 4 Kanoner, Alt slesvig-holstenske Tropper. Den 28de Juni agtede General Wrangel kun at lade Tropperne rykke frem til i Højde med Aabenraa, hvorhen Groset af de slesvig-holstenske Trop-

General Wrangel's Disposition for Fremrykningen den 28de og 29de Juni.

per skulde marchere, idet det v. d. Tanske Corps samtidigt skulde skydes frem til Bodum, og det 10de Armeecorps concentrere sig mellem Stubbæk, Ensted og Aarup. De preussiske Tropper dirigeredes til en concentreret Stilling mellem Ris og Nybøl med Garde-Brigaden i 1ste, Linie-Brigaden i 2den Linie. Det venstre Fløjdetachment endelig beordredes concentreret ved Løgumkloster. Generalen agtede selv den nævnte Dag at forlægge sit Hovedkvarter til Nybøl. Fra denne saaledes concentrerede Opstilling vilde General Wrangel den 29de marchere frem til omtrent i Højde med Haderslev, idet det slesvig-holstenske Corps fulgte Hovedvejen til sidstnævnte By, ad hvilken det skulde trænge vore der staaende Forposter tilbage til det ved Byen værende Defilee uden dog at foretage noget Angreb paa selve denne. Det 10de Armeecorps skulde følge de slesvig-holstenske Tropper indtil Gjenner og der slaae ind paa Vejen over Skovby til Udstrup, hvor Corpset skulde gaae i Bivouak og udstille en Forpostlinie fra Haderslev Dam til henimod Ladegaard. Den preussiske Division skulde samtidigt ad Oxevejen rykke frem til Øster Løgum og derfra over Over Jersdal mod Skrydstrup, i Højde med hvilken By dens Forposter skulde udstilles mellem Ladegaard og Uldal, medens Groset af Garde-Brigaden ligesom ogsaa Reserven gik i Bivouak ved Over Jersdal og Arnlund. Det venstre Fløjdetachment skulde endelig over Bevtøft rykke frem til Gabel og patrouillere over Bæk indtil henimod Vejen mellem Skrydstrup og Jarls. Til Hovedkvarter for denne Dag var bestemt Neder Jersdal. Den 30te Juni var det Generalens Hensigt at foretage Angrebet paa vor i Eggen ved Haderslev staaende Hovedstyrke efter de Dispositioner, som han maatte finde sig foranlediget til nærmere at træffe. Af de i denne Armeebefaling

givne Bestemmelser ligesom ogsaa af de Forklaringer og Instructioner, der bleve givne de 3 Generaler ved det før omtalte Møde, fremgaaer det altsaa, at det var General Wrangels Hensigt kun at foretage en Demonstration ligeoverfor Haderslev, men med sin Hovedstyrke at omgaae vor Stillings højre Fløj og ved et Angreb i Flanken paa denne at kaste vore vestligst staaende Tropper tilbage mod Hovedlandevejen mellem Haderslev og Kolding, for derved at fremtvinge Opgivelsen af den øvrige Stilling og, hvis denne holdtes for længe, da berede en større Del af vort Armeecorps en vanskelig Retraite og muligen kaste den ned mod Stranden. For at opnaae dette Resultat var det imidlertid af Vigtighed at undgaae Alt, hvad der kunde forraade os, at hele Armeen var i Marche, og røbe den lagte Plan for Angrebet; Saadant blev ogsaa indtrængende paalagt de 3 Generaler ved den før omtalte Sammenkomst. General Wrangels Dispositioner for Fremrykningen sees ogsaa at være anlagte specielt derpaa, idet den første Dag benyttedes til Concentration af Armeen bag en Linie, der ikke var væsenlig forskjellig fra den tidligere Forpoststilling, og Generalen for den anden Dag paabød at undgaae ethvert Engagement med Undtagelse af det mindre S. for Haderslev, altsaa paa et Punkt, hvor han ikke agtede at føre Hovedangrebet. Uden Fare med Hensyn til en Opdagelse af Planen kunde en saa stærk Tilnærmelse til vor Stilling, som den, der tilsigtedes ved Bevægelsen den 29de Juni, imidlertid ikke være, om den end paa den anden Side havde den Fordel at forkorte Marchen for den næste Dag, paa hvilken Angrebet agtedes udført. Det var ikke let tænkeligt, at en Patrouillering i umiddelbar Nærhed af alle de Punkter, der maatte antages besatte af vore Tropper, skulde kunne gaae af, uden at det paa enkelte Steder kom til Sammenstød,

og uden at i ethvert Fald Opmærksomheden blev vakt for, at en fjendlig Bevægelse af betydeligere Omfang var forestaaende, og derved blev givet den danske Overcommando tilstrækkelig Tid til, hvis den ikke maatte ønske at optage Kampen, da at unddrage sig denne ved en rolig og ordnet Retraite af Armeecorpset. At dette netop blev Tilfældet, er alt omtalt i den udførlige Fremstilling af hvad der i denne Periode passerede ved vort Armeecorps, og kan der saaledes henvises dertil under den nedenfor givne Udvikling af, hvorledes den af General Wrangel lagte Plan kom til Udførelse.

Concentrationen af Tropperne den 28de Juni skete ganske i Overensstemmelse med Befalingen; flere af de større Afdelinger, navnlig det 10de Arméecorps og de slesvig-holstenske Tropper, havde kun en ringe Marche at gjøre, og disse vare alt ved Middagstid paa de dem anviste Pladser, medens den preussiske Division først henad Eftermiddagen naaede frem til det for den betegnede Punkt. De slesvig-holstenske Tropper havde erholdt Ordre til at dække hele Linien ved en Udstilling af Forposter i Højde med Bodum og Hellevad, og al Passage gennem Forpostlinien var bleven strengt forbudt. Ifølge de Efterretninger, som man ved Patrouillering havde søgt indhentede om vort Armeecorps's Stilling, skulde dettes Forposter staae langs Haderslev Fjord og derfra i vestlig Retning over Tyrning Mølle til Skrydstrup; i Haderslev selv var Besætningen bleven angivet at være 3 Batailloner, og i Hammelev skulde der staae 1 Bataillon og noget Cavaleri. Ved Haderslev skulde der være foretaget forskjellige, fortificatoriske Arbejder, og Broen sammesteds være afbrudt. General Hedemanns Hovedkvarter blev angivet at være i Hejls. --- I Sundeved overtog Oberst Ranzow den 28de Commandoen over alle saavel der som i Flens-

De tydske Trop-
pers Concentra-
tion den 28de
Juni.

borg tilbageblivende Tropper, ialt 7 Batailloner, 3 Escadroner og 16 Kanoner.

Den tydske Ar-
mees Fremryk-
ning den 29de
Juni.

Den 29de Juni skete Fremrykningen paa hele Linien ligeledes i Overensstemmelse med den givne Befaling med iganske faa, mindre Modificationer. De slesvig-holstenske Tropper fulgte Hovedvejen til Haderslev og havde fremsendt en Avantgarde, bestaaende af 1¹/₂ Bataillon Infanteri, 1 Escadron og ¹/₂ 6 Pds. Batteri under Commando af Oberstlieutenant Zastrow. Denne stødte først i Højde med Grødebøl paa den fra Haderslev fremsendte Cavaleripatrouille og senere umiddelbart S. for denne By paa det paa Forpost staaende Compagni af 8de Linie-Bataillon. Foruden det i Tøten værende Compagni sendte Oberstlieutenant Zastrow endnu 1 Compagni frem V. for Hovedvejen. Disse 2 Compagnier trængte Forposterne tilbage, der, som tidligere er seet, af Major Kæsemødel bleve trukne ind til Haderslev, men bleve snart ved at følge efter, modtagne med en saa heftig Gevær- og Espingolild, at de trak sig tilbage til i Højde med et sydligere ved Landevejen liggende, grundmuret Hus, der blev besat af dem. Det v. d. Tannske Corps var N. for Hoptrup blevet detacheret over Vilstrup og Lunding mod Lønt med Ordre til at forsøge paa, om det maatte være muligt at etablere en Overgang for Corpset i Nærheden af dette Punkt for ved et eventuelt Angreb paa Haderslev at kunne virke ogsaa fra denne Side. Oberstlieutenant Zastrow gjorde sig under den stadigt vedvarende, gjensidige Skydning bekendt med de locale Forhold, og uagtet Ilden fra de til Forsvar indrettede Bygninger var i høj Grad generende for en større Tilnærmelse til Byen, troede han sig dog stærk nok til at forsøge et Angreb paa denne, navnlig da det viste sig, at Efterretningen om, at Broen var afbrudt, ikke var rigtig.

Prinds Friederich af Noer turde imidlertid i Henhold til den ham tildelte Ordre ikke tilstede Forsøg paa et saadant Angreb, men befalede ham at fortsætte Skydningen mod Besætningen, hvilken Ild Prindsen yderligere forøgede ved at lade det Avantgarden tildelte Halvbatteri kjøre op paa en Høj c. 800 Skridt fra Byen og V. for Hovedvejen, hvorfra det beskød Vandmøllen og de andre Bygninger, fra hvilke der af vore Tropper rettedes en virksom Ild ved ethvert Forsøg af Fjenden paa at trænge nærmere frem mod Byen. Efter en kort Kanonade, hvis Resultat tidligere er omtalt, blev Halvbatteriet imidlertid atter trukket tilbage, hvortil Hovedgrunden var den, at General Wrangel udtrykkeligt havde paalagt Prindsen ikke at anvende sit Artilleri mod Byen, medmindre Fægtning-omstændighederne maatte tvinge ham dertil. Oberstlieutenant Zastrow havde imidlertid ladet de 2 Compagnier, der hidtil havde været i Ilden, afløse af 1 af de i Reserve staaende, og det var saaledes dette, der vedligeholdt den i den tidligere Fremstilling omtalte, betydningsløse Skydning imod Besætningen i Byen. Under Fægtningen opstod der en ikke ringe Forvirring mellem Besætningen i den ovennævnte, grundmurede Bygning, der blev beskudt af vore til Haderslev ankomne 2 Kanoner og ilsomst maatte rømmes. Henad Aften gav Prindsen af Noer Oberstlieutenant Zastrow Ordre til at afbryde Fægtningen, der, som tidligere berørt, havde medført et Tab af 12 Saarede, deriblandt 1 Officer, og med Avantgarden at indtage en Bivouak samt at holde sine Forposter saa nær ved Broen som muligt, for at en eventuel Debouchering af vore Tropper hurtigst kunde blive opdaget; Patrouiller bleve i Løbet af Natten udsendte, og en af disse, der nærmede sig Broen paa meget nært Hold, fandt endnu Kl. 12¹/₂ om Morgenen denne besat.

Den til Deltagelse i Expeditionen beordrede Del af det 10de Armeecorps, der af General Halkett var bleven formeret i en Avantgarde og et Gros, saaledes som Bilag 36 udviser, naaede, navnlig da den ved Marchen til Aabenraa -- paa Grund af, at der ingen Krigsskibe var tilstede i Fjorden der — benyttede Chausseen istedetfor den besværlige Colonnevej V. for Byen, saa tidligt til sit Bestemmelsessted, Udstrup, at den af General Wrangel paabudte, foreløbige Besættelse af Armeecorpsets Forpostlinie ved Tropper af den venstre Colonne ikke blev fornøden, men Armeecorpsset selv strax kunde indtage den det tiltænkte Stilling; ved denne Lejlighed blev der vexlet enkelte Skud med vore Tropper S. for Tyrning Mølle. Til Forposterne, der udstilledes af Avantgarden, anvendtes 3 Batailloner og 1 Escadron; af Grosset indtog 1ste Brigade en Bivouak ved Høgelund, hvor Husar-Regimentet Koniginn anbragtes i concentreret Cantonnement, og den 5te Brigade ved Udstrup, hvor General Halkett opslog sit Hovedkvarter; Resten af Cavaleriet, ligesom ogsaa Armeecorpsets Artilleri bivouakerede ved Vedsted.

Den preussiske Division og det venstre Fløjdetachment udførte ligeledes den 29de de i Armeebefalingen af 27de fastsatte Bevægelser. De fremsendte Patrouiller kom kun paa eet Sted i Engagement med vore Tropper, nemlig ved Vojemsgaard, hvor, som tidligere omtalt, nogle mindre Skærmydsler fandt Sted mellem vore der paa Forpost staaende Dragoner og 1 Deling af det 3die preussiske Husar-Regiment, der ved denne Lejlighed havde et Tab af 3 Saarede. General Wrangel forandrede den i Armeebefalingen tagne Bestemmelse angaaende Hovedkvarterets Placering saaledes, at dette blev opslaaet i Vedsted istedetfor i Neder Jersdal.

Da den preussiske Overgeneral ved den saaledes

foretagne Fremmarche havde fundet vore Tropper staaende i den Stilling, hvori han havde formodet at træffe dem, besluttede han, i Overensstemmelse med hvad der alt var antydet i Armeebefalingen af 27de, at foretage Angrebet paa vor Stilling den 30te Juni og udstedte derfor den 29de om Eftermiddagen i Vedsted den i Bilag 37 givne Armeebefaling, indeholdende hans Dispositioner for det nævnte Angreb. Det var, som det af denne Befaling vil sees, Generalens paa de foreliggende Forhold naturligt begrundede Tanke kun at beskæftige vore i Defilerne ved Haderslev og V. derfor staaende Tropper, medens han rettede sit Hovedangreb mod vor højre Fløj, altsaa Vest om Stevning Dam. Han gav derfor de foran disse Defileer efterladte Afdelinger Ordre til blot at iagttage disse og kun at gaae frem imod dem i det Tilfælde, at vore Tropper enten frivilligt eller paa Grund af Bevægelsen mod deres højre Fløj trak sig tilbage derfra. De slesvig-holstenske Tropper erholdt specielt Ordre til roligt at blive staaende foran Haderslev, indtil de vare blevne underrettede om, at vor Besætning havde forladt Byen, hvorpaa de strax skulde følge efter og søge at naae den; de vare i sidstnævnte Henseende ikke bundne til nogen Tid, men skulde udføre denne Bevægelse ogsaa om Natten, saafremt Rømningen fandt Sted i Løbet af denne; de skulde i saa Fald, næsteften at sende den fornødne Melding derom til Overcommandoen, stræbe at naae ind paa vore Tropper N. for Haderslev og uden at trænge videre stærkt paa søge at holde dem fast, indtil de øvrige Dele af Armeen, som da strax vilde faae Befaling til Opbrud, kunde naae tilstrækkeligt langt frem til ved deres Deltagelse i Fægtningen at fremtvinge et større Resultat; fremdeles skulde der, efterat Haderslev var passeret, patrouilleres mod Hejlsminde for at bringe

General Wrangels Disposition for Fremrykning den 30te Juni.

i Erfaring, om der paa dette Sted blev truffet Foranstaltninger til Indskibning af vore Tropper, i hvilket Tilfælde der skulde gjøres Alt for at besværliggjøre denne Operation saa meget som muligt. Med Hensyn til Hovedangrebet bestemte General Wrangel, at det 10de Armeecorps, der havde at efterlade et Detachement foran Tyrning Mølle og Christiansdal, skulde bryde op fra sin Bivouak Kl. 7 om Morgenen for over Ladegaard og Jenhyt at rette sit Angreb paa vor Postering ved Styding. Samtidigt skulde Garde-Brigaden, der havde Ordre til at bryde op Kl. 6, tage Vejen over Ringtved og Magstrup, efterfulgt i passende Afstand af Linie-Brigaden. Saafremt det ikke maatte lykkes General Halkett alene at kaste vore Tropper paa det ham anviste Angrebspunkt, blev det ham betydet, at han kunde henvende sig om Understøttelse til Garde-Brigaden, der i dette Tilfælde efter Omstændighederne skulde forlade den den angivne Marcheretning. Lykkedes det derimod Generalen ved egne Kræfter at kaste vore Tropper bort fra Styding, saa skulde den preussiske Division fortsætte sin Marche ad den betegnede Vej og fra Magstrup over Simersted og Kokjær søge at naae ind paa vor Hovedcommunicationslinie, medens det 10de Armeecorps fulgte umiddelbart efter vore fra Styding tilbagegaaende Afdelinger; dog skulde det i det Mindste tildels forfølge samme Formaal som den preussiske Division, idet det detacherede en passende Styrke over Oxbøl og Moltrup mod Hovedvejen mellem Haderslev og Kolding. Som det heldigste Resultat af den hele Operation anførte General Wrangel det, at trænge vore Tropper ned mod Kysten, hvorfor han anbefalede hovedsagelig stedse at virke mod disses højre Fløj; lykkedes dette ikke, skulde i hvert Fald Forfølgningen fortsættes Nord paa, og blev der da for denne fortsatte Frem-

rykning anvist det 1 Ode Armeecorps at følge Vejen over Alver, medens den preussiske Division skulde rykke frem ad Hovedvejen. For det Tilfælde, at vort Cavalieri skulde forurolige Armeens venstre Flanke ved en Fremrykning fra Jarls mod Styding, beordrede Generalen, at Reserve-Cavaleriet strax skulde dirigeres i den angivne Retning. — Det venstre Fløjdetachment skulde endelig afpatrouillere Egnen mellem Somersted, Mølleby og Oxevad.

Da de til Angrebet paa vor højre Fløj saaledes bestemte Tropper den 30te om Morgenen stode færdige til Afmarche efter den givne Disposition, indløb der Ordre fra Hovedkvarteret til dem om uopholdeligt i Overensstemmelse med Dispositionen for Angrebet at forfølge vore Tropper, der ifølge de til Generalen indløbne Meldinger om Natten havde rømmet Stillingen. Efterretningen om den af vort Armeecorps iværksatte Tilbagegang modtog General Wrangel fra Prinds Friederich af Noer, som Klokken noget over 2 om Morgenen af Commandeuren for Forpostafdelingen, Major Gersdorff, havde erholdt Melding i saa Henseende. Under en Inspiceren af Forposterne var Denne nemlig ved en af Stadsens Beboere bleven underrettet om, at vor Besætning i Byen i al Stilhed havde forladt denne, hvorfor Majoren strax havde inddraget Vedetterne og Feltvagterne og beordret det saaledes samlede Forpostcompagni at rykke frem gennem Byen og besætte den nordlige Udkant af samme. I Overensstemmelse med den givne Befaling sendte Prinds Friederich af Noer strax General Wrangel Melding om det Forefaldne og beordrede Oberstlieutenant Zastrow til med Avantgarden at følge saa hurtigt som muligt efter vore Tropper, ligesom han ogsaa gav hele det øvrige, ham underlagte Corps Befaling til Opbrud. Obertlieutenant Zastrow lod det

General Wrangel erholder Melding om, at vore Tropper have rømmet Stillingen; — Fremrykningen den 30te Juni.

4de Compagni af det ham tildelte Jægercorps afløse Forpostcompagniet og under Fremrykningen danne Fortroppen af Avantgarden. Commandeuren for Compagniet, Capitain Heyde, blev det paalagt at opbyde alle Kræfter for om muligt at indhente vore Tropper. Da Major Kæsemodel for at foretage sin Tilbagegang saa ubemærket som muligt havde ladet endel til hans Raadighed i Haderslev staaende, requirerede Vogne blive tilbage dersteds, besluttede Capitain Heyde at benytte disse til hurtig Transport af i det Mindste en Del af sin Styrke. Med omtrent $\frac{1}{2}$ Compagni, der fik Plads paa Vognene, og med en Afdeling Dragoner, der tjente som Fortrop, ilede nu Capitainen ad Hovedvejen til Christiansfeld, ad hvilken Oberstlieutenant Zastrow fulgte efter med den øvrige Del af Avantgarden, da han af Beboerne erholdt Kundskab om, at Hovedstyrken af Haderslevs tidligere Besætning var slaaet ind paa denne Vej. Da han senere erfarede, at Prindsen af Noer rykkede frem med Corpsets Hovedstyrke ad den østligere, over Alver løbende Vej, sendte Oberstlieutenanten et Commando til Observation af denne og til forelobig Dækning af Hovedstyrkens Fremmarche. Capitain Heyde naaede Bagtroppen af vore Tropper noget S. for Bjerning Kirke, hvor et let Engagement begyndte, under hvilket Vore replierede sig paa de af Oberst Rye ved Kirken og tæt S. for denne posterede Compagnier af 3die Jægercorps og 4de Reserve-Bataillon. Imidlertid var Oberstlieutenant Zastrow med de øvrige, til det slesvig-holstenske Corps's Avantgarde hørende Afdelinger saa hurtigt som muligt fulgt efter den til Vogns forudsendte Afdeling og trængte nu, idet han navnlig virkede mod den venstre Floj af vore Tropper, disse tilbage til i Højde med Bjerning

Kirke, hvor Vore holdt Fægtningen staaende for at give de endnu i Skoven V. for dette Punkt marcherende Dele af 13de Linie-Bataillon Tid til at naae ud paa Hovedvejen. Commandeuren for den slesvig-holstenske Avantgarde forstærkede imidlertid Angrebet paa sin højre Fløj, tvang derved vore Tropper til at opgive Bjerning Kirke og besatte saavel Kirken som de umiddelbart S. for denne værende Hegn. Herved forhindrede han, som tidligere alt berørt, vore endnu i Skoven værende Compagniers Debouchering fra samme og nødte dem til en Retraite tildels i spredt Orden gennem den tætte Skov, hvorved endel Folk bleve gjort til Fanger. Oberstlieutenant Zastrow fulgte med Avantgarden efter vore retirerende Afdelinger til henad Sigeling, hvor han af Prindsen af Noer, der imidlertid var rykket frem med Corpsets Hovedstyrke ad Vejen til Alver, erholdt Ordre til at slutte sig til Corpset. Oberstlieutenanten marcherede derfor til Bøgeskov, fra hvilket Punkt den ham underlagte Styrke under Corpsets fortsatte Fremrykning over Alver atter overtog sin Function som Avantgarde for samme. — Det v. d. Tannske Corps, hvem det ikke var lykkedes at tilvejebringe de fornødne Midler til at passere Haderslev Fjord paa det tilsigtede Sted N. for Lønt, beordredes, efterat Hovedstyrken af de slesvig-holstenske Tropper havde passeret Haderslev, til denne By, hvor det foreløbigt forblev.

Medens saaledes den højre Fløj af General Wrangels Hær forgjæves stræbte at løse den stillede Opgave, at fastholde vore Tropper, søgte det 10de Armeecorps og den preussiske Division ad de dem anviste Veje at naae frem henholdsvis over Styding og Magstrup. Det 10de Armeecorps med Undtagelse af 3die lette Bataillon, der var efterladt til Observation

af Tyrning Mølle, fulgte i Overensstemmelse med den givne Disposition Vejen over Ladegaard og Jenhyt til Hammelev og tabte saaledes endel Tid ved at beskrive den store Bue Vest om Stevning Dam; ved Tyrning Kro forenede den 3die lette Bataillon, der havde fulgt den korteste Vej over Tyrning Mølle, sig atter med Corpset. Den store Omvej, det indviklede Terrain og de ved de sidste Dages stærke Regn oplødte Veje foranledigede naturligvis, at Marchen tog meget lang Tid, men denne var iøvrigt bleven tiltraadt saa sildigt, at der, selv naar den korteste Vej var bleven benyttet, ikke vilde have været nogen Udsigt for Armecorpset til at naae vore betimeligt tilbagegaaede Afdelinger. Fra Haderslev slog det 10de Armecorps ind paa Vejen over Oxbøl til Bjerning Kirke, som det naaede uden at see andre af vore Tropper end nogle enkelte, forsprængte Folk af 13de Linie-Bataillon, som bleve gjorte til Fanger i Nærheden af sidstnævnte Punkt, hvor de havde søgt Skjul i Kornmarkerne. Ved Bjerning Kirke lod General Wrangel, der havde fulgt Armecorpset, dette marchere op i en Rendezvousstilling og gav det Ordre til der at afvente nærmere Befaling, idet han selv med sin Stab begav sig frem ad Vejen til Christiansfeld. Under Marchen til Bjerning Kirke havde Generalen modtaget Melding fra den preussiske Division om, at Garde-Brigadens Avantgarde havde Kl. c. 10 om Formiddagen passeret Magstrup, hvor omtrent samtidigt Têten af Linie-Brigaden og Reserve-Cavaleriet befandt sig. Da man her erholdt Melding om, at Simersted skulde være besat af vore Tropper, vare Linie-Brigaden og Reserve-Cavaleriet bleve beordrede til at dirigere deres Marche Vest om denne By paa Frørup og Vonsild for om muligt at omgaae og afskjære den nævnte Besætning, som Garde-Brigaden

vilde komme i Engagement med under den fortsatte Fremrykning paa Christiansfeld. Efterat det 10de Armeecorps havde tilbragt flere Timer ved Bjerning Kirke, modtog det Befaling fra General Wrangel til at gaae tilbage til Haderslev, og antydedes det tillige i denne Ordre, at det den paafølgende Dag vilde komme til at afmarchere til Sundeved. Som Følge af denne Ordre indtog Armeecorpsset ud paa Eftermiddagen et Cantonnement i Haderslev og de nærmeste, S. for samme liggende Byer.

Ogsaa den preussiske Divisions Fremrykning i de ovenfor angivne Retninger forblev naturligvis uden det tilsigtede Resultat. Garde-Brigaden blev standset i Christiansfeld, hvor General Wrangel opslog sit Hovedkvarter; fra Christiansfeld detacheredes et Commando, bestaaende af 1 Bataillon, 1 Escadron og ¹/₂ Batteri, til Hejlsminde. Linie-Brigaden gjorde Holdt ved Frørup, hvorfra Detachementer skødes frem til Bramdrup og Odis. Reserve-Cavaleriet erholdt Ordre til at observere Terrainet i vestlig Retning fra et Cantonnement i Jarls og Omegn. — De slesvig-holstenske Tropper fortsatte deres Marche ad Hovedvejen og stode om Eftermiddagen i Vonsild og Dalby, hvorfra de havde Ordre til at observere den jydsk Grændse. Som eventuel Repli for disse Tropper erholdt Garde-Brigaden Ordre til at fremsende ²/₁ Bataillon, 1 Escadron og ¹/₂ Batteri til et Cantonnement i de nærmest Taps Kirke liggende Byer.

Den af General Wrangel antydede Beslutning om atter at sende det 10de Armeecorps til Sundeved var fremkaldt derved, at han paa Grund af vore Troppers Tilbagegang uden Kamp antog det for ikke usandsynligt, enten at der bag denne Tilbagevigen laa skjult en Plan hos den danske Overcommando om, idet den lokkede hans Hovedstyrke Nord paa, ved iforveien

General Wrangel beslutter at sende det 10de Armeecorps tilbage til Sundeved.

forberedte store Transportmidler hurtigt at forstærke Besætningen paa Als, eller ogsaa at de ham tilgaaede Beretninger om denne Besætnings Formindskelse havde været overdrevne, saaledes at der i begge Tilfælde var Fare for, at den ved en Fremrykning i Sundeved kunde overvælde den der staaende Observationsstyrke. Formodningen herom fik yderligere Næring ved en Melding, som Oberst Ranzow den 29de tilstillede Generalen, og i hvilken han anførte, at der efter paalidelig Kilde forestod et Angreb fra Als, og at dette skulde være bestemt til den paafølgende Dag, den 30te Juni, medens han dog ikke havde kunnet erfare, om man paatænkte at udføre det gennem Sundeved eller over Lyksborg. For nærmere at oplyse hvad der foranledigede denne Efterretning vil det være nødvendigt her at gaac noget længere tilbage i Tiden og give en kort Beretning om hvad der var passeret paa Als, efterat General Hedemann og de med ham følgende Tropper havde forladt denne Ø.

Brohovederne i
Sundeved for-
stærkes.

Hvorledes Bevogtningen af Øen efter General Hedemanns Afrejse blev ordnet, er allerede i det Foregaaende omtalt. De nærmest paafølgende Dage bleve anvendte til Arbejder paa Brohovederne, idet disse paa Grund af Formindskelsen af Øens Besætning maatte søges noget forstærkede, for at de, og da navnlig det nordlige Brohoved, kunde sikkert mod Overrumpling; Graven ved sidstnævnte Værk blev derfor gjort bredere og dybere, dets Strube blev lukket ved en Palissadering, og umiddelbart foran Broen blev der opført en Tambour. Da Tilbagetrækningen af vore Forposter ikke medførte nogen væsenlig Forandring i de fjendlige Forposters Placering, og da der fra Besætningen paa Als i Henhold til Ministeriets Paalæg om at undgaae aggressive Skridt blev iagttaget en stor Tilbage-

holdenhed, saa vare de Sammenstød, som fandt Sted i den her omtalte Periode, kun faa og betydningsløse. Opmærksomheden var navnlig bleven henledet paa Egersund, hvor der den 14de om Aftenen fra et fjendtligt Batteri blev skudt paa en Kanonbaad, som var posteret i Flensborg Fjord ud for det nævnte Sted, og som havde lagt temmelig nær ind til Kysten; Besætningen paa Kanonbaaden led ved denne Uforsigtighed et Tab af 1 død og 1 saaret Menig. Den 16de Juni indberettedes der ligeledes fra Egersund, at fjendlige Tropper havde bemægtiget sig Færgen sammesteds tilligemed nogle, tildels ubrugeliggjorte Baade og Smaafartøjer, og at det var hans Hensigt ved Hjælp af disse at slaae en Bro over Sundet. General Hansen underrettede Commandeurcapitain Paludan derom og forespurgte, ihvorvidt Denne kunde træffe Foranstaltninger imod et saadant Foretagende. Da Commandeurcapitainen dels paa Grund af en Skrivelse fra Marineministeriet, hvori det paabødes ogsaa ham at undgaae aggressive Skridt, dels paa Grund af Misligheden ved en Expedition mod Egersund fra Søsiden, naar den østlige Kyst af Sundet var besat af Fjenden, fraraadede en saadan, lod General Hansen, der ogsaa ansaa Punktet for at ligge for langt borte fra vor Stilling, til at man burde foretage nogen Operation derimod fra Landsiden, denne Sag falde. Efterat Krigsministeren imidlertid havde erholdt Indberetning om det Passerede, udtalte han under 18de Juni i en Skrivelse til General Hansen, at vor defensive Stilling ikke burde forhindre os i alvorligt at møde saadanne aggressive Skridt fra Fjendens Side som en Broslagning over Egersund, og beordrede ham til efter Aftale med Commandeurcapitain Paludan at træffe de fornødne Foranstaltninger mod dette Foretagende. Som Svar

En af vore Kanonbaade beskylder ved Egersund; — fjendlige Tropper bemægtige sig Færgen sammesteds.

Overvejelser fra vor Side for at forhindre en mulig Broslagning ved Egersund.

herpaa fremsendte General Hansen et Udkast til en Plan for en Operation mod Egersund, men da han paa Grund af Vanskeligheden ved Udførelsen og Foretagendets sandsynlige Resultatløshed alvorligt fraaadede det, faldt Sagen dermed bort. — At eventuelle Operationer af Styrken paa Als gennem Sundeved eller ved Landsætning paa andre Punkter af Slesvigs Kyst med det Formaal at understøtte General Hedemann, naar Denne maatte blive angreben, vare bragte paa Bane af Ministeriet, er allerede tidligere omtalt, ligesom ogsaa, at Tanken derom atter faldt bort, da den hverken fandt Tilslutning hos Overgeneralen eller hos General Hansen.

Den 20de Juni forstærkedes Besætningen paa Als med et 12 Pds. Batteri under Capitain Grove; Batteriet var monteret som Fæstningsskyts og anvendtes som saadant i de nærmest Sønderborg anbragte Kanonplacements. Den 26de Juni kom det til Commandantens Kundskab, at der gik Rygter om, at Preusserne vilde angribe vore Tropper ved Haderslev den 28de, og den 27de om Morgenen Kl. 1¹/₂ fandt det ved den tidligere omtalte, fjendlige Recognoscering mod Sønderborg forefaldne Sammenstød Sted, hvorved der imidlertid, da Fjenden ved vore Vedetters Skydning strax trak sig tilbage, ikke udviklede sig nogen videre Fægtning; 1 Menig af Vore blev ved denne Lejlighed saaret. Paalidelig Efterretning om den fjendlige Bevægelse Nord paa, som disse Rygter og den foretagne Recognoscering gave Anledning til at formode, erholdtes først den 29de, idet der til Sønderborg indløb en Melding fra Kutteren Neptun om, at c. 25,000 Mand fjendlige Tropper, der vare i Marche Nord paa, alt vare ankomne til Gjenner. Commandeurcapitain Paludan løb strax med Skirner Nord paa for at bringe

Efterretning or-
holdes om den
fjendlige Bevæ-
gelse Nord paa.

General Hedeman den i saa Henseende fornødne Efterretning, som dog måtte formodes tidligere at være naaet til Generalen ad anden Vej. Ligeoverfor Als syntes ingen Forandring at være foregaaet i den fjendlige Postering, hvilket dog efter det tidligere Anførte i Virkeligheden ikke var Tilfældet.

Det i Sundeved efterladte, fjendlige Observations-corps, hvis Sammensætning fremgaaer af Bilag 36, havde blandt Andet den Opgave foreløbigt saa meget som muligt at skjule den øvrige Armees Fremmarche, og Oberst Ranzow lod derfor den 28de de 5 Batailloner, Dragon-Divisionen og Batteriet, som udførte Bevogtnings-tjenesten i Sundeved, forblive staaende i deres hidtil havde Stilling og kun foretage enkelte, mindre Cantonnementsforandringer. Resten af Oberstens Styrke, den 3die slesvig-holstenske samt den hamborgske Bataillon, den hanseatiske Dragon-Escadron og 1 slesvig-holstensk Batteri, forblev i Flensborg, hvorfra den førstnævnte Bataillon havde detacheret 1 Compagni til Lyksborg, og den hamborgske Bataillon 1 Compagni til Wassersleben. Da imidlertid den af Afdelingerne i Sundeved indtagne Linie over Adsbøl, Bøgeskov og Borup forekom Obersten altfor udstrakt, til at man deri kunde haabe at modstaae et Angreb, beordrede han allerede den 29de Juni en større Concentration af disse Afdelinger, idet han samlede 3½ Bataillon og 1½ Batteri i en Bivouak ved Ringenæs Kirke og lod Forposttjenesten paa Linien mellem Adsbøl og Bøgeskov udføre af 1½ Bataillon og et Detachement Cavaleri, ligesom han ved Cavaleripiketter i Felsted, Borup og Bøgeskov sikrede Posteringens venstre Flanke; 1 Bataillon forlagdes til Kvers, og den hanseatiske Escadron blev beordret til at forlade Flensborg og indtage et Cantonnement i Hokkerup. For endelig at sikre sig imod, at der blev bragt Efterretning til Als

Det fjendlige
Observations-
corps's Stilling
i Sundeved.

om hans Troppers Stilling og overhovedet om hvad der var igjære paa den tyske Hærs Side, lod Obersten Natten mellem den 28de og 29de Juni den for sin Dansksindethed særligt bekendte Retsskriver Sørensen i Broager opsnappe og transportere til Flensborg. I Løbet af Dagen tilgik der Obersten de Efterretninger om et forestaaende Frembrud fra Als, der foranledigede hans tidligere omtalte Melding til General Wrangel, i hvilken Obersten desuden gjorde den Bemærkning, at det var hans Hensigt, hvis vore Tropper trængte frem gennem Sundeved, da at møde dem i den nu indtagne, concentrerede Opstilling og eventuelt at trække sig tilbage til Krusaa, hvor i saa Fald en fra Flensborg fremsendt Bataillon skulde optage ham; hvis Angrebet derimod skete over Lyksborg, mente han at ville have stor Vanskelighed med at dække Flensborg, idet der sammesteds strax kun vilde kunne raades over den meget svage Garnison. Endnu før General Wrangel tog den ovenfor antydede Beslutning, at forstærke det efter den indløbne Melding sandsynligvis stærkt truede Observationscorps i Sundeved, sendte han en Ordre til Oberst Ranzow om i hvert Fald at betragte Dækningen af Flensborg som sin Hovedopgave, hvorfor Generalen ikke kunde ansee Fjernelsen af den ene Bataillon fra Byen for tilraadelig. — Formiddagen den 30te Juni forløb imidlertid, uden at der af Besætningen paa Als foretoges nogen Bevægelse fremad, og ved Patrouillering henimod Dybbølhøjderne opdagedes der heller ikke nogen Forandring i vore der staaende Posters Opstilling. Først hen paa Eftermiddagen saacs en Afdeling af vore Tropper, hvis Styrke ansloges til 1 Bataillon, 1 Deling Cavaleri og 4 Kanoner, under Fremrykning paa Flensborg-Vejen henimod de der staaende Forposter, hvilken Afdeling dog, uden at det kom til noget Engagement, atter trak sig tilbage;

Recognoscering
af vore Tropper
i Sundeved den
30te Juni.

tillige blev det senere meldt Oberst Ranzow, at der om Aftenen var ankommet en af vore Jægerafdelinger til Egersund. De fornævnte, paa Flensborg-Vejen bemærkede Tropper vare en Del af et større Recognosceringscommando, som General Hansen havde fremsendt, dels for om muligt at forebygge de natlige Allarmeringer, hvorved Besætningen paa Als i den sidste Tid flere Gange var bleven foruroliget, dels for at vildlede Fjenden med Hensyn til vore Operationer og endelig for at erfare, ihvorvidt Rygterne om Fjendens Fremmarche imod Nord vare grundede. Recognosceringen udførtes af 2den Infanteri-Brigades Afdelinger, 6te Linie-Bataillon, 2det Jægercorps og 2den Reserve-Bataillon, hvortil attacheredes 3die Batteri (Jessen) og det paa Als tilbageblevne Halvbatteri Espingoler under Major Meincke. Kl. 12 om Middagen marcherede Brigaden over Broen; 2det Jægercorps med 2 Kanoner dannede højre Fløj, 6te Linie-Bataillon ligeledes med 2 Kanoner venstre Fløj og 2den Reserve-Bataillon med 4 Kanoner Reserven. Uden at støde paa nogetsomhelst Fjendligt rykkede Commandoet saa hurtigt, som den ved det gennemskaarne Terrain nødvendiggjorte Forsigtighed tillod det, frem til tæt Ø. for Adsbøl. Under Fremrykningen bemærkedes kun enkelte, fjendlige Cavalerister, og først paa sidstnævnte Punkt saaes en større, fjendlig Styrke. General Hansen antog det imidlertid for urigtigt ved et Angreb paa denne at udsætte sig for muligen at blive trukken endnu længere bort fra Als, og da han iøvrigt saavel ved den foretagne Bevægelse som ved de indhentede Efterretninger havde opnaaet det ved Recognosceringen tilsigtede Formaal, gav han Ordre til, at Recognosceringscommandoet skulde vende tilbage til Als, hvor det ankom Klokken henad 10 om Aftenen.

Armeebefalingen, hvorved General Wrangel defini-

Ordre til det
10de Armee-
corps angaaende
dets Tilbage-
marche til
Sundeved.

tivt anordnede det 10de Armecorps's Tilbagegang til Sundeved for at der kunde være tilstrækkelige Kræfter tilstede under den førnævnte Eventualitet, findes i Bilag 38. Ifølge denne Befaling, der var udstedt i Christiansfeld om Aftenen den 30te Juni, skulde General Halkett den følgende Dag sætte sig i Marche med sit hele Armecorps Syd paa; 1 Brigade Infanteri, anbragt paa Vogne, det hele Cavaleri og det ridende Artilleri skulde sendes forud. I Aabenraa skulde han efterlade 1 Bataillon og 1 Cavaleri-Regiment samt nogle Stykker Skyts; hele den øvrige Styrke skulde placeres i Sundeved. Med Hensyn til den paa sidstnævnte Sted efterladte Styrke da led Befalingen paa, at Oberst Ranzow ved en Coureer skulde gives Ordre til strax at afmarchere med de ham underlagte Tropper til Flensborg for at overtage Commandoen sammesteds, idet han i Sundeved kun efterlod som Forposter de 2 ham tildelte Escadroner, hvilke det da skulde paalægges, hvis en Fremrykning af vore Tropper fra Als fandt Sted, at averttere saavel ham som General Halkett derom; den ene Escadron skulde i saa Fald have Ordre til at repliere sig paa Aabenraa, den anden paa Flensborg. Iøvrigt blev det samtidigt meddelt General Halkett, at det var General Wrangels Hensigt at lade de preussiske og slesvig-holstenske Tropper blive staaende mellem Haderslev og Kolding.

Som Følge af den givne Befaling blev der af det 10de Armecorps skaffet Vogne tilveje til de 3 Batailloner af Avantgarden, som den 1ste Juli om Morgenen afgik fra Haderslev tilligemed Husar-Regimentet Königinn, der igjen skulde afløse det 1ste Dragon-Regiment ved Avantgarden, det hannoveranske, ridende Bateria og det brunsvigske Bateria, og disse Tropper ankom

saa betimeligt til deres Bestemmelsessteder, at den dem anviste Forpostlinie i Sundeved kunde indtages endnu samme Dags Aften. Den 2den lette Bataillon disloceredes til Kiding og Bøgeskov, den 3die lette Bataillon til Fiskebæk og Adsbøl, den 2den brunsvigske Bataillon og det brunsvigske Batteri til Graasteen og den 1ste brunsvigske Bataillon, der havde erholdt Ordre til at afmarchere fra Flensborg for atter at slutte sig til 4de Brigade, til Ringenæs; Husar-Regimentet Königinæ forlagdes til Felsted og Omegn, det ridende Batteri til Ladegaard. Avantgardecommandeuren, General Schnehen tog sit Hovedkvarter i Graasten. De øvrige Afdelinger af det 10de Armeecorps, som havde deltaget i Fremrykningen Nord paa, marcherede den 1ste Juli til Aabenraa og Omegn og ankom den paafølgende Dag til Sundeved. Armeecorpsset indtog den 2den Juli den for samme bestemte Stilling saaledes, at Avantgarden og den 1ste Brigade placeredes i 1ste Linie, henholdsvis ved Graasten og Borup, medens 5te Brigade som Reserve for disse indtog et Cantonnement i Omegnen af Kvers. I Aabenraa og Omegn blev efterladt 1ste Bataillon af det 5te hannoveranske Regiment og det 1ste Dragon-Regiment.

Fordeelingen af det 10de Armeecorps efter dets Ankomst til Sundeved.

Den ifølge General Wrangels Befaling til Oberst Ranzow afsendte Coureer indtraf hos denne den 30te om Aftenen, netop da den ved Recognosceringen fra Als fremkaldte Allarmering var tilende, og overbragte ham Ordren til at trække sig tilbage til Flensborg, idet det samtidigt blev ham påalagt dels foruden Flensborg at besætte Krusaa og Kobbermøllen, dels at drage Omsorg for den fuldstændige Sikkring af Kystbatterierne, dels endelig at forsøge Besætningen i Lyksborg, hvorhen hidtil kun 1 Compagni havde været detacheret, saaledes

at den erholdt en Styrke af 1 Bataillon. Oberst Ranzow brød i Overensstemmelse med denne Befaling den 1ste Juli Kl. 12^{1.2} om Morgenen op med samtlige Tropper med Undtagelse af de 2 meklenborgske Escadroner og ankom Kl. 6 om Morgenen til Krusaa. Han efterlod her de 2 oldenborgske Batailloner, den meklenborgske 2den Musketer-Bataillon, det meklenborgske Batteri og den hanseatiske Escadrón samt en preussisk Jægerafdeling, bestaaende af 2 Officerer og 140 Mand, som om Formiddagen var ankommen Syd fra til Flensborg, og som foreløbigt var bleven stillet under Oberst Ranzows Befaling. Med de 2 andre Batailloner rykkede Obersten til Flensborg, hvor han opslog sit Hovedkvarter. Hele den 3die slesvig-holstenske Bataillon tog Cantonnement i Lyksborg. Af de 2 i Sundeved efterladte, meklenborgske Escadroner bivouakerede den ene ved Graasten, hvorfra Flensborg-Vejen og Egersund observeredes, den anden i Felsted, hvorfra den observerede Aabenraa-Vejen og Terrainet mellem denne og Flensborg-Vejen til henimod Bøgeskov, i hvilken Stilling de dog kun forbleve en kort Tid, da, som berørt, allerede samme Dags Eftermiddag de først fra Haderslev afsendte Afdelinger af 10de Armeecorps indtog de af Escadronerne besatte Forpostlinie. — Da General Wrangel, som alt ovenfor berørt, havde til Hensigt foreløbigt at forblive med de preussiske og slesvig-holstenske Tropper i den nordlige Del af Slesvig, anmodede han General Halkett om i Forbindelse med det ham i Sundeved overdragne Hver specielt at ville sørge for Byen Flensborgs Sikkerhed, i hvilken Anledning saavel Commandantskabet i Byen som ogsaa de i denne og dens Omegn cantonnerende Tropper directe bleve underlagte hans Befaling. Med Hensyn til det 4de Dragon-Regiment, der under Fremrykningen havde været afgivet

til Armeens Reserve-Cavaleri, bestemte General Wrangel, at de 2 Escadroner skulde forblive ved dette, medens den tredie en af de nærmest paafølgende Dage skulde dirigeres paa Aabenraa. Iøvrigt troede Generalen sig stærk nok til at kunne møde den Styrke, vore Tropper kunde ventes at optræde med i den nordlige Del af Slesvig, hvorimod han for det Tilfælde, at uventet Hjælp skulde blive disse tildel, agtede atter at trække det 10de Armeecorps til sig. Indtil dettes Ankomst vilde han concentrere sin Styrke i Omegnen af Simersted og Magstrup, idet han tillige lod Defleererne ved Haderslev og Tyrning Mølle besætte, for her at afvente Ankomsten af Armeecorpsen, som under disse Omstændigheder havde at dirigere sin Marche paa Jegerup.

Samtidigt med at General Wrangel, der under Forventning om en mulig, fremadgaaende Bevægelse fra vore Troppers Side indtil den 3die Juli havde ladet de i den nordlige Del af Slesvig tilbageværende Tropper forblive i den af dem indtagne Stilling, gav General Halkett den nys anførte Meddelelse angaaende sine eventuelle Dispositioner, befalede han, da det viste sig, at vort Armeecorps blev roligt i sin Stilling bag den jydsk Grændse, en Omdislocation af de i Nordslesvig staaende Tropper, som han samtidigt lod indtage en noget mere tilbagetrukken Stilling. Den preussiske Linie-Brigade blev forlagt til Christiansfeld og Egnen N. for denne By og udstillede en Forpostlinie fra Grønninghoved over Sjelund, Aastorp og Brønøre til Steppinge; fra dette sidste Punkt og i vestlig Retning overtoges Bevogtningen af det slesvig-holstenske Corps, som forlagdes til et Cantonnement mellem Oxevad, Somersted, Magstrup, Styding og Skrydstrup. I anden Linie kom Garde-Brigaden, der forlagdes til Haderslev og Omegn, i hvilken sidste By General Wrangel opslog

Omdislocation
af de i Nord-
slesvig staaende,
tydske Tropper.

sit Hovedkvarter. Til Kystbevogtning N. og S. for Haderslev Fjord bestemtes det v. d. Tannske Fricorps, hvoraf allerede den 2den Juli en Afdeling under Captain Aldosser tilligemed 2 Haubitzer var bleven detacheret til Bevogtning af Orø Sund.

Med Hensyn til Besættelsen af Sundeved da havde General Wrangel den 3die Juli erklæret sig tilfreds med de af General Halkett truffne Foranstaltninger til Bevogtningen og saaledes bifaldet, at Generalen atter havde indtaget sin noget tilbagetrukne Stilling dersteds. Da han imidlertid erfarede Udfaldet af en af General Schnehen Natten mellem den 3die og 4de Juli foretagen Recognoscering, hvoraf det var fremgaaet, at Besættningen paa Als endnu stadigt om Natten lod Dybbølhøjderne ubesatte, tilkjendegav han den 6te Juli General Halkett, at han under de foreliggende Omstændigheder fandt det rettest, at det 10de Armeecorps atter skød sine Forposter frem til de nævnte Højder og der anlagde nogle Forskandsninger for at hindre vore Troppers Debouchering fra Brohovedet, hvilket Værk man dog ikke skulde angribe. For at udføre denne Befaling med saa liden Opoffrelse som muligt besluttede General Halkett at benytte Natten dertil og bestemte, at Fremrykningen skulde skee Natten mellem den 7de og 8de Juli. Imidlertid indtraf allerede Natten mellem den 6te og 7de Juli, i hvilken General Halkett iøvrigt lod foretage endnu en Recognoscering mod Dybbølhøjderne med samme Resultat som den tidligere, en Meddelelse fra General Wrangel, hvorefter der foreløbigt ingen Fægtning maatte engageres med vore Tropper, forsaavidt som dette kunde skee, uden at Vaabenæren led noget Afbræk, paa Grund af, at en Vaabenstilstand syntes nær forestaaende. Af denne Grund ønskede Generalen, forsaavidt vore Tropper holdt Dybbølhøjderne besatte,

En besluttet Besættelse af Dybbølhøjderne opgives paa Grund af Vaabenstilstandsforhandlinger.

at det 10de Armeeecorps skulde forblive i sin tidligere havde Stilling. Som Følge heraf contramanderede General Halkett den til den paafølgende Nat fastsatte Fremrykning. — Den af Overgeneralen udtalte Forventning var fremkaldt ved en Meddelelse, som var tilgaaet ham angaaende det Standpunkt, hvorpaa de politiske Forhandlinger ved det svenske Cabinets Mellemkomst for Øjeblikket stode, og det er da til disse Forhandlingers Gang efter det Tidspunkt, hvor vi sidst forlode dem, og overhovedet til den hele, politiske Situation denne Sag vedrørende, hvortil Fremstillingen nu skal vende sig.

Det vil af hvad der tidligere er anført angaaende de Forhandlinger, der fandt Sted i London, erindres, at Lord Palmerston som Svar paa den Note, der den 18de Maj overleveredes ham af Ridder Bunsen, og hvortil der var knyttet Forslag til Fredspræliminarien, under 19de Maj erklærede at ville tilstille Englands Gesandt i Kjøbenhavn Instruction om at anbefale et paa den i Præliminarierne indeholdte Tanke om en Deling af Slesvig efter Nationaliteterne grundet Forslag til den danske Regjerings Opmærksomhed. Efter hvad der fremgaaer af forskjellige, foreliggende Indberetninger til Forbundsdagen og til det preussiske Cabinet fra disses Gesandter i London, udtalte det danske Cabinet sig vel om dette Spørgsmaal saaledes, at det ikke kunde antages aldeles utilbøjeligt til at gaac ind paa Underhandlinger paa Basis af en Deling af Slesvig; men medens det preussiske Forslag kun omtalte en Del af Nordslesvig som Gjenstand for Afstaaelse og overhovedet behandlede dette Spørgsmaal som havende en mere underordnet Charakter, gik det danske Cabinet ud fra, at der ved Delingen maatte skee en saa vidt muligt fuldstændig Sondring mellem Nationaliteterne,

Underhand-
lingernes fore-
løbige Fortsæt-
telse i London

og at Delingslinien som en Følge heraf ikke kunde drages nordligere end fra Slien indtil S. for Husum. Ved saa stærkt afvigende Anskuelse var der naturligvis kun liden Udsigt til noget Resultat af de Underhandlinger, som i de første Dage af Juni Maaned fortsattes i London, hvorhen Kammerherre Reedtz og Baron Pechlin til den Ende vare sendte. Lord Palmerston, der paa Grund af den stærke Utilbøjelighed paa begge Sider til Eftergivenhed maatte mistvivle om at erholde noget Udbytte af en Mægling i den her omhandlede Retning, tænkte et Ojeblik paa at søge tilvejebragt en simpel Vaabenhvile, under hvilken de krigsførende Parters Tropper skulde blive staaende i de af dem indtagne Stillinger, idet han haabede, at den tilstedeværende Ophidselse af Gemytterne derved skulde dæmpes noget. Denne Tanke viste sig imidlertid snart uholdbar, idet den danske Gesandt erklærede ikke at kunne gaae ind paa Forslag til en Vaabenstilstand, som væsenligt afvege fra dem, der vare forelagte Lord Palmerston den 18de Maj. Paa disse Betingelser, hvori dog Lord Palmerston ved Conferencerne med de danske Befuldmægtigede mente at kunne faae indført den Modification, at den provisoriske Regjering skulde sammensættes af et ligestort Antal Medlemmer, valgte af det tyske Forbund og af Kongen af Danmark, og at den under Vaabenstilstanden skulde føre Regjeringen i begge Hertugdømmer, erklærede Ridder Bunsen aldeles ikke at kunne gaae ind. Han fastholdt, at hans Regjering, efterat den havde erklæret sig villig til at gaae ind paa de i Baron Arnims Skrivelse til Grev Vestmoreland af 22de Maj fremsatte Forslag, og efterat den havde erholdt Forbundsdagens Sanction saavel med Hensyn til disse som til de foreslaaede Fredspræliminier, baade af formelle og reelle Grunde ikke kunde optage Forhandlinger paa en herfra saa

afvigende Basis som den allerede engang forkastede, der indeholdtes i de danske Forslag af 18de Maj. Den af Lord Palmerston omtalte Modification med Hensyn til Sættelsen af en ny, provisorisk Regjering erklærede Ridder Bunsen for aldeles uantagelig, idet Forbundsagen ikke vilde indvillige deri, ligesom han heller ikke antog, at dette Forslag vilde kunne bringes til Udførelse i Hertugdømmerne. Det var efter Ridder Bunsens Formening overhovedet umuligt for Preussen at foreslaae, at den af Forbundsagen anerkjendte, provisoriske Regjering under Vaabenstilstanden skulde afløses af en Autoritet, der udnævntes af Kongen af Danmark, men han tilføjede, at saafremt Hensigten med Artiklerne 4 og 5 i de danske Vaabenstilstandsforslag kun skulde være den, at beskytte den danske Majoritet i Nordslesvig og sikre den en fuldstændigt fri Yttring med Hensyn til en eventuel Incorporation i Danmark, saa vilde dette efter hans Formening kunne naaes paa en anden Maade; han fremsatte til den Ende det Forslag, at Danmark og Tydskland hver skulde sende 1 politisk Commissair til Slesvig, og at disse i Forening med en 3die, der beskikkedes af England som mæglende Magt, og som ved Meningsforskjel skulde optræde som Voldgiftsmand, skulde have den fælles Opgave at paasee, at Alt, hvad der angik de 2 Nationaliteter, blev behandlet med fuldkommen Upartiskhed. Dette Project var det eneste, som Ridder Bunsen antog at kunne føje til de af Preussen foreslaaede Vaabenstilstandsforslag, og dette kun under den Betingelse, at disse uden Forbehold og øjeblikkeligt antoges af de danske Befuldmægtigede. Som en Følge af denne Fastholden fra begge Sider af de gjorte Forslag standse- des Underhandlingerne i London foreløbigt, og Kam-

merherre Reedtz og Baron Pechlin afrejste kort efter til Kjøbenhavn.

Medens disse Underhandlinger stode paa, var der i Anledning af det Resultat, hvortil man under Forhandlingerne i den ved Siden af Forbundsforsamlingen i Frankfurt af Delegerede fra de forskjellige, tyske Stater dannede Nationalforsamling var kommen, nemlig Udnævnelsen af en Rigsforstander og Overdragelsen af denne Værdighed til et Medlem af det østerrigske Kejsershus, i Berlin opstaaet en Ministerkrisis, som endte med, at flere af Cabinetkets Medlemmer, deriblandt Udenrigsministeren, Baron Arnim, indgave Begjæring om Afsked. I den preussiske Udenrigsministers Sted overtog Legationsraad, Friherre Schleinitz Ledelsen af Forretningerne, dog kun for efter nogle Dages Forløb atter at vige Pladsen for den hidtilværende Overpræsident i Provindsen Preussen, Auerswald, der under 26de Juni udnævntes til Ministerpræsident og tillige interimistisk til Udenrigsminister. Indtil henimod Midten af Juli Maaned vedblev dog Hr. Schleinitz som Understatssecretair at lede de udenrigske Anliggender, idet Legationsraad, Grev Bülow først den 13de Juli overtog den sidsnævnte Post. Da de Omstændigheder, der bevirkede denne Ministerkrisis, vare fremkaldte ved indre Forhold, blev den preussiske Regerings Stilling ligeoverfor Udlandet upaavirket deraf. Friherre Schleinitz, der saaledes blev den, der modtog Ridder Bunsens Indberetning om den Gang, de seneste Forhandlinger i London havde taget, og om det Forslag, som Hr. Bunsen havde gjort med Hensyn til Udnævnelsen af en Tilsynscommission for den provisoriske Regjering under Vaabenstilstanden, bifaldt de af Gesandten gjorde Skridt. Ministeren ansaa iovrigt den af Preussen opstillede Fredsbasis, Delingen af Slesvig, for uholdbar ligeoverfor den Fortolkning af dette Spørgs-

maal, som Danmark havde erklæret som Betingelse for at kunne gaae ind derpaa. Det preussiske Cabinet tænkte derfor paa om muligt at tilvejebringe en anden Fredsbasis, idet man nemlig var tilbøjelig til at lade Hertugdømmet forblive udelt og for Øjeblikket at afstaae fra Forlangendet om dets Optagelse i det tyske Forbund, mod at der til Gjengjæld indførtes en af Sidstnævnte garanteret, fælles Forfatning for Slesvig og Holsten; de forenede Hertugdømmer tænkte man sig da knyttede til Danmark ved en Personalunion, og for at gjøre Danmark mere tilbøjeligt til at gaae ind herpaa vilde man give denne Forbindelse en vedvarende Bestaaen ved at indføre den i Danmark gjældende Arvefølge i Hertugdømmerne. Det var imidlertid ikke den preussiske Regjerings Hensigt, at Fredspræliminaries som de foranstaaende med Nødvendighed skulde knyttes til Vaabenstilstandsbetingelserne; men idet den fremsatte dem for sin Gesandt i London som et Spørgsmaal, der kunde komme under Forhandling, erklærede den sig villig til ogsaa at afslutte en Vaabenstilstand uden Fredspræliminaries, med Hensyn til hvis Betingelser den, som ovenfor anført, billigede Gesandts Udtalelser under Forhandlingerne, idet den dog troede at kunne gjøre den yderligere Modification i de tidligere fremsatte Vaabenstilstandsforslag, at Spørgsmaalet om Skadesløsholdelsen for de opbragte Skibe og om Requisitionerne i Nørrejylland kunde forbeholdes senere Forhandling. Den 22de Juni bleve disse det preussiske Cabinets Anskuelser meddelte dets Gesandt i London. Forinden denne imidlertid modtog Underretning herom, havde de mundlige Forhandlinger, som vare førte imellem ham og Forbundsforsamlingens Gesandt paa den ene Side og Lord Palmerston paa den anden Side, foranlediget denne Sidste til at fremkomme med et nyt Forslag til en

Vaabensstilstand. Den 23de Juni oversendte han dette til den danske og den preussiske Gesandt ved det engelske Hof som det Resultat, hvortil han efter de 2 Parter Udtalelser var kommen med Hensyn til Betingelserne for en Overenskomst; han ansaa vel ikke disse for at være fuldstændigt tilfredsstillende for nogen af Modstanderne, men han troede dog, at begge Parter vilde finde dem antagelige. De Artikler, hvori Lord Palmerston formulerede sit Forslag til en Overenskomst, vare følgende:

- 1) Fjendlighederne mellem den danske og den tyske Styrke tillands og tilvands skulle ophøre saa snart, efterat disse Artikler ere undertegnede, som de nødvendige Befalinger dertil kunne blive udfærdigede. Al Blokade hæves paa samme Tid.
- 2) Alle saavel civile som militaire Fanger frigives paa begge Sider, og Ingen skal paa nogen af Siderne sagsoges eller paa nogen Maade fortrædiges for nogen Andel, som han kunde have taget i de sidste, politiske Begivenheder i Slesvig og Holsten.
- 3) Da de Danske have benyttet sig af Krigens Ret ved at opbringe og beslaglægge tyske Handelsfartøjer, og da de tyske Tropper have, som det i Krigstider undertiden skeer, i Jylland udskrevet Contributioner og Naturalpræstationer, saa skal det Første gaae op mod det Andet; og, hvis det ved Sammenligning senere skulde befindes, at en af Parterne paa denne Maade havde udskrevet eller sat sig i Besiddelse af et større Beløb end den anden, saa skal det mulige Overskud godtgjøres den tabende Part.
- 4) Ojeblikkeligt efter denne Vaabensstilstands Afslutning skulle begge Parter Tropper rømme Hertugdømmet Slesvig, idet Oen Als ansees og betragtes som en

Del af dette Hertugdømme. De danske Tropper trække sig tilbage mod Nord, de tyske mod Syd.

Alle Fricorpser, som maatte være blevne oprettede i Slesvig, Officerer og Menige, opløses og hjempermitteres, og de regulære, slesvigske Tropper, som maatte have tjent enten ved den danske eller den tyske Armee, skulle enten forlade dette Hertugdømme i Forening med den Part, hvem de have tjent, eller hjempermitteres.

- 5) Da det er nødvendigt at indsætte en midlertidig Bestyrelse for Hertugdømmerne Slesvig og Holsten i den Mellemtid, som maatte gaae hen, inden alle Stridspunkter ere saa fuldstændigt udjevnedes, at den regelmæssige Bestyrelse for begge Hertugdømmer fuldkomment kan gjenindsættes, er man bleven enig om Indsættelsen af en midlertidig, administrativ Commission til begge Hertugdømmers Forvaltning i Konge-Hertugens Navn og paa Hans Vegne. Denne Commission skal bestaae af 7 Medlemmer, hvoraf 3 udnævnes af Konge-Hertugen, 3 af Forbundet, og den 7de (der fungerer som Præsident) paa en Maade, der senere nærmere bliver at bestemme.

Denne Commission har kun at varetage Hertugdømmernes almindelige, administrative Forretninger, men skal ikke beklædes med nogen lovgivende Myndighed.

Da denne Commissions Indsættelse er paatænkt at skulle være et Skridt til Fred og Forsoning, og da dens Hensigt er at dæmpe saadanne Partifølelser, som de nyeste Begivenheder allerede maa have fremkaldt, saa skal denne Commission kun sammensættes af Mænd, som hverken paa den ene eller den anden Side have taget nogen activ Del i de

sidste, politiske Begivenheder i de tvende Hertugdømmer.

6. Hertugdømmet Slesvigs fremtidige Forhold ordnes paa en af de følgende Maader, der overlades til Konge-Hertugens Valg:

I. Hertugdømmet Slesvig kunde deles i 2 Dele efter Indvaanernes tyske eller danske Nationalitet: den sydlige eller tyske Del vilde da kaldes det søndre Hertugdømme, den nordlige eller danske Del det nordre Hertugdømme. Kongen vil da blive Medlem af det tyske Forbund i Egenskab af Hertug af Sydslesvig, ligesaavel som i Egenskab af Hertug af Holsten; Sydslesvig vilde da lig Holsten blive en Del af det tyske Forbunds Territorium, og Arvefølgen vilde da blive den samme for Sydslesvig som for Holsten.

Paa den anden Side vilde Nordslesvig ved sin Arvefølge knyttet til den danske Krone, og Souverainiteten over dette Hertugdømme vilde blive uadskilleligt forenet med den danske Krone.

- II. Skulde denne Ordning af Forholdene ikke vinde Bifald, kunde Hertugdømmet Slesvig forblive helt og udelt, ligesom det nu er, og vedblive som hidtil at blive administreret i Forening med Holsten; der skulde da være fælles Provindstænder for begge Hertugdømmer, hvortil begge Hertugdømmers Repræsentanter i forholdsmæssigt Antal kom sammen. I dette Tilfælde vilde Kongen af Danmark, ligesom nu, vedblive at være Medlem af det tyske Forbund som Hertug af Holsten, men vilde derimod ikke blive Medlem af Forbundet som Hertug af Slesvig. Ingen Forandring vilde da foregaae i Slesvigs Arvefølge.

Disse Forslag fremkaldte vel fra den preussiske Gesandts Side allerede den paafølgende Dag nogle Modbemærkninger, men hvad selve Spørgsmaalet angik, da maatte dette henstilles til de respective Regjeringer, idet Gesandternes Fuldmagter kun udstrakte sig til de tidligere omtalte Forslag. Saavel det danske som det preussiske Cabinet havde imidlertid, da dette Lord Palmerstons Forslag modtoges af dem, Opmærksomheden rettet paa de Forhandlinger, der, som tidligere omtalt, netop i denne Periode indleledes ved Mellekomst af det svenske Cabinet. Begge de stridende Parter, der havde opgivet Haabet om at see deres Interesser fremmede ved en energisk Optræden fra Englands Side, søgte nemlig nu ad anden Vej saavidt muligt at gjøre disse gjældende under den ved den svenske Regjerings Mellekomst og tildels active Optræden noget forandrede, politiske Situation, idet Rusland og Sverig nu bleve de Magter, hvis Indflydelse maatte antages hurtigst og sikkert at kunne fremkalde en Standsning af Fjendlighederne. Ønsket om en saadan Standsning var nu ikke mindre hos Preussen end hos Danmark; Klagerne fra de blokerede Østersøstæder begyndte nemlig at lyde stedse højere, og Sagernes Stilling i Frankfurt gjorde det ønskeligt for Preussen saa snart som muligt at faae frie Hænder.

Det vil af hvad der tidligere er fremsat, erindres, at Kongen af Sverig efter Mødet med Kong Frederik den VIIde i Malmø sendte en Adjudant til Berlin med en Erklæring om sin Tilbøjelighed til at standse de svenske Troppers Bevægelser, naar Preussen vilde give den Forsikkring, at de tyske Tropper i intet Tilfælde skulde overskride Jyllands Grændse eller gjøre Landgang paa de danske Øer. Skjøndt den svenske Regjering ved sin Overenskomst med den danske om under visse Omstændigheder at stille et Hjelpecorps og ved en Del af

dettes Overføring til Fyen tilsyneladende havde stillet sig paa den danske Regjerings Side, og skjøndt den, som alt, berørt, oftere havde udtalt sin Anskuelse med Hensyn til det Berettigede i Danmarks Optræden i det hele Spørgsmaal, saa tydede dog de Indberetninger, som det preussiske Cabinet modtog fra sin Gesandt ved det svenske Hof, stadigt paa, at Denne ikke antog det for den svenske Regjerings virkelige Hensigt, saafremt den kom til at staae alene, at ville bryde med Tydskland, ligesom han ogsaa af forskjellige Udtalelser i Pressen uddrog den Slutning, at den svenske og norske Befolkning var stemt imod Krigen for Danmarks Skyld. — Hvad Rusland angik, da syntes det, at Forbundstropperne Rømning af Jylland af denne Magt var bleven meget gunstigt optaget, og at den i høj Grad havde været utilfreds med den af de danske Tropper den 28de Maj fremkaldte Kamp. Senere havde der vel for det preussiske Cabinet været nogen Anledning til Frygt, da man fra dansk Side af al Evne havde søgt at virke for en activ Optræden af Rusland — en Opgave, som saaledes særligt var stillet den efter Kongemødet i Malmø den 11te Juni til Sct. Petersborg sendte og den 27de s. M. til Kjøbenhavn retournerede General Oxholm —, men de i den sidste Tid i Berlin modtagne Efterretninger lode dog paa, at en slig, activ Optræden neppe var at befrygte.

Da derfor den Erklæring, som Kong Oscars Adjutant overbragte til Hoffet i Berlin, ingenlunde indeholdt nogen ubetinget Tilslutning til den danske Sag, men kun en Beslutning af det svenske Cabinet om at ville forhindre, at den tydske Invasion strakte sig udover Hertugdømmernes Grændser, saa besluttede den preussiske Regjering sig til at gjøre et Skridt saavel ved det russiske som ved det svenske Cabinet for at

søge at paavirke førstnævntes Stemning med Hensyn til Stridsspørgsmaalet og for ved sidstnævntes Mellemkomst om muligt at søge en Overenskomst bragt tilveje med Hensyn til Betingelserne for den ønskede Vaabenstilstand. Som Følge af denne Beslutning sendtes General Pfuel den 23de Juni til Sct Petersborg, og Grev Pourtales den følgende Dag til Malmø. Med Hensyn til Førstnævntes Sendelse skal her blot bemærkes, at den ikke synes at have fremkaldt noget Resultat af Betydning, da Rusland, saaledes som det blandt Andet fremgaaer af en Circulairdepeche af 6te Juli fra Grev Nesselrode, vedblivende saa et Overgreb fra Tydsklands Side i dets Optræden mod Danmark og gjorde sin Afholdelse fra en fremtidig Indgriben afhængig af, at Forbundet lod sine Nabostater uantastede og ej søgte sit Gebetsomraade udvidet.

Den preussiske Regjering beslutter at indlede Underhandlinger om en Vaabenstilstand under avensk Mægling.

Hvad Grev Pourtales's Sendelse angaaer, da ville de Vaabenstilstandsbetingelser, hvorpaa det preussiske Cabinet nu troede at kunne gaae ind, frengaae af det Udkast, som Greven medbragte til Sverig som Grundlag for de Forhandlinger, han skulde søge at indlede, og hvis Indhold var følgende:

- 1) Fjendlighederne tillands og tilvands ophøre øjeblikkeligt og fuldstændigt.
- 2) Alle politiske- og Krigsfanger sættes ufortovet og uden Indskrænkning i Frihed.
- 3) Alle de opbragte Skibe, tilligemed dem, som man fra Krigens Begyndelse har belagt med Embargo, tilbagegives strax tillige med deres Ladninger, og alle Blokader ophøre.

Den af Danmark fordrede Skadeserstatning for de i Jylland udskrevne Contributioner saavel som den af det tyske Forbund fordrede Skadeserstatning for de for den 20de Juni prisdømte Skibe

og Ladninger skal discuterer og bestemmes samtidigt med de Underhandlinger, som under Englands Mægling skulle aabnes til Afslutning af en definitiv Fred.

- 4) De 2 Hertugdømmer saavel som de dertil hørende Øer skulle i deres hele Udstrækning rommes af det tyske Forbunds og Danmarks Tropper. Da imidlertid Holstens fuldkomne Rømning ikke kan finde Sted uden den tyske Forbunds dags Samtykke, skulle de tyske Tropper concentrere sig i den sydlige Del af Hertugdømmet paa Elbens Bredder. Rømningen af Oen Als skal finde Sted samtidigt med Forbundstroppernes definitive Tilbage-marche over Elben.
- 5) Den siden Fjendlighedernes Begyndelse de facto bestaaende Øvrighed i de 2 Hertugdømmer skal vedblive at styre Slesvigs og Holstens Anliggender i Kongens Navn i de første 14 Dage efter Vaabenstilsandens Afslutning. Efter denne Tids Forløb skal den afløses enten af 6 Personer, der af Kongen af Danmark udpeges mellem 12 Candidater, som vælges af Slesvigs og Holstens Proindsialstænder, der træde sammen i dette Øjemed og skride til Udførelsen af dette Valg i de første 8 Dage efter Afslutningen af Vaabenstilsanden, eller af 6 Personer, valgte mellem de to Hertugdømmers Notabler, hvoraf 3 skulle vælges af Kongen af Danmark, 3 af den tyske Forbunds dag.

Disse 6 Personer skulle enes om Valget af en 7de til at fungere som Præsident, hvilken ligeledes vilde være at tage af de 2 Hertugdømmers Indvaanere, og skulde det være umuligt at komme til Enighed om dette Valg, skal England som mæglende Magt opfordres til at udnævne

denne Præsident, bestandigt indenfor de nyligt angivne Grændser.

- 6) Saalænge Vaabenstilstanden varer, kunne alene følgende Tropper forblive i Hertugdømmerne for der at staae til den i Overensstemmelse med foregaaende Artikel indsatte Autoritets Disposition, nemlig: i Hertugdømmet Holsten denne Provindses Forbundscontingent (ifølge de statistiske Angivelser 3600 Mand), og i Slesvig enten de slesvigske Tropper, indskrænkede til det Antal, som fandtes i Hertugdømmet før Fjendlighedernes Begyndelse, eller Kadre, om hvis Dannelse man maa enes ved Afslutningen af Vaabenstilstanden.

Friskarerne skulle ligeledes romme Hertugdømmerne med Undtagelse af dem iblandt dem, der ere Indfødte i Hertugdømmerne, hvilke skulle hjempermitteres.

- 7) Kongen af Danmark og den tyske Forbundsdag skulle hver paa sin Side udnævne en Commissair, som skal residere i Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden for officielt at vaage over Opfyldelsen af foregaaende Betingelser saavel som over Lovenes upartiske Haandhævelse saavel for Danske som for Tydske. Storbritannien indbydes som mæglende Magt til ligeledes at sende en Commissair, der ved sin Nærværelse og sine Raad kunde bidrage til at udjevne de Meningsforskjelligheder, der kunde opstaae mellem de ommeldte Commissairer.
- 8) De contraherende Parter ville forlange Storbritanniens Garanti for den nøjagtige Udførelse af Artiklerne i nærværende Vaabenstilstandsconvention.

De 3 Forslag, der saaledes kom til at foreligge under Forhandlingerne i Malmø, vare de danske Vaabenstilstandsforslag af 10de Juni, de, som Grev Pourtales selv medbragte, og endelig de af det engelske Cabinet opstillede af 23de Juni. Forhandlingerne førtes mellem Grev Pourtales og Kammerherre Reedtz under Baron Stjernelds Mægling; nogle Dage senere, nemlig den 29de, afrejste den danske Udenrigsminister, Grev Knuth, til Malmø, hvor man endelig den 2den Juli kom overens om en Vaabenstilstandsconvention, som man, for at ikke yderligere Tid skulde gaae tabt med formelle Skridt hos de andre, mæglende Magter, besluttede at give Formen af en Overenskomst mellem de 2 krigsførende Magters commanderende Generaler. Conventionens Indhold var følgende:

Vaabenstilstandsconventionen af 2den Juli.

Undertegnede ere efter at have udvexlet de Fuldmagter, hvormed de i det Ojemed, ved en Vaabenstilstand at ende Fjendlighederne mellem de under deres Overbefaling staaende, tvende Armeer, ere blevne forsynede af deres respective Souverainer, Hs. Majestæt Kongen af Danmark og Hs. Majestæt Kongen af Preussen, som handlende i eget Navn og for det tyske Forbund, komne overens om følgende Punkter:

- 1) Fra den Dag i Dag af skal der indtræde en fuldstændig Standsning af Fjendlighederne tillands og tilsøs i 3 Maaneder med en Opsigelsesfrist af 1 Maaned for hver af de tvende contraherende Parter. Naar ingen Opsigelse finder Sted fra den ene eller den anden Side, skal en Forlængelse af Vaabenstilstanden blive anseet som vedtagen paa begge Sider.
- 2) Naar Vaabenstilstanden bliver opsagt af den ene af de tvende Contrahenter, skal det staae begge Armeer frit for atter at indtage de Stillinger.

som de havde inden den 27de Juni, og som ere betegnede paa det nærværende Overenskomst vedføjede Kort.

- 3) De ved Hs. Majestæt Kongen af Danmarks Marine iværksatte Blökader skulle ophøre, og Befaling i saa Henseende skal ufortøvet gives de Commanderende paa de kongelige, danske Krigsskibe.
- 4) Alle Krigsfanger og politiske Fanger skulle uden Ophold og uden Forbehold sættes i Frihed.
- 5) Alle siden Krigens Begyndelse opbragte og beslaglagte Skibe skulle gives tilbage i et Tidsrum af 10 Dage, efterat Vaabenstilstanden er undertegnet, hvilket Tidsrum ansees for nødvendigt, paa den ene Side for at sætte Skibene istand til at løbe ud, og paa den anden Side for at fuldføre Rømningen af Hertugdømmerne.

Preussen samtykker saavel i eget som i Forbundets Navn i, at Danmark holdes skadesløst for de Requisitioner in natura, som ere blevne hævede i Jylland for de preussiske og Forbundstroppernes Regning, og Danmark forpligter sig til at erstatte Værdien af de Ladninger, som ere blevne solgte eller ikke kunne tilbagegives in natura.

- 6) De tvende Hertugdømmer og de til samme hørende Øer skulle i deres hele Udstrækning uopholdeligt rømmes af de danske Tropper og Forbundstropperne. Imidlertid indrømmes det Danmark at lade de Hospitaler, Depoter og militaire Etablissementer, som befinde sig paa Oen Als, bevogte ved 400 Mand. Paa den anden Side indrømmes det, at et lignende Antal Forbundstroppe i samme Øjemed besætter Staden Altona og andre Punkter, hvor der findes Hospitaler og militaire Etablissementer.

- 7) Da begge de contraherende Parter ønske snarest muligt at bringe Ro og Orden tilbage i Hertugdømmerne, saa ere de komne overens om, at Administrationsmaaden, saaledes som den bestod forend Begivenhederne af Marts Maaned, skal gjenoprettes, saalænge Vaabenstilstanden varer. Den fælles Regjering for begge Hertugdømmer skal sammensættes af 5 Medlemmer, der vælges blandt begge Hertugdømmers Notabler, og som nyde almindelig Agtelse og Tillid, hvilke skulle administrere Hertugdømmerne efter de bestaaende Love og Forordninger i Kongen af Danmarks Navn, i Hans Egenskab som Hertug af Slesvig og Holsten og med samme Myndighed med Undtagelse af den lovgivende Magt. 2 af disse Medlemmer skulle vælges af Kongen af Danmark for Slesvig og 2 af Kongen af Preussen i det tyske Forbunds Navn for Hertugdømmet Holsten. Disse 4 Medlemmer skulle vælge et 5te, som indtager en Præsidents Stilling, og skulde man ikke kunne komme overens om dette Valg, saa vil Storbritannien som mæglende Magt blive opfordret til at betegne det 5te Medlem, som ligeledes vil være at vælge blandt Hertugdømmernes Beboere. Man er kommen overens om, at hverken de Medlemmer af Administrationen, der vare i Function for den 17de Marts, eller de, der siden denne Epoche have dannet Regjeringen, kunne faae Del i den nye Regjering, hvilken sidste skal træde i Function saasnart som muligt og senest 14 Dage efter, at nærværende Overenskomst er underskrevet.
- 8) Medens Vaabenstilstanden varer, skulle kun de nedenfor betegnede Tropper kunne forblive i Her-

tugdømmerne for at stilles til den efter den foregaaende Artikel fastsatte Autoritets Raadighed:

- a. I Hertugdømmet Holsten denne Provindses Forbundscontingent, reduceret til Fredsfod.
- b. I Hertugdømmet Slesvig Kadrene af de i Slesvig udskrevne Tropper. Disse Tropper skulle ikke overskride det i Fredstider sædvanlige Antal og skulle have deres Cantonnements saa nær som muligt ved deres Hjemsted.

De øvrige slesvigske og holstenske Tropper saavel som de Fricorps'er, der ere dannede af Indfødte fra begge Hertugdømmer, skulle afskediges, og de andre danske og tyske Friskarer skulle aldeles rømme Slesvig og Holsten.

Fuldbyrdselen af denne Artikel vil blive anbetroet militaire Commissairer, som skulle vælges ad hoc af de contraherende Parter, og som indbyrdes ville have at komme overens i denne Henseende.

- 9) Kongen af Danmark og Kongen af Preussen i det tyske Forbunds Navn skulle have Ret til hver at udnævne en Commissair, som skal residere i Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden og paa en officios Maade vaage over Opfyldelsen af foranstaaende Stipulationer saavel som over Lovenes upartiske Overholdelse baade for de danske og for de tyske Indvaaneres Vedkommende.
- 10) Hertugdømmet Lauenborg bliver bragt tilbage i samme Tilstand, hvori det befandt sig, førend Forbundstropperne rykkede ind.
- 11) De contraherende Parter ville søge Storbritanniens Garanti for den nøjagtige Opfyldelse af Artiklerne i nærværende Overenskomst om Vaabenstilstanden.
- 12) Det er udtrykkeligt vedtaget, at nærværende Over-

enskomsts Artikler i ingen Henseende skulle præjudicere Betingelserne ved den endelige Fred, og at hverken Danmark eller Tydskland opgiver de Fordringer og Rettigheder, som de hver for sit Vedkommende have gjort gjældende.

Saaledes skeet og udfærdiget in duplo o. s. v.

Efter Forhandlingernes Tilendebringelse sendte Grev Pourtales, saaledes som tidligere berørt, en Courcer over Kjøbenhavn og Kolding til General Wrangel for at underrette ham om det Passerede og derved forhindre muligt paatænkte, aggressive Skridt fra hans Side. Virkningen af denne Meddelelse er ligeledes tidligere omtalt, idet det er fremhævet, at Planen om, at General Halkett atter skulde rykke frem til Dybbølhøjderne, derved blev opgivet. For at opnaae Ratificationen af den afsluttede Convention fra den preussiske Regerings Side afrejste Grev Pourtales til Berlin, hvor han ankom den 5te Juli, ledsaget af den svenske Cabinetssecretair, Baron Manderstrøm, der paa den svenske Konges Vegne skulde søge at virke i samme Retning. Efter nogle Conferencer med den preussiske Udenrigsminister bleve disse Betingelser med nogle mindre Modificationer tiltraadte af Kongen af Preussen, og det blev bestemt, at Grev Pourtales den følgende Dag skulde overbringe General Wrangel Fuldmagten til at afslutte en Vaabenstilstand med den danske Overgeneral. Efter en Forhandling i et Statsraadsmøde den 10de Juli blev den saaledes modificerede Convention ratificeret ogsaa af Kongen af Danmark, og der blev tagen den Beslutning, at Kammerherre Reedtz skulde afgaae til det danske Hovedkvarter for at understøtte General Hedemann ved den formelle Afslutning af Vaabenstilstanden.

Ved den nævnte Convention maatte det preussiske

Cabinet naturligvis komme i en meget uheldig Stilling ligeoverfor den provisoriske Regjering, og det sees ogsaa under disse Forhandlinger at have været det meget magtpaaliggende, at Betingelserne for Vaabenstilstanden foreløbigt ikke kom til denne Regjerings Kundskab. Justitsraad Schleiden, der repræsenterede den provisoriske Regjering i Berlin, erholdt vel ved de Sammenkomster, han i disse Dage gjentagende søgte med Friherre Schleinitz, overfladisk Meddelelse om enkelte Punkter i Conventionen, men dennes Text lykkedes det ham ikke at erholde fuldstændigt meddelt. Den 7de Juli om Eftermiddagen, da Forhandlingerne vare sluttede, fandt der en Sammenkomst Sted mellem den preussiske Ministerpræsident og Justitsraad Schleiden, hvori Sidstnævnte vel ikke erholdt nogen yderligere Meddelelse angaaende selve Vaabenstilstandsbetingelserne, men derimod af Ministerpræsidenten indtrængende opfordredes til at ledsage Grev Pourtales paa dennes Rejse til Rendsborg for at medvirke til Fjernelsen af de Vanskeligheder, som muligt vilde opstaae fra den provisoriske Regjerings Side, med hvilken Grev Pourtales havde Ordre til at sætte sig i Forbindelse. Ifølge denne Opfordring afrejste Hr. Schleiden den 8de Juli tilligemed Grev Pourtales, der iøvrigt som militair Ledsager havde erholdt attacheret en Officer, Grev Münster, til Rendsborg, hvor de indtraf samme Dags Aften og strax søgte den provisoriske Regjering, hvoraf dog kun Regjeringspræsidenten, Hr. Beseler, og et enkelt Medlem, Hr. Bremer, vare tilstede. Grev Pourtales indskrænkede iøvrigt sine Forhandlinger med Regjeringen til at overrække samme en Skrivelse fra den preussiske Ministerpræsident, hvori Denne næst efter at meddele Afslutningen af den truffne Overenskomst underrettede Regjeringen om Hensigten med Grev Pourtales's Sendelse til General Wrangel; Mini-

sterpræsidenten udtalte sin Erkjendelse af, at nogle Punkter i Conventionen ikke vilde tilfredsstille den provisoriske Regjering, men tillige den Overbevisning, at man ikke under de nærværende Forhold vilde kunne opnaae noget større Resultat, og endelig det Haab, at Regjeringen vilde være rede til at bringe det Offer, der forlangtes af samme, for at en fredelig Tilstand kunde fremkaldes, under hvilken de endelige Forhandlinger om Ordningen af Forholdet mellem Hertugdømmerne og Kongeriget Danmark kunde skee under roligere Overvejelse og Bedømmelse af de gjensidige Fordringer. Den Meddelelse om Conventionens Indhold, som Grev Pourtales efter den preussiske Ministerpræsidents Yttringer til Hr. Schleiden havde at gjøre den provisoriske Regjering, fandt ikke Sted, idet Grev Pourtales's Udtalelser kun ganske almindeligt berørte de samme Betingelser, som alt vare den provisoriske Regjering bekjendte gennem Justitsraad Schleidens Indberetninger. Allerede Natten mellem den 8de og 9de rejste Grev Pourtales med sin militaire Ledsager videre til General Wrangels Hovedkvarter. — Den provisoriske Regjering, hvis fraværende Medlemmer strax saavidt muligt blev bragte tilstede, holdt den 9de Juli om Morgenen et Møde for at drøfte Indholdet af de den gjorte Meddelelser. Man kom her til Enighed om, at en definitiv Beslutning ikke kunde tages, forinden man kjendte Ordlyden af de foreslaaede Betingelser for Vaabenstilstanden, men Justitsraad Schleiden blev samtidigt bemyndiget til at underrette den preussiske Udenrigsminister om, at Medlemmerne af Regjeringen, saaledes som allerede tidligere meddelt det preussiske Cabinet, for deres Personer vare rede til at vige Pladsen, naar Landets Vel kunde fremmes ved et saadant Skridt. For saa hurtigt som muligt at fore denne Sag til en efter dens Anskuelse passende Afslutning bestemte Regjeringen endvidere, at

Den provisoriske
Regjerings
Skridt for at
modarbejde den
endelige Afslut-
ning af Vaaben-
stilstandscon-
ventionen.

dens Præsident, Hr. Beseler, strax skulde begive sig til General Wrangels Hovedkvarter for der navnlig at komme paa det Rene med Sagerne egenlige Stilling; Justitsraad Schleiden ledsagede Hr. Beseler paa denne Rejse. De ankom til Haderslev Natten mellem den 9de og 10de Juli, og sidstnævnte Dag fandt en længere Conference Sted i General Wrangels Hovedkvarter. Hr. Beseler udtalte ved denne Lejlighed, at den provisoriske Regjering som anerkjendt af Centralmagten i Tydskland kun efter en Beslutning af denne ansaa sig for berettiget til at træde tilbage; General Wrangel fandt navnlig de militaire Betingelser saa uheldige, at han besluttede at sende Capitain Fransecky, der var ansat som Adjutant ved Hovedkvarteret, til Berlin for at remonstrere derimod. I den Støtte, som Hr. Beseler saaledes fandt i General Wrangels Modvillie mod de opstillede, militaire Betingelser, saa den provisoriske Regjering en forøget Opfordring til at modarbejde Realisationen af den vedtagne Convention. Hr. Beseler og hans Ledsager rejste Natten mellem den 10de og 11te Juli tilbage til Rendsborg, hvorhen samtidigt Prinds Friederich af Noer begav sig, og her holdt den 11te Juli om Morgenen den saaledes fuldtallige, provisoriske Regjering et Møde, hvori man besluttede strax at sende Grev Reventlow til Berlin for at forhandle med det preussiske Udenrigsministerium om en mulig Tilbagetagelse af de vedtagne Vaabenstilstands-betingelser. Greven skulde under denne Forhandling udtale, at den eneste Betingelse, hvorunder den provisoriske Regjering mente at kunne slutte sig til Conventionen, var den, at den nye Regjering udtrykkeligt skulde have den Forpligtelse ikke at modtage Befalinger fra det danske Cabinet og kun at føre Regjeringen i Hertugdømmernes Interesse og i Overensstemmelse

med de bestaaende Love, at fremdeles de slesvig-holstenske Tropper ikke skulde opløses, men at der skulde vedblives med Rustningerne efter de alt trufne Anordninger, og endelig at det blev garanteret, at de efter Vaabenstilstandens Afslutning indledede Fredsunderhandlinger skulde føres paa Basis af den af Kongen af Preussen under 24de Marts afgivne Erklæring. Saafremt Grev Reventlow ikke kunde opnaae noget tilfredsstillende Resultat i Berlin, skulde han bogive sig til Frankfurt for hos Rigsforstanderen at varetage Hertugdømmernes Interesse. Grev Reventlow afrejste Natten mellem den 11te og 12te Juli fra Rendsborg, ledsaget af Justitsraad Schleiden, og ankom den 12te om Eftermiddagen til Berlin. Samme Dags Aften fandt en Conference Sted mellem Ministerpræsidenten, Grev Reventlow, Justitsraad Schleiden og Capitain Fransecky, der varede til langt ud paa Natten, og hvori Betydningen af enkelte Artikler i Vaabenstilstandsconventionen droftedes. Det preussiske Cabinet befandt sig i dette Ojeblik i en ikke ringe Forlegenhed, idet den afsluttede og ratificerede Vaabenstilstandsconventions Betingelser strax, da Rygtet derom naaede til Frankfurt, havde vakt megen Bevægelse i Nationalforsamlingen dersteds. I Mødet den 10de Juli gav dette sig tilkjende ved Beslutninger, hvorved man efter meget kraftige Udtalelser mod de Betingelser, som angaves i Pressen, udtalte, at det lovmæssigt var Rigsforstanderen, der alene og i Overensstemmelse med Nationalforsamlingen kunde træffe Afgjørelse om Krig og Fred. Der var saaledes al Udsigt til, at en Fastholden af Malmøconventionen fra Preussens Side vilde bringe det i Strid med hele det øvrige Tydskland og derved i en yderst uheldig,

isoleret Stilling. Dette i Forening med General Wrangels Modvillie mod de militaire Betingelser førte da til, at den preussiske Ministerpræsident i den ovennævnte Conference erklærede, at den preussiske Regjerings Stilling nu, efterat Forbundsdagen var bleven opløst, og den valgte Rigsforstander havde tiltraadt sin Function som Organ for Centralmagten i Tydskland, væsenligt havde forandret sig, og at han under disse Omstændigheder vilde bemyndige General Wrangel til ikke at afslutte Vaabenstilstanden paa de givne Betingelser og i ethvert Fald at forbeholde sig Rigsforstanderens og Nationalforsamlingens Ratification. Capitain Fransecky blev anmodet om at overbringe General Wrangel den nys berørte Bemyndigelse med Paalæg om ved fornyede Forhandlinger med den danske Overgeneral at søge de Punkter i Vaabenstilstands-betingelserne, som man ansaa for betænkelige, afgjorte i Tydsklands og Hertugdømmernes Interesse. For at forhandle de enkelte Punkter med Generalen ønskede Ministeren, at enten Grev Reventlow eller Hr. Schleiden skulde afrejse til Dennes Hovedkvarter og, ifald det kom til en Afslutning, da med den afsluttede Convention strax begive sig til Berlin for efter en Drøftelse af de enkelte, i Betragtning kommende Punkter at afgaae dermed til Frankfurt eller Wien for der at søge tilvejebragt den endelige Ratification. Den 13de Juli afrejste Capitain Fransecky til Haderslev, Grev Reventlow og Hr. Schleiden til Rendsborg, hvor de meddelte Regjeringen det preussiske Cabinets Ønsker. Regjeringen kunde vel, da Vaabenstilstands-betingelserne ikke endnu vare den fuldstændigt meddelte, ikke afgive nogen officiel Erklæring med Hensyn til disse; imidlertid gik den ind paa den preussiske Ministerpræsidents Ønske saaledes, at Grev Reventlow, ledsaget af Hr. Schleiden, afgik til

General Wrangels Hovedkvarter for mundtligt for Generalen at fremsætte de af den preussiske Ministerpræsident for den provisoriske Regjering udtalte Anskuelser om den Betydning, der blev at tillægge enkelte af Vaabenstilstandsbetingelserne, samt for at forsøge paa at faae disse saameget som muligt forandrede i Overensstemmelse med Regjeringens Onsker. De nævnte Afsendinge rejste Natten mellem den 13de og 14de Juli til Haderslev, hvor de ankom kort efter Capitain Fransecky. Efter i en Conference, der sidstnævnte Dag fandt Sted i Hovedkvarteret, af General Wrangel at have erholdt fortrolig Meddelelse om det fuldstændige Indhold af Vaabenstilstandsconventionen gave de sig strax til at overveje de Forandringer i Betingelserne, som de ansaa for nødvendige for overhovedet at gjore dem antagelige. Resultatet af denne Overvejelse forelagdes for General Wrangel i et særøgent Forslag, der udarbejdedes i Generalens Hovedkvarter. Det var navnlig Artiklerne 7 og 8, vedrørende Regjeringen i Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden og Forholdene med Hensyn til de slesvig-holstenske Tropper, som de nævnte Afsendinge fra den provisoriske Regjering ønskede at see forandrede, ligesom Artiklerne 9 og 10 af dem ansaaes for overflodige; tillige formentede de det nødvendigt, at der i Begyndelsen eller Slutningen af Conventionen tilføjedes et Forbehold med Hensyn til dennes Ratification af den tyske Rigsforstander, og henstillede endelig til Generalen, om det ikke maatte ansees for nødvendigt deri udtrykkeligt at udtale, at Medlemmerne af den provisoriske Regjering og disses Tilhængere ogsaa for Fremtiden forbleve stillede under det tyske Forbunds Beskyttelse. General Wrangel billigede disse Forslag og lovede den provisoriske Regjerings Afsendinge i hvert Fald at tage alt muligt Hensyn dertil under de indledede For-

handlinger og kun at afslutte en Vaabenstilstand paa ærefulde Betingelser. Den 15de Juli forlode Grev Reventlow og Justitsraad Schleiden igjen General Wrangels Hovedkvarter for at begive sig, den Første til Flensborg, den Sidste til Berlin, hvor han indtraf den 17de. Grunden til, at Ingen af dem i Overensstemmelse med den preussiske Ministerpræsidents Ønske forblev i Hovedkvarteret, var den, at der var Udsigt til, at det vilde trække længere ud med de indledede Forhandlinger, til hvilke Fremstillingen nu skal vende sig.

Saaledes som allerede i det Foregaaende er anført, ankom Kammerherre Reedtz den 12te Juli til General Hedemanns Hovedkvarter, hvorfra der strax afsendtes en Skrivelse til General Wrangel med Underretning om, at General Hedemann var autoriseret til med ham at afslutte en Vaabenstilstand paa de Betingelser, hvorom man var kommen overens i Malmø, samt at Kammerherre Reedtz var ankommen, og at Denne var beredt til at begynde de fornødne Forhandlinger med Grev Pourtales, om hvis forestaaende Ankomst til det preussiske Hovedkvarter der ligeledes var blevet meddelt den danske Overcommando Underretning. General Wrangel svarede herpaa den 13de Juli, at Grev Pourtales var ankommen til hans Hovedkvarter, og foreslog, at han og Kammerherre Reedtz den paafølgende Dag Kl. 10 om Formiddagen skulde begynde Forhandlingerne paa Gaarden Bellevue S. for Kolding, samt at man paa begge Sider skulde give Tropperne Ordre til at afholde sig fra alle Fjendligheder fra det ovennævnte Klokkeslet og til Kl. 5 om Aftenen, saalænge disse Forhandlinger stode paa. General Hedemann gik ind paa Generalens Forslag, og den 14de Juli Kl. 10 om Formiddagen fandt saa-

Vaaben-
stilstandsfor-
handlingerne
paa Bellevue
den 14de og 15de
Juli.

ledes det første Møde mellem de 2 Befuldmægtigede Sted. Allerede i denne første Sammenkomst søgte Grev Pourtales at faae indført væsenlige Forandringer i de militaire Betingelser, idet han navnlig fordrede, at Artikel 8 b i Vaabenstilstandsconventionen skulde forstaaes saaledes, at Hertugdømmet Slesvig kun skulde besættes med Afdelinger, henhørende til den slesvig-holstenske Hær, medens man fra dansk Side opfattede Bestemmelsen saaledes, at Kadrene af de tidligere i Slesvig udkrevne Tropper skulde reconstrueres for deraf at danne den i Conventionen stipulerede Besætning i Hertugdømmet. Kammerherre Reedtz, som ikke var forsynet med nogen Fuldmagt til at forandre de i Conventionen optagne Bestemmelser, kunde selvfølgelig ikke gaac ind paa dette Forlangende. Da imidlertid saavel han som Grev Pourtales ansaa det for ønskeligt at komme til Klarhed om, paa hvilken Maade baade denne og flere andre Differencer i Anskuelserne angaaende de militaire Betingelser muligen kunde lade sig udjevne, besluttede de at fortsætte Forhandlingerne den følgende Dag og da at søge disse Sporgsmaal yderligere drøftede ved specielle Militairbefuldmægtigede fra de commanderende Generaler. Kammerherre Reedtz meddelte strax efter Conferencen den 14de Juli General Hedemann, at der, hvis en Vaabenstilstand overhovedet kunde opnaaes, vilde medgaac nogle Dage, forinden den kunde afsluttes. General Hedemann foreslog som Følge heraf General Wrangel at afslutte en Vaabenhvile paa 3 Dage at regne fra den 14de Kl. 10 om Aftenen, et Forslag, hvorpaa General Wrangel gik ind med den Modification, at de 3 Dage skulde regnes fra den 15de om Aftenen. Allerede den 14de havde General Wrangel meddelt General Hedemann, at han havde givet den i hans Stab ansatte Major, Grev

Oriola Ordre til at assistere Grev Pourtales ved Forhandlingerne om de Bestemmelser af militair Natur, som maatte forekomme, og udtalt den Forventning, at General Hedemann ligeledes vilde lade Kammerherre Reedtz ledsage af en Officer af sin Stab, forsynet med fornøden Fuldmagt til at deltage i Forhandlingerne. Som Følge af denne Opfordring indtraf Major Læssøe den 15de Juli om Morgenen i Kolding og deltog i de Forhandlinger, som denne Dag fandt Sted paa Bellevue, og hvor de rent militaire Betingelser forhandlede for sig. De Punkter af Vaabenstilstandsconventionen, som General Wrangel i denne Henseende forlangte forandrede, vare hovedsagelig knyttede til Artiklerne 2, 4, 5, 6 og 8. Med Hensyn til førstnævnte Punkt forlangte han saaledes ved Vaabenstilstandens mulige Ophør atter at kunne indtage den Stilling, som han havde inde den 30te Juni om Aftenen; skjøndt Major Læssøe erklærede Opfyldelsen af denne Fordring for at maatte ansees som en stor Indrømmelse, saa udtalte han dog det Haab, at der deri ikke vilde findes nogen uovervindelig Vanskelighed med Hensyn til Afslutningen af en Vaabenstilstand. Angaaende Artikel 4 blev man enig om, at Udvekslingen af Fangerne kunde finde Sted i Kiel 8 Dage efter Afslutningen af Vaabenstilstanden eller om muligt tidligere, ligesom det ogsaa blev overladt til Enhver af Parterne, om de vilde sætte Fangerne i Frihed, forinden Udvekslingen kunde finde Sted. For den i Artikel 5 omtalte Rømning af Hertugdømmerne fra Forbundstroppernes Side forlangte General Wrangel en længere Frist til at udføre samme, og man blev under Forhandlingerne enig om at foreslaae denne fastsat til 18 Dage. Med Hensyn til Artikel 6 forlangte General Wrangel paa Grund af det store Antal af Syge, der fandtes paa Lazaretherne i Haderslev,

Flensborg, Slesvig og Altona, at maatte kunne efterlade paa hvert Sted 1 Compagni eller c. 200 Mand, forsaavidt Forbundstropperne ikke forbleve i Hertugdømmet Slesvig, til Opretholdelse af Ordenen dersteds; dersom Politistyrken i Hertugdømmet blev sammensat af Forbundstropper, ønskede Generalen kun den nævnte Besætning i Altona. Angaaende Artikel 8 erklærede General Wrangels Befuldmægtigede, at Denne kun kunde indlade sig paa at opløse Friskareafdelingerne, hvorimod han under ingen Omstændigheder vilde formindske Styrken af de til hans Armee hørende, slesvig-holstenske Tropper ved Hjemforlovning eller Afskedigelse; til Opretholdelse af Ordenen i Hertugdømmet Slesvig foreslog han der at efterlade de Afdelinger af de slesvig-holstenske Tropper, hvori de fleste, indfødte Slesvigere befandt sig, og hvis Styrke han anslog til c. 3000 Mand; Resten af det slesvig-holstenske Armeecorps skulde da forlægges til Hertugdømmet Holsten; paa en Besættelse af Slesvig med danske Tropper, selv om disse vare fødte og rekruterede i det nævnte Hertugdømme, vilde Generalen aldeles ikke gaae ind. Anskuelserne hos de 2 Befuldmægtigede navnlig om dette sidste Punkt stode meget skarpt imod hinanden, idet Major Læssøe erklærede, at man fra dansk Side umuligt kunde gaae ind paa Besættelsen af Slesvig med Insurgenttropper, og dette i ethvert Tilfælde kun, naar det tidligere 4de Jægercorps og det 1ste Dragon-Regiment af den paatænkte Regjeringscommission bleve reorganiserede saaledes. at der i dem kun fandtes fødte Slesvigere; der kunde da blive Tale om at lade disse besætte den sydligste Del af Slesvig, medens de til den danske Hær hørende, i Slesvig rekruterede Afdelinger besatte den øvrige Del af Hertugdømmet. Da de 2 Befuldmægtigede med Hensyn til dette Punkt slet ikke kunde naae til nogen

Overensstemmelse, søgte de at opstille en ny Combination, som de begge forpligtede sig til at forelægge for deres respective Generaler. Det Forslag, man saaledes kom til, var det, at Hertugdømmet Slesvig hverken skulde besættes af danske eller slesvig-holstenske Afdelinger, men af andre Tropper, henhørende til Forbundshæren, i et Antal af c. 3000 Mand, hvilken Styrke den paa-tænkte Regjeringscommission dog skulde kunne formindske, hvis den fandt det rigtigt. I dette Tilfælde vilde Udnævnelsen af Militaircommissairer være unyttig. Major Læssøe lod imidlertid tilføre Forhandlingsprotocollen, at han neppe troede, at hans Regjering vilde gaae ind derpaa uden at forbeholde sig at henlægge en større Besætning paa Als enten af danske eller svenske Tropper, en Tilføjelse, som Grev Oriola besvarede med en anden, nemlig at han ikke troede, at General Wrangel vilde gaae ind paa en slig Tilføjelse.

Gav saaledes Uenigheden om de militaire Betingelser og da navnlig angaaende Affattelsen af Conventionens Artikel 8 kun liden Udsigt til Tilvejebringelse af en Overenskomst, saa maatte dette i endnu højere Grad være Tilfældet ved Forhandlingerne angaaende de øvrige Punkter, saaledes som Grev Pourtales efter General Wrangels Ordre og i Overensstemmelse med Resultatet af de tidligere omtalte Forhandlinger mellem Generalen og den provisoriske Regjerings Afsendinge nu forlangte dem formulerede. Uoverensstemmelserne vare saa store, at man opgav, saaledes som først bestemt, at fortsætte Forhandlingerne den følgende Dag, idet Kammerherre Reedtz ansaa det for rettest endnu den 15de om Aftenen at begive sig til Kjøbenhavn for at conferere med Grev Knuth om Sagernes Stilling. Man blev imidlertid paa begge Sider enig om at søge tilvejebragt en Fortsættelse af Vaabenhvilen indtil den 19de om Aftenen for at afvente Tilbagekomsten af Kammer-

herre Reedtz, og blev der til den sidstnævnte Dag foreløbigt fastsat et nyt Møde af de Befuldmægtigede paa begge Sider. Opfordringen til at forlænge Vaabenhvilen udgik fra General Hedemann i en Skrivelse af 15de om Aftenen til General Wrangel, som den følgende Dag udtalte sin Tilslutning til dette Forslag.

Den danske
Overcommandos
Overvejelser
med Hensyn til
de mulige, frem-
tidige Opera-
tioner.

Den danske Overcommando maatte naturligvis strax efter den første Sammenkomst mellem Grev Pourtales og Kammerherre Reedtz ansee det for højst usandsynligt, at en Vaabenstilstand vilde komme istand, og den søgte derfor ogsaa strax at gjøre sig det klart, paa hvilken Maade den ved Fjendlighedernes snarlige Gjenoptagelse kunde lede Hærens Operationer med Udsigt til det største Resultat. Forkjærligheden, som Overcommandoen stedse nærrede for Als som Udgangspunkt for offensive Operationer, traadte atter frem i disse Overvejelser, men fandt en stærk Modvægt i den Betænkelighed, man nærrede paa Grund af Jydernes Stemning, som man mente vilde blive meget nedtrykt, naar Hæren atter ved Fjendens Fremrykning over Grændsen blev dragen bort. En Combination, der forekom General Hedemann som den heldigste, var den, at Armee корпусets Hovedstyrke forblev i Jylland, og at de paa Fyen værende, svenske Tropper overførtes til Als for ved et Frembrud fra denne Ø i Forening med den derværende Besætning at true General Wrangels Operationslinie og derved sandsynligvis node ham til atter at gaae tilbage til sin tidligere Stilling ved Bov. For en slig Combination var det naturligvis Generalen af stor Interesse at vide, om General Lovenhjelm, naar Fjenden angreb Jylland, havde Fuldmagt til at skride ind, eller om han i saa Fald skulde hente Instructioner fra Malmsø, og han udtalte ogsaa i de Skrivelser, der i disse Dage afgik fra ham til Ministeriet, gjentagende Ønsket om at komme til fuldstændig

Klarhed i saa Henseende. Endnu den 16de om Formiddagen vaklede man i det danske Hovedkvarter med Hensyn til den Retning, hvori man skulde lede Operationerne. Man ansaa Operationen fra Als som den sikkreste og mente, at der i saa Fald i Jylland burde efterlades 5 Batailloner, hele Cavaleriet og 2 Batterier, som eventuelt kunde trække sig tilbage til Helgenæs, hvis Befæstning var sin Fuldendelse nær, og hvorhen man af Ministeriet udbad sig snarest sendt 6—8 svære Piecer; til Chef for dette Commando ansaa man General Hansen for at være den mest egnede Personlighed. Ved de i Løbet af Dagen fortsatte Overvejelser kom man inidlertid bort fra denne Tanke, og om Aftenen indberettede Generalen til Krigsministeren, at han efter modent Overlæg havde besluttet sig for et directe Forsvar af Jylland. Han erkjendte det vel for en meget mislig Sag for Armeecorpset at kjæmpe i denne Provinds mod en decideret Overmagt, men ansaa det paa den anden Side for ligesaa uheldigt at komme til at staae uvirksom paa Als eller derfra at levere en Fægtning uden større Resultater, medens et mindre Corps i Jylland muligen kunde blive ødelagt, og denne Provinds i ethvert Tilfælde vilde være uden et kraftigt Forsvar. I Jylland var der desuden mere Raaderum for Operationerne, og man kunde muligen haabe ved at forlægge Hovedkampen hertil hurtigere at fremkalde vore Allieredes Deltagelse i Krigen.

Da der, efterat denne Beslutning var fattet, ikke var nogen Grund til at lade Armeecorpset forblive i sin indehavende Stilling, som dels ved et pludseligt, fjendligt Frembrud med større Masser var noget udsat, dels ikke frembød et Terrain, hvori en Kamp med Fordel kunde optages, besluttede Generalen den 17de at dislocere Armeecorpset til Eggen ved Vejle, idet han dog efterlod svage Forposter ved Kolding og Lejr-

Cavalieri- Brigaden: (Stabsqvarter: Jellinge).	(Livgarde-Escadronen	Constantia Kro og He- densted.
	3die Dragon-Regiment	Faarupgaard, Jellinge og Hygum.
	5te do. do.	Taarup, Lille Dalby, He- densted, Remmers- lund m. m.
	6te do. do.	Brandtbjerg, Horup og Kollerup.
	4 Kanoner af 2det Batteri (Bruun)	Lureby.
Reserve- Artilleriet: (Artilleri- commandoens Stabsqvarter: Vejle).	(6te Batteri (Fuhrmann)	Store Grun- det.
	8de do. (Marcussen)	Ulkjær.
	24 Pds. Halvbatteri (Hax- thausen)	Lindved.
	24 Pds. Halvbatteri (Boeck). Espingol-Halvbatteri (Falle- sen)	Lindved. Vejle.
	Ingenieurafdelingen	Vejle, Kol- ding, Snog- høj m. m.
Ambulancerne (Djørerup, Thune og Rorbye)	Sandager- gaard, Rug- ballemark og Grejs.	

Paa Forpost efterlodes ved Kolding 1 Compagni Infanteri og 1 Deling Cavaleri, der afgaves henholdsvis af den til Aagaard henlagte Afdeling af Flankecorpset og af Cavaleri-Brigaden; i Paaby efterlodes ligeledes 1 Compagni Infanteri og 1 Deling Cavaleri, der afgaves af 5te Infanteri-Brigade; desuden cantonnerede de frivillige, beredne Jægere fra Øerne i og om Kolding, hvorfra de dog allerede den følgende Dag forlagdes til Villiamsborg og Daugaard. Ved Lejrskov efterlodes 40 Mand Infanteri og $\frac{1}{2}$ Escadron, der afgaves henholdsvis af 1ste Infanteri-Brigade og af et Cavalericommando paa 2 Escadroner, der efter Overcommandoens Ordre henlagdes til Jordrup under Commando af Major Amsinck. De 2 Forpostcommandoer, som stilledes henholdsvis under Ritmester Hegermann-Lindencrone og Lieutenant Lund af 2den Bataillon, der afløste Majorerne Voigt og Ræder i Stillingen som Forpostcommandeurer, holdt Forbindelse med hverandre ved Patrouiller; for deres hurtige Retraite i paakommende Tilfælde havde man sørget derved, at der blev holdt de fornødne Vogne rede til Transport af Infanteriet; som Retraitepunkt havde de erholdt opgivet Vejle. Da, som det senere vil sees, Forhandlingerne om Vaabenstilstanden trak noget mere i Langdrag, formindskedes denne Forpoststyrke den 20de Juli yderligere, idet de ved Paaby og Lejrskov efterladte Infantericommandoer blev beordrede tilbage til deres Afdelinger, og Forposttjenesten saaledes foruden af det i Kolding værende Compagni udelukkende udfortes af Cavaleri. Af de bag denne Forpostlinie liggende Afdelinger havde den i Aagaard Befaling til selv at sørge for sin Sikkring; fremdeles havde 1ste Infanteri-Brigade Ordre til fra sit Cantonnement svagt at besætte de vigtigste Overgange over Vejle Aa fra Vingsted Mølle

til Haraldskjær, idet dog Passagen skulde være fri for alle umistænkelige Personer.

Medens de af Kammerherre Reedtz til Udenrigsministeriet afgivne Beretninger om, hvorledes General Wrangel stillede sig ligeoverfor det af Preussen godkjendte Vaabenstilstandsforslag, kun gave yderst ringe Udsigt til, at Fjendlighederne snart vilde ophøre, indløb der næsten samtidigt med Kammerherrens Ankomst til Kjøbenhavn, officiel Meddelelse til Regjeringen om, at det preussiske Hof havde afsendt General Neumann til General Wrangel med bestemt Ordre om at undertegne den i Malmø vedtagne Vaabenstilstandsconvention. I denne Anledning blev der taget den Beslutning, at Kammerherre Reedtz, ledsaget af General Oxholm, atter skulde afgaae til Kolding for at fortsætte de afbrudte Underhandlinger. De nævnte Afsendinge ledsagedes af den engelske og den svenske Gesandt i Kjøbenhavn; for den Sidstnævntes Vedkommende var hans Medvirken fremkaldt derved, at den danske Regjering strax efter Modtagelsen af Efterretningen om Sagernes Stilling den 14de Juli gjennem Grev Knuth, der den 15de i den Anledning afgik til Malmø, havde udtalt Ønsket om, at en svensk Afsending maatte blive beordret til Jylland til Deltagelse i de der stedfindende, yderligere Conferencer. De nævnte Herrer afrejste den 18de Juli fra Kjøbenhavn og ankom til Fredericia den 19de om Morgenen; for ikke at tabe Tid med at opsøge General Hedemann og paa Grund af, at Vaabenstilstandens Udløb var fastsat til samme Dags Aften, begave de sig directe til Kolding, hvor en Sammenkomst fandt Sted om Eftermiddagen mellem dem og Greverne Pourtales, Oriola og Münster. General Hedemann erholdt Underretning om det Passerede ved et ham fra Kammerherre Reedtz

Vaabenstilstandsforhandlingernes Fortsættelse den 19de Juli og deres derpaa følgende Afbrudelse.

fra Fredericia tilskrevet Brev, hvori Denne udtalte det som ønskeligt, om Generalen for sin Person kunde begive sig noget nærmere til Kolding for i fornødent Fald at kunne indtræffe der uden for langt Ophold. Dette sidste Onske, der naturligvis var fremkaldt ved den nær forestaaende Termin for Vaabenhvilens Ophør, fandt General Hedemann dog ingen Anledning til at efterkomme, da han samme Dag modtog en Skrivelse fra General Wrangel, hvori Denne paa Grund af, at Kammerherre Reedtz endnu ikke var ankommen, foreslog at forlænge Vaabenhvilen indtil den 22de Juli Kl. 10 om Aftenen. General Hedemann erklærede sig samme Dag villig til at gaae ind herpaa, idet han dog samtidigt udtalte, at han paa Grund af de stedfindende Forhold var villig til en yderligere Forlængelse af Vaabenhvilen indtil den 24de Juli om Aftenen, hvilket Forslag General Wrangel tiltraadte.

Haabet om en hurtig Afslutning af Forhandlingerne og overhovedet om, at General Wrangel nu vilde være tilbøjelig til at undertegne en Vaabenstilstand paa Basis af den i Malmø afsluttede Convention, maatte imidlertid under den før omtalte Conference snart opgives. General Neumann var vel den 17de afgaaet fra Berlin til General Wrangels Hovedkvarter med Instruction til Generalen om saavidt gjørligt at søge Vaabenstilstanden afsluttet; men om nogen bestemt Ordre til at gjøre dette paa Basis af Malmø-Conventionen synes der ikke at have været nogen Tale, idet de af General Wrangel afsendte Befuldægtigede forelagde og fastholdt nedenstaaende, modificerede Udkast til en Vaabenstilstands-convention:

Undertegnede ere efter at have udvexlet de Fuldmagter, hvormed de ere blevne forsynede af deres

respective Souverainer, Hs. Majestæt Kongen af Preussen som handlende i Eget Navn og for det Tydske Forbund og Hs. Majestæt Kongen af Danmark, Hertug til Slesvig og Holsten, i det Øjemed ved en Vaabenstilstand at ende Fjendlighederne mellem de under deres Overbefaling staaende, tvende Armeer, komne overens om følgende Artikler, som endnu ville blive at underkaste Hs. Danske Majestæts og Hs. Kejserslige Højhed Erkehertug, Rigsforstanderens Ratification:

- 1) Som i Conventionen af 2den Juli.
- 2) Naar Vaabenstilstanden bliver opsagt af den ene af de tvende Contrahenter, skal det staae begge Armeer frit for atter at indtage de Stillinger, som de havde inden den 30te Juni om Aftenen, og som ere betegnede paa det nærværende Overenskomst vedføjede Kort.
- 3) og 4) Som i Conventionen af 2den Juli.
- 5) Alle siden Krigens Begyndelse opbragte og beslaglagte Skibe og Ladninger skulle gives tilbage i et Tidsrum af 12 Dage, efterat Ratificationerne ere udveklede.

Preussen samtykker saavel i oget som i Forbundets Navn i, at Danmark holdes skadesløst for de Requisitioner in natura, som ere blevne hævede i Jylland for de preussiske og Forbundstroppernes Regning, og Danmark forpligter sig til at erstatte Værdien af de Ladninger, som ere blevne solgte eller ikke kunne tilbagegives in natura.

- 6) Begge Hertugdømmer og de dertil horonde Øer rømmes i hele deres Udstrækning saavel af Danmarks som af det tydske Forbunds Tropper, dog med Forbehold af de i Artikel 8 gjorte Bestemmelser.

- 7) Begge de contraherende Parter ere komne overens om at indsætte en fælles Regjering for begge Hertugdømmerne for den Tid, Vaabenstilstanden varer. Denne Regjering skal sammensættes af 5 Medlemmer, der vælges blandt begge Hertugdømmernes Notabler, og som nyde almindelig Agtelse og Tillid, hvilke skulle administrere Hertugdømmerne efter de bestaaende Love og Forordninger i Kongen af Danmarks Navn, i Hans Egenskab af Hertug til Slesvig og Holsten, og med samme Myndighed med Undtagelse af den lovgivende Magt. 2 af disse Medlemmer o. s. v. som i Conventionen af 2den Juli.
- 8) Under Vaabenstilstanden skulle ikkun efternævnte Tropper kunne blive i Hertugdømmerne for at stilles til den efter den foregaaende Artikel indsatte Autoritets Disposition:
- a. I Hertugdømmet Slesvig 3000 Mand Forbundstropper, med Udelukkelse af de slesvig-holstenske Tropper, og paa Øen Als det samme Antal (3000 Mand) danske Tropper, som Hs. Majestæt Kongen af Danmark, Hertug til Slesvig og Holsten, forpligter Sig til navnlig at sammensætte af de i Hans Tjeneste staaende, slesvigske Tropper.
  - b. I Hertugdømmet Holsten (Rendsborg indbefattet) de regulære, slesvig-holstenske Tropper, som høre til General Wrangels Arme, og desuden 1 Compagni Forbundstropper, som forbliver i Altona for at bevogte det derværende Lazareth.
De Friskarer, som hidtil have hørt til General Wrangels Arme, opløses.

9) Som i Conventionen af 2den Juli.

(Denne Artikel kunde gaae ud eller erstattes ved en mundlig Overenskomst, eller i det Mindste sættes udenfor Vaabenstilstandsbetingelserne.)

10) Kongen af Preussen forpligter Sig til at anvende *Sine bona officia* hos det tydske Forbund for at bevirke, at Hærtugdømmet Lauenborg bliver bragt tilbage i samme Stilling, hvori det befandt sig, før Forbundstropperne rykkede ind.

11) og 12) Som i Conventionen af 2den Juli.

Underhandlingerne afbrødes derfor efter Tilendebringelsen af denne første Conference. og de danske Underhandlere afrejste den 20de om Morgenen fra Kolding. General Oxholm samt den svenske og engelske Gesandt begave sig directe til Kjøbenhavn; Kammerherre Reedtz rejste foreløbigt til sin Ejendom, Palsgaard, i Nærheden af Horsens.

Overcomman-
dens Forholds-
regler med
Hensyn til For-
varet af Stil-
lingen ved
Vejle

Det stod saaledes til at vente, at Fjendlighederne efter den foreløbigt aftalte Vaabenhviles Udlob atter vilde tage deres Begyndelse, og i Overensstemmelse med General Hedemanns tidligere omtalte Beslutning om at optage Kampen i Jylland benyttede Armecorpsset Tiden til at indrette sig i Stillingen ved Vejle, hvor man ventede at kunne yde en ikke ringe Modstand, ligesom ogsaa flere Recognosceringer af det bagved liggende Terrain og navnlig af Grejsmølle Aa fra Taarup Sø til dens Udlob i Vejle Aa bleve foretagne. Terrainet i Omegnen af Vejle frembød gennemgaaende heldige Betingelser for at optage en Kamp mod en overlegen Styrke, idet saavel Vejle Aa som dens Tilløb, Grejs Aa, dannede ikke ubetydelige Hindringer, som man selvfølgelig gjorde endnu betydeligere dels ved at afbryde alle Overgangsstæderne over Aaerne eller træffe Forberedelser til en slig Afbrydelse, dels ved paa passende Punkter

at foretage mindre, fortificatoriske Anlæg, saaledes navnlig ved Overgangsstederne samt paa Vejen mellem Haraldskjær og Jennum og ved Hovedvejen til Horsens, fra hvilke Punkter det, hvad enten Fjenden angreb i Fronten eller gjorde en omgaaende Bevægelse mod vor højre Flanke, ikke vilde være let at kaste vore Tropper bort. Det her omhandlede Terrains Fordele vare dog af rent defensiv Betydning, idet et Frembrud fra Stillingen med større Kræfter var meget vanskeligt; et haardnakket Forsvar af Partiet langs Grejsdalen havde endelig den Ulempe, at en eventuel Retraite derfra maatte foregaae over temmelig aabent Terrain. Med Hensyn til de forskjellige, større Afdelingers Virksomhed under et Forsvar af Stillingen da skulde 1ste og 5te Infanteri-Brigade først optage Kampen ved Vejle Aa henholdsvis paa Strækningen fra Vingsted Mølle til Haraldskjær og fra Greis Aaens Udlob indtil Vejle Fjord. I 2den Linie stode Flankecorpset og 3die Infanteri-Brigade henholdsvis i Egnen om Grejs og Øster Snede. Cavaleriet stod fordelt paa begge Fløjene dels ved Jellinge, dels ved Hedensted. Af Artilleriet vare 6 Kanoner afgivne til 1ste Infanteri-Brigade, 4 til Cavaleri-Brigaden, og 2 til hver af de andre Brigader samt Flankecorpset; 1 Batteri var henlagt til Store Grundet, og 2 Batterier til Omegnen af Lindved. Saafremt Fjenden maatte angribe 5te Infanteri-Brigades Postering, skulde Flankecorpset og 3die Infanteri-Brigade Øst om Hornstrup og Store Grundet rykke frem til Understøttelse. Dersom Hovedangrebet derimod blev rettet mod 1ste Infanteri-Brigade, skulde denne trække sig tilbage over Jellinge til Kollerup, og Flankecorpset og 3die Infanteri-Brigade skulde i saa Fald concentrere sig mellem Højgaard og Brandtbjerg.

Den 22de Juli holdt General Hedemann ved Store Grundet Revue over den i Jylland værende Del af Armeecorpset. Den 24de Juli om Formiddagen indtraf Krigsministeren paa et allerede i nogen Tid projecteret Besøg ved Hæren i General Hedemanns Hovedkvarter i Vejle, og samme Dag afsendte Sidstnævnte følgende Skrivelse til General Wrangel.

Krigsministeren
ankommer til
Hovedkvarteret
i Vejle.

Monsieur le Général
Comte de Wrangel

Skrivelse fra
General Hede-
mann til Gene-
ral Wrangel.

Commandant en chef des troupes
de S. M. le Roi de Prusse et de
la Confédération Germanique.

Vejle le 24. Juillet 1848.

Mr. le Général.

J'ai eu l'honneur de prévenir Votre Excellence en date du 12. du courant, que j'avais reçu du Roi, mon auguste maître, l'autorisation de signer avec Elle un armistice sur les bases convenues réciproquement à Malmoe sous les auspices de la Suède. Ces bases avaient été acceptées et confirmées d'une part par S. M. Danoise et d'autre part par S. M. le Roi de Prusse, ainsi que la Cour de Berlin en a fait parvenir l'assurance expresse à S. M. le Roi de Suède et de Norvège. Votre Excellence a bien voulu m'informer en date du 13. du courant, qu'elle avait de même reçu de S. M. le Roi de Prusse les pleinspouvoirs nécessaires pour négocier et signer un armistice. J'étais donc bien en droit de supposer, que l'armistice serait signé sur les bases convenues.

Mais lors des conférences préparatoires, qui ont eu lieu à Bellevue près de Kolding, Vous avez jugé à propos, Mr. le Général, de faire mettre en avant des conditions bien peu en harmonie avec la base arrêtée

à Malmoe et de substituer aux conditions, qui pouvaient avoir quelque prix pour le Danemarck, d'autres d'une nature infiniment moins favorable. Je n'ai cependant point cru devoir prendre sur moi de rompre une négociation, quoiqu'elle changeait de face d'une manière si étrange, et j'en ai référé à mon Gouvernement. Celui-ci m'a autorisé de proposer à Votre Excellence par l'organe de Mr. de Reedtz plusieurs modifications dans l'espoir d'amener un accommodement; mais dans la conférence du 19. du ct., Mrs. le Comte de Pourtales, le Comte d'Oriola et le Comte de Münster, agissants au nom de Votre Excellence ont formulé en présence de Mrs. les Ministres de la Grande-Bretagne et de Suède et de Norvège près le Roi à-peu-près les mêmes demandes que dans les conférences précédentes avec quelques changements, qui ne les rendent pas plus acceptables aux yeux du Gouvernement Danois; d'ailleurs Votre Excellence entend encore soumettre cet arrangement à une nouvelle ratification, dont le défaut suffirait pour détruire tout, dont on était convenu.

Le Gouvernement du Roi a fait tout ce qui dépend de lui, pour mettre fin d'une manière honorable aux hostilités, mais il ne saurait se résoudre à regarder comme sans valeur l'engagement, que S. M. le Roi de Prusse a pris vis-à-vis de la Suède, et a pensé, que ce Souverain, qui a commencé la lutte, en dévancant les décrets de la diète Germanique, ne serait plus le maître de la faire cesser et cela malgré les pouvoirs, dont il a été investi à cet effet.

Si Votre Excellence en juge autrement, c'est bien Elle, qui en prend la responsabilité et qui en appelle de nouveau au sort des armes; mais de mon côté je dois la prévenir, que je suis encore prêt à signer sur le champ dans le courant de la journée

(avant l'expiration de la cessation des hostilités) l'armistice sur les bases de Malmoe.

J'ai l'honneur d'être avec une haute considération.

Monsieur le Général
de Votre Excellence

le très humble et très obéissant serviteur
Hedemann.

General Wrangels Svar paa denne Skrivelse indløb samme Dags Aften Kl. 10 og led saaledes:

A Son Excellence

Svarskrivelse fra
General Wrangel
til General
Hedemann.

Mr. le général de Hedemann
Commandant en chef des troupes
de S. M. le Roi de Danemarck
en Jutlande.

Hadersleben le 24. Juillet 1848.

Mr. le Général.

Comme d'après la lettre, que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser ce matin, je vois que son intention est de rompre les négociations intamées, en rejetant non seulement toutes les modifications que j'ai cru devoir proposer au projet primitif de Malmoe, mais encore la clause par laquelle la ratification de l'armistice est réservée à S. A. Imperiale le lieutenant général de l'Empire, j'ai l'honneur de la prévenir que Mr. le comte de Pourtales quitte mon quartier général aujourd'hui et que les hostilités recommenceront dès ce soir à 10 heures.

Agréez Mr. le Général l'assurance réitérée de la haute consideration avec laquelle j'ai l'honneur d'être.

de Votre Excellence

le très humble et très dévoué serviteur

Wrangel.

Général de cavalerie.

Fjendlighederne kunde saaledes ventes gjenoptagne hvert Øjeblik, og Spørgsmaalet om, hvilke Operationer der for dette Tilfælde burde udføres, havde ogsaa været Gjenstand for udførlig Drøftelse i en Conference mellem Krigsministeren og Generalen. Det var derfor, saameget mere som der hverken under denne Conference eller tidligere havde været givet Generalen noget Vink om Krigsministerens Hensigt, at træffe en Forandring med Hensyn til Overcommandoen over Armeecorpset, i højeste Grad overraskende for General Hedemann, at Ministeren ved Forhandlingens Slutning overrakte Generalen en af Kongen approberet Indstilling, hvorefter Generalen havde at begive sig til Kjøbenhavn for der under Krigsministeriet at overtage Præsidiet i en raadgivende Comitee betræffende Forfremmelser m. m. *) Den omtalte Indstilling var rigtignok gjort under Forudsætning af, at Hæren som Følge af den afsluttede Vaabenstilstand foreløbigt saavidt muligt skulde fordeles i Udskrivningsdistricterne, men gjordes ogsaa gjældende nu under de forandrede Forhold, idet Ministeren agtede at fjerne General Hedemann fra Overcommandoen og i det Mindste foreløbigt at overdrage denne til General Krogh. At Tanken om General Hedemanns Fjernelse fra hans hidtil havde Post oprindeligt var knyttet til Indtrædelsen af den forventede Vaabenstilstand, fremgaaer af hvad der umiddelbart ovenfor er udtalt, og det var da Hensigten at over-

General Hedemanns Afgang fra Overcommandoen.

*) Til at indtræde som Medlemmer i Comiteen beordredes ved Armeebefaling af 9de August Obersterne Wickede af Infanteriet, Nielsen af Cavaleriet og Fibiger af Artilleriet samt Oberstlieutenant Schlegel af Ingenieurcorpset og Major Andræ af Generalstaben; som Secretair ved samme ansattes General Hedemanns Adjudant, den til Capitain forfremmede Lieutenant C. W. Dreyer. Ifølge den Comiteen tilstillede Instrux af 12te August skulde dens Virksomhed omfatte saavel Forfremmelser og Afgang som Organisationsforandringer og andre Forhold ved Hæren.

drage Generalcommandoen i Nørrejylland til General Krogh, hvad der dels var naturligt, da Denne var den ældste, ved Armeecorpsset tilstedeværende Officer, dels ikke foregreb de Beslutninger, man maatte finde sig foranlediget til at tage med Hensyn til Overcommandoen af Hæren, forsaavidt en Gjenoptagelse af Fjendlighederne efter Vaabenstilstandens Udlob maatte blive nødvendig. Ogsaa med Hensyn til Stabschefen ved Armeecorpsset, Major Læssøes Stilling agtede Ministeren, navnlig for det Tilfælde, at Denne ikke maatte ønske at overtage Posten som Stabschef ved den nye Generalcommando i Nørrejylland, at træffe en Forandring, idet man i saa Fald havde den Plan, at lade ham overtage en Commandopost i Hæren, nemlig som Chef for en af dennes Batailloner. Angaaende det Tidspunkt, da Ønsket om at fjerne General Hedemann fra Overcommandoen er opstaaet hos Ministeren, og om de Grunde, der have fremkaldt dette Ønske, give de foreliggende Actstykker ingen Oplysning; Tanken derom sees imidlertid allerede at være fattet, da Krigsministerens Adjudant, Capitain Harbou, afsendes til Hovedkvarteret tilligemed Kammerherre Reedtz. Capitain Harbou havde nemlig da Paalæg om med Major Læssøe at drøfte foruden de til Vaabenstilstandsbetingelserne knyttede Spørgsmaal af militair Natur tillige dem, der vedrørte saavel Overcommandoens som Majorens egen Stilling under de forandrede Forhold, ligesom ogsaa at gjøre sig bekendt med de Anskuelser, man nærede med Hensyn til Brugbarheden af de Kræfter, hvem man havde betroet eller tænkte paa at overdrage vigtigere Befalingsmændsposter i Hæren. Capitain Harbou ankom, som det vil erindres, den 12te Juli til Hovedkvarteret og havde samme Dag en længere Samtale med Major Læssøe angaaende de ovennævnte, svævende Spørgsmaal, hvilken Samtales Resultat han endnu om

Aftenen meddelte Ministeren. Det fremgaaer af denne Indberetning med Hensyn til det her nærmest foreliggende Spørgsmaal, at Major Læssøe delte Ministeriets Anskuelse om det Rigtige i, at General Hedemann ved en indtrædende Vaabenstilstand fjernedes fra Posten som commanderende General, for hvilken Stilling Generalen efter hans Formening savnede endel Betingelser; Majoren ansaa Valget af General Krogh til commanderende General i Nørrejylland for heldigt, især naar man ved at stemple denne Ansættelse som midlertidig undgik at foregribe Spørgsmaalet om en eventuel, ny Overcommando over Hæren. Med Hensyn til sin egen Stilling erklærede Major Læssøe sig for rede til at overtage en Commandopost i Hæren, medens han paa den anden Side ikke var utilbøjelig til at overtage Stabschefsposten ved den nye Generalcommando i Nørrejylland. Saafremt Ministeriet maatte bestemme sig for det første af disse Alternativer, ansaa han Commandeuren for 13de Linie-Bataillon, Major Trepka, for at være den, der bedst egnede sig til at overtage Posten som Stabschef hos General Krogh. Den her nævnte Indberetning synes at have været bestemmende for Ministeren, thi allerede den 14de Juli indgik han med den ovenfor omtalte Indstilling til Hs. Majestæt Kongen angaaende General Hedemanns Tilbagekaldelse til Kjøbenhavn og Ansættelse som Præsident for en raadgivende Comitee betræffende Forfremmelser m. m. At tiltrods for de Forhandlinger, der i de nærmest paafølgende Dage fandt Sted paa Bellevue ved Kolding, og som gjorde det usandsynligt, at den Vaabenstilstand, der i Ministerens Indstilling angaves som Grund til General Hedemanns Tilbagekaldelse, vilde blive afsluttet, den Tanke dog stod fast hos Ministeren, at Generalen i hvert

Tilfælde skulde fjernes fra Overcommandoen, fremgaaer af en Skrivelse af 16de Juli fra ham til Capitain Harbou, hvori han erklærer Vexlingen i Overcommandoen for nødvendig, hvad enten der indtraadte Vaabenstilstand eller ikke. ligesom ogsaa for begge Tilfælde General Krogh udpegedes som Den, hvem han tænkte at ville overdrage Posten som commanderende General. Samme Dag som Ministeren udtalte sig saaledes ligeoverfor Capitain Harbou. udfærdigedes den kongelige Resolution, hvorved Ministerens Indstilling angaaende General Hedemann bifaldtes; den bragtes imidlertid, som ovenfor berørt, ikke til Generalens Kundskab forinden Ministerens Ankomst til Hæren. Tvertimod udtalte Ministeren i en Skrivelse af 17de Juli, at Generalen havde fuldkomment frie Hænder til at handle efter Omstændighederne, saa at han enten kunde forblive i Jylland eller overføre sin Hovedstyrke til Als, altsaa træffe Bestemmelser, der ikke tydede paa, at Overcommandoen i den nærmeste Fremtid vilde blive lagt i andre Hænder. Den nævnte, ministerielle Skrivelse giver iøvrigt Oplysninger af Interesse med Hensyn til de Forhaabninger, Regjeringen gjorde sig om Understøttelse af de svenske Tropper, idet der deri som Svar paa General Hedemanns tidligere omtalte, gjentagende Forespørgsler i saa Henseende udtaltes, at denne Hjælp saa langt fra kunde ventes at faae nogen Betydning, at General Lovenhjelm tvertimod havde Ordre til endogsaa paa Fyen at undgaae Bevægelser af offensiv Charakter.

Den 25de Juli tog General Hedemann Afsked med Hæren gennem nedenstaaende Dagsbefaling. hvori han tillige anmeldte for Armeecorpset, hvem der indtil videre skulde overtage Commandoen over samme:

Efter at have havt den Ære at commandere det nærrejske Armeecorps siden Krigens Udbrud er jeg under 16de Juli af Hs. Majestæt allernaadigst bleven beordret til at begive mig til Kjøbenhavn for der under Krigsministeriet at overtage Præsidiet i en raadgivende Comitee. Generalmajor v. Krogh skal som den Ældste indtil videre overtage Befalingen over Armeecorpsset.

Forinden jeg forlader Armeen, er det mig en kjær Pligt endnu engang for samtlige Troppeafdelinger at udtale min Tilfredshed. Jeg takker Armeen for den Udholdenhed, den under alle Forhold har lagt for Dagen; jeg takker den for den Enighed og Disciplin, der har udgjort dens væsenligste Styrke; jeg takker den endelig for det Mod og den Tapperhed, hvormed den hæderligt har staaet sin Prøve.

Idet jeg lykønsker mig til at have commanderet saadanne Tropper, ledsager jeg Armeen med de bedste Ønsker for en hæderlig Fremtid.

Hedemann.

Generalen afrejste samme Dag til Kjøbenhavn, ledsaget af Lieutenant Dreyer, der var beordret til at følge Generalen som Adjudant, og som senere fik Befaling til at overtage Forretningerne som Secretair ved den raadgivende Comitee. Major Læssøe forblev som Stabschef hos General Krogh, hos hvem Major du Plat ansattes som Adjudant; Posten som Chef for 5te Infanteri-Brigade, hvilken midlertidigt overtoges af Oberstlieutenant Thestrup, blev den 27de Juli overdragen til General Moltke paa Dennes indstændige Forlangende til Krigsministeren om at erholde betroet en Commandopost i Hæren; Generalcommandoen i Nørre-

jylland overdroges indtil videre til Oberstlieutenant Baggesen.

De af Armeecorpsset truffne Sikkrings- og Foranstaltninger Anledning af fjendlig- hederne Gjen- op tagelse.

Efter Vaabenstilstandens Ophør maatte der naturligvis strax sørges for en større Sikkring af de nuhavende Cantonnements. Alt den 24de udgik der derfor Befaling til 5te Infanteri-Brigade om den paafølgende Dags Morgen Kl. 7 og fremdeles dagligt at afgive 1 Bataillon og 1 Deling Cavaleri til Forpost ved Vejle; 1ste Infanteri-Brigade skulde samtidigt afgive 5 Compagnier og 1 Deling Cavaleri til lignende Tjeneste paa Strækningen fra Haraldskjær til Vingsted Molle; Flankecorpsset skulde endelig afgive 4 Compagnier, hvoraf de 2 skulde møde ved Kjølholt, og de 2 ved Sophienlund. Den nærmere Anordning af Forpoststillingen overdroges Majorerne Ræder og Voigt, hvoraf den Sidstnævnte overtog Forposternes venstre, og Førstnævnte deres højre Fløj. — For itide at kunne underrette Hovedcorpsset om en fjendlig Fremrykning besluttede man at holde Kolding besat, men udtalte for Ritmester Hegermann-Lindencrone, der havde Commandoen dersteds, at Forsvaret af Byen kun skulde markeres, og at det Compagni Jægere, der endnu var tilbage der, eventuelt skulde trækkes saa tidligt bort derfra, at det ikke blev udsat for nogen Fare; paa Ritmesterens Indstilling bifaldt imidlertid Overcommandoen den Forandring i Besættelsen af Byen, at Jægercompagniet afløstes af Husar-Reserve-Escadronen. Fremdeles blev Cavaleri-Brigaden beordret til at foranledige den fornødne Observation i sydvestlig og vestlig Retning. I førstnævnte Retning udførtes Sikkringen overensstemmende med et af Overcommandoen billiget Forslag af Major Voigt; der anvendtes dertil det tidligere i Jordrup staaende Commando, hvoraf den ene Escadron posteredes i Egtved, medens den anden deltes i 3 Detachementer, som

placeredes i Bække, Oster Gjesten og Lejrskov og observerede henholdsvis mod Foldingbro, mod Vejen og Skodborghus samt mod Skanderup, Hjarup m. m.; imellem Posteringsen i Lejrskov og den i Egnen af Kolding skulde der holdes Forbindelse ved Patrouiller; i Tilfælde af fjendelig Fremrykning skulde de 2 Escadroner dirigere deres Retraite enten over Ødsted mod Vingsted Mølle eller paa Randbøl. Sikkringen i vestlig Retning udførtes ved et lille Commando, som Cavaleri-Brigaden udstillede i Egnen om Randbøl, hvorfra det skulde patrouillere i vestlig Retning.

Natten mellem den 24de og 25de forefaldt ingen fjendlige Demonstrationer af større Betydning; kun en mindre Allarmering fandt Sted ved Kolding, som bragte den derværende Besætning til at trække sig tilbage til Bramdrup og i Højde med denne By. Den 25de om Morgenen, da man ved udsendte Patrouiller havde erfaret, at hverken Kolding eller Egnen V. for samme var besat af Fjenden, rykkede Ritmester Hegermann-Lindencrone atter frem og indtog den tidligere Stilling, dog kun med mindre Commandoer i Kolding og Paaby, hvilke Punkter efter hans Formening ogsaa kun burde holdes besatte om Dagen. Om nogen offensiv Bevægelse fra vor Side var der i Øjeblikket ikke Tale, og fra Krigsministeriet, der under Ministerens Fraværelse bestyredes af Oberstlieutenant Flensborg, modtoges der ogsaa en Tilskyndelse til foreløbigt at bevare Defensiven, idet Meddelelserne derfra lode paa, at man i Udenrigsministeriet antog, at General Wrangels Vægring ved at gaae ind paa Vaabenstilstanden meget snart vilde blive hævet ved en peremptorisk Ordre fra Berlin om enten at undertegne eller at nedlægge Commandoen. Den 27de Juli om Morgenen forlod Ministeren Vejle for over Fyen og Als at vende tilbage til Kjøbenhavn.

Heller ikke paa denne Dag skete der nogen Foruroligelse fra Fjendens Side; hans Patrouiller gennemstrejfedes flere Gange dagligt Egnen mellem Dalby, Bjært og Stenderup, og de til Forposterne i Kolding indløbne Efterretninger tydede paa, at alle de fjendlige Tropper den foregaaende Dag havde staaet færdige til Afmarche, men paa intet Punkt blev nogen Fremrykning bemærket. Den 29de afløstes Commandoet i Kolding af 1^{1/2} Escadron af 5te Dragon-Regiment og en Afdeling paa c. 40 Mand af de frivillige, beredne Jægere fra Øerne; samme Dag forlagdes Livgarden til Fods til Vejle.

Iøvrigt forløb ogsaa de sidste Dage af Juli uden at medføre nogensomhelst Begivenhed af større Interesse; de af Forposterne ved Kolding indhentede Efterretninger lode vel paa, at Fjenden concentrerede sig i Omegnen af Haderslev, og at der var tilgaaet ham Forstærkning fra Tydskland, men der skete intet Angreb fra hans Side, og til noget offensivt Skridt fra vor Side fandt General Krogh ingen Anledning efter de ham gjorte, tidligere omtalte Meddelelser, der fik en yderligere Støtte ved en Generalen oversendt, til Krigsministeriet rettet Udtalelse fra Grev Knuth. Denne meddelte nemlig, at England nu syntes meget varmt at understøtte Bestræbelserne for, at den Vaabenstilstand, om hvis Betingelser man i Malmø var bleven enig, skulde komme istand, og udtalte paa Grund heraf, dog kun henstillende og uden at ville hæmme Hærens frie Bevægelser, som sin Anskuelse, at det vilde være heldigt, om vor Hærs Hovedstyrke foreløbigt ikke gik offensivt tilværks. Saa meget mere maatte Overcommandoen ansee det for heldigt at lade Fjenden være den angribende Part, som denne derved maatte overskride den jyske Grændse, i hvilket Tilfælde en activ Indgriben fra Sverigs Side antoges at have stor Sandsynlighed for sig. Denne For-

Den danske
Overcommandos
Beslutning
om foreløbigt
at bevare De-
fensiven styrkes
yderligere ved
forskjellige fra
Krigsministeriet
modtagne
Meddelelser.

ventning bekræftedes ogsaa ved de fra Sverig netop i de sidste Dage af Maaneden indløbne Efterretninger, som af Ministeriet meddeltes General Krogh den 2den August, og som tydede paa en meget bestemt Op-træden fra den nævnte Magts Side, idet det svenske Ca-binet som Svar paa en Note fra den danske Regjering i denne Anledning havde erklæret, at man var bestemt paa at gribe ind, saasnart Fjenden maatte trænge frem over den jyske Grændse. For dette Tilfælde havde man i Sverig udkastet 2 forskjellige Operations-planer; efter den ene af disse, som man var mest tilbøjelig til at følge, skulde det forenede svenske og danske Corps's Hovedstyrke samles paa Als og Fyen, medens en Afdeling paa c. 4000 Mand efterlodes i Jylland; efter den anden skulde Hovedstyrken af de samlede Corpser agere i Jylland, medens et stærkt Corps besatte Als, og et mindre den vestlige Del af Fyen. Den sidste Plan syntes derimod at foretrakkes af det danske Cabinet, hvis Medlemmer ansaa det for heldigst, at Hærens Hovedstyrke forblev i Jylland; Udenrigsministeren, Grev Knuth, udtalte dog som sin Anskuelse, at Valget i saa Henseende hovedsagelig burde bestemmes af militaire Hensyn. Nogen bestemt Ordre til paa første Efterretning om Fjendens Ind-trængen i Jylland at begynde en activ Samvirken med vore Tropper havde General Løwenhjelm vel ikke mod-taget, men det var blevet ham meddelt, at Kongen af Sverig, der den 1ste August agtede at afrejse fra Malmø til Stokholm, vilde efterlade Instructioner i saa Henseende til den Højstcommanderende i Skaane, General Cederstrøm. Denne skulde nemlig, hvis der under Kon-gens Fraværelse, der antoges at ville have en Varighed af c. 12 Dage, maatte indløbe Efterretninger om Fjendens Overskridelse af den jyske Grændse, beordre General Løwenhjelm til strax at afgaae til Als og lade den

ovrige Del af det svensk-norske Hjelpecorps under General Lefrén overføre efter Omstændighederne til Jylland eller til Als, saasnt de fornødne Transportfartøjer vare stillede til Raadighed.

Meldinger om, at Fjenden har trukket sig Syd paa, søges bekræftede ved Fremsendelse af forskellige Recognosceringscommandoer.

Det syntes imidlertid, som om der fra Fjendens Side kun tænktes Lidet paa en Fremrykning og snarere paa en Concentration af Kræfterne Syd paa. Allerede den 1ste August indløb der saaledes til Forpostcommandeuren ved Kolding Melding om, at Eggen mellem Christiansfeld og Kolding var forladt af Fjenden, der var gaaet tilbage mod Haderslev. Ritmester Hegermann-Lindencrone fremsendte som en Følge af denne Melding et Recognosceringscommando under Befaling af Lieutenant Feddersen af 5te Dragonregiment og bestaaende af Dragoner og Herregaardsskytter. Commandoet naaede frem til Sjølund uden at støde paa Fjenden, hvis Forposter sagdes at staae ^{1.2} Mil sydligere. For at overbevise sig om denne Beretnings Rigtighed fortsatte Lieutenant Feddersen sin Fremrykning; noget S. for Sjølund stødte imidlertid hans Forspids ved en Bøjning af Vejen paa en fjendelig Husar, der efter at have afgivet sit Skud trak sig tilbage paa en nærstaaende, mindre Feltvagt, der af vort rask fremrykkende Commando kort efter bemærkedes i Færd med at stige tilhest. Lieutenant Feddersen angreb strax den nævnte Vagt, og der opstod derved en Fægtning, hvorved Fjenden mistede 3 Døde; 1 Husar faldt som Fange i Commandoets Hænder, der ligeledes gjorde et Bytte af 1 Hest og nogle Vaaben. Efter hvad der erfarede saavel ved selve Recognosceringen som ved Udsagn af Fangen og af Beboerne, stode Fjendens yderste Poster i Højde med Aastorp; Christiansfeld var kun meget svagt besat. For at komme til Kjendskab om, hvorvidt de fjendlige

Tropper ogsaa mere vesterpaa havde udført Tilbagegangen, gav Overcommandoen den 2den August Major Honnens af 6te Dragon-Regiment Ordre til med det ham for Tiden underlagte, i Egtved og S. for denne By staaende Forpostcommando paa 2 Escadroner at rykke frem til Lejrskov og derfra at lade patrouillere mod Skodborg, Jarls, Steppinge og Ødis. Til Ritmester Hegermann-Lindencrone afgik der samtidigt Ordre om at søge sikker Efterretning om, hvorvidt Christiansfeld og Alver virkelig vare forladte af Fjenden, idet det antydedes, at Overcommandoen i bekræftende Fald paany vilde forlægge 1ste Infanteri-Brigade til Lejrskov. Major Honnens modtog Hovedkvarterets Ordre i Egtved Kl. 12 om Middagen og brød strax op med den derværende Escadron til Lejrskov, hvor Escadronen forblev som Soutien for den anden Escadron, hvis 3 Detachementer beordredes til at gaae frem henholdsvis til Skodborg, Øster Vamdrup og Hjarup for derpaa at patrouillere mod Øster Hjerting, Rødding, Jarls, Steppinge og Frørup. Resultatet af denne Recognoscering var efter en Melding, der den 3die August modtoges fra Detachementet i Hjarup, at Frørup var besat af c. 100 Mand fjendtligt Infanteri, og Steppinge af c. 120 Mand Infanteri og 1 Escadron preussiske Kyradserer. Overcommandoen synes dog at have næret Betænkeligheder ved, at Major Honnens skød sine Detachementer længere frem end nødvendigt for Udførelsen af det ham givne Paalæg, og den 3die August maatte han derfor ifølge en Befaling fra Hovedkvarteret trække Detachementet i Skodborg tilbage til Vejen, det i Øster Vamdrup til Store Andst og det i Hjarup til Lejrskov. Samtidigt gik Majoren selv med den til Soutien bestemte Escadron tilbage til Jordrup. Foruden Bekræftelse paa

de om Morgenen indhentede Efterretninger angaaende den fjendlige Besætning i Frørup og Steppinge indbragtes ved den i Løbet af Dagen foretagne Patrouillering Efterretning om, at Jarls ligeledes var besat, men med en mindre Styrke, og at en fjendlig Escadron havde vist sig ved Drenderup. De af Ritmester Hegermann-Lindencrone indsendte Efterretninger tydede ikke paa nogen yderligere Tilbagegang af den fjendlige Styrke S. for Kolding, idet fjendlige Poster i Løbet af Dagen den 3die observeredes ved Skoven S. for Vonsild, medens dog Bjært og Dalby vare ubesatte. Skjøndt der saaledes ikke var Tale om nogen egenlig Rømning fra Fjendens Side af en større Del af Nordslesvig, saa antog Overcommandoen dog, at der ved Forandringen af hans Opstilling ikke var Grund til at holde den samme Styrke som hidtil paa Forpost ved Vejle og i Højde dermed. Den indskrænkede derfor under 3die August Flankecorpsets dertil afgivne Styrke til de 2 Compagnier ved Kjølholt, ligesom ogsaa 1ste Infanteri-Brigade fra den 4de erholdt Befaling til ligeledes kun at afgive 2 Compagnier til Forposttjeneste paa højre Floj.

Samtidigt med, at Tanken om et nært forestaaende Angreb af den fjendlige Hovedstyrke saaledes faldt bort, maatte denne Sidstes svage Besættelse af den største Del af Haderslev Amt naturligt bringe den danske Overcommando til at overveje, ihvorvidt det ikke maatte være rigtigt at sætte sig om end kun i temporair Besiddelse af dette Amt. Da det maatte antages, at Fjendens frivillige Tilbagegang neppe hidrørte fra militaire Aarsager alene, blev det selvfølgelig stedse tvivlsomt, om en hastig Indrykning i Slesvig i det Hele vilde være fordelagtig ved Sagernes nuværende Stilling, og det saa meget mere, som Overcommandoen jo maatte indsee, at det stod i Fjendens Magt at kaste os tilbage igjen

Overvejelser af den danske Overcommando med Hensyn til en mulig Besættelse af Haderslev Amt.

over Grændsen, naar han maatte ville det. Overcommandoen udtalte sine Betænkeligheder i en Skrivelse til Krigsministeriet af 4de August, hvori der tillige fremsattes den Anskuelse, at man, saafremt Fjenden ikke gik længer tilbage end til Egnen om Aabenraa, og den hele Bevægelse altsaa viste sig at være en rent militair Foranstaltning, fremkaldt ved, at General Wrangel af en eller anden Grund ikke turde angribe Jylland og derfor vilde unde sine Tropper mageligere og mere udvidede Cantonnements, burde søge at forhindre ham i for saa godt Kjøb at forblive i Besiddelse af den nordligste Del af Slesvig. I saa Fald mente Overcommandoen, at en Fremrykning til den jyske Grændse med hele Armeeetatsen eller med en Del deraf burde finde Sted; herved samt ved en Fremrykning af en Avantgarde og mobile Colonner i det Slesvigske vilde man nøde Fjenden til enten at lade Nord-slesvig forblive i vor Magt, eller at holde sin Hovedstyrke samlet i Nærheden af Grændsen, hvor dens Stilling altid til en vis Grad vilde blive precair, saalænge Als var i vor Magt, og der saaledes var Mulighed for et Frembrud fra denne Ø med en større Styrke. De Efterretninger, som indløbe til Overcommandoen i Løbet af Dagen den 4de August, bestyrkede hos samme Troen paa, at det virkelig var General Wrangels Hensigt at slaae sig til Ro i Egnen om Aabenraa og rømme Størstedelen af Haderslev Amt. At Generalen allerede den 1ste August havde forlagt sit Hovedkvarter til Aabenraa, var Overcommandoen bekendt; da det nu tilmed kom til dens Kundskab, at der blev truffet Foranstaltninger, som tydede paa, at Fjenden for længere Tid agtede at opgive Besættelsen i større Maalestok af Haderslev og Egnen N. for denne By, idet hans der-værende Hospital blev flyttet Syd paa, saa besluttede

Ordre til en
 større Disloca-
 tionsforandring
 og til Fremsen-
 delse af større
 Recognosceringscomman-
 doer ind i det
 Slesvigske.

Geueal Krogh den 5te August at lade foretage en fremadgaaende Bevægelse i Lighed med den, som antydedes i Slutningen af den nysnævnte Skrivelse til Ministeriet. Som Følge heraf udgik der fra Overcommandoen den 5te om Eftermiddagen Ordre til en Dislocationsforandring, hvorved en større Del af Armeecorpset forlagdes mere Syd paa og saa nær til Grændsen, at Recognosceringscommandoer derfra beqvemt kunde sendes ind i det Slesvigske. 1ste Infanteri-Brigade fik saaledes Befaling til den 6te at afmarchere til et Cantonnement imellem Jordrup og Lejrskov; Ordren lod paa, at den i Forbindelse med Cavaleri-Brigaden skulde sende større Recognosceringscommandoer ind i det Slesvigske for at hindre Fjenden i at inddrive Contributioner, ved mindre Fægtninger tilfoje ham den størst mulige Skade og endelig at indhente saa nojagtige Efterretninger om ham som muligt. 6te Batteri (Haxthausen)*), blev beordret til at støde til Brigaden ved Bresten Kirke, hvorimod de den tidligere attachederede 6 Kanoner af 2det Batteri (Bruun) afgik til Reserve-Artilleriet og som Følge heraf forlagdes til Store Grundet. — Cavaleri-Brigaden erholdt samtidigt Befaling til den paafølgende Dag at lade 3die og 6te Dragon-Regiment afgaae til et Cantonnement i Egnen mellem Verst, Egtved, Bølling og Jordrup, til hvilken sidste By Livgarden til Hest forlagdes; Brigaden skulde observere Foldingbro og Skodborghus, men formentes iøvrigt at være tilstrækkeligt dækket ved de 2 alt frempousserede Escadroner, som den havde at afgive til 1ste Infanteri-

*) Ved Capitain Fuhrmanns Forfremmelse til Major havde Capitain Haxthausen overtaget Commandoen over Batteriet, medens Commandoen over Sidstnævntes Halvbatteri overtoges af Capitain Tillisch.

Brigade ved dennes Ankomst til Egnen om Lejrskov. 5te Dragon-Regiment beordredes til den 6te at indtage et Cantonnement i Starup, Aagaard og Phønixborg, hvorfra det, saaledes som tidligere alt havde været Tilfældet, stadigt skulde afgive 1² Escadron til Forposttjeneste under Ritmester Hegermann-Lindencrone. — Med Hensyn til Flankecorpset da fik dette Befaling til den 6te at marchere til et Cantonnement i Viuf, Haastrup og Smidstrup, Tjufkjær og Store Velling; Corpset blev anmodet om at conferere med Ritmester Hegermann-Lindencrone med Hensyn til Afgivelsen af en stærkere Besætning i Kolding, ligesom det ogsaa, saaledes som det var Tilfældet med 1ste Infanteri-Brigade, erholdt Paalæg om at sende stærkere Recognosceringscommandoer ind i det Slesvigske med de ved Ordren til den nævnte Brigade omtalte Formaal. Forposterne foran Vejle beordredes inddragne, naar de her befalede Bevægelser toge deres Begyndelse.

Dagen den 5te forløb uden Begivenheder af videre Interesse; en fra Forposterne ved Kolding mod Sjelund udsendt Patrouille meldte ved sin Tilbagekomst, at den var stødt paa en fjendlig Patrouille paa 1 Officer og 16 Mand preussiske Husarer. Forpostcommandoen sendte af den Grund en større Patrouille paa 20 Heste under Lieutenant Feddersen frem i Terrainet; Patrouillen ledsagedes af Lieutenanterne Sehested og Hegermann-Lindencrone, som havde noje Kjendskab til Egnen, og hvem det Hver specielt var blevet paalagt, at bringe nøjagtig Underretning om Fjenden. Da der imidlertid noget efter dette Commandos Afgang meldtes, at man mente at have seet Infanteri foran Vonsild, lod Ritmester Hegermann-Lindencrone et Detachement af de frivillige, beredne Jægere fra Øerne, som fra den 31te Juli var blevet afgivet til Forposttjeneste ved Kolding, rykke ud tilfods

til Undsætning for det fremsendte Cavaleri. Tæt udenfor Kolding mødte Commandoet Lieutenant Hegermann-Lindencrone, hvis Hest var bleven truffet af en Kugle i Hovedet, og som udsagde, at en fjendlig Jægerkjàde befandt sig bag et Gjørde noget S. for Bellevue. I Nærheden af samme Punkt toge de frivillige Jægere ligeledes Post, saaledes at de fjendlige Troppers Bevægelse kunde observeres. Disse trak sig imidlertid kort efter tilbage og marcherede atter Syd paa, saa at Vonsild og Dalby atter om Eftermiddagen vare rømmede af dem. Den Formening, at det kun var et Dækningscommando for en Fouragering, man havde havt foran sig, bestyrkedes derved, at man saavel den 5te som den 6te kun opdagede Smaapatrouiller i den omhandlede Egn.

Dislocationsfor-
andringen den
6te August.

I Henhold til den givne Ordre brød 1ste Infanteri-Brigade den 6te August Kl. 9 om Formiddagen op fra sine Cantonnements til Omegnen af Lejrskov, hvor den indtraf hen paa Eftermiddagen. Efter et Forslag af Major Ræder, der fulgte Brigaden for vedblivende at fungere som Forpostcommandeur paa højre Fløj, bestemtes Styrken af Forposterne, der skulde strække sig fra Egholt over Hasselvad til Nebel Aaens Udlob i Kolding Aa, til 5 Compagnier Infanteri og 1 Deling Cavaleri. De 2 fra Cavalieri-Brigaden frempousserede Escadroner sammendroges, med Undtagelse af de i Store Andst og Vejen posterede Detachementer, i Lejrskov, hvor de efter 1ste Infanteri-Brigades Bestemmelse skulde forblive dels for derfra at foretage den fornødne Patrouillering i vestlig og sydlig Retning, dels for at afgive det fornødne Cavaleri til de paatænkte, større Reconosceringer ind i det Slesvigske; de afløstes hver 24 Timer ved Cavalleri-Brigadens Foranstaltning. Den tidligere

bestaaende, fælles Commando over disse Escadroner faldt under de givne Forhold bort, og Major Honnens beordredes tilbage til sit Regiment. I Tilfælde af et overlegent Angreb skulde de 3 i Byerne N. for Lejrskov cantonnerende Batailloner samt de 8 Kanoner samles i Uhre, medens den i Lejrskov værende Bataillon og den Brigaden attachederede 2den Husar-Escadron tjente som Soutien for Forposterne. Retraiten bestemtes at skulle dirigeres over Jordrup, Bølling og Ødsted paa Vingsted Mølle. Vejret havde i de sidste Dage været overmaade slet, der var faldet megen Regn, og Vejene vare derfor yderst oplødte, enkelte, navnlig Colonnevejene, aldeles ikke til at passere. General Bülow vilde derfor ikke den 7de sende noget Commando ind i det Slesvigske, men anmeldte for Overcommandoen, at en slig Expedition paatænktes foretagen den følgende Dag.

Flankecorpset udførte samtidigt med 1ste Infanteri-Brigade den det paalagte Bevægelse, og efter en Conference mellem General Schleppegrell og Ritmester Hegermann-Lindenchrone bestemtes det, at 1 Bataillon skulde anvendes til Besættelse af Strækningen mellem Kolding og Ejstrup, men at forøvrigt Forpostcommandeuren, hvis han i enkelte Tilfælde skulde mene at behøve en større Styrke, kunde requirere den fornødne Forstærkning ved Corpset. Besætningen af Cavalieri forment General Schleppegrell at kunne indskrænke til 1 Deling, der ligesom Bataillonen dagligt afløstes. Ritmester Hegermann-Lindenchrone var af den Anskuelse, at Infanteristyrken vistnok var tilstrækkelig, men at man maatte nære Betænkelse ved at reducere Cavaleristyrken saa stærkt som paatænkt. Efter hans Mening vilde det være rigtigst, om saavel Cavaleristyrken som ogsaa den i Kolding

værende Afdeling af de frivillige, beredne Jægere fra Øerne ogsaa fremtidigt forblive til Raadighed sammesteds. Ritmesteren afløstes vel allerede den 7de i Forpost-commandoen af Major Voigt og overtog atter Commandoen over sin Escadron; hans Forslag med Hensyn til Forpoststyrken blev imidlertid billiget. Forpost-commandeuren erholdt af Flankecorpset Bemyndigelse til at sende Commandoer paa indtil 100 Mand ind i det Slesvigske. Paa Grund af det vedvarende Regnvejr bleve imidlertid disse Expeditioner foreløbigt udsatte, og endnu den 9de August indmeldte Major Voigt, at han, først naar det stærke Regnvejr var ophørt, saaledes at Infanteriet kunde følge Cavaleriet, agtede at sende en større Patrouille af begge Vaaben Syd paa for at skaffe Vished for, om Fjenden havde forladt sin Stilling N. for Christiansfeld. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Expeditionen i det Slesvigske havde iøvrigt Flankecorpset allerede den 8de forespurgt sig hos Overcommandoen, om det 5te Dragon-Regiment, der cantonnerede i Starup og Omegn, turde cooperere med Corpset, hvis dette vilde foretage en større Reconoscering S. for den jydsk Grændse, eller hvis der skete et Angreb fra Fjendens Side, for hvilket sidste Fald Corpset udbad sig Underretning om, hvorvidt det skulde agere paa egen Haand, eller om det i en eller anden Stilling skulde afvente nærmere Ordre fra Hovedkvarteret. Overcommandoen svarede samme Dag herpaa, at Corpset foruden over sin egen Styrke kunde disponere over den Del, 1 1/2 Escadron, af det nævnte Regiment, der cantonnerede i Bramdrup, samt over de i Kolding værende, frivillige, beredne Jægere. Med Hensyn til Retraitten anordnede Overcommandoen, at Flankecorpset skulde optage Koldings Besætning og, hvis 1ste Infanteri-

Brigade blev angreben, dække dennes venstre Flanke. Naar kun dette opnaaedes, skulde Flankecorpset ikke søge at holde sig mod en overlegen, fjendlig Styrke, men gaae tilbage til Vejle.

Som berørt, havde General Bülow den 7de indberettet til Overcommandoen, at han den paafølgende Dag agtede at fremsende et Commando til Recognoscering i det Slesvigske. I Løbet af Dagen modtog Generalen Indberetninger fra Folk, henhørende til det Jagdske Corps, som stadigt patrouillerede i Egnen vesterpaa, om, at Egnen dersteds var ganske forladt af Fjenden, hvis Forpostlinie stod langs Fovsaa, og at Steppinge, Frørup, Brænøre samt Anderup kun havde meget svage, fjendlige Besætninger, at det samme var Tilfældet med Somersted og Oxevad, og at Orsted og Lert slet ikke vare besatte af Fjenden. Om Aftenen ankom til Hovedkvarteret en Bondekarl fra Steppinge, der bekræftede de nys omtalte Efterretninger, og som med Hensyn til den sidstnævnte By oplyste, at den kun var besat af 1 Escadron preussiske Kyradserer og 1 à 2 Compagnier Infanteri. General Bülow besluttede paa Grund af de her nævnte Omstændigheder at anordne den for den følgende Dag bestemte Recognoscering i det Slesvigske saaledes, at dermed kunde forbindes et Overfald paa og en mulig Ophævelse af Besætningen i Steppinge. Han beordrede saaledes Ritmester Marcher til den nævnte Dags Morgen Kl. 3 med et Commando, der foruden Ritmesterens egen Escadron skulde bestaae af 3 Compagnier af 3die Reserve-Jægercorps, Aarhus og Holstebro Frivillige, de frivillige, beredne Jægere fra Jylland og 4de Escadron af 6te Dragon-Regiment, at afmarchere fra Hasselvad, hvor Commandoet skulde samles, gennem Bastrup Skov til Skoven V. for Højrup og derfra søge

Expe-
litionen
mod Steppinge
den 8de August.

at gjøre et Angreb paa Steppinge fra denne Bys vestlige og sydlige Side. For at dække denne Bevægelse og til Repli for den fremsendte Styrke vilde Generalen med 3 Compagnier af 2den Linie-Bataillon samt med 11te Linie-Bataillon, 5te Reserve-Bataillon og 2 Kanoner Kl. 6 afmarchere fra Hasselvad til Drenderup, hvor han agtede at tage Stilling med Hovedstyrken, medens en mindre Afdeling pousseredes frem til Bramdrup, ligesom den fornødne Dækning i venstre Flanke skulde søges opnaaet ved Detacheringer til Hjarup og Ødis.

Ritmester Marcher modtog først Kl. henad 3 om Morgenen den for ham bestemte Ordre, og først efter Kl. 3¹/₂ kunde han derfor sætte sig i Marche. Bevægelsen dirigeredes først paa Store Andst og derfra i sydlig Retning til Bastrup, gennem Bastrup Skoven og til Skovene V. for Højrup, der afgave et fortrinligt Skjul for den hele Bevægelse, som ubemærket af Fjenden, i al Stilhed og saa hurtigt som muligt under Dækning af enkelte Flankeurer fortsattes indtil i Nærheden af Toggerup, hvor Fortroppen, der bestod af de frivillige, beredne Jægere, stødte paa en af 3 Mand bestaaende, fremskudt Cavaleripost. 2 Mand af Posten bleve fangede, den 3die undkom i sydlig Retning. Ifølge Fangernes Udsagn var Steppinge besat af 1 Escadron Kyradserer, omtrent 130 Mand stærk, og af en Jægerafdeling, hvis Styrke de ikke nøjere kunde angive, da den Escadron, hvortil de hørte, først for henad en Time siden var indtruffen i Steppinge til Aflosning af en anden Escadron af samme Regiment, der efter Aflosningen var marcheret til en By, som laa henved ³/₄ Mil sydligere, men hvis Navn de ikke kjendte. Fremdeles udsagde de, at Refsogaard var besat af Infanteri, hvad der ligeledes skulde være Tilfældet med Skoven Ø. for det nævnte Punkt, som

man under den videre Fremrykning maatte passere temmelig nær forbi, og hvorfra man derfor var udsat for Angreb, især hvis den undslupne Kyradser maatte have allarmeret Besætningen dersteds. Ritmester Marcher indsaa, at Tiden var kostbar, og rykkede, efterat Broen over Fovsaa paa Vejen fra Toggerup til Steppinge var recognosceret og befunden passabel, rask frem over denne ad den sidstnævnte By til. Forinden havde Ritmesteren detacheret 3die Reserve-Jægercorps's 3die Compagni samt et mindre Detachment Dragoner under Commando af Capitain Wichfeldt ad Vejen, der V. for Fovsaa førte til Højrup, med Ordre til at besætte denne By, og saasart han hørte, at Ritmesteren var i Engagement, da at rykke frem mod Steppinge for fra denne Side at forurolige Fjenden og iøvrigt tjene Hovedstyrken til Soutien og Dækning under dens Tilbagegang. I Tilfælde af, at Capitainen maatte blive angreben af en overlegen, fjendtlig Styrke, skulde han kaste sig ind i Skoven V. for Højrup. Under Fremrykningen mod Steppinge stødte Hovedstyrken paa en fjendtlig Kyradserpatrouille, der strax vendte om og jog tilbage til Byen, i hvis Udkant Ritmester Marcher nu bemærkede Infanteri, hvorfor han beordrede 1 Compagni Jægere til strax at rykke frem og formere sig til Angreb, medens de 2 Escadroner dækkede dets Flanker. Resten af Infanteriet fulgte efter som Reserve med Efterladelse af et Commando til Observation af Broen over Fovsaa. I en Udflyttergaard S. V. for Byen var der indquarteret 1 Officer og 22 Kyradserer, der ved vor nu paafølgende, raske Fremrykning bleve fuldstændigt overrumplede, og som ved at spærre Porten og ved at skyde ud af Vinduer og Porthuller søgte at vinde Tid til at undslippe eller til, at de øvrige i

Byen værende Tropper kunde komme dem til Undsætning. De frivillige, beredne Jægere, der stadigt havde Fortroppen, og til hvis Understøttelse Aarhus og Holstebro Frivillige af Ritmester Marcher bleve beordrede frem, gik imidlertid med stor Raskhed imod Gaarden og omringede den, medens Jægercompagniet fulgte efter for at imødegaae en muligt tilkommende Forstærkning. Den i Gaarden værende Kyradsrofficer lykkedes det, strax efterat de beredne Jægere vare naaede frem til Gaarden, at undslippe igjennem dennes Port og bryde gjennem den Kreds, Jægerne havde sluttet omkring den; en Vagtmester, der vilde gjøre samme Forsøg, fik derimod Hesten skudt under sig og blev tagen til Fange. Vore Jægere vare imidlertid naaede frem til den nu lukkede og tildels barricaderede Port og begyndte at skyde ind i Gaarden gjennem denne. Den her indesluttede Styrke forlangte da at overgive sig, og Commandeuren for de frivillige, beredne Jægere, Hr. Holstein-Rathlou gik derfor ind i Gaarden, hvorfra efterhaanden Fangerne bleve udbragte. Medens dette foregik, var den i Steppinge værende Styrke hurtigt kommen paa Benene. Cavaleriet saaes at samle sig S. Ø. for Byen, og en Infanteri-afdeling at rykke frem S. for samme mod Udflyttergaarden og i højre Flanke paa vore i Højde med denne staaende Tropper. Ritmester Marcher havde nu efter den indtraadte Standsning Valget imellem at gjenoptage Fremrykningen mod selve Steppinge og efter at have passeret denne By at repliere sig paa Højrup, eller at tiltræde Retraiten ad samme Vej, som som han var kommen, og da først efter at være naaet over paa den vestre Bred af Fovsaa over Højrup søgte at repliere sig paa Bramdrup. Da han imidlertid paa Henmarchen havde erfaret, at Broen over Fovsaa paa

Vejen mellem Højrup og Steppinge skulde være barricaderet, og Forbindelsen mellem disse Byer overhovedet paa forskjellige Maader besværliggjort, da han fremdeles antog, at noget Lignende kunde være Tilfældet med de andre Tilgange Nord fra til Steppinge, ansaa han det for usandsynligt, at han hurtigt vilde kunde passere denne Vej. Da han desuden var ubekjendt med den sande Styrke af Infanteri, som Fjenden havde i Byen, og hvert Øjeblik kunde vente, at der fra andre Punkter vilde blive sendt denne Forstærkning, og da endelig hans eget Infanteri var yderst udmattet af den lange og forcerede Marche, det havde maattet udføre, bestemte Ritmesteren sig for det sidste af de førnævnte Alternativer. Efterat Fangerne vare bragte i Sikkerhed, trak han sig derfor under Dækning af de 2 Compagnier af 3die Reserve-Jægercorps tilbage ad samme Vej, som han var rykket frem, passerede Fovsaa og bøjede derpaa om i nordøstlig Retning ad Vejen til Højrup. Tilbagegangen over Aæn skete saaledes, at Dragon-Escadrouen besatte Terrainet nærmest Broen, over hvilken først de frivillige, beredne Jægere og Infanteriet bleve trukne tilbage; Husar-Escadrouen overtog derpaa den Dragon-Escadrouen tildelte Bevogtning af Broen, medens den sidstnævnte Escadron beordredes tilbage henimod Toggerup for i denne Retning at sikre Colonnens videre Marche. En Cavaleriunderofficer blev, strax efterat Tilbagegangen over Aæn var udført, sendt til Højrup med Ordre til Capitain Wichfeldt om fremdeles at holde sig i den af ham besatte By for at sikre Colonnen mod et muligt Flankeangreb fra Steppinge. Den nævnte Underofficer vendte imidlertid, da Colonnen alt var slaet ind paa Vejen til Højrup, tilbage til Ritmesteren med den Melding, at han ikke havde forefundet nogen Besætning af vore Tropper i Højrup, som

alt noget før hans Ankomst dertil var bleven forladt af Capitain Wichfeldt. Ritmester Marcher kom derved i en ikke ringe Forlegenhed; Vejen fra Steppinge til Højrup var kun kort, og der var derfor Sandsynlighed for, at Fjenden ved en rask Bevægelse mod den nævnte By vilde kunne naae den før ham. Med det udmattede Infanteri kunde der ikke være Tale om at forcere Marchen meget stærkt, hvorfor Ritmesteren beordrede begge de ham underlagte Escadroner til saa hurtigt som muligt at slutte sig til Colonnen og i Forening med de frivillige, beredne Jægere at ile forud til Højrup og besætte denne Bys østlige Udkant saaledes, at hele Styrken kunde sees fra Egnen om Steppinge, idet han haabede, at Fjenden derved skulde ledes til at troe, at Byen var stærkt besat. Under den øvrige Del af Colonnens Marche til Højrup og i selve denne By søgte Ritmesteren nu at skaffe saa mange Vogne tilveje som muligt for paa disse at transportere Infanteriet og paa denne Maade at paaskynde sit Tilbagetog. Den af ham befrygtede Fremrykning fra Steppinge mod Højrup fandt ogsaa Sted, men med ringe Styrke og kun langsomt, hvorimod der saaes en større Afdeling, som bevægede sig fra Frørup i nordlig Retning, og som efter Ritmesterens Formodning vilde gjøre et Forsøg paa at afskjære ham fra Bramdrup; herfor var der imidlertid ingen Anledning til at frygte paa Grund af det til denne By af General Bülow som Soutien fremsendte Commando. Efterat Ritmester Marcher havde vundet et Forspring paa Vejen fra Højrup til Bramdrup, fulgte det i førstnævnte By efterladte Cavaleri langsomt efter. Den fjendlige Styrke, der var kommen tilstede ligeoverfor Højrup, begyndte nu en rask Fremrykning og naaede ogsaa vore mod Bramdrup tilbagegaaende Tropper, hvis Arrieregarde paa Grund af, at

det fjendlige Infanteri begyndte stærkt at true samme, forstærkedes med Aarhus og Holstebro Frivillige, hvem fra nu af Dækningen af Rebraiten hovedsagelig blev overladt, idet det nemlig kun en enkelt Gang, da en mindre Afdeling fjendlige Kyradsere kom Arrieregarden temmelig nær, blev nødvendigt at kaste en Deling Husarer imod den, for hvilken Styrke den veg tilbage, uden at det kom til noget Engagement. Forfølgelsen ophørte henimod Bramdrup, hvor Ritmester Marcher stødte til det der staaende Commando, og hvor han ligeledes forefandt Capitain Wichfeldt med sit Compagni. Capitainen var i Overensstemmelse med den ham givne Ordre fra Toggerup marcheret mod Højrup, i Nærheden af hvilken By han bragte i Erfaring, at en fjendlig Patrouille paa c. 10 Kyradsere for ganske kort siden var passeret Byen i nordlig Retning. Da Capitainens Fortrop kom ind i Højrup, stødte den sammen med den nævnte Patrouille, der var paa Tilbagevejen, og som nu, efterat nogle Skud vare løsnede, atter trak sig Nord paa. Capitainen besatte Overgangen over Fovsaa paa Vejen mellem Højrup og Steppinge og sendte nogle Blækere frem i Retning mod sidstnævnte By; en Cavaleripost placeredes paa Vejen mellem Højrup og Toggerup. Fra det Sted, hvor Capitain Wichfeldt havde Post, kunde han see hele Ritmester Marchers Fremrykning, hans Engagement og derpaa følgende Tilbagegang ad samme Vej, som han var kommen. Kort efter rykkede der en mindre fjendelig Afdeling frem fra Steppinge ad Vejen til Højrup, hvor et let Engagement opstod med de af Capitain Wichfeldt mod sidstnævnte By fremsendte Blækere. Da nu efter Ritmester Marchers Repasseren af Fovsaa den paa Vejen til Toggerup udsatte Post meldte Capitainen, at Ritmesterens Commando gik tilbage til

Skoven ad samme Vej, som Fremrykningen var skeet, antog han sin hidtil havde Stilling ved Overgangen Ø. for Højrup for ikke længere at være til nogen Nytte og farlig for hans egen Sikkerhed nu, da Vejen fra Refsøgaard til Højrup stod Fjenden aaben. Han trak sig derfor langsomt tilbage til Byen, inddrog de af ham udsatte Poster og fortsatte derpaa sit Tilbagetog ad Bramdrup til. Denne fejlagtige Melding blev saaledes Anledningen til den tidligere omtalte, øjeblikkelige Forlegenhed, hvori Ritmester Marcher kom under sin Tilbagegang mod Højrup.

Medens de nys beskrevne Bevægelser udførtes af Commandoet under Ritmester Marcher, havde General Bülow i Overensstemmelse med sin tidligere omtalte Plan indtaget en Replistilling i Egnen ved Drenderup. De til Udrykning under Generalens Commando bestemte Afdelinger samledes Kl. 6 om Morgenen ved Hasselvad, hvorfra Marchen tiltraadtes over Lunderskov mod Drenderup. 2den Linie-Bataillon, som havde efterladt sit 2det Compagni i Cantonnementet i Uhre til Dækning for det ligeledes der cantonnerende Batteri, marcherede med sine 3 andre Compagnier i Têten af Colonnen. Fra Lunderskov formerede Bataillonens 1ste Compagni Avantgarden, og Marchen fortsattes forbi Skanderup Kirke over Øster Vamdrup til henimod Drenderup; ved Skanderup Kirke detacheredes 3die Compagni under Capitain Wittrog til Besættelse af Hjarup. Paa denne sidste Del af Fremrykningen observerede man en halv Snes fjendlige Ryttere, der i hurtig Gangart syntes at tage Vejen henad mod Ødis, men som atter vendte tilbage for, efter hvad man maatte antage, at ile ad Højrup til. Medens Hovedstyrken med Undtagelse af 1 Compagni, der sendtes frem til Ødis, gjorde Holdt S. for Drenderup, beordredes

Commandeuren for 2den Linie-Bataillon til med de tilbageværende Compagnier af sin Bataillon at rykke frem til Bramdrup for at besætte denne By. Fremrykningen foretoges med 1ste Compagni i spredt Orden og 4de Compagni sluttet som Reserve og fortsattes gennem Bramdrup til S. for denne By, hvor der toges Post. I Byen erfarede man, at de tidligere observerede, fjendlige Cavalerister vare Kyradsere, som imidlertid ikke fra Bramdrup havde fulgt Vejen til Højrup, men derimod søgt ned til et S. for Byen værende Krat sandsynligvis for der at finde en Overgang over Fovsaa, som imidlertid efter Beboernes Udsagn ikke fandtes paa dette Punkt, saaledes at en Tilfangetagelse af dem var mulig. Da man fra en Høj S. for Byen, hvorfra Terrainet henimod Frørup og Steppinge kunde overskues, saa de ommeldte Kyradsere ride frem og tilbage i det betegnede Krat, blev Bataillonens 1ste Compagni beordret til at rykke derned for at iværksætte Tilfangetagelsen af denne Afdeling, hvilket ogsaa udførtes uden Vanskelighed, da Kyradsere ved Compagniets Ankomst til Krattet strax overgave sig. Det var den Patrouille, som ved Capitain Wichfeldts før omtalte Ankomst til Højrup var stødt sammen med Dennes Fortrop, der efter forgjæves ad en Omvej at have søgt at naae tilbage til Steppinge her faldt i vore Hænder. I Stillingen ved Bramdrup forblev Major Hindenburg, hvis Commando senere forstærkedes med 1 Deling Dragoner, og som fra den førnævnte Høj kunde oversee Fægtningens Gang ved Steppinge, indtil samtlige de under Ritmester Marcher detacherede Tropper vare passerede Bramdrup, hvorpaa han af General Bülow beordredes til at trække sig tilbage paa Drenderup. Tilbagegangen skete langsomt og uden Forfølgning fra Fjendens Side, idet denne, som tidligere omtalt, standsede

sin Fremrykning S. V. for Bramdrup. Da man saaledes havde opnaaet Øjemedet med den her omtalte Expedition, ved hvilken navnlig de frivillige, beredne Jægere fra Jylland og disses kjække Commandeur, Hr. Holstein-Rathlou, samt Aarhus og Holstebro Frivillige vandt fortjent Anerkjendelse for deres Iver og modige Færd, beordrede General Bülow Tilbage-marchen til Cantonnementerne, hvilken fortsattes uden Ophold, idet efterhaanden de til Ødis og Hjarup detacherede Compagnier inddroges.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Saarede 2 Underofficerer og Menige.

Af Fanger faldt 34 Underofficerer og Menige i vore Hænder; desuden gjordes 31 Heste til Bytto.

Tabet paa vor Side var:

Af Saarede: 1 Menig.

1 Menig faldt usaaret i Fangenskab.

Samtidigt med, at Ordren til den her omtalte Expedition mod Steppinge var udgaaet, havde General Bülow givet Lieutenant Jagd Befaling til med sit Patrouillecorps. at bidrage til Sikringen af Expeditions-corpsets højre Flanke. Lieutenanten havde imidlertid, førend han modtog denne Ordre, afgivet 20 Mand af sit Corps til i Forening med en mindre Cavaleripatrouille af det i Vejen staaende Observationscommando at gjøre et Forsøg paa at opsnappe en fjendelig Patrouille, der angaves regelmæssigt at komme til Skodborg i Dagbrækningen. Lieutenant Jagd begav sig selv derhen, men da Patrouillen ikke kom til sædvanlig Tid, og han imidlertid havde faaet General Bülows Ordre, vilde han vende tilbage. Ved Inddragningen af de skjult opstillede Poster stødte han imidlertid paa den fjendelige Patrouille, 9 Mand stærk, som han for-gjæves søgte at lokke ind i Byen, idet den ilsomt

trak sin tilbage mod Jarls. Nogle af Dragonerne gave sig til at forfølge den og fortsatte denne Forfølgning indtil paa den anden Side af Jarls, hvor en større, fjendlig Patrouille paa c. 20 Mand allarmedes og i Forening med den førstnævnte trak sig videre tilbage ad Mølleby til sandsynligvis i den Tro, at en større Styrke af vore Tropper fulgte efter. Lieutenant Jagd, der var bange for at miste de Folk, der i Forfølgningens Hidsighed vovede sig alt for langt frem, ilede selv efter for at faae dem tilbage, men derved gik naturligvis en Del Tid tabt, saa at han kom forsilde tilbage til at medvirke ved Expeditionen mod Steppinge. En Afdeling af Patrouillecorpset, som den paafølgende Dag sendtes mod sidstnævnte By, erfarede, at denne stadigt var besat af Kyradsere; desuden indløb der samme Dag gennem Lieutenant Jagd Efterretning om, at Gram, Nustrup, Gabel samt Kolsnap vare besatte med mindre Afdelinger slesvig-holstensk Cavaleri. — Ogsaa mere østerpaa syntes Affairen ved Steppinge at have bragt Afdelinger af den fjendlige Hær i Bevægelse, idet der den 9de til Major Voigt indløb Beretning om, at Preusserne vare i Fremrykning, og at en Styrke paa 4 à 5000 Mand var ankommen til Ødis, hvorfra mindre Afdelinger vare skudte frem ad Vamdrup til. Denne Indberetnings Rigtighed stadfæstedes ved en anden, der ligeledes den 9de tilgik Major Ræder, og hvorefter Øster Vamdrup og Staverled skulde være besatte af preussiske Kyradsere.

Disse forskjellige Meddelelser, der fremkaldte endel Usikkerhed med Hensyn til Fjendens øjeblikkelige Stilling i Nordslesvig, og som syntes at tyde paa en fornyet Fremrykning fra hans Side til Grændsen med større Styrke, foranledigede Flankecorpset til at udtale for Overcommandoen, at det under Sagernes nærværende

Stilling fandt det mindre rigtigt at foretage nogen Reconoscering i det Større ind i det Slesvigske; med Hensyn til mindre Expeditioner foreslog Corpset efter en Conference med Major Voigt, at der, for at Denne kunde have en noget større Styrke ved Haanden i det nævnte Øjemed, skulde foretages en Dislocation, hvorved 1ste Husar-Escadron forlagdes til Nørre Bjært, og 1 Compagni detacheredes til Bramdrup.

Disse mindre Spørgsmaal maatte imidlertid blive af underordnet Betydning ligeoverfor det større, der naturligt maatte paatrænge sig Overcommandoen, nemlig ihvorvidt Armeecorpset, naar Fjenden atter besatte den nordlige Del af Slesvig med større Stridskræfter, burde holde en større Del af sin Styrke frempousseret til Grændsen, og navnlig ihvorvidt det maatte være rigtigt at lade 1ste Infanteri-Brigade og Cavaleri-Brigaden forblive i deres nuhavende, udsatte Cantonnements. Der toges dog ingen Beslutning i saa Henseende før den 10de om Aftenen, til hvilken Tid man saavel ved de indløbne Efterretninger som ogsaa ved hvad der i Løbet af denne Dag forefaldt ved Forposterne foran Kolding, mente at have faaet tilstrækkelig Vished for, at en Forandring af den fjendlige Hærs Stilling i den førømtalte Retning virkelig havde fundet Sted. Medens nemlig henad Middag de paa Højderne S. for Kolding staaende Poster anmeldte en Fremrykning af Fjenden, der dog efter et let Engagement standsede sin Bevægelse og først hen paa Eftermiddagen gjentog Demonstrationen ligeoverfor vore der staaende Tropper uden dog at vise sine større Afdelinger, som han holdt staaende ved Vonsild og bag denne By, tydede iovrigt de indløbne Efterretninger paa, at han med større Stridskræfter trak mere Vest paa i Retning mod Lejrskov. Under disse Omstændigheder troede Overcommandoen

ikke at burde lade 1ste Infanteri-Brigade og Cavaleri-Brigaden forblive i deres Stillinger, men afsendte Kl. 8 1/2 om Aftenen Ordre til førstnævnte om den paafølgende Dags Morgen over Bølling og Vingsted Mølle at afmarchere til sit tidligere Cantonnement bag Vejle Aa, idet den forinden skulde retablere den tidligere i Omegnen af Lejrskov stedfundne Ordning af Forposttjenesten. Cavaleri-Brigaden beordredes samtidigt til ligeledes den 11te og saavidt muligt i Forening med den 1ste Infanteri-Brigade at iværksætte Tilbagegangen til de Cantonnements, den sidst havde forladt; den skulde som tidligere afgive 2 Escadroner under Commando af en Stabsofficer til Forposttjeneste ved Lejrskov og 1² Escadron til lignende Formaal ved Kolding. Med Hensyn til 5te Dragon-Regiment og Livgarden til Hest erholdt Brigaden Bemyndigelse til at lade disse Afdelinger tage Cantonnements i Vindelev og Ildved og om fornødent i Hveisel. — Til Flankecorpset sendtes Meddelelse om den trufne Foranstaltning med Tilføjelse af, at Corpset som en Avantgarde for Armeecorpset skulde forblive i sine nuhavende Cantonnements og udstille en Forpostlinie af Infanteri i Alminde Dalen omtrent mellem Skoven ved Luttermølle og Dons Mølle. Forposttjenesten ved Kolding skulde samtidigt indskrænkes til sit tidligere Omfang og altsaa bestrides af 1² Escadron, der afgaves af Cavaleri-Brigaden, og af de frivillige, beredne Jægere fra Øerne; det Infanteri, som Flankecorpset i de sidste Dage havde afgivet til Forposttjeneste sammesteds, skulde derfor trækkes ind den 11te om Morgenen. Med Hensyn til en eventuel Tilbagegang blev det bestemt, at Flankecorpset som tidligere skulde dirigere sin Retraite paa Vejle. Major Voigt forblev foreløbigt i Kolding, men afløstes den 13de August af Ritmester Hegermann-Lindencrone; derimod blev Major Ræder

1ste Infanteri-Brigade og Cavaleri-Brigaden beordres tilbage bag Vejle Aa.

beordret tilbage tilligemed 1ste Infanteri-Brigade for at overtage Commandoen over dennes Forposter bag Vejle Aa. I den ovenanførte Bestemmelse om Udførelsen af Forposttjenesten ved Kolding blev der dog allerede den 12te August paa Andragende af Major Voigt truffet den Forandring, at Styrken førøgedes med 1 Compagni, som 5te Infanteri-Brigade beordredes til at afgive. De saaledes befalede Bevægelser udførtes den 11te August i Overensstemmelse med den givne Ordre, og Armeecorpsets Hovedstyrke stod saaledes fra den nævnte Dags Aften atter bag Vejle Aa og i samme Stilling som tidligere med Undtagelse af Flankecorpset, der forblev paa sin noget fremskudte Post under Sikkring af 1 Bataillon i den af Overcommandoen befalede Forpoststilling ved Alminde og 1 Compagni, der som Piket for denne stilledes i Viuf. — Forpoststyrken i Omegnen af Lejrskov commanderedes af Major Amsinck, der dog alt den 14de afløstes af Major Saurbrey.

Med Hensyn til de tidligere Flankecorpset paalagte Recognosceringer ind i det Slesvigske vare Forholdene nu naturligvis endel ugunstigere ved 1ste Infanteri-Brigades og Cavaleri-Brigadens Bortdragning fra Corpsets højre Flanke. Efter nøje Overvejelse af Situationen og efter Drøftelse med den nye Forpostcommandeur besluttede General Schleppegrell sig den 13de til at detachere 1ste Jægercorps, der midlertidigt commanderedes af Capitain Wilster, og den Flankecorpset tildelte Husar-Escadron til Kolding, for at denne Styrke kunde være ved Haanden, naar en gunstig Lejlighed maatte findes til at foretage en Recognoscering som den paatænkte, hvorom det da paalagdes Ritmester Hegermann-Lindencrone strax at give Generalen fornøden Underretning, for at der fra Hovedstyrkens Side kunde blive truffet de efter de forhaandenværende Omstændigheder hensigtsmæssigste For-

Recognosceringer i det Slesvigske, udførte af Flankecorpset.

anstaltninger. Commandoet over Detachmentet overdroges Oberstlieutenant Thestrup. — Endel af denne Styrke kom alt til Anvendelse den 14de August. Den nævnte Dag Klokken henad 5 om Morgenen viste der sig nemlig paa Bakkerne foran Kolding endel fjendlige Jægere og Husarer; de trak sig vel atter noget tilbage, men syntes at have sat sig fast i Vonsild og det umiddelbart foran denne By liggende Terrain. Da man ikke paa anden Maade kunde erfare Fjendens Styrke, besluttedes det at udsende 2 Compagnier af 1ste Jægercorps og 40 Husarer under Commando af Capitain Wilster, som fik Befaling til at følge Vejen til Seest og derfra gennem Seest Skov søge at naae den sydlige Udkant af Vonsild By for om muligt at afskjære den derværende, fjendlige Afdeling og i hvert Fald অপত্রouillere Egnen mellem Vonsild, Dalby og Kolding. Som Repli stilledes 1 Compagni af Jægercorpset ved Koldings sydlige Udkant. Commandoet vendte imidlertid Klokken henad 1 tilbage til Byen uden at være stødt paa Fjenden, der omtrent samtidigt med dets Afmarche havde trukket sig tilbage. Man besluttede nu et større Recognosceringsforetagende til den paafølgende Dag, den 15de August, og da de Efterretninger om den fjendlige Stilling, som vare indløbne, tydede paa, at man kun vilde kunne haabe at opnaae noget større Resultat ved at omgaae de fjendlige Forposters højre Fløj over Vejstruprød, lagdes Planen i Overensstemmelse hermed. Da imidlertid Oberstlieutenant Thestrup fandt det betænkeligt at gaae med hele Styrken saa langt østerpaa, paa Grund af Muligheden for under uheldige Omstændigheder at kunne blive afskaaret fra sin Retraite paa Kolding og kastet ned mod Lille Belt, besluttede han at holde omtrent Halvdelen af den ham underlagte Styrke paa Hovedvejen fra Kol-

ding til Christiansfeld, medens den anden Del opererede mod Vejstruprød. Foruden det ham oprindeligt til-delte Commando stillede Forpostcommandeuren 14 Dra-goner og 50 af de frivillige, beredne Jægere, der be-fandt sig i Kolding, til Oberstlieutenant Thestrups Raadighed, og Denne rykkede da den 15de Kl. 2¼ om Morgenen frem fra Kolding til Vonsild, hvor han efterlod 2 Pelotoner af 1ste Jægercorps og et mindre Commando Husarer dels som Repli, dels til Observation af de vesterfra kommende Veje. Den øvrige Del af Commandoet fortsatte Fremrykningen i 2 Colonner af omtrent lige stor Styrke, idet den ene under Oberst-lieutenant Thestrups umiddelbare Commando gik frem ad Vejen til Christiansfeld, den anden under Com-mando af Capitain Wilster ad Vejen til Alver. Om-trent ½ Mil N. for Taps Kirke bemærkedes fra den vestre Colonne en mindre, fjendlig Cavaleripatrouille, der strax blev eftersat, uden at det dog lykkedes at indhente den: kort efter høstes gjentagne Allarmsig-naler over hele den af Fjenden besatte Linie. Colonnen fortsatte imidlertid sin Marche indtil ¼ Mil fra den nævnte Kirke, hvor den Klokken omtrent 7 tog Stil-ling, da en større, fjendlig Styrke observeredes under Fremrykning i Terrainet mellem Vejene, som fulgtes af de 2 Colonner, og saaledes Forbindelsen mellem disse var truet. Strax efter indtraf der Melding om, at 2 fjend-lige Afdelinger rykkede frem i Colonnens højre Flanke, hvorfor Oberstlieutenant Thestrup, der anslog den fjend-lige Styrke til ialt at være 1500—2000 Mand, ikke ansaa en længere Forbliven i Stillingen for svarende til Øjemødet. Efter at have afsendt den i saa Henseende fornødne Ordre til Capitain Wilster tiltraadte Oberst-lieutenanten derfor Klokken omtrent 7¾ Tilbagemar-chen og naaede 1 Time senere uden at have været i

Engagement med Fjenden tilbage til Sammenstøds-punktet mellem Vejene fra Christiansfeld og Alver, hvor han afventede Tilbagekomsten af Commandoet under Capitain Wilster, der ogsaa omtrent $\frac{1}{2}$ Time senere stødte til ham. Capitain Wilster var med den af ham førte Colonne uden at støde paa Fjenden passeret Sjelund, hvor han havde gjort Holdt, medens der patrulleredes til Ostorp, Vejstrup Kirke og Grønninghoved, og var derpaa rykket frem til Vejstruprød; først S. for denne By var han stødt paa enkelte, mindre Patrouiller paa 8—10 Mand, som kastedes tilbage. Samtidigt hortes der Allarmvignaler i sydlig Retning, og kort efter viste der sig sluttede, fjendlige Afdelinger i den mellem Vejstruprød og Taps Kirke liggende Skov. Capitain Wilster mente dog at have tilstrækkelig Tid til, forinden Retraitten tiltraadtes, at recogoscere det S. for Vejstruprød liggende Kratparti, og idet han derfor lod Jægerne fortsætte deres Fremrykning, iagttog han ved Hjælp af det ham medgivne Cavaleri den i Skoven observerede, fjendlige Styrkes Bevægelser. Da imidlertid en Ordonnants, som Capitainen havde sendt med Melding til Oberstlieutenant Thestrup, vendte tilbage og berettede, at Passagen mellem Vejene, som de to Colonner fulgte, var spærret af Fjenden, da Overbringeren af en Kl. 6 ligeledes til Oberstlieutenant Thestrup afsendt Melding endnu ikke var vendt tilbage, og da overhovedet slet ingen Efterretninger havdes fra den vestre Colonne, ansaa Capitain Wilster det for urigtigt at fortsætte Fremrykningen, før nærmere Underretning var erholdt, hvorfor han med sit Commando indtog en Stilling tæt ved Vejstruprød. En Cavaleripatrouille blev udsendt i vestlig Retning for at recogoscere den fjendlige Styrke og bragte den Efterretning

tilbage, at der kun bemærkedes 1 Compagni og 1 Escadron under Avancering mellem Hovedvejen og den over Alver, men at Skoven forhindrede Observationen af hvad der fulgte efter. Samtidigt med denne Melding indtraf den ovenfor omtalte Ordre fra Oberstlieutenant Thestrup, hvori det paa Grund af Bevægelserne fra Fjendens Side paalagdes Capitainen at gaae tilbage, indtil Forbindelse med den vestre Colonne kunde opnaaes. I Overensstemmelse med denne Befaling tiltraadte Capitainen Retraiten og stødte, som ovenfor berørt, til den vestre Colonne i Nærheden af Vonsild. Det saaledes forenede Commando vendte derpaa tilbage til Kolding.

General Schleppegrell havde, da han af Forpostcommandeuren erholdt Melding om den paatænkte Expedition, beordret 10de Linie-Bataillon til at afmarchere til Kolding for at tjene som Soutien for Expeditionscommandoet. Generalen begav sig selv ligeledes til Kolding og opholdt sig under Expeditionen paa Højderne S. for Byen, hvorhen han havde beordret 1 Compagni af 10de Linie-Bataillon, medens de 3 andre Compagnier bleve placerede paa Vejen mellem Kolding og Vejle paa det Punkt, hvor Vejen til Ribe bøjer af fra samme. — Efter Recognosceringens TilendebRINGelse afgik 10de Linie-Bataillon og Halvdelen af 1ste Husar-Escadron til Flankecorpsets Cantonnement; den anden halve Escadron efterlodes i Kolding for i Forening med 1ste Jægercorps under Capitain Wilster at være til Raadighed for Forpostcommandeuren, naar denne maatte finde det tjenligt at benytte den til Recognosceringer eller andre, mindre Expeditioner. Oberstlieutenant Thestrup overtog atter Commandoen over sin Bataillon.

Den følgende Dag, den 16de August, viste der sig

enkelte, større, fjendlige Patrouiller paa Højderne foran Kolding, men de trak sig efter et kort Ophold dersteds atter tilbage. Senere paa Dagen modtoges fra Commandanten paa Als Meddelelse om, at Fjenden havde rømmet Sundeved og efter Forlydende skulde have forladt Egnen mellem Aabenraa og Flensborg, hvorfor General Hansen antog, at han var gaaet mod Nord; herpaa henleddes ogsaa Opmærksomheden ved en Melding til det nørrejydske Armecorps fra Capitain v. Dockum, Chef for Corvetten Flora. De directe til Forpostcommandoen i Kolding indkomne Efterretninger lode kun paa, at flere Patrouiller havde gjennemstrejft Egnen om Vonsild og Dalby, medens der med Hensyn til Forholdene ved Ødis ikke forelaa Andet end en tidligere erholdt Oplysning om, at der bagved denne By skulde være posteret en mindre Cavalerifeltvagt. For at erfare, hvorvidt større, fjendlige Afdelinger havde vist sig i Egnen om sidstnævnte By og for, hvis dette ikke var Tilfældet, at allarmere og muligen at ophæve den ovenfor omtalte, mindre Feltvagt bag samme, besluttede Ritmester Hegermann - Lindencrone om Natten mellem den 16de og 17de at foretage en Recognoscering henimod Vonsild og Dalby og, saafremt disse Byer ikke fandtes besatte, at detachere et Commando tilhest til Ødis med det nys berørte Formaal.

Ved Midnat rykkede til den Ende 3 Compagnier af 1ste Jægercorps ud fra Kolding. 4de Compagni under Lieutenant F. J. Weyhe rykkede i Ilmarche mod Vonsild, som fandtes ubesat, og herfra fremsendtes Patrouiller i sydlig og vestlig Retning. Samtidigt var 1ste Compagni tillige med Odense Fricorps under Capitain Mathiesen rykket frem til Dalby, hvorfra det patrouillerede til Agtrup og Skarretved; i Dalby Mølle havde Compagniet efterladt en Repli.

Som Soutien for disse 2 Commandoer stilledes 2det Compagni under Lieutenant P. C. Weyhe ved Krathus tæt S. for Kolding, hvorfra Vejene til Seest og Tvede observeredes. Samtidigt med denne Fremrykning tog Corpsets 3die Compagni under Capitain Michaelsen Post ved Møllen N. for Kolding og patrouillerede herfra i vestlig Retning langs Aaløbet over Paaby og Ejstrup. — De to frempousserede Compagnier havde Ordre til ved Daggrø at inddrage alle Poster med Undtagelse af 2 Observationsposter, der skulde placeres i Vonsild og Dalby Kirketaarne. Denne sidste Foranstaltning var navnlig truffen for muligen at kunne opsnappe nogle fjendlige Patrouiller, hvis disse, hvad hyppigt var Tilfældet, om Morgenen tidligt maatte vise sig ved de besatte Byer, og for at ingen Underretning fra Beboerne skulde henlede deres Opmærksomhed paa vore Troppers Tilstedeværelse, var det blevet forbudt Enhver, indtil videre at forlade Byerne. Hovedopgaven for det i denne Retning fremsendte Commando, at tjene som Dækning for den Afdeling tilhest, der var bestemt til at afgaae til Odis, og som, da Compagniet under Lieutenant Weyhe havde besat Vonsild, rykkede frem gennem denne By og tog Vejen over Hjarup, var allerede lost Klokken henad 7 om Morgenen, idet der ved denne Tid til Capitain Wilster indløb en Meddelelse fra Forpostcommandeuren om, at Recognosceringscommandoet mod Ødis over Seest var vendt tilbage til Kolding. Da imidlertid den fjendlige Morgenpatrouille, som efter Beboernes Udsagn regelmæssigt indfandt sig i Vonsild, endnu ikke havde ladet sig see, besluttede Capitain Wilster at forblive i sin Stilling endnu i nogen Tid for om muligt at opsnappe den. Klokken lidt over 7 meldte Posten i Kirketaarnet i Vonsild, at en fjendlig Infanteripatrouille viste sig i den nordlige

Udkant af Skoven S. for Byen. Besætningen, der var fordelt i Laderne paa forskjellige Steder i Byens sydlige Del, holdt sig vedblivende skjult og beredt til at bryde frem, naar Patrouillen nærmede sig yderligere. Det fjendlige Commando, der viste sig at være c. 20 Mand stærkt, nærmede sig efterhaanden Byen, men standsede pludseligt c. 800 Alen fra samme, hvor det formodenlig paa en eller anden Maade har opdaget, at Byen var besat; thi det trak strax bort fra Landevejen i vestlig Retning og tværs over Markerne for derpaa atter at gaae tilbage. Lieutenant Weyhe blev nu med 1 Division sendt frem ad Hovedvejen for at vinde Forspring for den flygtende Patrouille og dernæst søge at afskjære den Retraiten. Det fjendlige Commando flygtede imidlertid saa hurtigt, at det ikke var Lieutenanten muligt at komme forbi samme, og man begyndte derfor at forfølge det med Skud, ligesom ogsaa nogle Divisionen attachederede Dragoner sendtes frem ad Hovedvejen, dog uden at opnaae noget Resultat, idet det ikke var dem muligt paa Grund af de høje Vejhegn at naae ind paa det fjendlige Commando, der nu fuldstændigt spredte sig. Da Divisionen under denne Fremrykning allerede var kommen et godt Stykke S. for Sammenstødspunktet af Vejene til Christiansfeld og til Alver, blev den rappelleret, og da man naturligvis nu ikke kunde vente yderligere Resultat af en Forbliven i Stillingen, trak Capitain Wilster Compagnierne tilbage til Kolding. Under den stedfundne Skærmydsel var der paa vor Side intet Tab; den fjendlige Patrouille havde 1 Menig død, ligesom ogsaa 1 Menig af samme usaaret blev gjort til Fange. -- Expeditionen mod Ødis, som udfortes af c. 100 Mand af 1ste Husar-Escadron og de frivillige, beredne Jægere fra Øerne under Commando af Lieute-

nant F. E. Lytzen af den nævnte Escadron, førte kun til det Resultat, at man erholdt Sikkerhed for, at den modtagne Efterretning om Besættelsen af den nævnte By var urigtig. Allerede i Hjarup erfarede man, at ingen Feltvagt fandtes ved Odis, men at Byen syntes at være et Foreningspunkt for fjendlige Patrouiller af Infanteri og Cavaleri, der dagligt passerede samme. For at opnaae fuldstændig Vished fortsatte imidlertid Lieutenant Lytzen Fremrykningen mod Odis, og da man kom ind i det mere couperede Terrain i Nærheden af denne By, sendte han et Par af de paalideligste Folk frem med Ordre til, saafremt de maatte støde paa en fjendlig Post, da at sprænge rask fremad, idet han selv i saa Fald med Hovedstyrken vilde følge denne Bevægelse, for at Commandoet, hvis en Feltvagt virkelig fandtes dersteds, kunde naae ind paa denne saa overraskende som muligt. Kort efter blev det imidlertid meldt Lieutenanten fra den ene af de fremsendte Folk, at han troede at have bemærket enkelte, fjendlige Infanterister, der fra Vejen havde søgt ind over Hækkerne langs denne. Skjøndt der ved Afsogningen af de nærmeste Hegn, der udførtes ved et mindre Commando af de frivillige, beredne Jægere, som i den Anledning sad af, ikke viste sig noget Fjendligt, forment Lieutenanten dog heller at burde lade hele det ham medgivne Commando af frivillige, beredne Jægere sidde af og tilfods samt i Forening med en Deling Husarer tage Post N. for Byen for eventuelt at kunne optage den anden Deling Husarer, hvis denne, der blev beordret frem til Byen, skulde blive tvungen til Retraite. Det var saaledes kun en forholdsmaessig ringe Del af Commandoet, der førtes frem mod det Punkt, hvor en Feltvagt, hvis en saadan overhovedet var tilstede, formodedes at staae. Imidlertid fandtes

der intet Fjendligt i Ødis eller sammes nærmeste Omegn, og da Dagen begyndte at bryde frem, tiltraadte Lieutenanten Tilbagemarchen over Hjarup og Seest til Kolding, hvor han ankom Klokken lidt over 6 om Morgenen.

Meddelelserne om Fjendens sandsynlige Fremrykning Nord paa syntes saaledes ved de foretagne Reconosceringer ikke at bekræfte sig; efter den S. for Vonsild gjorde Fanges Udsagn, at han var udsendt fra en Feltvagt N. for Christiansfeld, maatte man antage, at Fjenden snarere var gaaet tilbage end frem. Imidlertid havde Overcommandoen allerede den 16de om Aftenen paa Grund af Meddelelsen fra General Hansen afsendt Ordre til Flankecorpset om den paafølgende Dag at marchere tilbage til sit tidligere Cantonnement ved Grejs. Corpsets Afdelinger indtraf som Følge heraf den 17de om Aftenen i deres Cantonnements med Undtagelse af 1ste Jægercorps, der fra Kolding marcherede til Højen og efter at have overnattet sammesteds den 18de sluttede sig til Flankecorpset. I Kolding forblev saaledes kun den tidligere Styrke af 1 Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, 1 1/2 Escadron af Cavaleri-Brigaden og en Afdeling af de frivillige, beredne Jægere fra Øerne.

Den 18de August befandt det danske Armeecorps's Hovedstyrke sig atter i den tidligere havde Stilling bag Vejle Aa, hvor den med enkelte, mindre Modificationer i den oprindelige Dislocation forblev indtil Vaabenstilstandens Afslutning. Netop paa dette Tidspunkt tilgik der Armeecorpsset Meddelelser, der tydede paa, at en slig Afslutning kunde ventes at være nær forestaaende, og disse fulgtes snart af Ordre, der bandt General Kroghs Hænder med Hensyn til ethvert Foretagende af offensiv Natur, selv om gunstig Lejlig-

Flankecorpset
beordres tilbage
til sit tidligere
Cantonnement
ved Grejs.

Meddelelser til
Armeecorpsset
om en Vaaben-
stilstands muligt
nær forestaaende
Afslutning.

hed dertil maatte tilbyde sig. Under 17de August underrettede saaledes Krigsministeriet Overcommandoen om, at den preussiske General Below, der som Gesandt havde været i Wien og Frankfurt for at opnaae Rigsforstanderens Fuldmagt til, at Preussen kunde afslutte Vaabenstilstanden paa Forbundets Vegne, og efter Forlydende havde erholdt udvirket en saadan, var ankommen til Malmø for at gjenoptage Forhandlingerne. Denne Meddelelse fulgtes den 22de August af en anden, hvori Ministeren udtalte for Generalen, at det paa Grund af Underhandlingernes Gang maatte ansees for rettest, at Armeecorpset afholdt sig fra ethvert Krigsforetagende, som ikke blev paabudt af Hensyn til dets egen Sikkerhed og Selvforsvar. Endelig modtog Generalen en Skrivelse af 27de fra Ministeren, hvori denne privat underrettede ham om, at Vaabenstilstanden var afsluttet, og tillige paalagde ham at afholde sig fra ethvert aggressivt Skridt, for at der ikke deri skulde findes en Støtte for de Bestræbelser, som Slesvigholstenerne og det for den tyske Enhedstanke sværmende, store Parti i Tydskland kunde ventes at ville gjøre for at hindre dens Ratification; fremfor Alt skulde Generalen bære Omsorg for Hemmeligholdelsen af Vaabenstilstandsbetingelserne. Trods denne Meddelelse var der imidlertid for Armeecorpsets Vedkommende saameget mindre Anledning til at afholde sig fra at fortsætte de fortificatoriske Arbejder, man havde paabegyndt i Stillingen og bag samme, som der endnu ikke var Tale om noget endeligt Resultat, idet man under Forhandlingerne i Malmø, saaledes som det fremgik af en Skrivelse fra Krigsministeriet til General Krogh af 29de August, vel var bleven enig om Vaabenstilstandstractatens Indhold, men de forhandlende Diplomater derpaa vare afrejste hver til sin Regjering

uden paa nogen af Siderne at give Løfte om dens endelige Ratification. Der var dog, som alt berørt, flere Tegn, som tydede paa, at Afgjørelsen af dette Spørgsmaal var nær forhaanden. Det svenske Cabinet havde saaledes i den Formening, at Vaabenstilstanden kunde ansees for sikkert, begyndt at træffe Forberedelser til Troppernes Evacuation af Fyen; den danske Regjering havde efter faa Dages Forløb ratificeret den afsluttede Tractat og den 31te August sendt Kammerherre Reedtz til Lübek for at udvekle Ratificationerne; det sikreste Tegn paa en sandsynlig, foreløbig Ophøren af Fjendlighederne var imidlertid en Skrivelse af 30te August fra General Wrangel til den danske Overcommando, i hvilken Generalen i Forventning om Ratificationen af den afsluttede Tractat foreslog en foreløbig Vaabenhvile med 48 Timers Opsigelsesfrist, et Forslag, hvorpaa General Krogh samme Dag gik ind. I den Anledning beordrede Generalen Major Amsinck, der den 31te August atter afløste Major Saurbrey i Forpostcommandoen vesterpaa, som ogsaa Ritmester Hegermann-Lindencrone kun at anvende en Fjerdedel af den dem underlagte Styrke til den højst fornødne Observation. Fjendlighederne ophørte saaledes factisk den 30te August i Forventning om Ratificationen af den Tractat, der for en længere Tid skulde lade diplomatiske Forhandlinger forsøge at løse den Opgave, som Vaabenmagten ikke havde løst, nemlig at tilvejebringe saadanne Fredsbetingelser, som begge Parter under de givne Forhold maatte kunne gaae ind paa. Forinden man imidlertid gaaer over til at omtale de Skridt, der, som ovenanført, bleve foretagne for at gjenoptage de afbrudte Vaabenstilstandsunderhandlinger, og disse Underhandlingers nærmere Gang og endelige Resultat, vil det være nødvendigt at kaste et Blik paa saavel hvad der i denne Periode,

Overenskomst
om en Vaabenhvile med 48
Timers Opsigelsesfrist.

hvor man udelukkende har dvælet ved den i Jylland staaende Del af Armøecorpsset, var passeret ved Besætningen paa Als, ligesom ogsaa paa, hvorledes Forholdene havde udviklet sig paa den fjendlige Side.

Efter den i det Foregaaende udførligt omtalte Recognoscering den 30te Juni forholdt Besætningen paa Als sig fuldstændigt rolig. Bevogtningen af Øens Vestkyst, forsaavidt denne udførtes af de regulære Tropper, var allerede tidligere ved 8de Linie-Bataillons Afgang fra Øen bleven endel besværlig navnlig med Hensyn til Strækningen fra Sønderborg til Arnkilsøre. Styrken af det befalede Bevogtningscommando reduceredes derfor den 6te Juli saaledes, at Tjenesten uden Overanstængelse kunde udføres af de 2 N. for Sønderborg cantonnerende Batailloner. Henimod Midten af Juli blev der flere Gange meldt General Hansen, at Fjenden stod med en ikke ringe Styrke i Sundeved, og at det var hans Hensigt at gjøre et Forsøg paa at tage Als. General Hansen holdt af den Grund Halvdelen af den paa Øen værende Styrke samlet om Natten, hvorved Brohovederne erholdt en Besætning af 5 Compagnier, 3 i det nordlige Brohoved og 2 i det søndre Værk og i det krenelerede Hus. For endvidere at tilvejebringe et kraftigt Flankeforsvar ved Brohovedet om Natten lod Commandanten paa Als Espingolerne anbringe paa en Jagt, der var placeret tæt op til Kysten ved Sundeved, ligesom ogsaa Dampskibet Gejser og 2 Kanonbaade i samme Anledning fik anvist det Punkt, hvorfra de skulde virke under et Forsvar, og hvor de til den Ende hver Aften havde at tage Post. De nysomtalte Meldinger om et forestaaende Angreb paa Als vare vel ikke fuldstændigt rigtige, imidlertid savnede de dog efter hvad der tidligere er

oplyst angaaende det ved det 10de Armeecorps Forefaldne, heller ikke al Grund, eftersom General Halkett i Overensstemmelse med den fra General Wrangel modtagne Ordre havde bestemt sig til Natten mellem den 7de og 8de Juli at sætte sig fast paa Dybbølhøjderne og eventuelt forsvare disse ved en fremadgaaende Bevægelse af vore Tropper fra Als. Det er i det Foregaaende seet, at Grunden til, at den tilsigtede Fremmarche faldt bort, var de Vaabenstilstandsforhandlinger, som i Midten af Juli indleddes ved Kolding; om disse og navnlig om den dertil knyttede, kortere Vaabenhvile erholdt General Hansen den 15de Underretning af General Halkett.

Den 18de Juli afgik efter Requisition fra General Hedemann Brotrainet med Mandskab og Bespænding fra Als til Aarhus. Samtidigt modtog Besætningen paa Øen en Forstærkning af 2 Compagnier, bestaaende af endel i Kjøbenhavn uddannede Frilodsmænd og commanderede henholdsvis af Capitain J. O. Høhling og Lieutenant Hedermann; disse Compagnier, hvis forestaaende Ankomst var bleven meddelt Generalen ved en Skrivelse fra Krigsministeriet af 15de Juli, skulde efter Ministeriets Bestemmelse annecteres 2 af de paa Als værende Batailloner. Fremdeles forstærkedes Besætningen med 2 andre lignende, i Nyborg formerede Compagnier, der commanderedes af Capitain Hommel og Lieutenant F. C. Møller, og som ankom til Als henholdsvis den 25de og 28de Juli. De 2 førstnævnte af disse Compagnier annecteredes henholdsvis 3die og 6te Linie-Bataillon; af de 2 andre Compagnier bestemte General Hansen at formere et Detachment under Commando af Capitain Hommel for dermed at sikre sig en kraftigere Bevogtning af den nordlige Del af Øen, der, som det vil erindres, hidtil var udført af Landbevæbningen, og hvortil man

Brotrainet afgaert til Aarhus;
— Ankomsten af
4 Frilodscompagnier til Als.

Bevogtningen af
den nordlige Del
af Als.

Hansen, at denne burde forøges, navnlig efterat han paa Requisition fra Capitain Bille den 19de Juli havde sendt 2 Kanonbaade Nord paa, hvilke Generalen iøvrigt helst ønskede erstattede ved et større Krigsskib. I en Indstilling af 21de Juli udtalte han endvidere, at et Dampskib burde stationeres ved Sønderborg, at 2 Kanonbaade atter burde stationeres ved Holdnæs, og at endelig 2 lignende Fartøjer burde anvendes ved Indløbet til Hørup Hav, der desuden burde sikkres mod Landgang paa Kegenæs ved Stationeringen af et større Krigsskib udenfor Sliminde. Ved den saaledes indstillede Forøgelse af Sødefensionens Styrke ved Als vilde denne foruden det forlangte og de alt tilstedeværende, større Krigsskibe komme til at bestaae af 12 Kanonbaade.

Det vil erindres, at man ved Overcommandoen netop i denne Periode beskæftigede sig meget med Spørgsmaalet om Stedet for Hærens fremtidige Operationer, og at man i Tilfælde af, at dennes Hovedstyrke bestemtes overført til Als, tænkte paa at efterlade et mindre Corps i Norrejylland, og at General Hedemann helst ønskede, at General Hansen overtog Commandoen over sidstnævnte. Capitain Harbou, der efter i Forening med Kammerherre Reedtz at være ankommen til Hovedkvarteret opholdt sig nogle Dage sammesteds, lagde Tilbagevejen over Als, hvor han søgte at stemme General Hansen for Overtagelsen af den ham muligt tiltænkte Post. Ogsaa Krigsministeren udtalte i en Skrivelse af 17de Juli for General Hansen det Ønske, under den forannævnte Eventualitet at see Commandoen over det i Jylland efterladte Corps lagt i hans Hænder. I en Svarskrivelse af 19de Juli til Krigsministeren udtalte imidlertid General Hansen sig meget stærkt imod at efterlade et mindre Corps i Jylland, som man efter hans Formening enten maatte forsvare til det Yderste

eller helst ganske rømme; i ethvert Fald ansaa Generalen det for rigtigst saavidt gjørligt at samle alle Tropper paa eet Punkt og at føre Landkrigen defensivt og Krigen tilsøs saavidt muligt offensivt. Uoverensstemmelsen mellem Overcommandoens og General Hansens Anskuelse og den Sidstnævntes hertil knyttede Utilbøjelighed til at overtage den ham eventuelt tiltænkte Post fik imidlertid ved Overcommandoens Beslutning om at forblive med Hovedstyrken i Norrejylland ingen videre Betydning.

Besætningen paa Als forblev Resten af Juli i den samme, uvirksomme Tilstand som Hovedcorpset, kun af og til allarmet ved Rygter om Forberedelser til fjendlige Foretagender mod Øen, hvilke stedse viste sig ugrundede. Den 25de Juli foranledigede et sligt Rygte, der lød paa, at der i Slien samledes en Mængde Fartøjer, en Recognoscering ved Hjælp af Dampskibet Gøjser, hvorved Forholdene saavel ved Maasholm som ved Kappel bleve undersøgte; paa de nævnte 2 Steder fandtes vel c. 30 Jagter, men om disses Benyttelse i noget Krigsøjemed syntes der ikke at være Tale; de fleste af dem vare uden Sejl, og kun enkelte under Anvendelse til Sejlads paa selve Fjorden.

Recognoscering
mod Maasholm
og Kappel.

Heller ikke i Løbet af August Maaned indtraf der Begivenheder, som havde nogen væsentlig Indflydelse paa Forholdene paa Als. Medens Hovedopmærksomheden saaledes som tidligere naturligvis var henvendt paa Forsvaret af Øen, saa var det dog General Hansens Mening, at man samtidigt, hvis Krigen skulde fortsættes, burde være betænkt paa ogsaa at kunne foretage mindre, offensive Operationer mod dertil egnede Punkter paa Hertugdømmets Østkyst. Hvad Forsvaret af Øen angaaer, da gjentog Generalen i en Skrivelse af 1ste August for Ministeriet et allerede tidligere udtalt Onske

Forøgelse af Ar-
tilleristyrken paa
Als.

Bevogtnings-
commandoet paa
den nordlige Del
af Als forstærkes.

om en mindre Forstærkning af Cavaleri og føjede dertil Forlangendet om Oversendelsen af nogle Espingoler og navnlig af 4 Kanoner af svært Kaliber til Dækning af Pynten ved Arnkilsøre. Med Hensyn til Forstærkningen af Cavaleri da blev denne først effectuereet efter Afslutningen af Vaabenstilstanden; Espingolerne og de 4 Kanoner oversendtes derimod i August. Den 14de August tilmeldte saaledes Directionen for Armeens Materiel General Hansen, at der vilde blive sendt et Espingolbatteri paa 16 Piecer uden Bspænding, men med Betjeningsmandskab til Als; de 4 Kanoner ankom først noget senere, saaledes at der først den 29de August blev tildelt den højstcommanderende Artilleriofficer paa Als Ordre til at foranstalte anlagt et Batteri for disse 4 Piecer paa det for dem bestemte, tidligere omtalte Punkt. Med Hensyn til den nordlige Del af Als, da førte General Hansens Anskuelse om Muligheden for en fjendelig Overgang til dette Punkt ham til yderligere den 4de August at forstærke Bevogtningscommandoet dersteds med de henholdsvis 3die og 6te Linie-Bataillon annecterede 2 Frilodscompagnier. De 2 Compagnier beordredes til den 5te at afgaae til Holm for at overtage Bevogtningen af Kysten fra Stegsvig til Tontoft Nakke; begge Compagnierne skulde underlægges Capitain Høblings Commando, men denne Sidste skulde dog i taktisk Henseende staae under Capitain Hommel. Der gaves Capitain Høbling en Instrux, hvorefter Detachementet, naar det ved directe Angreb blev tvunget til Retraite, skulde dirigere denne over Oxbøl og Brandsbøl, hvorimod det, naar Angrebet paa den nordlige Del af Oen skete S. for Stegsvig, havde at besætte Defilcerne ved Mels og Broballe for derfra at understøtte Commandoet under Capitain Hommel. Det 6te Linie-Bataillon annecterede Compagni afmarcherede i Overens-

stemmelse med den givne Ordre og ankom den 5te til Holm. Compagniet under Capitain Høhling afmarcherede efter en senere Bestemmelse først den 6te om Morgenen til Augustenborg Fjord, hvor det blev taget ombord paa Skirner ved den nye Landingsbro, som General Hansen til Lettelse af Communicationen med den nordlige Del af Øen havde ladet anlægge dersteds. Skirner overførte Compagniet til Hellesøgaard, hvorfra det marcherede til Holm. Til Capitain Hommel afgik der den 11te August Ordre om for det Tilfælde, at Fjenden skulde gjøre Landgang paa Afsnittet ved Holm, at træffe de fornødne Dispositioner til Forsvaret af Afsnittet mellem Stegsvig og Sandvig saaledes, at Passene ved Mels og Broballe besattes med Front mod Nord, og Terrainet mellem Bundsø og Sandvig med Front mod Øst. Endelig regnede General Hansen paa Understøttelse af Landbevæbningen, som fik Ordre til at støtte Forsvaret, og som underrettedes om de trufne Dispositioner og navnlig om, at Capitainerne Hommel og Høhling, dersom begge de under Disses Bevogtning liggende Districter paa een Gang maatte blive angrebne med overlegne Kræfter, henholdsvis N. og S. om Bundsø vilde forene sig ved Brandsbøl. Ved alle disse Anordninger om Forsvaret af den nordlige Del af Øen var det naturligvis en Ulempe, at der ikke til Raadighed for General Hansen stod en Stabs-officer, hvem Commandoen paa hele denne Strækning kunde betroes. Forskjellige Skridt til Afhjælpning af dette Savn bleve ogsaa gjorde fra Generalens Side, og Overcommandoen bestemte derfor i Begyndelsen af August, at Major Lemmich af 5te Reserve-Bataillon skulde afgaae til Als for at overtage Commandoen paa den nordlige Del af Øen; da Majoren imidlertid ved et tilfældigt Uheld blev sat ud af Stand til i nogen

Tid at forrette Tjeneste, beordredes under 10de August Major Krabbe af 8de Linie-Bataillon til i hans Sted at melde sig til Raadighed for Commandanten paa Als. Major Krabbe overtog denne Post den 13de August, og under hans Commando fortsattes de alt paa-begyndte Arbejder for at erholde hensigtsmæssige Communicationer og for at forberede passive Hindringer i Defileerne mellem Soerne Ø. for Mels; Barakkerne ved Hardseshøj vare paa dette Tidspunkt næsten færdige, og man paatænkte at tilvejebringe lignende ved Augustenhof og Hellesøgaard. Paa Forslag af Major Krabbe blev det iovrigt bestemt, at de under hans Commando staaende Compagnier af Frilodsmænd, som dels efterhaanden havde faaet forskellige Benævnelser, dels havde en meget forskjellig Størrelse, varierende mellem 170 og 260 Mand, herefter maatte benævnes 1ste, 2det, 3die og 4de Frilodscompagni, samt at Afgivelse af Mandskab fra det ene Compagni til det andet maatte finde Sted saaledes, at Compagniernes Størrelse blev nogenlunde den samme. Major Krabbe, der tog Stabs-quarter paa Melsgaard, forlagde dette den 20de August til Holm paa Grund af en af General Hansen befalet Dislocation, hvorefter 1 Compagni kom til at besætte det nordlige Afsnit, et andet Compagni det sydlige Afsnit, medens de 2 resterende Compagnier placeredes som Soutiens henholdsvis i Holm og i Mels. Compagnierne forbleve i denne Stilling indtil den 24de August, da 6te Linie-Bataillon beordredes dels transporteret paa Hekla, dels marcherende at afgaae til den nordlige Del af Øen for at afløse de 4 Frilodscompagnier. Af disse indtraf de 2 den 25de, og de andre 2 den 26de til Sønderborg, hvor Compagnierne ifølge Commandantskabets Dagsbefaling af sidstnævnte Dag samledes til en Bataillon, der fik Navn af Frilodsbataillon, som under Commando af

Major Krabbe underlagdes 4de Brigade. Størrelsen af den til Bevogtningen af Kysten fra Sønderborg til Arnkilsøre og af Brohovederne bestemte Styrke undergik iøvrigt i Løbet af August ingen Forandring. Da Efterretningen om den mellem General Hedemann og General Wrangel den 30te August foreløbigt afsluttede Vaabenhvile kom til Commandantskabets Kundskab, befalede General Hansen i en Dagsbefaling af 1ste September, at Besætningen i Brohovedet herefter baade om Dagen og om Natten skulde indskrænkes til 1 Compagni, som iøvrigt skulde udstille de sædvanlige Feltragter; ligeledes befalede alle Vagter, der om Natten vare udstillede langs Als Sund, bibeholdte, medens alle Piketter bortfaldt.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om offensive Operationer fra Als havde General Hansen i sin ovenomtalte Skrivelse af 4de August nævnt Kiel som et Object, der kunde komme i Betragtning, forsaavidt der ikke i Beskaffenheden af Frederiksort, som iøvrigt var ham ubekjendt, maatte være væsenlige Hindringer tilstede derfor. Et andet Object, hvorpaa hans Opmærksomhed var henledet, var Femern, mod hvilket Punkt der i Begyndelsen af August blev foretaget en Recognoscering af Dampskibet Hekla, der bragte Efterretning tilbage om, at Øens Besætning udgjorde c. 200 Mand lauenborgske Jægere med 2 6-Pds. Kanoner. I Anledning af den skete Udtalelse modtog General Hansen under 12te August en Bemyndigelse fra Krigsministeriet til at foretage smaa Expeditioner til den fjendlige Kyst, ved hvilke Marinemisteriet havde tilsagt Understøttelse fra Flaaden. Ved sidstnævnte Ministeriums Foranstaltning var der alt i de nærmest foregaaende Dage i dette FormaaIs Interesse blevet oversendt til Als 2 varmerede Kanonchalouper til Transport af Artilleri, ligesom der ogsaa gennem Krigsministeriet var givet

Tilsigtede, mindre, offensive Operationer fra Als.

Commandantskabet forskjellige Oplysninger angaaende Befæstningerne ved Hertugdømmernes Kyster, deriblandt ogsaa Frederiksort. General Hansen fandt imidlertid det ovenfor nævnte Antal af Artilleri-Transportbaade temmelig ringe og mente, at han burde have mindst 8 saadanne til sin Raadighed, naar Expeditioner af ikke altfor ringe Omfang skulde udføres. Til den Expedition, som han netop paa denne Tid tænkte at ville lade afgaae til Femern, og hvortil han mente at burde anvende c. 1600 Mand og 4 Kanoner, antog han saaledes foruden 4 Dampskibe og 4 Jagter at behøve 4 af disse uarmerede Kanonchalouper. Expeditionen kom imidlertid af andre Grunde ikke til Udførelse. Marineafdelingen ved Als erklærede nemlig at maatte fraraade et sligt Foretagende, forend et roligere Vejrlig indtraf, og at den navnlig fandt det betænkeligt at føre Kanonbaade med, hvad General Hansen ansaa for nødvendigt, for at Forbindelsen mellem Femern og Fastlandet ved dem kunde afspærres, saalænge Expeditionen stod paa. Men foruden disse Betæneligheder, der i hvert Fald kunde ventes snart at ville falde bort med indtrædende, gunstigere Vejrlig, kom der en anden til af politisk Natur, idet Krigsministeren under 14de August meddelte General Hansen, at Overfaldet ved Steppinge, saaledes som det senere nærmere vil blive fremsat, havde vakt stort Røre og Misbilligelse navnlig i det svenske Diplomati, og skjøndt Ministeren øjensynligt ikke lagde stor Vægt paa denne Omstændighed, ansaa General Hansen det dog for tvivlsomt, ihvorvidt man netop under de nærværende Omstændigheder burde foretage slige Expeditioner; i ethvert Fald ansaa han det for rigtigst at rette en Forespørgsel til Ministeren, om hvorvidt Denne ønskede Expeditionen udført eller ikke, hvilken Forespørgsel under 18de

August besvaredes med en Meddelelse om, at Udenrigsministeren, Grev Knuth, til hvem Krigsministeren i den Anledning havde henvendt sig, var af den Formening, at alle Forberedelser til en slig Expedition burde fortsættes, men at man efter hans Anskuelse burde tøve med selve Udførelsen deraf, indtil det bestemtere havde vist sig, ihvorvidt den preussiske Gesandt, General Belows tidligere alt berørte Sendelse til Malmø maatte føre til noget Resultat. Spørgsmaalet blev saaledes stillet i Bero og faldt selvfølgelig senere bort ved Indtrædelsen af Vaabenstilstanden.

Af særegne Begivenheder, der i denne Periode forefaldt ved Als i eller sammes nærmeste Omegn, hvilke dels vare faa, dels uden nogensomhelst alvorlig Betydning, skal man her endnu kun fremhæve en større Patrouillering i det Sundevedske, der fandt Sted den 13de August, og en mindre Skærmydsel den 17de August mellem et fjendtligt Batteri ved Holdnæs paa den ene Side og den der posterede Corvet Najaden og 2 Kanonbaade paa den anden Side. Grunden til den omtalte Patrouillering var en til Commandanten paa Als indløben Efterretning om, at Beboerne i Sundeved den 13de August vilde undertegne en der circulerende Protest imod Slesvigs Indlemmelse i det tyske Forbund, hvilket Skridt man antog, at de fjendlige Tropper vilde søge at forhindre. General Hansen beordrede derfor 2den Reserve-Bataillon til i Forening med et Detachment Dragoner at foretage en stærk Afpatrouillering af Dybbøl, Ragebøl, Stenderup, Nybøl, Smøl, Skodsbøl og Broager, hvilken Patrouillering ogsaa udførtes, dog uden at man stødte paa Fjenden. — Den mindre Fægtning, som Najaden havde at bestaae den 17de, blev fremkaldt derved, at Fjenden

Storre Patrouillering fra vor Side i Sundeved; — Skærmydsel ved Holdnæs.

ubemærket havde opkjørt endel Kanoner tæt ved Draget ved Holdnæs og fra disse den 17de om Morgenen Klokken lidt over 3^{1/2} pludseligt aabnede en heftig Ild paa Corvetten Najaden og 2 Kanonchalouper under Lieutenanterne Stage og Treschow. Alle disse Fartøjer havde Post temmelig nær ved Halvøen paa Grund af, at der foruden Bevogtningen af Flensborg Fjord af Commandeurcapitain Paludan var blevet dem paalagt at forhindre en Besættelse af Holdnæs fra Fjendens Side. I Hast blev der paa alle Fartøjerne purret ud og gjort klart Skib, og i henved 1^{1/2} Time vexledes der nu Skud med det fjendlige Batteri, hvorpaa dettes Ild ophørte, og Kanonerne bleve bortkjørte. Corvettens Tab under denne Fægtning var 2 Døde, nemlig 1 Underofficer og 1 Menig, og 2 Menige saarede; Kanonbaadene lede intet Tab af Mandskab. Corvetten fik nogen løbende Takkelage, Rattet og en Mersraa overskudt og nogle enkelte Kugler i Skroget; den hele Skade var imidlertid ikke større, end at den med Lethed kunde repareres paa Stedet.

Fra den Tid, da de paa Bellevue indledede Forhandlinger om Vaabenstilstand vare begyndte, og indtil Udgangen af Juli forblev den tyske Invasionshær i den Stilling, hvori vi ovenfor forlode den, og ingen Begivenheder af større, militair Interesse forefaldt. Selv efterat General Wrangel den 24de Juli havde erklæret at ville gjenoptage Fjendlighederne, forblev Alt i samme Stilling som tidligere, og Bevægelserne fremad mod vor Stilling indskrænkede sig til hyppige Patrouilleringer, der dog efter den af Generalen endnu fastholdte Bestemmelse ikke turde foretages ind over den jydsk Grændse. Afseet fra Underhandlingerne var den eneste Tildragelse af nogen In-

teresse den, at General Wrangel af de iøvrigt svage Udsigter til Tilvejøbringelsen af Vaabentilstanden tog Anledning til at hjemsende Fricorpserne. Fricorpset under Capitain Jenssen-Tusch afgik saaledes den 16de Juli fra det 10de Armeecorps, hvilket det, som det vil erindres, hidtil havde været attacheret, til Rendsborg, hvor det opløstes. Det v. d. Tannske Corps blev samtidigt beordret til Afmarche fra sine Cantonnements N. og S. for Haderslev Fjord ligeledes til Rendsborg; den Corpset hidtil tildelte Tjeneste og overhovedet den Uvirksomhed, som var en naturlig Følge af de svævende Forhandlinger, stemmede kun lidet med de Tilbøjeligheder, som vare fremherskende hos de fleste Medlemmer af samme, og en ikke ringe Del af disse var derfor vel tilfreds med de af General Wrangel truffne Foranstaltninger, hvorved en snarlig Opløsning af Corpset stilledes i Udsigt. Endel Medlemmer af Corpset vare dog ikke af samme Mening som de andre og nedlagde ved Corpsets Ankomst til Rendsborg Protest mod Retmæssigheden af dettes Opløsning, forinden en Vaabentilstand virkelig var indtraadt. Iøvrigt var Misstemningen imod de militaire Autoriteter almindelig i hele Corpset dels paa Grund af den noget kolde Maade, hvorpaa Corpsets Tilbagesendelse var skeet fra General Wrangels Side, dels paa Grund af en af Prindsen af Noer fremkaldt, men paa en uheldig Maade gennemført Bestemmelse med Hensyn til Afleveringen af de Corpset tildelte Vaaben. Hertil kom endnu, at Militairautoriteterne i Rendsborg havde ladet Corpset tilgaae Bestemmelser, der tydede paa en temmelig utidig Hast med at fjerne dettes ikke i Hertugdømmerne hjemmehørende Medlemmer. Der var derfor ved Ankomsten til Rendsborg, hvor Corpset

Opløsningen af
de tyske Fricorps.

blev modtaget med stor Jubel, stort Røre i samme, og da Sagen ogsaa blev trukken frem i Landsforsamlingen, og der saavel her som hos Befolkningen yttrede sig megen Misbilligelse over de gjorte Skridt, fandt den provisoriske Regering paa den Udvej at tillade ethvert Medlem af Corpset, som ønskede at blive, at træde ind i den regulaire Hær og bestemte sig i den Anledning til at oprette en ny Bataillon, der benævntes den 9de, og over hvilken Regeringen overdrog Commandoen til Major Hake, der hørte til de Medlemmer i det v. d. Tannske Corps, som ønskede at blive. I den nye Bataillon indtraadte ikke blot Fremmede, men ogsaa endel Medlemmer, der vare fødte i Slesvig og Holsten, og som dog vilde være blevne indkaldte til Tjeneste. Den 25de Juli afrejste Major v. d. Tann og Storstedelen af de Medlemmer af hans Corps, som ikke ønskede at forblive længere til Tjeneste, fra Rendsborg for over Hamborg at begive sig til deres Hjem.

Forandring i de
tydske Troppers
Stilling.

Henimod Slutningen af Maanedens syncs General Wrangel at have faaet nogle Betæneligheder dels ved den temmelig spredte Stilling af de 2 Dele af hans Hær, dels ved den svage Bevogtning, som den sydlige Del af Slesvig for Tiden havde. Generalen meddelte derfor under 29de Juli General Halkett, at det var hans Hensigt at forlægge de slesvig-holstenske Tropper til Sydslesvig og overgive Forsvaret af denne Del af Landet til Prindsen af Noer; istedetfor denne Styrke agtede Generalen at trække en Brigade af det 10de Armecorps, bestaaende af 4—5 Batailloner, 2—3 Escadroner og 1 Batteri, til sig ligesom ogsaa at lade alle de nu ved Ejderen staaende Tropper af Corpset slutte sig til dette. General Halkett bestemte til Aflesning af de sles-

vig-holstenske Tropper den meklenborgske Brigade med Undtagelse af den meklenborg-strelitzske Bataillon. Den hele Dislocation kom imidlertid først til Udførelse i de første Dage af August, og i Mellemtiden havde General Wrangel af førnævnte Grund forandret sin Hovedstyrkes Stilling, idet han den 1ste August havde trukket Garde-Brigaden og det hannoveranske 1ste Dragon-Regiment til Aabenraa og Egnen N. og V. for denne By, hvorhen ligeledes Hovedkvarteret blev forlagt, og Linie-Brigaden og de slesvig-holstenske Tropper tilbage til Haderslev og V. for denne By med Forposter i Højde med Alver. De til Aabenraa henlagte Tropper af det 10de Armeecorps forlagdes samtidigt til Kjelstrup, Vilsbæk og Stubbæk. Den 3die August udgav Generalen, i hvis Stab der var indtraadt den Forandring, at den hidtilværende Stabschef, General Stockhausen, hvem en højere Commandopost i den preussiske Hær var bleven betroet, var bleven afløst af Oberst Hahn, en hemmelig Instruction for Armeens Forhold i Nordslesvig i Tilfælde af et overlegent, fjendtligt Angreb. Af denne Instruction, der findes fuldstændigt meddelt i Bilag 39, fremgaaer det, at Hovedstyrkens tilbagegaaende Bevægelse var foranlediget ved General Wrangels Erkjendelse af det Nødvendige i at holde en større Reserve ved Aabenraa for ved Hjælp af denne at kunne understøtte saavel de nordligere staaende Tropper som Styrken i Sundeved i Tilfælde af et overlegent Angreb. Imidlertid var det naturligvis Mening, at ved et slikt Angreb de i første Linie staaende Tropper skulde opholde Angriberen og tvinge ham til at udvikle sin Styrke. Ved et Angreb Nord fra skulde Linie-Brigaden og den meklenborgske Brigade, som i Forening med 5 slesvig-holstenske Escadroner agtødes placeret i

General Wrangels Instruction for Armeen i Tilfælde af et overlegent Angreb fra vor Side

Terrainet V. for førstnævnte, holde Defileerne ved Haderslev, Christiansdal og Tyrning Mølle besatte, men iøvrigt søge at iværksætte deres Retraite Vest om Vanddraget ved Haderslev, ligesom det i saa Fald ogsaa var Hensigten at sende Reserven fra Aabenraa ad Vejen over Over Jersdal mod Billund. I Tilfælde af, at en Del af det 10de Armeecorps endelig ogsaa maatte blive anvendt ved et slikt Angreb fra vor Side, og Armeen muligt maatte indtage en Stilling for at afvente dette, betegnede Generalen som Samlingsplads Egnen S. for Jenhyt, hvorfra en offensiv Bevægelse begunstigedes af de tilstedeværende Terrainforhold, under hvilken Bevægelse selvfølgelig Defileerne ved Haderslev, Christiansdal og Tyrning Mølle vedblivende maatte holdes besatte. — For det Tilfælde, at Sundeved skulde blive angrebet, bestemte Instructionen, at det 10de Armeecorps ikke skulde indlade sig i nogen alvorlig Fægtning mod en overlegen Modstander, men søge at trække Fjenden efter sig i Retning mod Flensborg og paa Vejen derhen indtage en concentreret Stilling. Her skulde Armeecorpsset søge at fastholde Angriberen, indtil den om Aabenraa cantonnerende, preussiske Brigade kunde komme det til Hjælp. Ved at dirigere denne mod Tilbagetogslinien af de fra Als fremrykkede Tropper og føre et Angreb mod disses Flanke og Ryg, medens samtidigt 10de Armeecorps greb Offensiven, antog Generalen i saa Fald at kunne tilintetgjøre disse fuldstændigt.

Den ovenfor berørte Ombytning af de slesvig-holstenske Tropper med den meklenborgske Brigade skete ikke saaledes, at førstnævnte afventede den sidstnævntes Ankomst. De slesvig-holstenske Tropper afmarcherede den 4de August for i Overensstemmelse med General Wrangels Befaling at indtræffe i Flensborg den 6te; de efterlode paa Forpost 1 Bataillon og

5 Escadroner. Samme Dag forlod den meklenborgske Brigade sidstnævnte By for den 8de at indtræffe i de af de slesvig-holstenske Tropper forladte Cantonnements; den paa Forpost efterladte, slesvig-holstenske Bataillon skulde da følge efter de andre, hvorimod de 5 Escadroner attachederedes den meklenborgske Brigade, som stilledes under directe Befaling af General Wrangel. Det vil erindres, at General Halkett havde bestemt, at den meklenborg-strelitzske Bataillon ikke skulde følge Brigaden; denne Bestemmelse, hvortil Grunden var, at Bataillonen udgjorde en Del af Rendsborgs Garnison, forandrede General Wrangel saaledes, at Bataillonen fik Befaling til at afmarchere den 10de fra Rendsborg for at slutte sig til Brigaden. Ligeledes gav General Wrangel samme Dag, nemlig den 4de August, Ordre til, at de 2 i Rendsborg værende, hannoveranske Batailloner af 3die Brigade den 11te skulde afmarchere derfra for at støde til Armeecorpset, hvad der ligeledes var Tilfældet med den lübek-bremenske Bataillon, der skulde forlade sin nuværende Garnison i Kiel, saasnart den var afløst af en af de slesvig-holstenske Batailloner. -- Den 6te August var den Dag, paa hvilken den nyvalgte Rigsforstander skulde hylde. Nogen almindelig Hyldning var for de i Slesvig tilstedeværende Troppers Vedkommende ikke anordnet af General Wrangel, som selv paa Hyldningsdagen begav sig til General Halketts Hovedkvarter. Sin Ankomst havde han anmeldt for General Halkett den 5te og samtidigt meddelt Denne, at ifølge indløbne Efterretninger tilsigtede vor Armee den paafølgende Dag en offensiv Bevægelse, en Efterretning, der iøvrigt var temmelig mangelfuld, idet det ikke deri var oplyst, om Angrebet skulde skee fra Jylland, fra Als eller muligt fra begge Steder, og hvoraf der saa-

Hyldning af
Rigsforstan-
deren.

væsenlig Forandring i disses tidligere Stilling. Samtidigt med, at den her omtalte Bevægelse mod Ødis i Forbindelse med den meklenborgske Brigades Bevægelse i vestlig Retning for at indtage den samme anviste Post, saaledes som det ovenfor er berørt, fik den danske Overcommando til at troe, at General Wrangel havde besat Nordslesvig med en større Styrke, og derved foranledigede Ordren til 1ste Infanteri-Brigade og Cavaleri-Brigaden om at trække sig tilbage bag Vejle Aa, førte paa den anden Side Foretagendet mod Steppinge og navnlig de til det preussiske Hovedkvarter indlobne Efterretninger om vore Troppers Tilstedeværelse i større Antal ved Lejrskov General Wrangel til at antage, at der fra vort Armeecorps's Side paatænktes en fremadgaaende Bevægelse mod hans Stilling. Det synes navnlig, som om General Wrangel har ventet et Angreb paa sin venstre Fløj, idet han den 11te August om Formiddagen sendte en Anmodning til General Halkett om at være forberedt paa i Nødstilfælde hurtigt at kunne sende ham en Del af 10de Armeecorps til Understøttelse, og samme Dags Eftermiddag paa denne Anmodning lod følge en Ordre til Generalen om den paafølgende Dag at lade en Brigade paa 3—4 Batailloner, 1 Escadron og 1 Batteri afgaae til et Cantonnement V. for Aabenraa og at holde dette Commando rede til Understøttelse for den i første Linie staaende, meklenborgske Brigade. Foruden dette Commando, hvis Stabskvarter Overgeneralen befalede henlagt til Ris, og som blev stillet under hans umiddelbare Befaling, fik det 10de Armeecorps Ordre til at holde endnu 1 Brigade i Beredskab S. for Aabenraa og saa nær denne By som muligt. General Halkett fik endelig Befaling til, naar sidstnævnte Brigade, over hvilken Ge-

neral Wrangel ligeledes forbeholdt sig directe Dispositionsret, maatte blive beordret Nord paa, selv at følge efter for at overtage Commandoen over den saaledes paa venstre Fløj af de preussiske Tropper samlede Del af det 10de Armeecorps. Som en Følge af de saaledes af General Wrangel trufne Bestemmelser saavel med Hensyn til den forandrede Besættelse af Sydslesvig som ogsaa til Fordelingen af det 10de Armeecorps blev det nødvendigt ved dette at foretage en forandret Inddeling, og den 11te August befalede General Halkett derfor, at Armeecorpset, afseet fra den detacherede, meklenborgske Brigade, indtil videre skulde formeres paa følgende Måde:

Brigade v. Specht.	{ H. 2den lette Bataillon, Br. 1ste Bataillon, Br. 2den do., Br. Batteri, H. 1ste Dragon-Regiment 1 Escadron, Br. Ambulance.	Forandret Ind- deling af 10de Armeecorps.
Brigade v. Ludowig.	{ H. 3die Regiments 1ste Bataillon, H. 5te do. 1ste do., H. 6te do. 2den do., H. 9-Pds. Batteri (4 Kanoner), O. Batteri Nr. 2, H. 1ste Dragon-Regiment 1 Escadron.	
Brigade Grev Ranzow	{ O. 3die Bataillon, Hamborgske Bataillon, Lübek-Bremenske Bataillon, O. Batteri Nr. 1, Hanseat. Dragon-Division, O. Ambulance.	

Brigade v. Rettberg.	{	H. 3die lette Bataillon,
		H. 2det Regiments 1ste Bataillon,
		H. 2det do. 2den do.,
		H. 4de do. 2den do.,
		H. 6-Pds. Fodbatteri.
Brigade v. Schnehen.	{	O. 1ste Bataillon,
		O. 2den do.,
		H. Husar-Regiment, Kønigin,
		H. 1ste Dragon-Regiment 1 Escadron,
		H. ridende Batteri,
		H. 9-Pds. Batteri (6 Kanoner).
		H. Ambulance,
		H. og Br. Pionerer,
		Park.

Det blev endvidere bestemt, at af de saaledes formerede Brigader skulde de under General Rettberg og Oberst Specht udgjøre den eventuelle Understøttelse for den meklenborgske Brigade, medens de øvrige skulde forblive i Sundeved, hvor Commandoen, naar General Halkett maatte begive sig Nord paa, skulde overtages af General Schnehen. Samtidigt foregik en Dislocation, hvorefter de 2 førstnævnte Brigader forlagdes til Omegnen af Aabenraa; Brigaderne under General Schnehen og under Oberst Ludowig beholdt hovedsagelig deres tidligere Cantonnements i Sundeved, medens det overdroges Oberst Ranzow at iagttage og forsvare Flensborg og Omegn. Til denne sidste Brigade var, som berørt, den lübek-bremenske Bataillon og den hanseatiske 1ste Dragon-Escadron beordret at sluttesig; den førstnævnte var, som det vil erindres, i Kiel, den sidstnævnte fordelt til Slesvig og Rendsborg. — Det var disse ved General Wrangels Ordre fremkaldte Be-

vælgelser af det 10de Armeecorps's Afdelinger, der lode General Hansen formode, at en større Fremrykning af den hele, fjendlige Styrke Nord paa var under Udførelse, hvorom han, som tidligere berørt, gav det nørrejydske Armeecorps Meddelelse, og som foranledigede dette til at beordre Flankecorpset til at gaae tilbage fra sin noget frempousserede Stilling, som det havde beholdt efter 1ste Infanteri-Brigades og Cavalieri-Brigadens Tilbagegang bag Vejle Aa.

Indtil henimod Slutningen af August Maaned forbleve de to Dele af den tyske Invasionshær i de af dem saaledes indtagne Stillinger, og de Begivenheder, der forefaldt ved begge, vare som Folge af den afventende Stilling, som Omstændighederne medførte, uden større Interesse. Hvad den i Nordslesvig staaende Del af Hæren angik, da foraarsagede den under Oberstlieutenant Thestrup den 15de August foretagne Recognoscering kun en ringe Allarmering af en Del af Linie-Brigaden. Den 26de August byttede Brigaden Plads med Garde-Brigaden, som saaledes kom i første Linie. — De i Sundeved staaende Tropper bleve vel af og til allarmede, navnlig ved de Bevælgelser, vore Krigsskibe foretog langs Kysten, men iøvrigt var ogsaa her Alt roligt, og kun en enkelt Gang blev denne Ro forstyrret paa en tilsyneladende mere alvorlig Maade. Den 17de August i Dagbrækningen blev nemlig saa godt som alle i Nærheden af Flensborg Fjord værende Tropper allarmede ved en heftig Kanonade, som først antoges at finde Sted ved Alnor, men snart opdagedes at være længer borte, nemlig ved Holdnæs. Hvorledes en Artillerikamp kunde opstaae paa dette Punkt, var i Begyndelsen Alle en Gaade, da intet Foretagende var befalet udført derimod, og ingen Piecer placerede sammesteds. Kampen hørte imidlertid snart op, men

først ud paa Aftenen erholdt man i General Halketts Hovedkvarter Oplysning om Grunden til samme igjennem en Beretning fra General Schnehen, der den foregaaende Dag havde afløst Oberst Ranzow som Commandant i Flensborg; under ham sorterede nemlig den til Lyksborg henlagte, slesvig-holstenske Bataillon, som var forbleven dersteds ved de andre Insurgenttroppers Marøche Syd paa, og til hvilken der endvidere var blevet afgivet et slesvig-holstensk Batteri. Oberstlieutenant Zastrow, der havde Commandoen i Lyksborg, havde bemærket, at vore ved Holdnæs stationerede Orlogsfartøjer stadigt havde Samqvem med Kysten paa dette Punkt. Han havde i den Anledning hyppigt sendt større Patrouiller ud paa Halvoen, hvor de imidlertid ikke kunde vove sig langt frem paa Grund af Ilden fra Skibene, som laa temmelig tæt inde under Land. Han besluttede derfor paa egen Haand at beskyde Skibene med det til hans Disposition staaende Batteri, som han den 16de om Aftenen beordrede til Holdnæs, hvor han tæt ved Draget i Lobet af Natten lod opføre et Batteri, hvori Kanoner og Mandskab vare nogenlunde dækkede, og hvorfra Ilden den 17de ved Dagry pludseligt og uventet aabnedes mod vore Fartøjer. Angaaende den herved opstaaede Artillerikamp er alt i det Foregaaende det Fornødne fremsat, og skal der dertil kun føjes, at Batteriet dels paa Grund af den om Natten tilvejebragte Dækning, dels paa Grund af den stærke Bølgegang, som besværliggjorde den sikke Skydning fra Skibene, ikke led andet Tab end det, der foraarsagedes ved Odelæggelsen af en Forstilling. Iøvrigt høstede Oberstlieutenant Zastrow ikke nogen Anerkjendelse for det af ham udførte Foretagende, idet saavel dets Udførelse uden Ordre som ogsaa selve Udførelsesmaaden misbilligedes af General Wrangel, der mente, at Oberst-

lieutenanten i hvert Fald burde have anvendt færre Kanoner og mindre Ammunition end de 400 Skud, han havde offret derpaa.

I den sidste Halvdel af Maaneden indtraf enkelte Afdelinger af den General Wrangel fra Rigskrigsministeriet tilsagte Forstærkning til Flensborg og bleve foreløbigt attachederede det 10de Armeecorps. Deres Ankomst paa dette Tidspunkt fik saameget mindre Betydning, som den factiske Stilstand i de militaire Operationer, der efter Midten af August paa begge Sider var indtraadt, ikke afbrødes. Den 30te August meddelte General Wrangel de forskjellige, højere Commanderende i sin Hær, at Vaabenstilstanden vel var afsluttet, men at Ratificationerne af samme først kunde ventes udvekslede en af de første Dage i September. Det er da til de diplomatiske Forhandlinger, der gik forud for denne Vaabenstilstand, og til Betingelserne for denne, at Fremstillingen nu skal vende sig.

Afbrydelsen af de i Bellevue gjenoptagne Underhandlinger gjorde naturligvis et meget forskelligt Indtryk paa de i denne Sag interesserede Parter. Den provisoriske Regjering i Hertugdømmerne, for hvem denne Afbrydelse var et Livsspørgsmaal, var selvfølgelig i høj Grad tilfreds med denne Sagernes Vending, hvorom den modtog Underretning af General Wrangel ved en Skrivelse fra Denne af 25de Juli, hvori han tillige udtalte det Haab, at Regjeringen i Gjenoptagelsen af Fjendlighederne vilde finde en fornyet Opfordring til at forøge de af den til hans Raadighed stillede Stridskræfter. Regjeringens Tilfredsstillelse fandt sit Udtryk i en samme Dag udstedt Proclamation, ligesom ogsaa i Skrivelser til den preussiske Udenrigsminister og navnlig til General Wrangel, paa hvis Opfordring om at forøge Stridskræfterne den imidlertid henviste til

Efterretningen om Afbrydelsen af Forhandlingerne i Bellevue modtages med Tilfredshed af den provisoriske Regjering og Nationalforsamlingen i Frankfurt.

Demonstrationer og paa de alvorlige Følger, som kunde medføre, om General Wrangel paa Grund hen sine Tropper overskride den jyske Grændse. Det var imidlertid i og for sig saa ubetydelig, at den kunde retfærdiggjøre den udtalte Frygt, og skjøndt Regjering gjennem Krigsministeren meddelte de manderende Generaler Depechens Indhold, synes dog ikke at være lagt nogen stor Vægt paa sa og den almindelige Opmærksomhed blev ogsaa udelukkende henvendt paa de Skridt, der bleve g fra Preussens Side for at gjenoptage de afbrudte handlinger.

Englands og Vestmagternes Stilling til Sagen.

Med Hensyn til Ruslands Stilling til Sagen forelaa der vel ikke endnu nogen bestemt Erklæring men af Udtalelser af dets Gesandt i Berlin frem det tilstrækkeligt tydeligt, at man heller ikke der utilbojelig til, saafremt Striden ikke snart maatte bevilagt, at optræde activt paa Danmarks Side. H endelig Vestmagterne angaaer, da var Englands Stilling, efterat Underhandlinger vare begyndte i Maln naturligt bleven noget mere tilbageholden; imidler var denne Magt saa stærkt interesseret i Fredens Tilvebringelse, at den af alle Kræfter ønskede at støt den svenske Regjerings Bestræbelser ved denne Lejlighed, og da Underhandlingerne paa Grund af den valende Optræden fra Preussens Side syntes at skul strande, lode Lord Palmerstons Udtalelser for Ridde Bunsen ingen Tvivl tilbage om, hvad der ogsaa senere blev officielt udtalt, at England, naar en Afslutning af Forhandlingerne nu ikke tilvebragtes, ganske vild trække sig tilbage fra sin hidtil indtagne, mæglende Stilling mellem de to Modstandere. Heller ikke fra Frankrigs Side, hvor ethvert Skridt sigtende til at fremme de tyske Enhedsbestræbelser og Udvidelsen af

det tyske Territorium betragtedes med Uro, og hvor man i det tyske Forbunds Optræden mod Danmark kun saa et uretfærdigt Indgreb i dettes Ret med det Formaal at udstrække Tydsklands Indflydelse ogsaa til en Del af det rent danske Territorium, kunde man ved en Forsættelse af Kongen vente Andet, end at Republiken vilde optræde fjendligt ligeoverfor Preussen, som ved Beliggenheden af endel af dets Lande nærmest var udsat for at komme til at lide ved aggressive Foretagender fra denne Kant.

Det preussiske Cabinets Stilling under denne Sagens Vendings var saaledes alt Andet end heldig, og til de ydre, forviklede Forhold kom endnu de directe, materielle Tab, som de preussiske Østersøstæder lede ved Blokaden af deres Havne, og Klagerne fra disse Søstæder begyndte allerede at lyde temmelig højt. Den preussiske Regjering var derfor for sit Vedkommende paa dette Tidspunkt bestemt paa at søge en Afgjørelse af Sagen, og det gjaldt da for den om at søge en Udvej, ad hvilken den uden at bryde med den tyske Centralmagt kunde fjerne de Vanskeligheder, som lagde sig i Vejen for Underhandlingernes Afslutning. Skjøndt der var flere væsenlige Differentpunkter mellem Conventionen af 2den Juli og de senere paa Bellevue af de preussiske Befuldmægtigede fremsatte Forslag, og skjøndt det svenske Cabinet i sin ovennævnte Note havde fastholdt Bestemmelserne i den nævnte Convention, saa havde Baron Stjerneld dog som Hovedvanskelighed fremhævet den efter dets Mening utilstedelige Fordring om Vaabenstilstandens Ratification af Rigsforstanderen. Den preussiske Regjering tog derfor den Beslutning at søge erhvervet Rigsforstanderens Fuldmagt til paa hans Vegne at afslutte en Vaabenstilstand med Danmark. Efter den Stilling, som

Den preussiske
Regjerings Øn-
ske om at see
en Vaabenstil-
stand tilveje-
bragt.

Rigsministeriet og Nationalforsamlingen havde indtaget til Conventionen af 2den Juli, kunde der intet Haab være om at erhverve den ønskede Fuldmagt paa Basis af de i denne opstillede Betingelser, hvorfor man ansaa det for rettest som Basis at fremhæve det sidst i Bellevue forelagte Forslag. Efterat Fuldmagten var erhvervet, haabede Preussen ved den svenske Regjerings Mellekomst at opnaae en Gjenoptagelse af Forhandlingerne, hvor man da paany vilde fremlægge det nævnte Forslag. Det preussiske Cabinet kan ved denne hele Sag naturligvis ikke have skjult for sig selv, at en Afslutning paa de nævnte Betingelser, naar disse skarpt fastholdtes, vilde strande paa den danske Regjerings bestemte Modstand. Det vil ogsaa af det Følgende fremgaae, at det ved Gjenoptagelsen af Forhandlingerne har været paa det Rene med at maatte give efter i flere væsentlige Punkter, men dog haabet paa ved de mæglende Magters Hjælp at bringe Betingelserne i en saadan Form, at Afslutningen, som det paa enhver kun nogenlunde antagelig Maade ønskede tilvejebragt, navnlig naar den forelaa som en fait accompli, ikke vilde medføre større Forviklinger, end at et Brud med det øvrige Tydskland kunde undgaaes. Som en Følge af den fattede Beslutning sendte den preussiske Regjering den 27de Juli General Below til Wien, hvor Rigsforstanderen for Tiden opholdt sig. Generalen overbragte Rigsforstanderen en Skrivelse fra Kongen af Preussen, hvori han introduceredes som Den, hvem det var paalagt at forebringe ham den preussiske Regjerings Anskuelser om Behandlingen af det svævende Vaabenstilstandsspørgsmaal. Generalen var forsynet med en Instruction, hvori der gaves en Fremstilling af de hidtil førte Forhandlinger og navnlig som den fornemste Vanskelighed for deres Tilendbringelse frem-

General Belows
Sendelse til
Rigsforstan-
deren.

hævedes det forlangte Forbehold af Rigsforstanderens Ratification, hvorfor Generalen erholdt det Paalæg i den preussiske Regjerings Navn at anmode Rigsforstanderen om at meddele denne en Fuldmagt til at afslutte en Vaabenstilstand paa Basis af de sidst paa Bellevue fremsatte Forslag. Instructionen udtalte om disse Forslag, at Artikel VIII om Hertugdømmet Slesvigs Besættelse under Vaabenstilstanden vel antoges endnu at kunne frembyde nogle Vanskeligheder, men at Preussen dog i intet Tilfælde vilde gaae ind paa en Opløsning af de regulaire, slesvig-holstenske Tropper, ligesom det ogsaa vilde holde fast paa, at der i Hertugdømmet Slesvig blev det Antal militaire Kræfter tilbage, som Landets Bedste fordrede. Med Hensyn til den i Artikel VII foreslaaede Indretning af Regjeringen for de 2 Hertugdømmer vilde man søge de derved muligt opstaaende Betæneligheder fjernede derved, at Medlemmerne af den daværende, provisoriske Regjering i Hertugdømmerne havde erklæret sig rede til under de i Forslaget indeholdte Garantier at fratræde deres Poster. Til Motivering af den Anmodning, som Generalen havde at stille til Rigsforstanderen, skulde han anføre, at det nu maaskee var det sidste gunstige Øjeblik til at undgaae større, europæiske Forviklinger og at opnaae en fredelig Udjevning af Sagen, og at man derfor burde søge en Vaabenstilstand, hvorved de væsenligste Formaal for den førte Krig bleve opnaaede. Ved en Fortsættelse af Krigen vilde den eneste Udvej, der stod til Raadighed, være en ny Overskridelse af den jyske Grændse, men dels vilde dette Middels Anvendelse ikke kunne ventes at føre til umiddelbar Fred, saalænge man ikke tillige kunde virke mod de danske Øer, dels vilde den medføre en Fare for større Forviklinger, idet Danmark i saa Fald vilde kunne gjøre sikker Regning paa Under-

støttelse fra Rusland og Sverig, ligesom ogsaa paa Englands og Frankrigs Bistand, dels endelig medføre Beslaglæggelsen af det store Antal tyske Skibe, der havde søgt og fundet Tilflugtsted i svenske og norske Havne, en fortsat, energisk Haandhævelse af Blokaden af de tyske Havne og muligt et Bombardement af nogle Kyststeder i det nordlige Tydskland, hvoraf den hele nordtyske Handels Ruin vilde være en sikker og uundgaaelig Følge. Ruslands truende Holdning vilde sætte den preussiske Regjering i den Nødvendighed at kalde sine Tropper tilbage fra Hertugdømmerne og henlægge dem til Landets østlige Grændse. Til disse hovedsagelig til de ydre Forhold knyttede Vanskeligheder føjede Instructionen endnu den, som fremstod af det Tryk, som Krigen udøvede paa de materielle Interesser, og hvorved Preussens egne Havne og Østersø-provindserne naturligvis lede allermest, saaledes at Regjeringen ansaa det for aldeles umuligt ligeoverfor Landets udtrykkelige Fordringer og Tarv at fortsætte Krigen endnu længere. Instructionen hentydede endelig paa, at ogsaa de andre nordtyske Regjeringer vare stedte i lignende, uheldige Forhold, og at der derfor, naar der ikke toges tilbørligt Hensyn til deres Interesser, let vilde fremkaldes en uheldig Spænding mellem det nordlige Tydskland og det sydlige, hvoraf de sørgeligste Følger kunde opstaae.

Resultatet af General Belows Mission til Rigsforstanderen var vel Dennes Samtykke til at meddele Preussen den ønskede Fuldmagt, men da Ordningen af denne Sag fordrede en Forhandling i Rigsministeriet, saa besluttede Rigsforstanderen at paaskynde sin Tilbagerejse til Frankfurt saa meget som muligt. Da det imidlertid under de nærværende Forhold syntes ham ønskeligt, at den factiske Vaabenhvile, som i den sidste

Tid havde fundet Sted i Hertugdømmerne, indtil videre vedblev, saa gav han gennem den i Wien tilstedeværende Rigsminister Heckscher, saaledes som det paa et tidligere Sted i denne Fremstilling alt er omtalt, General Wrangel den i saa Henseende fornødne Meddelelse. General Below vendte den 29de Juli tilbage til Berlin, hvorfra han efter at have confereret med Ministeriet strax afgik til Frankfurt. Sammesteds ankom paa denne Tid en Deputation fra Rendsborg, bestaaende af Præsidenten i den provisoriske Regjering, Hr. Beseler, og 3 Medlemmer af Stænderforsamlingen, hvis Formaal var dels at virke paa Stemningen med Hensyn til de svævende Forhandlingsspørgsmaal, dels at udvirke en kraftig Medvirkning fra de sydtyske Staters Side til, at den i Hertugdømmerne staaende Armeé kunde blive bragt op til den fornødne Styrke. Deputationen, der blev modtaget af de tilstedeværende Rigsministre, erholdt af disse Underretning om den betydelige Forstærkning af sydtyske Tropper, der, som tidligere omtalt, var tiltænkt General Wrangel, og den vendte den 3die August tilbage til Rendsborg uden at oppebie Rigsforstanderens Ankomst til Frankfurt, som først fandt Sted den paafølgende Dag. Efter Rigsforstanderens Ankomst fremsendte den preussiske Befuldmægtigede hos Centralmagten, Hr. Camphausen, en den 5te August dateret Note, hvori han formelt androg paa den omhandlede Fuldmagt for det preussiske Cabinet, idet han iøvrigt refererede til den General Below meddelte Instruction og flere Depecher dels fra den svenske, dels fra den engelske Regjering, som han vedlagde i Afskrift til yderligere Motivering af det fremsatte Andragende. Hvad disse Depecher angaaer, skal det endnu her kun bemærkes, at der blandt dem fandtes 2 Depecher fra Lord Palmerston til Lord Westmoreland begge af 25de

Juli, hvori Førstnævnte udtalte sig meget bestemt angaaende Preussens moralske Forpligtelse til fuldstændigt at udføre Vaabenstilstandsstipulationerne og erklærede, at den engelske Regjering, forsaavidt Forhandlingerne nu ikke førte til Afslutning, vilde holde sig borte fra enhver videre Deltagelse i Mæglingen. Hr. Camphausens Note besvaredes den følgende Dag af Rigsministeriet, som erklærede, at Rigsforstanderen efter Rigsministeriets Raad og paa Grund af de særegne, af Preussen anførte Omstændigheder havde besluttet sig til at udfærdige den ønskede Fuldmagt til at afslutte en Vaabenstilstand med Danmark paa Basis af det paa Bellevue fremlagte Udkast af 19de Juli, dog med 3 forklarende Tilsætninger, som man udtrykkeligt fordrede anerkjendte fra den danske Regjerings Side for at kunne paatage sig det ved Afslutningen af denne Vaabenstilstand fremkaldte Ansvar. Rigsministeriet meddelte desuden Hr. Camphausen i samme Note, at Rigsforstanderen tillige havde besluttet at sende en Befuldmægtiget over Berlin til Hertugdømmerne. Denne Befuldmægtigede skulde ved Overenskomsten om den nye, fælles Regjering for de 2 Hertugdømmer meddele den preussiske Befuldmægtigede Navnene paa de Personer, som efter Vaabenstilstandsconventionens Artikel VII skulde betegnes, og ved hvis Valg den nævnte Regjerings gavnlige Virksomhed kunde ansees for garanteret. Den Befuldmægtigede skulde fremdeles bemyndiges til eventuelt at indlede Forhandlinger om Præliminarierne til en endelig Fred med Danmark og til den Ende i fornødent Fald paa sædvanlig, folkeretlig Maade have at notificere den danske Regjering den med Tydsklands Centralorgan i Forhold til Udlandet foregaaende Forandring. De 3 forklarende Tilsætninger, som Fuldmagten fra Rigsforstanderen indeholdt, vare:

Rigsforstandere-
rens Fuldmagt
til Preussen med
Hensyn til Af-
slutningen af en
Vaabenstilstand.

1) At de Personer, som skulde vælges til at danne en ny Fællesregjering for Hertugdømmerne Holsten og Slesvig, endnu før Afslutningen af Vaabenstilstanden udtrykkeligt og ved Navn skulde vedtages af de contraherende Parter, saaledes at den nye Regjerings Varighed og gavnlige Virksomhed derved kunde antages sikkert.

2) At under de i Artikel VII omtalte, i Hertugdømmerne bestaaende Love og Forordninger udtrykkeligt alle de skulde indbefattes, som bleve udstedte endnu inden Vaabenstilstandens Afslutning.

3) At de Tropper, der ifølge Artikel VIII bleve tilbage i Hertugdømmerne, samtlige skulde forblive under den tyske Overanførers Befaling.

Til Befuldmægtiget for Rigsforstanderen var udseet Rigsjustitsministeren, Hr. Heckscher ; da Denne imidlertid paa dette Tidspunkt udnævntes til Udenrigsminister, blev dette Hverv overdraget til Understatssecretairen, Hr. v. Gagern.

Fuldmagten fra Rigsforstanderen er dateret den 7de August, og det er altsaa først paa denne Dag i det Tidligste, at Hr. Camphausen har modtaget ovenstaaende Svar. Den 10de August indtraf General Below atter i Berlin, hvor der efter Modtagelsen af Rigsforstanderens Fuldmagt af den preussiske Regjering udstedtes en lignende for General Below til at træde i Underhandling med den danske Regjering og med den at afslutte en Vaabenstilstandsconvention paa et Grundlag, der egnede sig til at gjøre en Ende paa Fjendlighederne mellem det tyske Forbund og Danmark. Den preussiske Konge lovede fremdeles i denne Fuldmagt at ville vedtage og ratificere Alt, hvad hans Befuldmægtigede paa Grundlag af denne og i Overensstemmelse med den ham meddelte Instruction aftalte og besluttede. Denne Instruction foreligger ikke offentligt,

men af Forhandlingernes Gang synes det klart, at General Below vel har havt Ordre til først at forelægge Forslaget af 19de Juli, men at han iøvrigt har havt en temmelig udstrakt Bemyndigelse til efter Forhandlingernes Gang og de tilstedeværende Omstændigheder at gaae ind paa Modificationer i samme, som kunde føre til den af Preussen med saa stor Bestemthed ønskede Standsning af Fjendlighederne.

General Below
afrejser til
Malmø.

Den 12te August afrejste General Below, ledsaget af Major Wildenbruch, til Malmø, hvor man antog ved den svenske Regjerings Hjælp lettest at kunne faae Underhandlingerne gjenoptagne. Samme Dag indtraf Hr. v. Gagern i Berlin, hvor den herskende Stemning snart bragte ham til den Overbevisning, at der ved Afslutningen af Vaabenstilstanden neppe vilde blive holdt strengt fast ved Rigsforstanderens Fuldmagt. Den følgende Dag fortsatte han Rejsen til Rendsborg, hvor han satte sig i Forbindelse med den provisoriske Regjering og ved Forhandlinger med denne navnlig søgte at komme paa det Rene med, hvilke Personligheder der maatte egne sig til at optages i Regjeringen ved dens nuværende Medlemmers eventuelle Tilbagetræden. En anden Sag, der stod paa Dagsordenen i Hertugdømmerne, og hvis Standsning paa Grund af de stedfindende Omstændigheder maatte ansees for meget ønskelig, var Bestemmelsen om en Statsforfatning for Hertugdømmerne, til hvis Drøftelse den provisoriske Regjering i Begyndelsen af Maaneden havde indkaldt den slesvig-holstenske Landsforsamling, hvis Møder skulde aabnes den 15de August. Forskjellige Forarbejder, saasom Udkast til en Statsgrundlov og til en Valglov, vare udførte, og Forsamlingens Møder bleve ogsaa aabnede til den bestemte Tid. Imidlertid havde den preussiske Regjering udtalt det

Ønske, at Forsamlingens Sammenstræden maatte blive opsat, og da den provisoriske Regjering ikke troede at kunne paatage sig Ansvaret herfor, havde den henvendt sig til Centralmagten for ved dennes Medvirking at opnaae en Udsættelse af dens Møder. Rigsministeriet gik ind derpaa, og den 16de August modtog saavel den provisoriske Regjering som Hr. v. Gagern Opfordring til at virke hen i den nævnte Retning. Samme Dags Aften besluttede den provisoriske Regjering at anbefale Landsforsamlingen frivilligt at opsætte sine Møder, hvilket Forslag ogsaa blev vedtaget i et hemmeligt Møde Natten mellem den 17de og 18de August, idet man dog fastholdt, at det allerede nedsatte Forfatningsudvalg skulde vedblive sine Forhandlinger, ogsaa saalænge Møderne vare udsatte, og at Bureauet skulde blive tilstede med Bemyndigelse til atter at sammenkalde Forsamlingen, naar dette maatte skjønnes hensigtsmæssigt.

Den danske Regjering gav foreløbigt sin Gesandt ved det svenske Hof, Kammerherre Bille, Paalæg om at føre Underhandlingerne med General Below uden dog at give ham Fuldmagt til at afslutte nogen Overenskomst, hvilken Fuldmagt paa Grund af Kjøbenhavns nære Beliggenhed kunde erholdes hvad Øjeblik det maatte ønskes. Under Forhandlingerne forelagde General Below, hvad der efter den af det preussiske Cabinet indtagne Stilling var nødvendigt, først de af Preussen i Bellevue sidst forelagte Vaabenstilstandsbetainger kun saaledes modificerede, at der i Artikel II var indført den Forandring, at begge Parters Tropper ved Gjenudbruddet af Krigen skulde kunne indtage de samme Stillinger, som de havde ved Vaabenstilstandens Afslutning. Da Kammerherre Bille imidlertid erklærede, at det danske Cabinet aldeles ikke kunde gaae ind paa

Vaabenstilstandsunderhandlingerne gjenoptages i Malmø.

disse Betingelser, forelagde Generalen tildels under Paavirkning af Baron Manderstrøm faa Dage efter følgende Betingelser som Basis for Forhandlingerne, hvorved, som det vil sees, navnlig Artiklerne VI og VII vare undergaaede Forandringer, Artikel VIII bortfalden og en ny Artikel XI tilføjet, indeholdende Stipulationerne i det tidligere Forslags Artikel XII kun med den Modification, at Fredsunderhandlingerne bestemtes uopholdeligt at skulle begynde.

- 1) Fra den Dag i Dag af skal der indtræde en fuldstændig Standsning af Fjendlighederne tillands og tilvands i 3 Maaneder med en Opsigelsesfrist af 1 Maaned for hver af de tvende contraherende Parter. Naar ingen Opsigelse finder Sted fra den ene eller den anden Side, skal en Forlængelse af Vaabenstilstanden ansees som vedtagen paa begge Sider.
- 2) Naar Vaabenstilstanden bliver opsagt af den ene af de tvende Contrahenter, skal det staae begge Armeer frit for atter at indtage de Stillinger, som de ved Vaabenstilstandens Afslutning have inde, og som skulle betegnes paa et Kaart af 2 Officerer, udnævnte ad hoc af de commanderende Generaler.
- 3) De ved Hs. Majestæt Kongen af Danmarks Marine iværksatte Blokader skulle ufortøvet ophøre, og Befaling i saa Henseende skal uopholdeligt gives de Commanderende paa de kongelige, danske Krigsskibe.
- 4) Alle Krigsfanger og politiske Fanger skulle uden Ophold og uden Forbehold sættes i Frihed.
- 5) Alle siden Krigens Begyndelse opbragte og beslaglagte Skibe og Ladninger skulle gives tilbage

i et Tidsrum af 12 Dage, efterat nærværende Convention er undertegnet, eller tidligere, om skee kan.

Preussen samtykker saavel i eget som i Forbundets Navn i, at Danmark holdes skadesløst for de Requisitioner in natura, som ere blevne hævede i Jylland for de preussiske og Forbundstroppers Regning, og Danmark forpligter sig til at erstatte Værdien af de Ladninger, som ere blevne solgte eller ikke kunne tilbagegives in natura.

- 6) De 2 Hertugdømmer og de til samme hørende Øer skulle i deres hele Udstrækning rømmes af de danske Tropper og Forbundstropperne i et Tidsrum af 12 Dage, efterat Befalingen desangaaende er kommen de Øverstcommanderende ihænde. Dog skal Kongen af Danmark saavel som det tyske Forbund kunne vedblive at lade Lazaretherne og de militaire Depoter bevogte af Detachementer, saaledes at der paa Øen Als ikke forbliver andre Tropper end de danske Tropper, som i dette Øjemed udpeges, og i Slesvig ikke andre Tropper end de, som det tyske Forbund der vil efterlade i samme Hensigt. Disse Tropper kunne paa hver Side ikke overskride et Antal af 2500 Mand.

I Hertugdømmet Holsten skulle forblive de af de 2 Hertugdømmers regulære Tropper, som udgjøre en Del af Forbundshæren; en hvilken-somhelst Opløsning af disse kan kun finde Sted ved en Overenskomst mellem Hertugdømmernes Regjering og Generalen for Forbundsarmeen. Fremdeles skal et Compagni af Forbundstropperne kunne forblive i Byen Altona for at bevogte det derværende Lazareth.

Den militaire Styrke i Hertugdømmerne skal

staae til den indsatte Regjerings Disposition for at vedligeholde Ordenen i Hertugdømmerne.

- 7) Da begge de contraherende Parter ønske at sikre Ordenen og Roligheden i Hertugdømmerne, ere de komne overens om for den Tid, Vaabenstilstanden varer, at oprette en fælles Regjering for begge Hertugdømmer, der skulle regjeres i Hs. Majestæt Kongen af Danmarks Navn i Hans Egenskab af Hertug til Slesvig og Holsten. Denne Regjering skal sammensættes af 5 Medlemmer, der vælges blandt begge Hertugdømmers Notabler, og som nyde almindelig Agtelse og Tillid. 2 af disse Medlemmer skulle vælges af Kongen af Danmark i Hans Egenskab af Hertug til Slesvig og Holsten for Hertugdømmet Slesvig, og 2 af Kongen af Preussen i Hans Egenskab af Medlem af det tyske Forbund for Hertugdømmet Holsten. Det 5te af disse Medlemmer, der skal fungere som Præsident i de 2 Hertugdømmers fælles Regjering, vælges af de 2 Majestæter i Forening. Man er kommen overens om, at hverken de Medlemmer af Administrationen, der vare i Function før den 17de Marts, eller de, der siden denne Epoche have dannet Regjeringen, kunne faae Del i den nye Regjering, hvilken sidste skal træde i Function snarest muligt og senest 14 Dage, efterat nærværende Overenskomst er underskreven.

Det er vedtaget, at de 2 Hertugdømmers fælles Regjering under Vaabenstilstanden skal vedblive at anvende de nu gjældende Love, men begge de contraherende Parter ere udtrykkeligt komne overens om, at alle Forordninger, der indeholde en Ikke-Anerkjendelse af Hs. Majestæt Kongen af Dan-

mark som begge Hertugdømmernes Souverain, der angribe Hans Værdighed, og som anticipere Afgjørelsen af de politiske Spørgsmaal, hvis Løsning maa forbeholdes den definitive Fred, strax skulle annulleres.

- 8) Kongen af Danmark og Kongen af Preussen i det tyske Forbunds Navn skulle have Ret til hver at udnævne en Commissair, som skal residere i Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden og paa en officieus Maade vaage over Opfyldelsen af foranstaaende Stipulationer saavel som over Lovenes upartiske Overholdelse baade for de danske og for de tyske Indvaaneres Vedkommende.
- 9) Kongen af Preussen forpligter Sig til at anvende Sine bona officia hos det tyske Forbund for at bevirke, at Hertugdømmet Lauenborg bliver bragt tilbage i samme Stilling, hvori det befandt sig, før Forbundstropperne rykkede ind.
- 10) De contraherende Parter ville søge Storbritanniens Garanti for den nøjagtige Opfyldelse af Artiklerne i nærværende Overenskomst om Vaabenstilstanden.
- 11) Det er udtrykkeligt vedtaget, at nærværende Overenskomsts Artikler i ingen Hensende skulle præjudicere Betingelserne ved den endelige Fred, til hvis Afsluttelse der ufortøvet skal aabnes Underhandlinger, og at hverken Danmark eller Forbundet opgiver de Fordringer og Rettigheder, som de hver for sit Vedkommende have gjort gjældende.

De foreløbige Forhandlinger med Kammerherre Bille havde bragt General Below til den Anskuelse, at man fra dansk Side ikke var utilbøjelig til at give noget efter med Hensyn til de militaire Arrangements, men at den forlangte og ved Rigsministeriets Tilfojelse

stærkt betonedede Anerkjendelse af de af den provisoriske Regjering udstedte Forordninger og den modificerede Affattelse af Bestemmelsen angaaende Lauenborg navnlig vare stødende for den danske Regjering, og at en Forandring med Hensyn til disse Punkter sandsynligvis var en nødvendig Betingelse for, at denne overhovedet vilde gaae ind paa at underhandle. Fra Sverigs Side var i saa Henseende ingen Understøttelse at vente, idet Regjeringens Optræden selvfølgelig ikke kunde Andet end bære Præget af den Forstemthed, der var en naturlig Følge af, at Afslutning ikke havde fundet Sted i Overensstemmelse med Conventionen af 2den Juli. Den 18de August refererede General Below sin Anskuelse om Sagernes Stilling i en Skrivelse til den preussiske Udenrigsminister, og samme Dag afrejste Kammerherre Bille til Kjøbenhavn for at erholde de fornødne Instructioner. Den paafølgende Dag gav den danske Regjering Kammerherre Bille sin Instruction med Hensyn til hans Optræden under de fortsatte Forhandlinger. Dette Actstykke indeholdt næst efter en Udtalelse af, at man fra dansk Side endnu stedse var villig til en Afslutning i Overensstemmelse med Conventionen af 2den Juli, ligesom at man ogsaa var beredt til strax at begynde Underhandlingerne om en definitiv Fred, en Erklæring om, at man ligeledes var beredt til at forberede og lette saadanne Fredsunderhandlinger ved Afslutningen af en rent militair Vaabenstilstand, som foruden Standsning af Fjendlighederne og Udlevering af Fangerne maatte gaae ud paa, at begge Hære i en vis Tid gik tilbage bag nærmere betegnede Linier. Ligeledes var man beredt til strax at skride til en Udveksling af alle Fanger en masse, deriblandt ogsaa de politiske Fanger. Instructionen paalagde dernæst Gesandten for det Tilfælde, at de preussiske Befuldmægtigede ikke

vilde gaae ind paa Conventionen af 2den Juli i uforandret Form eller paa Vedtagelsen af en anden Convention, sigtende til at aabne definitive Fredsunderhandlinger og til en Standsning af Fjendlighederne i dette Øjemed, at erklære det svenske Cabinet, at man i det af General Below gjorte nye Forslag selv med de senest deri indførte Modificationer ikke kunde see noget Grundlag, hvorpaa Forhandlinger kunde føres med Haab om et heldigt Udfald. Det danske Cabinets væsenligste Indvendinger mod bemeldte Forslag, hvilke dernæst anførtes i Instructionen, berørte navnlig Artiklerne I, II, VI, VII og IX. Med Hensyn til den første af disse fandt man det nu, da Aarstiden var saa langt fremrykket, ufordelagtigt for Danmark at gaae ind paa en saa kort Frist som 3 Maaneder. Ved Artikel II forekom Stipulationen navnlig ved den nærværende Redaction altfor ubestemt, da der derved var Mulighed for, at den preussiske Hær ved en endnu yderligere Fremrykning kunde opnaae en ikke ringe, militair Fordel. Med Hensyn til Artikel VI da betonedes den Forskjel stærkt, som der var imellem denne og den tilsvarende Artikel i Conventionen af 2den Juli, ved hvilken sidste en for den danske Regering særdeles vigtig og magtpaaliggende, militair Adskillelse mellem Slesvig og Holsten var gennemført, og Slesvig kun vilde blive besat af fødte Slesvigere, som for Størstedelen kunde ansees at være deres lovlige Herre hengivne. Mod Artikel VII fremhævedes navnlig, at Principet i det nye Forslag var aldeles forskjelligt fra det, som laa til Grund for den oprindelige Convention, ifølge hvilken man stræbte hen til saa vidt muligt under Vaabenstilstanden at oprette status quo ante i Hertugdømmerne, medens man nu vilde have stipuleret, at Alt, hvad den provi-

soriske Regjering havde fastsat, skulde erkjendes som gyldigt, idet de enkelte Undtagelser, som man havde gjort derfra, kun kunde antages at ville give Anledning til en Mængde omtvistede Fortolkninger og derved til store Vanskeligheder ved Afgjørelsen af, hvilke Bestemmelser der skulde gjælde, og hvilke ikke. Ogsaa mod Redactionen af Artikel IX troede det danske Cabinet at burde udtale, at man ikke fra dets Side vilde kunne gaae ind derpaa, da man ikke kunde tænke sig nogen Grund, hvorfor Lauenborg ikke skulde føres tilbage til sit tidligere Forhold, især da Preussen selv alt eengang havde samtykket deri. Til Slutning paalagde Instructionen Gesandten at udtale for det svenske Cabinet, at, dersom det var muligt at faae et modificeret Project af den ældre Vaabenstilstandsconvention antaget, hvori de ovenfor nævnte Grundsætninger respecteredes, nemlig at Slesvig ikke skulde holdes besat af Forbundstropper, at Slesvigere ikke kom til at danne nogen Del af Forbundshæren, og at den provisoriske Regjerings Love ikke fordredes anerkjendte, da vilde de vigtigste Vanskeligheder være fjernede; det danske Cabinet vilde da ikke vise sig utilbøjeligt til Imødekommen i andre Punkter, men udtalte samtidigt Haabet om en almindelig Aerkjendelse af det Urigtige i, at Danmark alene skulde lide under den Tingenes Orden i Tydskland, som havde foranlediget Preussen til at frafalde den oprindelige Overenskomst. Dersom Preussen derfor ikke skulde see sig istand til at gennemføre Vaabenstilstanden indenfor de temmelig vide Grændser, som det danske Cabinet havde tilbudt, da skulde Gesandten som sin Regjerings Anskuelse udtale, at der i saa Fald syntes at være dobbelt Anledning til at betræde en Vej, paa hvilken de Magter, der havde en bestemt Villie med Hensyn til Fredens

Bevarelse, kunde udøve en mere directe Indflydelse til Opnaaelsen af dette almindelige Gode.

Paa den af den preussiske Befuldægtigede til Berlin givne Indberetning svarede den preussiske Udenrigsminister, at af de 2 af ham fremhævede Spørgsmaal det sidste om Lauenborg syntes ham at have ringere Betydning, da det, at beholde det nævnte Hertugdømme som et Pant under Vaabenstilstanden, ikke var af nogensomhelst Vigtighed, eftersom man ved Fjendlighedernes Gjenoptagelse strax kunde sætte sig i Besiddelse af det. Skjøndt Generalen derfor burde holde paa den engang bestemte Affattelse af dette Punkt, skulde han dog ikke lade denne Affattelse blive nogen absolut Hindring for Afslutningen af Forhandlingerne. Skjøndt det førstnævnte Punkt angaaende Aerkjendelsen af de af den provisoriske Regjering udstedte, bestaaende Love og Anordninger forekom Ministeren at være af større Betydning navnlig ved den Skarphed, hvormed denne Sag var bleven fremhævet af Rigsministeriet, saa udtalte han dog, at det muligt vilde være rigtigt kun at fastholde Principet, og betegnede det som en Udvej, at lade det falde bort som en Clausul i Vaabenstilstandsconventionen og heller gjøre det til Gjenstand for en særegen Overenskomst ved Forhandlingen om de Fuldmagter, som bleve at tildele Medlemmerne af den nye Regjering.

Den 20de August vendte Kammerherre Bille tilbage til Malmø, hvorhen ligeledes den danske Udenrigsminister, Grev Knuth, samt den svenske og engelske Gesandt i Kjøbenhavn begave sig; foruden Kammerherre Bille var Kammerherre Reedtz bleven beordret til at deltage i de nu paany aabnede Forhandlinger, ved hvilke de preussiske Befuldægtigedes Stilling nødvendigvis maatte blive yderst vanskelig, idet man

fra alle Sider søgte at paavirke dem for at faae en Afslutning istand, og denne Paavirkning langt mere støttedes end modarbejdedes af den Regjering, som de repræsenterede, og som dels i Bekymring for sine Søstæders Handel, der dagligt led store Tab, dels under Trykket af den stadigt bestemtere Optræden fra de mæglende Magters Side mere og mere blev ført hen til Overbevisningen om det for den Nødvendige i at søge en Afslutning af Sagen selv paa mindre gunstige Betingelser. Foruden de mæglende Magter, hvoraf navnlig Rusland optraadte paa en mere directe Maade, idet det erklærede at ville fordoble Størrelsen af en Flaadeafdeling, som den allerede tidligere havde stationeret i de danske Farvande, og hvis Samlingssted var Kjøge Bugt, var ogsaa Frankrig i den senere Tid traadt bestemtere op paa Danmarks Side, idet den franske Udenrigsminister under 7de August dels havde udtalt sin Erkjendelse af, at Frankrig ved Tractaten af 1720 havde paataget sig Garantien for Kongeriget Danmarks Integritet i saadanne Udtryk, at Hertugdømmet Slesvig maatte betragtes som en Del af Danmark, dels erklæret at ville lægge denne Anskuelse til Grund for de Forestillinger, som det var hans Hensigt ufortøvet at gjøre i denne Sag saavel i Berlin som i Frankfurt. De sidstnævnte Forestillinger fandt deres Udtryk i en Henvendelse saavel til den preussiske Regjering som til Rigsudenrigsministeriet, hvori der under Paaberaabelse af ovennævnte Tractat protesteredes mod det paa Danmark gjorte Angreb og den Erobringsaand, som det franske Cabinet var tilbøjelig til at spore heri fra Tydsklands Side.

Selvfølgelig blev der ogsaa under de efter de danske Befuldmægtigedes Tilbagekomst til Malmø gjenoptagne Forhandlinger øvet et om end mindre Tryk

paa Disse fra det svenske Cabinets Side, dog uden at dette i nogen væsenlig Grad fik Indfyldelse paa den danske Regjerings Stilling ligeoverfor de Betingelser, der berørte de rent politiske Forhold. Efterat Discussionerne mellem de gjensidigt Befuldmægtigede havde medført endel Modificationer navnlig i formel Henseende af de senest af General Below gjorte Forslag, præciserede det danske Cabinet den 25de August yderligere de Bestemmelser, som det troede ikke at burde fravige, i nogle Bemærkninger til de kongelige Commissairer i Malmø over de saaledes modificerede Forslag. Disse Bemærkninger omfattede foruden endel Punkter af mere formel Natur i Hovedsagen den alt tidligere opstillede Fordring om Vaabenstilstandens Forlængelse til 7 Maaneder, et Forlangende om en Forringelse af den militaire Styrke, der turde efterlades i Hertugdømmerne, og en Modification af Bestemmelsen om, hvilke Love og Anordninger Hertugdømmerne vedrørende der skulde ophæves, og af den om Hertugdømmet Lauenborgs Administration under Vaabenstilstanden.

Under Indtrykket af Situationen, saaledes som den havde udviklet sig efter Gjenoptagelsen af Forhandlingerne, og af de Betingelser, der som Følge heraf fra dansk Side fastholdtes som *conditio sine qua non* for en Afslutning, havde General Below indberettet til Berlin angaaende Sagernes betænkelige Stilling. Ankomsten af hans Depeche om denne Sag blev imidlertid forsinket paa Grund af stormfuldt Vejrlig, og den naaede først sin Bestemmelse Natten mellem den 25de og 26de August, paa hvilken sidste Dag der fra Berlin afgik nye Instructioner til Malmø. Hverken General Belows Depeche eller de nævnte Instructioner ere senere blevne offentligt bekjendte, men af andre foreliggende Actstykker ligesom ogsaa af Sagens videre Gang synes det at

fremgaae, dels at General Below har været forberedt paa at maatte afslutte, forinden disse Instructioner kunde modtages, dels at disse have været af den Natur, at de hos General Below vilde kunne have fremkaldt nye Betæneligheder ved en Afslutning paa de af de danske Befuldmægtigede fastholdte Betingelser uden dog absolut at forhindre en saadan. Efterat de ovenanførte Bemærkninger fra den danske Regjering vare forelagte den 26de August, blev der fra alle Sider drevet paa en Afslutning, og denne opnaaedes ogsaa den samme Dag, altsaa forinden General Below havde modtaget de ovennævnte Instructioner, idet de Befuldmægtigede fra begge Parter undertegnede nedensaaende Convention, Separatartikel og tvende Additionel-Artikler:

Vaabenstilstandsconvention.

Vaabenstil-
standsconven-
tionen i Malme
af 26de August.

Hs. Majestæt Kongen af Danmark, Hertug af Slesvig og Holsten, paa den ene Side og Hs. Majestæt Kongen af Preussen, handlende saavel i Sit Eget Navn som i det tydske Forbunds Navn og paa sammes Vegne, paa den anden Side, ledede af det Ønske, snarest muligt at gjøre Ende paa Fjendlighederne mellem Deres respective Krigsmagter, have i det Øjemed at slutte en Vaabenstilstand under Hs. Majestæt Kongen af Sverigs og Norges Mediation udnævnt til Deres Befuldmægtigede, Hs. Majestæt Kongen af Danmark Hr. Christian Højer Bille, Hans Kammerherre, Hans overordenlige Gesandt og befuldmægtigede Minister hos Hs. Majestæt Kongen af Sverig og Norge, Commandeur af Hans Dannebrogorden, Dannebrogsmænd, Commandeur af 1ste Klasse af den kongelige, hannoverske Guelpho-Orden, Ridder af den kongelige, græske Frelserens Orden, og Hr. Holger Christian Reedtz, Hans

Kammerherre, Commandeur af Hans Dannebrogorden, Dannebrogsmænd, Commandeur af den kongelige, svenske Nordstjerneorden, af den franske Æreslegion og af den belgiske Leopolds Orden, og Hs. Majestæt Kongen af Preussen, Hr. Gustav v. Below, Hans Generalmajor à la suite, Ridder af Hans røde Ørns Ordens 2den Klasse med Stjerne, af Hans Militair-Fortjeneste Orden, af Johannitter-Ordenen og af Jernkorsets 1ste og 2den Klasse, Commandeur af den kongelige, svenske Sværdorden, af den kongelige, hannoverske Guelphe-Ordens 1ste Klasse, af den bayerske St. Michaels Orden, Ridder af de kejserlige, russiske Ordener af St. Anna 2den Klasse med Diamanter, af St. Wladimir 4de Klasse og af den kongelige, nederlandske Løve-Orden, hvilke ere traadte sammen i Staden Malmø og efter at have udvexlet deres i god og behørig Form befundne Fuldmagter ere komne overens om følgende Artikler:

- 1) At regne fra nærværende Conventions Underskrifts Datum skal der være et fuldkomment Ophør af Fjendlighederne tillands og tilsøs i 7 Maaneder, med 1 Maanedes Opsigelse for enhver af de contraherende Parter. Finder ingen Opsigelse Sted fra den ene eller den anden Side, ansees Vaabenstilstandens Forlængelse som indrømmet af begge Parter.
- 2) Opsiges Vaabenstilstanden fra een af Siderne, kunne de respective Armeer atter indtage de Positioner, som de have inde i det Øjeblik, da nærværende Convention afsluttes, og som skulle betegnes paa et Kaart af tvende til dette Øjemed af de commanderende Generaler beskikkede Officerer.
- 3) De af Hs. danske Majestæts Søværn iværksatte Blokader skulle ophøre umiddelbart efter Ratificationernes Udvexling, og de i saa Henseende for-

- nødne Ordre skulle om muligt afgaae samme Dag til Cheferne for de danske Krigsskibe.
- 4) Alle Krigs- og politiske Fanger skulle fra begge Sider frigives uden Ophør eller Forbehold.
  - 5) Alle siden Krigens Begyndelse opbragte eller under Beslag lagte Skibe og Ladninger skulle frigives inden Forløbet af 12 Dage fra nærværende Conventions Underskrift at regne eller før, om skee kan. Preussen samtykker saavel i sit eget som i det tydske Forbunds Navn i at holde Danmark skadesløst for de i Jylland in natura for de preussiske Troppers og Forbundstroppernes Regning opkrævede Requisitioner; og Danmark paa sin Side forbinder sig til at tilbagegive Værdien af de Skibe eller Ladninger, som maatte være blevne solgte og ikke kunne tilbagegives in natura.
  - 6) Begge Hertugdømmerne og dertil hørende Øer skulle rømmes af de danske og det tydske Forbunds Tropper i Løbet af 12 Dage, efterat Befalingen desangaaende er kommen de øverstcommanderende Generaler tilhænde. Ikkedestomindre kunne Kongen af Danmark og det tydske Forbund lade Hospitalerne og de militaire Depoter, som forefindes for Kongen af Danmarks Vedkommende paa Øen Als og for Forbundets i Staden Altona saavel som paa andre Punkter i begge Hertugdømmerne, bevogte af Detachementer af danske Tropper og Forbundstropper, hvis Antal for ingen af begge Parterne kan overstige 2000 Mand.

De fødte Slesvigere, der som Soldater for Tiden befinde sig i militair Tjeneste i Hertugdømmerne, skulle ordnes i særskilte Corps og stationeres i

Hertugdømmet Slesvig. Disse Corps skulle til den offentlige Roligheds Opretholdelse stilles under Befaling af den i Overensstemmelse med den følgende Artikel indsatte Bestyrelse, hvilken til Lettelse for Landet kan hjempermittere til deres Fødestavn de Officerer og Soldater, som ikke ansees nødvendige til Tjenesten. Den i Holsten stationerede Militairmagt skal bestaae af det nuværende Antal af dette Hertugdømmes til Forbundsarmeen henhørende, regulaire Tropper. Disse holstenske Tropper skulle staae til Raadighed for Bestyrelsen af begge Hertugdømmer, men deres Antal kan kun nedsættes efter Overenskomst mellem denne Bestyrelse og Forbundsarmeens Overgeneral.

- 7) De tvende contraherende Parter ere komne overens om at oprette for begge Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden en collectiv Bestyrelse, som skal udøve sine Functioner i Hs. Majestæt Kongen af Danmarks Navn, i Hans Egenskab af Hertug af Slesvig og Holsten og med samme Myndighed med Undtagelse af den lovgivende Magt, hvis Udøvelse skal hvile, saalænge Vaabenstilstanden varer. Denne Bestyrelse skal bestaae af 5 Medlemmer at udvælge mellem Notabiliteterne i begge Hertugdømmer, som nyde almindelig Ågtelse og Anseelse. 2 af disse Medlemmer skulle udnævnes af Hs. Majestæt Kongen af Danmark, Hertug af Slesvig og Holsten, for Hertugdømmet Slesvig, og 2 af Hs. Majestæt Kongen af Preussen paa det tyske Forbunds Vegne for Hertugdømmet Holsten.

Det 5te Medlem, der skal udøve Præsident-Functionerne i Collectiv - Bestyrelsen for begge

Hertugdømmerne, skal udnævnes efter fælles Overenskomst mellem ovennævnte Deres Majestæter. Det er vedtaget, at hverken Medlemmerne af den før den 17de Marts fungerende, slesvig-holstenske Regjering, ej heller de, der have dannet Regjeringen efter denne Tid, kunne have Sæde i denne nye Bestyrelsescommission, som skal træde i Virksomhed snarest muligt og senest 14 Dage efter nærværende Conventions Underskrift. Det er ligeledes vedtaget, at alle Love, Anordninger og administrative Forholdsregler, hvilkesomhelst, som ere udgaaede for Hertugdømmerne siden den 17de Marts sidstleden, ophæves fra det Øjeblik, den nye Bestyrelse træder i Virksomhed, hvilken dog er beføjet til atter at sætte saadanne, senere end hint Tidspunkt udgaaede Love, Anordninger og administrative Forholdsregler i Kraft, hvis Bibeholdelse forekommer den uundværlig eller nyttig for de løbende Sagers regelmæssige Gang, men som dog ikke skulde indeholde Noget, som strider imod Bestemmelserne i Artikel 11.

- 8) Hs. Majestæt Kongen af Danmark og Hs. Majestæt Kongen af Preussen i det tyske Forbunds Navn ere beføjede til, hver paa sin Side, at beskikke en Commissair for at opholde sig i Hertugdømmerne under Vaahenstilstanden og for paa en mæglende Maade (officieusement) at vaage over Udførelsen af nærværende Conventions Bestemmelser saavel som over den upartiske Anvendelse af de til Gunst for den danske eller den tyske Befolkning eksisterende Love.
- 9) Hertugdømmet Lauenborg skal under Vaabenstilstanden bestyres af en Commission, af hvilken Hs. Majestæt Kongen af Danmark i sin

Egenskab af Hertug af Lauenborg, udnævner eet Medlem, Hs. Majestæt Kongen af Preussen i det tyske Forbunds Navn et andet Medlem, og det tredie Medlem, som skal præsidere i Hertugdømmets Bestyrelse, skal udnævnes efter fælles Overenskomst mellem begge Souverainer. Denne Commission skal bestyre Hertugdømmet Lauenborg i Hs. Majestæt Kongen af Danmarks Navn, som Hertug af Lauenborg, paa samme Maade, som er fastsat i Artikel 7 med Hensyn til Hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

Det vil beroe paa en Overenskomst mellem denne Bestyrelse og den commanderende General for Forbundstropperne, om der maatte være Anledning til at lade et Detachement af Forbundstropper rykke ind i Hertugdømmet for at blive der til Administrationens Disposition.

- 10) Begge de contraherende Parter ville anholde om Storbritanniens Garanti med Hensyn til den nøjagtige Overholdelse af nærværende Vaabenstilstands Artikler.
- 11) Det er udtrykkeligt vedtaget, at denne Conventions Bestemmelser paa ingen Maade skulle indeholde Noget til Præjudice for Betingelserne for den endelige Fred, til hvis Opnaaelse Underhandlinger ufortøvet skulle aabnes, og at hverken Danmark eller Forbundet opgive de Prætentioner og Krav, som de gjensidigt have gjort gjældende.
- 12) Nærværende Convention skal ratificeres, og Ratificationerne udvexles i Lübek i Løbet af 8 Dage, at regne fra Underskriftens Datum.

Nærværende Convention, som udfærdiges in duplo, er affattet i det franske, danske og tyske Sprog. Det er vedtaget, at Tvivl, der maatte op-

staae med Hensyn til Conventionens Fortolkning, skulle afgjores efter den franske Text.

Til Stadfæstelse heraf have de undertegnede Befuldmægtigede underskrevet nærværende Convention og paatrykt samme deres Vaabensegl.

Givet i Malmo den 26de August, Aar efter Guds Byrd Attenhundrede otte og fyrgetyve.

(undert.)

Bille.

G. Below.

Reedtz.

Separat-Artikel.

Som Supplement og Forklaring til Artiklerne i den Convention, der under Dags Dato er afsluttet, ere undertegnede Befuldmægtigede komne overens om følgende Punkter:

- 1) Med Hensyn til Artikel 2. De Fortificationsarbejder, som under Fjendlighederne ere opførte paa begge Sider, skulle under Vaabentilstanden forblive i den Tilstand, hvori de for Øjeblikket befinde sig.
- 2) Med Hensyn til Artikel 3. Strax efter Udvekslingen af Ratificationerne skal der afsendes Dampskibe for ved danske Officerer at overbringe Cheferne i det danske Søværn Ordre til at hæve Blokaderne. Disse Expeditioner skulle for Østersøens Havne besørges af Danmark, for Nordsøens Havne af Preussen.
- 3) Med Hensyn til Artikel 4. De fangne eller tilbageholdte Personer skulle strax efter Udvekslingen af Ratificationerne føres til Ekernførde og overgives til Officerer, der i behørig Form skulle bemyndiges til at modtage dem.
- 4) Med Hensyn til Artikel 6. Militairstyrken i Hertugdømmet Holsten skal, hvad den militaire Disciplin angaaer, underlægges en Forbundsgeneral,

der hertil udnævnes af Hs. Majestæt Kongen af Preussen.

- 5) Med Hensyn til Artikel 7. Naar Conventionen fastsætter, at alle de siden 17de Marts sidstleden for Hertugdømmerne udgaaede Love, Anordninger og administrative Forholdsregler, hvilkesomhelst, skulle annulleres, indbefattes derunder saavel de, der ere udgivne i Kjøbenhavn, som de, der i samme Tidsrum ere publicerede i Hertugdømmerne. De tvende Hertugdømmers Fællesregjering skal, saasnart skee kan, offentliggjøre en specificeret Fortegnelse paa de Love, Anordninger og administrative Forholdsregler, som paany skulle sættes i Kraft.
- 6) Med Hensyn til samme Artikel. Fællesregjeringen skal tilligemed sine øvrige Myndigheder ogsaa have Raadighed til at standse politiske Processer.
- 7) Med Hensyn til samme Artikel. Posterne og andre indre Forbindelser skulle paany tage deres regelmæssige Gang, og Postetablisementet i Hamborg skal gjenoprettes.

De ovenfor fastsatte Bestemmelser skulle have samme Kraft og Gyldighed, som om de stode i den under Dags Dato afsluttede Convention, og skulle ratificeres samtidigt med denne.

Til Stadfæstelse heraf have de Befuldmægtigede underskrevet nærværende Separat-Artikel og paatrykt samme deres Vaabensegl.

Givet i Malmø den 26de August, Aar efter Guds Byrd Attenhundredre otte og fyrgetyve.

(Underskrifterne.)

Første Additional-Artikel.

Til Fuldbyrkelse af Bestemmelsen i Artikel 7 i

den under Dags Dato afsluttede Convention og i Overensstemmelse med den i samme Artikel fremsatte Fremgangsmaade have undertegnede Befuldmægtigede i deres respective Souverainers, Hs. Majestæt Kongen af Danmarks og Hs. Majestæt Kongen af Preussens, Navn udseet følgende Personer til at danne Hertugdømmerne Slesvig og Holstens Fællesregjering, nemlig:

Til Præsident:

Hans Excellence Grev Carl Moltke-Nütschau.

Til Suppleant:

Baron Adolph Blome.

Til Medlemmer:

Kammerherre, Baron Josias Friederich Ernst Heintze i Bordesholm.

Étatsraad Thomas Prehn i Plæn.

Landfoged Poul Johan Friederich Boysen i Heide.

Overappellations-Rets-Raad Alexander Friederich Wilhelm Preusser i Kiel.

Til Suppleanter:

Kammerjunker Adolph von Warnstedt.

Grev Theodor Reventlow-Jersbeck.

Kammerherre Adolph Bernhard Wilhelm Erdmann Moltke.

Justitsraad Christian Friederich Callisen, Borgmester i Flensborg.

Disse Valg skulle undergives de respective Souverainers Ratification, og de nævnte Personer skulle træde i Function saa snart efter Udvekslingen af Ratificationerne, som skeep kan.

Til Stadfæstelse heraf have Undertegnede underskrevet denne Additional-Artikel og paatrykt samme deres Vaabensegl.

Givet i Malmo den 26de August, Aar efter Guds Byrd Attenhundrede otte og fyrgetyve.

(Underskrifterne.)

Anden Additional-Artikel.

Til Fuldbyrdelse af Bestemmelsen i Artikel 9 i den under Dags Dato afsluttede Convention og i Overensstemmelse med den i samme Artikel fastsatte Fremgangsmaade have undertegnede Befuldmægtigede i deres respective Souverainers, Hs. Majestæt Kongen af Danmarks og Hs. Majestæt Kongen af Preussens, Navn udseet følgende Personer til at danne Hertugdømmet Lauenborgs Regjering, nemlig:

Til Præsident:

Hans Excellence Grev Christian Andreas Friederich von Rantzau.

Til Medlemmer:

Kammerherre, Grev Gottfried von Reventlow.
Etatsraad Gustav Susemihl.

Til Suppleanter;

Vice-Land-Marschal von Bülow-Mussen.
Assessor Hartvig von Linstow.

Disse Valg skulle undergives de respective Souverainers Ratification, og de nævnte Personer skulle træde i Function saa snart efter Udvekslingen af Ratificationerne, som skee kan.

Til Stadfæstelse heraf have Undertegnede underskrevet denne Additional-Artikel og paatrykt samme deres Vaabensegl.

Givet i Malmø den 26de August, Aar efter Guds Byrd Attenhundrede otte og fyrgetyve.

(Underskrifterne.)

Samme Dag, som Afslutningen fandt Sted, underrettede General Below General Wrangel og Hr. v. Gagern i Rendsborg om det Passerede uden dog at meddele

dem det detaillerede Indhold af Betingelserne. Af hans Skrivelse til Hr. v. Gagern fremgik det imidlertid, at disse Betingelser i ikke ringe Grad afvege fra de oprindeligt fastsatte og af Centralmagten fastholdte, hvorfor Hr. v. Gagern fandt sig foranlediget til ufortøvet at afrejse til Frankfurt, da han ikke for det foreliggende Tilfælde besad de fornødne Instructioner. Den 27de August vendte de preussiske Befuldmægtigede tilbage til Berlin, og den 29de, paa hvilken Dag Kongen af Preussen mundligt billigede Conventions Afslutning, meddelte Handelsministeren Kjøbmandsstanden, at Indtrædelsen af Vaabenstilstanden var nær forestaaende; den 30te August ratificerede Kongen af Preussen formelt den afsluttede Tractat, og den 1ste September foretoges Udvekslingen af Ratificationerne i Lübek mellem General Below og Kammerherre Reedtz, der samme Dag var ankommen dertil fra Kjøbenhavn tilligemed den til Præsident for den nye Regjering udsætte Grev Carl Moltke.

Vaabenstil-
standsconven-
tionen ratifi-
ceres.

Med denne Act, der derpaa saa hurtigt som muligt bragtes til de commanderende Generalers og Blokadeescadrenes Kundskab, afsluttedes Krigen i 1848, altsaa de Begivenheder, som udgjøre Gjenstanden for det her foreliggende Værks 1ste Del. Forinden man imidlertid forlader denne Periode for i Værkets 2den Del at skride til Fremstillingen af de Vanskeligheder, som Vaabenstilstanden fremkaldte i Frankfurt, dens Gjennemførelse, de Forhandlinger, der under den førtes for at tilvejebringe den definitive Fred, og endelig disse Forhandlingers Afbrydelse og Gjenoptagelsen af Fjendlighederne i 1849, vil det her til Fuldstændiggjørelse af det Foranførte være nødvendigt at berøre forskjellige i den forløbne Periode forekommende Omstændigheder, tildels den danske Hærs indre Forhold vedrørende, som uden

at gribe directe ind i Begivenhedernes Gang ere af Interesse, samt nøjere at omtale Marinens Virksomhed under den sidstforløbne Del af Krigen.

Af hvad der tidligere er anført, vil det fremgaae, at Krigsministeriet efterhaanden i Løbet af Feltoget havde ladet saa godt som alle til Raadighed værende Afdelinger støde til Armeecorpset. Det havde endvidere gjort Skridt til at formere nye Afdelinger dels ved Oprettelsen af en Garnisons-Bataillon i Kjøbenhavn, der den 17de Juni befalede formeret af 800 dersteds uddannede Frilodsmænd, og hvis Commandopersonale for Størstedelen toges fra den i Hovedstaden værende Exercerskole, dels ved Formeringen af flere Compagnier af det uddannede Frilodsmandskab, hvoraf, som berørt, 4 i Løbet af Juli overførtes til Als, og hvoraf der endvidere ved kongelig Resolution af 16de August befalede oprettet en Bataillon, nemlig den 1ste Forstærknings-Bataillon; det øvrige Frilodsmandskab afgaves til Supplering af de i Felten staaende Batailloner og Jægercorpser, og i Garnisons-Bataillonen optoges efterhaanden et ikke ringe Antal Slesvigere, der for at undgaae Udskrivning til den slesvig-holstenske Hær vare flygtede fra Hjemmet, og som nu enten som Frivillige eller som Tjenesteplygtige ønskede at optages i den danske Hær. For at kunne fyldestgjøre de Krav, som en Fortsættelse af Krigen maatte medføre saavel med Hensyn til Personel som til Materiel, blev det imidlertid nødvendigt for Krigsministeriet at træffe yderligere Foranstaltninger. Den 1ste Juli etableredes saaledes en Commandoskole i Kjøbenhavn under Capitain la Cour, til hvilken General Hedemann var bleven beordret at sende de Frivillige af Infanteriet, der maatte egne sig til Uddannelse til Officerer og Underofficerer, idet det for Officersaspiranternes Vedkommende paa

For skjellige
Skridt fra Krigs-
ministeriets Side
til en Forstærk-
ning af Hæren.

lagdes Generalen at indhente Erklæringer fra vedkommende Afdelingers Officerscorpser om deres Værdighed til en slig Begunstigelse, og den 1ste August blev der i Kjøbenhavn og Nyborg oprettet Excercerskoler for ældre Frilodsmandskab, til hvilke Skoler endel Officerer og Underofficerer afgaves fra Armeecorpset. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Folkevæbningen da vil det erindres, at Ministeriet ganske havde ladet dette falde, forsaavidt det berørte Rejsningen af større Masser. Derimod mente man muligen ved en local og begrændset Folkevæbning at kunne sikkre den N. for Liimfjorden liggende Del af Jylland, der var af særlig Betydning som Depotsted for hvad der ved en eventuel Retraite ikke strax kunde evacueres. Krigsministeriet opfordrede derfor under 15de Juni Generalcommandoen i Nørrejylland, der efter en Ordre af 13de Juni havde forlagt sit Hovedkvarter til Kolding, til at forsøge Etableringen af en slig Væbning; Generalcommandoen erklærede imidlertid under 20de Juni, at den ansaa dette for umuligt, og den hele Sag blev saaledes nu som før indskrænket til Dannelsen af de tidligere nævnte, frivillige Corpser hovedsagelig fra Byerne. — Lovrigt blev det i den omhandlede Periode, nemlig allerede den 22de Juni, ved en kongelig Kundgjørelse bebudet, at, hvis Krigen skulde blive af længere Varighed og gøre det nødvendigt væsenligt at forøge Krigsstyrken, der da af den for Værnepligten hidtil fritagne Befolkning i Kongeriget skulde foretages en Udskrivning i et Forhold, som nærmere vilde blive bestemt, og at der derfor strax skulde optages Fortegnelser over det i Aarene 1823, 1824 og 1825 fødte Mandskab af de Klasser af Kongerigets Befolkning, som hidtil havde været fritagne for Værnepligt, ligesom der ogsaa befalede udarbejdet en provisorisk Anordning, hvorved den omhand-

lede Udskrivning og det udskrevne Mandskabs Tjenestepligt midlertidigt fastsattes, indtil Sagen angaaende almindelig Værnepligt kunde blive endeligt reguleret.

Ogsaa paa Hærens Forsyning med Heste og Vaaben havde selvfølgelig Opmærksomheden været henvendt. Ved en kongelig Anordning af 22de Juni udskreves saaledes 200 Rideheste og 1000 Trækheste, der efter et bestemt Forhold skulde udredes af Kongerigets forskjellige Landsdele, Bornholm alene undtagen; de fra de jyske Amter udskrevne Heste tillagdes der under 5te Juli Ritmester Harbord Ordre til at samle i Aarhus, hvorimod de fra Øerne først fordredes leverede i en senere Periode. Hvad Forsyningen med Vaaben angaaer, da vil det erindres, at Krigsministeriet havde bemyndiget Generalconsul Delong til at købe 10000 af de af den franske Regjering tilbudte 20000 Geværer; efterat denne Levering var modtagen, besluttede Krigsministeriet ogsaa at købe de resterende 10000 og tilstillede derfor under 5te Juli Generalconsulen en Anmodning om at gjøre de i saa Henseende fornødne Skridt.

Hærens Forsyning med Heste og Vaaben.

Medens Armecorpsets Styrke af Infanteri saaledes i den her omhandlede Periode var bleven forøget ved Tilgang af forskjellig Art, var den paa den anden Side bleven noget forringet dels ved Afgang af endel Frivillige, dels derved, at et særligt Commando beordredes dannet for at afgaae til de vestindiske Øer. Det var navnlig blandt Medlemmerne af de forskjellige frivillige Corpser, at Afgangen havde været betydelig, og af disse Corpser stod det frivillige, beredne Jægercorps fra Øerne i denne Henseende i første Række, hvorfor Corpsets Commandeur, Ritmester Haffner, under 25de Juli indstillede til Overcommandoen, at Corpset skulde formeres i 1 Escadron. Forinden der

Af- og Tilgang til Armecorpsets Styrke.

blev tagen nogen Bestemmelse herom, indløb der imidlertid til Overcommandoen en Skrivelse fra Krigsministeriet af 26de Juli, hvori det paa Grund af den stadige Afgang blandt Corpsets Medlemmer, og da dets Bestaaen som selvstændigt, navnlig tilhest, ej syntes heldig, blev foreslaaet at dele det i Afdelinger paa henved 20 Mand, til hvis Transport der skulde afgives nogle Færdselsvogne, og som kunde attacheres Jægercorpserne eller nogle af Bataillonerne eller en Cavalerieller en Artilleriafdeling; til Bestyrelse af disse mindre Afdelingers fælles Anliggender skulde der da forblive et Par Officerer ved Hovedkvarteret. Efterat Overcommandoen havde gjort Corpset bekendt med dette Forslag, afgav Ritmester Haffner den 30te Juli den Erklæring, at henved 100 Mand af Corpset vilde blive til Tjeneste paa de stillede Betingelser, men kun tjene tilhest. I de første Dage af August blev Corpset omorganiseret saaledes, at det kom til at bestaae af 4 Delinger; Medlemmerne af samme vedbleve at gjøre Tjeneste tilhest og paatog sig den Forpligtelse, at tjene indtil den 1ste October og derpaa med 1 Maanedes Opsigelse. De Medlemmer, som ikke vilde gaae ind herpaa, bleve hjemsendte og betragtedes som udtraadte af Corpset. Den 6te August befaledes de 4 Delinger afgivne henholdsvis til Flankecorpset, Cavaleri-Brigaden, 3die og 5te Infanteri-Brigade; af disse skulde vedkommende Deling attacheres en bestemt Afdeling med Hensyn til Forplejning, Listevæsen, Indkvartering og Befalingers Meddelelse, medens samtlige Delinger med Hensyn til Lønning og Beklædning stillede under den ved Hovedkvarteret værende Ritmester Grevenkop-Castenschjolds Tilsyn. Ogsaa det frivillige, beredne Jægercorps fra Jylland blev der under 7de August affordret en Erklæring

i lignende Øjemed, men da det af Corpset blev udtalt, at det ønskede at beholde sin hidtil havte Organisation, blev der ikke foretaget nogen Forandring ved samme. For fremtidigt at undgaae de Ulemper, som let opstode ved, at der ingen bestemt Tjenestepligt paahvilede de Frivillige, foranledigede Ministeriet iøvrigt under 8de August, at der udfærdigedes Erklæringer, som skulde underskrives af disse, og hvorved de forpligtede sig til Tjeneste, saalænge Krigen varede, eller, hvis denne maatte trække lang Tid ud, da i det Mindste i 2 Aar, og til at underkaste sig de militaire Love og Anordninger, navnlig de gjældende Straffebestemmelser for Unddragelsen af de dem som Militaire paahvilende Forpligtelser. Iligemaade udgik der under 10de August fra Krigsministeriet Skrivelser til Overcommandoen og Commandoen paa Als, der skulde bekyndtgjøres for Tropperne, og hvori der i Anledning af de mange Ansøgninger fra Frivillige om Afsked udtaltes en Beklagelse over, at disse ikke inden deres Indtrædelse i Hæren havde tilstrækkeligt betænkt de Forpligtelser, som de derved paatog sig, og blev givet Paalæg om at forestille de Frivillige, at det ikke er tilstrækkeligt, at Krigeren viser Tapperhed i Kampens Stund, men at denne i Forening med standhaftig Udholdenhed og rolig Selvopoffelse først giver Krav paa velfortjent Anerkjendelse. — Hvad Commandoet til de vestindiske Øer angaaer, da var Dannelsen og Afsendelsen af et saadant i Anledning af de paa Sect. Croix udbrudte Uroligheder bleven vedtaget ved en Statsraadsbeslutning af 16de August, og bestemtes Styrken at skulle udgjøre 10 Officerer og c. 400 Mand, formerede i 2 Compagnier og underlagte en Oberst eller Oberstlieutenants Commando, hvem en Major skulde medgives som Stabs-

chef; 30—40 Mand af Styrken skulde kunne gøre Tjeneste tilhest. Ved at meddele Overcommandoen dette udtalte Krigsministeriet, at man skulde søge at erholde Mandskabet ad Frivillighedens Vej, og opfordrede Generalen til i den Anledning navnlig at henvende sin Opmærksomhed paa den 1ste Bataillon danske Frivillige og undersøge, hvorvidt en saa stor Del af denne maatte være sindet til at gaae til Vestindien, at den dertil bestemte Styrke kunde tages af samme. Da Bataillonen ved Afgangen af det Mandskab, som ved den stillede Forespørgsel viste sig villigt hertil, vilde blive reduceret til en Styrke af c. 130 Menige foruden de c. 160 Mand, der hørte til de Bataillonen annecterede Vejle og Randers Fricorpser, indgik Krigsministeriet under 29de August med en Indstilling til Hs. Majestæt Kongen om, at bemeldte Bataillon maatte opløses, hvilket under 31te s. M. approberedes. Skjøndt de Bestemmelser, som bleve tagne med den resterende Del af Bataillonen, og den endelige Formation af det til Vestindien bestemte Commando ligge udenfor den her omhandlede Periode, skal man dog for ikke senere at komme tilbage til denne Sag anføre, at det Mandskab, som oprindeligt henhørte til Bataillonen, under 3die September af Krigsministeriet befaledes overført til Kjøbenhavn for efterhaanden at anvendes til Besætning paa Krigsskibene, medens Vejle og Randers Fricorpser efter Overcommandoens Bestemmelse annecteredes 5te Linie - Bataillon. Med Hensyn til den til Vestindien bestemte Styrke da havde der meldt sig et betydeligt større Antal Frivillige, end der behøvedes, og der blev derfor ved Overcommandoens Foranstaltning truffet et Udvalg iblandt disse, hvorefter det saaledes formerede Commando efterhaanden afgik til Kjøbenhavn for i Løbet af September og October

at overføres til sit Bestemmelsessted; til Chef for den samlede Styrke udnævntes ved kongelig Resolution af 7de September Oberstlieutenant Kæsemødel, hos hvem Capitain Faaborg ansattes som Stabschef og Regnskabsfører. Den hele Styrke blev udcommanderet for et Tidsrum af indtil 5 Aar.

Den ved Armeecorpset værende Cavaleristyrke var ikke undergaaet nogen Forandring af Betydning, idet den kun, som berørt, var bleven forøget ved Livgarde-Escadronen; imidlertid havde dens Tilstand forbedret sig betydeligt, efterhaanden som Tjenesten var bleven noget mindre anstrængende. Da General Krogh desuagtet ansaa det for ønskeligt, om Styrken kunde blive noget forøget, androg han under 23de August om at maatte disponere over de paa Fyen værende c. 400 Cavalerister, som han ønskede enten formerede i egne Reserve-Escadroner eller afgivne til Forstærkning af de bestaaende. Som Følge heraf befalede Krigsministeriet under 26de August, at Rekruterne af 3die, 5te og 6te Dragon-Regiments Skoler i Odense snarest muligt skulde udrustes og anvendes til at supplere de forskjellige Escadroner; samtidig gav det Ordre til, at ¹/₂ Escadron af den i Nestved værende Styrke af 4de Dragon-Regiment under Lieutenant G. Castenschjold skulde afgaae til Als for at imødekomme det af General Hansen yttrede Ønske om en Forstærkning af Cavaleri.

Vende vi os nu til Armeecorpsets Artilleri, da var den Forstærkning, der blev det tildelt, udelukkende beregnet paa at styrke Forsvaret af de befæstede Stillingen navnlig paa Als og Helgenæs, og Feltbatteriernes Antal var ikke blevet forøget, idet det paa Fyen under Udrustning værende 1ste Batteri (Lumholtz) allerede under 2den Juli af Krigsministeriet var blevet beordret

til at tjene som Depot. Henimod Slutningen af Juli var vel et nyt 6-Pds. Batteri blevet færdigt i Kjøbenhavn, men det blev kun stillet til Raadighed for Overcommandoen, forsaavidt denne maatte ønske det til Bytte for de 2 Granat-Halvbatterier, et Bytte, hvorpaa Overcommandoen imidlertid ikke vilde gaae ind, idet den i en Skrivelse til Krigsministeriet under 26de Juli udtalte, at der var rigelig Brug for førstnævnte Bateria foruden de andre, men at den, hvis Artilleristyrken ikke kunde forøges, ønskede Batteriet ombyttet med 8de Batteris (Marcussen) Metalkanoner med ældre Affutager.

Antallet af Ingenieurtropper var, som berørt, blevet noget forøget navnlig i Anledning af de Befæstningsarbejder, som vare befalede paabegyndte ved Snoghøj. Trangen til en yderligere Forøgelse var imidlertid følelig, da Befæstningsarbejderne paa Als, paa Helgenæs og i Stillingen ved Vejle i Forbindelse med Bygningen af Barakker og Tilvejebringelsen af nogenlunde dækkede Opstillinger for Forposterne stillede betydelige Krav i saa Henseende, og det var en saadan Følelse, der lod den som Forpostcommandeur fungerende Major Ph. Ræder under 3die August indgive til Hovedkvarteret et Forslag om, at der ved Bataillonerne skulde medføres et vist Antal Arbejdsredskaber. Ingenieur-Detachmentet, hvem dette Forslag af Overcommandoen var blevet forelagt til Betænkning, foreslog, at man skulde udtage 2 Mand pr. Compagni, der kun skulde bevæbnes med Hirschfænger eller Faskinkniv, og hvoraf den ene skulde bære 2 Spader og 1 Bindøxe, den anden 1 Spade, 1 Hakke og 1 Haandøxe; skulde de bevæbnes med Gevær, kunde de kun bære mindre, og Antallet af dem kunde da forøges. Et Antal af 12 Spader, 4 Hakker og 8 Oxer ansaa Detachmentet for tilstræk-

keligt ved en Bataillon til Deboucheers Anlæg, Gravning af Kogehuller etc.; dersom større Arbejder skulde udføres, maatte der medføres 1 tospændig Vogn med 100 Spader med tilhørende Hakker og Øxer. De Menige, der saaledes bleve at udtage, foreslog sluttelig Detachementet tillagte Benævnelsen Pionerer. Nogen endelig Beslutning angaaende denne Sag blev imidlertid ikke tagen i den her omhandlede Periode, idet man ansaa det rettest først at lade anstille praktiske Forsøg i saa Hensende ved en af Bataillonerne, hvortil der under 17de August udgik den fornødne Ordre. — Det skal her endnu omtales, at Overcommandoen under 30te Juli anholdt Krigsministeriet om, at Ingenieurcorpset maatte blive beordret til yderligere at afgive til Armeecorpset 3—5 Ingenieurofficerer i et særegent Øjemed. Da samtlige ved Armeecorpset værende Generalstabsofficerer vare nødvendige ved de forskjellige Stabe, og der ved disse ikke levnedes dem nogen Tid til at udføre topographiske Arbejder, saa havde det hidtil været nødvendigt i saa Henseende at søge Hjælp ved Ingenieur-Detachementet. Da Udførelsen af topographiske Arbejder dog altid maatte være en Bisag for dettes Officerer, der desuden ikke altid stode til Raadighed, ansaa Overcommandoen det for at være af væsentlig Nytte for Armeecorpset, om der blev oprettet en egen Afdeling af Ingenieurgeographer, bestaaende af 3—5 Officerer; denne Afdelings Hverv vilde da blive at foretage Recognosceringer og optage Planer ligesom at bestyre Kaartvæsenet ved Armeecorpset. Det af Overcommandoen herom indgivne Forslag forblev imidlertid foreløbigt uden Resultat, og der foreligger derom ingen Decision fra Krigsministeriet.

Hvad Commandoforholdene ved Hæren angaaer, da havde Krigsministeriet under 27de Juni forlangt en

Commandoforholdene i Hæren.

Udtalelse af Overcommandoen angaaende alle de Officerer, hvis Conduite og Dygtighed ej maatte ansees for fyldestgjørende, og var det paalagt Afdelingscommandeurerne strengt at vaage over deres Officerer, idet det samtidigt betydedes, at Krigsministeriet for hver Beretning, der ikke senere maatte stadfæste sig, vilde drage Vedkommende strengt til Ansvar. Grundet paa de saavel i Henhold hertil som efter tidligere Befalinger gjorde Indstillinger, havde der i Løbet af Juli og August fundet endel Forfremmelser Sted i Hærens Officerscorps; ligeledes vare endel frivillige Underofficerer blevne udnævnte til Officerer. Iblandt de Forfremmede skal her nævnes Armeecorpsets Stabschef, Major Læssøe, der ved en særlig, kongelig Resolution af 8de August udnævntes til Oberstlieutenant, idet det udtaltes, at denne Forfremmelse skete saavel i Erkjendelse af den ualmindelige Dygtighed, udmærkede Iver og Mod, hvormed han under hele Felttoget havde fungeret som Stabschef ved Armeecorpset, som ogsaa fordi Hs. Majestæt Kongen vilde give Armeen et Bevis paa, at det var Hans Agt at fremhæve Fortjenesten, i hvilken Klasse den maatte findes. — Ved Besættelsen af de højere Commandoposter ved Hæren var der selvfølgelig efterhaanden foregaaet adskillige Forandringer, hvoraf endel ere omtalte i det Foregaaende; for Fuldstændigheds Skyld, og da det vil kunne have sin Interesse at faae et samlet Overblik over, hvorledes Commandoforholdene stillede sig ved Armeecorpset nu ved Felttogets Slutning i Sammenligning med tidligere, vedføjes her en Oversigt, der angiver Ordningen af disse Forhold ved de større Afdelinger af Hæren i de første Dage af September.

Overcommandoen . . . . General Krogh.

(Stabschef: Oberstlieutenant Læssøe.)

1ste Infanteri-Brigade General Bülow.

(Stabschef: Capitain Neergaard.)

1ste Linie-Bataillon . . Major Walther.

2den do. . . Major Hindenburg.

11te do. . . Oberstlieutenant Stagge-
meyer.

5te Reserve-Bataillon . Major Suckow.

3die do. Jægercorps . . Capitain Gosch.

2den Garde-Husar-Escadron Ritmester Marcher.

3die Infanteri-Brigade Oberst Rye.

(Stabschef: Capitain Wørisheffer.)

12te Linie-Bataillon . Major Irminger.

13de do. . Oberstlieutenant Trepka.

3die Jægercorps *) . . . Major Coch.

1ste Reserve-Bataillon. Major Gerlach.

4de do. . Major Bartels.

Husar-Reserve-Escadronen Ritmester Hegermann-
Lindencrone.**5te Infanteri-Brigade General Moltke.**

(fungerende Stabschef: Capitain Muus.)

Livgarden til Fods**) . Major Kirchhoff.

4de Linie-Bataillon***) Oberstlieutenant Blom.

---

*) Corpsets tidligere Commandeur, Oberstlieutenant Kauffmann, var i Midten af Juli efter Ansøgning bleven afskediget af Krigstjenesten.

***) Den tidligere Commandeur for Garden, Oberst Juell, meddeltes i Slutningen af Juni efter Ansøgning Afsked fra Krigstjenesten.

****) Den den 5te Juni saarede Oberstlieutenant Blom overtog den 1ste September atter Commandoen over Bataillon, der i Mellemtiden var bleven commanderet først af Capitain Dau og fra Juli Maanedes Slutning af Major Lorenzen.

- 8de Linie-Bataillon *) . Capitain Jacobsen.
 3die Reserve-Bataillon . Major Kæsemødel.
 1ste do. Jægercorps**) Capitain Schepelern.
 2den Escadron af 4de
 Dragon-Regiment***) . Lieutenant Lillienkjold.
 Flankecorpset . . . . General Schleppegrell.
 (Stabschef: Major Caroc)
 5te Linie-Bataillon . . . Major Schindel.
 9de do. . . Oberstlieutenant Thestrup.
 10de do. . . Major J. Ræder.
 1ste Jægercorps †) . . . Capitain Wilster.
 1ste Bataillon danske
 Frivillige ††) . . . . Major Wagner.
 1ste Garde-Husar-Escadron Ritmester Brechwoldt.

-
- *) Bataillonens tidligere Commandeur, Major Grum, overtog henimod Midten af August Commandoen over Depotet i Kjøbenhavn; Bataillon blev foreløbigt commanderet af dens ældste Capitain, indtil Major Wagner, efterat 1ste Bataillon danske Frivillige var bleven opløst, i Midten af September ansattes som Commandeur for samme.
- **) Oberst Lenborg frattraadte i Slutningen af Juli Commandoen over Corpset paa Grund af Sygdom og overtog i Begyndelsen af September atter sin Post som Commandeur for den militaire Hoiskole.
- ***) Escadronens tidligere Commandeur, Ritmester Torp, var i Midten af August beordret til at afgaae til Kjøbenhavn.
- †) Den af Overcommandoen som Commandeur for Corpset ansatte Oberstlieutenant Federspiel blev allerede i Midten af Juni stillet til Disposition for Flankecorpset og afgik senere til Aalborg for at overtage Posten som Pladscommandant dersteds.
- ††) Bataillon blev, som berørt, opløst ifølge en kongelig Resolution af 31te August.

- Cavaleri-Brigaden . Oberst Juel.
(Stabschef: Capitain Faaborg.)
- Livgarde-Escadronen . . Prinds Christian til Lyksborg.
- 3die Dragon-Regiment Oberstlieutenant Funch.
- 5te do. Oberstlieutenant Jacobsen.
- 6te do. Oberstlieutenant Pfaff.
- Artilleri-commandoen Oberstlieutenant de Meza.
(Stabschef: Capitain Stjernholm)
- 2det Batteri . . . . . Major Bruun.
- 5te do. . . . . Capitain Dinesen.
- 6te do. . . . . Capitain Haxthausen.
- 8de do. . . . . Capitain Marcussen.
- Granat Halvbatteri . . Capitain Tillisch.
- Do. do. *) . Capitain Jonquières.
- 1/2 Espingol-Batteri . . Lieutenant Fallesen.
- Fæstningsartilleriet paa
Helgenæs . . . . . Capitain Brockdorff.
- Ingenieur-commandoen Major Lunding.
- Overcommandoen paa Als General Hansen.
(Stabschef: Capitain H. A. Kauffmann.)
- 2den Infanteri-Brigade Oberst Hagemann.
(Stabschef: Lieutenant W. Stricker.)
- 6te Linie-Bataillon . . Major Bentzen.
- 7de do. . . . . Oberstlieutenant Ernst.
- 2det Jægercorps . . . . Major Branner.
- 4de Infanteri-Brigade Oberst Meyer.
(Stabschef: Capitain F. C. Holm.)
- 3die Linie-Bataillon . . Oberstlieutenant Paludan.
- 2den Reserve do. . . Oberstlieutenant Schow.
- Frilodsbataillonen . . . Major Krabbe.

*) Capitain Boeck var i den sidste Halvdel af Juli paa Grund af Sygdom fratraadt Commandoen over Halvbatteriet.

1ste Escadron af 4de Dragon-Regiment . . . . . Ritmester Barner.
 Artillericommandoen*) Major Fuhrmann.
 3die Batteri . . . . . Capitain Jessen.
 7de Batteri . . . . . Capitain Baggesen.
 1 $\frac{1}{2}$ Fspingolbatteri . . . Major Meincke.
 Fæstningsartilleri . . . Capitain Grove.
 Ingenieurdetachmentet**) Capitain Dreyer.

---

*) Major Fuhrmann var allerede under 3die Juli af Krigsministeriet beordret til at overtage Posten som højstcommanderende Artilleriofficer paa Als; Ordren effectueredes imidlertid først henimod Midten af August.

**) Besættelsen af Posten som Chef for Detachmentet ligesom ogsaa det samtidigt rejste Spørgsmaal om Overførelsen af den paa Als værende Ingenieurpark til Jylland havde i Løbet af August Maaned atter fremkaldt alvorlige Stridigheder mellem Overcommandoen og General Hansen. Under 11te August havde nemlig General Krogh i Henhold til en Indstilling fra Major Lunding tilskrevet Commandoen paa Als, at Ingenieurcapitain Ramlau var beordret til at overtage Ingenieurcommandoen paa Øen, og at den dersteds værende Ingenieurpark med Undtagelse af det uundværlige Værktøj og de fornødne Arbejdsredskaber skulde afgaae til Snoghoj. General Hansen, som ønskede at beholde Lieutenant Petersen som højstcommanderende Ingenieurofficer paa Øen og heller ikke vilde give Afkald paa den derværende Ingenieurpark, efterkom imidlertid ikke denne Ordre, men gjorde Sagen afhængig af Krigsministeriets Afgjørelse, idet han paany sogte at hævde det efter hans Anskuelse Nødvendige i, at Commandoen paa Als stilledes uafhængig af det nærrejsdske Armecorps. Ved Krigsministeriets Mellekomst ordnedes imidlertid Sagen i Slutningen af August saaledes, at Capitain Dreyer overtog Ledelsen af Ingenieur-tjenesten paa Als, og at Ingenieurparken med Undtagelse af 2 Requisitvogne overførtes til Jylland.

Retsplejen undergik i den omhandlede Periode ingen Forandring. Af særegne Foranstaltninger paa dette Omraade maa her omtales, at Krigsministeriet under 13de Juni befalede nedsat en Overkrigscommission, bestaaende af den commanderende General i Nørrejylland, General Moltke, der i den Anledning fik Ordre til foreløbigt at forlægge sit Hovedkvarter til Kolding, Oberstlieutenant Baggesen, Major Deichmann samt Overauditeur Crone, med det Hverv at foretage de fornødne Undersøgelser angaaende alle Vedkommendes Forhold i Anledning af det paa det højre Flankecorps Natten mellem den 6te og 7de Juni foretagne Angreb og med Bemyndigelse til at suspendere eller endog arrestere Enhver af de Paagjældende, forsaavidt Saadant maatte ansees nødvendigt; en Commission, som General Bülow i samme Øjemed havde nedsat, blev som Følge heraf atter hævet. Undersøgelserne paabegyndtes kort efter og fortsattes i Løbet af Juni og Juli, hvornæst samtlige Sagen vedrørende Acter tilstilledes Krigsministeriet, da Overkrigscommissionen ansaa sig for incompetent til at fælde Dom i Sagen. Efter at have indhentet Generalauditoriatets Formening, og efterat den militaire Side af Sagen var bleven underkastet en nøje Drøftelse, idet den blev forelagt den raadgivende Comitee til Betænkning, indgik Krigsministeriet under 11te September med en Indstilling til Hs. Majestæt Kongen om, at al videre Forfølgning af Sagen maatte bortfalde, hvilket ogsaa under 4de October approberedes*).

*) Den Meddelelse, som herom tilgik Overcommandoen, er af 6te October og blev nogen Tid efter befalet bekendtgjort for samtlige Troppeafdelinger. Den lyder saaledes:

Efterat de hertil indkomne Oplysninger om det af alle Vedkommende under Angrebet paa det højre Flankecorps Natten mellem den 6te og 7de Juni d. A. udviste For-

Sundhedstje-
nesten i Hæren.

Sundhedstilstanden i Hæren havde i det Hele været ret tilfredsstillende, idet Sygeantallet ikke havde naaet 8 0/0, og kun i den første Halvdel af August begyndte de sanitaire Forhold at stille sig uheldigere, hvortil saavel det regnfulde Vejrlig som ogsaa den navnlig blandt Reserve-Bataillonerne stedfindende Mangel paa endel Beklædningsstykker maa antages at have været de væsenligste Aarsager. Forholdene i saa Hen-

---

hold af Ministeriet have været undergivne en omhyggelig Undersøgelse, er af denne fremgaaet som Resultat, at følgende Fejl med Hensyn til den omtalte Affaire kunne tillægges de Vedkommende.

De af Overcommandoen udstedte Befalinger have savnet tilstrækkelig Bestemthed og Tydelighed;

Hovedcorpset har under Avantgardens Engagement uden tilstrækkelig Grund iagttaget en absolut Passivitet, ligesom det af samme foretagne Tilbagetog ikke har været tilstrækkeligt motiveret;

Cavaleri-Brigadens Retraite lader sig ligeledes vanskeligt begrunde, og har den derhos ikke med tilstrækkelig Omhu besorget de afgivne Meldinger tilstillede rette Vedkommende; og endelig har

Besætningen ved Vartenbjerg Kro uden Nødvendighed opgivet Defileet og ved en for tidlig Retraite tildels foranlediget det for Avantgarden uheldige Engagement.

Ministeriet har uagtet det saaledes Oplyste fundet, at de precaire Forhold, hvorunder Flankecorpset paa det ovennævnte Tidspunkt befandt sig, indeholde saa meget Undskyldende, at der ikke vilde være nogen Grund til en videre Forfølgning af Sagen.

Efterat Sagen saaledes har været Hs. Majestæt Kongen forelagt, har Allerhøjstsamme efter Ministeriets derom i Henhold til det Ovenanførte nedlagte, allerunderdanigste Indstilling under 4de d. M. allerhøjst approberet, at en videre Forfølgning af Sagen bortfalder.

Tscherning.

seende forbedrede sig imidlertid snart, og det havde derfor ikke vist sig fornødent at træffe Foranstaltninger til Etableringen af flere Lazarether end de allerede tidligere nævnte, kun havde Samlingen af større Troppemasser i Nørrejylland medført, at der i umiddelbar Nærhed af Armeecorpset var blevet oprettet et Lazareth af 1ste Linie paa c. 150 Senge, nemlig i Vejle; ved Armeecorpsets Tilbagegang til Stillingen ved Vejle blev dette Lasareth forlagt til Horsens. — Det er i forrige Afdeling omtalt, at man var i Færd med af Materiellet af Overlæge Thunes Ambulance at oprette en Reserve-Ambulance under Overlæge Clemmensen; denne Ambulance var i Løbet af Juni traadt i Virksomhed, men var bleven underlagt den fra Fangenskabet frigivne Overlæge Thune, og der stod saaledes til Raadighed ialt 4 Ambulancer, hvoraf de 3 befandt sig ved det nørrejydske Corps og 1 paa Als. — Under 30te Juli havde Corpsstabslægen og Corpsintendanten indstillet til Krigsministeriets Approbation forskjellige til Ambulancevæsenets Ordning sigtende Bestemmelser. Intendanturen skulde herefter have at sørge for Troppernes og Lazarethernes Forsyning med alle Reqvisiter og alt Materiel Hospitals- og Ambulancevæsenet vedrørende, medens Commandeuren for Sundhedstropperne skulde overtage Controllen med alt Personel saavel ved Tropperne og Ambulancerne som ved alle Felthospitaler samt sørge for Tilvejebringelsen af de fornødne Vogne til Transport af Saarede og Faldne under stedfindende Affairer; det bestemtes endelig, at et Depot for Ambulancesager skulde følge Armeecorpset i passende Afstand, og at dets Placement nærmere vilde være at bestemme af Corpsintendanten. Dette Forslag blev under 15de August bifaldet af Krigsministeriet.

Intendanturvæsenet ved Hæren var heller ikke i

den omhandlede Periode undergaaet Forandringer af Betydning; det vil imidlertid dog her være paa sin Plads nærmere at omtale et Par til dette knyttede Forhold. Det vil erindres, at der fra Armeens Intendantur i Slutningen af Maj var udgaaet reglementariske Bestemmelser om Armeens Forplejning paa Feltfod. Saavel angaaende disse som ogsaa angaaende Beklædningsforholdene havde Krigsministeriet udbedet sig Armecorpssets Betænkning, idet det blandt Andet havde udtalt sig om det Ønskelige i, at Kaffe kom til at remplacere Brændevin som Naturalforplejningsgjenstand. Efterat Troppeafdelingernes Erklæringer i saa Henseende vare indhentede, udtalte Overcommandoen i en Indberetning af 6te Juli til Krigsministeriet, at Tropperne i Almindelighed vare meget vel tilfredse med Naturalforplejningen saavel i Henseende til Kvalitet som til Qvantitet, og at den ikke troede at kunne tilraade nogen Forandring i hvad der var bestemt angaaende Uddeling af Brændevin, da en maadeholden Nydelse af denne Drik upaatvivleligt under mange Forhold vilde være til Gavn, hvorimod den foreslog, at det Mandskab, som ønskede det, istedetfor Brændevin maatte faae en Godtgjærelse i Penge; hvad Beklædningsspørgsmaalet angaaer, da henlede Overcommandoen særligt Opmærksomheden paa den herskende Mangel paa Kapper, og det var da navnlig Reserve-Bataillonerne, som i saa Henseende vare uheldigt stillede, da Mandskabet ved disse i det Hele taget kun var daarligt forsynet med Munderingssager.—Et andet Forhold, hvorpaa Overcommandoens Opmærksomhed i denne Periode henlede, var Ordningen af Regnskabsvæsenet, idet Overauditeur d'Origny af 3die Jægercorps under 25de Juni indgik med en Indstilling om en Adskillelse af Auditør- og Regn-

skabsførertjenesten og om, at Compagnierne og Escadronerne fremtidigt maatte fritages for Regnskabspligt. Dette Spørgsmaal bragtes vel foreløbigt ikke ud over Overvejelsernes Stadium, men man har dog troet her at burde omtale det, da det derom indgivne Forslag i det Mindste i sine Hovedtræk faldt sammen med de i saa Henseende senere emanerede og endnu gjældende Bestemmelser. — Troppernes Tilstand med Hensyn til Forplejning og Beklædning var iøvrigt ved Ordre fra Krigsministeriet af 15de Juni bleven gjort til Gjenstand for særlige Inspiceringer, ligesom det allerede tidligere var blevet bestemt, at Regnskabsvæsenet ved Tropperne og Intendanturerne samt Afdelingernes Vaaben og Armatursager skulde eftersees af særlige dertil bestemte Commissioner.

For Hærens Trainvæsen var der efterhaanden blevet tilvejebragt en fast Ordning. Allerede under 20de Juni havde Traincommandeuren, Capitain Wegener, til Overcommandoen indgivet et Udkast til et Regulativ for det nærrejsdske Armeecorps's Trainvæsen. Hovedformaalet for det ved Trainvæsenet ansatte Personels Virksomhed angaves heri at være dels Trainets hensigtsmæssige Førelse, dels et stadigt Tilsyn med samt Completering af selve Trainets Personale, Heste og Materiel. Armeecorpsets Trainvæsen skulde staae under en Traincapitain, som med Hensyn til sine Undergivne skulde have en Bataillonscommandeurs Myndighed, medens hver Infanteri- eller Cavaleri- Brigades Train skulde have sin egen Commandeur, der skulde være Artilleri- eller Cavaleri-Officer; Artilleriets og Reserveparkens Train skulde sortere henholdsvis under Batteriernes og Parkens Commandeurer. Trainet ved hver selvstændig Armeefdeling, Regiment, Bataillon og Corps, skulde udgjøre en særskilt Underafdeling og føres af

Hærens Train-
væsen.

en bereden Overtrainconstabel. For snarest muligt at erstatte Afgang af Armeecorpsets Trainheste vilde der være at oprette et bevægeligt Hestedepot af c. 100 Heste som under en Cavaleriofficers Commando skulde følge Armeecorpset i een Dagsmarches Afstand; iligemaade vilde en Vognmester med de fornødne Haandværkere have at sørge for Vognenes Vedligeholdelse. Udkastet indeholdt sluttelig almindelige Bestemmelser for de forskjellige Functionairers Virksomhed og en Angivelse af den Styrke, som behøvedes for at kunne afgive det fornødne Antal Befalingsmænd til Armeecorpsets Train og for at bevirke den fornødne Orden ved de forskjellige Transporter af Heste og Krigsfornødenheder fra Depoterne til Armeecorpset eller fra Magasin til Magasin; denne Styrke var: 1 Capitain, 9 Lieutenanter, 1 Vognmester, 1 Dyr læge, 6 Underofficerer, 1 Trompeter, 32 Overtrainconstabler, 24 Dragoner og 3 Haandværkere. Udkastet approberedes den 9de Juli af General Hedemann alene med den Modification, at der i Mangel af Officerer kunde ansættes dygtige Underofficerer ved Brigadernes Train, og at Traincapitainen med Hensyn til sine Undergivne tillagdes en Detachementscommandeurs Myndighed. — Hvad specielt Trainmateriellet angaaer, da udgik der fra Krigsministeriet under 20de Juli nøjere Bestemmelser for Troppeafdelingernes Forsyning med fast Train, efterat en betydelig Del Færdselsvogne vare blevne indkjøbte paa Sjælland og Fyen. Idet man gik ud fra, at det skulde være tilladt en Stabsofficer at medføre 60 Pd. Bagage, en Capitain 40 Pd. og en Lieutenant 30 Pd., bestemtes det, at der pr. Cavaleri-Regiment skulde til Staben afgives 5 tospændige Færdselsvogne foruden 1 sexspændig Smedevogn og for de 4 Escadroner tilsammen 2 firspændige Brødvogne, 6 tospændige

Færdselsvogne og 2 tospændige Patronkarrer; for en Bataillons Stab 6 tospændige Færdselsvogne, for de 4 Compagnier tilsammen 2 firspændige Brødvogne, 2 tospændige Færdselsvogne og 1 sexspændig Patronvogn; for et Jægercorps's Stab ligesom for en Bataillons og for de 4 Compagnier 2 firspændige Brødvogne, 4 tospændige Færdselsvogne og 4 tospændige Patronkarrer; det blev befaleet, at Kogekjedlerne skulde medføres paa disse Vogne, og for Escadronernes Vedkommende tillige Fourage. De nys angivne Bestemmelser kom imidlertid ikke i deres fulde Udstrækning til Udførelse; det fremgik nemlig af de Indberetninger, som samtidigt forlangtes indsendte, at der behøvedes et betydeligt større Antal Vogne, end man raadede over, og det blev derfor under 8de August overladt Overcommandoen at fordele de Vogne, som havdes, efter Trangen dertil, idet Opmærksomheden dog specielt henleddes paa, at 1 af de for et Cavaleri-Regiments Stab og 2 af de for en Bataillons eller Jægercorps's Stab bestemte Vogne formentlig kunde inddrages. — Endnu skal bemærkes, at det paa Fyen værende Traindepot ifølge Ordre fra Krigsministeriet af 29de Juni overførtes til Jylland.

Allerede da Hæren første Gang rykkede ind i Slesvig, havde man følt sig besværet ved Forholdet til den Del af Befolkningen, der var slet stemt før vor Sag. Der var derfor, som tidligere omtalt, blevet indsat en særskilt Autoritet for at overtage Ordningen af alle Forhold til Befolkningen, som ikke vare rent militaire, og den bestod tildels endnu i den her omhandlede Periode, idet et af Commissionens Medlemmer, Justitsraad Lassen, sædvanligt opholdt sig ved Hovedkvarteret. Overcommandoen mente dog ikke at have havt den Nytte deraf, som man havde ventet. Det laa nemlig i Forholdenes Natur, idet Krigen førtes i eget Land

Politik- og Efterretningsvæsenet ved Hæren.

og dog tildels i Berøring med en fjendlig Befolkning, at en stor Forsigtighed maatte fordres af rent militaire Grunde, og disse var en civil Autoritet ikke altid istand til at lade vederfares Ret; man turde derfor ikke stole paa denne alene, men maatte vedblive med at behandle de fleste Sager i det Mindste foreløbigt ved selve Hovedkvarteret. Da imidlertid dettes Auditeur hovedsagelig maatte have sin Opmærksomhed henvendt paa den militaire Retspleje, og der ikke hos dets øvrige Personale vel kunde forudsættes den særegne Dygtighed, som udfordredes for at kunne overtage Undersøgelserne angaaende de Personer, der som mistænkte eller skadelige dagligt indbragtes, anmodede Overcommandoen under 28de Juni Krigsministeriet om at søge udvirket, at Adjudanten ved Politiet i Kjøbenhavn, Hr. Leerbek, ansattes ved Hovedkvarteret; det var i saa Fald Overcommandoens Hensigt tillige at lade ham overtage Efterretningsvæsenet, for hvilken Tjenstgren man længe havde felt Savnet af en særskilt Bestyrelse, og som man herved haabede at faae ordnet paa en tilfredsstillende Maade. Dette Skridt fra Overcommandoens Side blev dog foreløbigt uden Resultat.

Ansættelse af
Feltpræster.

For at afhjælpe den Trang til gejstlig Bistand, som selvfølgelig maatte gjøre sig gjældende ved Armeecorpsset, havde Hs. Majestæt Kongen paa Forestilling fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet ved Resolution af 22de Juli meddelt bemeldte Ministerium en almindelig Bemyndigelse til at constituere Feltpræster ved Hæren, der vilde være at lønne af den kongelige Kasse, medens deres Forplejning og Befordring skulde skee ved Krigsministeriets Foranstaltning. I Henhold hertil constitueredes under 26de Juli Magister Hammerich og Capellan Helveg til Feltpræster ved Hæren, og under 5te August endvidere Pastor Boisen,

der tillige skulde gjøre Tjeneste som Feltprovst, i hvilken Egenskab han navnlig vilde have at fordele Feltpræsterne imellem de forskjellige Troppescorps og Lazarether paa den Maade, som han efter Forhandling med de militaire Autoriteter maatte finde hensigtsmæssigt, og iøvrigt meddele dem de Forholdsregler, som han efter Omstændighederne maatte finde fornødne.

Kaste vi sluttelig et samlet Blik paa Hæren, saaledes som dens Tilstand var ved Felttogets Slutning, da finde vi i Sammenligning med tidligere, at det ikke blot var dens numeriske Styrke*), som var bleven forøget, men at den havde vundet betydeligt i indre Sammenhold og Kraft. Tropperne havde efterhaanden erhvervet sig endel af den Krigserfarenhed og Krigsvanthed, som de tidligere savnede, de havde lært at indrette sig efter Feltlivets forskjellige Forhold, og

Hærens Kampdygtighed.

*) Ved Slutningen af Felttoget var det danske Armeecorps bragt op til en Styrke af:

Infanteri	c. 25000	Combattanter
Cavaleri	c. 2550	—
Artilleri	c. 1850	—
Ingenieurtropper	c. 400	—

Altsaa ialt c. 29800 Combattanter.

Herfra maa fraregnes som Syge,

Commanderede eller af andre

Aarsager Fraværende . . . . . c. 4300 —

Armeecorpsets disponible Styrke

var altsaa . . . . . c. 25500 Combattanter.

Af Noncombattanter talte Armeecorpsset c. 1600. Armeecorpsets Hestebestand udgjorde c. 4900 Heste, deraf c. 300 syge.

Desuden var til Tjeneste paa Fyen c. 1900 Mand, og paa Sjælland c. 4500 Mand; c. 200 Mand vare afgivne til Tjeneste ved Marinen, og c. 900 Mand vare i Krigsfangenskab.

Overcommandoen havde paa sin Side intet Øjeblik standset i sine Bestræbelser efter at styrke deres Sammenhold og fremme deres Brugbarhed, idet forskjellige Øvelser overalt, hvor Forholdene nogenlunde tillode det, vare gaaede Haand i Haand med Tjenesten ligeoverfor Fjenden. Hvad denne sidste Tjeneste angaaer, da var den ikke altid blevet dreven paa en fyldestgørende Maade, idet den tilbørlige Indsigt i saa Henseende ofte savnedes, og Overcommandoen havde derfor flere Gange maattet træde vejledende til, saaledes eksempelvis ved at give nærmere Bestemmelser for Udførelsen af Forposttjenesten, for de Troppers Forhold, som maatte være afgivne til Bedækning for Artilleriet, eller som tilfældigt maatte agere i dettes Nærhed etc. Ogsaa Krigsministeriet havde havt sin Opmærksomhed henvendt paa disse Forhold, og under 10de August tilstillede det General Krogh endel Exemplarer af provisoriske Bestemmelser for Tjenesten i Felten, som vare bestemte til at danne Grundlaget for et eventuelt, endeligt Reglement, med Anmodning om dertil at foreslaae de Forandringer eller Tilsætninger, som de under Krigen indhøstede Erfaringer maatte vise at være ønskelige; under 29de August befalede Overcommandoen, at disse Bestemmelser skulde tages til Følge, for saavidt de ikke strede mod de af Overcommandoen tidligere i saa Henseende givne Befalinger*).

Det var selvfølgelig Reservcafdelingerne, som med Hensyn til Udviklingen af Kampdygtigheden havde havt de største Vanskeligheder at overvinde paa Grund

---

*) Det skal her ogsaa lejlighedsvis anfores, at Krigsministeriet i de første Dage af Juli beordrede Overkrigscommissair Foss at afgaae til Hæren for at meddele Tropperne Undervisning i Brugen af Gevær-Brandraketter.

af de ved deres Organisation og Udrustning klæbende Mangler, men ved de saavel af den commanderende General som af Brigadecommandeurerne foretagne Inspiceringer viste det sig ikkedestomindre, at disse Vanskeligheder dog tildels vare blevne besejrede, saa at man kunde have et grundet Haab om, at de vilde gjøre samme Fyldest, som de andre Afdelinger, hvis det atter maatte komme til Kamp.

Hvad der selvfølgelig mægtigt maatte bidrage til at vedligeholde en god Aand i Hæren og give denne Fortrøstning til fremdeles at bringe ethvert Offer for Fædrelandet, var den inderlige Deltagelse, hvormed Folket stadigt fulgte dens Færd; mange vare de Vidnesbyrd, som herom bleve givne, og vi have allerede tidligere havt Lejlighed til at omtale forskjellige af disse. Vi skulle her tilføje, at ogsaa den jydsk Stænderforsamling, der i Juni Maaned var bleven forsamlet i Viborg, under 14de Juni rettede følgende Udtalelse til den danske Krigsmagt:

Viborg Stænderforsamling

hilser

Danmarks tappre Land- og Søkrigere!

Vi samles til Fredens Værk; men Eders Mod sikkrer vor Gjerning og opmuntrer vort Sind; I ere Rigets Værn og Folkets Stolthed.

For dem af Eder, der vende hjem med Sejr, har det taknemmelige Fædreland Hæderens Løn.

For dem af Eder, der falde i Kampen, blomstrer Mindets uvisnelige Krands; de skulle' vorde deres Æts uforglemmelige Hæder.

Foruroliges Nogen iblandt Eder ved Tanken om, hvad der skal blive af hans Kjære, hvis han, Forsørgeren, falder, saa tænke han kun strax igjen, at han lader dem ikke hjælpeløse; men han giver Danmark dem i Arv, og det er en Arv og Gjæld, som aldrig skal gaaes fra, saalænge der er Ære og Taknemmelighed i Dan-nemænds Bryst. Samme Taknemmelighed skal bære sin Frugt for Den, som Krigen har gjort udygtig til Fredens Gjerning.

Herren være med Eder, Anførere og menige Krigere, Værnepligtige og Frivillige! Alle ere I Eet i Fædre-landskjærligheds og Tapperheds Aand. Gud give os og end mere dem, hvis Valg vi skulle forberede, at bygge Danmarks Hus her hjemme med samme Ære, som I forhverve ved at staae som dets Gjærde, at her kan være godt for Eder at boe og bygge, naar Gud giver Eder Held til at bringe os Freden.

Provindsialstændernes Forsamling for Nørrejyland, den 14de
Juni 1848.

(Underskrifterne.)

Denne Udtalelse besvarede General Hedemann under 21de Juni paa følgende Maade :

I Armeens Navn bringer jeg Viborg Stænderfor-samling Hilsen og Tak. Den Velvillie, hvormed den omfatter Hæren, giver den Krav paa Soldatens Taknem-melighed; dens fredelige Virksomhed, der skal begrunde Fædrelandets Lykke, vil sikkre den Anerkjendelse hos Folket.

Udtalt af alvorlige Mænd i et alvorligt Ojeblik, har dens trøstefulde Forsikkring til de Faldnes Efter-ladte og dem, Krigen har gjort udygtige, en betydnings-fuld Vægt. Som et Pant, der engang vil blive indløst,

modtager jeg denne Forsikkring. Den vil styrke Soldatens Fædrelandssind i Kampen for det Land, hvis Velfærd i Krig og Fred er vort fælles Ønske og Formaal. Hertil give det altstyrende Forsyn Held og Velsignelse.

H e d e m a n n.

At de Følelser, som havde fremkaldt nysnævnte Adresse, deltes af Folkets store Masse, derom vidnede blandt Andet de mangfoldige, frivillige Gaver, som endnu stedse strømmede ind for at lindre Soldatens og navnlig de Saaredes og Faldnes Efterladtes Savn. Ogsaa i selve Hæren havde disse Følelser fundet deres Udtryk ved et fra Expeditionssecretair H. P. Holst udgaaet Forslag, hvorefter samtlige Troppeafdelinger ved frivillige Bidrag (Officererne 24 Sk. maanedligt, Underklasserne 2 Sk. hver Lønningsdag eller 12 Sk. maanedligt) skulde søge at sikre de i Krigen Qvæstede en sorgfri Tilværelse, et Forslag, der vandt en meget stærk Tilslutning, hvorfor ogsaa Overcommandoen udnævnte en særlig Bestyrelses-Comitee til at varetage det Fornødne med Hensyn til Foretagendet. Hs. Majestæt Kongen viste sin særlige Paaskjønnelse af de Skridt, der i saa Henseende vare gjorte, idet Han under 24de August rescriberede Krigsministeren som følger:

«I den Fremgang, som dette for Armeen ligesaa gavnlige som hædrende Foretagende saaledes har nydt, see Vi med sand Glæde et nyt Bevis paa en Aand i Armeen, der gjør den rede til ethvert Offer i Fædrelandets og Menneskekjærlighedens Tjeneste, ligesom Vi ogsaa deri finde en yderligere Opfordring til med forøget Kjærlighed at vaage over den Stiftelse, der skal sikre hine brave Krigere en sorgfri og hæderlig Frem-

tid, og som skal staae som et varigt Minde om deres Konges og Fædrelands taknemmelige Paaskjøn- nelse.»

Frederik Rex.

Forholdene ved
Generalcom-
mandoen i Nør-
rejyland.

Generalcommandoen i Nørrejyland var ved Ar- meecorpsets Retraite fra det Slesvigske og dets senere Bevægelse Nord paa bleven foranlediget til at forlægge sit Hovedkvarter fra Kolding til Vejle og senere derfra til Horsens. Det mislige Forhold, hvori Armeecorpset og de dette underlagte Tropper vare blevne stillede lige- overfor Generalcommandoerne ved de tidligere omtalte, af Krigsministeriet i saa Henseende givne Bestemmelser, havde heldigvis ikke medført nogen Forvikling og blev for Generalcommandoen i Nørrejyllands Vedkommende fuldstændigt klaret, efterat General Moltke havde over- taget Commandoen over 5te Infanteri-Brigade, idet hans Efterfølger i Generalcommandoposten, Oberstlieutenant Baggesen, for Krigsministeriet fremstillede Hensigts- mæssigheden af, at den commanderende General over det nørrejydske Corps forblev den eneste commande- rende General i Provindsen, under hvis Befaling Oberst- lieutenanten vilde vedblive at udføre de tidligere, af Generalcommandoen varetagne Forretninger, en An- skuelse, som Krigsministeriet under 5te August bifaldt. I Henhold hertil og til en af General Krogh under 11te August given Bestemmelse blev Forholdet ordnet saa- ledes, at Generalcommandoen vedblev at staae i samme Forhold til Provindsens administrative Autoriteter som hidtil, og at alle militaire Punkter, som laa mere end een Etape bagved Armeecorpset, ligeledes kom til at sortere under den, saaledes navnlig Pladscommandant- skaberne i Aarhus, Randers og Aalborg*) samt Besæt-

*) Paa Foranledning af Generalcommandoen i Nørrejyland vare Pladscommandantskaber blevne oprettede i disse Byer

ningen paa Helgenæs. Ved samme Lejlighed paalagde Overcommandoen Oberstlieutenant Baggesen at inspicere Helgenæs samt at lade undersøge, hvilke Overfartsmidler der fandtes ved Liimfjordens Færgesteder navnlig ved Aalborg; ved Helgenæs ønskede man Opmærksomheden henvendt ikke blot paa Fortificationens Styrke, men ogsaa paa Skibsbroen. Samme Dag udgik der fra Krigsministeriet en i nøje Forbindelse hermed staaende Ordre til Generalcommandoen i Nørrejylland om i Betragtning af, at det nørrejydske Armeecorps ved en mulig forestaaende, fornyet Fremrykning af Fjenden kunde blive nødt til at trække sig Nord paa og navnlig til Helgenæs, itide at lade undersøge, hvilke Punkter der i saa Fald maatte egne sig til Etablering af Magasiner eller Qvægparken, og om der ikke paa Helgenæs eller ialtfald paa et nærmest ligeoverfor dette Sted liggende Punkt paa Samsø maatte kunne indrettes Feltbagerier. I det Hele taget skulde Generalcommandoen søge at komme til Kundskab om de Resourcer, som de nævnte Steder vilde kunne frembyde. Opmærksomheden henleddes sluttelig gjentagende paa Overgangsstederne over Liimfjorden, hvortil ogsaa Aggerkanalen antoges at maatte henregnes. Som Følge af disse Ordre afrejste Oberstlieutenant Baggesen efter at have ordnet Tilsynet med Kyststrækningen mellem Vejle og Aarhus saaledes, at de derværende Fartøjer i Tilfælde af en ny Invasion betimeligt kunde blive fjernede, ledsaget af Chefen for

-----

i de sidste Dage af Juli og i Begyndelsen af August; kort efter, nemlig den 10de August, approberede Krigsministeriet i alt Væsenligt en ligeledes fra Generalcommandoen i Nørrejylland under 27de Juli udgaaet Instruction for en Plads- eller Etapecommandant i en aaben By (see Rescriptsamling for 1848, Pag. 219).

Intendanturen i Nørrejylland*), Overauditeur Nielsen, den 15de August over Norsminde til Helgenæs, hvorhen Adjudanten ved Generalcommandoen, Lieutenant E. A. Lundby, ligeledes begav sig over Dyrngby, Thunø og Samsø. — Det vil her være paa sin Plads noget nærmere at omtale de paa Helgenæs anlagte Forskandsninger.

De fortificatoriske Arbejder aa Helgenæs.

Den mindre Halvø, som mellem Begtrup Vig og Ebeltoft Vig skyder sig ud fra Molsland, og som er forbunden med dette ved en 300—400 Alen bred Tange, kaldes, som bekjendt, Helgenæs og bestaaer ligesom Molsland af Bakkepartier, der fra Havet hæve sig pludseligt til en ikke ubetydelig Højde over dette. Den nærmest Tangen liggende Del af Helgenæs og Molsland hæver sig ikke strax ved Strandbredden, men der findes næsten overalt en lav, 200—300 Alen bred Forstrand, hvorfra Terrainet da i Almindelighed meget pludseligt stiger til en saadan Højde, at Skraaningerne paa mange Steder næsten ere ufremkommelige for Infanteri. Paa selve Tangen er det Samme Tilfældet, dog at der her ikke findes nogen uafbrudt Højderyg, men en Række isolerede Bakker, imellem hvilke Terrainet omtrent har samme Højde som Forstranden. For Forsvaret af Helgenæs er selvfølgelig disse Bakkers Beliggenhed i og for sig uheldig, dog beherskes de fra det S. for Tangen liggende Højdeparti og have for saa vidt en for Forsvaret heldig Form, som de falde jevnt af mod Syd, medens deres Affald mod Nord er saa stejlt, at det er umuligt ad denne Vej at føre Skyts derop; selv om dette imidlertid lod sig gjøre, vilde der dog ikke paa disse Bakker kunne placeres Skyts, da den smalle,

*) Den tidligere Intendantur for det saakaldte, norrøyske Reservecorps.

skarpe Bakkekam ikke afgiver tilstrækkelig Plads til Skytsets Betjening. Bakkernes forholdsvis ringe Omfang formindsker tillige de ubestrogne Rum, og ved en Medvirkning af Krigsfartøjer, placerede i Begtrup Vig og Ebeltoft Vig, vil en fuldstændig Bestrygning af det Terrain, hvorpaa Bakkerne ligge, kunne opnaaes. Det var naturligt, at disse Forhold let maatte lede Tanken hen paa Helgenæs, hvad enten det gjaldt om at benytte dette Sted til Udgangspunkt for militaire Operationer eller som Reduit for et gennem Nørrejylland retirerende Corps, og det er ogsaa seet, at der med den i Slutningen af Maj til Helgenæs afsendte Expedition blev sendt et Ingenieur-Detachement for der at anlægge Forskandsninger. Den ved General Wrangels Rømning af Nørrejylland indtraadte, væsenlige Forandring i Forholdene bevirkede imidlertid, at Ingenieur-Detachementet i de første Dage af Juni beordredes Syd paa, og at Arbejderne paa Helgenæs foreløbigt stilledes i Bero. I Begyndelsen af Juli, da en ny Invasion i Jylland syntes forestaaende, og det nørrejydske Armeecorps derfor maatte være betænkt paa at sikre sig passende Retraitepunkter paa Halvøen, optoges Arbejderne paany. Omtrent samtidigt med, at der i ovenanførte Hensigt befaledes Anlæg af et Brohoved ved Snoghøj, blev Ingenieurcapitain Jørgensen beordret til Helgenæs med et Detachement Ingenieurer for der at udføre de fornødne, fortificatoriske Arbejder. Forskandsningerne, der for Størstedelen bleve udførte inden Juli Maanedes Udgang, bestode af et større, lynetteformet Værk langs Kronen af det tæt S. for Tangen liggende Højdeparti med Placements for 6 Piecer, hvortil sluttede sig mod Vest henimod Begtrup Vig et Brystværn af samme Styrke som Hovedværkets og med Skydeskaar til 2 Piecer, mod Øst henimod Ebeltoft Vig en

Forsvarspalissadering med bløderede Kanonporte til 4 Piecer, der skulde bestryge den lave Forstrand. Barakker til ialt 600 Mand bleve byggede bag Hovedværket, og c. 150 Alen S. for dette var der anlagt et Placement for 4 Kanoner til Bestrygning af Kysten langs Ebeltoft Vig. Til Montering af Forskandsningerne var et 12-Pds. Fæstningsbatteri med fornødent Betjeningsmandskab under Commando af Capitain Brockdorff blevet overført til Halvøen, og under 12te August havde Overcommandoen andraget paa, at der endvidere maatte blive afsendt derhen 4 Stk. 84-Pds. Bombekanoner. Paa Halvøens sydlige Side ved Kongsgaard var der bygget en 225 Alen lang og 5 Alen bred Landingsbro, der gik ud til en Dybde af 10—12 Fod; en lignende Bro blev i Midten af August paa-begyndt paa Halvøens Østkyst noget N. for Rugdal.

Som Resultat af det ham paalagte Hverv indberettede Oberstlieutenant Baggesen, at Forskandsningerne paa Helgenæs*) med en Besætning af c. 900 Mand og 2 Feltbatterier foruden det paaregnede Fæstnings-skyts og med Understøttelse af Krigsfartøjer maatte kunne gjøre virksom Modstand mod Angreb selv af betydelige Troppemasser og fuldstændigt dække denne Halvø imod Landsiden; Danmark kunde efter hans Formening ikke paa nogen mindre bekostelig Maade erholde en saa rummelig Fæstning, tjenlig som Reduit eller Ind- og Udslibningspunkt, og det vilde derfor være af Vigtighed med Hensyn til Rigets Forsvars-evne overhovedet, om de der anlagte Værker, saavidt Kræfterne tillode det, yderligere styrkedes og udvidedes. Med Hensyn til de paa Helgenæs og Samsø

*) Ifølge kongelig Resolution af 24de August fik disse Forskandsninger Navn af Frederiks Skandsen.

værende Resourcer da antog Oberstlieutenant Baggesen, at det ikke vilde være tilraadeligt at sende mere end 6—7000 Mand til førstnævnte Punkt og deriblandt højst c. 1000 Mand Cavaleri, især naar Opholdet der kunde antages at blive af Varighed, og de fornødne Tilførsler ikke vare tilbørligt sikrede.

Efter den 20de August at være retourneret til Horsens og den følgende Dag ved Hovedkvarteret personlig at have indhentet de fornødne Oplysninger med Hensyn til Armeecorpsets Anskuelser angaaende et muligt Tilbagetog gennem Jylland afrejste Oberstlieutenant Baggesen i Forening med Chefen for Intendanturen i Nørrejyland den 24de atter Nord paa for at undersøge Overfartsmidlerne ved Liimfjordens Færgesteder, navnlig ved Aalborg og Salling Sund. I den Beretning, som herom blev indgiven, fremhæves det, at den Troppstyrke, som vilde blive at dirigere ad Liimfjorden til, burde retirere over Viborg og Skive ind i Sallingland og derfra om fornødent til Mors og Thyholm, idet denne Vej var den korteste og for Fjendens Angreb mindst udsatte. Ved Skive vilde Corpset finde en Position, som frembød særdeles heldige Betingelser for et Forsvar, ved Salling Sund vilde Overfartsmidler, om end ikke saa rigelige i Antal som ved Aalborg, dog kunne skaffes tilstede i fornøden Mængde, og de nævnte Landskaber vilde kunne yde tilstrækkelige Midler til Troppernes Ophold i længere Tid; ved Aalborg derimod vilde der vel være Midler til hurtigt at komme over Liimfjorden, men et over denne By til Vendsyssel retirerende Corps vilde i andre Henseender være ugunstigt stillet, idet en fjendlig Overgang over Fjorden paa Strækningen fra Løgstør til Hals ikke var vanskelig at iværksætte, og Landskabet nærmest N. for

Undersøgel-
angaaende Over-
gangsstederne
over Liimfjo-
den

Lümfjorden ikke frembød gunstige Forhold med Hensyn til Forplejningen.

Forholdene ved
Generalcom-
mandoen paa
Fyen.

Paa Fyen havde Situationen været saa godt som uforandret. Den derværende Generalcommandos Virksomhed maatte efter de stødfindende Forhold næsten udelukkende være af administrativ Natur og hovedsagelig gaae ud paa at føre Tilsynet med de paa Øen værende Skoler, Lazarether, Depoter etc. Hvad disse sidste angaaer, skal det kun bemærkes, at alle Cavaleridepoter ifølge Ordre fra Krigsministeriet af 20de August vare blevne samlede i et Centraldepot under Oberstlieutenant Petersen, dog saaledes, at samtlige Armatusager bleve afleverede til et i Odense værende Arsenaldepot, der var underlagt Artillericapitain Olivarius; Infanteri-Centraldepotet var i Slutningen af August blevet inddraget under Intendanturen, efterat Major Coldevin efter Ansøgning havde frattraadt Bestyrelsen af samme. Ved det svenske Troppecorps's Tilstedeværelse paa Øen antog man denne for tilstrækkeligt sikret, og skjøndt der i denne Periode ved Lille Belt blev foretaget forskellige Batterianlæg, saa var Hensigten med disse ikke nærmest at forhindre en mulig, fjendelig Landgang paa Øen, men at styrke Forsvaret af det ved Snoghøj anlagte Brohoved. Vi have allerede omtalt, at man i Slutningen af Juni havde besluttet at anlægge et Brohoved ved Snoghøj, og at der derfor til dette Sted var blevet dirigeret endel Ingenieurtropper. Umiddelbart efter vort Armeecorps's Tilbagegang bag Kongeaaen vare de der paabegyndte Arbejder vel foreløbigt blevne standsede, og det derværende Ingenieurcommando dirigeret til Kolding, men allerede faa Dage efter bleve de ifølge Overcommandoens Ordre atter optagne, efterat de locale Forhold vare blevne undersøgte af en af Ingenieur- og Artil-

Forskandnings-
arbejderne ved
Lille Belt.

leriofficerer bestaaende Commission. Forskandsningerne, som i det Mindste tildels vare færdige i Slutningen af Juli, bestode foruden af et Brohoved, der omsluttede Færgebroen og de nærmest samme værende Bygninger, og i hvis Front der var anbragt 2 Placements for Felttskyts, af 4 udenom dette anbragte og med Løbegrave forbundne Indskjæringer for Artilleri; umiddelbart ved Beltet Ø. for Snoghøj var der i Forbindelse med sidstnævnte, fortificatoriske Anlæg anbragt en Palissadering, indrettet til Forsvar af Infanteri. Til Bestrygning af Terrainet V. og tildels N. for Brohovedet og til Flankering af selve dette Værk var der paa Fyens Kyst blevet anlagt 5 Batterier paa Strækningen mellem Middelfart og det allerede tidligere omtalte Hindsgavls Batteri, hvilke Batterier, sidstnævnte indbefattet, vare monterede med ialt 22 Stk. Fæstningsskyts, nemlig 6 84-Pds. Bombekanoner, 7 24-Pds. og 9 12-Pds. Kuglekanoner. Til yderligere Styrke for Forsvaret havde man gjort Regning paa Medvirkning fra Marinens Side og derom truffet fornøden Aftale med Capitain Bille, ligesom man ogsaa havde paabegyndt Bygningen af Skibsbroer saavel ved selve Færgestedet som ved den Ø. for samme anbragte Palissadering. Disse sidste Arbejder bleve imidlertid ikke fuldendte, saa at de fornødne Betingelser for en hurtig Ind- og Udskibning ingenlunde vare tilstede i den her omhandlede Periode, en Omstændighed, hvortil Grunden vel nærmest maa søges i den af Overcommandoen tagne Beslutning om at optage Kampen i Stillingen bag Vejle Aa og Grejsmølle Aa og eventuelt trække sig tilbage gennem Nørrejylland, ligesom ogsaa deri, at man paa dette Tidspunkt saa godt som aldeles havde opgivet Haabet om en Medvirkning fra de paa Fyen værende, svenske Troppers Side.

Forholdene ved
de paa Fyen væ-
rende, svenske
Tropper.

Hvad disse sidste angaaer, da var General Löwenhjem, vistnok meget imod sit eget Ønske, ved de ham givne Instructioner henvist til en fuldstændig Passivitet; de af ham gjorde Skridt for at udvirke en Tilladelse til at føre Corpset over til Nørrejylland vare blevne frugtesløse, og da General Hedemann den 30te Juni ved en af sine Adjutanter, Capitain Rømeling, opfordrede ham til directe Deltagelse i Operationerne paa Halvøen, der nu var udsat for en ny Invasion, formaaede han derfor kun at udtale sin Beklagelse over ikke at turde efterkomme dette Ønske og indskrænkede sig til at foretage en iøvrigt mindre Troppedislocation til bedre Dækning af Fyens nordvestlige Kyst. Skaraborgs Regiment blev saaledes den 1ste Juli dirigeret til Middelfart, Fænø, Hindsgavl og Omegn, medens dets tidligere Cantonnement i Tybring og Omegn den 3die Juli indtoges af det hidtil i Egnen ved Brahesborg liggende Vestgotha-Regiment. Den 6te Juli forlagdes Infanteri-Brigadens Stabskvarter fra Erholm til Hindsgavl, hvorhen ligeledes et Detachement Husarer blev dirigeret; det var endvidere bestemt, at nogle Piecer af det i Assens cantonnerende Batteri skulde afgaae til Egnen om Middelfart, men dette kom ikke til Udførelse, ligesom ogsaa enhver yderligere Troppeconcentration mod Middelfart faldt bort, da Krigsministeriet under 2den Juli i en Skrivelse til Major Bülow udtalte, at de svenske Troppers Concentration ikke burde drives videre, end at Kvartererne kunde bære den forøgede Byrde, eftersom man ikke ansaa Fyens Kyst for videre truet; desuden erholdt General Löwenhjem af den svenske Regjering Paalæg om at undgaae enhver Bevægelse, der kunde udtydes som en offensiv Demonstration. I det svenske Tropecorps's Stilling foregik der iøvrigt i den her omhandlede Periode kun den mindre Forandring, at Reserve-

Brigaden, for at Indkvarteringsbyrden kunde blive noget mere fordelt, den 1ste August forlagdes til Egnen mellem Svendborg og Faaborg, idet Svea Lifgardet indtog Cantonnement i Ulbølle, Hundstrup og Vester Aaby Sogne, og Andra Lifgardet i Aastrup, Trolleborg og Diernisse Sogne; Brigade-Stabskvarteret forlagdes til Rødkilde. —

Ligesom de politiske Forhold allerede fra Midten af Juni for Hæren havde medført en afventende Tilstand, saaledes havde de selvfølgelig ogsaa lagt et hæmmende Baand paa Marinens Virksomhed. Man havde saameget mere anseet det for uforment at skride til en yderligere Udrustning af Krigsskibe, som de allerede til Raadighed staaende Kræfter syntes tilstrækkelige for at fyldestgjøre de Krav, som hidtil havde været stillede til Marinen. Først da den allerede omtalte Beslutning blev tagen om fra Midten af August at blokere Elben, Weser og Jahde Strømmen, antog man det nødvendigt at udruste yderligere et enkelt, større Krigsskib, nemlig Fregatten Freja, der blev underlagt Capitain Christmas's Commando og bestemtes til at skulle afgaae til Forstærkning af den i Nordsøen værende Escadre.

I Fordelingen af de til Escadren paa Østkysten af Hertugdømmerne henhørende Skibe var der i den her omhandlede Periode kun foregaaet faa Forandringer. General Wrangels Fremrykning Nord paa i Slutningen af Juni foranledigede Commandeurcapitain Paludan til at beordre Capitainlieutenant Krieger med den ham underlagte, i Aabenraa Fjord og ved Nordsiden af Als stationerede, Kanonbaad-Division at følge denne Bevægelse, medens Corvetten Flora overtog hans tidligere Post; ligeledes blev Briggen Mercurius efter Uheldet med Odin beordret til den sydlige Munding af Orø Sund, medens 2 Kanonchalouper af nysnævnte Division

Forholdene ved
Escadren paa
Østkysten af
Hertugdøm-
merne.

toge Station udfor Haderslev Fjord, og Skonnerten Delphinen med Kutteren Neptun bestemtes til at krydse i Aabenraa Fjord og ved Nordsiden af Als. Efterat de i Juli indledede Vaabenstilstandsforhandlinger vare blevne afbrudte, beordredes efter Anmodning af Capitain Bille, der med Hekla i Regelen opholdt sig ved den i Lille Belt værende Del af Escadren, de 2 tidligere ved Holnæs stationerede Kanonchalouper at afgaae Nord paa for at underlægges Capitainlieutenant Kriegers Commando. Kanonbaadene vare herefter fordelte saaledes, at der ved Sønderborg befandt sig 4 Kanonjoller, ved Arnkilsøre og Hardeshøj 4, ved Orø 2 og længere Nord paa i Lille Belt 4 Kanonchalouper. Den allerede tidligere omtalte Frygt for, at Fjenden skulde forsøge et Angreb paa den sydlige Del af Als navnlig ved Hjælp af et større Antal i Slien samlede Smaafartøjer, foranledigede Commandeurcapitain Paludan til den 22de Juli at beordre Briggen Mercurius til at tage Krydsstation udfor Slien og til under samme Dato hos Marineministeriet at andrage paa en Forstærkning af 1 større Skib og 2 Kanonchalouper, de sidste navnlig bestemte til at erstatte de fra Holnæs borttagne.

Ministeriet delte imidlertid ikke denne Frygt, der desuden snart ved den mod Sliminde og Maasholm foretagne, alt omtalte Recognoscering, viste sig ugrundet, og indskrænkede sig derfor til sidst i Juli at lade afgaae fra Kjøbenhavn til Als 2 Kanonjoller, idet det samtidigt meddelte Commandeurcapitain Paludan, at flere Kanonfartøjer laa klare til at afgaae, saafremt Saadant bestemt maatte ønskes. Briggen Mercurius forblev paa sin Station udfor Slien indtil den 31te Juli, da den beordredes til foreløbigt at indtage Corvetten Galatheas Plads, der maatte gaae til Sønderborg for at reparere.

Den 7de August afgik Galathea atter til Kieler Fjord, og Mercurius til Sønderborg, hvor Briggen forblev, indtil den i Slutningen af August efter Ordre fra Marine-ministeriet afgik til Rügen for i Blokadetjenesten der-steds at afløse Briggen St. Thomas, der skulde retour-nerne til Kjøbenhavn for derfra at afsejle til Vestindien. Under 8de August beordredes Gejser til Kjøbenhavn for at forsynes med Bombekanoner.

En Gjenstand, hvorpaa Opmærksomheden selvfølgelig snart maatte blive henvendt, var en hensigtsmæssig Udvikling af Transportvæsenet. Efterhaanden som Tan-ken om offensive Operationer fra vor Hærs Side var traadt mere og mere i Forgrunden, blev det indlysende, at saadanne kun vilde kunne foretages med Udsigt til Held ligeoverfor den i numerisk Henseende meget over-legne, fjendlige Styrke ved en særdeles virksom Coopera-tion af vor Marine, der navnlig maatte være istand til hurtigt at kunne overføre et Troppecorps fra Sted til andet. I Slutningen af Maj Maaned havde derfor Krigs-ministeriet opfordret den med Transportvæsenet særligt beskæftigede Capitain Tegner til at give et Udkast til Bestemmelser for Ind- og Udskibning, Overførelse og Landsætning af Tropper i de danske Farvande, idet det fremhævede den store Vinding, det vilde være for vor Krigsførelse, om det lod sig gjøre i stor Hast at kunne indskibe og udskibe et Troppecorps paa 4000—5000 Mand Infanteri med noget Artilleri. Under 9de Juni indgav Capitainen et saadant Udkast, der saavel angav de for Transporten fornødne Midler som ogsaa indeholdt detaillerede Bestemmelser for disses Indretning og Troppernes Forhold under Ind- og Udskibningen; med 3 kraftige Dampskibe, 15 Jagter og 20 flad-bundede Kystfartøjer mente kan at kunne overføre et Troppecorps af den angivne Styrke saa punktligt og

Udviklingen af
Transport-
væsenet.

nøjagtigt, at Timen vilde kunne bestemmes, naar Corpset skulde være paa det betegnede Sted; Jagter, Slupper, Galeaser eller Skonnerter paa imellem 35 og 56 Commercialæsters Drægtighed antog han at burde foretrækkes for et hvilket som helst Skib til Troppettransport, fordi intet Lasterum spildes, fordi de med Lethed bugseres, fordi de næsten overalt kunne passere gjennem vore snevre, lidet dybe Løb og op i vore Fjorde med blot 8—10 Fod Vand, fordi de kunne klare sig, naar Uvejre maatte opstaae, og Bugserskibet tvinges til at overlade dem til sig selv, og endelig fordi de findes næsten til enhver Tid og i enhver Havn. Dette Udkast sees dog ikke at have ledet til nogen bestemt, planmæssig Ordning af Transportvæsenet, om end de af Capitain Tegner givne Vink vistnok i mange Retninger ere blevne tagne til Følge ved de i den her omhandlede Periode stedfindende Troppettransporter. Løvrigt vare de Transportmidler, der efterhaanden bleve stillede til Armeecorpsets Raadighed, ikke ubetydelige; i Slutningen af Juli var der saaledes ved Fredericia samlet 13 Transportfartøjer, som i Forening med de til Bugsering disponible Dampskibe, Hekla, Gejser, Skirner, Valdemar og Caroline Amalie, vare tilstrækkelige til paa een Gang at kunne overføre c. 6200 Mand Infanteri, 234 Heste og 27 Voiturer. Der var dog den Mangel ved disse Transportmidler, at en Indskibning af Voiturer og Heste medtog en ikke kort Tid, idet enhver Vogn maatte tages fra hinanden, og Hestene indtages enkeltvis, og at det som Følge heraf ogsaa vilde være betænkeligt at forsøge en Landgang med dem paa fjendlig Kyst. For at afhjælpe dette foreslog Commandeurcapitain Paludan at lade nogle gamle Kanonbaade særligt indrette til Transport af Voiturer og Heste, og den 10de August ankom ogsaa 2 saadanne Fartøjer til Als, hvorfra de imidler-

tid kort efter dirigeredes til Lille Belt; 2 lignende Fartøjer vare endnu uuder Arbejde paa Orlogsværftet i Kjøbenhavn.

Efter at være kaldet til Kjøbenhavn og at være bleven remplaceret som Næstcommanderende ved Escadren paa Hertugdømmernes Østkyst af Capitain Braëm, udnævntes den til Commandeurcapitain forfremmede Capitain Bille den 6te August til Højstcommanderende for den Escadre, som var bestemt til at blokere Elben, Weser og Jahde Strømmen, og som skulde bestaae af de alt tidligere paa Stationen ved Helgoland værende Fregatter Gefion, Thetis og Bellona, hvoraf dog den sidste foreløbigt var i Kjøbenhavn for at proviantere, samt af den under Udrustning værende Fregat Freja. Den 8de August afsejlede Commandeurcapitainen fra Kjøbenhavn med Bellona og ankom under Helgoland den 13de; fra den 15de om Morgenen blev Blokaden etableret. Fregatten Freja kom ikke til at afgaae til Nordsøen, da den efter at være eqviperet befandtes at være betydeligt læk; efter Marineministeriets Ordre af 14de August afgik Capitain Christmas derimod med Fregatten til Rheden ved Swinemünde, hvor den underlagdes Capitain Petersens Commando, medens Capitain Christmas med Fregatten Havfruen retournerede til Kjøbenhavn og derfra den 23de August beordredes at afgaae til Escadren under Helgoland, hvor den ankom den 31te s. M. Escadren var iøvrigt fra den 16de August bleven forøget med et mindre, men velsejlende Skib, nemlig Skonnerten Hermoder, der, som tidligere berørt, i Slutningen af Juni var afgaaet til Fanø for at medvirke til denne Øes Beskyttelse, men nu mentes kun at være til ringe Gavn dersteds. Skonnerten anvendtes først til at overbringe Depecher fra og til Fanø, men da den erstattedes i denne Tjeneste ved et af Com-

Iværksættelsen
af Blokaden af
Elben, Weser og
Jahde Strøm-
men.

mandeurcapitain Ellbrecht tilvejebragt, mindre Skib, forblev den foreløbigt ved Escadren, hvor den gjorde god Tjeneste ved at krydse mellem Helgoland og Halvøen. Den 19de August afgik Gefion til Texel for at proviantere og retournerede først den 2den September.

Forholdene ved
Escadrillen paa
Vestkysten.

Med Hensyn til Forholdene paa Øerne i Vesterhavet da vil det erindres, at Commandeurcapitain Ellbrecht henimod Midten af Juni havde seet sig foranlediget til at søge Nord paa til Ringkjøbing, og at Forsvaret af Fanø aldeles var blevet opgivet. Ved Efterretningen herom befalede imidlertid Marine ministeriet Commandeurcapitainen ufortøvet at vende tilbage til Fanø for at bidrage hvad der stod i hans Magt, til at forsvare Øen mod ethvert Strejfparti, idet det var overbevist om, at Escadrillens blotte Nærværelse vilde opretholde Modet hos Øboerne, der ved Understøttelse af de Kræfter, hvorover Commandeurcapitainen raadede, formentlig maatte være istand til at af afvise ethvert saadant Angreb; det tilføjede sluttelig, at Retraitten til Hjerting i paakommende Tilfælde syntes sikkert, og at selve Krydsfartøjerne vare af mindre Vigtighed. Samtidigt gav Ministeriet Stiftamtmanden i Ribe Underretning om den Commandeurcapitainen tillagte Ordre og meddelte ham, at Haandvaaben til Øens Befolkning paa Forlangende kunde erholdes, og at man var betænkt paa at sende en Skonnert derhen, dog mindre fordi man ventede nogen sand Gavn af denne Sendelse end for at virke paa Stemningen. Denne Skonnert var Hermoder, hvis Chef, Lieutenant Skibsted, under 23de Juni tillagdes Ordre til at indtage 8 4-Pds. Haubitzer og 100 Geværer og dernæst at afsejle til Fanø, hvor han skulde melde sig til Commandeurcapitain Ellbrecht eller, hvis Denne endnu ikke maatte være ankommen til Øen, Capitainlieutenant P. Wulff, der

den 19de Juni atter var bleven beordret til Vestkysten; de medgivne Geværer skulde anvendes til dermed at bevæbne Befolkningen paa Øen, og Haubitzerne dels til Forsvaret af Landgangsstederne ved Sønderho og Nordby, dels til dermed at armere passende, lavtgaende Fartøjer. Ved at meddele Commandeurcapitain Ellbrecht Underretning om den Hermoder givne Ordre befalede Ministeriet ham, saasnart Forholdene maatte tilstede det, at lade foretage en Expedition mod Før med Skonnerten og et Par armerede Fartøjer, idet det dog tilføjede, at det ansaa det rettest, at Commandeurcapitainen selv forblev paa Fanø for at vaage over Forsvaret af denne Ø; Øjemedet med Expeditionen vilde nærmest være at understøtte de tro og fordrive de oprørske Embedsmænd, at hente Indholdene af de kongelige Kasser og at overtyde sig om, hvorvidt man kunde være istand til at bringe Vyk og Øen Sild tilbage til Lydighed mod Kongen.

Commandeurcapitain Ellbrecht var imidlertid strax efter at have modtaget Ministeriets Skrivelse af 17de med Krydsfartøjerne afgaaet til Nymindegab; da Vejrforholdene stillede Vanskeligheder ivejen for at løbe Gabet ud, afrejste Commandeurcapitainen over Land og ankom til Fanø den 23de Juni; allerede Dagen efter ankrede Escadrillen ved Øen, og den 27de Juni ankom Capitainlieutenant Wulff, den 30te Lieutenant Skibsted med Skonnerten Hermoder til Stationen. Hovedvirksomheden var foreløbigt udelukkende rettet paa de til et Forsvar af Fanø nødvendige Foranstaltninger, idet det vaabenydgtige Mandskab, hvis Antal udgjorde c. 200 Mand, bevæbnedes og indøvedes i Vaabenbrug dels ved frivillig Assistance af en Landskabsmaler Saaby, der havde gennemgaaet en Exercerskole i Kjøbenhavn og derefter var rejst om i Jylland for at indøve Folke-

væbningen, dels ved en Underofficer, som General Hede-
mann paa Forlangende havde stillet til Disposition for
Commandeurcapitainen. Med Hensyn til den befalede
Expedition mod Før da kom denne ikke til Udførelse.
I en Skrivelse af 30te Juni til Marineministeret ud-
talte Commandeurcapitain Ellbrecht, at det vistnok ikke
vilde være vanskeligt at underkue Oprøret i Vykh, og
at den befalede Expedition derhen skulde blive fore-
taget under Commando af Capitainlieutenant Wulff,
saasnart Forholdene maatte tilstede det; for at bringe
Sild til Lydighed mente han derimod, at et Par Kanon-
joller vilde være nødvendige. Forinden Expeditionen
kom til Udførelse, indløb imidlertid en Skrivelse fra
Marineministeriet af 6te Juli, hvorved det tilkjende-
gaves Commandeurcapitainen, at han indtil videre skulde
indskrænke sig til at forsvare det til Jylland hørende
Gebet uden at foretage Nogetsomhelst mod det Sles-
vigske, altsaa ej heller mod Vykh, medmindre man
derfra skulde true Vesterland-Før eller Amrum. Som
Følge af denne Ordre blev Expeditionen forelobigt op-
givet og heller ikke senere efter Afbrydningen af Vaa-
bentilstandsforhandlingerne sat iværk, saameget mindre
som Commandeurcapitain Ellbrecht efterhaanden maatte
afgive flere af de Fartøjer, som hidtil havde staaet til
hans Raadighed. Under 25de Juli befalede saaledes
Marineministeriet, at de 2 for Krigen ved Fano statio-
nerede Krydsfartøjer skulde afgives til Toldvæsenets
Brug dersteds, dog paa den Betingelse, at de, hvis Æen
blev angreben, atter skulde støde til Escadrillen, og i
Midten af August afgaves, som alt omtalt, Skonnerten
Hermoder til Escadren under Helgoland. Comman-
deurcapitain Ellbrecht, der kort efter ogsaa maatte
give Afkald paa Capitainlieutenant Wulffs Assi-
stance, idet Denne under 18de August beordredes at

afgaae til Escadren paa Østkysten af Hertugdømmerne, troede derfor ikke at kunne udstrække sin Virksomhed videre end til Forsvaret af Fanø, hvilket Punkt iøvrigt havde faaet en forøget Betydning for Marinen derved, at Depecher til og fra Escadren under Helgoland bleve befordrede ad denne Vej.

Christian Wilhelm Magius

blev født den 28de Marts 1787 i Lübek. Hans Fader var kongelig dansk Legationsraad L. A. Magius, Administrator af det kongelige Gods Nienburg og flere andre adelige Godser. Faderens mange Forretninger levnede ham ikke Tid til selv at befatte sig med Børnenes Opdragelse, og da Moderen i 1797 døde i en ung Alder, blev den her omhandlede Sen sat i Kost hos en Præst i Meklenborg ved Navn Woenniger. I Aaret 1800 kom han paa Latinskolen i Plöen, hvorfra han 2 Aar efter blev sendt til Højde for i den derværende, lærde Skole at forberede sig til Indtrædelse paa Universitetet; han kom her i Huset hos sin Morbroder, Physicus i Nordre Ditmarsken, Doctor Jahn. Fra sin tidligste Ungdom havde imidlertid Magius yttret stor Tilbejlighed for Militairstanden, og da hans Onkel stod i venskabelig Forbindelse med Grev Schack, som var Chef for det sjællandske Jægercorps, der netop da cantonnerede i Højde, fik han ham i Juni 1804 anbragt

som Fricorporal ved det nævnte Corps. I Januar 1805 afgik Magius til Militairinstitutet i Kjøbenhavn, hvor han viste sig som en udmærket flink Elev. Under Kjøbenhavns Belejring 1807 blev han udnævnt til Fændrik og ansat til Tjeneste ved norske Livregiments Jægercompagni, med hvilket han deltog i Forpostfægtninger og Udfaldene. I Januar 1808 indkaldtes han atter til Militairinstitutet for at forberede sig til at tage Officersexamen, som han bestod i Marts Maaned s. A., hvornæst han afgik til Tjeneste ved det sjællandske Jægercorps; i April udnævntes han til Secondlieutenant i Corpset og i 1812 forfremmedes han til Premierlieutenant. I Aarene 1810—13 betroede man ham under de daværende, urolige Forhold gjentagne Gange Bevogtningen af den sjællandske Nordkyst i Nærheden af Tidsvilde. I 1820 udnævntes Magius til Capitain og i 1835 til Major. Han forblev til Tjeneste ved sjællandske Jægercorps og overgik ved Omorganisationen i 1842 til 1ste Jægercorps, som han forlod i August 1845, da han udnævntes til Oberstlieutenant og Commandeur for 3die Jægercorps, der havde Garnison i Nyborg. I sidstnævnte Egenskab afgik Magius i 1848 til Slesvig, hvor han som Commandeur for Avantgarden deltog i Fremrykningen mod Bov og Slesvig. I Slaget den 23de April blev han under Avantgardens heftige Kamp i Bustrup By ramt af en Kugle i Hovedet; han faldt livløs af Hesten, hans Lig blev senere optaget af Preusserne og jordet paa Hadeby Kirkegaard. Magius havde alt som Lieutenant tiltrukket sig sine Foresattes Opmærksomhed og Anerkjendelse; hans Dygtighed som Officer, hans Værd som Menneske og hans Brugbarhed

ved alle Arbejder og Forretninger, hvorved en klar Opfattelse og en uhildet Dom vare af særlig Betydning, havde til Følge, at der i Tidsrummet fra 1819 saa godt som altid blev betroet ham særegne for Corpset eller Hæren vigtige Hverv. Han var personlig yndet af Kong Frederik den Vite, der i 1826 udnævnte ham til Ridder af Dannebrog og i 1828 til Dannebrogsmænd, og af Kong Christian den VIIIde. Ogsaa Sverigs og Norges Konge, Carl Johan, viste ham sin Bevaagenhed ved i 1832 at skjænke ham en Æressabel; i 1833 blev han sendt til Sverige for efter Indbydelse af Kong Carl Johan at overvære en større Manoeuvre. Under Felttoget 1848 hævdede Magius sin Plads som en af vor Hærs mest udmærkede Førere, og den Beklagelse, hvormed den commanderende General i sin Rapport meddelte Tabet af denne dygtige, koldblodige Officer, fandt derfor ogsaa almindelig Gjenklang i hele Hæren.

I October 1814 indgik Magius Ægteskab med Anna Elisabeth Lind, der døde i 1840. Han havde med hende 7 Børn, hvoraf dog kun 5, 4 Sønner og 1 Datter, overlevede ham.

Christian Christopher Göttische Holm

blev født den 22de Marts 1796 paa Donse Krudtmølle, som ejedes af hans Fader, Christian Holm. Det følgende Aar solgte Faderen denne Ejendom og flyttede til Helsingør. Sønnen indsattes senere i den lærde Skole i denne By,

som han, der nærede en levende Tilbøjelighed for Militair-standen, imidlertid alt i Aaret 1809 forlod, hvorpaa han blev ansat som Fricorporal. Da denne Institution hævedes, indtraadte Holm paa Landcadetacademiet; i 1812 tog han Officersexamen og indtraadte det følgende Aar i Hæren som Secondlieutenant ved det sjællandske Jægercorps. I Aaret 1816 tog Holm Landmaalerexamen, og det paafølgende Aar gjorde han Tjeneste ved det danske Contingent i Frankrig; i 1823 blev han Premierlieutenant og Corpsadjutant, i 1831 avancerede han til Capitain og i 1836 til Compagnichef. Ved Kroningsfesten 1840 udnævntes han til Ridder af Dannebrogordenen. Omorganisationen i 1842 førte Holm til 1ste Jægercorps; i April 1848 udnævntes han til Major.

Holm var alt fra sine yngre Aar anerkjendt som en af Hærens dygtigste og mest lovende Officerer, og Forventningerne om ham bleve heller ikke skuffede i den korte Tid, det forundtes ham at deltage i Kampen for Fædrelandet. Som Stabschef hos Avantgardecommandeuren, Oberstlieutenant Magius, udfoldede han stor Virksomhed under Fremrykningen til og Opholdet ved Slesvig, hvor han blev ansat som Forpostcommandeur. I Slaget den 23de April overtog han efter Oberstlieutenant Magius's Fald Commandoen over Avantgarden, som han førte med en paa-skjønnelsesværdig Dygtighed og Koldblodighed under hele den øvrige Del af Kampen. Kl. 3 om Eftermiddagen fik han et ubetydeligt Streifskud, som dog forhindrede ham i at ride, hvorfor han maatte commandere tilfods. Henad Aften, da man var naaet tilbage til Thiergarten, og den af Holm førte Afdeling havde besat Stampemøllen, gik han,

der i dette Øjeblik ingen Fjende havde ligeoverfor sig, c. 50 Skridt bort fra det af ham besatte Punkt for at inddrage nogle fremskudte Poster, og her blev der paa c. 150 Alens Afstand skudt paa ham af en enlig staaende Person i mørke Klæder. Kuglen traf Holm i Underlivet; han bares et Stykke tilbage af 2 Jægere, men maatte da efterlades og optoges snart af den efterfølgende Fjende, ved hvis Foranstaltning han bragtes til et Lazareth i Slesvig. Her gjorde man flere forgjæves Forsøg paa at trække Kuglen ud af Underlivet, og efter 3 Ugers Lidelser udaandede Holm den 12te Maj. Hans Død vakte dyb Beklagelse i Hæren, der i ham tabte en dygtig Fører, en kjæk Soldat og en brav Kammerat, og saa meget større var Beklagelsen, som han efter al Sandsynlighed er falden ikke for nogen fjendelig Soldats, men for en Privatmands Haand, der ved Affairens Slutning søgte en Tilfredsstillelse for sit Had i at udsege sig og nedlægge et eller andet Offer, en Jagt, der desværre bragte det ovenanferte, sørgelige Udbytte.

Holm ægtede i Aaret 1835 Anne Sophie Katharine Ölund, en Datter af den daværende Ejer af Svanemøllen; han efterlod sig 2 Børn, begge Døttre.

Frantz Gottfred Neraae

blev født i Kjøbenhavn den 3die August 1799. Han blev opdraget i Huset hos sin Onkel, daværende Major Hald.

Da han yttrede Lyst til den militaire Stand, blev han optagen paa Landcadetacademiet, hvorfra han afgik i 1816, og ansattes som Secondlieutenant ved det fynske Infanteri-Regiment. I 1826 forfremmedes Neraae til Premierlieutenant og i 1834 til Capitain. Ved Omorganisationen i 1842 udnævntes han til Compagnichef ved 12te Linie-Bataillon.

I sidstnævnte Egenskab fulgte han ved Krigens Udbrud med Bataillonens, der, som det vil erindres, hørte til Avantgarden, deltog i Fægtningen ved Bov og i Fremrykningen til Slesvig. Under Bataillonens Kamp N. for Pulvermühle den 23de April blev Neraae haardt saaret; han bragtes til Lazarethet paa Augustenborg, hvor han den 10de Maj døde af sit Saar.

I Maj 1836 ægtede han Christiane Ulrikke Horne-mann; han efterlod sig ingen Børn. Neraae var bekendt som en dygtig og samvittighedsfuld Officer. Hans Sjælsadel, Pligtfølelse og strenge Retfærdighedsfølelse gjorde ham ægtet og afholdt saavel af Kammerater og Undergivne som af Alle, med hvem han i sit private Liv kom i Berøring.

Wilhelm Adolph Friederichsen,

om hvis Familieforhold kun meget mangelfulde Oplysninger foreligge, var født i 1799. Efter at have gennemgaaet Landcadetacademiets forskjellige Klasser udnævntes han i 1815 til Secondlieutenant; i 1826 forfremmedes han

til Premierlieutenant, og i 1835 til Capitain. Ved Omorganisationen af Hæren i 1842 blev Friederichsen, der indtil da havde gjort Tjeneste ved det sjællandske Jægercorps, forsat som Compagnichef til 13de Linie-Bataillon i Fredericia. Han var alt tidligt anseet for en dygtig Officer, der saavel var meget udviklet i theoretisk Henseende som begavet med Egenskaber, der i Praxis maatte gjøre ham særligt egnet til den Stand, han havde offret sig for. Med en fremtrædende, mandig Personlighed forbandt Friederichsen saaledes Mod og Omsigt, og disse Egenskaber vare parrede med en Hjertensgodhed, der navnlig gav sig tilkjende i en levende og stadig Interesse for hans Undergivne. Med 13de Linie-Bataillon fulgte Friederichsen i 1848 til Slesvig, men Bataillonens kom, som det vil erindres, ikke ved Bov i nogen Fægtning. Den 18de April beordredes Friederichsen til midlertidigt at overtage Commandoen over 7de Linie-Bataillon, og denne Commando førte han i Slaget ved Slesvig. Det var, som det vil mindes, først hen paa Aftenen, at den nævnte Bataillon i Forening med 4de Linie-Bataillon blev beordret frem for at støtte den højre Fløj af vort Centrum og derved sikre de andre her kjæmpende Afdølingers Retraite gennem Thiergarten. Under Bataillonens Kamp blev Friederichsen saaret i Underlivet; han bragtes til Ambulancen i Ziegelei, hvor han imidlertid døde $1\frac{1}{2}$ Time efter Indbringelsen.

Friederichsen nærrede, som alt berørt, en levende Interesse for sine Undergivnes Vel, og hvor det gjaldt om at fremme dette, bar hans Optræden Præget af den Fasthed og Bestemthed, der udgjorde et væsentligt Træk i

hans Charakter. I saa Henseende fandt han en vid Mark for sin Virksomhed i de uheldige Garnisonsforhold i Fredericia, der end yderligere vare blevne forværrede ved Omorganisationen. I længere Tid havde man alt havt Opmærksomheden henvendt paa disse Forhold, men det lykkedes først Friederichsens Kraft og Udholdenhed at raade Bod paa de tilstedeværende Ulemper. En ikke ringe Modstand fremkaldte den Omstændighed, at de nødvendige Forbedringer medførte endel Udgifter for Byens temmelig fattige Borgere, men det lykkedes ham dog efterhaanden at overvinde denne, og i 1847 var man dels ved Offre fra Borgernes Side, dels ved Tilskud fra den kongelige Kasse naaet hen til at have erholdt Qvartererne forbedrede og Marketenderier, Brandstuer og Skolestuer opførte, saa at Tilstanden i alle Henseender nu var tilfredsstillende. Friederichsen erhvervede sig ved disse sine Bestræbelser i Garnisonens Interesse saavel donnes som Hs. Majestæt Kongens Erkjendtlighed; derimod kom han i nogen Tid i et spændt Forhold til Borgerne i Fredericia paa Grund af de dem forvoldte Udgifter, hvilket Forhold dog snart atter slog om i det tidligere, saaledes at han hurtigt gjenvandt den Yndest, hvori han før havde staaet hos dem. Efterretningen om hans Død vakte derfor megen Sorg i den nævnte By, hvor Beboerne kappedes om at vise hans efterladte, nu afdøde Enke al den deltagende Opmærksomhed, som kun kunde ydes hende. Friederichsen efterlod sig ingen Børn.

Christian Friederich Kurtzhals

blev født i Rendsborg den 15de Januar 1796. Faderen, der tidligere havde været Officer, blev senere ansat som Postmester i Elmshorn. Efter at have erholdt sin første, militaire Opdragelse paa Militairskolen i Rendsborg blev Kurtzhals i en Alder af 16 Aar optagen paa Landcadetacademiet i Kjøbenhavn, hvor han tilbragte 5 Aar, og afgik derfra i 1817 som Secondlieutenant til 2det jyske Infanteri-Regiment. I 1826 avancerede han til Premierlieutenant og ansattes ved 3die jyske Infanteri-Regiment i Aalborg, hvorved han i 1837 udnævntes til Capitain og i 1840 til Compagnichef. Ved Omorganisationen i 1842 overgik han til 11te Linie-Bataillon. Med denne Bataillon rykkede Kurtzhals ved Krigens Udbrud til Slesvig, deltog i Fægtningen ved Bov og var derpaa en kort Tid Pladscommandant i Flensborg. Efter at være afløst her sluttede hans Compagni sig atter til Bataillon og deltog i dennes Angreb over Bustrup Slugten i Fjendens venstre Flanke. Under den ved dette Angreb opstaaede, heftige Tirailleurfægtning blev Kurtzhals saaret i Armen; medens han blev forbunden for dette Saar, fik han en Kugle i Siden. 2 af hans Folk søgte at faae ham baaret ud af den heftige Ild; den ene af dem blev imidlertid undervejs saaret, og Kurtzhals sagde da til den anden, at han skulde sætte ham op til et Dige og selv gaae tilbage og gjøre sin Pligt. Ved vore Troppers hurtige Retraite blev han saaledes efterladt og faldt døende i Fjendens Hænder.

I Aaret 1824 ægtede Kurtzhals Enken ' efter Toldcontrolleur Preetzmann, med hvem han havde 6 Børn, 3 Sønner og 3 Døttre. Kurtzhals var af alle sine Kammereter anseet for en ivrig og sine Pligter strengt opfyldende Soldat, der med disse Egenskaber forbandt Kjækhed og Omsigt i Farens Stund.

Carl Emil Mechlenburg

blev født den 23de November 1802 i Høland i Norge, hvor hans Fader, den i 1848 afdøde Oberst og Generalkrigscommissair M. H. Mechlenburg paa den Tid havde Garnison. Ligesom sine 2 ældre Brødre folte han alt som Barn Lyst til at slaae ind paa den militaire Vej, og da Faderen efter Norges Løsrivelse fra Danmark i 1814 gik til det sidstnævnte Land, traadte Sønnen alt samme Aar som Volontair ind i Landcadetcorpset. Efter at have gennemgaaet Cadetacademiets forskjellige Klasser blev Mechlenburg den 1ste Januar 1822 ansat som Secondlieutenant ved det fynske Infanteri-Regiment, der havde Garnison i Fredericia, hvor han forblev indtil 1848. Mechlenburg forfremmedes i 1829 til Premierlieutenant og i 1838 til Capitain; ved Omorganisationen i 1842 blev han udnævnt til Compagnichef i 12te Linie-Bataillon. — I Juni 1846 ægtede Mechlenburg en Datter af Directeuren for Straffeanstalten i Viborg, Generalkrigscommissair v. Undall.

Ved Krigens Udbrud fulgte Mechlenburg med Bataillo-

nen til Slesvig, hvor han deltog i Kampen ved Bov og den derpaa følgende Fremrykning til Slesvig. Under Bataillonens Kamp i Bustrup den 23de April fik Mechlenburg, da han førte sit Compagni frem til Angreb, først et Strejfskud i Armen og blev senere haardt saaret i det ene Knæ af en Granatstump. Han blev bragt til Dragonhospitalet i Friederichsberg, hvor han underkastedes en Amputation. Hans Tilstand forværrede sig efter nogen Tids Forløb, og den 19de Maj udaandede han, nogle Timer forinden hans Hustru, der paa Efterretningen om hans Saars Beskaffenhed havde anmodet den fjendlige Overcommando om Tilladelse til at pleje ham, men først erholdt denne efter lang Tids Venten, ankom til Slesvig.

Bonche Bonnichsen

blev født den 24de November 1805. Faderen var Commandeuren for jydsk Regiment lette Dragoner i Randers, Oberst Bonnichsen, som faldt i Fægtingen ved Rahlstedt 1813. Sønnen optoges i September 1817 paa Landcadet-academiet, hvis forskjellige Klasser han gennemgik med Udmærkelse; i 1821 erholdt han Anciennitet som Secondlieutenant, i 1822 var han Page og gjorde Tjeneste som saadan hos den svenske Kronprinds Oscar under Dennes Ophold i Danmark det nævnte Aar. I Januar 1824 blev Bonnichsen ansat ved 1ste jydsk Infanteri-Regiment. Efter i Aaret 1830 at have gennemgaaet

en Cavaleriskole udnævntes han til Bataillonsadjutant ved Regimentet. I 1831 forfremmedes Bonnichsen til Premierlieutenant og i 1840 erholdt han Capitains Anciennitet; ved Omorganisationen af Hæren i 1842 overgik han som Compagnichef til 10de Linie-Bataillon, og i Juni 1845 benaadedes han med Dannebrogordenens Ridderkors. Ved Krigens Udbrud fulgte Bonnichsen med Bataillon en til Slesvig og deltog i Fægtningen ved Bov samt i Fremmarchen til Byen Slesvig. Under Kampen dersteds den 23de April rykkede, som i Fremstillingen omtalt, den 10de Linie-Bataillon frem paa højre Fløj af Centrum paa de vestligst liggende, kratbevoxede Bakker; den modtoges her med en heftig Tirailleurild, hvorved blandt Andre Bonnichsen blev dødeligt saaret.

Hæren tabte i ham en højt anseet og begavet Officer der saavel af Overordnede som af Kammerater og Undergivne omfattedes med de Venskabs Følelser, som Erkjendelse af hans Dygtighed i Forening med Højagtelse for hans ædle Tænkemaade naturligt maatte fremkalde, og som gjorde Budskabet om hans Død til et Sørgebudskab for en større Kreds.

Carl Frederik Ferdinand Hveberg

blev født den 17de Juni 1805 i Kjøbenhavn. Han var Søn af Oberstlieutenant Magens Hveberg fra Norge, som stod i megen Gunst hos Kong Frederik den VIte. Et Tegn paa denne Bevaagenhed blev Sønnen tildel, idet han paa Vug-

gen udnævntes til Cadet; kun 8 Aar gammel indtraadte han paa Landcadetacademiet. I December 1821 erholdt han Anciennitet som Secondlieutenant, men gjorde endnn 1 Aar Tjeneste som Page ved Hoffet, hvorpaa han blev ansat ved det i Kjøbenhavns Citadel garnisonerende Jægercorps. Kongen interesserede sig for ham og satte ham blandt Andet istand til at rejse i længere Tid i Udlandet. I Tidsrummet mellem 1826 og 1832 berejste Hveberg saaledes Frankrig og Italien. I 1832 forfremmedes han til Premierlieutenant og i 1841 til Capitain. Ved Omorganisationen af Hæren i 1842 overgik Hveberg som Compagnichef til 2det Jægercorps med Garnison i Helsingør. Ved Krigens Udbrud afgik han med Corpset til Slesvig og deltog i Fremrykningen dersteds og i Fægtningen ved Bov. I Kampen ved Slesvig var 2det Jægercorps, som det vil erindres, indviklet i den heftige Fægtning i Bustrup, hvor det af Hveberg commanderede Compagni navnlig havde en haard Kamp at bestaae ved Forsvaret af det nærmest Galgebjerg værende Terrain. Under Ledelsen af Fægtningen paa dette Punkt blev Hveberg truffen af en Gøværkugle i Tindingen; han uaaandede strax.

Hveberg ægtede i 1843 Anna Boysen, Datter af Grosserer Boysen i Kjøbenhavn; han efterlod sig 2 Børn, en Søn og en Datter.

Carl Frederik Obel,

Søn af den i 1844 afdøde Ritmester H. B. Obel, blev født den 10de October 1806 i Haderslev. Da han allerede tidligt røbede Lyst til Militairstanden, og dette stemmede med Faderens Ønske, ansøgte der om en Friplads for ham paa Landcadet-academiet. Efter at have erholdt Pladsen afrejste Obel i Vinteren 1820 til Kjøbenhavn. Efterat han havde bestaaet Afgangsexamen ved Akademiet, ansattes han fra den 1ste Januar 1827 som Secondlieutenant ved det fynske Infanteri-Regiment, ved hvilket han i 1834 forfremmedes til Premierlieutenant og i 1841 til Capitain; ved Omorganisationen i 1842 overgik Obel til 13de Linie-Bataillon. Med denne Bataillon rykkede han ved Krigens Udbrud ind i Slæsvig og deltog i Fægtningen ved Bov og den videre Fremrykning til Slæsvig By. Allerede i Begyndelsen af Kampen den 23de April beordredes Bataillonens, som det vil erindres, til den sydlige Del af Friederichsberg, og da den her trak sig ud paa Højderne N. for Bustrup Teich, hvor den strax blev beskudt af det fjendlige Artilleri, saaredes Obel dødeligt af en Granat.

Under hele sin Tjenestetid havde Obel havt Garnison i Fredericia, hvor han i Aaret 1841 indgik Ægteskab med Hansine Benedicte Brøchner, Datter af Kjøbmand Brøchner sammesteds. Ved sin elskværdige Personlighed gjorde Obel sig afholdt af Alle, med hvem han kom i Berøring. Det skal særligt bemærkes, at Kong Frederik den VIIde under sit Ophold i Fredericia og Odense som

Kronprinds viste ham megen Velvillie, der blandt Andet fandt sit Udtryk deri, at Obel ifølge Kronprindsens Ønske i 1841 beordredes til som Commandeur for Soldatesquen at følge med Linieskibet Christian den 8de til Meklenborg, da dette afhentede Kronprindsesse Caroline Charlotte Mariane.

Carl Frederik Pogwisch Stricker

blev født i Fredericia den 22de Maj 1811. Hans Fader var annecteret Artillericapitain C. C. Stricker, der imidlertid senere indtraadte i Infanteriet som Capitain i 2det jyske Infanteri-Regiment. Ved dette Regiments Forlæggelse til Kjøbenhavn i 1821 kom Strickers Familie til Hovedstaden, og han selv, der dengang altsaa var 10 Aar gammel, blev sat i Borgerdydskolen paa Christianshavn. Allerede tidligt yttrede Drengen megen Lyst til at slaae ind paa den militaire Vej, og Forældrene søgte derfor, da han var 13 Aar gammel, at faae ham ind paa Landcadetacademiet, hvor Faderen, der levede i trange Kaar, opnaaede en Plads for ham som Fricadet. I 1831 ansattes Stricker som Secondlieutenant ved 3die jyske Infanteri-Regiment i Aalborg; i 1841 forfremmedes han til Premierlieutenant. Ved Udrykningen i 1848 fulgte Stricker med 11te Linie-Bataillon, hvortil han ved Omorganisationen i 1842 var overgaaet, og deltog med samme i Fægtningen ved Bov og i Slaget ved Slesvig. Under Bataillonens Tilbagegang

over Bustrup Slugten i sidstnævnte Slag blev han saaret paa 3 Steder, nemlig i højre Arm, højre Lunge og i Underlivet; de 2 sidste Saar vare dødelige. Mod hans Ønske søgte nogle af de nærmeste af hans Undergivne at bære ham tilbage; den bløde Bund, hvorpaa Bevægelsen skete, og Fjendens heftige Ild foranledigede imidlertid, at dette Forsøg snart blev opgivet, og Stricker blev saaledes efterladt paa Engen, hvor han senere blev optagen af Preusserne og bragt til et i Hast etableret Lazareth i Bustrup. Han blev her behandlet med megen Omhu; endnu ved Midnatstid levede han, men, da Lægen atter Kl. 3 om Morgenen indfandt sig, var han død.

Stricker var middel af Højde, men stærkt bygget og overhovedet af en Skabning og Constitution, der gjorde ham særligt skikket til at opnaae legemlige Færdigheder, hvortil han ogsaa benyttede de Løjligheder, der tilbød sig; han var desuden erkjendt for at være en modig, indsigtfuld og ivrig Officer. Den Frejdighed og Livslyst, der karakteriserede ham som yngre, havde i de sidste Aar af hans Liv vejet Pladsen for en noget tungsindig og nedtrykt Stemning.

Frederik Ferdinand Rømeling

blev født i Aaret 1812 og var en Søn af den ved Prinds Christians Regiment ansatte Oberstlieutenant P. Rømeling, der som Commandeur for Regimentets 3die (annecterede)

Bataillon var stationeret paa Laaland, og som efter i Aaret 1816 at være meddelt Afsked som Oberst havde taget Ophold i Nakskov. Rømeling, der var den yngste af 4 Brødre, freqventerede først Latinskolen i Nakskov og blev i 1828 optagen paa Landcadetacademiet. Efter at have absolveret Afgangsexamen ved samme ansattes han fra den 1ste Marts 1834 som Secondlieutenant ved det 3die jydsk Infanteri-Regiment i Aalborg. I 1841 avancerede han til Premierlieutenant og overgik ved Omorganisationen i 1842 til den 11te Linie-Bataillon. Med denne fulgte han ved Krigens Udbrud til Slesvig og deltog i Fægtningen ved Bov og den derpaa følgende Fremrykning til Slesvig By. Under Bataillonens Kamp den 23de April Ø. for Bustrup Slugten saaredes Rømeling dødeligt og maatte ved Retraiten efterlades i Fjendens Hænder.

Rømeling indgik i 1845 Ægteskab med Elise Lund, Datter af Kammerraad, Toldcontrolleur Lund; han efterlod sig 2 Sønner.

William Tronier,

Søn af Cancellisecretair G. C. Tronier, blev født den 24de Februar 1816 i Kjøbenhavn. Paa Kronborg, hvor Faderen var ansat som Materialskriver, tilbragte han sine Drengesaar, og her blev daværende Premierlieutenant E. H. Thestrups Opmærksomhed henledet paa ham og paa de gode Evner, hvormed han var begavet. Thestrup, der jevnligt

kom i Huset hos Faderen, paatog sig at undervise ham, og den Godhed, han havde fattet for Drengen, gik senere over til et trofast Venskab, som han bevarede for ham til hans Død. I December 1829 blev Tronier antagen som Volontair ved Artillericadet - Institutet; da dette kort efter gik ind, søgte han at blive optagen paa Landcadet-academiet, hvad der dog først skete i Maj 1832. Han gjennemgik alle Klasserne her og blev i Maj 1837 ansat som Secondlieutenant ved det fyenske Infanteri-Regiment, men overgik strax efter ved Bytte til Kongens Regiment. Ved Omorganisationen i 1842 overgik Tronier til 5te Linie-Bataillon, dog kun for i Juli samme Aar ved sit Avancement til Premierlieutenant at blive forsat til 10de Linie-Bataillon, hvorved han kom til at tjene i Bataillon med sin tidligere Lærer, daværende Capitain Thestrup. Denne søgte at formaae Tronier til at arbejde paa at kunne indtræde i et af de specielle Corpser, men Denne var netop dengang stærkt beskjæftiget med Arbejder under Comiteen for den nye Matrikels Indførelse, og Tiden gik hen hermed ligesom ogsaa med Arbejder for Ingenieurcorpset og senere, dog kun i kort Tid, for Boghandler Steen, for hvem han udførte noget Oversættelses - Arbejde.

Skjendt Tronier blev stærkt greben af den almindelige Begejstring ved Krigens Udbrud, synes dog alt dengang en Anelse om hvad der forestod, at have paatrængt sig ham, da han med 10de Linie-Bataillon afgik fra Kjøbenhavn til Slesvig. „De fleste af os vende ikke tilbage, vi ere selv paa langt Hold for kjendelige“, vare de sidste Ord, han henvendte til sin Broder, da Denne tog Afsked med

ham. — I Kampen ved Slesvig blev Tronier haardt saaret og faldt i Fjendens Hænder; han blev bragt til Slesvig, hvor han udaandede den 1ste Maj.

Tronier var, som alt berørt, begavet med overordenlig gode Evner; navnlig havde han alt som Dreng en sjelden Hukommelse, og denne i Forening med en hurtig Opfattelse lettede ham hans Arbejder meget og gjorde det muligt for ham at optræde hjælpende og vejledende for sine Kammerater. Han var i høj Grad arbejdsom og holdt strengt paa, at den Del af Dagen, der af ham var bestemt til Arbejde, blev anvendt dertil; men naar denne Tid var tilende, kunde han af Hjertens Lyst deltage i ungdommelige Fornøjelser. Denne Omstændighed, der i Forbindelse med hans ædle Tænkemaade vandt ham saavel ældre og alvorligere tænkende som yngre, mere livslystne og Adspredelser søgende Kammeraters Sympathi, skaffede Tronier mange Venner blandt hans Standsfæller, som med hans nærmeste Slægt beklagede hans tidlige Bortgang.

Frederik Harald Balduin Høyer,

Søn af Controlleuren ved det militaire Bageri i Citadellet Frederikshavn, blev født i Kjøbenhavn den 31te Marts 1822. Den 1ste April 1834 blev han optagen i Landcadetacademiets yngste Klasse. Han viste sig tidligt som et opvakt og vel begavet Menneske, der ved sit livlige, muntre Sind gjorde sig afholdt af Alle, med hvem han kom i Berøring. Den 1ste December

1838 erholdt han Anciennetet som Officer, men gjorde endnu i 2 Aar Pagetjeneste, saa at han først i November 1840 afgik som Secondlieutenant til det 3die jydsk Infanteri-Regiment i Aalborg. Ved Omorganisationen i 1842 overgik Høyer til 11te Linie-Bataillon, ved hvilken han efter sit eget Ønske forblev, selv efterat han i 1847 var bleven udnævnt til Premierlieutenant, ved hvilken Lejlighed det egenlig var Bestemmelsen, at han skulde forsættes til 4de Linie-Bataillon. Høyers Ønske om at forblive i Aalborg var navnlig begrundet i, at han var bleven forlovet med en Datter af den tidligere Borgmester dersteds, Justitsraad Schmidt. Med 11te Linie-Bataillon fulgte Høyer ved Krigens Udbrud til Slesvig og deltog i Affairen ved Bov samt i Bataillonens Attaque over Bustrup Slugten. Under denne Kamp blev han dødeligt saaret i Hovedet og maatte ved den illsomme Retraite over Slugten efterlades, saaledes at hans Lig faldt i Fjendens Hænder. Om dette er ingen senere Oplysning tilvejebragt, men det maa ansees for sandsynligt, at det maa have været mellem de 3 ubekjendte Officerers Lig, som Preusserne skulle have begravet med militair Honneur paa Hadeby Kirkegaard.

Niels Johannes Lund

blev født i Kjøbenhavn den 2den Marts 1820. Han indtraadte paa Landcadetacademiet i 1839, erholdt Anciennetet som Officer den 1ste November 1841 og afgik Aaret

efter fra Academiet som Secondlieutenant. Strax efter tog han Adgangsexamen til den kongelige, militaire Højskole og studerede ved samme i 6 Maanedor, da han paa Grund af en Nervefeber blev nødsaget til at opgive Studierne. Han søgte da om Tilladelse til at forlade Højskolen og samtidigt om Forsættelse til en Afdeling i Provindserne. Paa denne Maade kom Lund til 3die Jægercorps, hvorved han forblev til sin Død. Med Jægercorpset afmarcherede Lund ved Krigens Udbrud til Slesvig, hvor han deltog i Fremrykningen og Fægtningen ved Bov samt i Slaget ved Slesvig. Under Jægercorpsets Fremrykning fra Bustrup blev Lund, der gjorde Tjeneste ved 4de Compagni, idet han førte sin Deling frem over Engen S. Ø. for den nævnte By, dødeligt truffen; dog levede han endnu, da Preusserne kort efter rykkede frem over det Sted, hvor han var falden. En preussisk Officer kom hen til ham, hjalp ham tilrette og gav ham en Lædskedrik; Lund havde da endnu Kraft nok til at afrive sin ene Epaulet, som han gav Officeren som et Erkjendtlighedsbevis, men i det Samme faldt han tilbage og var død. Om Aftenen blev hans Lig, der da var aldeles udplyndret, indbragt til Slesvig, hvor det senere blev jordet.

Lund var et begavet Menneske med megen Interesse og stort Anlæg for praktisk Virksomhed. Med en sjelden Samvitighedensfuldhed i sin Tjeneste og Eyne navnlig til at instruere og øve sine Undergivne forbandt han den Gave, at kunne vinde Alles Hengivenhed, som kom i Berøring med ham, og som ikke kunde Andet end tiltrækkes af hans djærve Væsen, ærlige og aabne Charakter, Omgjængelighed og Trofasthed mod dem, til hvem han havde sluttet sig. Hans Dyg-

tighed og Brugbarhed i Tjenesten bevirkede, at man i Afdelingen anvendte ham i Tillidsposter, der ellers i Regelen kun betroedes langt ældre Officerer. Af Natur var Lund livlig og munter, og skjøndt han i de senere Aar af sit Liv bevarede denne Livlighed, naar han var samlet med Flere, saa syntes en Forudelse om hvad der forestod, ofte at have fremkaldt en dyb Melancholi hos ham, ligesom han ogsaa drog i Felten med Overbevisningen om, at han ikke mere skulde vende tilbage. Lund var altid beskjæftiget, og da han var fingernem og holdt meget af Søn og Sejlads, beskjæftigede han sig i sine ledige Timer ofte med Arbejder, der vidnede om denne hans Tilbøjelighed. I den sidste Tid før sin Afrejse fra Nyborg havde han saaledes rigget en Model til et Fregatskib med en Nøjagtighed, der tildrog sig Kyndiges Beundring. Da han forlod denne sin Yndlingsbeskjæftigelse, hejsede han Sørgøflag paa Skibet, og saaledes forefandtes det, da man efter hans Dod undersøgte hans Efterladenskaber.

Ludvig Blom

blev født i Kjøbenhavn den 3die Marts 1829; hans Fader var afdøde Commandeur i Sæetaten, Emanuel Blom. Han ned først Undervisning i Efterslægstens Realskole og dernæst privat Undervisning for efter eget Ønske at kunne indstille sig til Examen til Landcadetacademiets Afgangsklasse. Efter i 1846 at have bestaaet denne

Examen gjennemgik Blom Academiets Afgangsklasse, udnævntes den 1ste November 1847 til Secondlieutenant og ansattes ved 10de Linie - Bataillon. Efter at have gjort nogle Maaneders Tjeneste ved Bataillonon erholdt han Permission for at forberede sig til Adgangsexamen ved den kongelige, militaire Højskole; men ved Krigens Udbrud meldte han sig atter til Tjeneste ved Bataillonon, med hvilken han deltog i Feltogets Begyndelse. Under Bataillonens Kamp paa de kratbevoxede Bakker V. for Slesvig søgte Blom at faae sit Peloton frem til et Hegn, hvorfra de ligeoverfor værende, preussiske Tirailleurs Kjæde kunde enfileres. For at opmuntre Folkene ved sit Exempel gik han selv frem foran dem, men kun faa af dem fulgte ham i den heftige Ild, saa at han snart atter maatte forlade den fremskudte Stilling; paa Tilbagevejen blev han ramt af en Geværkugle i det ene Laar. Han blev baaret tilbage til Ziegelei og derfra kjert til Flensborg paa en Bondevogn, hvorpaa alt flere Saarede vare anbragte, og hvor han blev placeret i en for hans Saar yderst ubeqvem Stilling, der foregedede det Smertefulde ved den langvarige Transport. Fra Flensborg transporteredes han søværts til Als, hvor han indlagdes paa Lazarethet paa Augustenborg. Undersøgelsen af hans nu stærkt opsvulmede Ben var yderst vanskelig, og man troede efter denne Undersøgelse at maatte antage, at Kuglen var falden ud. Senere kom Lægerne imidlertid til Erkjendelse om, at dette ikke var Tilfældet, og i Løbet af flere Maaneder foretoges der nu 14 forskjellige Operationer for at fjerne Kuglen, der var trængt lige ind til Benet. Endelig lykkedes det at faae Blyet ud, desværre

dog ikke uden tillige at beskadige Benet. Den paafølgende Suppuration kunde Bloms ved det lange Sygeleje og af stærk Feber haardt medtagne Legeme ikke udholde. Efter 7 Maaneders Lidelser udaandede han i November 1848 paa Garnisonshospitalet i Kjøbenhavn, hvortil han var bleven bragt.

Skjendt Blom blev bortreven i en Alder af kun 19 Aar, havde han ved sin Optræden som Officer erhvervet sig sine Foresattes Agtelse og Tillid; hans elskværdige Charakter gjorde ham afholdt af hans Kammerater og Undergivne, og under hans lange og smertefulde Sygeleje vakte han sine Omgivelsers Beundring over den Kraft, hvormed han bar sine Lidelser, og den Ro, hvormed han gik Døden imøde.

Jacob Hansen Styrup

blev født den 29de September 1792 paa en Gaard i det østlige Jylland. Faderen, Andreas Hauch Styrup, var Hofjunker og Cavaler hos Enkehertuginde Lovisa Augusta af Augustenborg. Som Dreng kom han til Kjøbenhavn, hvor han af sin Slægtning, Overkammerherre Hauch, Overhofmarskalk hos Kong Frederik den VIte, blev anbragt paa Landcadetacademiet; i Hauchs Hus fandt han et venligt og kjærkomment Tilhold. Efter at have gennemgaaet Academiets forskjellige Klasser maatte Styrup endnu forblive til Tjeneste derved, da han var for lille af Væxt til at

kunne indtræde i Hæren. Ved sin Afgang fra Academiet blev Styrup i Aaret 1808 udnævnt til Fændrik og samme Aar til Lieutenant, og som saadan blev han ansat i norske Livregiment, hvorved han dog kun forblev til 1815, da han, som i Aaret 1813 var avanceret til Premjerlieutenant, søgte om at komme til Tjeneste ved de Tropper, som Danmark sendte til Frankrig, og som en Følge heraf erholdt Ansættelse ved 2det jydsk Infanteri-Regiment. Efter 3 Aars Forløb vendte Styrup tilbage til Danmark, hvor han blev ansat som Adjutant hos Prindsen af Hessen-Philipsthal, hos hvem han stod i høj Gunst. I Aaret 1825 udnævntes han til Capitain, i 1840 fik han Majors Anciennetet. Ved Omorganisationen i Aaret 1842 overgik Styrup som Major til 2det Jægercorps, der havde Garnison i Helsingør, hvor han forblev indtil Krigens Udbrud i 1848, da han erholdt Commandoen over 2det Jægercorps og kort efter udnævntes til Oberstlieutenant. Med Corpset afgik Styrup til Slesvig, hvor han deltog i Fremrykningen mod Bov og Slesvig og derpaa efter Slaget ved sidstnævnte By i Retraiten, paa hvilken Corpset, som det er seet, indtog Arrieregarde-Stillingen ved Oversø. Under Kampen mod den forfølgende Fjende i Engpartiet N. for denne By blev Styrup saaret i det ene Knæ og strax efter truffen af en Kugle i Hovedet, hvilket Saar øjeblikkeligt medførte Døden.

Styrup var af et meget livligt Temperament; hans retskafne Charakter og ligefremme og omgængelige Natur skaffede ham mange Venner og aabnede ham i en yngre Alder Adgang til en stor Del af Hovedstadens bedste Huse. Han besad et ikke ringe Sprogtalent og havde

saaledes, navnlig ved sit 3aarige Ophold i Frankrig, erhvervet sig neje Kjendskab til det franske Sprog.

Paa Dronning Caroline Amalies Fødselsdag den 28de Juni 1845 var Styrup bleven udnævnt til Ridder af Dannebrog.

Ernst Heinrich Thestrup

blev født den 1ste Februar 1799 i Nestved, hvor hans Fader, daværende Ritmester Schack Thestrup ved det sjællandske Rytter-Regiment, havde Garnison. Sin Barndom tilbragte han dels i Hjemmet, dels hos en Slægtning, Pastor Hee i Skjælby, hvor han tillige nød Undervisning. Den 3die August 1808, altsaa kun 9 $\frac{1}{2}$ Aar gammel, udnævntes han til Landcadet og indtraadte strax efter paa Academiet. Han viste sig her som et godt begavet og meget flittigt Menneske, gjennemgik med Lethed alle Academiets Klasser, tog i Slutningen af 1812 Officersexamen og udnævntes derpaa, altsaa knap 14 Aar gammel, til Secondlieutenant à la suite ved Kronens Regiment. Paa Grund af sin unge Alder og ringe legemlige Udvikling maatte han dog forblive 3 Aar endnu paa Academiet dels som Page, dels som Cadetunderofficer. Først $\frac{1}{4}$ Aar efter at have modtaget sin Udnævnelse til Officer blev Thestrup confirmeret. Endelig afgik han i Januar 1816 til Tjeneste ved Kronens Regiment i Helsingør, hvorved han i 1821 forfremmedes til Premierlieutenant og i April 1831 erholdt Capitains Anciennetet; ved Omorganisationen i 1842 ud-

nævntes han til Compagnichef ved 10de Linie-Bataillon. I sidstnævnte Egenskab fulgte han Bataillonens ved dennes Afmarche fra Kjøbenhavn i 1848 og deltog i Kampene ved Bov og ved Slesvig. Efter sidstnævnte Affaire fik Thestrup midlertidigt Commandoen over Bataillonens, da Major Ræder var bleven saaret. Ved det Avancement i Hæren, som faldt i Maj Maaned, blev Thestrup sprungen forbi af en Undermand i samme Bataillon, Capitain Bentzen, der udnævntes til Major, og hvem Commandoen over Bataillonens blev overdragen netop umiddelbart før Udrykningen til Fægtningen den 28de Maj. Denne sidste, iøvrigt vistnok tilfældige Omstændighed foregode i høj Grad det for Thestrup Krænkende i at maatte afgive den Commando, han i henved et Par Maaneder havde ført, til en Eftermand i samme Afdeling; og Følelsen deraf var saameget bittere for ham, som han var en meget paa-passende og samvittighedsfuld, af sine Foresatte, navnlig af General Schleppegrell, højt skattet Officer. Den bittere Følelse skulde dog snart i Overensstemmelse med Thestrups hele Charakter vige Pladsen for Følelsen af hans Pligter som Soldat, idet han under Fægtningen med en sjelden Kjækhed og Dødsforagt førte Bataillonens samtlige Skytter frem til Angreb mod den fjendlige, højre Fløj. Fra et Dige, hvorpaa han under Fremrykningen var sprungen op, for at hans Folk bedre kunde see ham, tilraabte han dem: „Det er bravt Kammerater.“ Disse Ord bleve hans sidste; thi i samme Øjeblik faldt han, ramt af en Kugle i Brystet. Den norske Frivillige, Baron Levenskjold, som befandt sig i Nærheden, ilede til, sagde ham nogle venlige Ord, der

fremkaldte et Tilfredshedssmil paa hans Læber, og faa Øjeblikke efter havde han udaandet.

Thestrups Fald fremkaldte Sorg ikke blot i hans nærmeste Kreds, hvor han blev savnet som en kjærlig Søn og Broder, men ogsaa blandt hans Jevnlige, der i ham tabte en trofast Ven og en brav Kammerat, hvis gode Begavelse og hæderlige Charakter droge Mange til ham. Han døde ngift, men efterlod en Adoptivdatter, som bærer hans Navn.

Georg Julius Hauch Bentzen

blev født den 18de October 1806 i Helsingør; hans Fader var Justitsraad C. F. Bentzen, tidligere Toldforvalter i Viborg. I Aaret 1821 indtraadte han paa Landcadetacademiet, hvis samtlige Klasser han gjennemgik med Udmærkelse, og hvorfra han i December 1824 afgik som Secondlieutenant og ansattes ved Kongens Regiment. I 1832 avancerede han til Premierlieutenant, og i 1841 erholdt han Capitains Anciennetet. Ved Omorganisationen af Hæren i 1842 overgik Bentzen som Capitain og Compagnichef til 1ste Linie-Bataillon. Ved Krigens Udbrud i 1848 befandt Bentzen sig paa Garnisonshospitalet i Kjøbenhavn paa Grund af en ondartet Kjertelsvulst ved Halsen. Han blev saaledes nødt til at forblive der ved Bataillonens Afmarche til Slesvig, hvad der faldt ham som ivrig og nidkjer Officer meget haardt. Heller ikke lod han sig holde noget Øjeblik længere til-

bage end absolut nødvendigt. Endnu ikke fuldstændigt helbredet og mod Lægens Raad meldte han sig atter til Tjeneste ved sin Afdeling og kom tidnok til at tage hæderlig Del i Slaget ved Slesvig og Fægtningen i Sundeved den 28de Maj. I sidstnævnte Kamp blev Bentzen haardt saaret i det ene Skulderled; han bragtes til Lazarethet paa Augustenborg, hvor han blev underkastet en meget vanskelig Amputation. Hans Tilstand var imidlertid strax haables, og han udaandede alt den følgende Dag.

Hagbarth Collstrup,

Søn af Grosserer, Tommerhandler Lauritz Collstrup, blev født i Kjøbenhavn den 29de Maj 1817. Fra Barndommen af bestemt for Handelen, blev han sat i Efterslægtsselskabets Realskole og betraadte efter sin Confirmation den ham bestemte Livsvej. Han forlod dog atter denne efter nogle Aars Forløb paa Grund af sin uimodstaaelige Tilbøjelighed for Militairstanden. I Maj 1837 indtraadte han i Landcadetacademiets øverste Klasse, udnævntes Aaret efter til Secondlieutenant i Infanteriet og ansattes ved 2det jydsk Infanteri-Regiment. Samme Aar indstillede han sig til Adgangsexamen ved den kongelige, militaire Højskole, hvorfra han i Aaret 1842 afgik som Premierlieutenant i Artilleriet og erholdt Ansættelse i Kjøbenhavn. Ved Krigens Udbrud i Aaret 1848 var Collstrup ansat som Adjudant ved Tøjetaten. Nogle Maaneder forinden, i December 1847, havde

han ægtet en Datter af Agent Smith i Holbæk, men trods sine lykkelige Familieforhold, og skjøndt han i ovennævnte Stilling ved Tøjetaten havde rig Lejlighed til at virke til Gavn for Hæren, fandt han sig kun ugjerne i at være udelukket fra activ Deltagelse i Kampen for Fødelandet. Det var derfor med inderlig Glæde, at han i Slutningen af Maj Maaned modtog Efterretningen om, at han var bleven forsat fra Tøjetaten og bestemt til at være Adjudant hos den til højstcommanderende Artilleriofficer paa Als udsete Major Lüttichau. Med Denne ankom han til Sønderborg den 28de Maj om Morgenen og fik saaledes strax sit Ønske om at deltage i Kampen opfyldt, idet faa Timer efter Udrykningen til Sundeved blev befalet. Hans Deltagelse i Kampen skulde dog kun blive kort. Interessen for hans specielle Vaaben og Fægtningens Gang førte ham som Tilskuer til 3die Batteri (Jessen) under dettes haarde Kamp mod de fjendlige Batterier paa Højderne ved Nybøl Mølle, og her blev han dræbt af en Granat.

Med en ridderlig Charakter forbandt Collstrup en levende Interesse for den Stand, han havde viet sine Kræfter. Hæren tabte i ham en dygtig Officer, og Fædrelandet en kjæk og for dets Vel og Hæder varmt førende Forsvarer.

Otto Ludvig Munthe-Morgenstjerne

blev født den 9de Juli 1792 paa Gammelgaard paa Laaland, som ejedes af hans Fader, Stiftsamtmand, Kammerherre

Morgenstjerne. Drengen yttrede alt tidligt Lyst til Militairstanden, hvorfor han blev sat i Huset hos sin Svoger, daværende Ritmester Høegh-Guldberg, for at erholde den fornødne Forberedelse, hvornæst han blev ansat som Fricorporal ved det militaire Institut. I 1807 udnævntes Morgenstjerne til Secondlieutenant uden Anciennetet, forrettede Tjeneste i Hovedstaden under Bombardementet og erholdt Anciennetet som Officer den 1ste Juni 1809 efter at have taget Officersexamen. Han blev først ansat ved Ewalds Jægercorps, derefter ved Kronens Regiment og senere ved 3die jydsk Infanteri-Regiment, med hvilket han som Premierlieutenant, hvortil han udnævntes i 1812, deltog i Fægtningerne ved Bornhöved og Sehested 1813. Morgenstjerne deltog i Expeditionen til Frankrig og opholdt sig i 1816 i Bouchain, hvor han gjorde Bekjendtskab med Schleppegrell og med Denne sluttede et inderligt Venskab, som bevarede til det Sidste. Efter Tilbagekomsten fra Frankrig havde Morgenstjerne Garnison i Kjøbenhavn indtil 1820 og fra 1820—1842 i Aalborg. I 1823 avancerede han til Capitain, i 1837 blev han Compagnichef, fik Majors Anciennetet i 1839 og kom i Numer som Major 1842 ved Omorganisationen af Hæren, ved hvilken Lejlighed han blev ansat ved 10de Linie-Bataillon. I 1847 udnævntes Morgenstjerne til Oberstlieutenant og Chef for 12te Linie-Bataillon, der havde Garnison i Fredericia. Det var i denne Egenskab, at han deltog i Feltoget 1848, hvor Bataillon, der bestod af Slesvigere, netop af denne Grund af General Hedemann blev tildelt Avantgarden. Under denne Tjeneste ligesom ogsaa i Kampene ved Bov og Slesvig erhvervede Morgenstjerne

sig Anerkjendelse som en omsigtsfuld og tapper Afdelingsfører. Senere underlagdes Bataillon, som det vil erindres, 3die Infanteri-Brigade og deltog med samme i Fægtningerne i Sundeved, den 28de Maj og den 5te Juni; under Bataillonens Kamp sidstnævnte Dag Ø. for Befel Kobbel blev Morgenstjerne dødeligt saaret, efterat han forinden havde havt rig Lejlighed til atter at vise den Tapperhed og Aandsnærværelse og det rolige Overblik, som han i særlig høj Grad var i Besiddelse af. Disse Egenskaber i Forbindelse med hans flersidige Dannelse, fordringsfri Væsen, Sandhedskjærlighed og Sjælsadel gjorde Budskabet om hans Død til et Sørgebudskab ikke blot for hans Slægt, men for en større Kreds af Mænd i Hæren, der havde lært at agte og paaskjønne hans Værd.

Morgenstjerne giftede sig i 1837 med sin Niece, Frederique de Schouboe, Datter af Statsraad de Schouboe i Norge, og havde med hende en Søn.

Niels Rothenborg Muus

blev født den 8de September 1827 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Krigsraad L. F. Muus, var Lærer ved Landcadet-academiet. Sønnen nød Undervisning i Hjemmet indtil sit 13de Aar, da han blev optagen paa nævnte Academi som Cadet, hvortil han alt tidligt, nærmest foranlediget ved Faderens Stilling, var bleven indskrevet. Muus, der var flittig og godt begavet, absolverede Officersexamen i 1845,

men maatte paa Grund af sin ringe Udvikling i legemlig Henseende forblive ved Akademiet som Repetent i 2 Aar. Den 1ste November 1847 afgik han først som Secondlieutenant til Tjeneste ved 4de Linie - Bataillon. Strax efter denne sin Ansættelse erholdt Muus Tilladelse til at fremstille sig til den forestaaende Adgangsexamen ved den kongelige, militaire Højskole; men Begivenhederne i Foraaret 1848 henledede snart hans som Alles Tanker udelukkende paa den forestaaende Kamp. Med 4de Linie-Bataillon, ved hvis 1ste Compagni Muus var ansat, afgik han fra Kjøbenhavn og deltog med Bataillonens i Fægtningerne ved Bov, ved Slesvig og i Sundved. Ved den sidste, offensive Bevægelse fra vor Side den 5te Juni om Aftenen var Muus med sit Peloton kommen i Tæten af en af de mod Dybbøl By førte Stormcolonner, der iøvrigt var dannet af Bataillonens 2det Compagni under Capitain Dau. Under Stormløbet blev han truffen af en Kugle i Hovedet, og endnu forinden Ambulancesoldaterne kom tilstede, havde han udaandet. Det Smil, der spillede om hans Læber i Døden, vidnede om det frejdige Sind, hvormed han deltog i Kampen for sit Fødeland.

Gustav Lorens Sommelius

blev født i 1817. Han udnævntes til Underlieutenant i Elfsborgs Regiment i Juli 1834 og tiltraadte samme Aar denne sin Tjeneste. Da Krigen 1848 udbrød, var Sommelius, der alt

tidligere .havde taget sin Afsked af den svenske Krigstjeneste, netop vendt tilbage fra en Udenlandsrejse. Hans Interesse for den danske Sag i Forening med hans Tilbøjelighed for det Urolige og Farefulde drog ham da til Danmark, hvor han ansattes til Tjeneste ved 5te Linie-Bataillon og med samme deltog i Fægtningerne i Sundeved, den 28de Maj og den 5te Juni. Henimod Slutningen af Kampen sidstnævnte Dag under vore Troppers Angreb paa Dybbøl blev Sommélius, idet han med Kjækhed forte sine Folk frem mod et af Fjenden besat Hegn i Midten af Byen, dødeligt saaret i Hovedet; under Transporten til Lazarethet udaandede han.

Sommélius's hele Udvikling ligesom ogsaa hans Aandsretning var af en højst egen Natur, og hans Liv og Personlighed bare tydelige Spor deraf i den Uro og Mangel paa Ligevægt, der karakteriserede dem. Hans store, naturlige Begavelse var ikke bleven plejet paa tilbørlig Maade, idet den kun støttedes af en halv og fragmentarisk Dannelse, og den Digtning, hvori den søgte og fandt sit Udtryk, savnede derfor Ligevægt og Harmoni samtidigt med, at den bar Vidnesbyrd om den kraftige Aands Uro og dens Higen efter at søge en Tumleplads i fantastiske Extremer.

Danmark vil med Taknemmelighed mindes, at han hengav sit Liv i Kampen for dets Sag.

Knud Otto Erik, Friherre af Leyonhufvud

blev født den 27de April 1823 i Byen Gefle; hans Fader var Oberst C. G. Friherre af Leyonhufvud, som med Hæder havde deltaget i Krigen i Tydskland i 1813—14, og som blev ansat ved Helsinge-Regimentet. I Helsingland, hvorhen hans Forældre begave sig, da han var 2 Aar gammel, henlevede han sin Barndom, modtog derpaa Undervisning i Gefle og studerede senere i Upsala, ved hvis Universitet han tog Examen som Student i 1840. Det paafølgende Aar gjennemgik Leyonhufvud et militairt Cursus i Stokholm hos Oberstlieutenant Hazelius, der forestod Militarskolen dersteds, og tog derpaa Officersexamen, hvornæst han udnævntes til Underlieutenant ved Helsinge-Regimentet; 1847 forfremmedes han til Andrelieutenant. Da Krigen udbrød i 1848, var Leyonhufvud mellem de Første, der indtraadte i dansk Tjeneste; han ansattes ved 2den Linie-Bataillon. Den 5te Juni havde Bataillonens Post paa Dybbølstillingens højre Fløj, hvor den medvirkede til at forhindre den fjendlige Fremrykning ad Aabenraa Vejen. Da der, efterat Fægtningen i længere Tid havde været staaende, blev grebet Offensiven, og Leyonhufvud med sin sædvanlige Uforsagthed førte sine Folk frem til Angreb, blev han truffen af 3 Kugler, hvoraf de 2 saarede ham dødeligt. Han tabte strax Bevidstheden og udaandede faa Øjeblikke efter.

Leyonhufvud var saavel i sit Fødeland som iblandt dem, der hos os lærte ham at kjende, skattet paa Grund af sin ædle Charakter og sit ridderlige Sind, hvori

Kjækhed og Omsigt i Farens Stund vare blandede med en sjelden Blidhed. Med varm Interesse omfattede han Danmarks Sag, og de Beviser paa Velvillie og Agtelse, som han modtog fra dem, med hvem han her kom i Berøring, bevirkede, at han befandt sig vel og tilfreds i de ham nye Omgivelser. Hans Fald fremkaldte stor Sorg ikke blot i hans Familiekrede, hvortil han var knyttet med de stærkeste Kjærlighedens Baand, men ogsaa blandt hans Kammerater i den danske Hær.

Paa Ulkebøl Kirkegaard udsøgttes der en venlig Plads til Hvilested for hans jordiske Levninger, og et smukt Mindesmærke gjenkalder her i Erindringen den tapre Krigers Daad og den Hengivenhed, hans Kammerater have nærret for ham.

Leopold Herman Severin Løvenskjold

blev født den 31te Marts 1813 paa Fossum Jernværk; han var den yngste Søn af daværende Amtmand i Bratsberg Amt, senere Rigsstatholder i Norge, Severin Løvenskjold. Sønnen blev i sit 12te Aar indsat i Søcadetinstytutet i Frederiksværn, hvor han vel i Begyndelsen gjorde gode Fremskridt, men som han dog atter forlod i 1831 paa Grund af sit fra Barndommen af svage Helbred og sin Utilbøjelighed for Søen. I de følgende Aar forberedtes han til Universitetet, en Retning, han dog atter opgav for Landvæsenet, i hvilken sidste Anledning han i flere Aar

opholdt sig ved Landboskoler i Udlandet. Efter derpaa at have tilbragt nogle Aar i Norge begav han sig i 1845 til Danmark, og i Vinteren 1847—48 opholdt han sig i Kjøbenhavn. Løvenskjold blev ved Oprørets Udbrud ifølge sin hele Charakter naturligt ledet til med Fyrighed og Begejstring at omfatte den danske Sag, og denne Følelse bevægede ham ogsaa til ved Krigens Udbrud at henvende sig til den danske Regering med Forlangende om at maatte indtræde i Hæren; da dette paa Grund af, at han var en Udlænding, blev ham nægtet, overvandt han denne Vanskelighed ved at tilkjøbe sig en fast Ejendom i Kjøbenhavn. Løvenskjold indtraadte derpaa som Menig ved 10de Linie-Bataillon, med hvilken han afgik til Slesvig, hvor han deltog i Fægtningen ved Bov og Slaget ved Slesvig; navnlig i sidstnævnte Kamp fik Løvenskjold Lejlighed til at vise sig som en kjæk og djærv Soldat, blandt de Første, naar det gik fremad, og blandt de Sidste, naar det gik tilbage. Efterat Hæren var kommen tilbage til Als, benyttede Løvenskjold den der forhaandenværende, factiske Vaabenhvile til et Besøg i Norge, hvor han ved sin Nærværelse forøgede den allerede hos den norske Ungdom gjærende Lyst til personlig Deltagelse i Kampen. Endel unge Nordmænd fulgte med ham tilbage til Danmark, hvor han atter indtraadte ved sin Bataillon; den 24de Maj udnævntes Løvenskjold til Secondlieutenant i den danske Hær, og som saadan deltog han med Hæder i Fægtningen den 28de Maj. Her som ved tidligere Lejligheder var han stedse der, hvor Faren var størst, og viste stor Uforsigtighed med Hensyn til at udsætte sin Person. Den 5te Juni stod 10de Linie-Bataillon, som det vil erin-

dres, i Reserve i Stenderup, hvorfra den beordredes frem til Understøttelse for de angrebne Forposter. Skjendt Bataillon en snart efter atter blev beordret tilbage til Stenderup, forblev endel af et frempousseret Compagni, der var blevet indviklet i de retirerende Forposters Kamp, i 1ste Linie, og ved denne Del befandt Løvenskjold sig. Kjæden blev beordret tilbage, men Løvenskjold, der med sin sædvanlige Fyrighed deltog i Kampen, vilde ikke strax opgive den efter hans Formening gunstige Stilling. Kort efter blev han ramt af en Goværkugle i Underlivet; han søgte endnu at holde sig oprejst, men efter nogle Øjeblikkes Forløb søgnede han om. En af hans Folk vilde forblive hos ham, men Løvenskjold bod ham at ile tilbage og blev saaledes liggende bag et Hogn, hvor han kort efter blev funden af de fremrykkende, hannoveranske Tropper; en hannoveransk Capitain tog sig af ham, og efter at være forbunden af en tysk Læge transporteredes han først til Graasten og senere til Flensborg, hvor han indlagdes paa et Lazareth. Transporten tildels paa yderst ubeqvemme Vogne havde forøget Løvenskjolds Lidelser; om sin Tilstands Haableshed nærde han selv ingen Tvivl og udtalte for flere Tilstedeværende, at han følte Døden nærme sig, og tillige det Onske, at en af hans Brødre, der netop havde besøgt ham paa Als, maatte blive tilstedet Adgang til ham for at pleje ham. Dette Ønske naaede dog den paagjældende Broder for sent, til at det kunde opfyldes; den 11te Juni udaandede Løvenskjold, der, skjendt mat og stærkt lidende i sine sidste Øjeblikke, havde følt en levende Glæde, da Efterretningen om Udfaldet af Fægtningen den 5te Juni naaede til ham gjen-

nem en Privatmand, der besøgte ham paa Lazarethet. Hans Lig bisattes i Flensborg, men førtes derfra til Sønderborg, hvor det udleveredes den 4de Juli. Den paafølgende Dag nedsænkedes det med stor Højtidelighed og under almindelig Deltagelse ved Siden af de andre den 5te Juni Faldnes.

Løvenskjold var Soldat i Ordets smukkeste Betydning. Med en sjelden Kjækhed og Udholdenhed forenede han Begejstring og fuldstændig Hengivelse for den Sag, hvorfor han kjæmpede. Ved sin beskedne, fordringsfri Optreden vandt han de Foresattes som Soldaternes Venskab, og Alle, som vare komne i Berøring med denne unge, fyrige og ædle Personlighed, delte af Hjertet Sorgen over hans tidlige Bortgang med den store Kreds af Frænder og Venner i hans Fødeland.

Ende paa 1ste Del.

Tryk fejl.

Side.		
1032	Corpus	8de L. f. n. Sidste, under, læs: Sidste under.
1033	—	15de L. f. o. intet, læs: Intet.
1035	—	9de L. f. o. til-, læs: tilbage.
1035	—	17de L. f. o. Adjutant, læs: Adjutant.
1037	—	2den L. f. n. Underofficerer og, læs: Underofficerer, og.
1039	—	6te L. f. o. Kant, læs: Udkant.
1053	—	14de L. f. o. noget, læs: Noget.
1060	—	18de L. f. o. større fjendlig, læs: større, fjendlig.
1088	—	8de L. f. n. havde Kl. c. 10 om Formiddagen, læs: Kl. c. 10 om Formiddagen havde.
1090	—	1ste L. f. o. forberedte store, læs: forberedte, store.
1091	Marginal	3die L. f. o. beskyder, læs: beskydes.
1091	Corpus	6te L. f. n. Stilfing, læs: Stilling.
1095	—	17de og 16de L. f. n. Fløj læs: Fløj, og, og.
1096	—	2den L. f. o. Sundeved for, læs: Sundeved, for.
1097	—	6te L. f. o. Graasteen og, læs: Graasten, og.
1097	—	12te L. f. o. Schnehen tog, læs: Schnehen, tog.
1099	—	11te L. f. n. samtidigt, læs: tillige.
1118	—	15de og 14de L. f. n. Retning læs: Retning. Efter, Efter.
1144	—	5te og 4de L. f. n. d'être, læs: d'être de, de.
1148	—	7de L. f. n. Lövenhjel, læs: Löwenhjel.
1158	—	1ste L. f. o. Geueral, læs: General.
1172	—	12te L. f. o. Saarede 2, læs: Saarede: 2.
1199	—	14de L. f. o. i eller, læs: eller i.
1201	—	13de L. f. n. Vaabentilstand, læs: Vaabenstilstand.
1204	—	12te L. f. o. Bevægelse, læs: Bevægelse.
1211	—	9de L. f. n. blev, læs: bleve.
1229	—	1ste L. f. o. Sammenstræden, læs: Sammentræden.

Bilag.

Bilag 36.

Armee-Befehl.

Flensburg, den 27 Juni 1848.

Nach eingegangenen Nachrichten soll der Feind mit seiner grössten Stärke hinter Hadersleben stehen, sich westlich bis Skrydstrup ausdehnen und solche Vorbereitungen auf dem dortigen Terrain getroffen haben, dass es den Anschein hat, als wolle er sich in demselben halten. Unsere Aufgabe ist es, ganz Schleswig vom Feinde zu säubern, so weit es ohne Mitwirkung von Schiffen geschehen kann, die uns fehlen. Ich habe deshalb einen Angriff des Feindes beschlossen, wozu ich alle disponiblen Kräfte verwenden will, die um so bedeutender werden können, als der Feind auf Alsen nur in geringer Stärke vorhanden sein soll. Den Anmarsch dazu beabsichtige ich in folgender Art auszuführen, insoweit nicht inzwischen eingehende Nachrichten vom Feinde oder ein unmittelbares Entgegenkommen desselben ein Anderes bedingen. Die nachstehenden Bestimmungen können daher nur als allgemeiner Anhalt dienen, und es muss den einzelnen Führern überlassen bleiben, auf eigene Verantwortung Modificationen eintreten zu lassen, von denen ich aber sofort Meldungen erwarte.

Die Anlage weist die Truppen der einzelnen Corps etc. nach.

Am 28 früh wird der Marsch in 2 Colonnen angetreten. Die rechte besteht aus dem holsteinschen und dem disponiblen Theile des 10 Armee-Corps, und die linke aus den preussischen Truppen mit den ihr nach jener Nachweisung zugetheilten Abtheilungen jener beiden Corps. Das linke Flügel-Detachement ist als abgesondert zu betrachten.

Das Tann'sche Freicorps rückt auf der Chaussee vor bis Bodum; das holsteinsche Corps besetzt mit dem Gros Apenrade und hält mit seinen Vortruppen Verbindung mit jenem.

Das 10 Armee-Corps, insoweit es zu der bevorstehenden Unternehmung bestimmt ist, concentrirt sich zwischen Stübek, Ensted und Aarup, die preussischen Truppen zwischen Ries und Nübel, die Brigade Möllendorf in erster Linie (dem Divisions-Commando bleibt es überlassen, das 3 Husaren-Regiment schon am 27 Nachmittags 1—2 Meilen aus seinen gegenwärtigen Cantonnements ausrücken zu lassen).

Die Pionnier-Detachements haben die zum Schlagen von Landbrücken erforderlichen Materialien bei sich; Pontons aber werden nicht mitgeführt; sie sind den Avantgarden zuzutheilen.

Das linke Flügel-Detachement concentrirt sich bei Lygum Kloster. Das holsteinsche und das 10 Armee-Corps müssen bei ihrem Vormarsche auf Apenrade die Chaussee längs des Apenrader Fjords vermeiden.

Die Vorposten werden an diesem Tage auf der ganzen Front von dem holsteinschen Corps gegeben und zwar auf der Linie von Bodum über Sunderup und Heldevad und von dort über Branderup nach Arrild. Heldevad und der rothe Krug werden von Abtheilungen, aus Infanterie und Cavallerie bestehend, besetzt, jenes vom lin-

ken Flügel-Detachment, der rothe Krug aber von der rechten Flügel-Colonne des holsteinschen Corps. Mittags 12 Uhr ist die Vorpostenlinie eingenommen. Patrouillen werden an diesem Tage nicht weit und nur in geringer Stärke vorgeschickt, um dem Feinde den Anmarsch der Armee möglichst wenig zu verrathen.

Dem 10 Corps und der preussischen Division bleibt es überlassen, das Nähere wegen des Marsches an diesem Tage selbst zu bestimmen. Die sämmtlichen Truppen, mit Ausnahme der in Apenrade, bivouaquiren.

Das Hauptquartier des Unterzeichneten ist in Nübel, wo Nachmittags 5 Uhr von jedem Corps ein Officier die Befehle zum andern Tage in Empfang nimmt.

Am 29 brechen die preussischen und holsteinschen Truppen um 7¹/₂ Uhr aus ihren Bivouacs auf; jene nehmen nunmehr selbst ihre Vortruppen in die erste Linie; die holsteinschen Vorposten bleiben beim rothen Krüge so lange stehen, bis jene sie passiren, und rücken dann wieder zu ihren Truppentheilen. Die Vorposten der verschiedenen Corps halten untereinander Verbindung. Das 10 Armeecorps tritt um 6¹/₂ Uhr an.

Das holsteinsche Corps rückt auf der grossen Strasse gegen Hadersleben vor und drückt alle feindlichen Vortruppen in das dortige Defilé zurück; diesem gegenüber wird dann Stellung genommen. Rechts wird auf der Strasse nach Aarüsund patrouillirt und links Verbindung mit den Neben-Corps gehalten.

Das 10 Corps folgt dem holsteinschen auf der grossen Strasse bis Gjenner und wendet sich dann westlich über Skovby und Ustrup. Das Gros bezieht ein Bivouac bei Ustrup, und die Vorposten werden auf der Linie von Ladegaard bis zum Haderslebener See aufgestellt; es wird links mit den Preussen und rechts mit den Holsteinern Verbindung gehalten. Ein Angriff auf die Defiléen bei Törning Mühle und bei Christiansdal wird an diesem Tage nicht unternommen.

Die preussische Division verfolgt die alte Haderslebener Strasse bis gegen Oster Lygum, wendet sich dann westlich und nimmt ihre Direction über Ober Jersdal auf Skrydstrup; ihre Posten reichen bis Uldal und Ladegaard; das Gros der Möllendorfschen Brigade und die Armee-Reserve bivouaquiren bei Ober Jersdal und Arnitlund. Bis zur Ankunft des 10 Corps wird die für dasselbe bestimmte Vorpostenlinie von den Preussen besetzt.

Das holsteinsche, linke Flügel-Detachement geht über Beftoft nach Gabel und patrouillirt nach Baek; es hat Nachrichten über die Strasse von Styding nach Jels und über das Defilé bei letzterem Orte einzuziehen.

Die Truppen bivouaquiren; das Hauptquartier des Unterzeichneten ist in Nieder Jersdal.

Am 30 Juni beabsichtige ich den Angriff auszuführen, worüber ich mir die näheren Befehle noch vorbehalte. Zum Empfange derselben sind Nachmittags 4 Uhr von den verschiedenen Corps Officiere in meinem Hauptquartier.

Ergänzungen sind im heutigen Tagesbefehle enthalten.

Der Oberbefehlshaber der Armee
unterz. v. Wrangel.

Nachweisung

der zur Expedition bestimmten Truppen:

1. Der rechte Flügel.

Das holsteinsche Corps. — Commandeur: der Prinz von Holstein Durchlaucht.

- 3 Bataillone Infanterie,
- 4 Compagnien Jäger,
- Bracklower Scharfschützen,
- Tann'sches Freicorps,
- 5 Schwadronen Cavallerie,

1¹/₂ 6-pfündige Fuss-Batterie (12 Geschütze),
1 Pionnier-Detachement.

2. Das Centrum.

Der disponible Theil des 10 Armee-Corps. — Com-
mandeur: General der Infanterie Halkett.

9 Bataillone Infanterie,
Tusch'sches Freicorps,
6 Schwadronen Cavallerie,
1 reitende Batterie (6 Geschütze),
3 6-pfündige Fuss-Batterien (18 Geschütze),
1 9-pfündige Fuss-Batterie (8 Geschütze),
1 Pionnier-Detachement.

3. Der linke Flügel und die Armee-Reserve.

Die preussischen Truppen mit Aushilfe der übrigen
Corps. — Commandeur: General-Lieutenant Fürst Rad-
ziwill.

Der linke Flügel: Generalmajor v. Möllendorf.

6 Bataillone der 2 Garde-Infanterie-Brigade,
1 Bataillon Garde-Schützen,
1 6-pfündige Fuss-Garde-Batterie (6 Geschütze),
1 6-pfündige holsteinsche Batterie, (8 Geschütze)
[jetzt in Flensburg],
4 Schwadronen 3 Husaren-Regiments,
1 Pionnier Detachement,

Armee-Reserve zu meiner Disposition.

Infanterie-Brigade: Generalmajor v. Bonin.

7 Bataillone Infanterie,
3 Jäger-Abtheilung (2 Compagnien),
6-pfündige Fuss-Batterie Nr. 11 (8 Geschütze),
12-pfündige holsteinsche Batterie (6 Geschütze)
[jetzt in Flensburg],
Raketen-Batterie.

Cavallerie-Brigade: Oberst v. Barby.
 4 Schwadronen (2 Cuirassier-Regiment),
 3 Schwadronen Hannoverscher Cavallerie (4 Dra-
 goner-Regiment),
 Reitende Batterie Nr. 7 (8 Geschütze).

4. Holsteinsches linkes Seiten-Detachement. Vom 29
 ab unter meinem Befehl.

Commandirender: Oberstlieutenant Führsen - Bach-
 mann.

1 Bataillon Infanterie,
 4 Schwadronen Cavallerie
 4 Geschütze.

Flensburg, den 27 Juni 1848.

Der Oberbefehlshaber der Armee:
 unterm: v. Wrangel.

Vertheilung

der Truppen des 10ten Armeecorps.

Operations-Corps gegen Hadersleben.
 General Halkett.

Avantgarde: Generalmajor v. Schnehen.	{	4 Brigade: Oberst v. Specht.	{	H. 2 leichtes Bataillon, H. 3 do. do., Br. 2 Bataillon, Br. Batterie, H. 1 Dragoner-Regiment, Pionnier-Abtheilung.

1 Brigade:
Oberst
v. Ludowig. { H. 3 Regiment 1 Bataillon,
H. 4 do. 2 do.,
H. 5 do. 1 do.,
H. 9-pfünder Batterie,
v. Tusch'sches Freicorps.

5 Brigade:
Generalmajor
v. Elderhorst. { M. Grenadier-Garde,
M. leichtes Bataillon,
O. 3 Bataillon,
O. Batterie.

H. Königin-Husaren-Regiment,
H. reitende Batterie,
H. 6-pfünder Fuss-Batterie,
H. und Br. Ambulancen,
Park.

= 9 Bataillone, 1 Freicorps, 6 Schwadronen,
32 Geschütze.

Observations-Corps gegen den Sundewitt.
Oberst Graf Ranzow.

H. 6 Regiment 2 Bataillon,
Br. 1 Bataillon,
M. 2 Musketier Bataillon,
O. 1 Bataillon,
O. 2 Bataillon,
Hamburger Bataillon,
M. Batterie,
M. Dragoner-Division,
Hanseatische Dragoner-Schwadron.
1 Holsteinsches Bataillon,
1 Holsteinsche Batterie.

= 7 Bataillone, 3 Schwadronen, 16 Geschütze.

Bilag 37.

Armee-Befehl.

Hauptquartier Wittsted, den 29 Juni 1848.

Da der Feind eine Position hinter Hadersleben genommen hat, so habe ich beschlossen, denselben morgen anzugreifen; das Terrain gebietet, dass der Hauptangriff gegen seinen rechten Flügel erfolgt, während die Defiléen vor seinem linken nur beobachtet werden, und die davorstehenden Truppen erst dann vorgehen sollen, wenn der Feind die Defiléen freiwillig oder in Folge der Angriffe mit unserem linken Flügel verlassen hat.

Im Speciellen bestimme ich Folgendes:

Das 10 Armee-Corps geht mit Zurücklassung eines Detachements vor der Törning Mühle und Christiansdal früh 7 Uhr über Jernhytte auf Styding, greift die feindliche Stellung in ihrer rechten Flanke an, während die preussische Division, welche früh 6 Uhr aufbricht, mit der Brigade Möllendorf über Ringtved nach Mangstrup marschirt und die Armee-Reserve jener Brigade in angemessenem Abstände folgt. Der Angriff des 10 Armee-Corps wird nöthigenfalls von den Preussen unterstützt, weshalb sich der General der Infanterie Halkett an den Commandirenden der Letzteren zu wenden hat. Wenn aber der Feind schon in Folge des Angriffs des 10 Armee-Corps in Verbindung mit jener Umgehung seines rechten Flügels den Rückzug antritt, so bleibt die preussische Division incl. der Armee-Reserve im Marsch auf dessen wahrscheinliche Rückzugslinie und zwar auf Christiansfeld über Simmersted und Kokjärgard. Das 10 Armee-Corps verfolgt den Feind dann unmittelbar, sucht indessen auch dessen Rückzugsstrasse, wenigstens mit einem Theile desselben auf dem kürzesten Wege über Ausbøl und Moltrup zu

erreichen; später folgt es dem Feind auf der Koldinger Strasse östlich von Christiansfeld; noch vortheilhafter aber wäre es, wenn es gelänge, den Feind gegen die Küste zu drängen, daher überhaupt gegen seinen rechten Flügel operirt werden muss.

Sollte feindliche Cavallerie auf dem Wege von Jels nach Styding vor-oder zurückgehen, so ist die Reserve-Cavallerie sofort dahin zu dirigiren.

Das holsteinsche Corps bleibt ruhig vor Hadersleben, bis es die Ueberzeugung gewonnen hat, dass die Stadt vom Feinde verlassen ist, da ich ein Beschiessen derselben nicht für angemessen erachten kann; dann aber geht es nach Herstellung der Brücke sofort dem Feinde nach und sucht ihn zu erreichen; es ist in dieser Beziehung an keine Zeit gebunden, und hat es diesen Auftrag auch schon in der Nacht auszuführen, wenn der obige Fall eintritt. Eine Meldung davon ist mir dann aber so schleunig als möglich zuzuschicken, so wie ich auch einer solchen sogleich entgegen sehe, wann der Feind von ihm erreicht worden und die Richtung bekannt ist, in welcher er seinen Rückzug angetreten hat. In diesem Falle ist es besonders die Aufgabe des holsteinschen Corps, den Feind festzuhalten, damit die anderen Corps, welche dann von mir den Befehl zum augenblicklichen Aufbruch erhalten würden, ihn noch erreichen könnten, um einen desto grösseren Erfolg zu erlangen. Ein nicht scharfes Drängen dürfte diesen Zweck am besten erfüllen. Nach dem Passiren von Hadersleben ist sofort nach Heilsmünde zu detachiren, um zu erfahren, ob der Feind sich vielleicht dort einzuschiffen beabsichtigt, worauf die zur Verhinderung dieses Einschiffens erforderlichen Anordnungen sofort getroffen werden müssen.

Das holsteinsche, linke Flügel-Detachement patrouillirt morgen über Bæk nach Sommersted, Mølby und Oxenvad. Die Patrouillen sind früh 5 Uhr abzusenden; es hat sowohl mir, wie dem Commandeur der preussischen Trup-

pen, General-Lieutenant Fürst Radziwill, fleissig zu melden.

Ich werde mich morgen bei dem 10 Armee-Corps aufhalten, wohin die Meldungen zu senden sind.

Für gute Boten ist bereits heute Abend zu sorgen.

Der Oberbefehlshaber der Armee:

unterz. v. Wrangel.

Bilag 38.

Armee-Befehl.

Hauptquartier Christiansfeld, den 30 Juni 1848.

Der General Halkett setzt sich morgen früh mit seinem ganzen Corps in Marsch nach dem Sundewitt; davon eine Brigade auf Wagen, gefolgt von der gesammten Cavallerie und der reitenden Artillerie. In Apenrade bleibt 1 Bataillon und 1 Cavallerie-Regiment und einige Geschütze. Alles Uebrige folgt nach dem Sundewitt, wo es einen Tag später ankommt.

Oberst Graf Ranzow erhält durch einen Officier als Courier den Befehl, Angesichts des Letzteren mit seiner gesammten Infanterie und Artillerie nach Flensburg zu gehen und dort das Commando zu übernehmen. Er lässt im Sundewitt nur die beiden mecklenburgschen Schwadronen als Vorposten zurück, welche sich demnächst dem General Halkett bei seinem Eintreffen anschliessen. Sollten diese beiden Schwadronen nach Abmarsch des Obersten Grafen Ranzow und vor Ankunft des Generals Halkett von Alsen aus mit Ueberlegenheit angegriffen und zurückgeworfen werden, so zieht sich die Escadron des

rechten Flügels nach Flensburg, die des linken nach Apenrade zurück, zum Avertissement für die respectiven Befehlshaber.

Der Oberbefehlshaber der Armee:
gez. v. Wrangel.

Bilag 39.

Geheime-Instruction für das Verhalten der Armee in Nordschleswig bei einem feindlichen, überlegenen Angriffe.

Die durch die geographische Lage des Kriegsschauplatzes bedingte, getrennte Stellung der Armee im Norden und im Sundewitt hat mich zur Aufstellung einer Reserve (der preussischen Garde-Brigade unter dem General v. Möllendorf) in und bei Apenrade veranlasst, welche eben so leicht die Truppen von der jütischen Grenze, wie die im Sundewitt bei einem überlegenen Angriffe des Feindes unterstützen kann. Bevor indessen in einem solchen Falle auf die Reserve zurückgegangen wird, ist es zunächst die Pflicht der in der 1 Linie stehenden Truppen, den Feind aufzuhalten und zur Entwicklung zu zwingen, um dadurch von seiner Stärke und seiner Absicht eine genauere Kenntniss zu erlangen, als es im ersten Augenblicke seines Anmarsches möglich ist und zugleich den rückwärts stehenden Abtheilungen Zeit zu verschaffen, sich zu concentriren. Eine Unterstützung der Vorposten durch das Gros der Avantgarde und unter Umständen auch noch durch andere Abtheilungen ist daher unerlässlich.

Bei einem Angriffe des Feindes von Norden fällt diese Aufgabe in der gegenwärtigen Aufstellung der Armee der Brigade Bonin anheim, während das westlich anschliessende Detachement (nach geschehenem, bereits befohlenem Cantonnements-Wechsel die mecklenburgsche Brigade mit 5 Schwadronen holsteinscher Dragoner) sich links rückwärts concentrirt, um zunächst die Flanke jener Brigade zu decken, dabei aber die Uebergänge bei Christiansdal und Törning Mühle besetzt hält. Das Defilé von Hadersleben ist und bleibt besetzt von den Preussen. Sollte die Brigade Bonin vom Feinde zurückgedrängt werden, oder sich durch die entwickelte Uebermacht des Feindes etc. genöthigt sehen, das Gefecht abzubrechen, so zieht sie sich, fechtend und immer Fühlung an dem Feinde behaltend, westlich der Haderslebener Wasserlinie zurück, wobei vielleicht durch eine angemessene Offensiv-Bewegung des auf dem äussersten, linken Flügel operirenden Seiten-Detachements (mecklenburgsche Brigade) der Feind zum Weichen gebracht werden kann. Auf eine weitere Unterstützung durch die Brigade Möllendorf kann erst in dortiger Gegend gerechnet werden; diese sammelt sich vorwärts und geht dann dem Feinde auf dem Wege von Ober Jersdal nach Billund entgegen, auf welchem südlich des Weges von Skrydstrup nach Hadersleben sich ein Terrain-Abschnitt befindet, der nach Umständen benutzt oder westlich auf dem freien Terrain behufs einer Offensive umgangen werden kann. Sollte der Feind die diesseitigen Truppen schon über diesen Terrain-Abschnitt hinaus zurückgedrängt haben, bevor jene Brigade ihn erreichen kann, so wird sie vorzugsweise gegen seine Flanke zu operiren haben.

Soll endlich auch noch ein Theil des im Sundewitt stehenden 10 Bundes-Corps gegen Norden verwendet werden, und die Armee vielleicht eine Stellung einnehmen, um in dieser einen Angriff des Feindes abzuwarten, so

versammelt sich die Armee hinter dem bereits erwähnten Abschnitte auf der Strasse von Ober Jersdal nach Billund wo das Terrain nördlich und westlich desselben den freien Gebrauch aller Waffen gestattet und deshalb einen Uebergang in die Offensive begünstigt. Die Defiléen bei Hadersleben, Christiansdal und Törning Mühle bleiben besetzt und die Vortruppen werden möglichst bis an den Feind herangeschoben.

Wird das 10 Armee-Corps im Sundewitt angegriffen, so wird es sich gegen starke feindliche Kräfte in kein ernsthaftes Gefecht einlassen, sondern den Feind in der Richtung auf Flensbnrg nachzuziehen suchen und auf dem Wege dorthin eine concentrirte Stellung einnehmen.

Der Feind muss dann festgehalten werden, bis die preussische Brigade aus Apenrade auf dem Kampfplatze erscheint; sie wird auf die Rückzugslinie des Feindes dirigirt und ist bestimmt, diesen in Flanke und Rücken anzugreifen, um ihn im Verein mit dem 10 Armee-Corps, welches dann in die Offensive übergeht, völlig zu vernichten.

Sämmtliche Angriffe von geringer Stärke sind unter allen Umständen von den Vor-Truppen allein abzuweisen.

Schloss bei Apenrade, den 3 August 1848.

Der Oberbefehlshaber der Armee:
unterz. v. Wrangel.

Trykfejl.

Side.		
1032	Corpus	8de L. f. n. Sidste, under, læs: Sidste under.
1033	—	16de L. f. o. intet, læs: Intet.
1035	—	9de L. f. o. til-, læs: tilbage.
1035	—	17de L. f. o. Adjutant, læs: Adjutant.
1037	—	2den L. f. n. Underofficerer og, læs: Underofficerer, og.
1039	—	6te L. f. o. Kant, læs: Udkant.
1053	—	14de L. f. o. noget, læs: Noget.
1060	—	18de L. f. o. større fjendlig, læs: større, fjendlig.
1088	—	8de L. f. n. havde Kl. c. 10 om Formiddagen, læs: Kl. c. 10 om Formiddagen havde.
1090	—	1ste L. f. o. forberedte store, læs: forberedte, store.
1091	Marginal	8die L. f. o. beskyder, læs: beskydes.
1091	Corpus	6te L. f. n. Stilfing, læs: Stilling.
1095	—	17de og L. f. n. Fløj læs: Fløj, og.
1096	—	16de og L. f. n. og, læs: og.
1096	—	2den L. f. o. Sundeved for, læs: Sundeved. for.
1097	—	6te L. f. o. Graasten og, læs: Graasten, og.
1097	—	12te L. f. o. Schnehen tog, læs: Schnehen, tog.
1099	—	11te L. f. n. samtidigt, læs: tillige.
1118	—	15de og L. f. n. Retning læs: Retning.
		14de Efter, læs: Efter.
1144	—	5te og L. f. n. d'être, læs: d'être
		4de de, læs: de.
1148	—	7de L. f. n. Levenhjem, læs: Lewenhjem.
1158	—	1ste L. f. o. General, læs: General.
1172	—	12te L. f. o. Saarede 2, læs: Saarede: 2.
1199	—	14de L. f. o. i eller, læs: eller i.
1201	—	13de L. f. n. Vaabenstilstand, læs: Vaabenstilstand.
1204	—	12te L. f. o. Bevægelse, læs: Bevægelse.
1211	—	9de L. f. n. blev, læs: bleve.
1229	—	1ste L. f. o. Sammenstrøden, læs: Sammentrøden.

1283 — 12te L. f. n. Henseende, læs: Henseende.
 1285 — 6te L. f. o. gjorte nye, læs: gjorte, nye.
 1248 — 15de L. f. o. Pløen, læs: Pløn.
 1254 — 1ste L. f. o. tagen, læs: taget.
 1274 — 7de L. f. o. blevet dreven, læs: bleven drevet.
 1280 Marginal 1ste L. f. n. aa, læs paa.
 1288 Corpus 8de L. f. o. }
 1288 — 13de L. f. n. } Holnæs, læs: Holdnæs.
 1294 — 14de og 13de L. f. n. Vaa-
 13de } bentilstandsforhandlingerne,
 læs: Vaa-
 læs: bentilstandsforhandlingerne.
 1305 — 6te L. f. n. Anciennitet, læs: Anciennetet.
 1306 — 4de L. f. o. Anciennitet, læs: Anciennetet.
 1306 — 15de L. f. o. Officer der, læs: Officer, der.
 1307 — 3die L. f. o. Anciennitet, læs: Anciennetet.